This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

KC19097

N.º 668

FAMIANI
STRADÆ
ROM
E SOC JESV
DE BELLO
BELGICO
DECAS
P.

N.º 668

FAMIANI STRADÆ
ROMANI
E SOCIETATE IESV
DE
BELLO BELGICO
DECAS PRIMA
Ab Exceſſu
CAROLI V. IMP.
Vſque ad initia Præfecturæ
ALEXANDRI FARNESII
Parmæ, ac Placentiæ Ducis III.

Additis hominum illuſtrium ad hiſtoriam præcipue ſpectantium imaginibus ad vivum expreſſis.

Editio poſtrema ad exemplar editionis Romanæ caſtigata.

Lugd. Bat.
Ex officina IACOBI MARCI.
CIƆ IƆC XLIII.

KC 19097

MVTIVS VITELLESCVS SOC. IESV Præpoſitus Generalis.

CVM de Bello Belgico primam partem P. Famiani Stradæ, ejuſdem Societatis, tres noſtræ Societatis Theologi, quibus id commiſſum fuit, recognoverint, ac in lucem edi poſſe probaverint; facultatem concedimus, ut typis mandetur, ſi ita Reverendiſſimo Domino Viceſgerenti, & Reverendiſſimo P. Magiſtro Sacri Palatii videbitur. In cujus rei fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Romæ 4. Iulii 1643.

Loco ✠ ſigilli.

Mutius Viteleſcus.

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

A. Torniellius Viceſg.

Imprimatur Fr. Hyacinthus Lupus Mag. & Sec. Reverend. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY FEB 24 1962

PRÆFATIO

AD

LECTOREM.

QUISQUIS hæc noſtra in manus ſumere non gravaberis, priuſquam evolvas, permitte me tecum pauca ſuper iis proloqui. Habes à me hiſtoriam, cui à celeritate quidem non poſſim aut laudem flagitare, aut excuſationem obtendere, quippe nonum longe poſt annum apud me preſſæ: poſſim tamen, opinor, hac ipſa cunctatione alterum tantum gratiæ ſperare à Lectoribus meis, quorum utique reverentia, adornando indeſinenter operi moram traxi: adeo, ut licet, ab aliquot jam annis, multi, quorum non minus ingeniis, quam honoribus nemo Romæ non aſſurgit, prælectam annalium meorum partem, mire probare viderentur, non ideo tamen perſuaſerint mihi (gnaro videlicet quid inter humanitatem, & judicium interſit) ut feſtinarem evulgare opus, aut eidem nunc tandem evulgato non condonationem ipſe aliquam à Lectoribus anxiè precarer, uti debitam modeſtiæ meæ, aliorum judicia reverenti. Accedit ad ejuſdem ſpem gratiæ, ſors oblata mihi quam Scriptorum multis liberalior: interiores Principum litteras loquor, pleraſque exaratas ipſorum manu: loquor ſecreta legationum monita, intima in bellicis ſenatibus conſilia, & conſiliorum cauſas, clandeſtinos exploratorum codicillos, occultas civium conſpirationes, aliaque permulta, quæ aut ſeorſim habita, aut in ephemeridem relata, ex arcanis mihi tabulariis patuere. Planè, niſi moram Lectoribus injecturus

eſſem, potuiſſem (quæ d interdum facio) ad rerum pleraque, adjicere litterarum exemplaria, provocare ad anthographorum fidem, factorum enarrationem, ſignatis veluti tabulis teſtibuſque, conficere. Hæc autem omni a ſicuti aperuere mihi quodammodo fores, ut in abdita quæque introſpicerem, ita eorum evulgatio, & peculiarium in primis rerum expoſitio (ſine
a *Lib.* 3. *quibus hiſtoricorum monumenta Polybio* a *quidem ludicrum quid habentur) tanto futura eſt jucundior aviditati legentium, quanto addentes hæc noſtra ad notiorem eorum factorum cognitionem, quæ ab aliis memorantur; ideo & nos ab iis ſæpius abſtinemus, pleniorem ex utriſque hiſtoriam ipſi conformabunt. Atque hæc etiam cauſſa perpulit interdum me ad ſingularia quædam non prætermittenda, quo res Belgicas recenti non magis fama, quam Scriptorum copia pervulgatas, hujuſmodi variarem additamentis, ob novitatem plerumque gratis & ſpecialem hiſtoriam ſcribenti non utique inconcenſis. Quin & huc quoque illud pertinet, quod ſicut aliqua curſim, & niſi peculiare quid ad alios addendum occurrat, pene præterii; ita interdum aliqua paulo altius deducere, liberiuſque denarrare, profecto gratius exiſtemavi, nec ſine multis magniſque exemplis feci. Namque inter Romanos annalium Scriptores, ut nihil de Græcis dicam, Tacitus, atque Saluſtius, quam ſæpe ad brevem illam ſuam tenuiſsimi fili telam ex occaſione adjiciunt multa, & tamquam lacinias operi attexunt?*
a *Lib.*2. *Refellebat Tacitus* a *in hiſtoriis (harum enim quinque libros, omiſſis annalibus, carptim expendere tecum libet) eos auctores, qui ſcripſiſſent, duces Othoniani ac Vitelliani exercitus addubitaſſe, num poſito pro flagitioſis Principibus bello, bonum eligerent; quum facto inde gradu, de veteri atque inſita mortalibus potentiæ cupidine, de ejus origine in Romana urbe,*

de

de Patrum plebiſque certaminibus, de Mario, de Sylla, de Pompejo ſecurè diſſerit: donec, Sed me, *inquit*, veterum novorumque morum reputatio longius tulit. nunc ad rerum ordinem venio. *Perge. Incenſum à militibus Capitolium ubi ille deſcripſit* b, *ſuper eo querelas adjungit: &, qui illud voverit, qui fundaverit, qui dedicaberit, qui dirutum refecerit, quamquam res vulgo non ignotas, accurate percenſet. Quid de Seraride* a? *cujus de origine interfari multa, quæque de eâ fabulentur Antiſtites Ægyptiorum, prolixà excurſione commemorare, hiſtoria injuriam non putavit? Sed nuſquam idem liberalius de hiſtoria ſenſit, quam in expugnatione Hieroſolymæ. cujus occaſione, primordia* b *moreſq; Iudaeorum tam profuſe tamque alte uſque à Saturno repetita perſequitur enarratione, tam varia congerendo de Moſe, de gentis religione, de cibis, de ſabbatho, de circumciſione, de animarum æternitate, de balſamo, de bitumine aliiſq; ut ejus hiſtoriam populi contexere videatur. Et tamen religioſus haberi Tacitus poteſt cum Saluſtio compoſit us. adeo hic crebro in diverticula & flexiones abit. Neque ipſe diſſimulat. Quippe Iugurthini belli prooemium longe enimvero gratuitoque productum, poſtremo reprehendens*, Verum ego, *inquit*, liberius altiuſque proceſſi, dum me civitatis morum piget tædetque, nunc ad incoeptum venio. *Nec ideo abſtinuit, quin in diviſione regni inter Iugurtham & Adherbalem, de Africa, deque primis ab ejus initio cultoribus ampliſſime diſſereret. Licentius adhuc in civitatis mores iterum invectus, antiquis factionum, cauſis inter Romanam plebem ac Senatores abunde narratis: inhibita evagatione, in viam ipſe ſe revocat. Superat hac tamen, quod additur Leptitanorum digreſſioni,*

b Lib. 3.

a Lib. 4.

b Lib. 5.

ſtoni παρεργον. Nam Lepti mentione facta, quum de ejus oppidi conditoribus, ſitu, ac lingua dixiſſet; viſum eſt, auctarii loco veterem hiſtoriam, ad Leptitanos utique non pertinentem, ultro appendere. Nempe quoniam, *inquit*, in has regiones per Leptitanorum negotia venimus, non indignum videtur, egregium atque memorabile facinus duorum Carthaginienſium memorare. *quo nec parce, nec timide memorato, ad rem ſuam redit. Sed quid ego plura conſector? Quum una luculenter oſtendat, quantum hac in re liceat hiſtorico, Catilina conjuratio. cujus videlicet Scriptor adeo liber excurrit, crebriſque à propoſito avocamentis hiſtoriam laxat, ut partem operis omnino quartam hæc longe ſuperent additamenta. Quæ cum ita ſint, & noſtra quoque, ſi quid alicubi excedent, tu pro tua, Lector, æquitate, boni conſules. Uti etiam illud, à quo inter narrandum non plane abſtinui, dum noſtra cum priſcis interdum contuli, ac ſimilia comparavi. Id enim ſicuti non ſum neſcius, apud Latinos non ita crebro legi, ita Græcis liberalius uſurpatum haud me fugit. Sane Polybius non magis Scriptor hiſtoriæ quam Præceptor, dum Siciliæ formam poſitumque, cum Peloponneſo: dum Carthaginienſium Romanorumque claſſes, cum Antigoni, Ptolemæi, Demetrij, aliorumque navalibus olim copiis prolixe componit: dum eorundem Romanorum & Carthagionienſium Rempub. generoſis volucribus ad extremum uſque ſpiritum concertantibus ſimiles facit, (ut omittam alia, quæ vel primum ejus librum legeres aggredienti complura ſtatim accurrent) profecto omni cura liberat per hujuſmodi exempla gradientem. Ac de hiu re vite præmonitum initiatumque, in aditu operis ultra non moror.*

DE BELLO
BELGICO
LIBER PRIMVS.

BELLUM dicere aggredior, incertus animi, Belgarumne illud, Hiſpanorumque, an Europæ propemodum omnis appellem. Quippe tot gentium aut armis, aut pecunia, certe animis & conſiliis etiamnum geri videmus, quaſi uno in Belgio, de Europæ Imperio dimicetur. Quo plures, opinor, cura comprehendet, quid populares, quid gentiles ſui patraverint in hoc Martis campo, relegendi. Ceteros ab hac cura utcumque liberos ſubibit aliqua noſcendi cupido, unde paucis Belgarum Provinciis ea confidentia, ac vires tantæ, quibus potentiſſimo cum Rege, ſexaginta jam annos, terra marique ex æquo decertaverint? Vnde ad Bataviæ oram e piſcatoriis aliquot navigiis nova repente Reſpublica extulerit caput? quæ armis in dies prævalida ſuperiorem pati nec terra velit, nec mari jam poſſit, quæ magnis per Oceanum claſſibus ad remotiſſimos terrarum tractus colonias invexerit, quæ ſtatis apud Principes legationibus, mutuiſque fœderibus, non minorem ſe Regibus ferens, novum ſibi in Europa principatum aſſeruerit? Vnde Belgici agri, in aſſiduas armorum tempeſtates atque procellas (cujuſmodi longa breviori calamitate regiones alias vaſtari ac ſterileſcere paſſim videmus) tanta gignendis frugibus ubertas, alendoque bello

Propoſitio operis.

In quo quid multis agnoſcendum.

quid omnibus admirandum.

Magna Reſpublica ex parvis initiis.

Mira ſoli fertilitas, bello omnia vaſtante.

non loci minus, quam hominum pertinacia; plane ut in alias terras peregrinari Mars ac circumferre bellum, hic armorum ſedem fixiſſe videatur. Et ſanè non defuere, qui conſilio in hiſce Provinciis bellum trahi ab Hiſpano Rege ſuſpicati ſunt. Nempe ut Princeps, cui MAGNVM Imperii corpus magna animandum eſt mente, multiſque tuendum eſt manibus; exercitam habeat in hac Belgica ſchola militiam, quam deinde partes in omnes (velut Ianizaros ſuos Othomanus Imperator) expediat. Perinde ac ſi eodem in ludo non ſimul erudiantur hoſtes: quorum arma hebeſcere otio, quam tractatione ſplendeſcere ſatius foret. Iam & noſtrorum temporum veterumque ſimilitudo afferet utraque tacitè comparantibus non minimum voluptatis. Venientque in mentem legentibus Annales noſtros, nunc Arminius, nunc Civilis, gemini illi Belgarum turbines, Orangiique illorum temporum. Offerent ſe paria rebellandi principia: prætenta, & ſimul excuſſa Tiberii ac Veſpaſiani Principum obedientia: ſollicitati libertatis ſpe populi: ſubita provinciarum adverſus Romanum militem conſpiratio: cœpta à Batavis defectio: petita è Germanis, Gallis, Britanniſque ſubſidia: fatigata diuturno ancipitique bello Romanorum arma: pleraque tam ſimilibus iiſdemque artibus iterata, ut niſi ex ſingulorum nominibus diſcrimen animadverteris, intereſſe te priſcis Belgarum tumultibus identidem arbitreris. Vſque adeo IN REBVS humanis ſæcula ac perſonæ intereunt: cauſæ & eventa, eadem recurrunt. Quamquam, ut Veteres illos longè ſuperavimus nationum religionumque diſſidio, ſic iras ab hac cote pugnacius armamus, odiaque exinde animoſius exercemus. Nam quid jam armis Belgi intentatum in-

Serio non agi à Rege, opinati ſunt aliqui.

Sed falſo.

Cor. Tac. l. 1. & 2. Ann. & l. 4. Hiſt.

In priſcis noſtriſque temporibus ſimilitudo caſuum.

Qui tamen atrociores apud nos.

Teſtis hodie num.

ac-

acceſſumque reliquimus: qui non modo magnis cum fluminibus, vel ſupra Poëtarum miracula, manus conſerimus; ſed Neptunum ipſum, fractis Oceani clauſtris, in certamen elicimus: mare ceu terras pedites invadimus: terras immiſſo navigamus mari, elementiſque ſimul omnibus pugnamus? Et vero (niſi me mea, ut quemque ſua perſæpe fallunt) nuſquam aut animis, auſiſque majoribus bello decretum: aut validiora per obſidia, magnarum urbium viribus illuſum: aut diuturnioribus invicem cladibus plus ſanguinis datum, hauſtumque. Volverit licet undis ſuis arma & corpora fortium virorum Simois aut Scamander, Græcorum fabulis noti amnes; aliique nimium vera Romanorum cæde nobiles; longe plures majoraque aggreſſos extulere Moſa, Rhenuſque, & Scaldis, & reliqui per Belgium rivi, toties humano ſanguine decolores, trunciſque legionum artubus, ac magnarum ſpoliis animarum tumidi. Quot hîc provinciarum concidêre vires? quoties aut claſſibus mare, aut equite pediteque conſtratum eſt Belgicum ſolum? ac deletis hiſce magnis exercitibus, majores iterum copiæ undique gentium ſubmiſſæ, certatim opplevere campos? Et tamen tam multis populorum impendiis, exhauſtis Regum opibus, conjuratis Europæ viribus, HAEC TROIA tot jam decenniis petitur, necdum capitur. Verum quo intentius hujuſce magnitudinem operis commentor, eo pronius fortaſſe carpendam offero confidentiam Scriptoris: quem à publicis negotiis alienum, priſcæque eruditionis hominem, nec ſuo cum ſæculo viventem, profecto minorem evolvenda præſentium bellorum ſerie different aliqui: & Sacris jam pridem initiato indecoram videlicet armorum tractationem affirmabunt. Audirem ego

Hom. Ilia. 21. de Achillis pugna cum Scamandro fluvio.

Virg. 1. Æn.

Collatum cum Græcis Romaniſque bellum.

Aufidus. Allia, Treb.

De operis Auctore.

Quem Religioſum latêre profana, & Sacerd. dedecere bella videantur.

Sed & exempla contraria ſunt, T.Liv. Cor. Tac. Dion. Halicar. & alii. Moyſes, Beroſus, Ioſephus. Euſe. Cæſ. Oroſ. Vill. Tyr. Iov. Bemb. Mariana, Maffejus, *& ratio.*

ego facile, ſi Annalium ſcriptores prœliari omnes fuiſſent ingenio, ordines duxiſſent, exercitibus imperitaſſent: aut deeſſent ex omni ætatum nationumque cenſu perplurimi, qui ſacerdotio præditi militaria hæc argumenta litteris tradidere. Immo, cum tanti ſit veritas in hiſtoria, cumque res eam nulla infringat magis, quam ſcriptoris affectus; undenam potius rerum fidei pertimeſcendum, ab eóne, qui partibus implicitus, ægrè odium & amorem exuat; an ab eo, qui & in medio poſitus, & vitæ ſanctitatem profeſſus, ideoque omni partium ſtudio aut intactus, aut major, mentiendi occaſiones procul habeat, arceátve? Atque ego quidem, ut de me hoc præcipue ſuperaddam, nec religioſæ vitæ meæ rationes dedecere ſuſcepti operis argumentum, in quo Religionis etiam cauſa peragitur: nec imparem me rebus hiſce geſtis enarrandis, cauſiſque earum eruendis, arbitratus ſum.

Adde, quod ipſe argumentum tracto cum Religione conjunctũ,

Quoniam, quia intima conſiliorum arcanorumque cognitio ſperari non poterat vel à ſepoſitæ vitæ inſtituto, vel ab hominis genio ſecum non gravate habitantis, certe per aliena conclavia clandeſtinis Principum colloquiis aurem non admoventis; ea mihi cognitio uſque adeo abunde ſuppeditetur ab illórum, qui hæc ipſa aut geſſerunt, aut gerenda mandarunt, autographis & commentariis: quorum à copia delectuque inſtructior haud facile quis aliquando ſcripſit hiſtoriam; aut profecto aulicarum ipſe bellicarumque artium utcumque rudis, atque homo, ut voles, umbraticus, plura tamen interioraque, quam hoſce rerum civilium ac militarium diſceptatores allaturum me, non ex vano polliceri poſſim.

& ab autographis litteris mihi intime cognitum.

Fidem.

Qua vero fide, quave libertate, ſupervacaneum ſit, anxiè præfari. quando veri amorem æque omnes præ ſe ferunt: ac ſæpenu-

numero NVLLI jactantius fidem ſuam obligant, quam qui maxime violant. Nam dicendi libertatem pæne jam amiſit ætas noſtra, Scriptorum plerumque vitio, qui offenſionem Principum obtendentes ambitioni ſuæ, collata in tempora ac mores culpa, blandiri & aſſentari, Sæculum appellant. Ego conſcientia ſubnixus mea, quam ſæpe interrogo, mancipatamque nullius imperio Principum, nec cujuſquam gratia emptam adhuc invenio; rogatos eos velim, qui meos labores ſua cura dignabuntur, ut qualem à me ad ſcribendum jure poſtulant animum, partium ſecurum mediumque; talem ipſi à factionibus liberum afferant ad legendum. Ne temere incuſetur cibus, ſi ſtomacho exceptus ægro inſinceroque, coaceſcat.

ac libertatem, ut nulli partium juratam gero.

ita ſimilem affectum in lectore meo velim.

Tu modo pacis ac belli Deus, (decet enim rerum non ſcriptorem minus, quam auctorem, à bonis precationibus initia rite capere) tu menti, tu ſtilo moderare: ut mihi non in prudentia humanorum arcanorum indagatrice, ſed in tuarum ſedium aſſiſtrice Sapientia omnia reponenti, digna candore vitæ, quam profiteor; par operis magnitudini, quod molior; non minor expectatione, qua dudum provocor; ad finem uſque contingat hiſtoria.

Hac præfatus, ab imploratione divina opus initium duco.

Plin. in Paneg. de hoc priſco ritu,

TRAHEBATVR adhuc ingentibus Europæ motibus ferale bellum inter Carolum V. Imperatorem, & Henricum II. Galliæ Regem, ad quem cum hereditate tranſferant parentis iræ animique; cum Maria Angliæ Regina, ubi primum nupſit Philippo Hiſpaniæ Principi, de pace ſedulo agitare cœpit: ejuſque opera, hoc anno quinquageſimo quinto ſupra ſeſquimilleſimum, miſſis Caletum Cæſareis Regiiſque Procuratoribus, etſi non pax, uti ſperabatur, certe quinquennalium fundamenta induciarum poſita ſunt. 1555.

Cæſar abdicare ſe Regnis parat:

Tunc Cæſar, evocato ex Anglia Philippo filio, quam Regnorum Imperiique abdicationem dudum animo meditabatur, exequi tandem, ac magna orbis terrarum parte ſpoliare ipſe ſe ſtatuit: editurus IGNOTVM Principum aulæ prodigium, ut cum poſſet, imperare deſiſteret. Ergo evulgato per Belgium arcano, multis undique mortalibus

25. Octobr.

Multis coronatis capitibus præſentibus.

Heleon. & Mar. Caroli V. ſorores.

Ac primum magnum Equitum aurei Velleris Magiſtr. creat Phil. filium,

Concil. ſtatus.

Bruxellas accurrentibus, octavo Kalendas Novembres, qui dies Ordinum comitiis, atque aurei Velleris Equitibus, Magiſtratibuſque indictus erat; Cæſar in aula maxima Regiarum ædium, circumſedere juſſis hinc Philippo Angliæ, Maximiliano Bohemiæ Regibus, atque Emmanuele Philiberto Sabaudiæ Duce: inde Heleonora Galliæ, Maria Hungariæ viduis, alteraque Maria Bohemiæ Reginis, & Chriſtierna Dani Regis filia Lotharingiæ Duce; primum Philippum filium ſodalitio Equitum aurei Velleris ſolemni ritu præficit: tum Philiberto Bruxellio Senatori principalis Concilii ſignificat, ut quæ in mandatis acceperat, ad Belgarum Ordines proloquatur. Summa dictorum ejus hæc fuit.

1555.

Eidemque Belgium & Burgundiã tradit: verbis Bruxellii Senatoris.

Cæſarem ingraveſcente in dies valetudine præfractum proſtratumque ſerio admoneri, ut ſuprema componat: & quam rerum molem ſuſtinere diutius pro dignitate, qua ſe Imperiumque deceat, haud poſſit; mature transferat in Philippum filium Angliæ Regem, ætate ac ſapientia tanto oneri parem. Itaque Cæſarem, quod ſibi, quod Regi, quod Provinciis benevertat, omni ſe Belgii Burgundiæque imperio abdicare: juratam ſibi fidem populis remittere: Philippo filio Angliæ Regi, jus poſſeſſionemque Belgii Burgundiæque ex animi ſententia tradere.

Quæ interrumpit Cæſar, & ipſe pro ſe dicit

Hæc Philibertum rite memorantem ſurgens improviſo Cæſar, humeriſque Guilielmi Orangii Principis innitens, interpellat: atque è codice, quem ad ſublevan-

van-

vandam memoriam attulerat, tanquam è rationario Imperii, Gallica lingua recitare ipſe cœpit, Quæ à ſeptimodecimo ætatis anno ad eam uſque diem peregiſſet, expeditiones profectioneſque novem in Germaniam, ſex in Hiſpaniam, ſeptem in Italiam, quatuor in Galliam, decem in Belgium, duas in Angliam, totidem in Africam, mari undecies remenſo, bella, paces, fœdera, victorias, enucleare ſingula, magnificeque magis, quam ſuperbe. Addiditque, *Eorum operum finem non alium propoſitum ſibi, quam Religionis & Imperii tutelam. Id à ſe, dum per valetudinem licuerit, ita Deo duce præſtitum, ut Carolum hactenus vixiſſe & imperaſſe, nullos niſi hoſtes pœnitere poſſit. Iam quando vires ac propemodum vita deficerent, non ſibi futurum dominandi amorem ante ſuorum ſalutem. Pro ſene membris capto, ac magna ſui parte præſepulto, validum juventa, experrectique vigoris ac virtutis Principem ſubſtituere. Ei ut obedientiam Provinciæ præſtent: ſimul ut inter ſe concordiam, atque in Orthodoxa Religione conſtantiam ſedulo ſervent: demum ut ſibi, ſi quid in ea cura peccatum fuerit, benigne condonent, oratos ex animo velle. ſe certe illorum fidei obſequiique ſemper apud Deum, cui victurus erat uni per paucos illos, qui ſupereſſent, dies, memorem futurum.* Hinc converſus ad filium, *Si hæc*, inquit, *Provinciarum poſſeſſio ad te morte mea perveniſſet, meritus aliquid eſſem apud filium, relicto tam opulento auctoque per me patrimonio. Nunc, quando non neceſſitatis hæc, ſed voluntatis hereditas eſt; & præmori patrem libuit, ut mortis beneficium anteverterem; quidquid mihi pro hac anticipati temporis uſura plus debes, id in horum amorem curamque populorum ut transferas, jure poſtulo. Reliqui Reges ſe filiis vitam tradere, regna ſe tradituros gaudent. Ego poſthu-*

res à ſe geſtas: Orangius ipſe in Apologia an. 1571.

& earum finem.

Cur regna ejuret.

Quid & petat à Provinciis. 1555.

& eis promittat.

Oratio Cæſaris ad filium regna in eum transferentis.

poſthumum hoc donum præripere fato volui: geminatum gaudium arbitratus, ſi te non magis viventem ex me, quam ex me regnantem vivus aſpicerem. Exemplum hoc meum pauci imitabuntur: nam & ego, quem ſequerer ex omni retro antiquitate, vix habui. Laudabunt certe conſilium, ubi te dignum comperient, in quo prima hac documenta monſtrarentur. Id efficies, ſi, quam adhuc coluiſti ſapientiam, ſi Dominatoris omnium timorem, ſi Catholicæ Religionis patrocinium, ſi juris legumque tutelam, vera utique regnorum firmamenta, perpetuo retinueris. Vnum ſupereſt, quod voveam ad extremum pater: Vt tibi proles hujuſmodi adoleſcat, in quam regna transferre poſſis, neceſſe non habeas. Hæc fatus, procumbentem in genua filium, poſcentemque patris dexteram, arcte complectitur, ac cæleſtem illi opem, impoſita ejus capiti manu, piè paterneque precatus, ſubortis lacrymis ſubſtitit: ex eorumque, qui aderant, oculis ubertim lacrymas expreſſit. Tum Philippus & reverenter oſculatus patris dexteram, & humaniter Belgarum Ordinibus aſſurgens, excuſata apud eos Gallicæ linguæ ignoratione, juſſit pro ſe id muneris exequi Antonium Perenottum Granvellanum Atrebatenſium Antiſtitem. Qui Regis mentem, ut gratam in parentem, ita paternis monitis exemplisque animatam erga Belgarum populos, diſertiſſima eſt oratione interpretatus. Quibus Iacobus Maſius, juris & eloquentiæ conſultus, Ordinum Belgarum nomine cum reſpondiſſet; ac demum Maria Hungariæ Regina Belgii gubernationem, quam annos quinque ac uiginti pro Cæſare fratre obtinuerat, ejuraſſet; eo quidem die concio dimiſſa eſt. Duobus vero menſibus interjectis, majori adhuc hominum celebritate (nam fama latius emanaverat) Regnis, Prouinciis,

Cui pro filio reſpondet Atrebatenſis.

1556.

Et pro Belgis Cæſari & Philippo Maſius reſp.

Maria quoque Regina ſeſe abdicat gubernatione Belgica.

Poſt tradita filio paterna regna omnia

dis, Inſulisque tam in noſtro, quam in no- 1556.
vo terrarum orbe exuens ſe Cæſar, eorum
ſemel omnium poſſeſſionem ac jura Philip- 17. Ian. 1556
po filio addixit. Poſtremo, haud ita poſt *transfert*
multo, Imperii (quod unum Carolo ſupere- *Imperium*
rat) coronam ſceptrumque Ferdinando fra- *in fratrem,*
tri, multis ante annis Regi Romanorum *ejusque inſi-*
creato, tranſmiſit per Guilielmum Orangii *gnia mittit*
Principem. Quem ferunt initio detrectaſſe *per Orangii*
legationem ejuſmodi, dixiſſeque Cæſari, au- *Principem :*
diente Philippo Rege, Meliora ſibi à Superis 1531.
optanda, quam ut in Imperii inſignibus è *qui agre*
Domini ſui capite deponendis, atque ad a- *munus ad-*
lium deportandis, miniſterium ipſe ſuum *mittere vi-*
adhiberet. ſive illa caritas fuit erga Princi- *detur.*
pem expertæ benevolentiæ ac liberalitatis,
ſive aſſentatio in Philippum Regem, cui de-
ſtinatum à patre fuiſſe Imperium, eaque gra-
tia actum cum Ferdinando fratre non igno-
rabat. Etenim Carolus Auſtriacam Hiſpaniæ
potentiam acceſſione Imperii firmaturus, o-
pera Mariæ Hungariæ Reginæ pertentarat Maria Ca-
aliquoties animum Ferdinandi, quo Roma- roli ac Fer-
norum Regnum Philippo cederet: inter alia dinandi ſo-
pollicitus, ſe cum fratre communicaturum ror.
Imperii faſces, ut duo in poſterum pari au- 1550.
ctoritate Cæſares haberentur: immoto ad
ea Ferdinando.

At Carolus ex tanto rerum dominatore *Carolus è*
jam nullus, aula novo Principi relicta, priva- *Belgio ſol-*
ta in domo aliquamdiu conſedit: inſtructa *vit.*
donec claſſe, è Zelandia ſolvens cum ſorori- Auguſto
bus Heleonora ac Maria Reginis, ſecunda menſe.
navigatione Laredum Cantabriæ portum
invectus eſt. Quem abeuntem è Belgio pro- Septembri
ſequi, non alienum, opinor, fuerit à Belgicæ menſe.
narrationis inſtituto, cum Belgæ Principis,
poſtremique Principum in Belgio nati ſu-
prema continuando, hærere adhuc in Belgio
videri poſſim, Lectoris quidem certe gra-

 tiam

1556. tiam initurum me ſum arbitratus, ſi magno illo ſeceſſu ſecretoque Cæſaris in lucem extracto, multa quæ male de tanto Principe intercciderent, Belgicis annalibus imputavero: ſimulque triſtioribus aliquando ſecuturis, præſenti molliorum commemoratione pauliſper interceſſero.

In Hiſpaniã appellit, parcente illi, Non ejus navigio, tempeſtate.

Qua prima ejus dicta factaq; littus attingentis.

Magnum ejus conſtantia periculũ à Magnatibus Hiſpan. Majus à Philip filio.

non ſine Cæſaris offenſione.

Vnde nata ſuſpicio mutatæ ejus voluntatis.

Vix deſcenderat è Prætoria navi Cæſar; cum fœda illico exorta in portu tempeſtas claſſem impetu disjecit, Prætoriam hauſit: quaſi non vecturam amplius Cæſarem, Cæſariſque fortunam. Ferunt, ubi primum littus attigit, proſtratum in genua oſculo terram libaſſe, atque addidiſſe, Salutari reverenter à ſe communem parentem: utque nudus è matris olim utero prodierat, ita ad alteram hanc matrem libentiſſime reverti nudum. Et vero, cum in Cantabriam appulſus, ac profectus inde Burgos, raros admodum ſibi obvios vidit Hiſpanos Proceres, (quos nempe ſolus incomitatuſque titulis ſuis Carolus non allexerat) ſenſit tum primum nuditatem ſuam. Acceſſitque & illud, quod ex centum aureorum millibus, (quem ſibi reditum ex immenſis opibus tantummodo ſepoſuerat) cum eorum parte opus tunc eſſet, qua famulos aliquot donaret, dimitteretque; exſpectandum ei pluſculum, nec ſine ſtomacho, Burgis fuit, dum ea videlicet ſumma aliquando redderetur. Quam ille offenſionem ſicut diſſimulanter haud tulit, ita occaſionem nonnullis forte præbuit affirmandi, Regnis vix ejuratis, cœpiſſe Carolum initi conſilii pœnitere. Quamquam alii ipſo ejuratione die mutaſſe illum ſententiam ex eo narrant, quod aliquot poſt annis, cum Cardinalis Granvellanus ex occaſione Philippo Regi revocaſſet in mentem, Anniverſalem illum eſſe diem, quo Carolus pater Imperio Regniſque ceſſerat: reſponderit il-

lico

lico Rex, Et hunc quoque diem anniverſarium eſſe, quo illum ceſſiſſe pœnituit. Quod incerto rumore prolatum facile percrebuit apud homines, non ſibi in tam inaudito facinore conſtantiam vel unius diei perſuadentes. Niſi forte Philippus non putavit in parente laudandum, quod imitandum ſibi non ſtatueret. Mihi certe in dicta factaque Caroli, toto illo privatæ vitæ biennio inſpicienti, libelloſque & commentarios ſuper eo ſeceſſu cum cura & ratione volutanti, nuſquam profecto veſtigium ullum ejuſmodi pœnitentiæ compertum eſt. Et decuit, vivam adeo Magnanimitatis imaginem poſteris non exponi pœnitentiæ panno convelatam. Sed jam ille Valliſoletum lectica devectus, ac paulum cum nepote Carolo Hiſpaniæ Principe, cujus non ſatis probavit indolem, demoratus; ad Divi Iuſti Hieronymianum cœnobium, delectam jamdiu ſedem, recta ſe contulit. Et illud in Luſitaniæ Caſtellæque finibus, haud procul à Placentia civitate, ſitum: amœnitate vallis, circumque adjacentium proſpectu collium, ac magna in primis per hiemem temperatione cæli, ſalutare. Quem in locum recepiſſe olim ſe Q. Sertorium fortiſſimum Imperatorem Romana arma fugientem, ibique dolo extinctum fama eſt. Hîc demum Carolus curarum fluctibus terminum, ac vere Columnas Herculeas poſiturus, conſtrui ſibi domunculam juſſerat, cœnobii additamentum. cujus deſcriptionem formamque mitti ante annum ſibi voluerat in Belgium, probaveratque. Sex omnino ſeptemve in ea numerabantur cellæ, (juvat enim, quod ait ille, de Principibus noſſe omnia) viginti pedes latæ longæque, plane cœnobiticæ; unde aſpectus egreſſuſque in hortulum fonte irriguum, citris limoniiſque ad feneſtras uſque flores ac

1556.

Sed temere.

Divi Iuſti cœnobium.

Sex. Aur. Vict. in Cajo Imp.

Atque in illo qua quantaque Cæſaris habitatio.

1556. poma porrigentibus. Atque hoc videlicet
Mauſoleum fuit, quo Cæſar ille Maximus,
cui unus non ſuffecit orbis, incluſit ad ex-
tremum ſe, condiditque vivus. inque haſce
demum anguſtias decrevit ille Gigas, qui
Herculeos ultra terminos extendiſſe manus
gloriabatur. Adeo NATURA facile redit ad
ſtatum ſtaturamque ſuam, ſi, quæ illam in-
flabat ac diſtrahebat ambitio, detumeſcat.
Febr. menſe. Ergo cœnobium ingreſſus, è famulis ſexa-
1557. ginta, quos elegerat ex omni ſervitio, ple-
Familia & ſupellex ejus. roſque Serandillam, proximum oppidum re-
miſit, uſurus ſi opus foret: apud ſe duode-
cim retinuit, atque equum unum, nec lau-
tiorem ſervorum numero domeſticam ſu-
pellectilem; nempe omnia neceſſitatis mo-
Cōtemptuſque rerum omnium. do finita. Et ſane mirum fuit, Carolum ea
ſolitudine & curarum oblivione captum, ſi-
ve in conſilii ſemel ſuſcepti conſtantia fir-
matum, exuiſſe priſtinos adeo mores, ac
plane naturam; ut neque aurum, quod in-
genti copia per id tempus Hiſpana claſſis il-
li advexit ab India; neque ſtrepitus bello-
rum, quæ ejus armis ac Ducibus terra mari-
que per Europam gerebantur; quidquam po-
tuerint animum illum flectere tot retro an-
nis aſſuetum armorum ſono; ejuſque tran-
quillitatem, auditis quamquam variis re-
rum eventis, paulum interturbare.

Quotidiana ejus vita. Quotidianam porro vitam ita degebat
Auguſtus ſilvarum Incola, ut partem ægro
languentique in dies corpori, partem Deo,
Obequitatio animæque ſuæ tribueret. Nam modo colles,
Hortuli cultura. circumpedum uno contentus, obequitare;
modo partiri areolas in horto, culturæque
Diocletianus Imp. & arborum inſitionibus Triumphales com-
modare manus. id, quod olim ille, depoſito
Horolog. fabricatio, ſub magno præceptore. quoque Imperio, Salonis agebat. Sæpe fabri-
candis horologiis, (quorum videlicet rotas
multo, quam Fortunæ, facilius temperabat)
Ianneſ-

Iannello Turriano præceptore, illius tempo- Iannellus
ris Archimede, operam dare: ejuſque ma- Turrianus
chinamenta ad moliendos in ſublime flu- Cremonſ.
vios, tentamentis variis experiri. Quin et- Ambroſ.
jam ad Toletani aquæductus architecturam, Morales in
cujus imaginem tum concipiebat animo deſcript.
Turrianus: nonnihil ingenio Carolum ſuo
contuliſſe ferunt. Qualem vero operis for-
mam in illa biennii ſolitudine ambo medi-
tati ſunt, tale dein opus Turrianus, poſt
Principis obitum, ſublato in Toleti montem
Tago amne, novo utique artis miraculo, fa-
brefecit. Et vero hic inprimis fuit, qui in eo
Hieronymiano ſeceſſu, novis quotidie ma- *cujus inventu*
chinationibus, Caroli mentem, talium re- *variè ob-*
rum avidam, oblectabat. Nam ſæpe à pran- *lectabatur.*
dio armatas hominum & equorum icun-
culas induxit in menſam, alias tympana pul-
ſantes, tubis alias occinentes, ac nonnullas
ex eis feroculas infeſtis ſeſe haſtulis incur-
ſantes. Interdum ligneos paſſerculos emiſit
cubiculo volantes revolanteſque: Cœnobi-
archa, qui tum forte aderat, præſtigias ſub-
verente. Fecit & ferreas molas, per ſe verſa-
tiles, tantæ ſubtilitatis parvitatiſque, ut ma-
nica occultatas Monachus facile ferret; cum
tamen quotidie molerent tantum tritici,
quantum hominibus octo in ſingulos dies
alendis abunde eſſet. Sed hujuſmodi delecta-
tiunculæ initio crebriores fuere. Dein vero *Cura ani-*
admonente morbo, qui ſuprema intermina- *ma impenſa.*
ri videbatur, aliquanto parcius adhibitæ,
nec niſi ſubſecundariis temporibus. Nam Ioſeph de
prima homini cura poſtmodum fuit, ſtatis Seguenza
Monachorum pſallentium precibus frequen- in hiſt. ſui
ter intereſſe: non raro Sanctorum volumi- Ord.
na lectitare, ac piis de rebus miſcere ſermo- 3.p.l.1. Ex
nes: ſolito crebrius expiare noxarum con- Bulla Iul.
feſſione animam, ac cæleſti Epulo, quam- III.an. 1554
quam interdum non jejunus, paſcere. 19 Mart.

id

etiam caſtigando corpori adhibita. *Inſtrumenta pœnarũ Philip. filio venerationi habita.* Ex Seguenza qui interfuit 1598. *Novo exemplo ipſe ſibi exequias facit.* 30. Aug. 1558.

id enim, ob ſtomachi languorem, indultum ei pridem fuerat ab Romano Pontifice. qui etiam plexo è funiculis tormento, (adeo & aliorum exempla, & ſui victor ſemel animus potuere) exigere à ſeſe anteactæ vitæ pœnas perſevere cœpit. Quos inde funiculos à Philippo Rege reverenter habitos, ab eoque morti proximo afferri ad ſe juſſos, & ut erant cruore Caroli patris aſperſi, filio Philippo Tertio traditos, inter Auſtriaca monumenta pietatis aſſervari fama eſt. Postremo exequiarum occaſione, quas matri anniverſarias perſolverat, nova inceſſit animum cupido (ſi liceret) & ſuas celebrandi: reque communicata cum Ioanne Regul. è Hieronymiana familia, qui ejus conſcientiam moderabatur: cum is inſolitum quidem illud & inauditum, pium tamen ac ſalutare dixiſſet: apparari funus ſibi quamprimum juſſit. Ergo excitatur in templo tumuli moles, funalibus illuminatur, atrati circumſtant famuli, mortuale Sacrum mœſto Monachorum cantu peragitur. Ipſe funeri ſuperſtes ſuo, ſpectabat in illo imaginario munere veras ſuorum lacrymas: audiebat exequiale carmen, placidam ſibi requietem beatas inter ſedes implorantium: eademque ipſe ſibi ſuffragia pſallentibus immiſtus exposcebat. Donec ſacrificanti propior factus eique tradens, quam geſtabat, accenſam facem, ſublatis in cœlum oculis, *Ego te*, inquit *vita ac mortis arbiter, oro quæſoque, ut quemadmodum oblatum hunc à me cereum ſacerdos capit, ſic commendatam in manus tuas hanc animam tu, quandocumque libuerit tibi, in ſinum complexuſque tuos benigne ſuſcipias.* Tunc, ut erat pulla fluxaque opertus veſte humi procubuit: renovatiſque omnium qui aderant, lacrymis, quaſi depoſitus ſuprema lamentatione comploratus eſt.

Atqu

Atque hoc videlicet rudimento Carolus vicinæ jam morti proludebat. Namque altero ab exequiis die, febri correptus, eaque paulatim excedente conſumptus, Toletano Antiſtite procurante, quæ Chriſtiano ritu, luctanti animæ ſuppeditantur adjumėta: Religioſiſque, qui frequentes è cœnobio circumſtabant, abeunti hoſpiti expeditum iter in cœtus piorum comprecantibus: nocte ante feſtam lucem Euangeliſtæ Matthæi, annorum octo & quinquaginta, ex quibus duos ipſe vixerat, ingenti ſane ſenſu pietatis ac religionis exceſſit. Mortem ejus clara cœlo terraque ſigna comitata ſunt. Paulo enim poſtquam ægrotare cœpit, viſus in Hiſpania Cometes, initio non admodum illuſtris, ſed qui ſubcreſcente morbo per eadem incrementa lucem intenderet: donec verſo in Hieronymianam ſedem ferali crine; qua hora Carolus vivere, ille videri deſiit. Nec illud admiratione caruit. In Caroli, quem dicebam, hortulo, binos eodem tempore ſtylos emiſerat candens lilium. Alter Majo menſe, uti aſſolet, calyce dehiſcente floruit: alter, quamvis eadem cultura provocatus; tumorem tamen ac partus ſigna Vere toto atque æſtate ſuſtinuit; eademque demum nocte, qua Caroli animus integumento ſeſe corporis evolvit, ille explicato repente folliculo, intempeſtiva nempe atque inſperata germinatione promiſit florem. Id vero & obſervatum ab omnibus, & lilio ſuper Ara templi maxima ad ſpectandum propoſito, fauſti candidique ominis loco acceptum eſt.

ſubitoque in morbum incidit.
Barthol. Miranda Archiep. Tolet.
quo brevi conſumptus occumbit.
21. Sept. 1558.
prodigiis mortem ejus comitantibus, in Cœlo.
Obſervavit Ian. Turrianus, qui morienti aderat.
terraque.

Sic demum Carolus Cæſar, annos quadraginta paternis Regnis, ſex & triginta Imperio potitus, ac duos poſt omnium abdicationem potitus ipſe ſe; dubium reliquit, majoremne laudem in Imperio, totque Regnis adminiſtrandis, an in iis ſimul omnibus relin-

Anni dominationis ejus.

linquendis promeritus ſit. Quamquam non ignoro eam rem vario tunc hominum ſermone fuiſſe diſceptatam;hodieque declamatorum in ſcholis, politicorum in aulis, argumentum eſſe, CAESAREM ABDICANTEM. Sed omiſſis ingenioſis horum commentis, ſomnia denique venditantium;quæ apud pleroſque eo tempore ſuperCarolo diſſerebantur, hæc ferme erant. Permulti cauſam in promptu habebant: nempe Cæſarem ingraveſcente articulari morbo, qui ab anno quinquageſimo, non jam per intervalla, ſed perpetuus aderat, adductum eſſe, (quemadmodum inter ejurationis ſolemnia teſtatus eſt ipſe)ut quam Imperii molem pari virium præſentia ſuſtinere ſe ultra diffideret,eam ſalutari & ſibi & regnis anticipatione, in ævi animique validum inclinaret. Callidiores, quibus in abdita conari mos eſt, & VILE videtur, quidquid in ſummo paret; deterritum ſuſpicabantur Cæſarem Henrici II. Galliarum Regis felicitate, cui opponere filii juventam regnandi avidam, & capacem, quam annos palmaſque ſuas, conſultius habuerit. Obſervaverantque, ex quo ille Metim à Gallis captam recuperare, exercitu centum hominum millium ad urbem admoto, fruſtra tentavit, deſideratis in ea obſidione non paucioribus quadraginta ſuorum millibus; tantum inde mœrorem animo contraxiſſe: præſertim quod paulo ante in Germania conſulere ſibi indecora ſane fuga, certe inſolita, coactus fuerat à Mauritio Saxonum Duce; ut per aliquot dies publico abſtinuerit, increſcentemque morbum acriori ſenſu in poſterum toleraverit. Quin & vulgo credebatur, Cæſaris fortunam faſtidio ac ſatietate jam captam retrocedere incepiſſe: felicemque Imperatoris hactenus invicti genium in Henricum Galliæ Regem im-

Cauſa abdicationis varia jactata.

Morbus.

Metus ex fortuna mutatione.

Petr. Mexias in Vit. Carol. V. Thuan. lib. 26.

1552.

1552.

ex litteris Principum Hip. Chizzalæ.

immigraſſe. ipſo Cæſare non diſſimulante, quem auditum ferebant, cum diceret, *Nempe* FORTUNAM *eſſe juvenum amicam*. Ideoque pro columnis Herculis, ac *Plus ultra*, uſitato Caroli V. ſigno; non deerant, qui Cancrum, & *Plus citra*, accommodatam uidelicet tempori Notam, ſubſtituerent; adderentque, ſapienter imitatum eſſe Cæſarem præcautos aleatores, qui magnam nummorum ſummam ante ſe congeſtam lucrati plurium horarum ludo, veriti fortunæ aleam, retrahunt opportune manum: neque ſe parto illo cumulo victoriarum exui, jactu videlicet uno, patiuntur. Contra ſentiebant aliqui, factumque Cæſaris immenſæ laudum cupidini vertebant. Quod animus ille, ſi quis umquam alius, poſt Cæſarum memoriam, famæ indulgentiſſimus, cum ſibi ſatis abundeque gloriæ adeptus videretur, tam multis ex omnium hoſtium genere victoriis, tanta felicitate reportatis, ut à nullo fere Carolus provocatus bello fuerit, quem non modo victum, ſed (quod raro legitur) vinctum etjam captivumque non viderit; abjectis ad extremum, calcatiſque utroque in orbe faſcibus ampliſſimi dominatus, ab inuſitato victoriæ genere, novos gloriæ titulos non facile poſteris æquandos concupierit. * Iactabatur & illud obſcuriore fama. Motum ex parte Cæſarem Philippi querelis: qui novis quotidie probris, famoſiſque carminibus proſciſſus ab Anglis ægre Hiſpanum in ea inſula Dominum ferentibus, eoque nec Regem illum, ſed Reginæ maritum vulgo compellantibus, per eam occaſionem aliquanto acrius expoſtulaverat cum patre de ſtatu fortunaque ſua: moturus animum ejus ad conſilium de Belgii abdicatione, cujus jam aliquid ſuboluerat, maturandum. more videlicet liberorum, qui parentibus orti junio-

ribus,

Cupido inuſitat. gloria.

Franciſc. Rex Galliç. Henricus Rex Navarræ. Clem. VII. P. M. Guliel. Cliviæ Dux, I. Fred. Septemvir, Dux Saxo. Erneſt. Dux Brunſvic. Philip. Haſſiæ Regulus.

Querela filii.

* Adrian. l. 13. Hiſt. Thua. l. 16. Cabrera in Phil. II. l. 1. c. 5. & 8. & alii.

ribus, ſenes ipſi paternam adeunt hereditatem: diu graves, quaſi expectantes. Verum alii rem alio trahebant, atque in ejuſmodi conſilium conceſſiſſe Cæſarem affirmabant una tactum religione, ſtimulatumque conſcientia multorum, quorum, antequam rationem expoſceretur à ſupremo hominum Iudice, placandam ſibi præmature Majeſtatem ejus exiſtimaverit. Quippe eſſe non pauca, quæ Caroli vellicarent animum pietatis omnino non ſurdum. Iciſſe fœdus cum Henrico Angliæ Rege, à fidelium ſocietate, diris Pontificiis, in Caroli gratiam expuncto. In quo ille & injuriam, quam ab Henrico acceperat, repudiata Catharina uxore, Cæſaris matertera: & conſtantiam promiſſi, numquam ſe cum hæretico Rege, niſi is Pontificiæ dignitati ſatisfaceret, in gratiam rediturum; nimis quam impotenter poſthabuerat atroci inexpiabilique in Gallum indignationi. Præterea in Religionis cauſam injeciſſe manus: quæque Pontificii muneris erant, occupaſſe: evulgari juſſo per Germaniam libro complectente Religionis capita, ad quorum obſervantiam interim exigerentur omnes, dum finem acciperet Tridentinum Concilium. Qui tamen liber cum pleraque Catholicæ quidem Eccleſiæ conſentientia, ſed contraria tamen nonnulla, uti ſacerdotum conjugium, Corporiſque & Sanguinis Domini ſub utraque ſpecie libationem contineret: (quippe à Catholicis hæreticiſque conſcriptus) neutris, ut accidere ſolet, partibus ſatisfecit. Demum capta direptaque Vrbe, in Romani Pontificis captivitatem conſenſiſſe: adducturum inſuper ad ſe illum in Hiſpaniam, niſi publica hominem in famia retardaſſet. Quamvis autem luctuoſam Vrbis ſacræ depopulationem Cæſar haud imputaverit ſibi: immo ad ejus nuncium, illico & publi-

Neceſſitas placandæ iræ Dei, offenſi præcipue.

1543. *ob fœdus cũ Henrico Anglo contra fidem Pontifici datam.* Iov. l. 43. 44. & 45.

ob interim in Religione permiſſ. 1548.

ob Pontificis Rom. captivitatem. 6. Maii 1527. Frãc. Guic. l. 18. 21. Maii. 1527.

blicam lætitiam ob natum Philippum filium edicto vetuerit, & ipſe mutata veſte juſtitium atratus indixerit. quanti tamen eſſe, non modo in Vrbis & Sacrorum violatores non animadvertiſſe, ſed etiam eorumdem opera menſes omnino ſeptem attinere *Hadriana in* arce Chriſti Vicarium perſeveraſſe? *præſertim* tam arcte miſereque cuſtoditum, ut vetulam olera vendentem, quod expetenti Pontifici lactucas aliquot in arcis foſſam projeciſſet, funiculo per puerum ſubmittendas; obvius forte Centurio ſuis furioſe manibus ante portam ſuſpenderit: oculoſque ingemiſcentis ad ea Pontificis, expoſito complures dies infelici ſpectaculo, everberaverit. Ac poſtremo nullo Cæſarem tantarum calamitatum ſenſu, grande pretium, profano tamquam ab hoſte, perſolvi à Pontifice pro libertate voluiſſe. Enimvero haud dubitandum, quin ejuſmodi facinora, ut pleraque erant execratione multorum prædamnata, Carolus ipſe, ſicuti debebat, agnoverit damnaveritque: ac eorum aculeo hærente deinceps in animo, extremum illum vitæ actum placando offenſo Numini, religioſus cetera Princeps ordinaverit. Quamquam non deerant, qui Cæſaris mentem hîc quoque haud in paucis abſolverent: ac plerumque culpæ derivarent in temporum ac bellorum neceſſitatem, inque armatam multitudinem, cujus incitatum ſemel impetum regere, non ſemper in unius ſit manu. Atque hæc fermè, de Cæſare abdicante, ea tempeſtate, ut comperi, ferebantur, accepta hodieque aut rejecta pari ſtudio & ignoratione veri. Ego, etſi non ſum neſcius, grandia conſilia à multis plerumque cauſis, ceu magna navigia à pluribus remis impelli; tamen non facile mihi perſuaſerim, in Cæſaris animo magnam ſibi partem vindicaſſe aut fortunæ com-

Iov. l. 26.

Quibus pænitendu electa ſolitudo.

Probabilius multas concurriſſe cauſas.

commutabilis metum, aut alium quempiam leviorem motum. Siquidem annis ante obitum ejus ferme decem, hoc eſt in ipſo victoriarum flore, in eo quod Auguſtæ condidit teſtamento, de hac ipſa Regnorum abdicatione mentionem feciſſe conſtat. Quin etiam exploratum habeo, ante hoc quoque tempus agitaſſe animo Cæſarem, depoſitis humanis curis, receptui aliquando canere. Idque cum Franciſco Borgia Gandiæ Duce, qui poſtea Societatem IESV eſt ingreſſus, unice communicaſſe, ſevere admonito, ne cui mortalium conſilium hoc ſuum, quod requietem nactus à bellis aliquam exequi decreverat, aperiret. Neque tunc, cum ceſſit Imperio Cæſar, eo res erant loco, ut illum fortunæ ſuæ magnopere pœniteret: ex pugnatis, paulo poſt ſolutam Metenſem obſidionem, Teruana, munitiſſimo Belgici limitis propugnaculo, atque Hedino, veteri Arteſiorum Principum aula: captis utrobique, aut interemptis è Gallica nobilitate permultis. immo etiam poſt, in Italia contra hoſtium vires, Genuenſibus aſſerta, magnam partem, Corſica Inſula: &, quod pluris habitum eſt, capta Senarum urbe, pulſiſque inde, ac fere omni Etruria Gallicis armis. Crediderim vero conſilium, quod animo Cæſaris idemtidem recurrebat, hoc demum tempore maturatum: quo tempore ſuper invaleſcentem morbum, (cujus vi exanimabatur interdum) audito matris obitu, inſtare propediem fatum ſuum, certa animi inductione, opinari cœpit: adeo, ut vocem audire matris ac ſe vocantis filium aſſidue ſibi videretur. Intenditque opinionem Veſalius Imperatoriæ valetudinis moderator, qui vitam non ſane diuturnam, rara medentium libertate, præmonſtrare Principi non dubitaverat. Itaque Cæſar, quod ſecum toties agita-

non tamen ſubitarias, aut indignas magnitudine animi Cæſaris.

1548.

1542.

1553. Iun. menſe.

1553. Iul. menſe.

1554.

1555.

Mortis timor præcipua fuiſſe videtur occaſio feſtinandi propoſitum vetus.

1555. Andreas Veſalius.

ve-

PHILIPPVS .II. HISPANIARVM
REX BELGII PRINCEPS.

rerat, feſtinandum putavit, ne urgente exi- tu præverteretur. Auditusque eſt per eos dies, cum illam crebro vocem iteraret Centurionis ſui: (cujus mihi virtus notior eſt, quam nomen) qui vetus multorum ſtipendiorum eques rebus humanis renuntiaturus, cum miſſionem à Carolo peteret, iſque novi conſilii cauſam exquireret, reſpondiſſe fertur, INTER vitæ negotia, & mortis diem oportere ſpatium intercedere. Quod ſcitum hominis dictum alte tum quidem inſedit animo, quippe ſimilia meditanti; dein vero, quando apparebant vitæ ultima, occupandum ſibi duxit ſpatium illud, quod ultra nullum eſſet, ut in eo, poſthabitis alienis, curaret aliquando ſua, ſeque externis ereptum curis, repræſentaret ſiſteretque ſibi, antequam injecta neceſſitatis manu, ad Dei tribunal attraheretur tantus humanæ felicitatis reus. religioſo ad id ſeceſſu opportune delecto, ubi & à ſolitudine otium, & à loci ſanctitate ſuffragium habere poſſet. Et ſane qui Cæſaris animadvertat aut magnitudinem animi immenſo ſeſe terrarum mariumque imperio exuentis, ne palmario quidem ſolo ſibi reliquo: aut in ſuſcepta ſemel vita inter ea clauſtra ſecretumque conſtantiam, toto illo biennio, quo victoriam ſui extendit: aut ſanctimoniam finis, in quem ille non incidit, ſed intenta ſe meditatione compoſuit, quodque eſt difficillimum, in vita mortem ordinavit; profecto non levem aliquam imparemque magnæ menti, ſed eximie piam, ac plane de cœlo fuiſſe cauſam initi à Cæſare conſilii conjectabit.

Ad quod etiam adjunctus ab aureo militis dicto.

Concluditur, è Cœlo inditam hanc Cæſari mentem.

Sed quæ illacumque fuerit: PHILIPPVS ſub diſceſſum patris, novi Imperii adminiſtrationem exorſus, Mariæ Hungariæ Reginæ in ſuprema Belgii Burgundiæque præfectura ſubſtituit Emmanuelem Philibertum Sabau-

Prima novi Regis cura.

1556. Sabaudiæ Ducem; qui præter ſanguinis co:
Præfectura Belgii Sabaudo tributa. junctionem, Carolo Patri magnam bel
ſcientiam in iis potiſſimum Provinciis a
verſu Gallos ſępe probaverat. Nec minus Ph
lippo Regi uſui fuit egregia viri virtus, in ii
quæ novum illico Principem excepere, be
lis. Nam licet Henricus & Philippus Reg
Iudicia inter Gallum Hiſpanumque violantur. Cameraci, ſub anni hujus initium, ope
Mariæ Angliæ Reginæ, pacti fuiſſent ind
cias in annos quinque; occaſione tamen be
li, quod inter Romanum Pontificem & Ph
lippum Regem exarſit, circumacto nondu
Feb. menſe. anno violatæ ſunt; culpa ab Hiſpano i
qua occaſione. Gallum, ab hoc in Hiſpanum invidioſe rej
cta. Henricus ſive à Carafenſibus ad bellu
Thuan. lib. 22. extractus, ſpecioſam Pontificiæ tutelæ cau
ſam libenter amplexus eſt: ſive non tam cau
ſam, quam exitum belli cogitans, haud t
mere ſibi perſuaſit, ſuperandum à ſe novu
inexpertumque armis Principem, cujus P
trem militiæ veterem, gentiumque domito
rem vinci demum poſſe, non uno documen
Dec. menſe to palam fecerat. Iamque Galli ſuperatis a
Bellum in Belgio. pibus, Guiſio duce, pro Pontifice militaban
in Italia: eodem tempore Belgium ingreſſi
Fräc. Loth. Guiſius Caſpar Collinius. Collinio ductore, Arteſiam vaſtabant. Cu
Philippus Rex (Albano Duce res Italiæ ſtr
nue curante) ex una parte incitata uxo
Angliæ Regina, ut Henrico bellum indic
Ferd. Tole. Albæ Dux. ret: ex altera juſſo Philiberto Sabaudo, ſu
premo armorum Duce in Galliam irrump
1557. Iun. menſe. re; ejus viri ductu virtuteque memorabile
illam ad Sanctum Quintinum in Veroman
1557. Aug. menſe. duis victoriam reportavit: tanta ad cladi
nuncium trepidatione totius Galliæ, ut quo
in quo victor primũ Hiſpanus ad S. Quintinum. niam nobilitatis pars maxima in poteſtaten
Hiſpanorum eo certamine redacta, pars ma
gna in Italiam profecta debilitaverat Regn
vires; palam timeretur, ne victor, ſi porr
pergeret in interiora, fac le ipſa Lutetia Pa

tiſſiorum potiretur, dilabentibus inde civibus in proximas paſſim urbes, tamquam jam eſſet ad portas Hiſpanus. Sed Henrici juſſu confeſtim revocatur ab Italia Guiſius, armatoque ingenti exercitu, (quod promptum in Gallia populis referta, atque in arma ſoboleſcente) lætitiam Hiſpano protinus interturbavit. Nam capto ſumma celeritate Galeto, (quem portum, Galliæ portam appellare conſueverant Angliæ Reges: quo quamdiu potirentur, tamdiu geſtare ſeſe è cingulo claves Galliæ dictitabant) quidquid Gallis ereptum ducentos per annos Angli feliciter obtinuerant in continenti ora; paucorum dierum ſpatio, Galliæ regno reſtituere, atque ad veteres terminos intra Oceanum ſe recipere coacti ſunt. Verum brevi rediit ad Hiſpanum belli ſors. Philippus enim Rex cum bipartitum Gallorum exercitum numero in dies ſucceſſibuſque gliſcentem, ac ſpe Belgium omne devorantem animadverteret; partitus & ipſe bifariam copias ſuas, partem adverſus Paulum Termum, veterem belli ducem, Flandriæ maritima prædis incendiiſque vexantem immiſit, ductore Lamoralio Comite Egmontio, Belgarum fortiſſimo, qui apud Sanctum Quintinum Belgici. equitatus Magiſter, momentum perſane magnum fuerat ad victoriam: Sabaudum vero cum reliqua exercitus parte obſervare voluit conſilia Guiſii Ducis. Et Egmontius quidem, collatis ſignis ad Gravelingam Flandriæ portum ſtrenue feliciterque ſubegit hoſtem. Dum enim à veteranis utrimque exercitibus, dubio aliquamdiu Marte, conſeruntur manus, inclinantem paululum Gallorum aciem inopinatus repente caſus plane perdidit. Naves Britannicæ decem illac forte prætervehebantur, conſpectaque procul pugna, ad oſtium fluminis Haæ feſtinanter

[Margin notes: 1558. — *Mox Gallus ad Caletũ.* — 1558. Ian. menſe. — *iterum Hiſpanus ad Gravelingam.* — *non ſine fortuna comitante virtutem.* — Iul. menſe.]

1558. admotæ, Gallorum latera tormentis inv dunt, tempeſtatemque à mari, unde ſeſe i acceſſos rebantur hoſtes, adeo improviſa ideoque majorem important, ut ſolutis p ditum ordinibus, tranſmiſſo in equites m tu, profligato univerſo exercitu, vix è ta to dein numero ſuperfuerit, qui nunciu cladis referret ad ſuos. Pars enim in cert mine cæſi: Dux ipſe, ac primarii ordinu ductores capti omnes: pars fugientium a nantes ab Anglis in mare depreſſi, præt ducentos, quos ad Reginam vivos adduce viſum eſt, tamquam teſtes operæ à ſe in pu gna collatæ: aut ab agreſtibus ſuarum incen dia direptioneſque villarum ulciſcentibu crudeliter interempti. In quo & illud victi acceſſit ad ignominiam; quod eorum reli quias per ignota Flandriæ loca errabundas egreſſæ è pagis gregatim mulieres ſuſtibu ſudibuſque, & (quod validius telum eſt) ir armatæ ac furiis ſuis, inter probra ac male dicta miſere contrucidarunt: aliquos etian comminutis in eos haſtilibus, exquiſita im manitate, velut Orpheum Bacchæ, ungui bus diſcerpſerunt. Sic Henricus Galliæ Rex quam fortuna blandiente reſpuerat pacem, geminata intra annum clade, cæſis veteranis cohortibus: &, quod caput eſt, capta pleraque regni nobilitate, hoc eſt Gallicæ militiæ robore, non illibenter illam complexus eſt: & Philippus, Caleti ad Galliæ regnum acceſſione commotus, ſimul alternas belli vices expertus, eamdem pari ſtudio ſuſcepit. Ita enim uſu plerumque venit. ex colliſis fractiſque nubibus ſerenitas prodit: & SPES numquam major affulget pacis, quam cum ſerio bellum geritur: ſatiata nimirum, aut feſſa per cædes ira. certe PRONIVS in gratiam redeunt perpeſſi armorum damna. Et pacis quidem conciliatæ laus penes Chri-

Mulierum rabies erga victos.

De pace agitur inter Reges.

Chriſtiernam Lotharingiæ Ducem fuit, mediam inter utrumque Regem: quippe Philippi conſobrinam, & recenti affinitate Henrico gratam. Neque inuſitatum, ejuſmodi fœdera paceſque ſancire feminarum miniſterio: quaſi earum gratiæ pluſculum dare, *civile* habeatur. Porro nuncium pacis, quæ in * Cameracenſi oppido, poſt longas diſceptationes, aperiente ſe vere prodiit, tanta Chriſtiani orbis, tædio bellorum feſſi, ſecuta eſt lætitia, raro ut majora memorentur indicia geſtientium populorum. Nam qui hanc pacem cum illa conferebant, quæ inter horum Regum patres, ante annos triginta compoſita eſt, Principum quoque feminarum opera, in Cameracenſi urbe, fatali nimirum ſede pacificationibus fœderibuſque firmandis; quia in eo fœdere complures prætermiſſi eſſent, non fuiſſe commune gaudium, & continuata per Italiam bella recordabantur. cum tamen hæc pax, Principibus Europæ omnibus æque comprehenſis, pari ubique nationes afficeret voluptate: ſimul ingenti ſpe diuturnæ inter Reges amicitiæ, quod poſtea evenit, omnium animos impleret. Acceſſere & nuptiæ, firmamenta fœderum, manſura tamen inter Principes, quamdiu annuerit dominandi cupido, cui plerumque tenacius nubunt Reges. Philippo (defuncta ſuperiori anno Maria Angliæ Regina) uxor oblata eſt ea, quæ Carolo Hiſpaniæ Principi pacta erat, Iſabella Henrici Regis filia undecennis: quam, quia ortus ejus in tempus incidit pacis cum Anglo initæ, & nuptiæ occaſione pacis cum Hiſpano celebratæ ſunt, Principem à Pace cognominavere. Simul Henrici ſororem Margaritam Emmanuel Philibertus uxorem accepit, una cum urbibus, quibus illum patremque, trans Alpes ac citra, Franciſcus I. & Henricus ipſe

1558. *qua opera Chriſtierna Lotharinga conficitur.*

* Cambray

Cameraci in urbe pacificatoria: 1559. April. menſe.

magna omnium ordinũ lætitia,

Carol. V. & Franciſc. I. 1529. Aug. menſe. Aloyſia Regis mater & Margarita Cæſ. amita.

quam augẽt nuptia,

Hiſpani Regu cum Galli filia.

1549.

Et Sabaudi cũ ejuſdem Galli ſorore.

1559. ſpoliverant. At nuptiarum hilaria numq profecto Gallia peregit funeſtiori cataſtr phe. Inter alios apparatus, equeſtris deca ſio indicta eſt, (Haſtiludium vocant) atr enimvero voluptas, ſpecioſumque peric lum: quo nec ludere credas, qui ſic prælie tur; nec præliari, qui demum ludant. gratu tamen Gallis ingenuumque ſpectaculum quippe audenti bellicæque nationi. Iamq hippodromo in theatri ſpeciem ſuper conſtructo, ac flore haſtatorum equitum i ferto, (namque ad hujuſmodi ludos, toti Europæ haſtas Gallia provocaverat) uno a teroque die Rex ipſe decurrerat palma ſemper laude. Eoque glorioſior dum poſtr die, repetito tertium campo, contra ſuoru preces, cum prætorianæ cohortis Præfect galea præpropere non ſatis occluſa congr ditur, ab adverſæ haſtæ fragmento aperta bucculam irrumpente, transfoſſo dexte oculo, ictoque inde cerebro, inſpectantib Reginis, regiiſque liberis infelicem ludun illico exanimatur. exceptuſque accurre tium manibus, totus ſanguine perplue theatrum illud, quod modo lætiſſimis pla dentium vocibus implebat, ſubita conve ſione publicum in luctum ac lamenta mut vit. quintoque poſt die, Princeps juxta be licoſus ac pius, dignus utique fato melior deceſſit. Simul ante oculos infinitæ mult tudinis, quam ipſe ad funus videlicet ſuu ambitioſe convocaverat, ad vivum egit e tra ſcenam & fabulam, humanæ tragœdia felicitatis. Fuere, qui hoc olim à Genethli co, (ut hæ ferme vaticinationes poſt even promuntur) omnino prędictum affirmarun ſciſcitanti enim Catharinæ Mediceæ R ginæ ſuper ſuorum fato ex conjecto Gaurico, reſponſum ab eo fuiſſe, Cap ti Regis imminere perniciem à duello.

In earum celebratione haſti ludium.

In quo Rex Gallus palmam refert.

Gabr. Comes Mongomerius. *ſed mox ſaucius.*

moritur. 2. Iul.

Ejus rei vaticinatio

Luc. Gaur. Thua. l. 22. Lud. Guic. l. 2. hiſt.

Ad

Addebant alii, ea ipſa nocte, quæ infortunium anteceſſit, à Regina viſam in quiete non obſcuram imaginem ſubſequentis cædis. Illud vero non ſine Divini judicii admiratione ſapientius obſervatum eſt, Regem, qui in ipſo regni principio, ſerium duos inter juvenes ex præcipua nobilitate duellum approbaverat, ſpectaveratque cum aulæ Proceribus; ludicro in duello vitam regnumque funeſto fine terminaſſe. Quamquam & tunc pœnitens facti, perſancte juravit, in poſterum ſe numquam in ejuſmodi certamina conſenſurum: & in hoc poſtremo ludo ſi quid vana virium oſtentatione peccavit, admirabili profecto religioſaque animi conſtantia in ſummis doloribus abunde redemit. Certe non parum ille in Gallia Chriſtianæ manſuetudini contuliſſet moriens, ſi ludentem hanc feritatem ſecum una ſepeliſſet.

1559. Anomyn. in hiſt. Belg. Thua. l. 3. & 22. Vidus Caboci*us* & Franciſ. Vivonus. *& Sapientia judicia.*

FUIT hoc ſane tempus (ut pauca hæc hiſtoriæ ſuperaddam) continuato, ſi umquam, obitu, plurimiſ maximiſque Principibus confatale. præſertim quod nulla per populos contagione, cum rariora cernerentur plebejorum funera; pleroſque tamen Europæ Dominos unius circiter anni converſio tumulavit; Obiêre Carolus V. Imperator, Henricus II. Galliæ Rex, Chriſtianus Rex Daniæ, & Daniæ itidem Rex Chriſtiernus, non plures vigintiquatuor diebus Chriſtiano ſuperſtes. Obiêre quatuor Reginæ Heleonora Caroli V. ſoror, nupta primum Emmanueli Luſitaniæ, dein Franciſco I. Galliæ Regibus: Maria, Carolum V. fratrem non totum poſt menſem inſecuta, & Angla ejuſdem nominis, & Bona Sfortia: hæc Sigiſmundi Auguſti Poloniæ Regis mater, illæ uxores Regum, Ludovici Hungariæ altera, altera Philippi II. Hiſpaniarum. Obiere Pontifex Romanus Paulus IV. decem Cardi-

Mira hoc anno continuatio funerum Principum virorum.

1559. nalium funeribus comitatus: Septemviri Auguſtales duo, Colonienſis, ac Palatinus Venetorum Princeps Laurentius Priulus, atque Eſtenſis Hercules Dux Ferrariæ: præter minora Dynaſtarum nomina, quorum continuata funerum ſolemnia implevere annos faſtos. Plane ut ea tempeſtate mors demetendo. majorum gentium capita atque hominum apices, Superbum videlicet illum summa olim papavera decutientem imitata viſa ſit. Ergo Philippus Rex, conſtituta jam pace, ac Sabaudo cum conjuge in Italiam profecto, (neque enim ex conventis quicquam immutaverat Henrici mors) antequam & ipſe in Hiſpaniam, adeundæ Regnorum poſſeſſioni, ſe conferret; componendum ſibi Belgarum ſtatum cum civilem militaremque, tum etiam ſacrum exiſtimavit.

Tarquinius Rom. Rex.

DE BELGIO. *Nomen.* BELGIVM, quod & *Flandria*, ab ejus parte illuſtriore apud externos: & *Inferiores Provinciæ*, à depreſſiore aliquarum ſitu, ſive ut Germanis placuit, à linguæ morumque cognatione, *Germania Inferior* appellatur portio quidem Europæ perexigua eſt, quippe quæ non multum excedat quintam Italiæ partem, nec ultra milliaria circiter mille ambitu protendatur. tamen haud ſcio, an facile ulla ſit uſpiam regio aut ditior, aut frequentior: cum non minus fructuum è Belgio ſuo Princeps, quam Angliæ Rex ampliſſima ex Inſula (ſi demas Sacrorum ſpolia) percipere conſueverit: & urbes in ea ſive mœnibus clauſæ, ſive clauſis magnitudine propemodum pares, ſupra trecentas & quinquaginta cenſeantur: pagi vero majores ultra ſex millia ac trecentos numerentur. ut nihil de minoribus vicis arcibuſque loquar, quibus ſupra omnem numerum conſitus eſt Belgicus ager. Iam hominum virtus, operum molitio, varietas, copia quantum an-

Magnitudo. *Opulentia,* Lub. Guic. in deſcript. Belg. *Vrbes,* *Pagi:*

gu-

guſtias Belgici tractus egreditur? Nuſquam militia aut ingenioſior, aut affluentior, aut diuturnior. Plane ut aperto hic ludo accurrentes undique populos erudire Mars ad bellum videatur. Quæ vero ignota marium litora, quaſve deſinentis mundi oras ſcrutata non eſt Belgarum Nautica? Nimirum quanto illos natura intra fines terræ contractiores incluſit, tanto ampliores ipſi aperuere Oceani campos, quos ſubigerent incolerentque, Belgii velut pomœria prolatantes. At lanificia atque texturæ non implent modo, quanta eſt, Europam; ſed longe lateque per Africæ Aſiæque populos circumferunt quotidie Belgium: ipſique ad occidentem Indi ex laneis ac lineis opificiis Belgicarum nomina urbium didicere. Demum rara admiramur hodie machinamenta, quæ Belga aut non invenerit, aut non abſolverit, Et vero fuerit olim, cum horum ingenia tamquam ex humilioris ſoli fato, depreſſa habebantur. Alia nunc ætas, & mores ſunt. Litterarum curam, maris militiam, navigationum quæſtum, pecuniariam negociationem, Reip. quam ipſi ſibi fecere, culturam, admiranda ignium aquarumque artificia, nempe ingenii non utique depreſſi documenta, vix alibi paria, nuſquam certe tam multa ſimul per reliquam Europam, quam uno in Belgio quiſquam viderit. Ceterum hæc in univerſum genti propria, ſi genio illis ſuo uti liceat: odiſſe fraudes, ex fide, qua ipſi digni, alios æſtimare. Gratia donisque non magnopere, neque in longum capi; plerumque beneficiis utentes ceu floribus, tamdiu gratis quamdiu recentibus. Eumdem adverſus injurias ſenſum eſſe, quarum memoria cito animum exuunt: niſi ſi contemni ſe videant, tamquam ex facili tolerantes; tunc enimvero implacabiliter ex-

Militia, *Nautica*, *Lanificia*, *Ingenium*. Adr. Iun. in ſua Batav. Cœlo attribuit, ſicut & alii. *Mores*.

candeſcere. Ad hæc vires ſuas metiri haud improbe: nec fere concupiſcere, quæ non capiant. cum tamen nulli mortalium pari ſolertia terram ac mare ad quæſtum exerceant, utriuſque cultores elementi, atque incerti juris. In hoc etiam perquam admirabiles, quod quantumcumque lucrum jacturamve, quæ (ut in mercatura) perſæpe faciunt, tam modico ſurdoque lætitiæ ac doloris ſenſu prætereunt, ut alienis intereſſe, non ſua curare credas. æquitate opinor animi, ac cœlo illos ſuo frigidius animante. At in libertate propugnanda caleſcunt plus ſatis. ſcilicet huic poſthabere omnia, gloriæ ducunt: licentiæ interdum quam libertati propiores. Porro hæc omnis Belgarum regio diviſa eſt, eorum calculo, in Provincias omnino ſeptemdecim, haud ita à multo tempore affinitatibus, aut emptionibus, aut armis ſub unius Imperio conſociatas. Primus omnium è Burgundiæ Ducibus, Philippus fuit, in quem longe plures, quam in quemquam ante illum, coaluere Belgicæ Provinciæ. Namque Burgundiam, Brabantiam, Flandriam, Limburgum, Lucemburgum, Arteſiam, Hannoniam, Namurcum, Hollandiam, Zelandiam, Friſiam, ſacri Marchionatum Imperii, Philippus poſſedit unus. Adjecit ad hæc Carolus filius Geldriam atque Zutphaniam, primo emptas ex Arnoldo Duce, qui Adulphum filium, à quo ſexennium carcere attinebatur, exheredaverat: deinde mortuis Arnoldo Adulphoque, contra Adulphi filium armis acquſitas. Sed Carolo Nancæa pugna interempto, bellumque adverſus Mariam Caroli unicam proſequente Ludovico XI. Gallorum Rege, Arteſia, aliiſque in Burgundia urbibus imminutum eſt Belgii regnum. Et quamquam earum partem Belgio reſtituit victor ad Guine-

ga-

Provinciæ.

Quæ convenere in Principẽ unum tribus viis

Philippus Bonus.

Philip. Bon. habuit eas affinitate:

Mẽyer. l. 16 & Meteran.

Meyer. l. 17 & Meter.

Carol. Pugnax,

Carolus Pugnax emptione, & armis.

Põt. Heut. l. 1.

Sed idẽ aliniſit.

guam Maximilianus Archidux Auſtriæ, ductâ paulo ante Maria uxore; tamen pace inter eum Gallumque inita, & Margarita Maximiliani ac Mariæ filia Carolo Delphino deſponſa; Comitatus Arteſiæ, atque Burgundiç dotis loco ex Belgio avulſus tunc eſt. *Verum Margarita* à Carolo jam Rege repu*diata*, poſt renatum ex eo bellum, Carolus in Italiam ad Neapolitanam expeditionem properaturus, pace cum Maximiliano Philippoque filio compoſita, Margaritam ac dotales Provincias Belgio reddidit, arcibus ſibi reſervatis. quas ſucceſſor Ludovicus XII. in Mediolanum intentus ultro reſtituit. Cum vero rurſum ad veteres Dominos abiiſſent Geldri Zutphanique, infeſtis Belgium armis impetentes, atque Vltrajectenſem maxime agrum; à Carolo V. Philippi filio, ſuperatis Carolo Geldriæ & Gulielmo Cliviæ Ducibus, iterum belli jure acquiſiti ſunt. Quin & ob ſæpe factas belli hujus occaſione impenſas, Vltrajectenſem & Tranſiſalanam Provincias Belgio Cæſar adnexuit: (ſponte eas cedente Henrico Bavaro Vltrajectenſi Antiſtite Dominoque) & Groninga contra Geldrum aſſerta: & Cameraco & Cameraceſio ad Arteſios adjectis, Belgicum imperium amplificavit. Ac demum poſt Ticinenſem victoriam, Belgicis Provinciis dominiiſque è ſuprema Gallorum Regum, quam habuerant juriſdictione, uti convenit inter Cæſarem ac Regem, liberatis; omnium ampliſſime potitus eſt Carolus Belgii principatu. Iam pleræque harum quas dixi provinciarũ, ſicut ſuos aliquando ſeorſim Dominos, ita poſtquam etiam uni adactæ ſunt, ſuas quæque leges, propriumque ferme reginem obtinuere. Quam ajunt fuiſſe præ ceteris cauſam, cum Imperator Carolus quintus cum maxime cuperet haſce Provincias in

Lud. Guic. in Belgio. Meyer. l. 17. *Cur abſtinuit.*

regnum transferre, (id quod attentavi olim proavus ejus Carolus Pugnax) à p poſito deſtiterit: quod videlicet moribu lingua, inſtitutiſque, &c, ut inter finitime æmulatione diſcrepantes populi, ad uni regiminis formam, qua regnum conſtat, gre omnes coërceri poſſe videretur, Provi ciarum nulla alii conceſſura, immigratui ve in alienas leges, tamqvam meliore

DISTRIBVTIO Provinciar. quarum præfecturas Rex Proceribus attribuit.

an. 1546. 1556. 1556. 1559.

Hinc Belgarum Principi mos fuit, præter u bium Rectores, ſingulis Provinciis Præfect imponendi, qui pro earum conſuetudine l gibuſque Rempub. adminiſtrarent. Et gra Philippo Regi fuit occaſio Provincias ord nandi, pleraſque Gubernatorum vacuas quo Procerum virtutem ſuperioribus in be lis ſæpenumero ſpectatam, ea deſignation remuneraretur. Delibavitque propterea flo rem Belgicæ nobilitatis, nullo adlecto, quen non ante aut Carolus pater, aut ipſe Rex in ter aurei Velleris ſodales, in ejus Ordini Comitiis, cooptaſſent. Ergo Lucemburgum Provinciam Lotharingiæ Galliæque obje ctam, eoque cladibus ſuis quam opibus cla riorem, Petro Erneſto Comiti Mansfeldio qui eam prius adminiſtraverat, commendavit. Erat is è Saxonia oriundus: ob militarem ſcientiam, ac fidem Carolo V. Cæſari ac Philippo Regi peræque carus.

Namurcũ Com. Barlamontio: Limb. Com. Oſtfriſiæ. Friſiæ Orientalis. *Hannoniam Io. Lanoio; poſt hunc cito mortuũ, Marchionensi.*

Lucemburgo proximum hinc Namurcum, hinc Limburgum, perexiguos regionum tractus, ſed feraces, alterum Carolo Comiti Barlamontio, Regiarum partium cum quatuor paterni animi liberis ſtudioſiſſimo: alterum Ioanni Oſtfriſiæ Comiti Rex attribuit. At vero Hannonia, Belgicæ nobilitatis ſeminarium, Marchioni Bergenſi non hoc tempore à Rege tradita eſt, quidquid alii ſcribant, ſed Ioanni Lanoio Molembaſii Domino: quo ſequenti anno vita functo, Margarita Auſtria-

ea Parmenſis, ſuprema Belgii Gubernatrix, 25.Mart.
conſulto per litteras Rege, eam Provinciam 1560.
detulit Molembaſii genero Ioanni Glimço Berghen op
Bergarum ſeu Montium, oppidi ad Somam Zoom.
fluvium, Marchioni, apud Carolum Cæſarem, quàm apud filium gratiori. Flandriæ (quâ nullum ajunt in Chriſtianâ Repub. nobiliorem potentioremq; Comitatum) & Arteſiæ Flandris finitimæ, Lamoralium Gavræ Principem, Egmontii Comitem, uirum bello inclytum Rex impoſuit, Hujus porrò Flandriæ partem, quam Gallicę linguæ uſu diſtractam à reliquâ, Gallicantem vocant, Ioannes Memorantius: Tornacum verò urbem, ejuſque juriſdictionem, Tornacęſium, hoc eſt Flandriæ Gallicantis appendicem, Florentius Momorantius, hic Montinii, ille Couririi Dominus accepêre. Hollandiæ autem Zælandiæque, & qui Hollandiæ adjacet, Trajectenſi ad Rhenum agro, prævalidis terrâ marique Provinciis, præfectus eſt à Rege Gulielmus Naſſavius Princeps Orangii, primæ inter Belgas auctoritatis, origine tamen ipſe non Belga. Ad Friſiæ Occidentalis ac Tranſiſalaniæ regimen Rex admovit Ioanne Ligneum Comitem Arembergium, fidei in Regem, militiæque præclarum. Sed Geldriam, atque Zutfaniam, quæ Geldriæ adnecti ſolet, quamvis hoc tempore diſtributas inter Belgarum Proceres à Rege, ut ceteras Provincias, ſcribant omnes; res tamen ſe habuit atque iſti narrant, aliter. Nam Rex Belgio diſcedens, neutram ulli præfecturam demandavit credo, quòd cùm eas ambiret Hornæ Comes Philippus Momorantius, qui ambas aliquamdiu adminiſtrauerat: eique, uti credebatur in petitione adverſaretur Antonius Granvellanus Atrebatenſium Antiſtes: Rex, qui hujus quidem judicio plurimum daret, ſed tamen alterum offenſum

Flandriam atque Arteſiam Com. Egmontio: Flandriam Gallicantē Io. Couririo: Tornacum, & Tornaceſium Flo-rent. Montinio: Vtrecht. *Hollandiā Zelandiāmq; Princ. Orangio:* Over Yſel. 1559. *Friſiam & Tranſiſalaniam Com Arembergio: Geldr. atque Zutfaniam tunc quidē nulli:*

ſpectare præſens nollet, in Hiſpaniam abiit, relictis abſque Gubernatore Provinciis: tracturus videlicet in longum Hornani ſpes, ac facilè etiam tædio petendi fatigaturus. Et verò is feſſus jam diffiſuſque ſibi, nomen mutavit, proque Montinio fratre præfecturas petiit, rogatâ Parmenſi Gubernatrice, ut compoſitis ad Regem litteris, cauſæ faueret. Quæ adjecit quidem inter aliorum nomina, quos commendatos Regi volebat, etiam Montinium; verùm eodem tempore per arcanam epiſtolam Regi aperuit, unum ſibi ad id muneris probari Carolum Brimæum Comitem Meganum, iſque continuò prælatus eſt. Nec minùs à vero aberrant, qui Orangio in hâc partitione aſſignatum à Rege tradunt Burgundiæ Comitatum, qui ad Belgii Principem ſpectat: cùm ei Provinciæ moderantem Claudium Vergium Camplittæ Dominum Rex approbaverit firmaveritque: nec niſi ſequenti anno, quo Claudius diem obiit, Belgii Gubernatrix ſcriptis ad Regem litteris, Orangio Burgundiam impetraverit.

Poſteà ab Hiſpaniâ detulit Com. Megano. 25. Mart. 1569.

Sicut & Burgundiâ Prin. Orangio poſt mortem Vergij. 16. Ian. 1560.

1559.

DISTRIBVTIS in hunc modum Provinciis, (namq; Brabantia nulli præterquàm Principi, ac Principis loco, ſupremo Belgii Præfecto paret) Rex componere eſt aggreſſus militarem ſtatum; relictiſque in limite præſidiariis Hiſpanis, ordinandæ equeſtri militiæ, quæ propriè Belgica eſt, animum adjecit. Eam vetuſtiſſimam perhibent, numeroq; quàm nunc eſt longè ampliorem. Redegit ad tria equitum millia Carolus V. Imperator: ſed auxit delectu nobilitatis atque virtutis. Haſtis ſclopetiſque armavit omnes: eorumque uſu tantum in bello valuit, ut celebres per Europam ex eo canerentur Belgarum turmæ. Secutus patris exemplum Philippus, equitatui in quatuordecim ſigna diſtributo ductores totidem è primâ nobili-

Brabantia ſupremo Belgii Præfecto ſervatur.

ORDINATIO militia, præſertim equeſtris.

cujus Turma per Europam celebres.

tate

tate profecit. nempe & quos memoravi Re- 1559.
ctores Provinciarum (duobus exceptis, Contirio, Oſtfriſiæque Comite) & Philippum *Earum ductores*
Croium Areſcoti Ducem, & Maximilianum
Henninium Boſſuvii, & Antonium Lalinium Hochſtratæ, & Ioannem Croium Reuxii Comites, & Henricum Brederodium è Bataviæ Comitibus; omnès, ſi hunc demas quem poſtremo dixi loco, torquatos aurei Velleris commilitones. Has autem ordinarias turmas è ſuis quamq; locis promptas ad ſubitos belli caſus evocare Princeps conſuevit. Et Rex ipſe Philippus non aliud præſentius belli robur & verè Martiam legionem contra Gallorum fortitudinem expertus eſt. Ceterùm maris Belgici præfecturam cum *Præfectus maris, & rei tormentariæ.* Regiæ claſſis imperio retinere voluit Philippum Momorantium Hornæ Comitem: Philippum verò Staueleum Glajoni Dominum, ſupremum rei tormentariæ Magiſtrum dixit: utrumque belli ac domi clarum, eodemque tempore torquem aurei Velleris à Rege pro- 1556.
meritum.

SUPERERAT pars Reip. quò nobilior ſancti orque, eò timidiore manu pertractanda. *ORDINATIO Epiſcopatuum:* Septemdecim, quas memoravi Provinciis, populorum multitudinè confertiſſimis, quoniam quatuor Epiſcopi (neque enim plures tunc erant) nequaquam ſufficere videbantur; augendum ſibi Rex ſtatuit illorùm numerum. *qui tunc in Belgio non niſi quatuor.* Id, uti comperio, agitaverat olim animo Philippus Burgundiæ Dux Belgii Princeps, is qui equeſtrem aurei Velleris Ordinem inſtituit. Cognom. bonus. Eamque moriens procurationem impensè commendavit Carolo filio, *Ideoque angere illos votum multorum fuit.* cognomento Pugnaci ab aſſiduâ tractatione armorum, quæ ſcilicet abſtraxere aliò præferocis animi Principem. Nec majus otium Philippo fuit, Mariæ (quam Pugnax ùnicam reliquit) & Maximiliani Auſtriaci Imperato-

1559. ris filio, ob novas regnorum curas, in quæ dotali jure immigravit, ducta uxore Ioanna Ferdinãdi Catholici herede. Et quamvis hujus Philippi filius Carolus V. Imp. ſerio idem percuperet, ac fila ad hanc telam aliqua ſubmittere jam cœpiſſet; intercurrentibus tamẽ armis per prima Imperii turbamenta, ſæpius interceptum eſt opus: ac nata per Europam Africamque alia continenter ex aliis bella, conficiendæ rei facultatem magis quam mẽtem homini ademere. Niſi forte ſegnior in eo factus eſt Cæſar, ne Georgio Auſtriaco patruo ſuo Leodienſium Antiſtiti juriſdictionẽ contraheret imminueretque, novarum Sedium inſtitutione. Suprema tamen inter monita Philippo filio relicta, hoc præcipuum fuiſſe, legi ipſe in epiſtola, ejuſdem Philippi manu ad Gubernatricem ſororem ſcripta. qua *induci ſe*, Rex ait, *ad augendum eo potiſſimum tempore Paſtorũ numerum, quod & multo in dies frequentius oppidis pagiſq; incoleret ur Belgiũ: & hæreſis è finitimis locis in eas confertim Provincias gradum faceret: & conſiliũ imperiumque patris hæreret animo, qui hanc unã eſſe rationem procurandæ in Belgio Religionis edocuerat*. Itaque Rex ubi primum à bello nactus eſt otium, Franciſco Sonnio Lovanienſi Theologo, primariæ doctrinæ viro, qui haud ita pridem VVormetiæ cum Melanchthone, Illyrico, aliiſque ſuper Religione, juſſu Ferdinandi Cæſaris congreſſus fuerat, miſſo in Vrbem, ut cum Franciſco Varga Regio Legato conſilium ſuum Paulo IV. Pontifici aperiret: poſt aliquot menſes, quibus in cœtu ſeptem Cardinaliũ agitata res eſt; uti optaverat, impetravit omnia: prono videl. ad profligandas hæreſes Pontifice, occaſionemque gratificãdi Philippo Regi nuper reconciliato nequaquam aſpernante. Namque Belgarum urbes, in quibus ſacræ novorum Antiſtitum

Carolus V. manum admovere cæpit.

Cur non perrexit.

Philip. filius rem aggreditur.

2. Ian. 1562.

1557. Philip. Melanch. Matthias Flaccius Illyr. 1558.

Agitque cum Rom. Pontifice, ac trãſigit.

Quatuordecim Epiſcopatus deſignantur addendi ad quatuor antiquos:

Præ-

Præfecturę figerentur, definitæ ſunt numero quatuordecim, additæque ad quatuor antiquas. Ac tribus earũ Archiepiſcopatus prærogativa exornatis, videl. Cameraco, Trajecto ad Rhenum, atq; Mechlinia; hanc ceteris præferri placuit, rogatu Regis, qui urbem in media ſitam Brabantia, Bruxelliſque, atque adeo Principi proximam, deſtinaverat Antonio Perenotto Granvellano, ex Atrebatẽſi Ecclesia idcirco ad eam tranſlato, quod non procul à Regia hominem abeſſe, è re publica videretur. Conceptum hac ratione diploma Pontifex Nuntio ſuo Salvatori Epiſcopo Cluſino, & Franciſco Sonnio in Belgium proficiſcentibus tradit, qui quæ decreta erant, exequerentur; in aliis rebus ad jurisdictionis terminos cenſumque pertinentibus, pro ſua ipſi prudentia è re conſilium capeſſerent. Et Philippus accepta facultate nihil moratus, quæſitiſſimo delectu viros ad novas Infulas nominat, editis omnes voluminibus, probataque in Tridentino Senatu virtute conſpicuos. nempe quos & gauderet Pontifex paſtores dare, & puderet populos non admittere. Quod vero differre profectionem ſuam Rex ultra nollet; negotium definiendi novis Eccleſiis certos limites, dotemque ſingulis attribuendi, Granvellano Sonnioque committit: nam Pontificis Nuncius ſecuturus Regem erat in Hiſpaniam.

1559. Majores menſe. *ex quibus tres Archiepiſcopatus.* Vtrecht. Salvator Epiſcopus Cluſin. *Et viri ad has Sedes deliguntur.*

IPSE interea convocandis Gandavenſem in urbem Belgarum Ordinibus inſiſtit: haud dubia multorum opinione, renuntiandum eſſe in iis comitiis à Rege ſupremum Belgii Præfectum, quaſi in eam celebritatem conſulto dilatum. quamquam alii dilationis cauſam referebant in perplexum Principis animum, hæſitantemque, cui provinciam demandaret. Quæ procraſtinatio augebat in dies & numerum ambientium, & aliorum

De GVBERNATORE univerſi Belgii.

ſer-

1559. ſermonem. Quorum multi, prout famil ia clienteſve aliquorum erant, ita certos no que deſtinabant, ac ſua videlicet vota pari alebant. plerique nulla privata utilitate, a tam alium, quam aliquem nominabant: a mirum cupidine Rempublicam vel imagi riis ſuffragiis attingendi: tamquam in pa tem curarum aſciſcantur, ſi & ipſi in dema dandis Provinciis arbitrentur, locumque i terea vacuũ deſignatione ſua occupent. Er in oculis votiſque Belgarum, Comes Egmo tius, clarus militari ſcientia Princeps, manu que, ſive inter hoſtes, ſive domi equeſtribu in ludis decurrendis, librandoque ad ſignun ſclopo, (à quibus magna genti exiſtimatio. nulli ſecundus. Accedebat innata viri comi tas, & (quod rarum eſt) innoxia nobilitati popularitas. Sed erat in primis recens ad ſanctum Quintinum victoria, cujus non exiguam ſane partem Egmontio deberi Rex palam profeſſus eſt: & recentior ad Gravelingam, Belgis adhuc aſperſa hoſtili ſanguine arma præferentibus. Qua in expeditione deducenda quantum aliis ipſe Proceribus, pręſertim Hiſpanis, in exercitu prælatus inclaruit, tantum & Belgico nomini gloriam apud exteras nationes, & ſibi à ſua benevolẽtiam conciliavit. Plane ut Belgii Rector, ſi favore militum, ſi conſenſu populi commonſtrandus eſſet, nemo unus ante Comitem Egmontium haberetur. Sed altius invectus, auriſque pluſquam popularibus velificabat Orangius. Claritudo Naſſaviæ domus, pares opes, Principatus Arauſienſis nulli obnoxius, præter alios in Germania ac Belgio Dominatus: potentia magnam Septemtrionis partem affinitatibus complexa; ſiquidem Iuliana mater, miræ fœcunditatis matrona, ex liberis potiſſimum feminis, quas plurimas genuit, centum circiter ac quin-

qui à populo, more ſuo, varie deſignatur.

Egmontius in primis magnis inſtructus laudibus.

& meritis.

Deſignatur & Orãgius. Orange. *majori opũ ac potentia vi:*

…gintanepotes poſteroſque vidit. ad hæc *1559.*
…priæ hominis laudes, exſomnis animi *nec ſine me-*
…, conſilii ſupra ætatem maturitas, ſpe- *ritu.*
…legationibus æque ac bello virtus, Ca-
…Cæſaris de illo magnis in rebus adhibi-
…liberale judicium; hæc atque ejuſmodi
…nónne Orangio ſpem facerent ejus Præ-
…ecturæ adipiſcendæ, quam gentilis ejus En-
…gelbertus Naſſaviæ Comes, centum ante an-
…nos adminiſtraverat? Tamen de Philippi
Regis animo non ab re veritus, ita petitio-
…nem dividebat, curabatque, ut ad illud regi-
…men, ſi repulſam ferret ipſe, Chriſtierna Lo- *ſed nec ſine*
…tharingiæ Dux admoveretur. cujus filiam *repulſa*
…cum ducturum ſe ſperaret, (id enim ageba- *metu.*
…tur) intelligebat, apud ſocrum gubernatio-
…nis titulum, penes ſe vim ejus futuram. Et *Deſignatur*
ſane nihil ad id muneris deſiderari videba- *& Chri-*
…tur in Lotharinga: quippe Iſabellæ Caroli V. *ſtierna Lo-*
ſororis filia, & conſobrini Regis gratiam *tharinga.*
recens promerita, ob pacem cum Henrico *cui ſuffra-*
Gallorum Rege, conditionibus Hiſpano *gium. ab o-*
commodioribus conciliatam, eoque Bel- *mnibus.*
gicæ nationi gratiſſima. Verum dum per
hæc atque hujuſmodi multa, ſpes ac ſermo-
nes in diverſum, mora protrahuntur; ecce
tibi repente nuncius affertur, adventare ab
Italia Margaritam Auſtriacam Parmenſem *Præfertur*
Ducem, regendis Belgarum populis evo- *tamen*
catam. Quod etſi improviſo accidit: admi- *Margarita*
rationi tamen haud fuit recta æſtimantibus. *Parmenſis.*
Namque ex una parte pro certo habebatur,
Regem eo utique tempore, Belgii impe-
rium nulli Belgarum facile crediturum.
Nec deerant quærentibus peculiares cauſæ.
Comiti Egmontio præcipue officiebat in- *Egmontio*
fauſta Caroli Egmontii Geldriæ Ducis me- *quid officc-*
moria: quem factione Gallum, hoſtemque *ret.*
Auſtriaci nominis indomabilem, Carolus
V. Cæſar leges accipere, ejuſque hæredem
Gel-

1559. Geldriâ Zutfaniaque cedere tandem coëg
Et de Orangii religione cùm varia homin
ab an. 1492 loquerentur; enimverò hæc vna ſuſpicio ſ
1536. tis erat, ut averſatus illum Rex numqua
Guliel. Cli- committeret Belgium in ejus fidem ac m
viç Dux. nus, qui per affinitates ac dominia Germ
1543. nis hæreticis implicitus, liberum illis iter i
Quid O- rango. Belgarum Provincias aperire poſſet. Imm
nec ipſi Lotharingæ magnopere contulit a
Præfecturam Belgii capeſſendam fama cor
nubii, quo injungenda ejus filia cum Oran
Quid Lotharinga. gio ferebatur. Quamquam ei ad hanc ren
multò plus obfuit inita cum Gallo nuper af
finitas, Carolo filio Lotharingiæ Duce cun
Claudiâ Regis Henrici natâ in matrimoni
um collocato. Admonuerat enim Regem
ut ajebant, Granvellanus Antiſtes: Videret
ne hujuſmodi Gubernatricis, occaſione, Gal
li Lotharingis immiſti ultrò citroque com
meando, Belgium complerent. ſive ut Bur
gundis Lotharingi imponerentur veteres
nationis hoſtes: ſive potiùs quòd, cùm pro-
penſum Regis animum in Margaritam Par-
menſem introſpexiſſet, ipſe quoque in illâ
anteponendâ operam conferre ſuam, par-
temque gratiæ occupare feſtinaret. Et verò
ex altera parte, ut hæc diligeretur, concur-
rebant oppido multa. Quæ dum expono li-
De MARGARITA Parmenſi, bet de Margarita toties mihi dicenda præfa-
ri aliqua, ortumque illius, educationem, ac
reliquam vitam ante Belgicam adminiſtra-
tionem paucis agnoſcere. quando eorum,
qui primarum partium memorantur in hi-
ſtoria, non ſolum res geſtas exponere, ſed et-
iam quantum fama excellant, quæque cu-
Cic. l. 2. de Oratore jusque vita ſit atque natura, non omittere,
hiſtorico præſcriptum eſt.

MARGARITA, prima Caroli V. pro-
les, quadriennio antè genita quam ille vxo-
Mater ejus. rem duceret, matrem habuit ejuſdem nomi-
nis

nis Margaritam Vangeſtiam, (quod quidem ſerò innotuit) Ioanne Vangeſtio ac Maria Cocquamba Nobilibus Flandris Aldenardæ ortam. Quibus peſtilentia ſublatis, Margaritam quintum annum agentem, quoniam Ioannes pater percarus fuerat Antonio Lalinio Comiti Hochſtratano, domi ſuę Comes paternè ſuſcepit, ejuſque conjux Eliſabetha Culemburgica uti filiam educavit. Adulta, ut erat excellenti tum forma, tum quæ formam conſecrabat honeſtate, compluribus expetita certatim ad nuptias, horum ſpes omnium diu fruſtrata eſt objectu caſtitatis intra religioſa clauſtra propediem dedicandæ. Donec ad convivale tripudiantium oblectamentum, inter nobilium feminarum choros adhibita, in eo nocturnæ licentiæ laxamento, ſerò utique ſenſit, quam propè ſe conſequantur, proponi formam, & exponi pudicitiam, ſi præſertim locuples emptor præſtò ſit. Etenim cum feſtæ huic ſaltationi Aldenardam prætervehens intereſſet Carolus Imperator, Margaritam, quam Culemburgica ſecum adduxerat, ſpecie inter omnes pulcherrimam conſpicatus, decorem ejus impensè laudavit apud comites, viſuſque eligere, dum laudavit. Inde aſſeclarum unus, ex illo videlicet aulicorum genere, qui ad Principum gratiam non niſi malis artibus aditum habent; puellam per tenebras dolo ſubreptam induxit ad Cæſarem, ex eaque hæc, quâ de loquimur, Margarita procreata eſt. re complures annos juſſu Cæſaris occultata, eam maxime ob cauſam, quod cum is ab eodem aulico forte reſciſſet, inſudatum ab illo, ut inferri ſe ad Cæſarem puellapateretur, ac non niſi invitam, miniſque territam poſtremo deductam: indignatus adeò Cæſar, homineque peracriter increpito, etiam juratus, ſi hoc ſibi ante ſuboluiſſet, num-

1559.

Matris parentes.

& forma.

Inde Cæſari adamata.

Margaritam edit. 1522.

quam Cæſar occultam habet,

1559. *conſulens matris pudori & ſuo, ſed denique reſcitur.* numquam profectò ſe virginem fuiſſe tra… rum; clam haberi partum curavit: quò m… tris pudori conſuleretur, & famæ ſuæ. cuj… haud ſanè prodigus eo in genere Carolu… fuit, nec labes ſuas cum pompa & ſcena pro… duxit. Sed non diu arcanum latuit, ancill… cujuſdam garrulitate. Quæ ob miniſteri… neceſſitatem conſcia, marito ſecretum ape… ruit: hic cum amico eadem fide communi… cavit: (nam NEMO non aliquem habet, cu… tantum credat, quantum ipſi creditum eſt… atque inde ceu pluvia tectis excepta, quæ e… vna in aliam tegulam imbricemque devoluta, in publicas vias demum ſpargitur; ita pluribus in conſcientiam clam ſemper adhibitis, quod ſecretum ſingulis erat, populo rumor fuit. Neque mater, evulgato jam partu, ægrè tulit & patrem publicari: quaſi honeſtatem conciliatura culpæ à tanto nomine. Et brevi ex regiâ educatione patuit Auſtriaca ſoboles.

1522. *Infans educanda traditur amitæ Caſaris.* MODERABATUR ea tempeſtate Belgium pro Carolo Cæſare ejus amita Margarita, Maximiliani I. Imp. & Mariæ Burgundæ filia. Hujus in aulam transferri Cæſar infantem voluit, educarique ab illa, cujus ſub diſciplina Cæſar ipſe infantiam egerat. Et educata eſt hujus in ſinu puella ad annum octavum, donec defuncta Gubernatrice, ſuſcepit eam Maria Hungariæ Regina Carolo-

1530. li V. ſoror, quæ morte Ludovici Regis vidua, regendis Belgarum populis admota eſt. Porrò in Mariæ amitæ mores immigravit

Poſt hanc Caſaris ſorori. cujus mores, uſque adeo Margarita, ut non virtutes modo, quibus illa domi foriſque commendabatur, ſed ejus etiam animi ſenſa, propenſiones, inceſſum ipſum, gravitatemque intenta imitationi puella feliciter exprimeret. Capiebatur venandi ſtudio ſummopere Gubernatrix, planè ut Venatricem vulgò appella-

rent,

rent, habituque venatricis expingerent : *& venatio-*
neptem videlicet Mariæ Burgundæ, quæ ab *nis in primis*
inſectandis feris numquam deſtitit, donec *ſtudium*
inter venandum equo excuſſa vitam amiſit, *mirè hau-*
fato non tam ſuo, quam Maximiliani mari- *ſit.*
ti, cujus & vxor altera, Blanca Sfortia in ve- 1482.
natione equo decidit, obiitque. Ejuſmodi
autem ſtudium arripuit tam avidè, in eo- 1496.
demque laborem duravit adeò membra de-
cennis nondum puella, ut amitam per ſaltus
campoſque ſequeretur impavida, acceden-
tibus deinde annis educatricem ſuam facilè
præitura. Erat tunc Alexandro Mediceo *A Caſare*
Florentiæ Duci pacta ſecundis ſponſaliis *ſpondetur*
Margarita: prima enim cum Hercule Ferra- *Ferrarienſi*
riæ Principe ſucceſſu caruerant. Nam Cæſar *Principi.*
ut Alphonſum Herculis patrem à Gallicis
partibus, ad quas illum magnis conditioni-
bus attrahere Clemens VII. conabatur aver-
teret; iiſdem conditionibus hominem ag-
greſſus, confirmato illi Mutinæ Rhegiique
dominatu, Margaritam filiam annos qua-
tuor vix dum egreſſam Herculi ejus primo- 1516.
genito ſpopondit. Et ea ſponſione Cæſar a-
vertit quidem à Gallis, ut tunc opus habe-
bat, Alphonſum: ſed illo non multò pòſt ad *qua ſponſio-*
Gallicas partes retracto, Herculiſque nuptiis *ne reſciſſa.*
cum Renata Ludovici Galliæ Regis filia ce-
lebratis; Clemens Pontifex reconciliatus 1529.
Cæſari, inter alias fœderis leges cum eo tran-
ſegit, ut Cæſareis armis Alexander Medi-
ceus (ejus Laurentii filius, quem Leo X. Vr- Franciſcus
bini Ducem, ejecto Feltrio, creaverat) ad- Maria Fel-
moveretur ad Florentiæ Principatum, fir- trius.
mandæque novæ ſcilicet dominationi Mar-
garita Cæſaris filia eidem in matrimonium
deſtinaretur. Quibus à Cæſare conditioni- *deſtinatur*
bus libenter admiſſis, partim caritate in *uxor Flo-*
Pontificem, cujus injuriam obliterare eo be- *rentiæ Du-*
neficio videbatur: partim odio in Florenti- *ci,*

nos,

1559. nos, qui Lotrechiano fœderi contra Cæſa-
rianos populariter inſerti, civitatem ſua
clientelæ Galli Regis addixerant; Alexan-
der impoſitus quidem eſt Florentinis liber-
tate illicò exutis, nuptiæ tamen non ni-
ſeptimo poſt anno peractæ ſunt, Clemen-
jam mortuo. Immò parum abfuit, quin p-
occaſionem ſublati Pontificis interturba-
contrà nitentibus Florentinis. rentur à Florentinis aliquot Patriciis, qui e
ea ſeptennii mora nutantem Cæſaris ani-
mum interpretati, magna ſpe, ac promiſſi
ingentibus egere, ne is Alexandrum ſibi ge-
nerum adſciſceret, ſed civitatem libertat
redditam uni parere Cæſari pateretur. Se
ipſe obligatam vivo Clementi fidem, ſuper-
ſtitem ſervare mortuo conſtantiæ famæque
Quibus non exauditis. duxit: præſertim quòd ſuſpectam habere
civitatem ad Gallicum nomen ſubinde re-
ſpicientem: nec ignoraret, FACILIUS bene-
ficio capi ſingulos, quàm multitudinem: ac
SPARSAM in commune gratiam ab omnibus
accipi, reddi à nemine. Itaque accitis Nea-
Nuptiæ Neapoli celebrantur. polim Alexandro ab Etruria, atque à Belgio
Margarita, quæ magno inviſendi Patris ſtu-
dio è Tunetano bello reducis tenebatur, nu-
ptiæ in ſumma omnium ordinum frequen-
tia, militaribuſque Ducum ludis, in quibus
Africano armatus cultu Cæſar ipſe decurrit,
Bacchanalibus feriis celebratæ ſunt. At Flo-
1534. rentiæ excepta regio apparatu Margarita,
mox & Florentiæ, ſed omine non bono. dum nuptiarum ſolennia repetuntur, inter
connubiales epulas deficiens magnâ ſui par-
te repente Sol convivas exterruit: idque pro-
digii loco habitum eſt multis, qui nimirum
ſtatum illum rerum ægre intuentes, eoque
votis ſuis cælum attemperantes, lucis defe-
Interficitur Alexander primo nuptiarum anno. ctum cum fortuna Principis brevi occaſura
componebant. Nec conjectatio illos ſua
falſos habuit. Alexander enim quantum
Cæſaris affinitate prætumidus, tantum in
mulierum

mulierum amores incautè atque impotenter effuſus, fruſtra evitatis aliunde inſidiis, à Laurentio Mediceo propinquo, ac voluptatum ejus conſcio, qua delectabatur eſca, facile captus: atque in ſpem, ſive ſpeciem liberandæ patriæ ſeptimo Principatûs anno, nuptiarum evoluto nondum primo, eſt interfectus. Inde ſucceſſor Alexandri Coſmus (nam Princeps ea cæde, non Principatus civitati ademptus eſt) nihil prius habuit, quam ut ſupplex à Cæſare Margaritam ſibi conjugem expoſceret: magno futuram adjumento novæ nutantique potentiæ. Sed Cæſar, qui ex filiæ nuptiis emolumentum facere decreverat, devinctis jam ſibi Mediceis, in quorum familiam patriæ Principatum invexerat: & Coſmo ipſo recens obſtricto, ob confirmatum illi, contra quam multi moliebantur, imperium; in Farneſiorum regnatrice tunc domo generum quæſivit, Margarita in matrimonium collocata cum Octavio Pauli III. nepote, per eos dies in locum defuncti Vrbini Ducis, Præfecto Romanæ urbis, mox & Camertium Duce creato. Et commodum ad eam rem Colloquium fuit inter Carolum Cæſarem, ac Franciſcum Regem, Nicææ initum, Pauli Pontificis opera: in quam Paulus urbem ſe contulerat ad illorum controverſias aliqua tandem ratione finiendas. Nam ut Princeps uterque aſciſcere ſibi Pontificem ſtudebat veteri prudentia opibuſque prævalidum, eoque ingens haud dubie momentum, in quam ſe daret ille partem, allaturum; ita Pontifici ad ſuorum commoda perattento promptum utiq; fuit, cum Cæſare de matrimonio nepotis agitare: præſertim quod gliſcente in dies metu à Solimani claſſe, utriuſq; intererat, affinitate adſtringi fœdus inter eos, Venetamque Rempublicam paulo ante conceptum. Et quidem

1559.

cujus ſucceſſor Margaritam ſibi uxorem poſcit à Cæſare.

qui oculos in Farneſiâ domum conjicit, Franciſcus Maria Feltrius.

Cæſar

1559. Cæſar uſque adeo propenſum Pontifici oſte-dit animum, ut nepotem ejus non mod[o] Florentiæ Principi novis tunc legationibu[s] expetenti, aliiſque in eamdem ſpem erectis facile prætulerit: ſed etiam maturatis non multo poſt nuptiis, jungi cum Octavio filiam voluerit, quamvis non ſatis eo tunc conjugio lætam, immaturæque adoleſcentulum ætatis aſpernatam. Itaque feſtivè ſuum illa fatum appellabat, ut numquam ſibi convenerit cum maritis. Aut enim duodecennem puellam viro vigeſimum ſeptimum annum agenti, aut adultam puero tredecenni ac prætenero innupſiſſe. Et primis annis manſit ei aliqua à marito abalienatio, non tam contemptu ætatis, quam aulici opera ex longo ſervitio in familia dominantis, qui odio non ſuo Farneſiis infenſus, modo primos puellæ in Alexandrum maritum amores ſuſcitando, modo Caroli patris adverſus Pontificem querelas extollendo; alere domeſticas offenſiones credebatur. donec illo amoto & Octavio Cæſaris militiam ſecuto, Margaritæ immutatus eſt animus.

traditâ filiam Octavio Farneſio; cum quo Margarita non ſatis convenit à principio;

1541. Etenim abituro in Africam Cæſari è Lucenſi urbe, in quam indicto colloquio Paulus Pontifex advenerat, adduxeratque Octavium & Margaritam; etſi Paulus Algerianam expeditionem neutiquam probabat, tradidit tamen Octavium in eam belli aleam, ac fortunæ Cæſaris commendavit, devincturus oblato eo pignore Cæſarem, ſimulque Margaritæ in animo deſiderium viri ex abſentia ſtimulaturus. Et ſane ubi re infeliciter cum mari potius quam cum Mauro geſta, Cæſarianæ cladis rumor omnia pervaſit: ac Cæſarem, (quod è naufragio redeuntibus navium reliquiis, nuſquam ipſe appareret) nullum jam eſſe Romæ credebatur: erantque, qui triremem, in quam conſcenderat Octavius, viſam cum

ſe i poſtea carior ei factus ab abſentia,

& à periculo.

pelago

pelago hauriretur, pro certo memorabant: 1559.
habebaturque fides, quoniam poſt auditam Cæſaris incolumitatem, de Octavio nihil adderetur; enimvero pupugit hoc inprimis animum Margaritæ: intenditque amorem commiſeratio adoleſcentis, quaſi fugiens uxoris inclementiam, ſibi in ea ætate atque fortuna fatum accerſiſſet. Quia ubi illum vivere, ſed mortifero apud ſocerum morbo decumbere nuntiatum eſt; ſpes juxta ac metus amorem commiſerationemque redintegravere: donec biennio poſt, quo tempore ab armati Cæſaris latere numquam ille deceſſit, Romam rediens, ab ea quoque mora, ac longo in ſocerum obſequio commendatus, haud facile dictu eſt, quo ſtudio & caritate uxoris exceptus cultuſque fuerit. Enixa *crevitque amor,* vero haud ita poſt multo, rara omnino felicitate, geminam virilem prolem, quanto 1545. ipſa perfuſa eſt gaudio, aucta præſertim eodem tempore Parmæ Placentiæque Principatu, tanto exinde amore complexa eſt virum. vide lib. 9. niſi quod, ut erat dominandi perſane *non ſine aliqua diſſenſiuncula.* cupida, eoque diviſum cum viro imperium ægre ferebat? ita diſſenſiones inter eos aliquando ſubortas, implacabilius recondebat. Et vero aderat ei non modo animus *Virilis ejus animus:* muliebrem conditionem ſupergreſſus: ſed etiam habitus quidam corporis inceſſuſque, quo non tam femina ſortita viri ſpiritus, *corporis quoque habitus plane virilis.* quam vir ementitus veſte feminam videretur. Quippe vires illi tantæ, ut venari vel cervos mutatis ad curſum equis conſueſſet; cujuſmodi venationi homines perquam robuſti ſuccumbunt. Nec deerat aliqua mento ſuperiorique labello barbula: ex qua virilis ei non magis ſpecies, quam auctoritas conciliabatur. Immo, quod raro in mulieres, nec niſi in prævalidas cadit, podagra identidem laborabat. Ceterum ingenium ei *Ingenium ei promt*

prom-

1559. promptum ac præſens, interque agendum velificationis in omnem partem obliquandæ mira dexteritas. quippe cujus adhuc primos ætatis annos occupaverat Belgica Reginarum educatio: inde Mediceorum adversa adoleſcentulam erudierant: tum vero grandem adultamque Farneſiæ aulæ diſciplina, ac vetus illa Pauli III. ſchola plane perfecerat. Porro ad pietatem magno ſane magiſtro uſa eſt, Ignatio Loyola Societatis IESV Fundatore: apud quem expiare à noxis animum, idque crebrius aliquanto, quam ea ferrent tempora, conſuevit. Ab illo auctore hauſit erga ſacroſanctam Euchariſtiam religionem utique ſingularem, ac plane Auſtriacam. Ob eam cauſam ſingulis annis, tum in ſanctiori hebdomada, duodenis pauperibus puellis pedes (quos à ſordibus purgatos ante vetuerat) abluebat: exceptaſque deinconvivio, ipſa epulas inferente, veſte auroque donatas dimittebat. tum in altera lætiori ejuſdem Corporis Domini celebritate, aliquot ex egentioribus virgines dote liberaliter attributa, honeſto nuptu collocabat. tenuitque utrumque dum vixit. Hac igitur inſtitutione, atque hiſce dotibus Margarita valuit apud Philippum Regem, ut is ſorori, ingentis animi feminæ, regnandique artibus imbutæ, facile committeret Belgium. Præterea recens erat memoria Caroli patris, cui cum Rex ſciret perquem caram fuiſſe Margaritam, ſibique ſuprema morientis conteſtatione ſollicite commendatam; eo videlicet honore ſatisfactum & patris voto, & filiæ meritis exiſtimavit. Accedebat & ſpes, Belgarum populos pro ſtudio, quo Caroli V. nomen proſequebantur, lætis utique animis excepturos Cæſaris filiam, præſertim apud eos natam educatamque, ac moribus eorum innutritam. ideoque regimen ejus ad populares

mire ſolers,

pium,

præſertim erga ſacroſanctam Euchariſtiam.

in quam impenſa quot annis opera.

Hæ bonæ artes prima fuere cauſa, cur ei commiſſum Belgium à Rege.

altera cauſa.

tertia cauſa,

lares

lares ſuos longè mollius evaſurum: cum SVBIECTIS populis pars libertatis videri ſoleat, à ſuorum aliquo gubernari. Et fortaſſe Rex in demandanda Principi feminæ præfectura idcirco Belgis liberaliter obſecundabat, quod ſperaret, ea quæ illis imponere meditabatur, poſſe à facilitate regiminis leviora reddi, ferrumque molli velut à manu indolentius infigi. Sed præter has cauſas, quarum pleræque palam ferebantur, aliæ in occulto erant. Advenerat jam pridem in Belgium Octavius Farneſius Parmenſium ac Placentinorum Dux, operamque ſuam ſupremis in præliis contra Gallos miles honorarius exhibuerat. Rediturus in Italiam Philippum Regem, cui Alexandrum filium tradiderat, impensè rogavit pro reſtitutione Placentinæ arcis, quam adhuc obtinebat Hiſpanum præſidium. Rex certus tunc quidem non aſſentiri, ne tamen offenſum à ſe dimitteret Principem, quem in Italico pridem bello fidum utilemq; Hiſpanarum partium Ducem expertus erat adverſus Herculem Gallicis armis præfectum; & cujus Ciſalpinas regiones Hiſpano habere nomini obſequentes permagni faceret: in Margaritam ejus uxorem, (re cum ipſo prius Octavio communicata) quaſi in ejus gratiam contulit Belgii Burgundiæque adminiſtrationem. ratus dum Provincias ſibi præ ceteris caras, anxiæque habitas, in Farneſiorum manus per abſentiam ſuam traderet, eo nimirum fiduciæ atque adeo benevolentiæ argumento illos paulum quieturos. Neque aſpernatus eſt, quod dabatur, Octavius. immo, ut plerumque PRAESENS beneficium gradus eſt futuri, ſperavit illo gubernationis vinculo Regem quotidie magis ſorori a Farneſiis adſtringendum. Neque Rex eam Farneſiorum ſpem imminutum ibat, quam

1559.

quarta occultior, & fortaſſe verior.

1559. utique ſciret intentiori Belgarum regim profuturam. Quantum enim Guberna cis operam Belgio perutilem intelligebat ejus cum prudentiam tum Religionem, tantum habere illam pluribus quaſi nexam l benis, aptamque ab ſe ſe gaudebat, Itaq non contentus attinere apud ſe Alexandri ejus filium, quo tamquam aliquo freno m trem regeret; eodem pertinere duxit, ſi Pl centinæ ſpem arcis oſtentaret: haud igno rus, ANIMOS aliquorum arctius tene beneficio vel vno accipiendo, quam acc ptis multis.

Margarita Belgium ingreditur: DESIGNATAE Gubernatrici, jamq Belgium ingreſſæ, profectus obviam R cum Octavio Parmenſi Duce, cum Alexa dro ejus filio, Oratoribus Principum, cu Provinciarum, qui ad comitia Ordinum a venerant Legatis, ac reliqua nobilitate: poſ quam ſororem pro ſe Gubernatricem Belg Burgundiæque ſalutatam, Gandavum in genti pompa reduxiſſet: ordinatis, quæ apu illam eſſent, Imperii, Iuſtitiæ, atque Ærar conſiliis; hæc potiſſimum præcepta dediſ comperio ſuper eorum uſu. Senatores i eam legem adigeret, ut quæ ſententia in Se natu præpotuiſſet, eam uti meliorem tueren tur extra curiam etiam ii, qui contra ſenſiſ ſent. Addebatque cauſas, Ne videlicet ſub ortæ, uti fit, in dicendo altercationes, Sena tum egreſſæ perpetuas inter auctores fove rent inimicitias: ac præterea ne facile inter noſcerent ceteri, quo gratias, quo querelas dirigerent. Ex quo id commodi ſecuturum, ut & odio, quod plerumque in ſingulos de ſtinari, non autem ſumi, certe non exercer ſolet contra univerſos; minus flagrarent i commune Senatores: & in dicenda ſenten tia tanto liberius ſequi rectum æquumqu poſſent, quantò minus ab eo deflectere illo coëgeri

Gubernatrix ſalutatur.

Conſilia Status Iuſtitiæ, ac Finantiarum

Præceptis à Rege inſtruitur.

Quid Senatoribus poſt dictam ſententiam ſervandum extra Senatum.

Cauſa hujus moniti.

MARGARITA PARMÆ ET PLAC DVX
CAR.V.FIL BELGII GVBERNATRIX

coëgerit ſpes, aut metùs. Alterum fuit: ut, ſi quando Gubernatrix animadverteret Senatores aut factionibus ſciſſos, aut collatis ante capitibus conjuratos; omiſſa tunc conſultatione, ſeorſim ipſa ſibi conſilium capeſſeret, paucis adhibitis: quos eſſe Rex voluit Granvellanum Atrebatenſem Antiſtitem, Carolum Comitem Barlamontium, ac Viglium privati conſilii Præſidem. iſque arcanus Senatorum congreſſus Conſulta eſt appellatus. Immo ſi forte repentinum quid ingrueret, cui definiendo tardum atque anceps foret Senatum univerſum cogere, audireque; referret ad hunc Senatulum Gubernatrix, in quo & ocyus, & plerumq; prudentius ſingula explorarentur. Namq; inter paucos pauciora eſſe ajebat privata compendia: nec tamen inter paucos minorem eſſe, ſi delecti illi fuerint, ſapientiã. Accedere quod remoto eo theatro conſpectuq; multorum, ſubducitur magna ex parte occaſio ambitiosè declamandi, ſententiæq; mordicus aſſerendæ. quippe SINE ſcena atque admiratore, frigidè partes ſuas agit ambitio. atque ideo minori pompa, fructuque majori momenta rerum procul à turba conferuntur. Denique in iis congreſſibus, in quibus, quia par eſt omnibus jus, licet impar ſapientia, plurium ſuffragatione ſuperatur; perquam facile eſſe, (ut in multitudine) inveniri non paucos aut imperitos, aut dubiæ fidei: quorum cum numerus ſit ineundus, non autem rationes expendendæ, plures utiq;, non meliores prævalituros.

1559. *Quid in convocando Senatu ſpectandum Gubernatrici.* Vlricus Viglius Zuichemus. *Plures hujus cauſa.*

ERGO inſtructa in hunc modum Gubernatrice, proventu illi annuo triginta ſex aureorum millium attributo, publicam aucturus gratulationem Rex, in iis Gandavenſibus comitiis Sodales aurei Velleris in eorum, qui deceſſerant, locũ undecim creavit: tot enim deerant ad unum & quinquaginta, ad quem nume-

Poſt præcepta auro annuo inſtruitur à Rege, *Qui in comitiis Equites aurei*

1559. numerum extenderat equeſtrem hanc mili-
Velleris tiam Carolus V: cum ejus inſtitutor Philip-
creat: pus viginti quinq; collegis Ordinem circum-
ann. 1516. ſcripſiſſet initio, poſtea ſex additis, ad unum
1429. ac triginta produxiſſet. Poſtremo agere cum
1433. Ordinum procuratoribus, eorumq; audire
poſtulata Rex inſtituit. Regis nomine Gran-
vellanus Antiſtes verba fecit: Borlutius
Gandavenſis Orator pro Ordinibus reſpon-
dit. Granvellanus rationem Regiæ in Hiſpa-
niam profectionis reddidit: Margaritam Par-
menſem Ducem (aſſidebat tunc apud Regem)
Gubernatricem pronunciat: Belgii Burgundiæque ampliſſima cum aucto-
ritate Gubernatricem pronunciavit: de ve-
teri Religione adverſus corruptores hæreti-
Religionem & obedientiam commendat. cos multa diſſeruit: hujus apprimè cuſtodi-
am, ſimul & obſequium erga Regis ſororem,
dum rediret in Belgium Rex, accuratè com-
mendavit. Borlutius vero, poſt officia gra-
tiarum promiſſorumq; erga Regem, erga Gu-
bernatricem; hæc præcipuè provinciarum
Audit Ordinum poſtulata: poſtulata propoſuit: Orare Ordines, ut Ca-
roli patris exemplo peregrinos milites Bel-
gio Rex educeret, præſidiiſque non niſi Belgi-
cis uteretur; atq; ad earum conſilia Provin-
ciarum externos homines non adhiberet.
annuitque: Quorum cum ſpem feciſſet Rex, pollicitus
ann. 1558. peregrinos milites, qui ſupererant, (nam à
& 1559. pleriſq; jam Belgium liberaverat) eductūrum
& abit in Hiſpaniam: ſe intra menſes omnino quatuor; abſolutis
comitiis, rebuſq; per Belgium omne procura-
tis, Gandavo in Zelandiam diſcedens, è Fliſ-
Sabaudus vero in Italiam: ſingæ portu, ſecunda navigatione, Auguſto
menſe ſolvit in Hiſpaniam. Simul Parmenſis
Gubernatrix, atq; Sabaudus Regem comita-
Emmanuel Philibertus *& Margarita Bruxellas.* ti, hic cum regia ſponſa in Italiam abiit: illa
Bruxellas veteré Belgicorum Principum ſe-
dem profecta, Septembri menſe hujus anni
quinquageſimi noni ſupra ſeſquimilleſimū,
ad Provinciarum regimen aggreſſa eſt.

DE BELLO BELGICO

LIBER SECVNDVS.

Regis diſceſſus incommodus rebus nondum firmatis in Belgio.

PHILIPPI Regis è Belgio diſceſſus novo illi rerum ſtatui perincommodus accidit. Nimirum quælibet civitatum regnorumque mutatio, velut arbuſculæ poſitio aut tranſlatio, præſenti cura opus habet, dum comprehendiſſe, egiſſeque altius radices animadvertas. Neque ego dubitaverim, quin longe melius conſultum Belgio fuiſſet, ſi Rex (modo neceſſitates Hiſpaniæ permitterent) aliquamdiu cunctatus, quem curſum haberent res à ſe diſpoſitæ ſpectaſſet ipſe, motumque, quem orbi illi dederat, obſervaſſet è propinquo, & non tantummodò ex aliorum ſermonibus ambiguè cognoviſſet. Mutat enim plerumque ſaporem longis variiſque ſub terram ſpatiis decurrens aqua: nec de illa perinde judicat longinquus potator, atque is qui ad aquæ caput aſſidet hauritque de fonte. Sane liquidius ac ſincerius introſpexiſſet in hominum conſilia Princeps, eoque minora fuiſſent ea mala, quæ ab ejus diſceſſu magnis diuturniſque tumultibus involvere Belgium. Atque ut Carolo patre ad coronam Imperii capeſſendam profecto in Germaniam, Hiſpani ſumptis in Gubernatores armis continuo rebellarunt: ita Belgarum Populi, digreſſo in Hiſpaniam ad ineundam Regnorum poſſeſſionem Philippo Rege, inteſtinis illico diſcordiis inter ſe Præfectoſque ſuos diu agitati, ſciſſis aliquando

Simile in Hiſpania damnum, abeunte inde Carolo V. in Germaniam.

1520.

Cauſa ſcriptorum diſſentientium de principiis Belgicorum tumultuũ

Ingenii oſtentatio,

Studia partium.

do Provinciis à Principe deſcivere. Quorum ego malorum cauſas in præſentia narraturus, fateor nuſquam me tumultum bellumve aliquod legiſſe, cujus de origine tam varie diſſimiliterque vulgus ſenſerit, ſcriptores diſſeruerint. Credo, quod aliqui, cum eas, quę ferebantur hujus belli cauſæ, viderent longè impares eſſe tantis rerum motibus excitandis, ipſi ſuſpicati ſunt alias atque alias, ad hiſtorici ingenium, quàm ad hiſtoriæ fidem aptiores. Alii pro ſtudio partium ac religionũ habuere delectum cauſarum: iis nempe ſilentio callide tranſmiſſis, quæ rebus ſuis officere videbantur.

Ignoratio diſcriminis inter principium & cauſam.

Quod diſcrimen tenendum in primis hiſtorico, aperiendumq́.

Alii demum non tam ut lectorẽ fallerent, quam falſi ipſi deceptique earum ſpecie cauſarum, quæ obtentui habebantur, ignari quid à principiis differant cauſæ, veram ſub iis nominibus diſſidiorum originem non expedivere. cum tamen id hiſtorico in primis incumbat, ut quæ pacis, bellique aut ſeditionum principia, quæ horum cauſæ ſive origo fuerint, & internoſcat ipſe, & lectorẽ opportunè ſubmoneat: ne illi perperam de factis eventiſque rerum, ignorato principiorum & cauſarũ diſcrimine, judicium ferant: quæq; eſt magiſtra prudentię, fiat illis erroris occaſio.

Sic fecere priſci ac boni.

Fab. Pict. in Annal. T. Liv. lib. 21. Polyb. lib. 3.

Quorum ſequi exempla haud difficile ab

Neq; enim otioſe altercati ſunt veteres annaliũ ſcriptores, Vndenam belli, quod Hannibale duce Carthaginienſes cum Populo Romano geſſere, origo repetenda eſſet. quando referre perplurimum exiſtimabant, ut qui ea Romanorum Pœnorumq; facta lecturi erant, in amborum conſilia penetrarent, æqua inducerent rerum judicia, longeq; aliter & fœderum ſanctiones, & Legatorum quærimonias, & univerſi jura belli metirentur. His ego magnis exemplis admonitus operæ pretium duxi, non ante aggredi ad Belgicos tumultus longè Punicis diuturniores, quam eorum cauſis, atque principiis

partitè

partite accurateque inveſtigatis. Præſertim cum in re litteris multorum ac ſermonibus diverſè arbitrata, ipſe ob magna ac propria ad hanc enarrationem adjumenta, poſſim exquiſitius aliquid ac certius polliceri. Haud dubium eſt, quin libertas, cui aliquamdiu populi aſſueverint, ſi quid eis imminuitur & carpitur, magnos plerumque motus excitaverit. Nec illud eſt obſcurum, Belgarum adminiſtrationem prope acceſſiſſe ad civitatũ liberarum formam, beneficio Principum, qui multis liberalibuſq; diplomatis̃ eos populos etſi non tota libertate donarunt, magna ſaltem parte ſervitutis exemerunt: præcipue Brabantinos, in quorum Provinciam ſcimus transferre ſe ſolitas è vicinis locis parituras mulieres, ut Brabantinas immunitates filiis eo ſolo genitis acquirerent. crederes ab agricolis eligi plantaria, in quibus enatæ arbuſculæ, primoque illo terræ velut ab ubere lactentes, alio dein ſecum auferant dotes hoſpitalis ſoli. Hinc malorum originem auſpicantur ſcriptorum multi, Quod miles Hiſpanus contra Regis promiſſa tamdiu retineretur in Belgio: quod novis quatuordecim Epiſcopis ad priſtinos quatuor adjunctis, augeri videretur. contra quam ex Provinciarũ privilegiis debuit, Sacerdotalis ſtatus: quod conatu inducend novos Fidei Quæſitores, inſolens judiciorum forma Belgarum populis imponeretur. QVæ quatenus fuerint ſeditionũ ſeu principia, ſeu cauſæ, in præſentia mihi cum diſcrimine & cura ſtatuendum eſt.

arcanis Principum litteris inſtructo.

Libertas Belgarum magna,

Lud. Guic. ciard. in deſcrip. Belg.

ex qua multũ origo malorum, quod eam Rex carpſerit tribus modis.

ET HISPANOS quidem milites adhibuerat Philippus Rex adverſum Gallos: neque id Belgæ querebantur. Sed abſoluto bello, cum multos eorum militum extra Belgium eduxiſſet, tria millia retinuit, iiſque Orangium Egmontiumq; præfecit inani ſpecie honoris, re vera ad imminuendam invidiam externæ

RETENTIO militũ Hiſpanorum, prima occaſio tumultuũ.

 militiæ,

de qua Belga queruntur. *ſtimulati ab Orangio, & irritati à licen ia Hiſpanorum.* *Inde abalienatio à Rege;* *qua nec tota Belgis.* *nec tota Regi tribuenda.*

militiæ, gratioſis Ducum nominibus apud ſuos. Verum non imminuit. Eam ex una parte Dux uterque gravatè ſuſtinere ſe illius quidquid erat muneris, præ ſe ferebat: Orangius, ut eas Hiſpanorum reliquias Belgæ non ferrent, etiam ſtimulabat. Ex altera parte milites Hiſpani, licentia rixiſque (uti fit) in limitaneis pręſertim urbibus, per quas diſpoſiti erant, non parum irritaverant animos popularium. Ex quo in eos odium, inq; Regem indignatio univerſo fere Belgio concitata. Quam profectò mutuam abalienationem ſicuti numquam ego totam Belgis imputaverim, quippe qui viderent differri promiſſa ejus educendi militis, cum quo rixandum ſibi quotidie foret; ita nec facile damnaverim Regis moram in eo præſidio apud Belgas continuando. cum Rex partim à ſorore Gubernatrice admoneretur: Videret, ne Hiſpanorum miſſione finitimis civitatibus adderentur animi: partim ipſe per ſe, ut erat ſuſpicacis ingenii, eum Belgarum conatum in externo milite ejiciendo ſuſpectum oppido haberet. ut quanto ipſi ardentius, ac plane contumacius promiſſa repeterent, tanto Rex ſegnius, atq; adeo cautius agendū putaret.

An ex hoc primo fonte deriventur Belgici tumultus.

Verum quidquid cauſæ aut Rex habuerit, aut Belgæ: his certe ſatisfactū ab illo eſt, ſiquidem paulo poſt annum, quam Philippus Belgio ceſſit, Hiſpani tranſmigrarunt, motuſq; ille ac turbæ populorum, momento conſederunt. Vt ſane Belgicorum tumultuū cauſas hinc deducere, leviſſimū ſit.

AVCTVS Epiſcoporū numerus, ſecunda occaſio tumultuum.

LONGE validius telum fuit ad concitandos Belgarum animos auctus Epiſcoporum numerus. Pręſertim quod mortuo Paulo IV. quæ de illorum reditibus is ordinaverat, mutare conſultius viſum eſt: ac ſtatuendæ dotis ea inita eſt ratio, quam & Nuntius Apoſtolicus in Belgio, & Pontifex Pius IV. Romæ

mæ probavere, Vt in aliquot Abbatum, quos mori contingeret, locum ſufficerentur Epiſcopi: nomenque, & proventus, aliosq; Abbatum honores ita caperent, ut nihil interim de Cœnobiorum cultu remitteretur. Hæc autem ſive infularum multiplicatio, ſive dotis attributio, mirum profecto eſt quam ex omni hominum ordine paucos habuerit toto ferme Belgio, quibus non ingrate accidiſſe videretur. Quærebantur veteres Epiſcopi cum Belgici, tum finitimi, quod acceſſu novorum Antiſtitum, illi quidem contractiores haberent terminos ditionis: hi vero præter terminos, etiam Pontificales fructus tenuiores; cum preſertim definita ea res Romæ fuiſſet, iis, quorum intererat, non auditis. Nobilitas indigne ferebat, Epiſcopos Abbatum loco comitia frequentaturos: quippe futuros longè quam Abbates (pro eo, quo eſſent gradu) potentiores: ideoque de Nobilium non ſolum auctoritate plurimum detractum iri, ſed etiam de libertate: neque enim auſuros ſe conſilia in commune conferre, iis preſentibus, quos ſcirent, ſacramenti religione Romano Pontifici obnoxios illuc omnia tracturos. immo neque hoc eſſe è re Principis, ut in comitiis tantopere dominentur, qui ſummi Pontificis auctoritatem nutumque jurati ſequuntur. Sed nullæ, quam Abbatum monachorumq; acriores erant querimoniæ, quia juſtiores videbantur: Eripi ſibi, contra omnem vetuſtatis memoriam, jus poteſtatemque ex ſuo ordine Abbatis eligendi. Non debere hominibus religioſis certum vitæ inſtitutum ſecutis eos præfici, qui religioſæ diſciplinæ eſſent ignari. Nimirum ad Epiſcopos tranſituras Abbatum opes auctoritatemque, ceterũ ſollicitudinem ac moleſtiam penes monachorum aliquem futura. Adhibitos tunc quidem eſſe ad

veterum Epiſcoporum

De quo querimonia.

& Nobiliũ.

& Abbatum.

ad ea munera viros doctrina & vita conſpi-cuos, mox è comitatu Principis aſſentatoribus aſſeclisque tam opulenta ſacerdotia prædæceſſura. Præter hæc, quæ varie jactabātur, duo in ore fermè omnium tunc erant, E novorum Antiſtitum creatione & Brabantina privilegia violari, & Hiſpanicam inquirendi de Religione ſeveritatem paulatim induci. De quo poſteriore, quoniam peculiares turbas excitavit, ſeorſim dicam: illud quamquam apud omnes ferme ſcriptores lego; quæ tamen ſint ea concepta Diplomatum verba, quibus obſtringeretur Rex, ne ea ratione augere Pontificum numerum liceret, nuſquam apud hiſtoricos lego. Nam quod aliqui ſcribunt, Iurare ſolitum inauguratum Principem, Abſe non amplificatum iri Eccleſiaſticum ſtatum; id non utique bona fide referunt, cum non niſi ſuper ea amplificatione Princeps id affirmet, qua negat permiſſurum ſe, ut laicorum bona ad Eccleſiaſticas perſonas, quas manus mortuas vocat, abſque certis conditionibus transferantur, procul eſt ab inſtituta controverſia. Quare inter eorum tabulas amplius ſcrutandum ratus, unum reperi, in quo adverſus hanc ipſam augendorum Antiſtitum rationem caveri videatur. Quam ego privilegii cautionem, niſi me ad hiſtoriæ normam ubique componerem, diſſimulare tutò poteram, cum neq; ipſi meminerint, quos odio in Hiſpanos multa ſcripſiſſe certum habeo. Etenim Philippus Rex à Carolo Cæſare parente renunciatus Brabantiæ Dux, inter alia, quibus eam Provinciam in Læto illo Introitu donat, privilegia, hoc quoque memorat, Curaturum ſe, ne Abbatum, Antiſtitum, aliarumque ſacrarum perſonarum præfecturæ, fundique ac cenſus cuiquam in poſterum, Commendationis (quod ajunt) nomine per Brabantiam

& ferme omnium defendentium Brabantiæ privilegia.

Quæ hæc eſſent privilegia:

In 2. Addit. ad Lætum introitum Principis Hiſpaniæ, art. 14.

art. 56.

& quomodo violarentur,

tiam tradantur. Atqui dum, curante Rege, novis Epiſcopis attribuebatur Abbatum defunctorum locus, nimirum exui videbantur immunitatibus ſuis Brabantini: dabaturque proinde in vulgus occaſio, ut quam rem privatis quiſque utilitatibus oderat, eam honeſto violatorum privilegiorum nomine deteſtari palam poſſet. Quare mirabantur aliqui, quæ mens, quodve conſilium Regi foret, novos Antiſtites, nempe rem pleriſque ingratam, inducendo, ingratiorem multo facere, atque odioſiorem ob eam ex Cœnobiorum proventibus tranſlationem. Addebantque propterea, ſi Rex pergeret populorum privilegia libertatemque imminutum ire, Brabantinos haud injuria tumultuaturos; quando meminiſſe deberet Princeps, in eodem diplomate conſentire ſe, ut ſibi nulla obſequii, clientelæ, ac obedientiæ officia deferantur à populis, queis ipſe præſtare nolit integra, quæ ſolenni religione ſpoponderit. Non deerant tamen, qui contra ſentirent, qvantoque hæc videbant Regem moliri minore ſuo commodo, majore periculo; tanto ſincerius extollerent Principis Religionem, qui ea in re, præter populorum ſalutem nihil propoſitum habere in animo poſſet. Nec ſatis apparere, quid in eo homines culparent: auctumne Paſtorum numerum, an attributa illis alimenta; perinde quaſi auctore Pontifice Romano non liceat in Belgio facere, quod in Germania, quod in Gallia, inter quas medium jacet Belgium, dudum licuit. Nonne Bonifacius Moguntinus Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis in Germania Legatus, abundante alicubi Chriſtianorum multitudine, tres novos Epiſcopos, Auctoritate Gregorii III. & Zachariæ Pontificum, ad reliquos addidit? atqui perſimilem quoque cauſam præter alias eſſe in Belgio. Quid

Epiſcopos augendo.

Inde in Regem multorum indignatio.

& mina

art. 5.

Pro Rege alii ſentiunt.

differuntq́ue, exemplo finitimarum provinciarum:

adverſus querelas veterum Epiſcoporum,

Baron. an. 639. & 741.

apud Gallos? Sacram Toloſani Epiſcopi præfecturam, quod ampliſſime pateret, nequiretque unus paſtor inſpicere ſingulorum vultus, in quinque Epiſcopales ſedes partitus eſt Ioannes XXII. non modo nulla aut Narbonenſis, aut Bituricenſis, aut Cadurcenſis Antiſtitum habita ratione, à quorum ditionibus abſtrahebantur & Eccleſia Toloſana, & ex novis civitatibus aliquæ, ſed magna etiam redituum jactura quam facere neceſſe fuit Toloſanum Antiſtitem ex ea Diœceſeos ſuæ, quæ tum erat opulentiſſima, diviſione. Vt ſane non oportuerit evocari propterea Romam, audirique finitimos Belgio Pontifices, quorum rationes ad propria demum commoda quæſtuſque referendas, ſatis conſtaret. Neque alio ſpectare Nobilium nonnullorum querimonias. Nempe ægre eos ferre, quod in comitiis impune de Religione, de Rege diſſerendi licentiam coërceri ſibi plurimum videret importuna eorum præſentia, quos tamquam Patres, ſacrorumque Principes venerari, & tamquam eorundem ſacrorum vindices vereri deberent. Nam quod dicerent, ſe Regi timere à Pontificiis conſultoribus; nugas eſſe pueris vendibiles. ſibi eos timere, ne ſi quid adverſus Principem diſceptarent, teſtes atque adverſarios haberent eos qui plura quam Abbates ab Rege accepiſſent ſperarentque. Porro querimonias Abbatum monachorumque aliquanto acerbiores eſſe, quam eos condeceret. Non abſque exemplo fieri; quod Abbatis loco ſubſtitueretur Epiſcopus. Aſpicerent ad Galliam: reperturos Condomii, Vabrinci, Lomberiæ (ut alii ſileantur) Epiſcopos à Ioanne XXII. in Monaſteriis inſtitutos. Ac, ſi careret ea res exemplo, cum id impetraverit Princeps à Pontifice, qui monachis imperare poſſet, eſſe

Extravag. Salvator. de Præben. & Dignit.

& Nobiliũ.

& Abbatum.

Aubertus Miræus in Notitia Epiſc.

eſſe eorum modeſtiæ, præbere cæteris obedientiæ adverſus Pontificem documentum. Meminiſſe eos debere, pleraque illorum prædiorum proventuumq; à Belgii Principibus tributa eſſe cœnobiis. Quo æquius videbatur, ut Rege eos reditus derivante non in quæſtum & compendium ſuum, ſed in illarum Provinciarum fructum ſalutemque, ipſi quoque Abbates cum Principe conſentirent, juvarentque populorum neceſſitatem tanto impenſius, quanto ea cura propius attingit religioſum inſtitutum: nec importunis vociferationibus rem optimam corrumperent, populis offenſioni forent, Pontificis ſimul ac Regis animum ab ipſorum patrocinio abalienarent. Nam quod privilegiis non ſtetiſſe Principem tantopere lamentarentur; primum non ſatis eos intelligere, quid inter commendationem ſacerdotalium bonorum, & eorumdem conjunctionem interſit: illam inſtar depoſiti Commendatario concredi, hanc abſolute tamquam Domino attribui. atque adeo, quæ cuiquam commendantur, ſi vita is abeat, redire ad Depoſitorem ſeu primum Dominum, niſi rurſus in alium nova commẽdatione transferatur. At quæ conjunguntur, non redire, ſed ſucceſſori in eo munere, cui adjuncta ſemel fuerant, perpetuo manere. Neque hac ratione plus à monaſteriis per conjunctionẽ auferri, quam per commendationem ablatum fuiſſet; cum non magis ad monaſteria non redeant quæ conjunguntur, quam quæ commendantur. ſiquidem ſemel commendata, in alios atque in alios à Pontifice, ad quem redeunt, ſubinde conferuntur. Immo cum bona commendari etiam procul agentibus queant, nequeant autem quæ Epiſcopatibus adjunguntur (hæc enim longe religioſius Epiſcopi præſentiam, quam illa Commen-

Verborum privilegii interpretatio.

mendatarii requirũt (Belgicos provẽtus, qui commendatione exportarentur ad exteros conjunctione in Belgio retineri. Itaq; Regem dum curaverit, Abbatum præfecturas non commendari Epiſcopis, (id quod privilegio cavetur) ſed Epiſcopatibus adjungi, profectò neq; jurata in Belgii commoda quidquã admiſiſſe. Quamquam quid opus eſſe pluribus? cum, hac ipſa controverſia ad Lovanienſem Academiam relata, expenſaq; à viris & Theologiæ & Iuris utriuſque conſultiſſimis, reſponſum deniq; ſit, Eam conjunctionem bonorum, uti & novarum Sedium inſtitutionẽ, nec juri nec dicto ab Rege ſacramento repugnare. Deinde, reputare illos ſecum debere, alia tunc eſſe tempora, alios mores. Religione incolumi, nihil Regem mutaſſe: ea periclitante, nulla eſſe privilegia, quibus jure teneri Princeps debeat, ne Provinciis ſuis peſſum euntibus ſubveniat. Paſtorum numerũ opportunũ eſſe remedium ad tuendam Chriſti gregẽ contra irrumpentes paſſim lupos; idq; neminem reperiri adeo infenſum Regi, qui non fateatur, aut certe non ſentiat. Nec eorum dotem potuiſſe minore incommodo confici, quam qua ratione viri prudentiſſimi ei rei præpoſiti ſtatuerant, Rex probaverat, Pontifex juſſerat. Neque debuiſſe Principem (hoc enim requirebãt aliqui) ea ſuper re Ordines convocare, ex eorumque ſententia conſilium capere: quod non ſolum nullo ad id obſtringi ſe jure putaret, ſed etiam animo prævideret, Ordines in re compluribus ingrata, inſtigantibus præſertim finitimis hæreticis, facile pro ea, quam exercent in comitiis, libertate diſſenſuros, in quo & Mageſtatem ſuam populis tentandam, aut etiam contemnendam expoſuiſſet Rex, & eorum animos tanto magis irritaſſet, quanto iis palam invitis repugnantibuſque, quod ſemel

ex qua conficiunt, illud non violatum.

4. Iunii 1561. apud Arnol. Havenſ. de nov. Epiſ. l. 2.

Addunt Lovanienſem deciſionem: & neceſſitatem privilegiis potiorem.

Nec debuiſſe Regem Ordines convocare:

ſemel ſecum ſtatuerat, peregiſſet. At enim potuiſſe Regem aliunde ſuppeditare novis Epiſcopis alimenta: quod ſi, quo ſe cumque verteret, omnia magnis impedita difficultatibus videret, debuiſſe regia pecunia, non aliena, rem conficere, ſine populorum turbis, ſine cujuſquam mala gratia. Quaſi vero æquum non eſſet, ut qui Belgio Paſtores inſervirent, Belgicis quoque proventibus alerentur. Neque pepercisſe ærario ſuo Principem, attributis nummûm aureorum ſeſquimille in ſingulos Epiſcopos, quoad eorum dos exigeretur aliunde. Quamquam dum eos inducebat Rex in Abbatum bona, non plane aliena dilargiri: pręſertim cum id auctoritate fecerit Romani Pontificis, penes quem eſſet eorum bonorum adminiſtratio. Ex quibus ad extremum conficiebant, etſi Epiſcopos perpetuis reditibus aluiſſet Rex, non tamen propterea quieturos illos, quibus non tam ea proventuum tranſlatio ſeu conjunctio, quam ipſe Paſtorum numerus gravis erat. Id quod damnari nulla ratione, immo excipi ceu ſalutare opportunumque remedium cum debuiſſet, ſatis apparere, utrinam parti, ſi quid ob eam cauſam tumultuarentur aut Brabantini, aut alii Belgarum populi, ea tumultuum initia tribuenda eſſent. Sed neque ab hac parte ſumptum eſt tumultuandi principium. Ea enim ratio Epiſcopos in Abbatum, ſi qui forte decederent, locum inducendi, jungendique cum illis horum bona, ob aſſiduas ad Pontificem, ad Regem querimonias, quas in loco memorabo, paucisſimis in Vrbibus inſtituta eſt. Certe in Brabantia, quæ maxime recuſabat Rege demum annuente, tunc quidem nihil immutatum. Non tamen negarim, ea agitatione diſcordantium animorum, obedientiam obſequiumque adverſus Principem,

Aut ex ſuo dotem Epiſcopis conſtituere.

preſertim cum partem attribuerit ex ſuo.

An hinc deducenda ſit tumultuum origo,

hoc

hoc eſt, imperii firmamenta, non parum vitii feciſſe, ac ruinam, ſi validius impellerentur, pręmonſtraſſe. ſiquidem NIHIL tam Regno perniciosum, quam ſi populus addiſcat in Dominum palam obniti, ab eoque non ſolùm impune, ſed etiam feliciter diſſentire.

INQVISITIO tertia occaſio tumultuum.

VNA omnium maxime turbavit concivitque Belgarum populos ſuſpició primum, dein conatus Inquiſitionis adverſum hęreſes inſtituendæ, Placitiſque Caroli Cæſaris firmandæ. Quæ res, quoniam vulgo viſa eſt aperuiſſe in Belgio belli fores, operæ pretium faciam, ſi quidquid hoc eſt, paulo accuratius evolvam. Religio ſicuti apud omnes magni ſemper fuit, quod Deo cultum, quod populis concordiam pręſtet: ita in Chriſtiana potiſſimum Repub. ſedulo proviſum adverſus ejus turbatores. Ea provincia ab ſolis Epiſcopis, ad quos jure pertinet, principio adminiſtrata. Poſtea, ſive quod pluribus curis ſacer is Magiſtratus implicetur, ſive quod ab ſuo grege abeſſe interdum Epiſcopos contingat, ſive demum quod eorum aliqui incurioſe, non nemo etiam inſcite id muneris exerceat; optimum factu viſum eſt, ſi ab Sede Apoſtolica delegarentur extra ordinem judices doctrina ac pietate præſtantes, quibus inquirendi animadvertendique in hæreticos jus eſſet, eoque Apoſtolici Inquiſitores appellati. Id primum ab Innocentio Pontifice ejus nòminis Tertio, ſupra annos quadringentos cœptum reperio, miſſo adverſus Albigenſes Divo Dominico Prædicatorum familiæ fundatore, qui primus Quæſitoris munus ſumma cum laude geſſit. Exceptus inde mos, eodem ferme ac ſequenti dein ſæculo, à multis Chriſtiani orbis nationibus, creatique in ſingulis Provinciis aliquot Fidei cenſores, qui de Religio-

Ejus initiũ in Chriſtiana Repub.

injuria legitime cognoſcerent. Non ubique ea res perinde valuit. Alio *Ejuſdem* [...]rarii Quæſitores miſſi ob hæreſim re- *procuratio* [...]enatam, eaque extincta revocati: cer- *varia:* [...]libi tribunal erectum, quo de Fide [...]iones perpetuo referentur: alibi tota [...]icii forma rejecta, nec alii, præter E- [...]os, permiſſi in hæreticos inquirere. [...]k Romę variatum: nam modo per [...]tos Vrbanoſque Magiſtratus admini- [...]omnia, Quæſitor extra ordinem nul- [...]odo plures, ſed ſub unius pluriumve [...]ne Purpuratorum Patrum: donec [...]ex Paulus IV. inſtituto aliquorum ex [...]ibus Collegio, quorum ſuffragiis hæ *Romæ ſta-* [...]verſiæ finirentur; auguſtiori ſanctio- *bili a.* [...]dicio rem in poſterum Romæ ſtabi- Conſtit. 54. [...]orro ut firmius hæc preſtarent, ME- Licet. [...]qui lictor eſt legum, à princip o inten- *non ſine* [...] mulctæque ac pœnę in contumaces *pœnis.* [...] atque exactę, mitiores ab jure Pon- [...]ab Cæſareo graviores. Etenim Impe- l. Manich. [...], cum animadverterent, præter Dei & l. Qui- [...]mque cultum, pacis intereſſe cujus cumque C. [...]ſt Princeps, ſi Religione continerentur De hęreti- [...]uli: viderentque, ea periclitante, non cis. [...]ter fœdas hæreſum undas tranquilli- [...]um eſſe; quæ in perduellionis reos, [...]in hæreticos, ceu Religionis, atque [...]cis hoſtes ſupplicia decrevere: ita ta- [...]t pœnę non ante ſumerentur, quam [...]ſiaſtico foro, cujus eſt de hæreſi co- [...]e, diſceptatum ea ſuper re, nomen- [...]minis pronunciatum foret. Quæ etſi c. Vt inqui- [...]hodoxorum provincias ſemper exer- ſitionis. De [...]t, proque repentinis hominum de hęreticis [...]ne prave ſentientium motibus, accu- in 6. [...]licubi procurata; nuſquam tamen, [...]per Hiſpaniam, exquiſitius acriuſ- *In Hiſpania* [...]ive proprio Catholicorum Princi- *præcipue.*

pum

præſertim ab an. 1383. pum ſtudio, ſive externa populorum, qui iis regnis infuderant, contagione. Hæc autem procuratio Religionis aucta poſt modum eſt in univerſa fere Chriſtiana Repub. ob excitatas uno ab homine quam latiſſime

Mart.Lutheri occaſione ubique intenditur: turbas: Martinum Lutherum loquor, eorum temporum conſequentiumque calamitatem. quam ille calamitatem diu meditatus Orthodoxorum quieti, nunc incepto, nunc mutato conſilio, velut incertus animi, (an potius in opportunitatem intentus?) ad extremum mortuo Maximiliano Cæſare, acci-

Maximil.I. Imper. toque ad Imperium Carolo Maximiliani nepote, in facinus erupit. haud ignarus, INITIA Principatuum novis eſſe rebus attentandis accommodata: ſimul quod Cæſaris adoleſcentiam crederet rudem adhuc regnãdi, eoque ſperneret. certe ratus, illum potiùs ſtabiliendis Imperii rebus, quam retinendis Sacrorum ritibus operam daturum: ſollicitatis ad defectionem ab Eccleſia primum, tum (quod proximum eſt) à ſuis Principibus, ipſoque à Cæſare provinciis, Romanum Imperium pariter ac Religionem in partes ſcidit. Quo factum eſt, ut multo quã ante impenſius ſummi Pontifices de Fide quæſtiones intenderent, Chriſtianique Principes, ut cuique Religio, reſque publica cordi erat, enixius incumberent in eam curam.

Caroli V. Imp. in Lutherum & hæreticos edicta. Gratian. Valentin. Theod. Arcad.Honor. Marcian.& alii imp. X. Et vero Carolus Imperator, cujus in primis auxilium ſpectabat læſa Religio, veteri Cæſarum exemplo, leges ſibi ſtatuendas per *Imperii* ac Belgii Provincias illico duxit adverſus Catholicæ Fidei corruptores. Quare dum is ab Hiſpania per Belgium Germaniamque, ſumma mortalium gratulatione plauſuque, ac totó illo jam tum blandientis fortunæ ſtrepitu vehitur ad Imperii ſedem, Vormatiæ in celeberrimo Procerum conventu Martinum Lutherum, ab Romano Pontifice d.-

mna-

67

CAROLVS .V. IMPERATOR
BELGII PRINCEPS.

preſertim ab an. 1383. pum ſtudio, ſive externa populorum, qui i iis regnis infuderant, contagione. Hæc autem procuratio Religionis aucta poſtmodum eſt in univerſa fere Christiana Repub ob excitatas uno ab homine quam latiſſime

Mart. Lutheri occaſione ubique intenditur: turbas: Martinum Lutherum loquor, eorum temporum conſequentiumque calamitatem. quam ille calamitatem diu meditatus Orthodoxorum quieti, nunc incepto, nunc mutato conſilio, velut incertus animi, (an potius in opportunitatem intentus?) ad extremum mortuo Maximiliano Cæſare, acci-

Maximil. I. Imper. toque ad Imperium Carolo Maximiliani nepote, in facinus erupit. haud ignarus, INITIA Principatuum novis eſſe rebus attentandis accommodata: ſimul quod Cæſaris adoleſcentiam crederet rudem adhuc regnādi, eoque ſperneret. certe ratus, illum potius ſtabiliendis Imperii rebus, quam retinendis Sacrorum ritibus operam daturum: ſollicitatis ad defectionem ab Eccleſia primum, tum (quod proximum eſt) à ſuis Principibus, ipſoque à Cæſare provinciis, Romanum Imperium pariter ac Religionem in partes ſcidit. Quo factum eſt, ut multo quā ante impenſius ſummi Pontifices de Fide quæſtiones intenderent, Christianique Principes, ut cuique Religio, reſque publica cordi erat, enixius incumberent in eam curam.

Caroli V. Imp. in Lutherum & hareticos edicta. Et vero Carolus Imperator, cujus in primis auxilium ſpectabat læſa Religio, veteri Cæſarum exemplo, leges ſibi ſtatuendas per Imperii ac Belgii Provincias illico duxit adverſus Catholicæ Fidei corruptores. Quare dum

Gratian. Valentin. Theod. Arcad. Honor. Marcian. & alii imp. is ab Hiſpania per Belgium Germaniamque, ſumma mortalium gratulatione plauſuque, ac toto illo jam tum blandientis fortunæ ſtrepitu vehitur ad Imperii ſedem, Vormatiæ in celeberrimo Procerum conventu Martinum Lutherum, ab Romano Pontifice da-

Leo X. mna-

CAROLVS .V. IMPERATOR
BELGII PRINCEPS.

mnatum, ipſe quoque Septemvirum Auguſtalium, Imperiique Principum atque Ordinum ſuffragiis damnat proſcribitque: ac proſcriptionis edictum eodem anno, qui fuit vigeſimus primus ſupra ſeſquilleſimum, per omnes Imperii ac Patrimonii ſui Provincias proponit. Cum vero nihil propterea malum remitteret, immo (ut FLAGITIA impetu valent) intra paucos menſes ea contagio florentiſſimas civitates afficeret, aut afflaret, Cæſar & reis alicubi ſupplicio affectis, & novis ubique & amplioribus, quæ ſepties repetiit, edictis, medicinam conatus eſt facere furenti volaticoque morbo. Quin etiam cum poſtulaſſet à Pontifice Cenſores Fidei, accepiſſetque; eorum auctoritati ſecuritatique cavens multa ſancivit, quæ anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimique Placito præſcribuntur. Verum nova illa judicii facies plus terroris ſecum attulit in Belgium, quam obſervantiæ. Nam etſi alicubi ſuſcepta res eſt, Brabantini tamen, quod in eo carpi libertatem ſuam dicerent, commodum nacti, impoſito ſeſe onere liberarunt ſub ejus anni quinquageſimi finem, quo tempore partim Auguſtana comitia, Tridentinumque Concilium, partim bella continenter alia ex aliis nata per Numidiam, Pannoniam, Italiam, Germaniam, Galliamque, alió diſtraxere Cæſaris curas. Et quamquam Philippus Rex, ubi in Belgii poſſeſſionem intulit pedem, ſtatim paternas ea ſuper re leges novo edicto firmavit; rem tamen haud promovit, implicitus repente bello, quod eo ipſo, quo edictum propoſuit anno, tribuſque inſequentibus, acerrime cum Gallo geſſit. Donec anno quinquageſimo nono, cum primum à bello nactus eſt otium, revocavit illico animum ad Religionem ſtabiliendam, diſcedenſque à Belgio, mandata ſorori

ſepties ab eo repetita: In Belgio.

Brabantinis Inquiſitionem recuſantibus.

Philippus Rex patris edicta confirmat.

Gubernatrici executionem mandat.

rori Gubernatrici, atque Antiſtiti Granvellana dedit, Enixe curarent, ut Caroli Placita & cautiones, quas ipſe Rex pro Pontificii Quæſitoribus confirmata, exquiſite ſervarentur. Atque hic erat rerum ſtatus, hæc Caroli Cæſaris edicta, hæc Inquiſitionis in hæreſes initia proceſſuſque. Cum Margarita Parmenſis, uti erat injunctum, intendens in eam curam, idque agere cum Provinciarum Præfectis aggreſſa, ſenſit eſſe non paulo difficilius imperata facere, quam imperare facienda.

Gubernatrix Magiſtratibus.

Magiſtratus rem non promovent.

Magiſtratus ægre videbantur id negotii in ſeſe ſuſcipere. Nobilium aliqui operam ſuam ambigue pollicebantur, aliqui præciſe negabant opportunum tunc eſſe, redire ad eum lapidem movendum, ad quem toties offendiſſent.

Brabantini recuſant.

Brabantini qui ſub Carolo Cæſare frenum excuſſerant, & præſente Philippo Rege non receperant, nunc ad Gubernatricis feminæ vocem, in illud ſeſe induerent? Apud populum nihil moderati, aut medii, conſternatio primum, mox audacia: nunc timenti, nunc terrenti ſimilis: nempe ut potentiorum aſpiratione, atque hæreticorum flabello agitabatur.

Populus variat.

Quin & vulgo exaudiebantur in Regem multorum voces, quas aliunde immiſſas in ora ſermonemque multitudinis apparebat. *Cur auxiſſet tot Epiſcopos, ſi Religionis injuriam propulſaturi ipſi non erant? At profecto in Conciliis decretum fuiſſe, ut qui Paſtores animarum in expurganda inter ſuos mala hæreſum fruge ſegnius agerent, Epiſcopali munere exauctorarentur. Curarent igitur Epiſcopi res ſuas, aut perſonam male impoſitam deponerent. quamquam futurum ſatius fuiſſe, ſi non eam induiſſent, neque tot Inſularum numero Belgium fruſtra territaſſent. Floruiſſe à multis jam ſeculis Religionem apud Belgas, ſola urbanorum Magiſtratuum opera, ſine ea Pontificia*

Vulgo ſermo adverſus Inquiſitionem & edicta Caſ.

In Lateranenſ. ſub Innocentio III.

ria ſeveritatis pompa, ſine ullis Caroli Cæſaris edictis. Quid nova iſthæc Quæſitorum additamenta, & Hiſpanicos terrores? Deberi hoc nempe magna ex parte Granvellani Antiſtitis ambitioni, qui VT SVPPLICES *habeat, miſeros ac reos quærat.* SVADENDAM *eſſe Religionem, non imperandam. Caroli mentem egregie piam fuiſſe in iis legibus condendis: ſed experientia conſtare, per eas Religionis cauſam nihilo meliorem, & Provinciarum ſtatum remque publicam multo deteriorem quotidie fieri. Et cœpiſſe jam intermitti commercia regionum, ſublata mercatorum libertate, magno utique impendio Belgarum, ac præcipue Antverpienſium, quorum opes ea negotiatione conſtent. Poſtremo neque Carolum Cæſarem, neque Philippum Regem, neque Principem ullum, qui in Brabantia privilegia juraverit, promiſeritque, ſe non impoſiturum iis populis novas judiciorum formas, poſſe Belgas, (ſi jura quidquam valent) adigere ad Inquiſitionis edictorumque ſeveritatem perferendam.* Verum Gubernatrice nihil in iis rumoribus mota, cum de reis interim ſupplicia ſumerentur, Tridentinumque præterea Concilium, quod tunc finem acceperat, juſſu Regis promulgaretur in Belgio; fremere alicubi palam populus, damnatos è lictorum manibus ſemivivos abſtrahere, clandeſtinos in urbe conventus, mox in campis celebrare: quin & Nobilium complures convenire, fœdus neſcio quod inter ſe icere, libellos partim in vulgus ſpargere, partim Gubernatrici magno ſupplicantium cœtu offerre: eo tumultu atque succeſſu, ut mitigatis propterea Cæſaris edictis, impetrata delinquentibus venia, intermiſſa de Fidei cenſoribus eo inferendis, ubi ante non fuerant, contentione; nihil profectum ſit, quo minus, infundente ſe è vicinis locis hæreticorum multi-

Tumultus ex metu Inquiſitionis, & ex reorũ ſuppliciis.

multitudine, concionales homines ipſo foro Catholicam Fidem oppugnarent, iiſq adjungente ſe ſubita popularium ac nebul num manu, in templa impetum faceren bona diriperent, ſacra violarent, in aperta denique defectionem, nullo tunc palam di ce, ſumma tamen licentia, vi, latrociniis p pulationibuſque prorumperent. Atque hu ventum demum eſſe: in eumque nimbum qui repentino ſonitu Belgium omne prodi gioſe pervaſit, coaluiſſe populorum iras o ſeveritatem Principis affirmabant aliqui quod is Imperatoriis edictis, quæſtionibu de hæreſi, Tridentinis Decretis, tam mult ſimul importuna molitus, Belgii patièntian irritaſſet. Cum tamen alii omni Regem cul pa liberarent, quippe qui eorum edictorum quæſtionumque auctor non extiterat, Patris tantummodo placita, evocatoſque ab eodem in Belgium Pontificios Fidei Cenſores confirmarat. Neque propterea novas judiciorum formas contra Belgarum privilegia Regem aut Cæſarem invexiſſe, dum Quæſitores adduxerant: quod horum jurisdictio, cum non ordinaria, ſed delegata tantum eſſet, nova judicii forma dici non poſſet. Itaque religionem Regis abunde commendabant, quod Romani Pontificis & Conciliorum auctoritati longe poſthaberet turbulentorum hominum minas ac ſeditionem: nec putaret ab ſe imprudenter agi, ſi quæ à ſapientiſſimis Chriſtianæ Reip. Patribus decreta erant adverſus hæreſim, eorum uſum in ſuas ipſe Provincias inveheret primus. Sed hęc diverſorum judicia pluribus hoc loco perſequi, ambitioſi eſſe ingenii duco. pręſertim cum ea, quæ hactenus expoſui, contuliſſe quidem aliquid ad Belgicos tumultus, non fuiſſe autem principes illorum cauſas, perſuaſum habeam. Eas in præſentia cauſas

Iudicia aliquorum adverſus Regem.

Aliorum pro Rege.

c. Sane 2. de Off. & pot. jud. del. l. 1. §. Qui mandatam. ff. de Off. ejus.

ſas enucleatius dicere conſilium eſt: ut quæ plerumque ſint Rerumpublicarum Regnorumque turbamenta, Belgarum exemplo diſcant, qui noſtra hæc legent.

RARO quæ turbant incitantque plebem, eadem Nobilitati negotium faceſſunt. ſæpe tamen (quaſi eadem mala utramque partem premant) conſpirat cum plebe Nobilitas, non partis ſublevandę aut in commune conſulendi gratia, ſed ut privatum incommodum arceat aliena ope, remque ſuam tacite curet, dum curare publicam vulgo exiſtimatur. Et populus quidem ut tumultuaretur, haud dubie principium duxit ab hæreſi. Invexerant illam partim externi mercatores, quorum cum mercibus hæc quoque peſtis interdum navigat: partim legiones Helvetiorum Germanorumque, quorum opera ſuperioribus in bellis uſi perdiu fuerant Carolus Cæſar & Philippus Rex: partim exules ac profugi ex Anglia, quos Maria Regina, dum expurgaret ab hæreſi regnum, edictis ac pœnis inſectata, non pauciores triginta hominum millibus, ex iis qui aliunde tranſmiſerant in eam Inſulam, ſemel ejecit: quorum permulti novas ſedes atque colonias in Belgio poſuere. Inductam vero his præcipue, quos dixi, modis hæreſim alebant augebantque, qui Belgas intercipiebant, finitimi populi, commercioque ut linguæ, ſic & morum pæne confundebant: nec plus aquarum è Germania Rhenus, Moſa è Gallia vehebant in Belgium, quam inde Lutherianæ, hinc Calvinianæ contagionis in eaſdem Belgarum Provincias iidem amnes importabant. Vt nihil de Anabaptiſtis adjungam, qui è VVeſtphalia Friſiaque frequentiores aderant: quippe vicinius fovebantur, habebanturque ut domi propemodū nati. Ergo affecta ex hiſce capitibus Belgicæ multitu-

Prima ac vera tumultuum Belgicorum cauſa.

Apud populum quidem HÆRESIS: in Belgium inducta trifariam.

F. Hieron. Pollinus hiſtor. Angl. l. 3. c. 18.

Alta & aucta à finitimis populis.

Inde Belgiũ licentius factum.

tudinis pars, atque ad defenſandam eam t
tæ licentiam confidentior erga Dominos e
fecta, cum primum occaſionem eſt nact
novis animum rebus intendere, atque e
miſcere turbas paulatim cœpit, quas ab h
reſi per populos ac regna perpetuo creari,
mium quantum experti jam ſumus. Etenim
RELIGIONEM raro ſolam mutavere civit
tes: ſed quoties mota eſt ſacra hæc Anchora,
toties fluctuavit ſimul Reip. navis. Nec mi
rum: EST HAERESIS contumaciæ rudimentū
dumque ex hominum mentibus ſenſim ex-
cutit Dei jugum, detrectare atque excutere
humana imperia ſimiliter docet. An obſcu-
rum eſt, huc demum deſinere noſtro hoc
ſæculo ſapientiam hæreticorum, ut iis,
quæ in Catholica Religione paulo gravio-
ra videntur, abſciſſis: ac prætextu in Deum
fiduciæ, timore ejus extenuato atque ex-
puncto; omni Religione mortales, Dei jam
ſecuros, expediant: atque ad extremum
nullum eſſe uſpiam Numen aſſeverent?
Quod qui ſibi perſuaderi ſemel eſt paſſus,
expulitque ab animo eum, quem natura
Dominum impoſuit; is reliqua imperia ac
dominos non minus aſpernabitur, quam
ii, qui ubi defecerint à Rege, minores Ma-
giſtratus facile contemnunt. Atque ego qui-
dem inter res humanas admirabile ſemper
duxi, in civitatum regnorumque admini-
ſtratione, tam multa hominum millia u-
ni ſubeſſe, unum timere. Id in parentium
conſenſu ſitum eſt: conſenſum reverentia in
primis ac metus firmant. præſertim quia
SINGVLORVM intereſt ſi univerſi regantur.
Hæc autem imperii firmamenta hæreſis a-
perte convellit: cujus buccinatores ſpeci
Chriſtianæ libertatis, in mores vitamqu
Principum, non ſurdis vulgi auribus, aſſi-
due atque acerbe declamant. Quorum præ
cc

Hæreſis turbarum concitatrix.

Prona in Atheiſmū.

Confeſſio, Iejunium, Pœnitentia. & humilia.

Hinc contemptus obedientiæ erga Principes.

& turba.

ceptionibus, & tamquam ſacris imbuti animi multitudinis, haud mirum, ſi tantum & Principi detrahant de auctoritate imperandi, & ſibi addant de immunitate parendi. Inſitum eſt à natura hominibus, averſari Dominos, atque ægre imperia pati: quid facient impulſi quotidianis declamationum flabris, ac tuti fidenteſque Religionis objectu? Satis exemplo ſunt eruntque poſteris Tranſalpinæ regiones, quas paucorum hominum turbulentis concionibus excitas toties armavit hæreſis in Dominos, inexpiabili populorum ac Provinciarum clade. Vt ſane conſtet, quod dicebam, Non poſſe abſque ingenti rerum publicarum motu cultum Religionis antiquari. Et quamquam in Belgium non ita irrepſerat ad eam diem hæreſis, nec ita multos numerabat, ut ab ea factione magnopere timendum tum quidem eſſet, incorruptis popularium pleriſque: cum tamen hi augeri Epiſcoporum numerum, publicari Cæſaris edicta, imponi Fidei Quæſitores animadverterent, canentibus palam hæreticis, hæc omnia conſpirare in perniciem libertatis: facile conjunxere cum illis ſtudia. Etenim Belgæ magnis acceptam privilegiis libertatem & ſervavere ſemper, & ob feminarum Principum regimina per quadraginta poſtremos annos continuata, ſecurius uſurpavere. Acceſſerunt ultima diuturnaque bella: quo tempore multum licentiæ afferunt arma, ac DIVISVM prope imperium armata cum multitudine Princeps habet. Quare Belgarum populus longa libertate atque armis ferox, hæreticis immiſtus, iiſque impulſoribus contumax, haud mirum ſi ſolito infenſior, ubi ſe dedit occaſio, non modo non exaudire imperia, quæque nova videbantur onera non pati; ſed

Quibus occaſionibus uſa ſit Hæreſis ad turbas concitandas in Belgio.

etiam erectis animis, majora ſperare magi exemplis occœperit. Quippe erat in oculi Gallia, in qua tantum licentiæ, poſt Ambo ſianum tumultum, armis extorſerant hęreti ci, ut regno formidabiles, rogandi eſſen ut quieſcerent. Verum hæc, ut dixi, popul concitatrix hæreſis numquam eos, quos i Belgio vidimus, proceſſus habuiſſet abſqu cura & ope Nobilitatis. Hac nimirum ul mo ſi hæreſis caret, ſerpet illa quidem, ſe humi, ac pede conculcanda. Et erant eo tun loco plerique Nobilium, eo in Hiſpanos ani mo commoti, indignatique, ut ſpei plurim collocare in ea abalienatione populus hau temere poſſet. Indignationis porro cauſ partim à fruſtratione ingētis ſpei, partim a æmulatione aulica fuit, quæ pręſente Philip po Rege exerceri opertis odiis cœpit, poſte coram Auſtriaca Gubernatrice per aperta inimicitias uſque ad publicam pernicien perducta eſt. Etenim apud Carolum Cæſa rem initio Principatus, Belgarum Procere dominabantur: Belgæ in aula, Belgæ i armis primas obtinebant. Deinde cun primarii complures viri ex Italia, Hiſpa niaque, ac Germania quotidie confluerem ad florentem in dies magis fortunam Cæ ſaris, neceſſe fuit, gratiam & munia com municare cum pluribus. Et admittebat plu res Imperii bellorumque magnitudo. Ne que angi propterea Belgæ videbantur: quo & Cæſaris animum introſpiciebant in ſ præcipue propenſum, & contendere cun peregrina nobilitate, referebant ad patri decus. At ubi advenit ab Hiſpania Philip pus, Hiſpanorum Procerum corona ſeptus ac domi foriſque, uti ajebant, impenetrabi lis; nimia eorum apud Regem gratia o fendi paulatim Belgæ: inde in mores quorum ubique retinens eſt Hiſpanorun

Altera tumultuum Belgicorum cauſa, Nobilium ABALIENATIO.

Nata potiſſimum ab ÆMVLATIONE aulica.

Belga quo loco fuerant apud Cæſarem.

Quo erant apud Regem.

na

natio, transferre odia: demum ab Rege ipſo, quem Patris diſſimilem indignabantur, ſenſim abalienari. Nam Cæſar aditu facilis alloquioque, privatum in modum demittebat ſe, ſecurus ubique Majeſtatis ſuæ. Atque, ut erat verſatili ad omnia pariter ingenio, mores exteros ita induebat, ut non minus cum Germanis Germanum ageret, Italumque cum Italis, aut cum Hiſpanis Hiſpanum; quam Belgis ſuis ſe Belgam pręſtaret. Philippus contra, & eſſe & videri omnibus Hiſpanus: parce loqui, nec niſi Hiſpanice: publico libenter abſtinere, & quaſi ex abdito venerationem intendere: de veſtitu, deque cetero cultu, quem attulerat ab Hiſpania, nihil immutare. Id vero commotis ſemel animis, ſuperbia & contemptus habebatur: perinde quaſi ea morum diverſitate ipſi faſtidirétur. Ferebaturque admonuiſſe ea de re filium Cęſar: offenſuſque nonnullorum Hiſpanorum ſermonibus adverſum Belgas, Orangio Boſſuvioque præſentibus, denunciaſſe Regi, Se prævidere, aliquorum conſiliis aſſeclarum, rem Belgicam aliquando periclitaturam. Et licet poſt Cæſaris diſceſſum, bello in Gallos exorto, occupataque foris Nobilitate, ab domeſtica interim contentione ceſſatum ſit: tamen confecto bello, tanto recruduit magis aulæ pugna, quanto ſibi majora deberi Belgarum Proceres arbitrabantur, ob ſtrenuam fidelemque operam in armis collocatam. Neque ſatis ſibi factum rebantur acceptis ab Rege, priuſquam diſcederet, Provinciarum præfecturis. Nam & qui præteriti erant, accepiſſe ſe injuriam; & qui lecti, non magno ſe munere donatos exiſtimabant, quia ſibi majora ſpoponderant. Accedebat, quod Egmontius atque Orangius, ut erant vaſtiore animo quam ceteri, cum Belgii univerſi regimen, magna quiſque perſuaſione, ſibi

Diſſimilitudo Caroli Cæſar.

& Philippi Regis.

Orangius Apologia ann. 1581.

Nobiles ſpe fruſtrati,

Inde indignatio eorum.

ſibi deſtinaſſent; dejectis ea ſpe, QVIDQVID infra votum venit, beneficii nomen amiſit. Hinc complurium Belgarum iræ: quæ maxime omnium Principibus metuendæ, quoties minus aliqui accepere quam ſperaverint, quamquam plus interdum ſperavere quam debuerint. Sane Iulium Cæſarem non Pompejani, ſed amici peremerunt, quorum (ut ait ille) non expleverat ſpes inexplebiles, perinde quaſi cum multum acceperint, INIVRIAE loco ſit, plura adhuc accipere potuiſſe. Iamque in privatis Nobilium colloquiis hæc plerumque materies querelarum: *Hiſpanos apud Regem eſſe omnia: Belgas Hiſpanorum umbras videri, quæ illos comitentur, & ad eorum nutum moveantur. Quippe graviſſima quæque Regem tranſigere cum Ferdinando Toletano Alba Duce, cum Roderico Gomeſio cum Comite Feriano, unica illa coherte interioris admiſsionis: ſe vero ad conſilia magnifice adhiberi, ſcil. ut acta jam agerent, & rerũ exuviis interea caperentur. Non hoc à Cæſare de filii benevolentia oſtentatum: non debitum fidei ac laboribus ſuis. An ſe, domi ſua, loco moveri ab externis, tamque infra Hiſpanos reponi, ſpreta Belgarum dignitate, laturos?* Sed tulere tamen, quamdiu Rex apud eos fuit: ſive impares Majeſtati Principis, ſive fidi etiam in ira: nec ultra privatas querimonias progreſſi, niſi quod in Hiſpanos odium & ipſi hauſerunt inde pertinacius, & apud multitudinem, quę jam pridem averſabatur gentis nomen, infenſius amplificarunt. At profecto in Hiſpaniam Rege, libera ab externis aula, dominaturos ſe apud Auſtriacam Parmẽſem Ducem ſibi perſuaſerant Summates Belgæ. Falſo, cum in uno Antonio Granvellano, Hiſpanorum ſimul omnium ſimultates experti ſint. Cujus occaſione potentiæ, quoniam res in apertum aulæ diſſidium devenit, eoque

Sen. l. 3. de Ira, c. 20.

& querela adverſus Regem.

Ruigomez de Silva Comes Milerenſis, Gomeſius Figueroa.

Aucta Nobilium offenſiones ob potentiam Granvellani.

DE ANTONIO Granvellã.

ANTONIVS PERENOTTVS CARD.
GRANVEL MARGARITÆ A CONSILIIS

que in publicam perniciem: ejus viri originem arteſq; referre hoc loco non pigebit.

VESONTIONE Sequanorum Vrbe natus eſt Antonius Perenottus, Nicolao patre Granvellæ Domino: plebei quidem generis, & (ut aliqui affirmant) fabri ferrarii filio, primariæ tamen ac raræ prudentiæ viro, qui Mercurino Arboreo Gattinaræ, magno Imperatorii ſcrinii magiſtro ſucceſſit, arcanorum omnium conſcius, & tranſactor. Nam conventui Legatorum totius Germaniæ in Vangionibus præfuit ipſe Cæſaris nomine: ipſe ab Hiſpania Tridentum eſt miſſus, ut augeret Synodi famam, promiſſo adventu Cæſaris ab Hiſpania: ſimulque ut intentus in omnem occaſionem, tacite commoda Principis in ea nationum omnium celebritate procuraret. Ipſe unice delectus eſt, qui graviſſima Cæſaris decreta per Germaniam deferret: pacificaret inter ſe Provinciarum Regulos, ac Cæſari adjungeret: cohortaretur liberas Civitates ad auxilia Ferdinando Regi ferenda: commoveret omnium ſtudia ad Concilium maturandum: Religionis cauſam, armorum conſilia, Imperii jura ſimul ſtabiliret. Per quæ ille munia, perque lubrica aulæ negotia, firmo ſemper veſtigio ſtetit: conſtantemque Cæſaris gratiam, totos viginti annos, ad extremum uſque diem, raro exitu potentiæ diuturnioris, obtinuit. Felix eo quoque nomine, quod liberos, quos multos ſuſceperat, opibus juxta & honoribus firmavit: Antonium in primis, quem muneris apud Cæſarem, arcanorumque omnium, atque adeo gratiæ heredem inſtituit. Et ille quidem, quod adjumenti plurimum haberet ab ingenio, litteriſque, quas in pleriſque Europæ Academiis cum plauſu didicerat; facile eſt adeptus ſub parentis diſciplina per-

Natales ejus.

Beſanſon Burgundiæ urb.

Mercurinus S. R. E. Card. Cæſ. Cancellar.

Patris munia, & gratia apud Carolum V. Imp.

Obiit Auguſt anno 1550.

& felicitas ex prole,

Ant. Granvellani ingenium.

perfectiſſimam ſolertiam rerum agẽdaru[m]
adeo, ut ad Remp. admotus, illico ſe Cæſ[ari]
probaverit, oſtenderitque non tam patern[a]
quam ſua ſe virtute niti. Multis æquav[it]
patrem, multis ſuperavit, ingenii præſerti[m]
celeritate, fatigatis interdum quinque ſim[ul]
amanuenſibus, & quidem variis lingu[is]
linguarum notitia, facundia. (nam linguas callebat omnino ſeptem) [e]
piſtolas dictando. ſed in primis facundia, [i]
qua nemini. conceſſiſſe dicitur illa ætat[e]
Auditus eſt in Tridentino conventu, cu[m]
pro Carolo V. Imperat. diceret acriter [&]
luculenter: & erat tunc Atrebatum Ant[i]
ſtes, annorum quatuor & viginti, viv[o]
negotiorum conſciens. adhuc patre. Adlectus inter ſupremos Im
perii Belgiique conſiliarios: in Cæſaris ex
peditionibus comes vel armatus: ad Prin
cipes viros, civitateſque legatus à Cæſar[e]
pleraque feliciter confecit eloquentiæ be
neficio, ſed mira ſolertia temperatæ, SI
NE qua parſimonia, omnis facundia, im
portuna demum profluentia eſt, & moribu[s]
Teſtificatio Cæſaris de illo apud Regem. haud ſe retinentis ingenii. Tranſiit à Cæſa
re, ubi hic ceſſit imperio, ad Philippum Re
gem, cum perhonorifica teſtificatione me-
ritorum: ferebanturque hæc abeuntis Caro
li verba, Vnum eſſe Antonium Granvella
num, cujus opera uti filium in ſummis qui
buſque rebus exoptaret. Sed ille, quod ſcire[t]
hujuſmodi COMMENDATIONES vige
re, cum recentes ſunt, obſoleſcente autem
majorum memoria, quaſi plus imperii
quam officii habuerint, odio interdum
eſſe; feſtinavit Regis gratiam promereri
Artes ejus ad gratiam à Rege promerendam. admirabili dexteritate. Quamquam enim
DIFFICILE eſt ſucceſſori placere, na-
tura plerumque moribuſque diverſo: omnia
tamen pervicit obſequio Granvellanus. ut-
que erat ingenio facili ac tranſlatitio, illi-
co in mores Hiſpani Principis immigravit.

Stu-

Studium firmandæ Religionis adverſus hæreticos, in quo mire cum Regis ingenio congruebat: animus nec importunus honoribus accerſendis, nec impar oblatis: ſolertia introſpiciendi ſenſa Principis, ejuſque mandata priuſquam voce ederentur, ex vultu conjiciendi: diurna nocturnaque ſine ſomno, ſine cibo, laborum tolerantia: conſtans, at ſupra aulicum obſequium fides; haud dubiam Regis benevolentiam ei devinxere. Juvitque in primis conſcientia arcanorum Cæſaris, ex quorum diſciplina moderandæ Philippo erant Regnorum curæ. Quas ob cauſas toto Rex quadriennio, quo ſubſtitit in Belgio, nihil ferme domi foriſque tranſegit: non pacem, non fœdera cum Regibus populiſque ſancivit: non connubia firmavit, non ſeditiones compoſuit, non templa, non ſacra religioneſque procuravit umquam, niſi adminiſtro atque interprete Granvellano. Quin etiam Belgio Rex abiens in Hiſpaniam, hunc Margaritæ Parmenſi Duci præcipuum regiminis inſtrumentum reliquit. addiditque, E re Provinciarum fore, ſi hunc, quam ceteros, in conſilium crebrius adhiberet. Et adhibitus ab illa eſt: plane, ut quem locum apud Regem, eum apud ſororem, firmata tertium potentia, quod raro accidit, obtinuerit. Nihil ferme aut privatim aut publice agebatur, illo non audito. Et audire, capi erat. adeo is animi promptus conſilia in omnem partem varia ſubmittebat, quo integrum eſſet Principi deligere: ſeque ſententiæ, quam delibando judicii ſui fecerat, auctorem propemodum agnoſceret. amaret certe modeſtiam indicantis, non coactus (id quod Principi eſt grave) commendare ſapientiam docentis. Ex quo fiebat, ut Granvellanus & potentiæ ſimul & gratiæ compos, ſpecie

& promeruit, adhibitus ad ſumma quaque.

& commendatus Gubernatrici à Rege.

Gratia & potentia ejus apud Gubernatricem.

Dexteritas ejus in conſiliis dandis.

plerumque per literas. cie obſequii dominaretur. Hæc tamen ip
raro præſens & coram, pleraque per littera
Tac. l. an. 4 & codicillos cum Parmenſi Gubernatric
(repetito ex Auguſti Tiberiique tempor
bus more) tranſigebat. extatque apud m
ingens litterarum volumen, quas ille in ho
ras ſubmittebat Auſtriacæ, quamvis eader
urbe, ſæpe & iiſdem ædibus contineretur
ad ſuſpicionem potentiæ apud Proceres
ut arbitror, evitandam. an ut, quæ ſuade
bat, altius hærerent? Sed difficile eſt aulan
fallere. Iamque nemini dubium erat, qui
pleraque domi ac foris ageret Granvella
nus: &, ut ſæpe accidit, etiam quæ no
agebat, inſita ſemel opinione de hominis gratia, agere vulgo credebatur. E
à primo quidem non magnopere ejus potentiam metuebant Orangius, Egmontius, ac præcipuus quiſque Belgarum: quod præ ſe facile contemnendam putarent hominis novitatem. At ubi auctoritatem ejus gliſcere in dies, eoque cuncta vergere, immo & Nobiles aliquot in obſequium parteſque tranſire animadvertunt; tunc enimvero æmulum agnoſcere: &, quoniam in æquo ſtare videbatur, arietare incipiunt, primum civiliter, intraque licentiam diſcordantium animorum: deinde ex novo Purpuræ honore ſummam Regis in eum benevolentiam interpretati, veritique ne dubiam Regis opinionem de Belgarum Proceribus aleret ipſe clandeſtinis litteris; nimirum odia ultra modeſtiam producere: privatos conventus, præſente Parmenſi, altercando verius quam conſulendo tranſigere: nec aliam diſſentiendi rationem plerumque habere, niſi quia conſenſerat Granvellanus. Quod ut infenſius agerent, forte multa evenere, quæ hic ſimul commemorabo. Carolus Comes Lalinius, ac Simon Regnardus, Philip-

Invidia Nobilium in illum.

Æmulatio.

Odia ex privatis orta offenſionibus.

omine pacti erant cum Rege inducias annorum ones, in quas conſenſe- *præcipue* icebant:ideoque Philippi *Com. Lali-* xciderat, culpæ proprior, *nii, & Re-* uſpicatus, neſcio quibus *gnardi,* ani opera abalienatam à Florent. m; multa de homine que- V. A. de na traxit Lalinium, quip- init. l. 1. ipem, in quem ea demum argebantur adverſus lega- fide obitam. A Lalinio ad *& Com.* rantium Hornę Comitem *Hornani.* atrimonio duxerat Lali- contagio pervaſit: crevit- cum in petitione Geldrié- ælatum ſibi Hornanus vi- mæum Megæ Comitem, Granvellano acceptam is quoque cauſa Roberto *& Bredero-* hic Cameracenſem Archie- *dii.* ebat ſummo Procerum ſtu- anvellanus ſtabat, proque Bergis, cui favebat æquius, em tempore Lazarus Zvven- *& Lazari* rum ordinum in Hungari- *Zvvendii.* . Quintinum ductor, omnia i atque Egmontii familiari- ollicitus, ut tamen in Sena- r, obſiſtente (ut exiſtimabat) evincere non potuit. Quam enſit impotenter ipſe, & ejus s opportune injicere cona- gravius adhuc offenderat Eg- *& Comit* od & in Heſdini præfectura à *Egmontii,* ludificatum ſe ajebat: & Trullé- a functo, cum ejus locum pe- ntifice Egmontius conſangui- ranvellanus ſibi; hic prælatus iſſime vero ferebat Orangius, *& Principis* non *Orangii.*

non ſolum quod ſpe univerſi Belgii admini-ſtrandi dejectum ſe videbat, Albani Ducis, Granvellaniaque opera: ſed etiam quod per eoſdem ſteriſſet, ne Chriſtiernæ Lotharinga filia, cujus dudum nuptiis inhiaverat, poti-retur. Et quamvis hanc de Granvellani potentia opinionem multis in rebus abolere, invidiamque reſtinguere Margarita conaretur: contra quam Principes nonnulli faciunt, quibus GRATUM eſt, domi aliquem eſſe, in quem odia Dominis debita exonerentur; non tamen perſuadebat hominibus, qui hunc ipſum Gubernatricis conatum, benevolentiæ magnitudinem interpretabantur. Ergo privatis hiſce, quas dixi, aliiſque ſimultatibus offenſi Nobilium plerique, tanto acrius ejus potentiam, hoc eſt, communem ipſorum injuriam imminutum ibant. In Senatu, Granvellani placita deſtinatis pridem ſententiis reſpuebant, contemnentium quam conſultantium ſimiliores. Apud Regem litteris, apud Gubernatricem querelis ceu ſuperbum, infeſtumque Nobilitati, ac futurum aliquando Belgarum perniciem criminabantur. Populis inviſum jam effecerant, perſuaſerantque, Epiſcoporum numerum, edictorum Cæſaris reſtitutionem, Hiſpanicam inquirendi de Religione ſeveritatem ab unius eſſe Granvellani ambitione, qui per eam Belgarum ſervitutem, neſcio quod imperium ſibi meditaretur. Et vulgus audiebat, quia oderat. Nec ille opinionem avertebat, dum totam eam de Religione provinciam procurabat unus ardentius aliquanto, quam cautius: utque præfidenti erat ingenio elatoque, facile omnes æmulorum conſpirationes ac minas, præ una Regis ſui gratia, palam contemnebat, niſi forte contemptũ ſimulabat, ne, ſi calcari ſe metueret, videretur poſſe calcari. Hinc po-

Gubernatrix pro Granvellano laborat, fruſtra.

Nobilium adverſus Granvell. conatus.

quem ipſe declinare negligit.

populus & ſua ſponte,& hæreticorum commercio in liberiorem vitam multo in dies intentior, non minus odio in Granvellanū, cui quidquid novi aſperique moliebatur Rex, acceptum referebat:quam amore adverſus Optimates, quos popularium patronos, Belgicæque libertatis vindices exiſtimabat;his ultro adhærere,eorumque nutum obſervare impenſe cœpit. Et illi occaſionem nacti privatas injurias ulciſcendi ſpecie popularis patrocinii, in ſpem venêre æmulum loco movendi, ſi, quod tunc per eum agitabat Rex adverſa multitudine, eadem adjuta irritum efficerent. Quare illorum aliqui in Provinciis, quibus præerant, injunctum ſibi negotium de Religione, deque edictorum Cæſaris obſervantia ægre promovere: alii tacite favere multitudini, ſuadereque, ne novum illud paterentur erigi tribunal, hoc eſt, animarum tricas, & compendia Hiſpanorum: non nemo, cui Religio poſt dominandi cupidinem erat, hæreticis undique irrumpentibus connivere, conſpirationes turbulentorum hominum clam alere, denique nihil prætermittere, quo ſemel Rex intelligeret, quam male Belgium unius Granvellani ſuperbiæ crederetur. Simulque hinc fieret, ut cum aut Belgio, & fortaſſe etiam Regis gratia motum aliquando conſpicerent: aut certe novis ſubinde populorum turbis implicatum ſollicitumque perpetuo haberent. Quorum utrumque,& illud præterea ad extremum viderunt,(quod profecto minime moliebantur eorum plerique) ut erectis hæreticorum partibus, aucta ſeditioſorum hominum licentia, abjecto paulatim pudore metuque legum,complures Belgarum Provinciæ tandē exuerint reverentiā fidemq; adverſus Principem:tractiſque eodē fato etiā honeſtiſſimis viris, ea tumultuum bello-

Populo cum nobilitate conſenſus.

eo Nobiles uſi Remp. turbant,

ad odium Granvellano conciliādum.

& loco movendum,

aut ſaltem divexandum.

Erectis interim hæreticorum partibus.

majore, quam plerique Nobiliũ vellent, incendio.

bellorumque incendia excitata ſint,quę nullo deinceps populorum ſanguine, nullo urbium ac provinciarum excidio reſtingui potuerunt. Vſque adeo è parvis initiis maxima ſæpenumero proveniunt:ac longe majori ptæcipitantia, ruinaque excurrunt plerumque mala,quam eorum auctores impulere.Siquidem veriſſimum eſt,IGNEM tectis injicere,& injecto ſpatium modumque ſtatuere,non eſſe in ejuſdẽ manu. Quamquam nec deerant èNobilitate,qui eas ſeditionum turbas deſtinato animo vellent,Reiquepublicæ mutationẽ jam tum aliquam in Belgio meditarentur.Horũ duo genera erant.Alii ſive ſtudio liberioris vitæ, ſive uxorũ contagione, quas è Germaniæ urbibus hæreſi affectis petierãt,minoris quotidie faciebant Orthodoxæ religionis obſervantiam:ideoque pronores in hæreticorum partes, inverecundo eas animo fovebant, depreſſaque aliquando Catholicorum dominatione ſuperiores exoptabant.Aliis ad tuendam dignitatem (profuſis jam domeſticis opibus) turbata publica re opus erat.Etenim non pauci Nobilium, & in ſuperioribus bellis,& poſt in aula,quaſi indecorum nomini Belgarum rati, ſi ab externis, ac præcipue Hiſpanis Proceribus in veſtium armorumque pompa, in famulorum & clientum comitatu, in equorum numero atque ornatu vincerentur; divitias ſane ingẽtes inter ea certamina conſumpſerãt, majore ipſorum impendio,quamHiſpanorũ, quorum pleriq; opibus anteibãt.Quare cum ex una parte nulli jam fundi,nulla patrimonia ſufficerẽtcontinuãdo ejuſmodi pomparũ ludo, & tamẽ anguſta in re animus ingẽs, & dignitatis ſuæ retinens perduraret: ex altera parte cum hęretici,ne urbibus pellerentur, plecterenturve, (id quod agebatur) pecunias abunde pollicerentur Nobilibus, ac præ-

Non deerãt qui incendium vellent.

Hi duorum generum erant.

Ab utriſq; publica demum pernĩcies.

GVLIELMVS NASSAVIUS
ORANGII PRINCEPS.

præſertim civitatum Rectoribus, in quorum præfecturis perfugium collocauerant; facilè factum eſt, ut ad tuendam eorum cauſam ſponte transferrent ſeſe aliqui Nobilium: poſthabitaque propriis commodis ſalute ac tranquillitate populorum, Gubernatricis Granvellanique operam in iis tumultibus per ſummam diſſimulationem quotidie ludificarent, atque eas demum ſeditiones ac turbas haud gravate paterentur, in quibus ipſi mercaturam interim quæſtuoſam facerent.

VERUM quas ego ſparſim memoravi hactenus cauſas, oſtendique reſediſſe penes populum, penes Nobilitatem; in unum denique Orangium convenere omnes. Id planum ut faciam, genus ejus, ingeniumque, & quibus artibus potentiam adeptus, accurate perſcribam, neceſſaria, nec (uti arbitror) ingrata lectoribus enarratione: ut quem magnorum exercituum Imperatorem, annos ferme ſexdecim, varia fortuna dimicantem viſuri ſunt, ejus quoque mores, animumque, & tamquam imaginem antè oculos habeant. Naſſavia gens principio clara per Germaniam fuit: ſed Adolphus Naſſavius Imperium adeptus, Auguſtam fecit. Tranſtulit illam in Belgium Comes Otho, ante annos ferme ducentos. firmaruntque nepos ejus Engelbertus primus, atque hujus Primi nepos Engelbertus Secundus, Gulielmi Orangii, quo de loquimur, ille abavus, hic patruus magnus: à quibus aucta per haſce Provincias dotalibus oppidis opibuſque, præſtare inter Belgas cœpit: accrevitque poſtea traducto à Chaloniis ad Naſſavios Arauſienſi Principatu. Etenim Henricus patruus ex Claudia Chalonia Philiberti Chalonii Principis Orangii ſorore, Renatum filium ſuſcepit: Renatus, extincto Philiberto

De PRINCIPE ORANGIO.

Majores ejus ex Germania,

An. 1292.

Orangius in Apolog. an. 1681.

in Belgium.

Eorum in Belgio potentia.

Orange.

liberto avunculo, qui poſtremus Chaloniæ gentis fuit, ea lege in Principatum ſuccedit uti pro Naſſavia Chalonius cognominaretur. Sed hoc quoque ſine liberis decedente, Arauſienſis Principatus ac reliquorum bonorum hereditas, quam apud Sequanos amplisſimam Renatus habuerat ad Gulielmum patruelem, de quo nunc eſt ſermo, adnitente Carolo V. Imperatore, pervenit. Ortus eſt autem Gulielmus anno ſeſquimilleſimo trigeſimo tertio, fratrum, quos quatuor habuit, natu maximus. Feruntque, à parente (cui Guilelmo quoque nomen) conſultum fuiſſe ſuper liberorum fato Philippum Melanchthonem, qui Chaldaicis rationibus eruditus genethliacum agebat, profeſſione quam ſcientia clariorem: confectoque eorum themate, dixiſſe, Gulielmum geneſim haud ſane æquabilem habere: primum ad magnos honores ſtellis aurigantibus perventurum, dein moliturum longè majora, ſed ad extremum infelici rerum exitu vitam concluſurum. De quatuor aliis, quæ idem præſenſerit, nec fando audivi, nec conſignata litteris uſquam legi. an quia ſucceſſu caruere, ideoque ſilentio tranſmiſſa ſunt, ne artis auctoritatem elevarent? A Gulielmo parente (quod is ad Lutherianos diſceſſerat) abducit filium impuberem Carolus Cæſar, Reginæque Mariæ ſorori tradit. Mox, ubi per ætatem licuit, inter ephebos adſcivit Imperatorii cubiculi: quo in munere delectatus indole dicitur ac ſolertia pueri Cæſar, quod ad modeſtiam compoſitus, neque vane oſtentaret Principi obſequium, neque occaſionem ullam prætermitteret obſequendi; idque ſedulo ageret, ut gratiæ opportunior quam promptior haberetur. E cubiculo, in quo annos ferme novem verſatus eſt, transfert illum Cæſar ad militiam, univerſoque præfi-

[Margin notes: an. 1544. in Burgundia. — *Ortus Orängii, & praſagia:* 13. April. — Henr. Ranzov. in exẽplis Aſtrol. Michael Aitzinger in Leone Belg. — *Educatio.* — *Militia.*]

gico equitatui. Quin diſcedenti Bandas Or-
audo totius exercitus legato Gu- dinantia-
ſtituit, oneri quamvis immatu- rum vocāt.
oſque nondum annos ac viginti Em.Philib.
um : præteritis interea multis Sabaud.
ate præſtantibus : interque alios Dux.
ngius ipſe eſt admiratus) Egmon- In Apolog.
ter militarem ſcientiam,annis il- ejuſdem.
tim anteibat. Exinde in pace æ-
, ad honeſtiſſimas quaſque lega-
er adhibitum, primos inter Pro-
mo loco Cæſar habuit. Sane in *Gratia,*
abdicatione Regnorum quod ei
operum fuit in Princ patu, dum
elmum prætulit, per quem, uti
nus,Imperii coronam ſceptrum-
itteret Ferdinando fratri ; ſatis
ima ea voluntate Cæſar, quia il-
lentia complecteretur. Et quam- *Suſpecta*
nulli, quibus ingenium ejus à *non paucu.*
ſpectum fuit, monuere interdū
Nimium ne crederet Gulielmi
lum imitatione virtutis, frau-
gere,ac deſtinare, proinde cave-
in ſinu vulpem aleret, quæ do-
llos ad extremum devoratura
men ſecus accepit, contempſit- *ſed defendit*
gnarus illa jactari ſolita in fami- *illum Ca-*
tinuos Principum. Quin potius *ſar;*
c benevolentiam apud Cæſarem.
rificis illum verbis nominando,
que & fidem juvenis extollendo,
invidia viſus eſt : ſive quod ita
e Dominorum vitio,qui cum hu-
minationibus non minus ſe peti
am intimos caroſque ſuos;facile
nadvertentes, horum patroci-
iunt, cum quibus cauſam utique
habent. Sed erant in Orangio
qua ex quorum indiciis ſi minus
caveri,

caveri, obſervari certè debuerat: quæ tam
indicia magis magisque prodiere poſt a
ſceſſum Cæſaris. Etſi enim hic abiés accura
Philippo filio commendavit Orangium:
Philippus tum ſua ſponte, tum Patris inv
tatu, multa ei oſtendit benevolentiæ argu
menta. Nam & inter equites aurei Veller
eum ſtatim adlegit, conficiendæ pacis cu
Henrico Galliarum Rege interpretem, eaqu
confecta obſidem dedit: & ad ampliſſima
provincias, quibus eum impoſuit in Belgio
etiam Burgundiam procul adjecit; tamen
quo hæc loco eſſe poterant apud illum, qu
univerſi Belgii adminiſtrationem ſibi ultr
debere à Rege ob labores ac ſumptus in
Auſtriaca amplitudine defenſanda, null
fine prædicaret? Auſus etiam in Apologi
adverſus Philippum Regem, poſt enume
rata Majorum ſuorum in Maximilianum
& Carolum Imperatores merita, ad extre
mum conficere; Niſi Naſſavii Comites, O
rangiique Principes fuiſſent, profectò Hi
ſpanum Regem non tot regnorum terra
rumque titulos in capite proſcriptionis
quam in eum ediderat, præpoſiturum.
Spe igitur evolutus moderandi Belgii, ſi
mulque occupatis à Granvellano primis
in nova Gubernatricis aula partibus, veri
tus ne minoris quotidie fieret apud eam,
quam in Belgica præfectura capeſſenda poſt
haberi Chriſtiernæ Lotharingæ palam ip
ſe voluiſſet, palam conatus etiam eſſet; alia
ratione tueri dignitatem ſuam, quodqu
jam pridem moliri cœperat, novis inſtiga
tus offenſionibus urgere ſedulo ſtatuit. Et
quamquam compertum non habeo, á prin
cipio certum ei conſilium inſediſſe animo
defectionemque ab Rege meditatum eſſe
tamen haud dubie affirmaverim novi tum
aliquid agitaſſe, quo Regis imperium ener
varet

& Regi commendat: *& honorifice habetur à Rege.* *Cauſa offenſi animi ejus.* *Conſilia.*

norum potentiam everteret,
partes aleret, ſibi per æqua
cus auctoritatemque adſtrue-
d ſuper hæc fortuna obtuliſſet,
vero ad novandas res haud *Ingenium,*
mquam mortalium fuerit in- *& mores:*
n Orangius. Ingenium ei prę-
onum haud ſegne, ſed ſubdo-
ns, etiam iis, qui arcanorum
ebantur, inacceſſum. Porro
m gratiæ, quibuſcum ſemel
ifex ſane mirus: adeo ex ve-
mores ſuos conformabat, ſe-
mentis circumagebat. Non
eſcenderet officiorum aucu- *qui non au-*
a imaginariæ ſervitutis, qui- *lici, & le-*
homines honorifice ludifi- *ves.*
obſequii dignationiſque nec
prælargus, ita verba callide
acile crederes, cum plura fa-
Ex quo major & gravitatis e-
dictorum fides. Accedebat,
no eſſet animo, ac domina-
iſſimo: ſic tamen in ſpeciem
ut ubique ſui potens, extra
videretur. Sed quam liber ab
obnoxius: plane ut ſingula
e intuta putaret omnia. Non
a deſiſtebat: quod animus
ax conſiliorum, ſi prima non
ova illico ſupponeret: ex al-
ue immoderata percupiens,
e metum cunctationemque
rei domeſticæ ſplendor, fa- *ſplendor rei*
aſſeclarum multitudo ma- *domeſticæ.*
s par. Nec ulla toto Belgio
r, ad quam frequentius pe-
Legatique diverterent, exci-
agnificentius, quam Oran-
que & populo gratum, qui
gaudere

gaudere ſolet, patrias opes ac potentiam a venis oſtentari: nec invidioſum apud im rantes, à quibus omnem ſuperbiæ ſuſpici nem ſupplici obſequio redimebat. Ceteru Religio prorſus ambigua, aut potius null

Religio varia.

Præſentibus Cæſare ac Rege, Catholicum git: illis Belgio obeuntibus, ad paternar hæreſim, quam puer hauſerat, ſenſim redii ita tamen, ut quamdiu adminiſtravit Pr vinciam Margarita Parmenſis Dux, poti hæreticorum partes, quam eorum diſcipli nam fovere videretur. Poſtremo ſub Marg garitæ diſceſſum, Calvinianæ familiæ (a hanc enim à Lutheriana gradum fecerat non ſectator modo, ſed etiam popugnato

Ipſe ſe Calvinianum deſcribit: Apolog. an. 1518.

palam videri voluit. Scripſitque poſtea li bellum, quo teſtatus eſt omnibus, A puer ſe reformatæ (ut vocat) religionis perquan ſtudioſum fuiſſe: manſiſſeque animo ſempe illius ſemina, quæ grandiore cum ætate ma turuerint: eoque pertinere, quæ domi quæ que militiæ patrarat ipſe, nempe ut religio nem tot legum edictorumque telis à Cæſare à Rege petitam, pro vetere ſuo cultu ubiqu

incertum, an vere.

tueretur. In quibus verane ſcripſerit, ſenſe ritque ex animo cum Calvinianis, an potiu ea ſe gratia venditaverit iis, quorum tunc opera egebat, incertum aliqui habuere. propius fidem eſt, Religionem obtentui habitam eſſe, eamque ceu veſtem pro temporis opportunitate ſumptam juxtà atque depoſitam. certe non uſque adeo Religionis habendam eſſe rationem, ubi de acquirendo firmandove imperio agatur, aperte is ali-

an. 1581.

quando ſcripſit Alenzonio Galliæ Regis fratri, cujus ego epiſtolæ partem in loco reponam. Id, quod à perverſa Machiavelli inſtitutione didiciſſe creditum eſt, cujus lectioni addictum ſedulo fuiſſe, in litteris ex Hiſpania Alexandro Parmenſi Principi tranſmiſ-

ſis

ſis Granvellanus affirmat. Hiſce igitur artibus inſtructus Orangius, quomodo conciliandis Belgarum animis operam dederit, ipſe in præſentia breviter aperiam. Agebat obſes apud Henricum II. Galliæ Regem Orangius, uti ſupra memoravi. Inter venandum in eum ſermonem cum Rege deflexit, ex quo Philippi Regis conſilia cum Henrico inita ſe penetraſſe magnificè gloriatur in ea, qua reſpondet Philippo proſcribenti, defenſione. Cum enim eorum conſiliorum mentionem feciſſet aliquam Henricus, ſed abruptè obſcureque, ne ſcilicet ignota pateface-ret; Orangius, (ſic ipſe commemorat) ut Regem el'c.ret ad rem penitus evolvendam, ſimulat jampridem ſe eorum conſcium atque participem: credidítque facile Henricus, quod carum Regi Principem putaret, ejuſque vadem videret. Securus itaque narrat, Inter ſe ac Philippum, internuncio Albano Duce, cônveniſſe, omnes novarum religionum familias perditum ire: id ſibi in Gallia, idem Philippo in Belgio curæ futurum: ſed hunc adornare præter alia certum cauſarum Fidei tribunal, quo non minus quam arcibus, in officio populos contineat. Exploratis Orangius hiſce conſiliis, quæ Philippi agnoſcebat, in Belgium rediit. Hic cum videret & Margaritam Parmenſem rebus præfici, eique Granvellanum adjungi, & Epiſcoporum numero Provincias augeri, & de Fidei Quæſitoribus inſtituendis agi; ſenſit hæc eſſe, quæ ſibi pridem indicaverat Henricus: cumque animadverteret ob nova hæc decreta, ſolicitis ſuſpenſiſque civitatibus, nullam fere partem Reip. lætam; enimvero utendum ſibi duxit ea rerum opportunitate: ratus, ſi illa offenſionum initia, quæ ex una parte ſatis per ſe complures ab hæreſi jam corrupti fovebantur, ex altera ipſe clam aleret; haud dubie

Orangius obſes pro Philippo apud Henricum,

An. 1581.

Explorat conſilia utriuſq; Regis contra hæreticos,

Inde occaſionem turbandi præſumit:

dubie eluſurum ſe Hiſpanorum conſilia : ſibique jam tunc oboriri neſcio quid lucis intellexit, ac magnum aliquid obſervari animo, quo deſtinare ſpes ſuas tacite impellebatur. Ergo telam ſic ordiri placuit. Gandavi habiturus conventum Rex erat Equitum aurei Velleris: in quibus creandis quoniam non omnis tunc erat auctoritas penes Regem collegii Magiſtrum, ſed in ſuffragiis & conſenſu collegarum, Orangius, ut in eum Ordinem aliqui adlegerentur, quos ipſe noverat infenſos Regi, (credo Montinium, & Hochſtratanum) enixe curavit, ſollicitatiſque propterea collegarum ſtudiis plane pervicit. Et hi quidem in tempore uſui erant futuri, quippe beneficio empti. Ad hæc tumultuantes, ut antea docui, civitates ob relictum in limitaneis arcibus Hiſpanum militem, incitare occulte inſtitit: atque apud fidiſſimos quoſque de peregrinæ militiæ ſuperbia diſſerendo, quæ ſpecie tuendi finium, jugum liberis civitatibus meditetur: ſimul Belgarum fidem militum prædicando, quæ ad gravem gentis injuriam exteris poſthabeatur; ſuadet ut Ordines, qui cogendi tunc erant, ab Rege præcisè poſtulent Hiſpanorum militum miſſionem, exemplo Patris, qui præſidiis nonniſi Belgicis utebatur in Belgio. Id, quod ab ordinibus, magnis profecto clamoribus flagitatum, atque ab Rege tunc quidem verbo, poſtea vero reipſa firmatum eſt: multa, utique Orangii gloriatione, qui etiam litteris teſtatum voluit, Auctorem ſe fuiſſe Hiſpanos ejicendi, eoque facinore, quod decori ſempiterno ducebat ſibi collegiſque ſuis, duo conſecutum eſſe; alterum, quod ſervitute tum quidem patriam exemerit; alterum, quod viam religioni, ut ipſe loquitur, adornaverit. Vnum ſibi ſuiſque defuiſſe ad ſummam gloriam, quod quemadmodum Hiſpanos

An. 1559. *ducto principio à comitiis Equitum aurei Vell.*

Ex eadem Orang. Apolog.

Florentius Momorantius Montinii Dominus, Antonius Lalinius Comes Hochſtratæ.

nactus materiam ſeditionis ex Hiſpanis militibus:

1559. in eadem Apolog.

Hiſpanos Belgio ſemel ejecerint, ita non ſtatim fores obſtrixerint obfirmaverintque, præcluſo illis aditu ac ſpe Belgium repetendi. Sperare tamen ſe, ſicuti ab ea gente magnam Belgii partem ita purgaverit, nihil ut ibi ſuum, præter oſſa & cineres ſuorum, illi poſſint agnoſcere, ſic brevi effecturum, conaturum quidem certe, ut ex Provinciis omnibus exterminati coactique in patrium ſolum, ſinant aliquando Belgas plena perfrui libertate fortunarum, corporum, atque animarum. Nec minus impigre verſavit ille ſe in novorum Antiſtitum deſignatione, quos odio nempe Calviniano tortores appellare conſueverat, excarnificandis comburendiſque mortalibus impoſitos. Idque acrius agebat apud Abbates quorum aliquot ſecretis colloquiis inſtructos, firmatoſque adverſus imperantium metum, præcipua diſcordiarum inſtrumenta diu habuit. Sed nuſquam felicior, quam in edictis Imperatoriis Regiiſque fruſtrandis. Vt enim nihil æque perculit hominum animos, atque Inquiſitionis nomen in hæreticos inſtituendæ, ita Orangius in ea trepidatione metum amplificando, privilegiorum injuriam, Hiſpanorum ſeveritatem, Belgii ſervitutem, vana pleraque, ſed inclinatis ad ſuſpicionem mentibus idonea, permiſcendo; mirum, quantam & rei invidiam, & à Rege abalienationem, & in Hiſpanos odium cumulaverit. Adeo ut cum jam multis perſuaſum eſſet, in ea re verti gentis libertatem, non minus Quæſitores Fidei, quam hoſtes Patriæ, à ſuis civitatibus abſtinendos putarent. Hoc ergo ſucceſſu lætus Orangius, ſimul ob Granvellani potentiam acribus, ut ajebam, ſtimulis incitatus, eo pronius inſtitit & populi & hæreticorum fovere partes, quibus præcipuè inviſum illum noverat, gaudebatque. Tandem

ex novis Epiſcop.

Idem in eadem. ex litteris Granvellaan. 1582.

ex inquiſitione.

ex Granvellani potentia.

dem

ex turbis Albano Gubernatore motis.

dem novis ac longe atrocioribus Albaño Gubernatore turbis per omne Belgium implacabiliter excitatis, quantum audacia populis accrevit, qui oblata ſibi à nonnullis civitatum Præfectis impunitate, imperia palam detrectabant; tantum animo erectus Orangius, quas adhuc ſpes incertus, atque in longum jecerat, jam propè, ac deſtinatas habere, damnataque aula, majus aliquid inter arma atque celerius expectare cœpit. Donec gliſcente in dies malo, ſeditioſi cives hæreticis immiſti, pars fuga pœnarum ſtimulati, multo plures ſpe novæ libertatis allecti; ut ea quæ moliebantur, ſub duce forent aliquo tutiora honeſtioraque; advertere oculos in Orangium, quem potentiæ avidum, eoque Hiſpanis infenſum introſpexerant: quem ſcirent hæreſi imbutum, certe hæreticorum affinitatibus implicatum, eorumque utentem opera viderent: quem oppidorum compluriu dominatu validum, & externorum Principum conſiliis opibuſq; nitentem non ignorarent. Et ipſe partim hæreticorum ſtudio, quibus ut faveret domi urgebatur à conjuge, á fratre, à familiaribus, foris à magnis Proceribus excitabatur: partim odio Granvellani primum, dein Albani, ſemper Hiſpanorum, præſertim quod deſperata Regis gratia, vix locum videret retrahendi aleam, quam jecerat: partim opportunitate dominandi, quam ſibi in manus undique offerri ſentiebat; totum ſe'ad eorum partes transdidit, in quibus defendendis & ſpeciem propugnandæ libertatis haberet, & ſpes interim ſuas abunde paſceret. Atque in hunc modum, quod neque Orangius, aut dux alius ſine ea concitatione populorum, nec concitata multitudo ſine duce agitaviſſet, utrorumque conſpiratione perfectum eſt: exarſitque ea ſubitariæ rebellionis flamma,

Dux optatur Orangius à ſeditioſis civibus atq; ab hæreticis.

& ipſe ſe præbet:
AnnaMauritii Saxon. Ducis fil.

tum publica pernicie.

quæ

quæ diuturnum poſtea, deteſtandumque victoribus juxta ac victis armorum incendium conflavit.

Summa cauſarum, occaſionũq; tumultuum Belgicorum.

QVARE, ut ſemel omnia ſub aſpectum ponam, PLVRIMVM refert, ſuccedantne, ne concurrant infortunia. Vtque ex aliquarum coitione cœtuque ſtellarum gigni noxios afflatus perhibent; ita inter mortales, atque in excidio regnorum obvenire certum eſt. Immiſſa impetu hæreſis, offenſi Hiſpanis militibus populi, aucti per Provincias Epiſcopi, repetita Cæſaris edicta, ac ſumpta de violatoribus ſupplicia, injectus ex Hiſpanica Fidei cenſura terror, fruſtratæ Nobilium ſpes, prælatus in aula Granvellanus, quia una fuere, tumultus illos ac turbas facile concitarunt: ſed non eodem modo. pleraque horum præterea ſunt, quia honeſtiora videbantur; cum tamen duæ rem cauſæ confecerint, Hæreſis, & Ambitio: ſed aliis nominibus involutæ occaſionemque ac principium aliunde mutuatæ. Nam hæretici, conciliato ſibi populo, privilegia obtendebant libertatemque Belgarum: adverſus ea ne quid à Margarita Gubernatrice decerneretur, ad opem Nobilium confugiebant. Et audiebantur avide ab iis, quorum alios egeſtas, alios repulſæ, pleroſque Granvellani potentia ſtimulabat, eoque opus habebant iis turbis, in quibus reficerentur ab hæreticis, ſimul à Gubernatrice adhiberentur operi: &, quod inde fieri oportebat, Granvellani poteſtas paulatim concideret, quippe negotiis exuta. Hinc aucta plebis contumacia ex ſocietate partium, imperia Dominorum contemptui haberi, qui & ſeditioſis paſſim cœtibus terreri urbes, deinde populationibus templa multis in locis violari, poſtremo defectioné meditantium populorum videri alicubi jam initia cœpta ſunt.

Atque

Atque hæc mihi comperta primis de ca
ſis atque principiis tumultuum Belgicoru
quos ante diſceſſum Margaritæ Parmen
ex Belgio conſopitos, ac propemodum
tinctos, nova rurſus in Albani præfect
offenſionum principia multo funeſtius ex
tarunt. dum ſtimulator omnium Orang
nactus eo prolapſam, ſed non perinde du
turam ſine duce multitudinem, locum occ
pavit: atque adverſus Hiſpanorum arma
perta demum Provinciarum diſceſſione,
matos diu populos Ductor oppoſuit. In qu
bus quantum peccaverit aut Hiſpanus in
portunitate remediorum, aut Belga cont
macia adverſus imperantes; malo ex ipſa r
rum narratione peti, quam ex hiſtorici inv
dioſè differentis ingenio.

BELLO
LGICO
TERTIVS.

vi regiminis cura fuit mili- 1559. MISSIO Hiſpanorũ militum ex Belgio.
orum miſſio. Etenim que-
t indicavi ante Provinciæ,
menſium ſpatio, quo edu-
num militem è Belgio Rex
mdiu ad præſidia retineri.
nctabatur, quod ſpei pluria
veterani militis virtute ac
domi turbaretur ex conta-
m, qui magnis de Religio-
flictabantur. Quæ fuit cau-
pecunia militem, quia ſti-
ebantur à Provinciis, ipſa
uamdiu contracto ære alie-
Belgarum querelæ propte-
dies, Regiſque fidem Pro-
Gubernatrici objicerent:
Octavius Dux Parmenſis, qui
te probaverat Hiſpanarum
gio moram, profecturus in
em miſſionem Conjugi ſua-
lla cum Rege per litteras de
: acceptaque ab eo pecunia
ubet evocatos ex limitaneis
rios omnes Fliſſingam Ze-
inde ſoluturos in Hiſpani-
m deduci. Sed hic dum na-
ur, adulto jam autumno,
ge litteris Gubernatrix ad- 4. Octo
Hiſpanos adhuc amoveat à

 præſidiis,

1559. præſidiis, ſed pro ſua prudentia tamdiu moras nectat, donec ea ſuper re certi aliquid ipſe præſcribat. Quod ſane deſiderium etſi animo Regis ſemper insedit, novis tamen ſuſpicionibus confirmatum fuiſſe crediderim ab litteris Granvellani: qui ſedulo intentus in Nobilium facta, nimios eorum conatus in expellendis peregrinæ militiæ præſidiis acciperet in deteriorem partem, ac forſaſſe etiam Principis Orangii conſilia altius introſpexerat. Sed Margaritæ haud promptum erat obſequi Regis animo: quod odia rixæque inter utramque nationem ultra remedium proceſſiſſent. Etenim Hiſpani tanto infenſiores erant, quanto majore omnium contentione emittebantur: & Belgæ novis offenſionibus irritati illorum profectionem tanto inclementius urgebant. adeo ut Zelandi, quorum apud Inſulas, ut dicebant modo, ſubſtiterant Hiſpanæ cohortes navigandi opportunitatem oppetientes, deſperatis reb9 decreverint, in aggeribus, quos Oceanum contra ſuſtollunt in littore, operam exinde nullam ponere; cum tamen viderent earum molium partem ſupercreſcentibus aquis reſediſſe, libenter paſſuri (ut ajebant) mare potius ſuperfundi adverſus terrarum ereptores. id, quod olim apud hanc gentem Dux Anſibariorum vovit in Romanos. Quin & jactabant, palam audientibus Hiſpanis, Malle ſe hauriendos Oceano permittere, quam ad eum repellendum vel pedem domo efferre, quamdiu illorum terram calcarent externi milites. Tamen ne Regis deſiderio deeſſet Auſtriaca, navigatione Hiſpanorum dilata; quo modo eos à Zelandia revocaret, agitare privatim cœpit in arcano paucorum ſenatu: additis tunc quidem nonnullis, quorum fidem experta jam erat. Sed omnia magnis impedita difficultatibus offerebantur.

Dilatio miſſionis imperata à Rege.

Inde Belgarum querela,

ac deſperatio.

Tac. l. 13. Annal.

Senatus ſuper ea miſſione.

Conſultam appellabāt.

Quipp

Quippe non poſſe illos evocari prius, quam ſtatuantur Vrbes in quas inducendi ſint; ſtatui non poſſe ſine earum Præfectis, qui haud dubie diſſenſuri eſſent. Deinde conſiderandum, conjunctimne ſub una legione in hibernis continendi; at intolerabiles futuros civitati, apud quam alantur: an centuriatim ſeparandi per Provincias; at futuros paſſim expoſitos injuriis, à quibus non abſtinerent populi, contempta illorum paucitate. Denique cum animo reputandum, quo ſtipendio militia ſuſtentanda ſit, juratis inter ſe Provinciis, nihil militibus ſolvere non modo Hiſpanis, ſed etiam popularibus, donec externi Belgio non abſcedant. Hæc quãquam vere dici Gubernatrix animadvertebat, ne quid tamen intentatum relinqueret, an ut conſultando dies traheret? cauſam integram retulit ad ſupremum concilium rerum agendarum. Sed hîc eadem, & (quia plures erant) audaciora memorabantur. Alii affirmabant, civitates audita ea dilatione, palam repetere promiſſa Regis: jamque indignationem Ordinum erumpere, qui ſibi verba à Rege data ſuſpicentur. Alii mercatorum querelas, alii debita Belgis militibus ſtipendia denarrabant. Denique non differendam ultra navigationem conficiebant omnes, præter unum Granvellanum. qui, ſive ſtudio Regis, & quod ita conducibile rebus Belgicis exiſtimaret, ſive quod ſe nudari eo præſidio nollet, ſi forte æmulorum conſpiratione pateretur; cum diu, qua erat auctoritate ac facundia reſtitiſſet, ad extremũ rationum numero momentiſque victus: niſi forte timuit, ne aliquid in Senatu conficeretur invito Granvellano; in eadem cum ceteris ſententiam, & quidem, ut videri voluit, haud gravate conceſſit. Quare eo conſenſu mota Gubernatrix, præſertim quod indies odia renaſci videbat: idque longe gravius malum

1560 non differendum cenſent conſultores.

Conſilium ſtatûs.

Idem conſenſus omnium:

præterquam Granvellani:

qui denique dat manus.

1560. malum eſſe reputabat, quam quod iis abſen-
& Gubernatrix rem conſicit cum Rege. tibus Belgio timebat; Regi, quid in eo conventu decretum ſit de militum profectione, ſcribit, cauſis leviter, neque anxie perſtrictis: nempe ne timere videretur apud Proceres Belgas, in quorum Senatu recitabantur hujuſmodi litteræ, antequam mitterentur in Hiſpaniam. At privatim, arca-

15. Octob.

15. Octob. niſque notis per eoſdem tabellarios Regi præcisè denunciat, *Differri abitum Hiſpanorum diutius haud poſſe. In eo conſtare Provincias omnes, ut quamdiu ſe iis reliquiis peregrina militia liberas non videant; ne aſſem quidem regiis Quæſtoribus ſubſidia petentibus largituræ ſint. Lamentari proinde argentarios negotiatoreſque, qui cum pecuniam fœnerato dederint civitatibus, eamq́ externo militi ſolverint, quaſi propediem abituro; dum ille non abit; nihil ipſi ab iratis civitatibus recipiant. Hinc ingens ubique gaudium, cum primum è præſidiis evocatæ cohortes adornare navigationem viſæ ſunt. Ea re quieviſſe argentariorum querimonias, ſuſtentatas Belgarum militum ſpes, quibus ſtipendium quindecim menſium jam debitum à civitatibus promiſſum eſt, ubi primum Hiſpani vela fecerint. Quod ſi, navigatione intermiſſa, redire illos à Zelandia Belgæ videant; vereri ſe magnopere, ne fruſtrati ea ſpe, ſeditione facta, per campos excurrant rapto victitantes; immo ne civitates, quæ tranſire nuper Hiſpani non ſine jurgiis rixiſque, portas occludant redeuntibus, aditumq́ armata prohibeant. Quod autem ob finitimos Gallorum tumultus ſuſpicabatur ipſa, nihil ea cauſa in Belgio turbatum eſſe. nec multum ab externis militibus, intendente ſe hieme, timendum. Certius imminere malum ab alienatis popularium animis, ac domeſtica ſeditione; quæ ſi exemplo vicinarum urbium excitaretur, nec poſſe Belgarum populos à tribus Hiſpanarum mil-*

Arcana Gubernatricis epiſtola.

millibus coërceri, nec eſſe in ærario tantum pecuniæ, aut ſperari ab argentariis tantum opis, quantum vel ad unam militum centuriam propere legendam ſatis foret. Haſce ob litteras celerius, quam libentius Rex aſſenſus eſt Provinciarum poſtulatis. reſcripſitque Gubernatrici, *Mitteret è Belgio, ſi quidem è re videretur, Hiſpanos milites: opportunum fore ſupplementum in Africa, amiſſis Gerbenſi clade tot millibus Chriſtianorum. Providerent porro Tribuni, ne milites è navibus educerent inſtructo agmine, ſed per manipulos, aut centurias, alios Neapolim, alios in Siciliam diſpararent. Ceterum ſibi & eſſe cordi civitatum ſponſiones, & curæ futurum, ut pecunia ob eam rem ab argentariis data, exhibitis eorum ſyngraphis, perſolvatur in Hiſpania.* Verum adverſa tempeſtate, ac præter ſolitum hiemante procellis mari, aliquamdiu retenti Hiſpani milites apud Zelandos Hollandoſque, ad extremum remittente hieme, ſub initium ſequentis anni, magna Belgarum gratulatione ſolverunt. Et quoniam Rex Gubernatricem monuerat, uti curaret, ne Belgica peditum militia ab eorum Proceribus adminiſtraretur in poſterum; ipſa per ſpeciem ordinandæ rei militaris, occaſione diſceſſus Hiſpanorum, morem Maria Hungariæ Regina Belgium obtinente uſitatũ, ſed intermiſſum, in præſentia revocavit. Centuriones nominari à quoquam noluit, ipſa legere inſtituit, uni melius obtemperaturos. nec Centuriarum ductoribus impoſuit Tribunos, (quod eſſe munus Nobilium ſolebat) ſed Centuriones accipere imperia voluit à Præfectis urbium, quamdiu in earum præſidio verſarentur: Præfectos autem in obſequio duraturos ſperabat, quod admoverentur ab ipſa, removerenturque. Atque ita præciſo tunc quidem à militia Tribunatu, auctoritatem quoque in

1560.

12. Dec.

Rex annuit in hac verba.

Navigatio Hiſpanorũ militum in Hiſpaniam 1561.

Nova pedeſtris militiæ ordinatio.

1561. in patrium militem, eoque potentiam Nobilibus præcidiſſe ſe credidit. Nec temere crediſſe ſentiebant aliqui, ſi præterea curaſſet, ut Hiſpanorum loco totidem cohorres ex aliis nationibus illico ſubſtituerentur. Quamquam enim externus miles in Belgio adverſabatur poſtulatis Provinciarum, promiſſoque Regis; adduci tamen Belgæ non inviti potuiſſent, ut admitterent: ſi, dum diſceptabatur de Hiſpanorum abitu, eam conditionem Gubernatrix appoſuiſſet, ut quamdiu finitimorum circumſonarent arma, peregrinis præſidiis, præter domeſtica, urbes limitaneæ firmarentur: profectò pro ea, qua flagrabant omnes cupiditate Hiſpanos emittendi, & ipſi quamcumque conditionem ſubiiſſent, & Gubernatrix in tumultuantes poſtea Belgas externum militem promptius armaſſet. Sed tunc, cum turbæ propius urgebant, præſentia componere votum Margaritæ fuit. Niſi forte à legendo externo milite ærarium illam deterruit, nempe in magna pecuniarum difficultate pertimeſcentem, ſi ſtipendia differentur, ne periculoſius tumultuaretur peregrinus miles, quam domeſticus, qui ſub Principis manu pluribus modis coërceri poteſt.

De externo, deq; domeſtico milite.

PVBLICAM Belgarum lætitiam ob diſceſſum Hiſpanorum conſecuta eſt & privata aulæ gratulatio Granvellano Cardinali creato, & nuptiarum ſolennia, quas in Saxonia celebraturum Orangium multi Nobilium comitati ſunt. Hic enim dum ſororis intereſſet nuptiis, ſuum quoque (defunctâ jam prima uxore Anna Egmontia) cum Anna altera Mauritii Saxonum Ducis filia matrimonium firmaverat, communicato ante cum Gubernatrice conſilio. Quæ principio averſata conjugium ab Lutheriana familia petitum, negavit poſſe umquam probari aut Regi,

Egmontiam duxerat. an. 1550.

CONIVGIVM Orangii

Regi, aut ſibi, eum puellæ jungi in Regia Lutheri natæ, quam hæreſi non magis pater imbuiſſe jam pridem vita functus, quam Auguſtus patruus, qui in Septemviratum Mauritio ſucceſſerat, & maternus avus Philippus Haſſiæ Regulus quotidie cumularent. Verum id à ſe proviſum affirmavit Orangius, actumque diſerte cum Auguſto Annæ tutore, Non ducendam à ſe puellam, niſi Catholice victuram: in eamque conditionem & Auguſtum, & ipſam obſignatis litteris conveniſſe, quamquam Philippo avo adverſante, impoſitamque de Religione conditionem reſpuente. Nempe quod ipſe in animo haberet, iis interim nuptiis Religionis ſpecie diſturbatis, filiam ſuam Orangio tradere. Id quod clam cum illo per litteras egit, pollicitus pro filia, ſe eamdem conditionem de abjiciendo Lutheriano cultu non gravate ſubiturum. Vſque adeo Religione abutuntur ii, quibus ſua demum utilitas Deus eſt. Sed fraudem aſſecuto, queſtoque graviter Auguſto, Philippum reſpondiſſe, narrabat Orangius, ſibi non locupleti, & multorum liberûm parenti non indecorum eſſe ab alio conditionem accipere: at dedecere Septemvirum Saxoniæ Ducem, ſi pateretur à Gulielmo Naſſavio legem imponi: idcirco ſe repudiaſſe conditionem in nepte, admiſiſſe in filia. Sed non ideo placatus eſt eo reſponſo Auguſtus: occupavitque propterea cum Orangio tranſigere. Et Margarita, cum toties eadem affirmaſſet Orangius, teſtatus, Nihil eſſe ſibi, nec futurum ante animæ ſuæ decoriſque curam, ac debitum Regi obſequium; aſſenſa tandem eſt: non tamen poteſtatem fecit Provinciarum Præfectis Orangium comitandi, quod ipſe flagitabat; cauſata eorum neceſſitatem in Belgio, armatis juxta Galliæ Provinciis. Verum ne triſtis abſcederet,

1562.

cum Anna Saxonica.

Lantgravius Haſſiæ.

Lantgravii dolus ad diſturbandum conjugium,

detectus à Saxone.

1561.

ſcederet, permiſit ei ceteram nobilitatem: cujus dein comitatu ſeptus in Saxoniam venit, ſecutuſque Florentius Momorantius Montinii Dominus, qui Margaritæ nomine nuptam inviſeret, donaretque gemmeo monili. Et Orangius Lipſiæ Saxonum in urbe, celebratis ineunte Auguſto menſe nuptiis, quibus Rex Daniæ Fedéricus interfuit, præter alios Germaniæ Principes; in Belgium confeſtim rediit, renovato Gubernatrici promiſſo ſuper uxoris religione. Cujus tamen promiſſi fidem tam implevit ipſe, quam ipſi fidem conjugalis pudicitiæ ſervavit uxor. quã propterea poſt annos tredecim adulterii manifeſtam remiſit in Germaniam, ducta Carlota Borbonia Ducis Mompenſerii filia. Sed feſtos nuptiarum dies majori apparatu quam lætitia in Belgio repetiit Orangius, offenſus nova Granvellani Purpura, qua cum aliquamdiu abſtinuiſſet, tunc primum iis utentem Inſignibus invênit. Etenim Pius IV. renunciaverat illum una cum ſeptemdecim collegis, S.R.E. Cardinalem, IV. Kal. Martias hujus anni: cucurreratque rei nuncius in Belgium intra dies duodecim: neque poſt multo ſubſecutus eſt à Pio deſtinatus, qui purpureum capitis tegmen cum Pontificiis litteris Mechliniam attulit Granvellano. Sed is differendum putavit accipere oblatum ſibi munus, donec ea ſuper re ſententiam Regis ab Hiſpania, quo certum hominem properare juſſerat, exploraret, credo, quia præſenſerat, hunc ſibi honorem Margaritæ opera ita deferri, nihil ut ab illa cum Rege communicatum eſſet, dum litteris agebat cum Pontifice. Et vero illa non modo Regem, cui gratum id eſſe jam noverat, ſed & Granvellanum celaverat id, quod à Pontifice repetitis aliquoties litteris ac nunciis efflagitabat, ut ad Regem poſtea perſcripſit:

Celebrantur nuptiæ cum Saxonica.

poſtea ab Orangio repudiata. ann. 1575. Brilæ in urbe Hollandiæ.

CARDINALATUS Granvellani: Biretum Cardinalitium.

25. Febr.

Quem oblatum differt accipere.

12. Iul.

ſcripſit: idcirco veritus ipſe, ne Regi videretur in ea re unice obſtrictus Margaritæ, noluit niſi aſſentiente Principe, & tamquam per ejus manus beneficium capere. Niſi forte ſubtimuit, ne quæſita ex honore illo occaſione à Margarita, amoveretur aliquando à gubernaculis civilium curarum; propterea expectandum ſibi duxit arbitrium Regis, à quo additum ſe Gubernatrici ſciret cum præcipuis gravibuſque mandatis. Sed quidquid animo ejus inſederit; Margarita certe cunctationem illam non omnino probavit, ſcripſitq; homini protinus in hunc modum: *Conſilium, quod ex ejus litteris acceperat, à ſe quidem non damnari: ſed ſatius factum putare, ſi nulla interjecta mora Purpuram induiſſet. Neq; dubitare ſe, quin paria reſponſurus ſit ab Hiſpania Rex, eumq; pro imperio coacturus. Et quamquam gratum erat, quod ſcriberet, in bonam partē Nuncium Pontificis interpretari eā temporis moram; curandum tamen eſſe perquā diligenter, ne aut is, aut ejus famuli de ea re Romā litteras mittant: ſcilicet ne Romanis aulicis anſa detur ad cavillandū hoc ipſum modeſtia genus: aut etiā irritetur Pontificis animus, perinde quaſi illius dona aliunde pretium acceptura ſint. Interim ſe ei ex animo gratulari honorē illū, qui tanto cum Religionis Regiſq; commodo conjunctus eſſet: eoq; ſpectaſſe operā ac labores ſuos, quod intelligeret, quantū momentum rei Belgicæ adderetur, ſi ea quæ ad Religionem pertinēt, agitaret is, cui, præter alia, conciliaret etiam Purpura auctoritatem.* Hiſce autē Margaritæ litteris non ante, quā reſponſum redderetur ab Hiſpania aſſenſus eſt Granvellanus, ſtatimq; Purpuram capeſſiit, illo erga Regem obſequio, & nulla Gubernatricis oſtēſione, ab altera beneficium, ab altero gratiam conſecutus. Acceſſit & aliud Purpuræ honeſtamē-tum, delatus Roma à Pontificio cubiculario

1561.

27. Mart. *dilationem non probāt Margarita.*

Purpuram demum induit.

& Galerum à Pont. miſſum accipit

1562. Theophilo Friſio, purpureus Galerus: quem raro mitti, plerumq; in Vrbe accipi mos eſt. quod ille beneficium Gubernatrici quoq; acceptum retulit quæſitiſſimis gratiis, non tam extollendo magnitud nem muneris, quam auctoris: cujus maxime cauſa habendũ affirmavit à ſe reverenter honorem illum, in quo etiam beneficium Principis ſibi colendum erat. Non tamen in privato cum illa colloquio diſſimulavit, ſe humana reputantem, ea potiſſimum cogitatione Purpuram induiſſe, ut ſi quando cedendum eſſet Belgio, (quod ob imminentem ſibi à Nobilitate procellam inſtare providebat animo) Romam Purpuratorum ſedem haberet, quo ſe cum dignitate reciperet. haud inuſitato hodieque conſilio aliquorum, qui memores POTENTIAM in aula raro conſeneſcere: & NON MINVS certo interitum gratiæ expectandum eſſe, quam vitæ; ſacrum hunc Ordinem libenter adoptant non ambitioſi, ſed providi: nempe ut liberum habeant in ſupremis caſibus, ad Templum Aramque perfugium.

Addit peculiarem cauſam admiſſi Cardinalatûs. ut Marg. ad Regem ſcripſit 29. Novemb. 1564.

ANNO inſequente, qui fuit ſexageſimus ſecundus ad milleſimum quingenteſimum, inteſtinis Gallorum diſcordiis quotidie renaſcentibus, perferuntur à Philippo Rege mandata, quibus Margaritæ imperantur auxilia Carolo Regi ſollicite mittenda adverſus rebelles. Quid autem hoc fuerit, quæve ejus origo, non alienum arbitror, à principio curſim denarrare: non ſolum quia ante hoc tempus de hiſce ſubſidiis agitatum reperio, ſed etiam quia Gallici tumultus partim ob privatas in aula, partim ob publicas de Religione diſcordias excitati, rudimenta fuere Belgarũ populis eadem moliendi, tam ſimili utrobiq; ſucceſſu, ut interdum, niſi locorum perſonarumq; nominibus admonearis, non duorum regnorum, ſed unius populi facta legere

Gallia laboranti ſubſidia deſtinantur è Belgio.

De GALLICIS TVMVLTIBVS.

gere

gore te facile credas. Accedit, quod aliqua ex his adminiſtrata ſunt Belgicis conſiliis, quæ Cardinalis Granvellanus fratri ſuo Thomæ Cantoneti Domino, Hiſpani Regis in Gallia legato identidem ſuppeditabat. Quare cum mihi ea negligenda non ſint, neve ſæpius Gallicam inſerendo, Belgicam narrationem interſiſtam, in præſentia, quoniam res & locus poſtulant, excurſione nec otiosa, nec producta, rem ſimul omnem comprehendã. Diſtraxerat in partes Galliæ populos jammiſla pridẽ hæreſis: nomenq; novæ religionis, veteri contempta, multi mortales arripuerant. Quamvis enim graſſante per Germaniam Lutheri lue, incolumem ſe aliquamdiu ſervaſſet Gallia, anno tamen hujus ſæculi trigeſimotertio, per aliquot Lutheri emiſſarios tentari primum cœpta eſt. Etenim Franciſcus Litterarum ac litteratorum amans, ut ferme LITTERAS fovent, qui digna litteris gerunt; Lutetiæ inſtauraturus Academiam, magnis illuc præmiis advocaverat ex Italia Germaniaque, præcellenti doctrina viros. Commodum id Luthero viſum: miſſique propterea ex aſſeclis Bucerus, aliique nonnulli audacioris ingenii, qui per occaſionem diſſerendi in eo ſapientium cœtu, novi Evangelii periculum facerent. Nec defuere, qui novitate caperentur: præſertim quod ii in quos Religionis cauſa inquirebatur, illico in Aquitaniam excurrebant ad Margaritam Valeſiam Regis ſororem. Quæ, ſive odio aliquo in Romani Pontificis nomen hauſto in Alibretana mariti familia, ob Navarræ regnum, eoq; Lutherianorum fraudibus obnoxia: ſive oſtentatione ingenii, cujus laudem adamavit ultra feminæ modum, ſive potius, ut ipſa aliquot annis ante mortem Catholice obitam teſtata eſt, non pravitate animi, ſed commiſeratione reorum qui ad ipſam confugiebant

1562.

Lutheriana hæreſis in Gallia.

Qua occaſione.

Lutetia Pariſiorum.

A quibus adjuta.

Marg. Valeſ. Francisc. ſoror.

1562. fugiebant; patrocinium novarum opinionum adeo pugnaciter ubique tuebatur apud fratrem, ut decennio per ipſam ſteterit, ne Lutheriana hæreſis in Gallia plane concideret. Quamquam & ſegniorem aliquanto reddebat ea in re Franciſcum opera Germanarum Helvetiarumq; legionum, quibus adverſus Cæſarem conductis bellum gerebat. Donec ipſe & injuria Religionis, & hominum contumacia graviter offenſus, non multis edictis, at crebra reorum animadverſione, intentior quam minacior, Lutheri nomen in Gallia pæne delevit. Felicior aliquanto fuit Calvini dolus, qui ſub Franciſci Regis obitū, implicito bellis Henrico, ſubmiſſis continenti opera è Lemano lacu libellis, Galliam aggreſſus eſt: atq; ut reperit aures animoſq; multorum, Lutheri opinionibus ſuſpenſos erectoſque; ita miram injecit vulgo cupiditatem novæ doctrinæ cognoſcendæ. Et gaudebat populus (nam Gallice populariterq; conſcripti erant libri) de Religione palam arbitrari, deq; abditis Fidei controverſiis ire velut in ſuffragia. poſtremo, quoniam A SVMMO declinantibus facilis eſt per prærupta ad infima quæq; caſus, ejecta ſemel ex animo avita Religione, à Luthero ad Calvinum certatim deſcivere: pleriſq; eorum non quieturis, donec omni cultu adverſus Deum, quem nuſquam eſſe opinarentur, expuncto; in profundo omnium malorum aliquando conſiſterent. Et quamquam ea hæreſis à principio corripuit animos plebis, cujus eſſe ſolet, etiam ingruente peſtilentia, prima ſtrages, brevi tamen ultra multitudinem graſſata, invaſit aliquot Nobilium capita; inque ipſam Regis aulam, afflatis in ea viris quoque primariis, penetravit: nempe factioſis regni Proceribus uſui opportune futura ad conciliandam ſibi multitudinem, trahendamque adverſus inva-

Ab Rege propemodum deleta.

Calviniana ſuccedit.

Primum apud plebem,

poſtea apud Proceres,

invaleſcentem æmulorum gratiam apud Regem. Nupta enim Franciſco II. Maria Stuarta Scotorum Regina, Guiſia parente nata, multum momenti attulerat Guiſiorum potentiæ. Nam & Regi annorum quindecim opus erat aliorum opera, & illi digni erant, qui adhiberentur: præſertim Franciſcus Guiſiæ Dux, ejuſq; frater Carolus Cardinalis Lotharingus: ille militari ſcientia fortunaque, ac matura domi prudentia clarus; hic varia intimaq; doctrina, ſed ſolerti in primis facũdia & quadam oris majeſtate conſpicuus. Sed quantum hi & ſua virtute, & Reginæ impulſu ad ſumma quæq; decora provehebantur, tantũ neceſſe fuit commoveri alios, qui primas aut obtinuerant, aut ſperabant: præcipue Borbonios, & Colinios, ut Momorantios omittam civilius diſſidentes. Et Antonius quidẽ Borbonius, præterquã quod inter Dynaſtas regii ſanguinis adnumerabatur primus præferebat ab uxore Ioanna Albreta, Navarræ Regis appellationem: vir ad belli ac pacis artes æque factus, ſed voluptatum immodicus, eoq; impar firmandæ dominationi. Ferocior multo, atq; verſutior Ludovicus frater Condæus Princeps, armiſque perpetuo tractandis implicatus: majore tamen animo & confidentia, quam viribus peritiaque. Neque huic diſſimile ingenium Gaſparis Colini, atq; Andelotti fratris: quorum ille quia mari Gallico, hic univerſo peditatui præfecti erant, magno ſane in pretio habebantur. Ergo hi, quos loquor, aliique minorum gentium, quamvis nulla tunc quidem inter ſe benevolentia conjuncti; quia tamen una interim omnes angebat cura, facile convenere. Et machina, qua Guiſiorum potentiũ ſubruerent, viſum eſt patrocinium hæreticorum partib', noverant odio eſſe Guiſium nomen. præſertim quod illorum aliqui, exuta jam veteri

Religione,

1561.
æmulatione invidiaq; erga Guiſios.
Franciſcũ Ducem, & Cardinalem Lotharingum: quorum nimia potentia offenduntur in primis.
Antonius Borbonius Navarraus,
Condæus Antonii frater,
Gaſpar Colinius, & Andelottus frater Colenii:
hæreſi jam imbuti:

1562. Religione, non ſectariorum tantummodo
Maxime ſed ſectæ quoque induiſſe patrocinium vide-
vero omniũ ri volebant. Quos inter nemo hæreſim au-
Ioanna Ali- dentius prę ſe ferebat, aut propugnabat, qu
breta uxor Ioanna Alibretá Borbonii uxor, unica Mar-
Corbonii. garitæ Valeſiæ atque Henrici Navarræi filia
Hæc, quia ſe extorrem videbat á regno, qu
Ioannem avum ſacrorum interdictione cor-
Iulius II. reptum ab Romano Pontifice, Ferdinandu
Pont.M. Catholicus Hiſpaniæ Rex, armis adortus o-
lim exuerat; tam implacabili odio ferebatu
inRomanũ Hiſpanumq; nomen,atq; adeo in
Romanam Religionem,quam Hiſpano cura
eſſe animadvertebat,nulli ut operæ parceret,
nulli ſumptui, quo Pontificis auctoritaté &
Catholicam Fidem per Galliam proculcaret.
Cum hære- Igitur hiſce capitib⁹ firmata hæreſis eos toto
tica multi- regno proceſſus habuit ut Henricum, cujus
tudine Pro- arma in Belgio diſtinabant Hiſpani, pace cũ
ceres con- Philippo conſtituta, ſollicite retraxerit ad
junguntur. inteſtinas diſcordias componendas, erupturas
1559. ras haud dubie in civile bellum. Sed Henri-
ci mors omnino maturavit malum. Etenim
FranciſcusHenrici filius, uti dicebam,&Me-
dicea parens,& Regina uxor, quo magis ad-
hibebant adverſus hæreticos fidam Guiſio-
rum operam,eo amplius æmulos incendêre,
ut ad illorum dominationé deprimendã oc-
Contra quos caſione hæreticorum uti feſtinarét. Idq; Me-
ab Hiſpaniæ diceam movit,ut quo tempore deducenda e-
Rege auxi- rat Iſabella filia in Hiſpaniam,à Philippo ge-
[li]um poſtu- nero auxilium expoſceret in hæreticos,ac re-
[la]tur, gni turbatores. cui peramplé reſponſum o-
peſq; & arma magnifice promiſſa.QuæRegis
litteræ coram nonnullis Galliæ Proceribus
[e]t promit- de induſtria perlectæ ad augendum metum,
[t]itur. auxere potius Mediceæ invidiam, eiſq; con-
cordiam adverſus Hiſpanum nomen. Iamq;
paſſim libelli in Guiſios, Regemque ipſum,
quaſi velitationes quædam ſecuturæ mox

con-

conjurationis edebantur. Et inſtabat Alibreta: quæ veteris offéſæ memor, impatienterq; imminens regno, maritũ aſſidue ſtimulabat, *Nenuicã recuperanda Navarra occaſionẽ elabi pateretur è manibus. poſſe illũ ampliſſ'ma factioni, qua jam pane ex æquo Galliã ſcindat, ducem imponi: poſſe ea gratia opẽ expectare à Germanis ejuſdem religionis Principibus, ab Anglis à Belgis, præter Catholicos Guiſianis infeſtos; quorum omnium valida conſpiratione poſſe, ejectis è Gallia Guiſianis, explicari latiſſime hæreticorũ partes eorumq; dein arma ad Navarræ fines non dubio eventu circumduci*, Sed ferox hæc Tullia mitiori Tarquinio nupta erat. Itaque frigente ad ea Borbonio, Condæus frater, par Alibretæ Tarquinius, promovendæ conjurationis provinciam ſuſcepiſſe dictus eſt, atque Amboſianam illam conflaſſe tempeſtatem, tunc quidem Guiſii Ducis próvidentia diſcuſſam, novis tamen coëuntibus odiorum nimbis, civili factionum ſanguine longè impotétius ruituram, Feruntin eo primum tumultu auditum Hugonoti nomen. Solenne eſt Cæſarodunenſibus ad terrendos infantes Hugonem nominare, quem noctu pomæria urbis obequitantem, inque obvios euntem pulſantemque commemorant. Cum autem hæretici quorum complures tunc erant Cæſaroduni circa ea pomæria nocturnos cœtus agerent, quoniam interdiu non licebat; factum eſt, ut tamquam nocturni lemures digito monſtrarentur pueris, atque ab Hugone Hugonoti, per deridiculum vocarentur. Quamquam alii aliunde originem inclinant. Vnde-unde tamen appellatio defluxerit, ludibrio illam ſibi hæreticos duxiſſe conſtat, eoque Catholicos nominare Papiſtas inſueviſſe. Sed hæc nomina ſunt: illud rem tangit, quod memoriæ proditum à multis, qui ea tempeſtate hæc ipſa litteris

[Margin notes:] 1562. — *Alibreta maritum ſtimulat in Catholicos.* — T. Liv. l. 1. — *Conjuratio Amboſiana.* 1560. — *Hugonoti nomen in ea natum.* — Tours. — Thuan. l. 24. Hiſt. — Gil. Geneb. l. 4. Chron. & alii.

1562. ris mandabant; Primum hunc Galliæ tumultum Genevæ conceptum fuiſſe, auctoribus Calvino & Beza, inito ea in urbe conſilio barbaro juxta ac pudendo, de Franciſco Rege, deque uxore, ac parente, Regiiſque fratribus, atque aulæ Proceribus, ſubita ad certum diem aggreſſione trucidandis. Quamobrem non ultra paſſurus Rex tantam hæreticorum licentiam, qua Nobiles aliquot ad privatas diſcordias abuterentur, novo per Provincias delectu arma imperat, accerſit è Germania cohortes, ab Lotharingiæ Duce, ab Hiſpaniæ Rege auxilia requirit. Et vero Philippus Rex Hiſpanum militem propere ſubmiſit, qui ſe cum Gallorum exercitu in Lemovicibus conjungeret, ſubmiſſurus novas ſubinde copias: cum audito Franciſci Regis obitu, reliquum auxilium diſtulit in ſequentem annum, in quem delatum eſt bellum.

Auctores Amboſiani tumultus.

Auxilium ab Hiſpano Rege.

Limoges.

1560.

Et Franciſci quidem exceſſum ſumma regni converſio conſecuta eſt. Nam Borbonii, quorum alter capite damnatus in horas lictorem opperiebatur: alter aula circumſcriptus, fratris ruina credebatur opprimendus; repente delata regni adminiſtratione ad Mediceam parentem pro Rege Carolo decenni puero; ad ſumma quæque provehuntur: Candæo libertas, locuſque, & gratia apud Regem publico edicto reſtituitur. Navarreus univerſi regni Præſes, quippe ſanguinis prærogativa regno proprior, renunciatur: Guiſiis de potentia tantumdem perit, hæretici numero, atque adeo licentia graſſantur, tanto per hæc audaciores, quanto id fore gratius putabant Navarræo Præſidi, qui identidem revolvi ad dotale regnum per eas turbas recuperandum videbatur. Sed ut hic de ea cura, ſimul hæretici de ſeveritate remitterent, non parum contulere conſilia Granvel-

Mira cataſtrophe.

Condæus Navarreus.

Hugonoti geſtiunt.

lani Cardinalis è Belgio ſubmiſſa Cantone- 1562.
to fratri. Advenerat in Galliam Proſper San- *Conſilia*
ctacrucius à Pio IV. Pontifice Nuncius. At- *Granvell.*
que introſpectis Navarræi conſiliis, ratus *Sanctacru-*
hominem non tam de Religione, quam de *cius cona-*
regno ſolicitum abſtrahi poſſe ab hæretico- *tur abſtra-*
rum patrocinio, ſi ſpes adipiſcendæ Navarræ *here à pa-*
oſtenderetur aliunde; illum per ea ipſa ag- *trocinio hæ-*
gredi ſtatuit. ſed prius rem omnem cum *reticorum*
Thoma Cantoneto legato, hic cum Granvel- *Navarræū.*
lano Cardinali communicat. Tum Sancta-
crucius regni negotium, de cujus reſtitutio-
ne agitatum olim fuerat, in medio reponit:
atque in ſe recipit, dummodo ille Catholicæ
Religionis cauſam defendendam ſuſcipiat,
Pium Pontificem ſedulo cum Philippo Rege
acturum, ut aut Navarræ regno cedat, aut
par aliquid offerat ejus loco: nec dubitare
ſe, quin Philippus, cujus pertentaverit ani-
mum, dum ab Luſitania iter per Hiſpaniam *Abſtrahi-*
faceret in Galliam, Pontifici ſatisfacturus ſit. *tur, & in*
Id autem cum Cantonetus ſæpius confir- *Hiſpaniam*
maſſet, ſtatuit cum Philippo id agere Navar- *nuncium*
ræus, miſſo ex aulicis ſuis Antonio Almeyda *mittit.*
Luſitano, quem ſciret acceptum eſſe Eboli- Ruigomez
tano Principi Roderico Gomeſio itidem Lu- de Silva.
ſitano, gratia tunc maxime florenti apud
Regem. Sed Granvellanus certior ea de re
factus à Cantoneto, lætus ille quidem conſi-
liorum ſuorum ſucceſſu, tamen æque ſollici-
tus, (ut ipſe ad Margaritam Gubernatricem
Mechliniа ſcribit) quid reſponſurus Rex eſ- 4. Apr.
ſet Almeydæ: quod intelligeret, ex eo re- 1562.
ſponſo pendere in Gallia rerum maximarum
inclinationes: præmunierat Ebolitanum *Eodem ſcri-*
Principem, atque Albanum Ducem, docue- *bit etiam*
ratque, *Periculi plenum eſſe negotium, ac pla-* Granvella-
ne vitreum: in quo tractando peccari poſſet non *nus.*
minus aviditate atque impetu, quam ſecuri-
tate ac negligentia. Proinde ſibi videri, in rem

eſſe,

1562. *eſſe, Borbonio aliquid offerte, modo id ejuſmodi ſit quod auferri poßit, ſi forte is à ſuſcepta deflecteret via.* Ergo poſt multa, Navarræo tandem offertur Philippi nomine Sardinia, additurque ejus maris Præfectura, ſtipendiumque Præfecturæ ſuſtinendæ par. In quo etſi aliqui conditionem laudabant utrique probabilem (quippe Sardiniam eſſe ex una parte majus opimiuſque regnum quam Navarra; ex altera, Philippi regnis immiſtum, eoque obſeſſum:) ſecus tamen alii ſentiebant, Sardiniam in ſpeciem oſtentari à Philippo haud ſane regnorum prodigo. Nam quid conſilii eſſe, Borbonios induci in eam Inſulam, ex qua imminere Siciliæ atque Neapoli, vetereſque in iis regnis factiones excitare poſſent? Sapienter nihilominus agere Pontificem id urgendo, ſive de ejus exitu bene ſperaret, ſive intelligeret fruſtra laborari: quoniam ad Religionis cauſam in Gallia tuendam perinde eſſet, ſeu vera ſeu vana ſpe Navarræus à fovendis hæreticorum partibus amoveretur. Et vero ita ille paulatim amotus eſt, ut etiam Ioannæ Alibretæ uxori minus ſe jam benevolum præberet. Quod fortaſſe aliquem movit, ut ſcriptis traderet, hoc quoque ab Oratore Hiſpano tentatum, actumque cum Navarræo de repudio uxoris, quippe hæreticorum veneno intime imbutæ: factamque homini ſpem Mariæ Stuartæ Scotorum Reginæ, quam adnitentibus Guiſiis avunculis duceret, cum dotali Scotorum regno, immo cum univerſa Britannia, in quam, ſpoliata ob hæreſim Eliſabetha, induceretur ipſe, Pontificis auctoritate, Philippi ope. Sed hæc aut vane credita, aut invidioſe conficta. Neque enim ſimile vero eſt, aut Granvellanum & Sanctīcrucium ignoraſſe, non ſatis hæreſim eſſe, cur, rejecta uxore, altera legitime ducatur: aut Philippum

Sardinia Navarræo offertur loco Navarræ.

An ex animo?

Thuan. l. 28. hiſt.

Navarræi cum Scotorum regina conjugium falſo vulgatum.

pum obtuliſſe Scotiæ regnum homini,à quo timere Belgicis rebus ob veteres inimicitias merito debuiſſet,ſi præſertim is univerſa Inſula bello potitus eſſet. Sane duobus poſt 1564.
hæc annis, cum ageretur de eadem Scotorum Regina cum Archiduce Carolo Ferdinandi Imperatoris filio, vel cum Carolo Hiſpaniæ Principe conjungenda;ſcripſit Granvellano Philippus, *Placere ſibi, ut filius ea in re poſthaberetur Archiduci : ſi vero ad ejuſdem nuptias regnumque adjiceret animum Galliæ Rex, de quo aliquid inaudierat, ſollicitudinemque non levem attulerat; tunc ſe in filii cum Scota connubium ultro conſenſurum.*

6. Auguſt. Regis Hiſpani littera de Scota conjugio.

Ex quo, quæ fuerit Philippi mens de Scotiæ regno Gallis offerendo,exiſtimari poteſt.Immo neque in ſpeciem agitaſſe de iis nuptiis Oratorem Hiſpanum, certum habeo ex eo, quod cum is ſingula communicaret cum Granvellano fratre, (uti ego in eorum litteris obſervo) deque Sardiniæ negotio ſæpe meminerit, de eo tamen conjugio nihil uſquam indicavit. Sed quidquid hoc fuerit,illud profecto conſtat, Allbretam marito indignatam, quod is ab hæreticis indies alienior, uxoris poſtulata pro illorum patrocinio non audiret, aula furioſe relicta in urbes ſuas ſe proripuiſſe. Verum hæreticorum cauſam quantum omiſſo animo tractabat Navarræus: tantum Condæus frater, atque Colinii mordicus amplectebantur: reflorescente præſertim Guiſiorum gratia potentiaque apud Regem. Iamque ea erat rerum facies non magis in aula factionibus ſciſſa, quam in toto fermè regno diſcordia Religionis armato,ut aperte omnia in civile bellum inclinare viderentur. Ad Condæum Principem, Coliniumque maris Præfectum undique auxilia ſubmittebant hæretici: nec minus ſe Guiſii, & Comeſtabilis Momorantius

Alibretæ indignatio.

Guiſiorum potentia reflorescit. & æmulorum invidia, de bello utrimque cogitatur.

1562. tius Catholicorum ope firmabant. Cum his faciebat quidem Navarræus Galliæ Præſes, ſed erat Condæi frater: Rex puer, dolique ignarus, inter utraſque factiones interea diſtrahebatur, nutante Medicea Regina, ac rerum exitus utrimque formidante. In hoc autem rerum ſtatu cum undique Carolus auxilia conquireret, Philippus ſolito intentiore cura ad opem affini Regi maturandam animum adjecit: ſive Religionis jactura permotus; ſive ſollicitatus ab uxore, quæ Caroli fratris periculo trepidabat; ſive Belgio timens, ne illuc Gallorum aut arma aut exempla tranſirent. Quare lectis in Italia tribus peditum millibus, commiſſiſque Ioanni Anguiſciolæ Tribuno, qui in iis traducendis Imberto Platerio Bordillonio, armorum Præfecto pro Rege Galliæ in Subalpinis obtemperaret: totidemque ab Hiſpania per Navarram tranſmiſſis, ad Margaritam ſororem Belgii Gubernatricem ſcribit, ut duo equitum millia ex ipſis Belgarum turmis quamprimum ſeligat adverſus Galliæ perduelles: immo ſi quid ultra aut Regina, aut Guiſii ad eam rem poſtulent, accurate ſubmittat. Margarita recitatis in Senatu litteris Regis, animadvertit contrariis omnium ſententiis pro Gallia opem expoſci. Differebant enim Orangius atque Egmontius, eas equitum turmas ſuſtentari à Provinciis ad Belgii præſidium, quippe ad eum finem inſtitutas: quare ut extra Belgium educerentur, expectandum Provinciarum conſenſum. id vero lentum eſſe negotium, expoſitumq; periculo ne diſſentiant, eo potiſſimum tempore, quo Belgium viribus externis augeri, non exhauriri ſuis, opus eſſet. Sed altior fortaſſe cura illos habebat. Etenim credebatur, Condæi rogatu, aliquos Germaniæ Proceres interminatos eſſe finitimis Belgis, ſi Guiſiis novæ Religionis ho-

Catharina Medicea.

Pedites ab Italia Hiſpaniaque mittit Philippus Rex.

2. Maii. *& à Belgio ut equites mittantur, Gubernatrici mandat.*

Sed Belgarum Proceres obſiſtūt.

Aſtu fortaſſe Condæi.

hoſtibus opem ferrent, ſe pro communi cauſa tuenda, arma in Belgium illaturos. Nec procul à vero duxerim & Condæum id attentaſſe, & Germanos præſtitiſſe. Namque ex una parte ſollicitos fuiſſe Condæanos ob auxilia in Belgio contrahenda, ſignificatum eſt libello tunc edito, atque à Cantoneto legato cum litteris miſſo ad Granvellanũ fratrem, quo multis rationibus oſtendebatur hæretici, Hiſpaniæ Regem nullam Catholicis opem in Gallia eſſe laturum. ex altera parte, dum Margarita ſcriptis ad Regem litteris docet, Belgas ob metum ſive à Germanis ſive aliunde conceptum ægre adduci, immo ne adduci quidem, ut equitem in Galliam decernant, ac dira quæque canere, id ſi fiat; indicare videtur hanc, de qua loquimur, diſſentiendi cauſam. Et ipſa, quod eam opem aut deſperaret à Provinciis, aut importunam Belgicis neceſſitatibus crederet, ſibique à Germanis, atque à ſuis juxta timeret; in Senatu remiſſius rem urgebat. cum à Philippo litteræ perferuntur, quibus perſtricta non leviter Gubernatricis mora, jubebat omiſſa omni conſultatione, equitem extemplo mitti. Illa parendi anxia, Granvellano ſuadente, mutato petitionis nomine, pecuniam loco militum poſcit: impetratam illico in Galliam tranſmittit ad Mediceam Regis matrem: ſimul Philippo exponit, cur id fecerit, Non ſolum quod pecuniam multo quam militem gratiorem eſſe Reginæ ſciret, quemadmodum illa ſignificaverat antea, confirmavitque poſteaquam accepit: ſed etiam ne auctoritatem, operamque perderet in ejus rei procuratione, quam & experta jam erat inexplicabilem ad impetrandum, &, ſi imperraretur, pernicioſam; Belgio timebat in ea rerum trepidatione, exortiſque poſtremo Tornaci ac Valencenꝫ non contemnendis de Reli-

[Margin: 1562. — 4. April. — 30. Iun. — *Gubernatrix ſegnius agit.* — 1. Iul. — *Reprehenſa à Rege militum loco pecuniam mittit in Galliam.* — 31. Aug. — *& cauſam moræ exponit Regi.*]

1562. Religione motibus: qui haud dubie, invaleſcerent, ſi eam Provinciam equitatu ſpoliatam homines ſeditioſi viderent. denique cum equitem ducere pertineat ad nonnullos, quorum fidem merito ſuſpectam habeat, æque periculum ſibi viſum, arma illis credere & eos in turmarum delectu præterire. Accepit potius, quam probavit decretæ pecuniæ conditionem Rex, miſſiſque mille & quingentis equitibus ab Hiſpania, pro quibus ſtipendium Margarita tranſmitteret ad Mediceam, uti jam cœperat, vires Catholicorum in Gallia firmavit. Sed ante horum adventum, Navarræus una cum Guiſio ac Momorantio Rhotomagum expugnaverat, Condæanis ejectis. Ipſe quamquam pilæ ictu ſaucius, lecto in quo decumbebat, in modum currus elato, triumphali pompa urbem invectus eſt. Sed paucis poſt diebus, recrudeſcente vulnere extinctus, eodem ſepulcro ſecum condidit ſpem Sardoi regni, quam magno Catholicorum bono ad extremum uſque ſpiritum fovit. Neque propterea intermiſſis belli curis, manente apud Momorantium armorum imperio, auctaque ingentibus copiis utraque acie, cum jam ad Regis exercitum ſeſe adjunxiſſent à Philippo miſſa ſex millia peditum, equites quos dicebam mille & quingenti; apud Drocum Normandiæ oppidum ſummis Catholicorum hæreticorumque viribus pugnatum eſt, captiſque hinc Condæo, illinc Momorantio exercitus utriuſque ducibus, cæſis militibus ſupra decem millia; victoria, majori ſane gloria quam gaudio pro Regiis ad extremum fuit. Tantum armorum turbarumque excivit hæreticorum libertas, Procerum fovit ambitio. Hæc autem, quæ curſim memoravi Gallorum mala, (nam ea quoque gratia memoravi) in Belgium plane eadem tranſ-

Rhotomagum victor ingreditur Navarraus, Roano.

& moritur.

Dreux. *Pugna memorabilis.*

Comparatio Gallicorum Belgicorũq; tumultuũ.

miſſa facile comperiet, cui otium ſit conferendi hæreticorũ utrobiq; conatus, utriuſq; aulæ diſſidia: Hugonotorum illic, hic Geuſiorũ nomina fortuitu nata, atq; inter turbas: Cardinalem Lotharingum cum Card. Granvellano, Condæum cum Orangio, Mediceam cum Auſtriaca: conſimiles Nobilium conſpirationes, paria Regum edicta, geminas ſacrarum ædium atque urbium direptiones, eadem ferme omnia, nempe ex eiſdem cauſis: niſi quod arma celerius à Gallo ſumpta, pertinacius à Belga & perniciosius retenta. 1562.

ET primæ quidem inter Belgicas urbes, illo Religionis caſu, quo late concuſſa eſt Gallia, nutavere Gallis finitimæ Tornacum, Inſulæ, ac Valencena: repentiniſque motibus haud ambigue portenderunt ſecuturam inde non levem Belgio ruinam. Etenim Octobri menſe ſuperioris anni, concionatores duo è Gallis Caluinianis eadem nocte, alter Valencenæ, Tornaci alter, palam de novo Euangelio verba fecerant frequenti foro. Sub finem uterque coactam hominũ turbam, (qui ad centum fuere Valencenæ, Tornaci vero ſupra ſexcentos) per urbem deduxerant, Davidis carmina Gallica lingua concinentes. Ad eam Pſalmorum modulationem, nocturnaſque conciones, excitato in utraque urbe aliquo inter plaudentes damnanteſque tumultu; res à Magiſtratibus ad Margaritam Gubernatricem illico defertur. Illa admonitos earum Provinciarum Præfectos Florentium Momorantium Montinii Dominum, ac Ioannem Glimæum Bergæ Marchionem; (qui forte Bredam ſeſe contulerant gratulatum Orangio uxorique nuper è Saxonia reverſis) jubet eo accurrere, ac res quemque ſuas ſtrenue curare. Montinius Tornacum celeriter ingreſſus, cum Chriſtophoro Aſſonvillio ac Ioanne Blaſerio, quos

Prima Belgii turba à Gallis Calvinianis.

Lille.

Tornaci componitur tumultus.

quos

1562. quos ad cauſam cognoſcendam ei adjunxerat Margarita, capto earum domino ædium, in queis cœtus habebantur: exuſtiſque multis ibi repertis hæreticorum libris: ac ſequenti demum menſe ſumpto extremo ſupplicio

15. Nov. 1561. de Lanoia, nocturno illo præcone; Tornaci compoſita res eſt. At vero Valencenæ longe

At Valencena creſcit, dilato ſupplicio hæreticorum.

aliter evenit. Nam licet initio contenderit eo Marchio Bergenſis, operaque Philiberti Bruxellii atque Autrux i, quos cauſæ cognitores acceperat à Gubernatrice, duos Calviniani Evangelii buccinatores, Philippum Maillardum, & Simonem Faveanum vinculis coërcuerit; tamen dilato, contra quam à Margarita juſſus erat, eorum ſupplicio, necdum pacata civitate, Leodium ad fratrem ejus urbis Antiſtitem profectus eſt: reprehenſuſque propterea à Margarita, ac revocatus ad Præfecturæ curam, non dubitavit abſentiam excuſare, quod non eſſet muneris neque ingenii ſui plectendis hæreticis operam dare. Quod inſolens reſponſum illa per litte-

22. Martii. ras ſignificavit Regi: apud quem laudata ſimul Montinii ſedulitate, committendo auxit utriuſque merita. Et ſane hæreſim, ut ceteras contagiones, quæ impetu valent, celeritate præcidendam eſſe, oſtendere Tornacum ac Valencena: ibi ex ſubita in paucos animadverſione, traducto ad omnes metu: hic vero cunctatione atque incuria, turbulentis hominibus ſpatio ad audendum dato. Etenim ſeptem jam menſes attinebatur Valencenenſi carcere par illud hæreticorum, quos dicebam, dubio de ferenda ſententia Magiſtratu, quod in eos augeri quotidie vulgi ſtudia videret, acceptis etiam minacibus litteris, ſi quid gravius in eos conſtitueretur. Quin & auditæ erant noctu voces aliquorum præter carcerem euntium, captivoſque adhortantium, Viros ſeſe præſtarent,

rent, non defuturam populi opem, ſi forte ducerentur. Sed Margarita eorum gnara quæ gerebantur, accuſato Magiſtratus metu, quem ipſe ſibi ſeptimeſtri mora peperiſſet, ſerio monet, ne ultra cunctando, morbum inſanabilem efficiat. Quamobrem ille, ſententia ex edicto Cæſaris pronunciata, reos igni addicit. Quod vero ſuſpectos opifices operaſque haberet, ac lanarios in primis, petulans hominum genus, miſcendiſque turbis aſſuetum; ſupplicium transfert in diem, quo eorum plerique Valencena abeſſe conſueverant. Mos enim illis erat, ad Sabbati veſperſi prodire in agros, nec ante diem lunæ reverti ad urbem: partim ut cum parentibus uxoribuſque feriarentur in proximis pagis: partim ne obſervarentur, ſi feſto die ad rem divinam cum Catholicis haud convenirent. Hoc ergo lunæ die, nondum abeſcente luce, damnati in forum producuntur: non tamen ita celari feſtinariq; res potuit, quin accurſu multitudinis compleretur locus. cum prope lignorum ſtruem, quanta poteſt contentione, Pater æterne, Faveanus exclamat. Enimvero ad eam vocem toto foro vulgus adſtrepere inconditis clamoribus: ſimul impetu facto, manus intentare, ſaxa in ſatellites jacere: ſimul ſepto ſupplicii refracto, totum illud mortis inſtrumentum disjicere, ligna rapere, ac præ ira comminuere: donec impar multitudini Magiſtratus, retractis intra carcerem reis, non ultra audendum ratus, propere ſeſe ingruenti lapidum procellæ ſubduxit. Et illi, quod ſociis præſenti exitio liberatis furorem paulatim exuerant: an potius ignari ſine duce quo pergerent: pacate conveniunt omnes, inſtitutoq; agmine ſupplicantibus ſimiliores, quam ut recentes à tumultu crederes, concinere Davidis carmina incipiunt, præeunte Calviniano pſalterio. Inde

1562.

Qui aliquando damnantur.

Sed accurſu multitudinis ſupplicio eripiuntur.

A Magiſtratu reducuntur in carcerem.

PSALMI Davidis Gallico metro illigati.

1556. Inde commoti rurſus animo turbidique, incuſant ſocordiam ipſi ſuam, trepidæque civitatis opportunitate uti furioſe deliberant. Id antequam proſequar, quoniam hujuſce moris concinendi Davidicã poëſim iterum incidit mentio, incidetque ſæpius, originem ſemel evolvi, lectoris intereſſe arbitratus ſũ.

Auctor marotus. DEGEBAT in aula Franciſci I. Gallorum Regis inter cubicularios Clemens Marotus, Doveana Cadurcorum oriundus, homo à natura facetus & dicax, miraque venæ facilitate ad Gallicam poëſim natus: eoque Regi carus, habituſque inter inſtrumenta eruditæ voluptatis. Sed ut erat ingenio quam moribũs aliquanto melior, ex Lutherianorum familiaritate locum ſuſpicioni dedit mutatæ Religionis: verituſque propterea Principis indignationem, Benearnum ad Margaritam Regis ſororem, vetus reorum aſylum, fugit. Nec multo poſt, placato Rege, Lutetiam reverſus, à Franciſco Vatablo Hebraicæ linguæ magiſtro amice admonitus, ut relictis aliquando nugatoriis argumentis, poëſim ad ſacra transferret; Pſalterium Hebræi Vatis Gallicis metris illigare cœpit. Sed imperite adeo, atque perverſe, (quippe diſciplinarum homo omnium apprime rudis) ut Re[x] quamvis ejus verſiculos idemtidem cantitaret, ob juſtas denique Sorbonicorum querelas, graviſſimamque cenſuram, edixerit, N[e] quid in eo genere à Maroto publicaretur i[n] poſterum. Verum eo edicto, uti ſæpe contingit, & cupido lectoribus, & celebritas o[pe]ri accrevit: noviſque proinde modulatio[]nibus decantari, atque ad profana transfer[re] Maroti carmina cœpere. Ipſe interim au[ct]ex plauſu confidentia, dum linguę modera[re] nequit, metu pœnæ Genevam ſe proripi[t] unde ob nova flagitia profugiens, ſed ant[e] flagris cæſus, Auguſtæ Taurinorum exti[nctus]

Ex Florim. in hiſt. de Ortu, &c. hæreſ. l. 8.

mores ejus. dubia Religio.

Tranſlatio Pſalterii, 1540.

vetiti à Rege.

Fuga ejus.

& mors,

ctu

ctus eſt. Succeſſus in Davidica poëſi movit Theodorum Bezam Maroti familiarem, qui eidem Gallico carmine parentavit; ut ad quinquaginta, quos Marotus ediderat, centum reliquos adjungeret: adjunxitque Gallicis ipſe quoque metris, totumque Davidis volumen abſolvit. Vtque gratius populo foret, opera præſtantium muſicorum, ſuos cuique hymno modos fecit, tanto numerorum lenocinio, ut novum Pſalterium ab omnibus certatim expeteretur. Verum detectis in eo multis adverſus Religionem erroribus, vetitoq; opere ob eas etiam cauſas, quod & ab impuris hominibus ſacroſancta Vatis carmina vulgo publicata eſſent, & à Genevatibus, dolo malo, ad Calvini Catechiſmum adjuncta diſtraherentur: deſerta à Catholicis ea Hymnorum tranſlatio atque damnata, mãſit obfirmato ſtudio apud hęreticos: moſque canendi Pſalmos Gallica lingua ad modos Genevatum in cœtibus, in triviis, in officinis, propria exinde nota hæreticorum fuit. Cum hac ergo cantilena ſeditioſi (uti enarrare inceperam) Valencenates, veluti ſupplicanti agmine per urbem incedebant. cũ medio in foro conſiſtentes, Calvinianum chori magiſtrum attollunt in ſuperiorem locũ, jubentque de religione extemplo dicere. Tunc vero ſive concionantis impulſu, ſive compluriũm acceſſu, redintegratur ſeditio: utque ſe reſpexere multitudine validos, quippe duo hominum millia ſuperabant, placet non ſine aliquo turbarum pretio conveniſſe, ſtatimque ad Dominicanorum cœnobium inflammandum diripiendumque recta procurrunt. Sed mutata inter eundum ſententia, (agebãt enim ſeſe undarum modo, agebanturque) ſubit animos indignatio, quod erepti ſibi captivos, iterumque in cuſtodiam trudi paſſi ſint. *Quid prodeſſe, urbem tumultu conciviſſe, ſi ſe*

1562. Beza Pſalterium abſolvit.

quod edicto damnatur.

manſit tamen apud hæreticos.

Valencenatum ſeditio redintegratur.

1562. *fruſtra minantibus, interim ſocii, quam necem in foro vitavere, eam in carcere fortaſſe ſubierint? Quin factum inſpicerent, atq; ad ſocios penetrarēt, alla uri aut vivis libertatē, aut mortuis ultionem?* Ergo ad carcerē conclamant, verſoq; illuc impetu cuſtodiam irrumpunt, vinctos expediūt: atque ut nihil per contemptū feciſſe viderentur, duos illos tantummodo educunt, ceteris qui aliis nominibus cuſtodiebantur, exceſſum prohibent. inde Magiſtratui ſignificāt, ſe non niſi ad liberandos fratres conveniſſe: ceterū ſi ſibi quiete degere in iis, quæ ad religionem attinēt, permittatur, ne unū quidem eorum ſeſe umquā loco moturum. Et jam præcurrerat à Magiſtratu nuncius Michaël Hovæus urbani Præfecti Vicarius ad Margaritam: quæ perculſa repētino tumultu, Hovæum ipſum, præſenti conſilio, Boſſuvium mittit, propinquum Valencenæ pagum, ad Ioannem Henninium loci Comitem, fidū impigrumque; ut in eam urbem ſe illico transferat, Regiſque nomine, donec Marchio Bergenſis adveniat, turbas, ſi quæ ſuperſunt, pro ſua prudentia componat. Simul Bergenſi renunciare jubet, quo loco Valencenæ res eſſet, dum is publica adminiſtratione toties intermiſſa, privata curare nunquā deſinit. Sed jam Marchionis legatus (Præpoſitum Comitem vocant Belgæ) cum duabus equitum turmis, quarum alteram à Boſſuvio acceperat, alteram ducebat ipſe pro Bergenſi, Valencenam intraverat, popularibus nihil cōtra auſis. Quin & equitatus Philippi Croii Areſchoti Ducis, juſſu quoque Margaritæ, eadē facilitate illuc tranſlatus eſt, tandemque Marchio ipſe Bergenſis atque Boſſuvius Comes urbem ingreſſi, pacata omnia, & ne veſtigium quidem ſeditionis, contra quam opinabantur, inveniunt. Indeveltius tamen Bergēſi nuper additus ad

Ad ultionem aut libertatem captivorum ſeſe animant.

extrahunt eos è carcere.

Milites in urbem inducuntur juſſu Gubernatricis.

quæ

quæſtiones agitandas, miſſus à Magiſtratu ad Gubernatricem ſuper fugitivis inſequendis, inſtitit apud eam, ut turbulenta civitas & privilegiis & armis exueretur: prçterea ſeditioſorum ære conderetur arx, frenumque contumaci nimium vulgo injiceretur. ad id vero adigi poſſe Valencenates, miſſis mille ac ducentis peditibus, qui ſe ad equites urbem jam obtinentes adjungerent. Margarita rem ad Senatum retulit: præpotuitque mitior ſententia, Vt fugitivi repeterentur ad ſupplicium, atque in ſeditionis auctores animadverteretur: ceterum inſanæ plebis furor modeſtis civibus fraudi ne foret. Idque Margaritæ potius viſum, ne civitas (ut ad Regem ſcripſit) Gallorum ſtudioſa intempeſtive irritaretur, dum non procul oſtenrabantur armatæ Gallorum acies. Quamquam illa ab hujuſmodi copiarum apparatibus, quantum poterat, abſtinebat, ne arma, atque adeo potentiam in manus aliquorum ex Belgarum Proceribus transferret. Quia tamen abſque milite nihil tuto tentaretur in ea urbe. Bergenſi mandat, ut ex præſidiariis præfecturæ ſuæ militibus, non plus triginta ex ſingulis oppidis carpendo, ducentos pedites contrahat: quibus in urbem celeriter inductis, ſparſoque ad hæc rumore, quaſi mox aliis atq; aliis ſecuturis, nihil omittat, quo minus, ut decretum erat, in noxios animadvertat. Paruit haud gravate Bergenſis: & quamquam ambo illi rerum turbatores tunc quidem elapſi erant, eorum tamen alter aliquanto poſt reprehenſus pœnas dedit: territaque Magiſtratuum edictis, & vulgato militum adventu civitate, intra paucos dies captis qui tumultum aut animoſius fecerant, aut jactantius ſibi vendicaverant, ſuppliciū de iis ſevere ſumptum eſt. Atque hunc demum Valencenatum ſeditio finem tunc habuit:

1562.

Conſultatur de civitate plectenda.

12. Maii. mitiora decernuntur.

novi milites imponuntur urbi.

de turbatoribus ſumuntur pœna;

1562. *& civitas componitur.* buit: Margarita non tam ſucceſſu læta, quam in poſterum anxia, quod una in urbe tanta Calvinianorum repente colluvies erupiſſet, cum præſertim alibi cernerentur initia conſimilium motuum: timeretque, ne, ſicut Calviniana, quæ tunc Gallos infeſtabat lues, vicinitate Hannoniam comprehenderat; ſic aſſidua cum Danis commercia, proximæque Germanorum urbes, Lutheriana contagione corrumperent Friſiam. Et licet hæreſis, integra ferme inter Friſios Nobilitate, per infimos quoſque humi tantummodo ſerperet, quippe accommodata multitudini plerumque rudi incallidæque, eoque credulæ; atque ex altera parte Provinciam non inſtrenue adminiſtraret Friſiæ Præfectus Ioannes Lignius Arembergæ Comes; haud tamen deſiturum videbatur inquies malum, ſed implicita ſenſim Nobilitate graſſaturum, niſi omni ope obviam iretur.

Gubernatricis ſollicitudo. præſertim de Relig. in Friſia.

NOVI EPISCOPI alicubi introducuntur. QVAE res Margaritam permovit, inſtante præſertim Granvellano Cardinali, ut deſignati pridem Epiſcopi in ſuam quiſq; ſedem quamprimum inducerentur: exemploque re verbo (qua maxime ratione Religio procuratur) commiſſis ſibi populis adjumento forent. Et res ſane procedebat: induſtriaque Granvellani, atque Apoſtolic Nuncii, quorum huic à Pontifice, illi etiam à Rege demandata erat ea cura; in urbes paulatim admittebantur. Sed Brabantini, ne quid in ſua Provincia immutaretur, acriter obſtabant: fruſtra urgente Granvellano, clamitanteque, Celeritate occupandos eſſe illorum conatus, conſiliiſque haud dubie indies validioribus occurrendum. Ab Vrbe tamen Pontificias de Epiſcoporum dote litteras, ſine queis nihil confieri poterat, non ſubmittebat Franciſcus Vargas Regis Hiſpaniç Legatus: non tam innata gẽtis cunctatione, quam indignatione

Brabantini recuſant.

Roma non expediũtur diplomata. Pius IV.

ne Pontificis aliqua, nonnullorum aulicorum opera, qui offenſi ob res in Pontificiis comitiis nuper geſtas, magnū Legato diſpēdium afferebant. Quippe nimium ſe in illas Purpuratorum curas, non ſine multorum odio, Vargas inſinuaverat. eoque adnitente, Pacechus Cardinalis, renovata ſępius prevalida Patrum ſuffragatione, ſummum faſtigiū, cui ſane par erat, pęne contigerat: direpta ſemel ejus cella à Cardinalium familiaribus, uti aſſolet, creato Pontifice. Inde fortaſſe creditum eſt, offenſionis aliquid relictum apud Pontificis aulicos, velut adhuc horrētes memoriam tam prope erepti Domino principatus. Vndecumq; tamen eſſet illa negotiorum mora, certe ſpatium Abbatibus datum, (quorum intererat, Epiſcopos non imponi cœnobiis, Abbatum loco) ut ea ſuper re convenirent, capita ſæpius conferrent, Brabantinorum Ordinum opem implorarēt, ad Nobiles aliquot, privatis de cauſis in auxilium pronos, confugerent: quæque aut conſilium excogitat, aut metus exprimit, aut opportunitas oſtendit, omnia pertentarent. Et Ordines quidem, quod nihil ad Gubernatricem ſatagerent, legationes extra Belgium adornant, clam alteram ad Pium IV. Pontificem in exitu ſuperioris anni, alteram aperte in hujus initio ad Philippum Regem. Romam Molinæum mittunt Iuriſperitum non ignobilem, qui Pontificem oret, ne Cœnobiorum bona cum deſignatis Epiſcopis communicari, contra illorum placita qui ea reliquere: ne exui monachos antiquiſſimo jure eligendi ex ſeſe Abbates: denique ne Epiſcopos ab Rege inſtitui alia, quam Regis pecunia, patiatur. Cum hiſce mandatis addunt privatim litteras in eamdem ſententiam ad Pontificē, alioſque primarios viros Orangius & Bergēſis: hic in primis, quod Molinæo præcepto-

1562.

Abbates inſtigant Brabantinos.

Brabantini legatos Romam atque in Hiſpaniā ſubmittunt.

cum hiſce mandatis.

1562. re uſus eſſet adoleſcens, maneretque viro eadẽ gratia, & negotiorũ uſus. Preterea nummis abunde hominem communiunt, quo aditus Romæ molliores habeat: permittũtque, ut largitione aliqua, cauſæ patrocinium adjungat. Poſtremo, præter commeatum, florenis mille ac ducentis eum donant, totidemque comitem, quem ei honoris gratia addidere; &, ſi quidem re bene geſta redeant, ingentis præmii ſpem faciunt. At Margarita, cui nihil horum incompertum, Brabantinis antevertendum rata, legatum Vargam ea de re certiorem facit, Pontificem occupet, Molinæum obſervet, conatus & Religionis bono, & pio Regis animo contrarios, pro ſua prudentia fruſtretur. Simul Regi eadem aperit, additque, venturos ad eum propediem certos homines, qui Brabantiæ nomine id ipſum flagitent. Et venêre Ianuario menſe Tſerclaſſus, & Nyſſus, auditique bis à Rege, cum dubiis reſponſis menſe Martio in Belgium rediere. Neque feliciora ab Vrbe retulit Molinæus. Quin & Antverpienſes legati Godefridus Streckius Vrbis Prætor, Vrſelius, & VVeſembecius, qui profecti menſe Majo ad Regem, oraturi ne Antverpia cogeretur Epiſcopum accipere; ne quidquam in Hiſpania laborabant. Nihil tamen propterea intermittebatur in Belgio. Namque Abbates querelis Margaritam onerabant: Nobilium nonnulli, Granvellani potiſſimum odio, querelas clam alebant: Brabantini Ordines, ne privilegia carperentur: vulgus, ne Inquiſitionis Hiſpanicæ principia per eos Antiſtites ponerentur, tamquam pro aris ac focis pugnaturi videbantur. Addiditque ſcribens ad Regem Philippus Momorantius Comes Hornanus, (qui paucis ante menſibus ab Hiſpania venerat, juſſuſque erat à Rege, ſibi renunciare quid ea ſuper re agere-

tur)

& pecunia inſtructos.

Legatis antevertit Gubernatrix, 18. Febr. 1561.

præmiſſis nunciis Romam. 4. Ianuar.

& in Hiſpaniam.

Legati re utrobique infecta redeunt.

Non deſiſtunt Brabantini.

1. Iunii.

Pro quibus ſcribit Comes Hornanus ad Regem.

tur) *Brabantia querimonias ſolito ferociores eſſe, calente in vulgus rumore à Gallis ac Germanis (uti putabatur) accepto, Abſq; illarum nationum conſenſu, à quarum Provinciis Diœceſes aliquot Belgicæ præci debantur, inſtitui novos Epiſcopos in Belgio non poſſe: ideoq; adverſus hujuſmodi inſtitutionem Belgas omnia facturos, ne à Gallis ſimul ac Germanis intercepti, ſubitis utrimq; excurſionibus infeſtentur.* Neq; diſſimilia his ſcripſit ad Eraſſum Regis aulicū à ſecretis, amicum hominem, & in aula prævalidum, culpam omnem in Granvellanum denique declinans, qui rem nullum exitum habituram ambitioſè impotenterque moliretur. Nempe Granvellanus angebat oculos multorum, remoramque negotiis faciebat: Nec ego tardum dictu crediderim, in ea Sacrorum procuratione tricas ac turbas futuras fuiſſe propemodum nullas, ſi non averſa Nobilitas alio traxiſſet. Sed Procerum aliqui auctos Epiſcopos, uti memoravi, in deteriorem partem, hoc eſt, in detrimentum auctoritatis libertatiſque ſuæ, præſertim in comitiis, interpretati: alii hæreticis obſtricti: multi privatis offenſionibus à Rege abalienati: plerique in Granvellanum, quem augendorum Pontificum auctorem ideo exiſtimabant, quia propugnatorem acerrimum videbant, odio incenſi; publicis hiſce curis aut non aderant, aut adverſabantur. Hanc porro abalienationem vix dum admota regendis Provinciis Margarita detexit Primū in Egmontio atq; Orangio: nempe cum dejectus uterq; ſpe adminiſtrandi univerſi Belgii, recentem repulſam acrius ſentiebant. Caute id tamen præ ſe ferebat Orangius: at Egmontius, homo militaris, in amore odioq; juxta apertus, adeo non diſſimulabat, ut domi ſuæ, ſe coram, permitteret ſermones haberi perquam indignos Majeſtate Regis: haud

1562.

Adjuvant eos plerique per Belgium Nobiles infenſi Granvellano, & Regi.

Præcipui Orangius & Egmontius.

Egmontii libertas.

1562. 4. Octobr. 1559. *quam fovet Regnardus, occaſione æmulationis cum* Mart. Delrius lib. 1. Tum. Belg. Granvell. Regnard. *Granvellano à primis annis orta. qua manſit in aula negotiis, mutata in invidiam adverſus majorem. Inde Regnardus in Granvellanum agebat & evocari illum è Belgio Gubernatrix curabat. Evocatus tandem, ſed ſero eſt.*

ignara Gubernatrice, quæ per litteras indicavit ea Regi: ſimulq; Simonem Regnardū nominavit, quem fovere hujuſmodi cœtus ac ceperat, Senatorem notæ dicacitatis aſtutiarumque, nec minoris auctoritatis apud Nobilium pleroſq; præſertim apud Egmontium. Pervetus illi jam tum puero fuerat æmulatio cum Granvellano populari ſuo, in ludo liberalium ſtudiorum: quod ingenium uni limatius alteri eſſet amœnius. Atque, ut ACERRIMAE eſſe ſolent à primis annis ingeniorum velitationes, grandi jam ætate, mutata negotiorum materia, manſit eadem contentio in Belgica Philippi Regis aula. Sed quod gratia honoribuſque apud Principem, ſororemque Principis Margaritam longe præiret Granvellanus, crevit apud minorem invidia eo major, quia pares aliquando fuerant: repertoq; tandem aditu ex Nobilium odio in Granvellanum patefacto, agere cauſam offenſæ Nobilitatis Regnardus ubiq; diſſertabundus occepit: augendoq; illorum, apud quos plurimum poterat, indignationē; privatam interea ultionem adornabat. Quo ardentius Margarita verita ab hujuſmodi linguæ telo occultam aliquam Reipublicæ plagam, & tamquā A SICCA tempeſtate naufragium, Regi ſuadebat, amoveret hominem à Belgio, & qualibet honoris ſpecie alio deſtinaret. Sed dilata ejus revocatio in quintum poſt hæc annum, cum ſuperantibus malis Regnardus in Hiſpaniam tandem nullo pænè fructu abſtractus eſt; ſatis oſtendit, quantum virium morbis accedat procraſtinatione remediorum. Et quamvis Egmontius (quippe qui non malo erat, cum ſuo utebatur ingenio) ſub ea principia obſequentius ageret, fidumq; ſe Gubernatrici præberet; intercedentibus tamen privatis cum Granvellano Cardinali offenſionibus, in numerum ſe de-

dit

dit eorum qui ab eo diffidebant, acceſſitque comes Orangio, qui per eos dies graviter læſus à Granvellano, quærebat cum quo indignationem ſuam conſociaret. Etenim Orangius, ut ſibi Brabantinos haberet obnoxios, jactis idemtidem ſermonibus de illorum diſcordiis ob novos præſertim Epiſcopos componendis; nullā eſſe aliam viam conficiebat, quam ſi Brabantinis, qui nullum præter univerſi Belgii Præfectum habent, Gubernatrix patronum daret aliquē è Nobilitate, qui res illorum propius inſpiceret, uniceq; curaret. Nec defuit, qui gratificaturus Orangio, in Senatu id attentaret: cum Granvellanus, haud falſus animi quo res pertineret, in hujuſmodi conſilium graviter ac pugnaciter invectus, ad extremum, *Quiſquis hominum*, inquit, *hoc patrocinium capeſſeret, cogitare ſecum deberet, ſe Brabantiæ Principem creari, Regiæ ſocium adjungi in adminiſtratione Belgica.* Neq; hoc contentus, cum Margarita tranſegit, ut cum paulo poſt de Magiſtratu Antverpiæ renunciando ageretur, in Senatum non vocaretur Orangius, ne ſe auctorem ejus beneficii Antverpienſibus venditaret, id quod in hominis animum alte deſcendit. Hinc primæ Orangii Egmontiique ad Regem litteræ querelarum plenæ, ſe ad Senatum raro acciri, quæq; ad Præfecturas ſuas pertineant, ſecum non communicari, ſed omnibus unius aut alterius arbitrio clam definitis, in ſpeciem advocari deinde ſe, rerum reliquias & ejectamenta diſcuſſuros: ſcilicet illic contemptos, hîc illuſos. Magnum profecto irarum offenſionumque incitamentum, ex quo in Rebuſpublicis extitere ſæpe numero ingentes motus, quoties ab uno occupari partes plurium Princeps voluit. Etenim intumeſcat licet amnis aquarum acceſſione, dum ſuo contineatur alveo, nulli eſt injurius. at

1562

Orangius ſtimulat Brabantinos.

Ambitionem ejus redarguit Granvellanus. & caſtigat.

Inde Orangii & Egmontii prima ad Regem queſtio, Quod ipſi in conſiliis prætereantur.

quod unus agat omnia.

1562, ſuper ripas effuſus dum vicinos campos, & meſſes alienas prælicenter invadit, juſto nimirum dolore,& querelis agricolarum incuſatur.

Et agebat Granvellanus.

Et vero Granvellanus nullos intra certi muneris terminos coërcebatur, Gubernatrice & ſua ſponte & Regis juſſu plurimum ei tribuente. Inter alia, litteras, quæ ab Hiſpania aut aliunde mittebantur ad Margaritam, non illa ad Senatum ante referebat, quam ſecretis aut colloquiis, aut codicillis cũ Granvellano conferret: Granvellanus expendebat apud ſe ſingula, præjudicabatque: tum ad Margaritam remittebat, aut ad Viglium privati Conſilii Præſidem, qui eas (prætermiſſis iis capitibus, quibus lineas Granvellanus ſubjecerat, volebatq; clam eſſe) in Procerum Senatu perlegeret. Et quamquam hæc ſecreto agitabantur, nam fidus erat Viglius Granvellano; quia tamen interdum contigit, ut Orangio aliiſve eadem quæ Gubernatrici ſciberentur; animadverterunt, aliqua ſe celari ex iis quæ perferebantur. inde ſuſpectare omnia querique, maligne ſecum negotia communicari, fraudariq; Provincias, ac Regem multis optimiſq; conſiliis.

Sed Gubernatrix illum tuetur

28. Decem. 1561.

24. 1561.

litteris ad Regem datis.

Sed Margarita nihil propterea mutabat. Tantum rationem ſui reddidit Regi, revocatis ei in memoriam litteris menſe Iunio ab ipſo datis, in quibus injungebat, ut ea, quæ ad Angliam, aut ad Concilium Tridentinum, aut univerſe ad Religionem pertinent, clam (uti Pontifex admonuerat) habere..tur. *Non tamen inficior* (addebat) *etiã in iis, quæ ſpectant ad reliqua Provinciarũ negotia, interdum aliquos Procerũ ad conſultationem nõ adhibitos, ſicuti nuper in Magiſtratu Antverpienſi demandando non advocavi Orangium de induſtria; ne majorem, quam ille exercet, in Brabantinos auctoritatẽ ex hac Magiſtratuum creatione captaret. Ceterum diſſimulare haud poſſum, quin Majeſtati tuæ ſignificẽ. Non*

eſſe

eſſe è re dignitateq́ noſtra, ut omnia ad Senatum referantur; ne pericula timoreſq́ ac neceſſitates, quibus ego identidem premor, denudentur apud eos, quorum ſi quis forte non perinde animatus ſit, abuti ea anticipatione poſſet ad negotia contrariis conſiliis eludenda, ſucceſſusq́ rerum occulte fruſtrandos. In iis tamen aliiſque, omnia ex litteris nutuq́ Majeſtatis tuæ moderabor. Sed Rege nihil ſecus præſcribente, morem ſuum obtinuit Gubernatrix. Ex quo rumor increbreſcere paulatim cœpit, dictitantibus multis, indici oportere generalem Belgicorum Ordinum conventum, ſpecie corrogandi vectigalis, ac firmandi Belgii adverſus propinqua Gallorum arma, componendique ſimul domeſtica diſſidia. Et fortaſſe id moliebantur aliqui: plures tamen convellendo præſenti aulæ ſtatui publicum remedium prætendebant. At Margarita, quæ mutuata à fidis hominibus aures, iſtorum conſiliis dictiſque, ac pæne cogitationibus intererat; ſermones hujuſmodi præcidit, palam teſtata, relictum ſibi inter mandata Regis, ne illo abſente cogi Ordines univerſi Belgii pateretur.

1562.

Neq́. Rex quidquam mutat.

Convocatio generalis Ordinum non permittitur à Gubernatrice.

QVOD aſperius negatum Margarita lenivit, permiſſa (nam hoc quoque enixe poſcebant) Sodalium aurei Velleris convocatione. Verum ubi illi Bruxellas convenêre, ſtatim apparuit, ea in re multis eorum non tam publica curæ fuiſſe, quam privata. Nam præter conventus coram Gubernatrice haberi ſolitos, in quibus plerumque agebatur de conſervatione Provinciarum contra Gallicos tumultus; clam apud Orangium miſcere colloquia cœperunt, Cardinalis Granvellani potentiam non ultra laturi. Hæc conſpiratio ducibus Orangio, Egmontio, atque Bergenſi primum inita an ſcripto firmanda eſſet, exploratis ſingulorum Equitum animis, at-

ſed permittitur CONVOCATIO Equitum aurei Vell.

Ea occaſione prima ſemina conſpirationis

1562. attentatum:ſed aliquorum diſcordia,qui nihil ſe in Cardinalem jure ſcripturos affirmarunt,deſitum eſt. præſertim quod Margarita, evocatis illis apud ſe crebrius in Senatum, novoq; ſemper inquirendarum rerum onere fatigatis; omnem fere conveniendi ſeorſim opportunitatem adimebat: ex quo etiam maturius conventui publico finem impoſuit. Summa earum conſultationum fuit; Mitteretur aliquis Procerum in Hiſpaniam, qui Gubernatricis nomine de Belgii neceſſitatibus Regem edoceret. Delectus Florentius Momorantius,Montinii Dominus: litteriſque,quas à Granvellano confectas Margarita ei tradidit ad Regem perferendas, ac monitis, ex quorum præſcripto ipſe ſe gereret, oneratus: acceptiſq; quatuor aureorum millibus ad legationem honeſte obeundam, exeunte menſe Iunio ſe viæ commiſit. Sed Gubernatrix ante hujus profectionem, quo Rex præmonitus reſponſa tuto deſtinaret, ſimul ipſa vigilantiam ſuam ei teſtaretur;per certum hominem litteras arcanis notis exaratas ad illum dedit in hanc ſententiam. *Intendentem ſe ſedulo in ea,quæ clanculum Equites agitabant, reſciviſſe hac demum ex Carolo Comite Barlamontio, nota pridem fidei erga Regem, Procerum indignationem ex hiſce maxime capitibus oriri. Quod ſibi perſuadeant, Regem haud multum fidere illorum opera, eoq; à Gubernatrice ad arcana conſiliorum non evocari, quod Granvellanus retinenda poteſtatis anxius hanc Regi ſuſpicionem injecerit, auſus etiam eidem ſcribere, Numquam eum futurum Belgii Dominum, niſi reciſis ſex ſeptemve Primariorum capitibus; quod idem litteris ſollicitet Regem, ut in haſce Provincias formidando, cum exercitu invadat, iiſq; de integro potitus, quas velit leges jure belli victis imponat; quod non alio ſpectet auctus eodem auctore numerus Inſularum,*

in Granvellanum jacta,

Summa ejus convocationis.

Montinius in Hiſpaniã allegatur.

27. *Præmiſſo à Gubernatrice nuncio*

14. Iun.

cum hiſce ſecretis litteris.

Quas cauſas offenſionis afferant Proceres.

fularum, quarum primam ipſe induerit, niſi ut Hiſpanicum de Religione tribunal in Belgium inferatur. Ad quæ Barlamontii dicta reſpondiſſe ſe; Nec Proceres ab arcanis procul habitos in iis, quæ ſcire ipſorum intererat, ut ipſimet Barlamontio, quippe conſiliorum participi, non incompertum erat: nec Granvellanum eſſe aut adeo rudem ad res gerendas, ut, qui olim juvenis Carolo Cæſari & Philippo Regi operam ſuam probaverit; nunc grandi ætate uſuq; vir adhiberi ad negotia à Principe non poſſit: aut adeo invidia præcipitem, qui cum Rege moliatur eorum necem, quos Regi percaros eſſe, & ſe adverſaturam, non ignoret. Nec minus abſurdum aut ridiculum videri, quod de ſollicitato Rege dicerent: nempe ut ſibi quis inferat bellum, ſummoq; impendio, quod ſuum eſt emat. Poſtremo quod ad Epiſcopos attinet, procurari id quidem à Granvellano, quemadmodum ei ex deſignatione Pontificis mandaverat Rex, non ad ſternendam Hiſpanicæ Inquiſitioni viam; ſed ad tuendam inter ea turbamenta Religionem. quam provinciam, ſicut alia omnia, quæ ſuſtinendæ Regis auctoritati conducunt, quoniam ille ſpretis omnium offenſionibus intrepide adminiſtret; hinc odia multorum eſſe, ac futura ſemper in eos, qui Principis auctoritatem acrius defendant. Hæc ſibi comperta præmiſit ad Regem Gubernatrix, oravitque addito ſeorſim codicillo, ut in epiſtola enodanda, non niſi fideliſſima uteretur opera. QVamquam Barlamontius ipſe, ut aperto erat animo, rebaturque in ea re non minus patriæ adeſſe, quam Regi; interrogatus ab Orangio, qui eam moram apud Gubernatricem obſervaverat, num ei aperuiſſet, quæ privatim ipſi inter ſeſe contulerant; diſerte affirmavit, quæque Gubernatrici ſignificaſſet, enarravit omnia. Neque Orangius ægre id tuliſſe viſus eſt, credo, quod videret, ſuas po-

1562.

Quid ad eas reſponderit Gubernatrix.

Com. Barlamontii fides ac libertas.

1562. potiſſimum querelas, plurimum nomine
propoſitas, imputari ſibi haud poſſe, & à
multitudine auctoritatem accepiſſe. Interim
Gubernatrix ab Rege admonetur, ne priva-
17. Iul. tos Nobilium cœtus uſpiam pateretur: quin
Ratio ali- rati. nem excogitaret, qua tantus animorum
qua diſtra- conſenſus publicæ quieti pernicioſus, oppor-
hendi ani- tune diſſolvi poſſet: ſimulque obſervatis O-
mos rangii conſiliis, ne ſineret eum ab aula con-
Nobilium, ſpectuque dilabi. Et Egmontium quidem at-
Guberna- que Orangium inter ſeſe diſtrahere, haud
trici impe- permagnum videbatur: quippe graviter o-
ratur à Re- lim, antequam eos commune in Granvella-
ge. num odium conjungeret, diſſidentes: & na-
Egmontii tura moribuſque nimium quam diverſos.
& Orangii Erat Egmontius ingenio hilari, explicato,
diſsimili- ſibique præfidente: triſti Orangius, inobſer-
tudo. vabili, vitabundo. In hoc ſolertiam ubique
Orang. laudares: fidem in illo ſæpius reperires. Dux
Egmont. belli melior quam ſenator, Ajax ille: hic V-
Egmont. lyſſes domi pugnacior conſilio, quam foris
Orang. manu. Proviſor alter anxius, inque futura
Orang. ſemper animo præcurrens; eoque adverſus
Egmont. repentina numquam improtectus: alter ple-
rumque curis vacuus, niſi inſtantibus; ad ſu-
bita tamen magis imparatus, quam aut im-
promptus, aut impar. Plus ab altero ſpera-
res: ab altero plus timeres. amicumque tibi
Egmontium malles, Orangium magis ini-
micum nolles. Et ne qua in re convenirent,
vultu erat Egmontius perquam pulchro, va-
lidis membris, aſpectu pleno dignitatis: al-
ter ore gracili, colore fuſco, capite recalvo.
ſummus tamen uterque populo habebatur.
Egmont. ſed illum homines amabant, hunc colebant.
Orang. Ergo gnara utriuſque ingenii Gubernatrix,
Qua diſsi- quid ſibi promptum videretur diſparandis
militudo amborum ſtudiis perſcripſit ad Regem: at-
commoda que hanc præcipue viam attentandam eidem
10 Septem. commonſtravit. Stipendia largitioneſque
(de

(de quibus eo tempore mittendis ad Provinciarum Præfectos, ipſe conſuluerat Margaritam) omnino mitteret, non quidem ad omnes, ſed ad Orangium Egmontiumque; atque ad hunc aliquanto, quam ad illum, liberalius: ſic enim futurum, ut & Orangius ſuſpectam haberet æmuli gratiam apud Principem, & uterque apud reliquos Proceres, qui interim prætereuntur, aliqua invidia flagrare incipiat. Et procedebat hic cuniculus, nutabantque male cohærentes aliquorum animi. nec deſiſtebat ab opere Gubernatrix: ſed ob eamdem cauſam, cum ad Imperii comitia, quæ creando Romanorum Regi habebat Francofurti Ferdinandus Cæſar, mittendus eſſet ex Belgio aliquis Nobilium, Philippi Regis nomine, in magna Procerum expectatione, prælatus eſt à Margarita Philippus Croius Areſchoti Dux, non tam quia in Germania educatus eſſet apud Carolum Cæſarem, (ut ipſa retulit in Senatu) eoque acceptus Ferdinando fratri crederetur; quam ut hominem Orangianis partibus infenſum, honeſtiſſima legatione remuneraret, ſimilique ſpe ceteros aliceret. Sed Orangius privato nomine ad ea comitia eundum ſibi ſtatuit; quod diceret, cum Septemviro Saxonum Duce de uxoris dote, & cum Cæſare de rebus, quæ ad familiam ſtabiliendam pertinerent, agendum eſſe. Cujus diſceſſum licet Margarita non probaret inconſulto Rege; diſceſſit ille tamen tanta feſtinatione, ut nec ſuſtinuerit uxoris operiri partum, quæ triduo poſt enixa filiam, baptiſmo luſtrari Catholico ritu voluit, magna Gubernatricis gratulatione.

1562 *Gubernatrici ad eos diſtrahendos.* *Duplex via id agendi.*

Filia Orangio naſcitur.

MONTINII legatio: Ex lit. Regis ad Gubern. 23. Nov.

ETIAM Montinius ab Rege bis auditus reditum adornabat: cum Rex, quo die hominem dimiſit, dum ei rem Belgicam commendat, quaſi per occaſionem ſermonis, exqui-

rere

1562. rere ab illo cœpit, pro fide ſinceritateque, quaſi in eo virtutes expertus erat, exponeret, quænam ei viderentur abalienationis multorum in Belgio & querelarum cauſæ. Montinius etſi nihil allaturum ſe dixit, quod exploratum Majeſtati ejus haud pridem foret, tamen quantum ipſe ſciret, Videri id partim provenire ab novis Epiſcopis Belgio clam adjunctis, re cum Provinciis earumque Præfectis non communicata: ex quo credi vulgo cœptum, eoſdem, Hiſpaniarum exemplo, de Religione quæſituros. partim ab odio, quod in Cardinalem Granvellanum ſummi juxta infimique gerant adeo implacabile, ut timendum propterea ſit, ne qua ſeditione aliquando populus implicetur. Ad ea Rex, Gnarum ſe quidem reſpondit eorum, quæ attulerat; mirari tamen quotidie magis, quod tam vanis rumoribus Belgæ impellerentur. Nam profecto ſe non alia ad ſacrorum Antiſtites augendos adductum cauſa, niſi populorum neceſſitate, & Caroli patris admonitu: idque non ſecreto aut ſubito procuratum, uti docere poterat Marchio Bergenſis, cui jam tum, cum eum duceret in Angliam, Mariam ſponſam accepturus, conſilium ea ſuper re ſuum impertiverat, non ſine ejuſdem commendatione. Affirmare autem ſe poſſe, nunquam ſibi in mentem veniſſe, illa Epiſcoporum adjunctione cenſuram Religionis inferre in Belgium Hiſpaniarum more: neque ea de re ſubminiſtratum ſibi fuiſſe conſilium à Cardinali Granvalleno, cui etiam Epiſcopos augendi propoſitum non antequam Franciſcus Sonnius Romam allegaretur, aperuerat. Porro falli eos, qui Cardinalem eo nomine odiſſent, quod occultis delationibus invidiam creare Nobilitati non deſiſteret. id enim ab illo numquam attentatum: neque ſe adhuc in Gran-

Colloquium ejus cum Rege.

Cauſam abalienationis refert in Epiſc. & in Granvel.

Rex rationem auctorum Epiſcoporum reddit:

Granvellanum defendit:

Granvellano detexiſſe ea livoris, quæ jacta- 1562.
bantur, argumenta: quæ ſi deprehendiſſet in poſterum, neque in eo, neque in alio quoquam rerum ſuarum adminiſtro permiſſurum. Sed ut ut eſſet, ſperare ſe brevi in Belgium trajecturum, præſentemque non minus ſuis, quam Provinciarum votis ſatisfacturum. *& ſpem adventûs ſui in Belgium facit.* Digreſſus ab Rege Montinius Bruxellas reverſus eſt Decembri menſe, lectiſque in Senatu litteris, in quibus de componendis ærarii difficultatibus, ſe ſubſidiis Carolo Galliarum Regi in poſterum deſignandis, ac potiſſimum de procuranda Religione præſcribebatur: *14. die. Relatio Montinii in Senatu: Cui non ſatis fidem habent.* multa addidit ipſe de Principis animo erga Provincias: ſed pleraque incaſſum. Namque Montinio abſente ſuſpiciones increverant, contraque ea, quæ ab illo promittebantur, Orangius diſſerebat, aliique nonnulli, qui malebant clandeſtinis litteris, quas ex Hiſpania à fidis in aula hominibus acceperant (an quærentes indignationi patrocinium videri volebant accepiſſe?) quam Philippi Regis, ſororiſve pollicitationibus fidem habere. *Proceres novis de Granvellano ſuſpicionibus offenſi.* Auxit eorum indignationem, quod inaudiſſent à Montinio, haberi ſe in Gallia tamquam Hugonotorum patronos. De quo cum Magarita ferociter expoſtulantes, non omiſere, eam calumniam non aliunde quam è Cardinalis officina prodire potuiſſe: fruſtra repugnante Margarita, atque oſtendente, commentum id potius eſſe rebellium hæreticorumque Galliæ, qui ut auctoritatem factioni conciliarent, Nobilitatem Belgicam apud ignaros involvebant. Denique magis magiſque exacerbatis animis, cum apud Gubernatricem movere loco æmulum non poſſent, quippe is nullo eorum artificio & conſpiratione trepidabat: propoſitaque ſibi Regis ſui gratia, præ uno hoc Iove minutos reliquos Deos contemnebat; *Ille æmulos deſpicit.*

1563. bat; (quaſi vero non poſſit quis non ſolum ictu fulminis, ſed eitam gregarii telo militis interire: aut non ipſi Iovi fulmen ab infimis elementis ſuggeratur) ſtatuunt Orangius in primis Egmontiusque ad Regem litteras dare adverſus Granvellanum, omnium nomine: quamquam non omnes convenere: ſive jactis antea diſcordiarum à Gubernatrice ſeminibus, ſive Procerum nonnullis idcirco DIVERSIS, quia non ipſi familiam ducebant. Sane Areſchoti Dux ab Egmontio ſtimulatus, dum venatum irent, ut ſe aliis adjungeret; negavit ſibi quidquam eſſe adverſus Cardinalem: ac nolle Regi præſcribere, quatenus miniſtris ſuis uti debeat. eoque provectus eſt, ut ad extremum concluſerit, Non ſe legem ab Egmontio aut ab Orangio accepturum, quorum neutrum ducebat ſe ſuiſque majorem. mirantibus, qui aderant, Arembergio ac Barlamontio, neve res ultra verba progrederetur, alio ſermonem avertentibus. Nec minus inter Arembergium ipſum Orangiumque ex eadem cauſa diſſidium interceſſit; ut de utroque Regem admonuit Margarita. Sed quamvis & horum exemplo, & privatas ob cauſas conſpirationi ſeſe ſubtraherent aliqui; datæ ſunt tamen ad Regem litteræ, ab Egmontio, Orangio, atque Hornano ſubſignatæ, quarum exemplum, uti Rex ipſe Margaritæ poſtea tranſmiſit, hîc Latine apponam, nam Gallice ſcriptæ ſunt.

Æmuli conſpirationem adornant: diſſentientibus eorum aliquibus.

11. Mart.

LITTERÆ Egmontii, Orangii, & Hornani ad Regem contra Grãvell.

DOMINE, *ſummopere dolemus, cogi nos in præſentia interpellare graviſſimas curas tuas. ſed & famulatus noſtri ratio, & quæ tuis hiſce Provinciis certo imminet clades, haud ultra ſilere patiuntur: præſertim quod ſperamus, ſignificationem hanc noſtram, quippe omni perturbatione animi liberam, abs te accipiendam ea clementia ac recordatione noſtri, quam hominum tibi addictiſſimorũ ſollicitudo meretur.*

tur. ſimul ut ignoſcas, enixe oramus, ſi ſerius quam res tanta poſtulabat, ad te perſcripſimus. Rationem adminiſtrandi Belgii cum viri primarii ſapienteſq; conſiderant, haud dubie pronunciant, penes Cardinalem Granvellanum eſſe rerum publicarum ſummam: idq; tam alte in Belgarum animos deſcendit, ut ſperandum non ſit, evelli eam opinionem poſſe, illo apud nos degente. Petimus itaque abs te ſupplices, pro ea, quam in nobis agnoviſti ſemper erga te fide, (ut nihil dicamus de opera toties prompta Majeſtati tuæ) ut cogitare tecum ipſe ne graveris, quanti referat communi populorum querimoniæ dolorique conſulere. Hoc enim ut in animum inducas, etiam atque etiam oramus, NVMQVAM *felicem exitum habitura Provinciarum negotia, quorum arbitrum eſſe homines animadvertant illum, quem oderunt. Neque huc progreſſi ſcribendo eſſemus, niſi ante oculos verſaretur malum, quo, remedia ſi differas, periclitari Rempublic. neceſſe eſt. Qua in re ſi umquam fando agendove apud te fidem invenimus, noſtris ut verbis ſit in præſentia fides, obſecramus. Hæc quippe fuit cauſa, cur Optimates ſane complures, harumque Provinciarum Præfecti, aliique non pauci, ſignificare hæc tibi voluere, ut ingruenti exitio in tempore occurri queat. Occurres autem, Domine, uti ſperamus: atque apud te pluris aliquanto valebunt tot Belgarum tuorum merita, proq; publica incolumitate preces, quam ut velis unius gratia tam multos obſequentiſſimos Majeſtati tuæ famulos averſari. Cum præſertim de Gubernatricis prudentia non modo queretur nemo, ſed etiam pro ejus adminiſtratione habere nos tibi immortales profecto gratias neceſſe ſit. Vt autem non opineris (quod tibi ſuggerere fortaſſe quis poſſet) hæc nos moliri cupidine dominandi; impenſe rogamus, à Senatu, atq; à tractanda Repub. nos (ſi ita videtur)*

1562. *tur) amoveas: cum neq; è re Majeſtatis tuæ, neque exiſtimationis noſtræ ſit, in eodem cum Cardinali conſilio inpoſterum convenire. Quod vero ad Religionem ſpectat, (quæ res ſummi momenti eſt hoc tempore) de nobis ea ſpondemus omnia, quæ à ſubditis tibi Catholiciſq; hominibus, quales profitemur eſſe, merito expectari poſſunt. Etenim ſi Nobilitati ea res curæ non fuiſſet, profecto Religionem hoc tolerabili, quo quidem nunc eſt, loco non haberemus, corruptis nempe vulgi animis hæreticorum lue: cui morbo perſane parum medetur Cardinalis auctoritas, & vita. Denique, ne diutius moremur ampliſsimas curas tuas, oramus, æqui benique conſulas ſignificationem hanc noſtram: quam ut ad te mitteremus, non minus obſervantia Majeſtati tuæ debita, dictumque tibi ſacramentum, quam metus, ne ſilentium noſtrum aliquando culpares, ſi qua forte calamitas Belgas involveret, perſuaſerunt. Atque in hac verba Regias Manus tuas venerabundi oſculamur: precamurq; Deum, ut te quam diutiſſime ſoſpitet, ac fortunet. Ex urbe tua Bruxellis, undecima die Martii 1563.*

Lameralius Egmontius, Guilielmus Naſſavius, Philippus Momorantius.

Has litteras, ſubſcriptis hoc modo Triumvirûm nominibus, clam in Hiſpaniam mittit Egmontius ad Carolum Tiſnacum, hominem Belgam, Regiumque rerum Belgicarum in Hiſpania Procuratorem. Sed antequam ille mitterentur, gnara earum Margarita Regem præmonuerat. Neque hæc ipſa Gubernatricis præmonitio eos latuit qui conſpiraverant, culpamque contulit Egmontius in Comitem Arembergium, quaſi diffidentem ab aliis, & Orangio præcipue infenſum. Cumque is ſerio negaret, quidquam ab ſe indicatum alicui mortalium: Neque opus eſſe indice

Hiſce de litteris Regem præmonuerat Gubernatrix.

9. Mart.

Ob id inter Egmontium

indice earum rerum, quas ipſi ubique glorio- 1563.
ſè jactarent: & cum nihilominus perſiſte- *& Arem-*
ret Egmontius, adderetque, per certum ho- *bergium*
minem ſibi conſtare, non aliunde prodiiſſe, *grave diſſi-*
quam ab illo; enimvero iratus Arembergi- *dium.*
us, *Et ego*, inquit, *ementitum aſſero, quiſquis hoc de me retulit: paratuſq; hic perſto, dictum ferro tueri.* Id, quod ad Regem, uti actum erat, Margarita perſcribens, haud præter- 9. Maji.
miſit de Egmontio queri, quod is, quem Regi fidum præ ceteris habuerat, eo provectus eſſet, ut alios palam ſollicitaret hortareturque, conſociarent animos operamque, pro patriæ beneficio ac libertate. Iamque poſt *Reſponſum*
tres menſes advenere ab Hiſpania Regis lit- *Regis ad*
teræ, manu Caroli Tiſnaci ſcriptæ, quibus ad *trium Pro-*
triumvirum poſtulata reſpondetur ab Rege *cerum lit-*
in hanc ſententiam. *Accepiſſe ſe eorum litte-* *teras:*
ras, nec dubitare, quin optime animati erga Principem & Patriam ea ſignificaverint: ſatis enim multa extare fidei eorum atque obſequii teſtimonia. Sed cum certam interim cauſam non expediant, cur amovendus ſit e Belgio *Quo invi-*
Granvellanus: nec ſibi mos ſit, loco movere *tatur eorũ*
quemquam Miniſtrorum, indicta cauſa; pro- *aliquis in*
pterea gratũ ſibi futurum, ſi eorum aliquis ad *Hiſpaniam;*
ſe in Hiſpaniam iret, & quidquid illud eſt, coram edoceret. Quo enim majori opus eſſe remedio ipſi affirmarent, eo minus agitari inter abſentes rem tantam oportere. Præter haſce litteras, privatim ſua Rex manu ſcribit Egmon- 15. Iun.
tio, ſignificatque, libenter ſe auditurum ab *& peculia-*
illo, quas litteris non explicuerant, cauſas. *ribus litte-*
Simul Margaritam docet, quid tribus com- *ris Egmon-*
muniter, quid ſeparatim Egmontio reſpon- *tius.*
deat, invitari ab ſe eorum aliquem, ut dividat: præoptari Egmontium, quod is ſejunctus ab aliis facile tractari ac flecti, atque a- *Sed omnes*
deo ingenio ſuo, rationique reddi queat. *ſubterfu-*
Sed neque Egmontius, neque eorum aliquis *giunt.*

adduci

1563. adduci tunc potuit ad eam profectionem ſuſcipiendam; ſive infra dignitatem ſuam rati, ſi tantum iter ingrederentur ad Granvellanum accuſandum: ſive conſcientia retardati, ne ſe Hiſpaniæ committerent. Quamquam Regi ſcribentes retulere cauſam in finitimos Gallos, qui pace utcnmque domi compoſita, an alio arma converterent, expectandum erat. qua trepidatione nefas eſſe ducebant, patriam deſerere cujuſdam defendendi gratia. Quod ſi nihilominus alio nomine accerſerentur à Rege, illico mandata facturos. Interim non ituros in Senatum, ne cum Granvellano convenirent: ceteris in rebus neque Principi neque Patriæ umquam defuturos. Similia his reſpondit ſeorſim Egmontius, actis præterea gratiis ob præcipuam in ſe Regis voluntatem. Verum dum hæc agitabantur, nutabat in aula Granvellanus. Etenim DIFFICILE eſt, in lubrico diu ſtare, quem plures impellunt, præſertim injecta Principi ſuſpicione, quaſi ipſe regendo impar arguatur ex miniſtri potentia ac ſocietate. Nec alio ſæpius telo à veteranis aulæ magiſtris, æmulorum gratia jugulata eſt, apud eos præſertim Principes, qui famam ingenii, ſeu pares, ſeu minores, modo avidi, aucupantur. Hâc certe machina, paucis poſt hæc annis; Didacum Cardinalem Spinoſam non minus Regi in Hiſpania, quam Regis ſorori Cardinalem Granvellanum in Belgio percarum, de ſummo aulæ faſtigio dejectum ferunt ab iis, qui Regem noverant, hactenus ſuornm gratiæ tribuentem, dum illi ſe conſiliorum min ſtros, non auctores jactarent. Et jam Gubernatrix mutato in Granvellanum animo videbatur: ſive hominem pertæſa, quaſi moderatorem ſibi adjunctum: ſive quod odii, quo is inſanabili laborabat, afflari ſe contagione videret: ſive demum quod

eamſamque Regi reddunt.

Granvellanus nutat,

Aloyſius Cabrera. l. 9. in vita Phil.

mutato Gubernatricis animo, has ob cauſas.

quod animum ejus introſpexiſſet avidum 1563.
invidumque, ac ſimultates inter Principem
ac populos occulte foventem, ut ipſa Regi
poſt aperuit. Quæ poſtrema (nempe contra- 29. Aug.
ria iis quæ ad Granvellani commendationem toties illa Regi memorabat) verane ſint, & Margaritæ comperta poſt diuturnam conſuetudinem: an comperta quidem initio, ſed ut tunc ob benevolentiam occultata, ita nunc hominis tædio, metuq; impendentium malorum patefacta: an potius falſo Gubernatrici credita, æmuliſque compellentibus ad Regem perſcripta; equidem affirmare non auſim. Quamobrem Margarita, quod jam decreverat, Thomam Armenterium, veterem aulicum à ſecretis in Hiſpaniam mittit, cum accurato rerum commentario, quas Regi partim legeret, partim ſi ſe offerret occaſio, inter colloquia inſinuaret. Summa capitum fuit, Doceret Principem rerum Belgicarum finitimarumque ſtatum, & quo ſe modo ad eum diem Margarita præſtiterit in iis quæ ad ſacram juxta ac civilem gubernationem pertinent. Atque ubi de conſpiratione Nobilium adverſus Granvellanum mentionem faciet, ſigillatim exponat, ad ſe veniſſe Iulio menſe Principem Orangium, Marchionem Bergenſem, Comites Egmontium, Hornanum, Mansfeldium atq; Meganum: & Orangium quidem poſt multa, quibus omnium nomine queſtus eſt de præſenti rerum ſtatu, de ſtipendio equitibus peditibuſque tamdiu debito, de Quæſtoribus regiis alieno ære oppreſſis, deque mercatorum quærimoniis ob eam cauſam; ſubjeciſſe ad extremum, quando ea omnia ex Cardinalis aſſeclarumque dominatione provenirent, decreviſſe ſe in poſterum Senatu abſtinere, non quidem Gubernatricis cauſa, cujus prudentiam caritatemque in Belgium prædicaturi ſemper eſſent;

Armenterius in Hiſpaniam à Gubernatrice mittitur, qui Regi aperiat, 12. Aug.

Inter alia, certas Nobilium querelas adverſus Granvell. 25. die.

G ſent;

1563. ſent;ſed ne in partem venirent earum rerum, quæ tanto cum Regis ac Provinciarum detrimento fiant: ac præterea (quod addidit Egmontius) ne Senatum frequentando, & tamen patriæ neceſſitatibus non conſulendo, amitterent apud populos benevolentiá, ac nominis exiſtimationem, eoque modum occaſionemque tuendæ Principis cauſæ. Neque hoc mirum videri poſſe Regi, ſi recordetur, olim Carolo Comite Lalinio Senatum moderante, in Senatum venire Granvellanum tunc Atrebatenſem Epiſcopum noluiſſe, potentia Comitis offenſum. Inde acriter in eum invectos Orangium & Bergenſem commemoraſſe, quibus ille artibus apud Regem eos inſimularet, ut dubiæ Religionis, nec Principi fidos. Quin ſibi conſtare, Telidanum Lovanienſem Theologum, uti ipſe jactaverat, ſcripſiſſe Regi, Primores Belgas hæretica omnes labe conſperſos eſſe: quamque occaſionem inimicitiarum cum Cardinali Lotharingo arripuiſſent hæretici per Galliam, eam nunc ſimulationem in Belgio Nobiles induere. Ad hæc, alio die ſeorſim ab aliis Egmontium eaſdem querimonias confirmaſſe, miratum, quod turbari Provincias ſineret Rex unius hominis gratia, qui nec Belga eſſet, ideoque fortunas amoreſque extra Belgium haberet: nec ſacramento addictus Regi, ſed partim Cæſari, quippe Imperatoria in Vrbe natus, partim Pontifici, à quo Purpuram accepiſſet. Hæc ubi Armenterius expoſuerit Regi, ſimul addat quæ ſigillatim reſponderit ad ea Gubernatrix: quemadmodum in eodem commentario præſcriptum habebat inter alia legationis capita. Poſtremo illud quoque ſuper eadem re dicere non omittat, affirmaſſe ſibi nuper Egmontium, ſua unius opera factum, ut ad eam diem viveret Granvellanus: ſed in poſterum remiſſurum

Et Granvellani periculum.

ſurum ſe eam curam Gubernatrici, quam diſerte jam monuerat, in horas illum capite periclitari. Quam ob rem cum Rex probè intelligat, quos motus ſecum trahere pleumque ſoleant hæc cum flagitia perpetrantur; pro ſua ſapientia conſideret, quid de Cardinali Granvellano agendum ſit. Hiſce cum mandatis, poſt menſem itineri datum, in Hiſpaniam pervenit Armenterius: utque Regem comperit perquam avidum noſcendi rerum Belgicarum ſtatum, ita cum primũ admiſſus eſt, quatuor ipſas horas eum tenuit audientem ea, quæ ipſe percurrebat è ſcripto. Quo in congreſſu, ut in aliis non multo brevioribus, & Gubernatricis operam mirificè probavit Regi, & ejus animum, propoſiti alioqui tenacem, de Cardinali retinendo ſæpè ſuſpendit, ac poſtremo etiam mutavit. Sed dum Rex deliberationem differt Tarraconenſibus comitiis, quæ tum agitabat, implicitus, ſuper innatam ſuſpicioſo Principi cunctationem: Belgarum Proceres, perinde quaſi eorum poſtulata negligerentur, ineunte anno ab aula omnes diſceſſère, præter Egmontium: qui Gubernatrici affirmavit, eos non ante redituros, quam inde abiret Granvellanus, cum quo ne iiſdem quidem mœnibus circumſcribi vellent.

1563,

13. Septem.

Auditur prolixe à Rege Armenterius;

& Regis animum ſuſpēdit, ac deniq; mutat.

Proceres Belgæ ab Aula diſcedunt.

1564.

DE BELLO BELGICO

LIBER QVARTVS.

1564. Madrid. *Rumor de necato Philippo Rege:*

ANTE finem hujus anni atrox incertuſque rumor Mantuæ Carpetanorum ſubortus ulteriorem Hiſpaniam brevî pervaſit univerſam, Philippum Regem ſclopeti ictu repente necatum. Quam ille famam adeo non neglexit, ut homo cetera cunctabundus, priuſquam extra Hiſpaniam evulgaretur, oppreſſerit: geminatis terra marique in Belgium nunciis, per quos ſcriptis manu ſua litteris ſororem admonuit de ſermone à quopiam hæreticorũ facile compoſito ob occultum aliquod conſilium, quod inſidioſa hominum natio machinetur. Simul eidem præcipit, ut ſi quem ejus rei alicunde rumuſculum præſentiſcat, datis illico per Belgium, inde in Galliam Britanniamque ac Germaniam litteris, errorem omnibus eximat: non ſolum quo Cæſarem patruum, & patruelem Romanorum Regem liberet ea ſollicitudine; ſed motibus etiam antevertat, ad quos excitandos, hujuſmodi ſermones ſeu ficti, ſeu veri apud homines turbarum cupidos juxta valent. Sed Margarita certior facta, eam famam nuſquam evulgatam, omiſit de illa mentionem facere, ne opinionem inſereret, dum conaretur evellere: præſertim quod domi gliſcebant acriores curæ, averſa Nobilitate: legebanturque affixi, aut traditi per manus, famoſi multorum libelli, quorum difficile remedium ſemp

4. Ianuar. *quem ipſe ſollicite ſupprimit.*

Famoſi libelli per Belgium.

fui

fuit, ſive diſſimules, eoque impunitate invi- 1564.
taveris; ſive punias, nec ideo aut memoriam factorum perdideris, aut ſimilia dein auſuros abſterrueris. Et Philippus Rex pronior ad ſeveritatem, jam tunc à Valencenæ tumultu, cum exerceri potiſſimum cœpit ea libertas, Margaritæ præceperat, ejuſmodi probroſa carmina, turbarum plerumque ini- 15. Iul. 1561.
tia, ne pateretur. At illa inquiſitione reorum inſtituta, cito deſtitit: verita ne auctores agnoſceret, neve remedia (ut ad Regem 10. Aug.
ſcripſit) periculoſius adhiberet. Sed hoc 1562.
tempore ad hujuſmodi probra, quæ in Religionem, ac Religionis Antiſtites, ac præcipue in Granvellanum jactabantur tanto confidentius, quanto Nobilitati gratiora credebantur; addita ſunt ambigua Nobilium *SYMBO-*
ſymbola, magna utique conſpirationis, ut *LA conſpi-*
multi rebantur, argumenta. Rem, uti Gu- *rationis No-*
bernatrix edocuit Regem, quam pauciſſimis *bilium.*
memorabo. 29. Mart.

INEVNTE Decembri menſe ſuperioris anni, excepto epulo Egmontius, Bergenſis, *in convivio*
Montinius, aliiq; ejus ordinis Proceres ab re- *decreta*
gio ærarii Quæſtore Gaſpare Schetzio Grobendonchii Domino, cum ſermo incidiſſet inter pocula de moderando veſtiario famulorum ſumptu (fortuitone id factum, uti affirmat ex illorum dictis Margarita, an meditati ſermonem eo inclinaverint, ego qui- *ex Germa-*
dem in medio interim pono) laudare Ger- *norum more*
manorum conſuetudinem cœpere, quibus *traducta:*
toto anno apparent famuli cum iiſdem coriaceis femoralibus, ac lanea nigraque penula, ſeu pallio manicato: nec quidquam ſplendidi geſtant, præter manicarum ſumma ſegmentis ſericis (quæ alas vocant) circum humeros variata: ſumptu ad alendos equos, qui bello ſint uſui, multo ſapientius traducto. Placet omnibus exemplum; ſtatuuntque

1564. omittere in poſterum ſericatam ac ſumptuoſam ſyntheſim, omnemque illam famularem pompam verſicoloris ornatus: quin etiam ſublata veſtium colorumque varietate, quibus ſingulorum Procerum familiæ, ac potiſſimum circumpedes internoſcuntur, unum aſſumere concoloris ornamenti ac ſymboli genus, quo pariter omnium famuli ac ſtipatores utantur: ſic enim futurum, ut ea mutatio non alicujus avaritiæ præcipue tribuatur, & ſimilitudine veſtium conſenſus appareat animorum. Ergo addubitantibus, quinam eorum inſigne coloremque veſtium, & tamquam teſſeram præſcriberet; viſum eſt ſorti rem committere. Iactis itaque talis, eam provinciam ſuſcipit Egmontius: amictum imperat è panno laneo nigroque, atque ad pallii laxas promiſſáſque manicas addit ſuperne, quas dicebam, holoſericas alas: in quibus ſymbola cernantur, acu picta hominum capita, & verſicolores cuculli, quales apponi ſolent centonibus fatuorum, ſcurrarumque. Exemplar hujusmodi alarum, ne quid Regem lateret, ad eum Gubernatrix poſtea ſubmiſit. Iamque phrygionum ſarcinatorumque officinæ plenæ erant iis veſtibus atque Inſignibus, erecto ad nova hæc vulgo, materiamque ſermonis avide arripiente, neque ſemper aberrante. Namque alii cucullos ad Cardinalem transferebant, qui more ampliſſimi ordinis, hujuſmodi amiculum capitis geſtabat in humeros rejectum: capita vero dictitabant ejuſdem Cardinalis eſſe atque ipſius aſſeclarum, inter quos Ducem Areſchotum, Comitem Barlamontium, præſidemque Viglium numerabant: conficiebantque, per eas ambages ſignificare Nobiles Belgas, Non ſe inſana capita, (uti illos interdum Granvellanus appellavit) ſed ipſum Granvellanum, ſocioſque eo nomi-

Sortito commiſſa:

famulorum veſtibus appoſita.

29. Martii.

Eorum in vulgus interpretatio.

nomine digito monſtrandos eſſe. Alii potius opinabantur, iis capitibus, fatuorumque cucullis, ſe tantummodo Proceres indicare: quaſi illud acciperent inſani cognomentum: ſed intelligeret interea Cardinalis, quam concors ea eſſet inſania: timeretque proinde, ne ex illo numero Brutus exiſteret. At Margarita licet id aliquanto mitius interpretaretur, tamen verita, ne populus, quem ſuper ea novitate ancipitem digladiantemq; videbat, ſtudio partium foveret augeretque turbas; acriter egit cum Egmontio, aliiſque Nobilium, ab incepto deſiſterent, omitterentque nova illa factionum irritamenta. Sed quoniam & penularum plurimæ, & ſupra duo alarum millia perfecta jam erant; ſatis habuit Gubernatrix, ſi capita, cucullique (præcipua offenſionis materies) tollerentur è manicis. Quibus non niſi ægre ſublatis, aliud eorum loco ſymbolum, colligatum ſagittarum faſciculum, deſignavit Egmontius: quod diceret, eam Caſtellæ regni Notam eſſe, (quamquam non regni, ſed Reginæ Iſabellæ Catholicæ Inſigne fuit: ac poſtea à fœderatis ſeparatiſque à Rege Provinciis Belgarum aſſumptum eſt) affirmaretque, à ſe ſubſtitui argumentum illud ad Collegarum concordiam in Regis obſequio conteſtandam. Non ideo tamen ea res caruit obtrectatione multorum, qui conſpirationem non jam cucullis, ſed jaculis, & quidem in faſcem implexis, eoque non perinde infringendis expoſitam, haud dubie funeſtam Granvellano canebant. Neque his Gubernatrix intentius obſtabat, ſperans EX CONTEMPTV remedium: ac ſæpius experta, nonnullorum contumaces animos, & plura, ſi inhibeantur, auſuros, laxamento aliquo melius curari. Ex quo factum, ut mos ille famularium veſtimentorum, quæ bis in an-

1564.

Demit ex eu aliquid Gubernatrix.

Cujus loco aliud Nobiles ſupplent.

Vti Rex Egmontio reſpondit Orangius in Apolog. 1581.

Non ſine plurium offenſione.

Rex, & occaſio finem ei imponit.

1564. no ſortiti quique Nobiles præſcribebant, diu poſt tenuerit: donec Philippi Regis mandato, noviſque rebus intercedentibus deſitum eſt.

20. die. FEBRVARIO tandem menſe ab Hiſpania reverſus Armenterius Belgicæ aulæ ſtatum immutavit. Etenim inter multa Principis juſſa, quæ inde attulit, prima fuit evocatio Granvellani Cardinalis è Belgio: in quam conſenſit ad extremum Rex, ut hanc quoque Belgis occaſionem ſubtraheret querelarum atque diſſidii. Rex enim ſicut ex aulicis habuit neminem à quo regeretur, neque cujuſquam gratiam ſuper auctoritatem ſuam eſſe umquam voluit; ita extulit quidem aliquos ac fovit, ſed ſibi regniſque perutiles expertus, inter quos merito Granvellanus fuit. Tamen quod ſciret in hiſce potiſſimum regionibus diu non ferri potentiam externorum, eratque in oculis Gallicæ exemplum aulæ; occupandum putavit integra auctoritate, quod fortaſſis indecorè neceſſitas expreſſiſſet: dandumque Belgarum petitioni, quod Provinciarum ſecuritati dabat. Accedebat mutata ſeu voluntas, ſeu conſilium Margaritæ, quæ ſperabat, illa publici odii victima ſe multorum gratiæ Procerum litaturam. Et Granvellanus jam præſenſerat, reverſoque Armenterio ſtatim obſervavit aulicorum ora (quæ maxime ſervire ſolent) non perinde blandientia, rariorem circa ſe comitatum, infrequens limen: amicorum multis inde fugientibus, ubi probari debuerant. Nec tamen is acceptis ea de re litteris à Rege, quidquam obſtitit: quin paratum ſeſe ad parendum, quocumque locorum admoveretur, peralacriter oſtendit. Audituſque per eos dies, cum apud amicos quaſi tædio curarum nauſeabundus, de otio, deque avocamento à negotiis aliquo philoſophare-

EVOCATIO Granvell. Card. è Belgio. Rege eur in eam conſentiente: & Gubernatrice optante. Granvellanus rem præſentit ex mutato aulæ vultu. Non dejicitur animo.

pharetur. *Satis ſe aliena curaſſe. Optandum* *1564.*
homini laboribus fracto requietem: nec reſpu- *Miſsionem*
endam obſeſſo adeuntium multitudine liberta- *cupere vide-*
tem. præſertim experto, ASSECTANTIVM *tur-* *tur.*
bam concurrere, ſicut ad lacum ſolet, quem
exhauriunt, & turbant. Aula potentiam plus
in fronte habere quam in receſſu. Et HVMA-
NA *omnia reperiri plerumque minora dum*
poßidentur, quam dum optata finguntur.
Crederes, hæc illum diſſerere firmato videlicet animo adverſus pericula ex longo metu periclitandi. Ni potius non conſtantia illa, ſed cura fuit, mœrorem adumbrata lætitia convelandi, quo æmulorum ſaltem ocuos cupito illo mœrentis aſpectu fraudaret. Certe paucis ante menſibus *Acciri ſe*
(quod exitum præVideret prorſus indecli- *tamen op-*
nabilem) per litteras egerat cum Duce Al- *tat in Hi-*
bano vetere amico, petieratque, ut ſi forte *ſpaniam.*
Belgio cedendum eſſet, à Rege in Hiſpaniam acciretur. Sed Albanus aliquamdiu du- *Ambigente*
bitavit, advocaretne in Regiam hominem *primum*
non incallidum artium aulicarum, & gratia *Albano*
fortaſſe præiturum: (quippe NVLLA vir- *Duce:*
tus in aula minus evehitur, quam quæ maxime timetur) an potius amici acceſſione augeret partes ſuas, ac ſaltem homine Belgis infenſo uteretur (quod Armenterius Gu- Octo. 1563.
bernatrici ſcripſit ab Hiſpania) ad eos, quos *Poſtea ami-*
in illis Provinciis ipſe quoque oderat, ulci- *cum adju-*
ſcendos. Præpotuit tamen apud Albanum *vante apud*
poſterior hæc ratio: vicitque metum ira, *Regem.*
nempe acrius tormentum concitandis eorum animis aulicorum, quos longa apud Principem felicitas quantum ſecuros gratiæ, tantum intolerantes injuriæ facit. At *fruſtra.*
Regem fruſtra rogavit Albanus pro Granvellano Cardinali in Hiſpaniam evocando. Rex enim, cui paulo ante perſuaſerat Armenterius, in rem non fore præſentiam ejus

1564. in aula, cujus odium comprehenſurum corrupturumque eſſet mandata Principis, quæ ſubinde mitterentur in Belgium, quaſi ex conſilio Cardinalis illa provenirent; maluit in Burgundiam, haud procul ab iis Provinciis, concederet: unde ſperaret aliqvando eum Belgio reſtituere. Et ille tanto pronius ad id animum appulit, quanto tunc quidem honeſtior ſeſe ſpecies offerebat Veſontionem in patriam abeundi ad Granvellanam parentem ætate morboq; gravem inviſendam, una cum Cantoneto fratre, qui Gallica legatione functus, ob eamdem cauſam in Burgundiam cogitabat. Ergo non vulgato ante diſceſſu, quam Cantonetus Bruxellas veniret: nempe ut ſponte ſua, initoque cum fratre conſilio abire in patriam, non Regis imperio è Belgio exire videretur, ſexto Idus Martias in Burgundiam, ſparſa in plures fama, quaſi inde brevî rediturus, abſcedit. Simul Belgarum Dynaſtæ acceptis per eos dies à Philippo Rege litteris, juſſique in Senatum redire, ac pluris auctoritatem Principis, quam odia cujusquam facere; in aulam Senatumque revertuntur, magna fere omnium ordinum gratulatione plauſuque: niſi quod imminuit nonnihil eam multorum lætitiam relicta de reditu Cardinalis opinio. quam etſi plures inanem credebant, compoſitamque ab homine, ut ajebant, ſuperbe miſero, atque indomabili, quique etiam in fuga minaretur; ſecus tamen ſuſpicabantur alii, ac Margarita in primis, non ignara quam ægre repugnanterque deſcendiſſet ad Granvellani abitum Rex. Cui propterea per litteras aperit, detectam ſibi ab Egmontio, ſed occultatis auctoribus, conſpirationem adverſus Granvellanum: ut ſi is pedem referat in Belgium, ne diem quidem victurus ſit. Quin etiam Villettam quemdam Granvellani

nam in Burgundiam deſtinatur.

Thomas Perenot. Cantoneti Dom.

Ac tandem abit, ſparſa reverſionis fama.

10. Mart.

7. Mart.

Id lætitiam multorum imminuit,

& Gubernatricem angit.

29. Mart.

Qua Regem ad avertendum reditum exorat:

vellani popularem flagitio deſtinatum memorant ſcriptores Belgæ ex incertis hominum rumoribus. Et ego id objectum Egmontio atque Hornano tamquam Villettæ conſciis, legi in quæſtionibus de utroque habitis, anno ſexageſimo octavo. Præterea inter arcana, quæ matrona non ignobilis è finitimis provinciis per id tempus in Belgium ſubmiſit, hoc quoque reperi de nece Cardinalis agitatum. Niſi forte hæc omnia ad deterrendam Gubernatricem componebantur. 1564. *propoſito hominum periculo.*

PROFECTO in Burgundiam Granvellano, alia tum viſa urbis atque aulæ facies. Populus, qui tamquam ſolatium anguſtioris fortunæ ſuæ, ſpectare avide ſolet potentiorum caſum, eorum præſertim quos in Aula participes arcanorum novit, eoque illis imputat aſperiora quæque Principis imperia; palam exultare geſtireque, gravi ſe cenſore liberatum. Sed maxime Primores Belgæ, obvio uti ſit aulicorum obſequio; ejectum aliquando æmulum gratulari: gloriari in libertatem ab ſe vindicatam denique Gubernatricem: ſatis eam ſub moderatore fuiſſe, ſatis ſe paſſos eſſe novi hominis inſolentiam, qui tamdiu ſe ſubacto Belgio in Purpura triumphaverit. Exinde Margaritam multo quam ante officioſius obſervare, frequentes in Senatu adeſſe, publica impenſius curare. Margarita ea opportunitate utendum rata, multa ſimul urgere, ac potiſſimum de novenni ſubdio in triennium prorogando, quod fruſtra ſæpe tentaverat, agitare. Et pleraque procedebant: cum & crebris Cardinalis in Belgium litteris, queîs reditum pollicebatur, & valida Cardinalitiorum factione (ſic enim Croium Areſchoti Ducem, & Comitem Barlamontium, & Præſidem Viglium præcipue nominabant) ſuſpiciones in multorum animis

OB DISCESSVM Granvellani lætitia tum populi, tum Nobilium.

Quorum alacritas uſui eſt Gubernatrici. Sed opinio reditus Granvellani interturbat.

 mis

1564. mis renovatæ, ac plurimum de ſuſcepta jam alacritate remiſſum. Nam ex vna parte plerique Nobilium vereri ſeſe dictitabant (niſi potius hujuſmodi cauſam occultis conſiliis prætexebant) ne, ſi difficultatibus explicatis ad exitum res ipſi diſponerent; interveniens improviſo Granvellanus in ſucceſſu ſeſe intrepide miſceret. Ex altera parte Cardinalitii hæc ipſa ſegnius curabant, vel Margaritæ nonnihil offenſi, vel ut abſentiam Cardinalis oſtentarent, ſimulque deſiderium hominis elicerent. Sed Gubernatrix obſtabat, iteratis ad Regem litteris, vitaque Granvellani (credo, ut in illius diſceſſum merito conſenſiſſe videretur) non parce perſtricta. Quod fuit cauſæ, cur à Magiſtratu in Burgundiam extra ordinem miſſo, qui Regis nomine de ærarii adminiſtratione cognoſceret, oblique in Granvellani facta inquiſitum ſit. Qua de re certiorem dein Regem factum

Ad eam penitus tollendam agit cum Rege Gubernatrix:

29. Nov. orat Gubernatrix, ut quoniam multa adhuc agere Granvellanum à Burgundia in propinquum Belgium Nobiles ſuſpicentur: ac dictitent, illius perſonam abiiſſe, mentem animumq; negotiis intereſſe, & tamquam umbram Belgio volitare; liberet eo qualicunque metu Provincias, hominemque Romam, quam ille ſibi ſedem olim deſtinavit, abducat: id, quod Granvellani ſponte, non juſſu Regis poſtea factum eſt.

ut hominem è Burgundia Romam transferat.

1565. NAMQUE Decembri menſe inſequentis anni, mortuo Pontifice Pio IV. ad comitia Romam profectus Granvellanus (juvat enim de eo quæ ſecuta ſunt, & poſtrema cognoſcere) rurſum á Philippo Rege, in cujus gratia ſpeciem non vim amiſerat, ad intima quæque regni negotia Romæ obeunda, majori quam ante benevolentiæ ſignificatione admovetur. Patuitque, quid interſit inter eos qui in Principis gratiam incidunt, & qui

RELIQUUM vitæ Granvellani. Romam ad comitia proficiſcitur.

eam

eam promerentur; ſiquidem illi ſemel depoſiti, perpetuo jacent; hos abſentia Principi commendat, neceſſitas muneribus reſtituit. Et obvênit apprime tempus homini curarum avido peropportunum, cum de fœdere agitabatur inter Chriſtianos Principes toties incepto, toties omiſſo. In quo ipſe, ut erat ad ſubitaria conſilia inſtructo ſemper animo & commutabili, acceptis à Rege ampliſſimis mandatis, ut una cum Franciſco Cardinali Paceco, ac Ioanne Zuniga legato, quibus videretur conditionibus, fœdus cum Pio V. Pontifice, Venetaque Rep. jungeret; ſublatis, quæ renaſcebantur quotidie, controverſiis, impigram ac fidelem erga Hiſpanum operam navavit. Inde regno Neapolitano vexillum ſceptrumque, inſignia militaris imperii, miſſa á Pio Pontifice tradidit. Quo Pontifice vita functo, Romam ad comitia profectus, opportunitate conſiliorum, præter potentiam Hiſpanarum partium, quas ducebat, auctor in primis fuit, ut Gregorius XIII. magno utique Chriſtianæ rei bono, Pontifex crearetur. Cujus tamen Pontificis animum graviter offendit, dum reverſus Neapolim, in ejus adminiſtratione Provinciæ ferri ſe paſſus eſt impotentius aliquando adverſus Eccleſiæ jura, contra quam de Purpurato Eccleſiæ Antiſtite Romæ ſperabatur: at non contra id, quod fieri à Sacris Infulatiſque hominibus non raro videmus, quos longe intentius, quam pleroſque Principum adminiſtros, propugnare politicas Dominantium cauſas obſervatum eſt; ſive illos declinandæ ſuſpicionis cura flectet in contrariam partem; ſive intima rerum, quæ oppugnari poſſint, conſcientia & æmulatio incitet, nec retardet ſacri Ordinis veneratio, quæ erga habita & familiaria plerumque eſt minor. Extraxerant lictores Granvellani Proregis è cuſto-

1564 In ſacrum Principum Chriſtianorum fœdus incumbit.

Prorex Neapol. creatus vexillum tradit Io. Auſtriaco. 1571. 1572.

In comitiis pro creando Gregor. XIII. laborat.

mox illum offendit. ob violatum Eccleſiæ jus.

in controverſia cum Archiepiſcopo.

cuſtodia Neapolitani Archiepiſcopi Ma
Carafæ, facinoroſum hominem, cujus acti
nem ſui eſſe fori Granvellanus affirmaba
Cumque ob id ab Antiſtite Mario Sacris i
terdictum eſſet regiis miniſtris; offenſus in
placabiliter Granvellanus, juſſis in carcere
conjici Archiepiſcopi famulis, Præſuli i
ſacros reditus interſiſtit. Nequidquam o
nitente, indignationemque Pontificis inte
minante Antonio Saulio Pontificis Nunci
A quo admonitus ſtatim Gregorius, iratu
que præter modum, præſertim quod eode
tempore, quo hæc Neapoli agitabantur
Cardinali Granvellano, Caſtellæ ab ejus co
ſilii Præſide Didaco Covarruvia Segovie
Epiſcopo ſimilia attentabantur; Saulio ma
dat, Cardinalem Proregem adeat, ac præci
denunciet, Niſi quæ in Archiepiſcopum i
que familiam ejus egit, intra definitos di
corrigat, atque acta reſcindat; ſe, pro tra
ta ſibi a Pontifice poteſtate, illum Purpur
torum Senatu protinus emoturum. Quib
à Saulio (licet ei mitiora mandata ſuadere
aliqui, veriti, credo, Proregis iracundiam)
injunctum erat, intrepide peractis, enim
ro exterritus improviſa denunciatione Gr
vellanus, eductis tandem vinctis, atque A
tiſtiti quæ debuerat, reſtitutis: imo re
rum uno ex ſua in Archiepiſcopi cuſtodia
tradito, in ejus videlicet noxii locum,
controverſiæ occaſio, properato jam ſuſpe
dio, pœnas dederat; Pontificia exinde ju
majori utique ſtudio ac reverentia compl
xus eſt. Adeo MINAE ſi cum unoquoque
æquentur, unumquemque demum terre
Porro Provinciam quadriennio cum re
ſet, magna quidem prudentiæ laude, min
tamen pudicitiæ cura, quam ſenem ſacraq
ornatum Purpura condecebat, Romam
diit, placato utcumque Pontifice. Vnde p
ann

Quod jus Pontifex per Nuncium ſuum tuetur.

Et ipſe Prorex demum paret.

ocatus à Rege in Hiſpaniam 1564.
tatis annum ſexageſimum ſe- 1575.
ilio rerum Italicarum ſumma *Conſilio re-*
te præficitur; aliquibus Regni *rum Itali-*
aud ſane gratus,quorum in re- *carum præ-*
dicia plerumque inania & mi- *ficitur in*
ere ſolidaque multorum expe- *Hiſpania.*
avabat, atque indignabundus *libertas ejus*
gebat. Quin etiam Regem ip- *in proceres,*
compertum habeo: dum a-
i Imperatoris facinora immo-
do, quidve ille in re conſimili *& in ipſum*
dem admonendo;exigere præ- *Regem.*
ur ad ſuperiorum normam o-
ntibus libertate, quæque vel
n viros Philippi Macedonis fa- Q. Curt.
andrum filium extollentes af- lib. 8.
minem non latebat agere ſe a-
n meritis pridem captum: cu-
pertus erat adverſum ſe ceſſa-
m deeſſe. Habuitque hujus rei 1580.
umentum: quod proficiſcens *Hiſpaniam*
m Luſitanum Regnum Philip- *moderatur*
ndæ curam Hiſpaniæ Granvel- *abſente*
t. Redienſque è Luſitania, dum *Rege.*
rpetanorum ingenti omnium
quentia plauſuque intravit in Madrid.
triumpho, unum hunc Purpu- 1583.
ſiniſtro lateri adequitantem *Honor ei à*
que tribus poſt hæc annis re- *redeunte Re-*
ugusta Granvellanus, qua in *ge habitus.*
nam Philippi Regis filiam cum
anuele Sabaudiæ Duce matri-
erat; Mantuæ ſeptuagenarius Madrid.
, ipſo die, quo ante annos duo- 1586.
arolus V. Imperator obierat: *mors ejus.*
aliquanto Veſontionem tran-
patris oſſa conſepulto. Vir eo *& præcipua*
nine familiaribus & continuis *laus.*
bſervandus, quod abſque adu-
lationis

1564. lationis tormento, quadraginta circiter a
nos incorrupta fide arcem obtinuerit pri
cipalis aulæ: ex eaque ſemel ejectus, ab
caſu, tamquam à quieto repetito ad fav
rem curſu, longius quam ante proceſſeri
quippe nactus Principem, apud quem libe
tatem & gratiam, rata felicitate, ad extr
mum uſque tenere licuerit. Sed hæc mul
poſt evenere.

RELIGIO à Gubernatrice procurata, commendata ei à Rege; ſerio,

INTEREA Belgii Gubernatrix ad ſtabilien
dam Religionem, cujus inclinatio multis l
cis audiebatur, animum ac vires intendi
Nam Rex eam in primis curam per Arme
terium imperaverat, aliiſque ſubinde atq
aliis litteris idem urgebat. Et ſane non id
Philippo Rege in ſpeciem curari, oſtendeba
litteræ (quæ apud me ſupra centenas) eju
dem manu, aut arbitrariis notis exaratæ a
Margaritam: in quibus nihil ille famæ op
nionique dare, ſicut in iis, quæ in Sena
Belgico legebantur; ſed abſque fuco nece
tates, metuſque, & occulta quæque ſor
aperire conſuevit. Atqui in hiſce arcanis li
teris ita Religionem ſedulo committit co
mendatque, ut ejus curam eſſe primam ſu
mamque, ac cetera poſt illam haberi veli

& cum cura adverſus hæreticos pæne incredibili;

eo progreſſus, ut ſæpenumero Gubernat
cem doceret rationem hæreticos intercip
endi: eorum tamquam veſtigia & cubil
ipſe monſtraret: etiam indices eorunde
contexeret (quos habeo regiis litteris incl
ſos) ea diligentia confectos, ita cujuſq; co
ditione, vicinia, ætate, ſtatura ad ungue
explicatis; ut mirum profecto ſit, Princip
in tam multas diſtractum diverſumque R
gnorum curas, huic rei quaſi per otium v
caſſe: inquirendiſque hominibus plerumq

nec minima cum liberalitate in

obſcuris, ſollicitudine etiam in privato ci
admiranda, cogitationem manumque f
xiſſe. Quo etiam fiebat, ut quoties de C

th

i è Britannia quotidie profugie- 1564.
ium, Margarita referret ad Re- *Anglos*
eritate homini inſolita, præter *exules.*
quos alendis ejuſdem inſulæ ſa-
Religionis cauſa apud Belgas
attribuerat; dividi in alios ſæ-
orum millia, interdum plura,
uciora, numquam non aliquid
Qua liberalitate Principis invi-
dein collegia ejuſdem nationis
ſpaniaque, magno utique Ca-
ono, inſtitui cœpta ſunt. Igi-
rix & ſua ſponte, & Regis im-
dam Religionem verſa, præſer-
bilitatem ob recens beneficium
beret; ſcriptis ea ſuper re litte-
Epiſcopos, ac Præfectos, mul-
mirifice commovit.
æretici trahebantur ad ergaſtu- *HÆRE-*
turque, territis ex eo non pau- *TICI ple-*
i ſupplicio afficiebantur, non *ctuntur,*
reſtitutis. Et Rupelmundæ *eventu va-*
dos hæreſi imbutus, cum ſibi *rio.*
ce, qua attinebatur, effugi- *Audax hæ-*
facinus ſane deſperatiſſimum *retici Sa-*
Ignem admovere ſtatuit pro- *cerdotis fa-*
i, ubi commentaria ſervaban- *cinus:*
umenta Provinciæ: ratus, ſe
tione, ſollicitis circa publica
pſarum. Communicato con-
qui una cuſtodiebantur (hi no-
nem ſubjecit, ardebatque jam
bito militum accurſu extincta
retractus à fuga, ſimul cum in-
iis, ſed iis non paulo felicior,
Namque hæreſim palam exe- *Sed ei ad*
gna, quæ ſe ad ſpectaculum *extremum*
ultitudine: ac male Cal- *ſalutare.*
nalis omnibus hæreſum figu-
que iterum precatus; popu-
lum

1564. lum admonuit , ut ab ea novarum o
monum ſcabie , quam fatigando corru
pendoque humano generi tartareus hoſ
immiſerat , præcaverent. Ita Catholice m
ri ſe conteſtatus , ſecuri percuſſus eſt. Qu
rum nihil omiſit , ad Regem ſcripta tun
piſtola Gubernatrix , haud dubie gratifi
tura Principi talium perquam avido. V
13. Aug. rum Antverpiæ paulo tumultuoſius tran
Fabricii A- acta res eſt. Ducebatur Chriſtophorus F
poſtata ſup- bricius, qui deſerta Carmelitana familia d
plicium, ctaque uxore apud Britannos, hæreſi corr
Ex ejuſdem perat aliquos ex Antverpiana plebe. Ia
litteris 8. que eum lictor admovebat infelicibus
Octobr. gnis comburendum ; cum repente , du
facem ſubjicit, jaci hinc atque hinc lap
des, (incertum , quorum manibus) inc
piunt. lictor proviſu periculi ſi cunctar
lictoris ani- tur , ſimul ne ſontem plebi relinquere
mus in eo prompto celeriter ferro , ſemiuſtulatu
perimendo. occupat , conficitque : inde ſaltu mili
bus immiſtus , præſenti exitio ſe ſubd
cit. Eluſi eo facinore qui tumultum inc
perant, deſtitêre tunc quidem, ſive impar
armatorum globo qui aderat , ſive fruſt
minaturi, extincto jam reo. Poſtero tam
die , eorum aliqui mulierem nacti , quæ F
bricium indicaſſe prima ferebatur , inſe
Inde exci- circumſtant, ac ſuper contumelias ſaxa ing
tata populi runt : necaſſentque , ni propere declinante
ſeditio: vicinæ domûs latebra texiſſet. Eodemq; d
affixum in foro carmen perlectum eſt ſa
guine conſcriptum, in hanc ſententiam: *E*
Antverpiæ, qui Fabricii necem propediem ſ
ulturos conjuraverint. Quæ cum Rex poſt
reſcivit, (dubium, an ſupra verum modum
5. Nov. que aucta) ſororem peracriter admonuit,
& compo- ea flagitia diu carere pœna pateretur. S
ſita. illa , uno ex iis , qui lapides jactauerant ſ
ſpenſo (nam reliqui , ut erant infimæ ſorti

faci

gam arripuerant, aut in ipſa ur- 1564.
te tegebantur) terrore potius,
ciiscivitatem in præſentia com-
t Brugis multo adhuc contuma- *Brugenſiũ*
dies à Senatorio ordine pecca- *facinus in*
ra ad Regem ſcripſit, qui plera- *Quæſito-*
anculum obſervabat, atque in *rem Fidei.*
anſmittebat, Hiſpanus mona- 10. Sept,
enim cauſarum Fidei Quæſitor
orem ſuum (nam Prætor urbis
nationem Senatûs, auxilium
luci hæreticum in vincula à tri-
us curaſſet; Senatus illico rapi
uſſit, occluſiſque carcere jeju-
aqua & pane tamdiu toleran-
cum Gubernatrice tranſigeret.
ri in foro placuit voce præco-
nterim hæretico, gravi utique
ioni Quæſitorique pariter im-
n profecto injuriam non ſatis
ecati ſunt Brugenſes, qui Gu-
propere adiere, ultro etiam
ultu, quem haud dubie Quæſi-
in civitate non paſſura de pri-
iquid carpi, niſi ipſi animad-
ſſe acri ſed ſalubri, populari-
pportune mitigaſſent. Qua
gerit Gubernatrix, quidve Re-
t, poſtquam ab eo Monachi
lam, compertum non ha- 25. Nov.

DE TRI-
TENTINO
Concilio.

di credo facinora Gubernatrix
de ratione, qua Tridentini
ilii adverſum hæreticos paulo
Belgium, (quorum aliqua am-
atur) obſeruanda eſſent. Cum
mero in eamdem ſententiam
aret, quibus de hæreticorum
e Præſulum indulgentia quere-
tque propterea reſtitui Patris
edi-

1564. ediĉtum, quod tranſlato ad Eccleſiaſticos v
ros judicio abolitum erat; Margarita et
peropportunum id fore reſpondit, cum n
vorum Iudicum Quæſitorumque complur
eam poteſtatem tam avide haberent, qua
timide adminiſtrarent; negavit tamen uſu
pari ediĉtum poſſe, ſi ratio eſſet habend
Concilii, cujus auĉtoritate ad Eccleſiaſticu
tribunal hujuſmodi cauſarũ cognitio tran
Pii IV. ferebatur. Acceſſit, quod cum Pius Ponti
1564. fex hoc anno ſexageſimoquarto, cujus ma
Pont ſolli- gnam partem proponendis uſurpandiſqu
citudo in eo Concilii decretis attribuerat, eorum uſu
promulgan- ac patrocinium Chriſtianis Principibus im
do. penſe commendaret; viſum eſt Hiſpaniaru
Et Philippi Regi, in ea re ceteris præire: non ſolum o
Regis in ſu- inſitam homini pietatem, ſed etiam qui
ſcipiendo. Concilium à Carolo parente, dum Roma
1563. Paulo ſubſtiterat, impetratum, hæreditario nimi
III. Pont. rum ſtudio ſibi ſuſcipiendum putavit. Du
vero in Hiſpania primum incumbit in ea
DISSI- curam, dein in Belgium ad ſororem de illiu
DIUM in- uſurpatione ſcribit; Romæ intervenit ali
ter Pontifi- quid, ex quo abalienandus à Pontifice ani
cem Regem- mus Regis, eoque Concilii cura in Hiſpa
que ob hono- nia Belgioque protinus intermittenda cre
rificentiorẽ debatur.

locum Re- Etenim excitata in Tridentino Concili
gii Orato- controverſia de honorificentiore loco int
ribus attri- Oratores Galli Hiſpanique Regum, quod hi
buendum. ſuperiorem illum pati nollet, ille hunc ne
Onuph. que parem; tunc quidem compoſita utcun
Pan. in Pio que fuerat, Hiſpano ſeorſim ab aliis Orato
IV. Adrian- ribus honeſte collocato. Sed dimiſſo Con
l. 18. hiſt. cilio, controverſiæ definitionem Romæ u
Thua. l. 35. gente Ludovico Requeſenio Philippi Regi
hiſt. Oratore, Pius Pontifex in odioſa explicati
Tridentilis ne tergiverſari primum, dein Requeſeniu
primum ex- monere, ut ab ea contentione deſiſteret; a
citata, & extremum utrique occulte ſuadere, ut ad ſa

cru

1564.
alium Collegium cauſam inte- rent: interea à publicis in Pon- cæremoniis abſtinerent. ratus ob diverſa Cardinalium ſtudia n infinite judicium, ſe certe à entiæ neceſſitate, atque adeo ab ahendum. Nempe imitandum em facete dicebat: qui (ut eſt ve- m diſciplinæ commentum) ex inum genere, proſperum ipſe auſtum adhibito Deorum con- uere ſolitus ſit. Verum incita- mos tamquam à curſu retinere erat: & uterque procraſtina- cis offendebatur, Henricus Oſ- nis Caroli Regis Orator, qui ea ſe quodammodo exæquari do- rtim cum timeret, ne ſicuti per la Ferdinandi Cæſaris, eadem ore inter utriuſque Regis Ora- ſita lis fuerat, ut alterna vice a- præirent; (Gallo propterea ab) idem fortaſſe, invaleſcente ex- næ ſtatueretur. Quamobrem quam Pontificijs ceremoniis a- ermiſſis, ſacro demum die Pen- Cæſaris Oratorem, Oratorem num obtinere locum voluit. Ex ira Requeſenius, poſt publicam tionem Philippi Regis nomine tam, ejuſdem Philippi juſſu Ro- t. Id vero cum multos expecta- ſos habuit intentoſque; quid ex- us ageret in Concilii præſertim antopere Pontifex urgebat; tum pugit Auſtriacam Belgii Guber- od hæc Provinciam haberet, in- hilippi Regna, hæreticis undiq; us obnoxiam, ideoque Concilii n ea promulgari uſurparique ap- prime

compoſita, Roma reſti- tuitur.

Tergiverſa- tur in ejus definitione Pontifex: transferre illam cupit ad Cardina- les.

ipſe tandem explicat.

Hiſpano le- gato indi- gnante ac Rom. diſce- rente.

Suſpenſis ob hæc multis:

mæſta Bel- gii Guber- natrice.

1564. prime Pontifex optaret. Itaque ſollicita Regis animo, quid ille præſcriberet, exp ctabat: ſimulque timidius aliquanto in R ligionis cauſa pœnas exigebat. Nec dubit bant aliqui, quin de Tridentino quidem Co cilio actum jam eſſet in Belgio. lætis idcirc hæreticis, irridentibuſque Pontificis Rom ni prudentiam, qui non ſane in tempore i ritaſſet Hiſpanum: quo Concilium reſpuent quæ demum regna ſupereſſent Tridentin legibus obtemperatura? Quamquam alii eodem capite contraria ducebant, Ponti cis æquitatem nulla ſpe metuque labefact tam prædicantes: neque de Regis pietate conſtantia dubitandum eſſe: non receſſu rum ob privatam offenſionem à Concilii tu tela: quam ſi desereret, non defuturum pr fecto Gallum, qui eo ſtatim nomine ſuſcip ret, quod ab ea receſſiſſet Hiſpanus. Cu

latis hæreticis, quaſi jam actum de Concilio Trident. in Belgio;

6. Auguſt. ecce Philippi Regis perferuntur litteræ, qu bus Gubernatricem admonebat de conte tionis exitu longe alio, atque ipſe deberi aj bat non minus æquitati cauſæ, quam ſuo e ga Pium Pontificem amori obſervantiæqu *Ideo revocaſſe ſe ab Vrbe, in qua apparere cu dignitate non liceret, Oratorem ſuum; ſiquide nullum interea ſibi futurum erat privatu cum Pontifice negotium: eorum vero, quæ a publicam Religionis procurationem, aut ad ol ſequium & obedientiam Pontifici, Sanctæqu Romanæ Sedi præſtandam pertinent, (à quib ne latum quidem unguem res eum ulla dim verit) ſe curam demandaſſe Franciſco Card nali Paceco Hiſpaniarum apud Pontificē patr trono: cum quo ipſa tranſigat in poſterum ea quæ ſpectare videbuntur ad ſacrorum Antiſti tum deſignationem, aliaq; firmamenta Rel gionis, in qua ſtrenue propugnanda, ſicuti et am in Tridentino Concilio Belgis accurate pr ponendo exigendoq;, nihil ab ea remi ti, quad cum*

ſed falſis. Litteræ Regis indignati adverſus Pontificem; non tamen Concilii curam omiſſuri.

par eſſe. Et vero quoad Concilii 1564.
ecto Regis animo, nihil illa re- *Guberna-*
niſi in ipſa operis aggreſſione, *trix dubi-*
in limine offendiſſet. Exquiſi- *tat, an exci-*
ſtorum animarum, & excellen- *pienda ſint*
lemias virorum ſuper Concilii *aliqua de-*
ne judicio, auditis præterea Se- *creta in pro-*
entiis: ab his præcipue recla- *mulgatione*
ımque; Ne Concilii decreta, *Concilii.*
ta continerent aliqua adver- *Senatores*
ı, Provinciarumque privile- *ajunt.*
m capitum exceptione propo-
elgio. Quod iſti tanto liberius
: declamabant, quanto gratio-
credebant eam confidentiam,
ſpecie, Principis demum com-
ret, ſimul à culpa Principem
ıod tamen Regi, ad quem om-
referebat, haud probatum eſt; 30. Septem.
nſum, *Sibi non placere, in Con-* 25. Novem.
ponendo, quidquam excipi: ne *Rex negat.*
ſermonum avida, materies ob-
eliquis Chriſtianis Principibus
ntentis, occaſio imitandi prabe-
od de Regio ac Provinciali jure-
ſideratum abunde fuiſſe, cum de
publicando quaſitum fuit in
a illa plane difficultates exiſte-
ſicuti nulla tunc ratio habita
um ſine ulla exceptione propoſi-
tamen per levi moderatione in
lle in Belgio idem factitari: eoq;
a promulgationis exemplum, ut
rio ſuo populi ad unam ubiq;
er exigantur. Hæc autem pro *Quod diffi-*
to Gubernatricem agitare na- *cile Guber-*
tem, atque incepta patrare per *natrici re-*
onantem quam graves ſecuti *pertum eſt.*
m motus, in exitu ſequentis
in multorum perniciem ſimul 1565.
erupere

1565. erupere, opportune memorabo. Interi
Legatur in Hiſpaniam Comes Egmontius. Margarita, gliſcentibus indies non minus rarii, quam Religionis ubique difficulta bus: cum nec ſatis præſidii haberet dom nec à Rege per litteras quidquam exprim ret; optimum factu exiſtimavit, celeberri viri legatione Principem adoriri. conject que oculis in Egmontium, quod is præ claritudinem generis, rerumque Belgicaru uſum, magnis apud Regem, teſtatiſque m ritis impetraturus omnia crederetur, init anni ſexageſimiquinti, conſulto ante Sen
15. Febr. tu, hominem in Hiſpaniam deſignavit. Egmontius provinciam libentiſſime ſuſc pit, quoniam ſperabat (ut ipſe Gubernatri aperuit, & hæc Regi) occaſione publicæ l gationis, de privatis ſimul commodis ſe cu Principe tranſacturum. Magnis itaque ma datis, quæ Regi exp oneret, inſtructus, ſu mo omnium ordinum conſenſu ac ſpe, mu tiſque Nobilium, officii cauſa, deducentibu iter ingreſſus eſt, eo ipſo die, quo Franciſc
Legatio ad Maximil. Cæſarem ob mortem Ferdinandi Patris. Hallevinius Zeveghemi Dominus rediit Germania, quo illum Margarita legavera ut Philippi Regis nomine, ejus dolorem Ferdinandi Cæſaris, religioſiſſimi Princip mortem, Maximiliano filio, uxorique, reliquis per Germaniam Auſtriacis Regul officioſi ſolatii loco, teſtaretur. Id, quod b nevole factum acceptumque, eoque à Ma miliano Cæſare opera eſt abunde promiſ patrueli Regi.

MAVRITIVS Orangio Principi naſcitur. Hoc eodem tempore naſcitur Orangio Anna Saxonica proles altera, inditumque ob Septemvirum Annæ parentem, Mauri nomen. Atque hic ille Mauritius eſt à nol ſæpe, nec ſine fortis & cauti Ducis lau memorandus: quem à conjuratis Provi ciis ſubſtitutum in patris interfecti locum poſtquam apud Batavos (qui finis eſſe p

rumq

diuturni regiminis)alio nomi- 1565.
onem propemodum exercuiſ-
nte annis, dum hæc ſcriberem,
Bredæ inevitabili obſidione
xit. Hunc baptiſmo expiatum
um ritu, ſcribit ad Regem Mar-
men omnium maximam vitia-
ctis luſtrico die ſuſceptoribus
emviro Auguſto Saxonum Du-
oo Haſſiæ Dynaſta, Lutheranis
quorum nomine duo viri nobi-
adem hæreſi, ſponſores fuere.
ioqne Orangius, qui nunquam
em ageret, ab hæreticis juxta
cis uſurpavit aliquid, quo ſe
itaret, in ancipitem partium
per intentus.

Catholicè baptizatur, 15. Febr. ſed hæreticis ſuſceptoribus. Lantgravius,

ceris Margarita Regi ſignificat
picionem ſermoneſq; ob nun-
ſa cum Senatu communicavit,
colloquioque ad fines Aquita-
inter Catharinam Mediceam
Matrem, quæ cum illo Galliam
ellam filiam, Hiſpaniæ Regi-
rat enim Philippus Rex ad ſo-
atque, doceret proceres Belgas,
reſſu aliud parari, quam ut de-
i Regis matriſque finitima Hi-
ntium ſatisfieret. Idque etiam
ut ad ſuos per Europam Orato-
incipes ipſos litteris admonue-
ItaliaHiſpaniaque Dynaſta, aut
ni prætermiſſo, quem ejus col-
n occaſionemque ſollicite non
ec ideo ſuſpiciones Belgis exe-
tius ea ſollicitudine auxit: tan-
rum multis, atque hæreticis in-
antibus, non id à Medicea cu-
in filiam, ſed magni alicujus
lendi gratia adverſus hæreſum

COLLOQUIUM Caroli Regis, ac Reginarum ad Bajonam. 3. Febr. Ejus cauſâ Rex Hiſpaniæ reddit Belgis Proceribus, & reliquis per Europam Principibus Suſpiciones tamen multis non adimit, præſertim hæreticis:

H factio-

1565. factiones, ac turbamenta regnorum: pr
& auxit opinio interfuturi Regis. ſertim quod ipſe Philippus Rex interfutu
dicebatur. Et ſane rogatum ab Iſabella ux
re, ut præſentia ſua gaudium cumulare
haud alienum ſe oſtendiſſe certum habeo
3. Febr. ejus litteris ad Gubernatricem. Et quam
Cur Gubernatrix diſſuadet hujuſmodi iter. hæc diſſuaderet iter, affirmaretque, in
Majeſtatem ejus videri, ſi ſe poteſtati Gall
rum committeret eo tempore, quo parti
ob Regis ætatem, partim ob feminæ Regi
conditionem, magna eſſet populorum lib
3. Mart. tas erga Dominantes; reſpondet tamen,
doceatur ad Religionem pertinere, ut i
interſit, decretum ſibi jam tum eſſe, p
Dei cauſa nullis ſeſe moleſtiis periculi
Cur non interfuit Rex Hiſp. ſubtrahere. Tamen permiſſa Regina ux
re, additoque ei Comite Ferdinando T
letano Albæ Duce, qui Torquem aurei V
leris Philippi nomine Carolo deferret, i
à congreſſu abſtinuit: ſive diverſis alio
ris, ob nuncium obſeſſæ à Turcis Meli
17. Septem. ut Margaritæ ſcripſit; ſive EX LONGI
QVO melius reſponſa daturus. Qu
fuiſſe cauſam crediderim, cur uxori po
ſtatem omnem ademerit quidquam deli
randi, ſe per litteras non ante conſul
Ceterum in hoc colloquio litteris om
Varia hujus colloquii fama. um, etiam Poëtarum celebrato, quo
Bajonam Carolus Rex ac Reginæ, ſu
mo apparatu convenere, adnitentibus G
lis Hiſpanum faſtum majore faſtu poſt
bere; quid demum actum ſit, quanto ſe
tius inter eos (Albano tantummodo præ
te) agebatur, tanto confidentius aliqui
ptores tamquam vacuum locum, ingenio
plendum occupant, ac mira imperii arc
25. Sept. inde deducunt. Ego, conjecturis omiſſis
litteris manu Philippi Regis ad ſororem
per hoc colloquio ſcriptis comperta hæc
beo. Hiſpaniæ Reginam multis graviſſi

ibus', haud dubie à Philippo im- 1565.
porantі per Galliam Religioni re- *Quid in eo*
Fratre, à Parente, quorum præci- *actum ſit.*
rat, efflagitaſſe : illoſque quam
matos erga ea, quæ agitata ſunt,
periſſe , præterea de connubiis
erba facienti Mediceæ Reginæ ,
que & operam filiæ perquirenti ;
b Duce Albano ambigue reſpon-
uo integrum Philippo arbitrium
poſtremo occaſione legati eiſ-
à Salymano miſſi, ut renovaret
cum Carolo, ſermonem à Gallis
a amicitia renuncianda, fœdere-
lippo ac Cæſare ineundo, adver-
nem hoſtem. Sed neque hoc ,
gratum accideret , proceſſiſſe ;
gina declinante omnia , præter
gionis : quam cum iterum , Al-
ente, commendaſſet , poſt mu-
us atque oſcula, utrimque diſ-
trepidis præter modum hæreti-
aliquid forte ſubolueratr) ne ex *Hæretico-*
m , ceu ſtellarum parum ſibi be- *rum inde*
oncurſu , fœda aliqua procella *metus.*
rtenderetur. Et vero ingentem Thuan. lib.
notorum cædem, ſeptennio poſt 36. hiſt. An.
is, in hoc decretã eſſe conventu Herrera. l.
nt. id quod mihi neq; abnuere 12. c. 2. vitæ
re promptũ fuerit. potius incli- Phil. II. &
ut credam, & mutua Gallorum alii.
atq; hinc in Galliam adverſum *Et multorũ*
rincipumq; rebelles auxilia, quæ *opinio de cæ-*
ſubmiſſa vidimus: & Caroli Re- *de Hugono-*
ſabetha Maximiliani Imp. filia *torum ibi*
m quinto poſt anno celebra- *decreta.*
olloquio proveniſſe. Nam Phi-
quam dicebam , epiſtola innuit
ujuſmodi ſubſidiis ad profligan-
mutuo in poſterum ſubmitten-

1565. dis: & aperte docet, matrimonium non pl
ne rejectum fuiſſe ab Hiſpaniæ Regina, ſ
relictas, ut ipſe loquitur, patentes in ali
tempus conſultationi fores, quandoquide
tenera eorum, de quibus agebatur, æt
(quippe Carolus annorum quindecim, u
decim Eliſabetha tunc erant) moram adh
nupturis otiumque permittebat.

Madrid. *EGMONTIVS in Hiſpaniam venit.* 15. Febr.

SUB initium Martii menſis Mantua
Carpetanorum advenit Egmontius, præ
opinionem mandatumque Regis, qui diffe
ri ejus adventum cupiebat. credo, quod a
cepiſſet à Gubernatrice, eum libenter iter
Hiſpaniam ingredi privatæ utilitatis ſp
Excepit tamen illum perhumaniter, uti a
decebat virum primarium, multarumq
palmarum Ducem: audivitque ſæpius m
gna approbatione de publicis Belgii neceſſ
tatibus diſſerentem: immo ad privata de

Reſponſa & mandata Regis, 2. April. *prius cum Theologis conſultata.*

commoda transeunti in omnibus fere, qu
popoſcit indulſit. poſtremo reſponſa, qu
Gubernatrici referret, ampliſſime litteris i
ſtruxit. Ea, certius ut deſtinaret, explora
da ſibi duxerat, in iis præſertim quæ ad R
ligionem pertinent, ex Theologorum, qu
ob eam cauſam coëgerat, placitis monit
que. In quo doctorum hominum ſenatu a
mirationi fuiſſe pietatem Regis, unum e
rum, qui interfuêre, memorantem audi

in hunc modum.

Evocati enim ad ſe primores quique Divi
facultatis interpretes, conſultique quid
Religionis libertate, quam enixe poſtulav
rant Belgarum civitatum aliquæ, ipſi ſen
rent; cum pleriq; perſpecto earũ Provinci
rum ſtatu, affirmarẽt, avertẽdo graviori m
lo, quod utique timeretur ex civitatum de
ctione, jacturaq; obedientiæ erga Principẽ,
ga orthodoxam Eccleſiam; poſſe Majeſtate
ejus abſq; Dei offenſa in libero rerum ſacr
rum cultu populis indulgere. negavit acc

t

fuiſſe, ut docerent an permitte- 1565.
ſed an ſibi neceſſario permitten-
berent. Illis neceſſitatem vide-
ſeverantibus, tum Rex in eorum
umi poſitus ante Chriſti Domi-
m, *Ego vero*, inquit, *Divinam*
tuam oro, quæſoq; Rex omnium
t mihi mentem perpetuam velis, ne
te Dominum reſpuerint, uſpiam
ici Dominum acquieſcam. At-
ſententiam firmatus, ſuum de
onſilium aperuit, in iis quas di-
s, Egmontio comiti tradendis.
m illas traderet, hominemq; di- *Rex de ſym-*
n diſſimulandum putavit, offen- *bolis inGrā-*
parum fuiſſe noviſſima Nobili- *vellanum*
tione, ac veſtium ſymbolis in *uſurpatis*
Granvellanum expoſitis: in eo- *reprehendit*
ii in primis, qui auctor habeba- *Egmontiū.*
dem, prudentiam quidem certe
At Egmontius omni aſſevera-
firmaſſet, ludicram illam ac pla-
fuiſſe ſuper menſam hilaritaté;
orum ſcurrarumque pileolos id- *Qui ſe pur-*
eſcriptos, ut ſcurrile quid ac me- *gat:*
atium inſania deridiculo, non
uam foret; non omiſit Car- *& culpam*
us culpæ principem nominare, *in Gravell.*
s amicorum quotidie cogentem *rejicit.*
ilitatem, eoque meritum, qui à
aria experiretur. ceterum in hu-
greſſibus (idq; jurejurando ſæ-
ſito teſtatus eſt) nihil ſe adverſus
ajeſtatis ejus obſequium medita-
iam, ſi in aliquo eorum contra-
nentem deprehendiſſet, futurum
fecto primum, qui eum, vel ſi fra-
ricto pugione confoderet. Hiſce
atio Comite peractis (quorum ſin-
s litteris Gubernatricem Rex do-
cuit)

1562. cuit) Comiti tradidit legationis ſuæ commẽ-tarium ita inſcriptum: *Inſtructio earum rerum, quas tu, Princeps Gavra, Comes Egmontii, patruelis meus, meiq́; de imperii jure conſilii, exponere nomine meo debes Duci Parmenſi, ſorori meæ.* At commentarii ampliſſime inſtructi ſumma hæc fuit. Reverſus in Belgium Egmontius, poſt ſalutatam Regis nomine Gubernatricem actaſq; gratias ob ſollicitudinem in adminiſtranda Provincia, legandoque in Hiſpaniam viro Belgarum neceſſitatibus unice accommodato; hæc ei ab Rege reſpondeat. Principio ſe dolore incredibili perculſum, audito hæreticorum progreſſu: certumque ac fixum animo manere, idque teſtatum omnibus velle, Nullam ſuis in regnis mutationem Religionis ſe paſſurum, licet ea gratia ſibi millies occumbendum foret. Proinde optare, ut Gubernatrix Senatum extra ordinem cogat, in quem aliquot Epiſcopi, ac Rythovius in primis Iprenſis Antiſtes, totidemque Theologi, atque ex conſiliariis ii, qui Religionis quique patriæ amantiores ſunt, advocentur, ſpecie quidem de Tridentino Concilio diſſerendi, re autem ipſa, ut rationem commonſtrent, qua populi in avita Religione ſtrenue contineri, qua pueri ſincere in ſcholis erudiri, qua in plectendis hæreticis alia iniri via ſine offenſione queat. non ut ab eorum ſuppliciis quidquam ceſſetur, (id enim ſibi conſilium non eſſe, neque exiſtimare, gratum id futurum Deo, aut Religioni ſalutare) ſed ut, in eos dum animadvertitur, ſpes omnis gloriolæ, pro qua ſe impie devovent, præcludatur. Præterea quod attinet ad Senatus ita ordinandos, ut is, in quo expenditur jus imperii, duobus reliquis imponatur, hoc eſt iis, qui juri dicundo, quique publico ærario præſunt, nolle ſe quidquam certi ante ſtatuere, quam conci-

[I]nſtructio à [R]ege tradi-[t]a Egmon-[t]io,

[A]MI PRI-[M]O, ho-[n]oraria ap-[p]ellatio ab Hiſpanis Regibus [t]ribui ſoli-[t]a magna-[t]ibus.

De Religio-ne ſervan-da,

& de ple-ctendis ha-reticis.

& de Sena-tibus ordi-nandis: Conſilium ſtatûs.

oneſque Gubernatricis intelligat. Sic 1565.
lem in hiſce litteris Egmontio tradi-
ro ſeorſim ad Margaritam ſcribens,
lacere ſibi eam augeri Senatûs, (in 8. April.
cipuiBelgarum erant) auctoritatem,
poteſtati Gubernatricis officiat, &
bus viris ærario auctis ad res novas
liendas (quod aliunde ſignificatum
n ſternat. Ad hæc Gubernatrici te- *& de pecu-*
montius curæ ſibi eſſe neceſſitates, *nia quam*
elgium premi illa toties lamenta- *mittit;*
oque mittere partim in numerato,
r ſyngrapham, ſexaginta nummûm
n millia in milites ordinarios, du-
lia in præſidiarios dividenda: pro
atione vero Provinciarum, Magi-
que mercede, centum quinquagin-
Plura miſſurum fuiſſe pro munien-
is, proq; diſſolvendis nominibus,
ſus Turcarum claſſem multis in
idendum eſſet. Hujus tamen pe-
s impetrari non potuit ab argen-
od in Hiſpania ſatisfactum non eſ-
emo commendata judiciorum ac *& de ad-*
m integritate, ſpem Gubernatrici *ventu ſuo.*
e Belgarum faciat, ſe ad audienda
rum vota, iiſq; præſentia ſua con-
, profectionem adornare. Compo-
anc ferme ſententiam litteras quo
gmontio tradidit, accito Alexan-
ii Farneſii, & Margaritæ Auſtria-
ac Placentiæ Ducum filio, *Inter* *Alex. Far-*
it, qua Gubernatrici perferes, hunc *neſius à Re-*
ſcentem fidei tua committo. Tu illi *ge traditur*
peram, quam meretur ſororis mea, *Egmontio*
atricis veſtra filius. Egmontius oſ- *in Belgium*
oc quoq; nomine Regis manum, eo *deducendus.*
ceſſit, quo magis Margaritæ gaudi-
ationem proſpere obitam, acceſ-
jam pridem exoptati cumulaturus

1565. erat. Et profecto cumulavit: viſo enim Alexandro tam bene habito, aſpectu alacri vividoque, temperato tamen ea gravitate, quę decebat ſub Philippo avunculo nutritum in regnatrice aula; gaviſa præter modum mater, præſertim quod una cum filio, ejuſdem etiam matrimonii tandem ab Rege decreti nuncium attulerat Egmontius; miſſo in Hiſpaniam domûs ſuæ præfecto Theuloiæ Domino, egit quam maximas Regi gratias ob collocatum in ſe Octaviumque virum ſuum grande beneficium, tali uxore filio proviſa.

Gubernatricu gaudium eo viſo.

30. April. *& nuncio matrimonii accepto.*

De CONIVGIO Alex. Farneſii.

Dux Octavius inclinat in ſororem Ferrariæ Ducis.

Quam ob cauſam.

COEPTVM erat, quadriennio ante hoc tempus, agi cum Philippo Rege, de conjugio Alexandri. Et Octavii quidem patris ſententia primo inclinaverat in Alphonſi Ferrariæ Ducis ſororem, parentibus Hercule II. genitam, & Renata Ludovici XII. Gallorum Regis filia: quod exiſtimaret, INGENS potentiæ firmamentum, vicinorum Principum amicitiam. diceretque, (id, quod à Carolo Cæſare, opinor, inaudierat) Quemadmodum in terræ ac maris orbem luna plus agit, quã pleræque ſtellarum, non quia iis potentior, ſed quia vicinior; ita de finitimorum vi cenſendum eſſe. Diſſerebatque, uti ſuſpicor, in eam ſententiam copioſius, ob intentatam ſibi per eos dies controverſiam à Pio IV. ſuper Camertium Principatu, quo Federicum Borromeum ſororis filium, tradita ei uxore Virginia Ruverea Varana, Pontifex augere decreverat. Ideoque Octavius apud ſe reputans, ſi quam forte armorum occaſionem lis ea gigneret, quanti referret Ducis Ferrariæ neceſſitudo; eam nexu affinitatis adſtringere opportunum ducebat. Nec diſſentiebat ab eo conſilio Margarita, ideoque & mariti nomine, & ſuo, ſuper eo connubio ſcripſerat ad Regem. Sed is, vel quod illam affinitatem cum Duce Gallicarum partium non probaret;

Idem ſentit Gubernatrix.

1. Octob. 1560.

Rex diſſentit:

ALEX FARNESIVS PAR ET PLAC PRIN
CEPS CAR.V.NEPOS BELGII GVBER

baret; vel quod aliam animo deſtinaſſet, jamque movere aliquid cœpiſſet; Margaritæ reſpondit in hæc verba: *Dux illuſtriſſima: Iampridem eſt, cum agere inſtitui de tuo meoq; Alexandro (nam habeo filii loco) cum Ferdinandi Imperatoris patrui noſtri filia conjungendo; ratus id tibi, mea germana, id Octavio Duci perquam gratum. Neque ſententiam mutavi acceptis litteris tuis, aut audito Ardinghello de Ferrarienſi matrimonio. Quam ipſe deſigno, & Cæſaris proles, & noſtri ſanguinis eſt: Ferrarienſis Ducis ſoror, ac Princeps Alexander ætate uſque adeo diſcrepant, ut male convenire poſſint. Laudo equidem Octavium Ducem, finitimorum amicitias in hiſce affinitatibus ſequentem; ſed conſiderare quoque debet, quamdiu ille me fratrem ac patronum habuerit, neminem profecto auſurum ei quidquam negotii faceſſere. ſicuti ſuperioribus diebus obſervare potuit in ea rerum mutatione, qua Pius Pontifex ab incepto deſtitit. Poſtquam enim Sanctitati ejus ſignificandum curavi conſilium, obligationemque, qua domui Ducis proſpicere partes meæ ſunt, eruntque ſemper: reſpondit, ſe non modo moleſtia nihil allaturum Duci, ſed ejus familiam non minore quam ipſe contenderem, patrocinio complexurum. Id autem, quamvis Duci per Ardinghellum renunciari juſſerim, communicare tamen tecum ipſe fraterne volui, ſatis ut facerem germanitati noſtræ, teq; ſimul rogarem, ut ſententiam hanc meam tuis quoque litteris Viro ſignifices, atque ad me quamprimum, quid uterque decreveritis, referatis.* Verum dum uterque in hiſce affinitatibus optandis hærent; quod ſplendidiorem ducerent alteram, alteram opportuniorem; Rex novo conſilio ad Mariam Luſitanam, Eduardi Principis & Iſabellæ Brigantiæ filiam, Regiſque Emanuelis neptem animum

1565.

atq; aliam deſignat.

9. Decemb. 1560.

Epiſtola Regis.

Eduardus Ioannis III. frater Emanuelis fili⁹.

1565. mum adjecit: exploratoque per litteras animo Margaritæ Octaviique, conjugium ſimul ab Rege propoſitum, ſimul ab omnibus probatum eſt. Etenim Luſitanorum nomen ea tempeſtate inclytum erat, magna terrarum orbis parte illorum armis juxta piis ac fortibus patefacta. Et Philippus Rex non modo trahebat inde maternum genus, quippe Iſabellæ filius, atque adeo Emanuelis nepos; ſed inde quoque ante annos ferme viginti conjugem duxerat Mariam Ioannis III. filiam, Emanuelis neptem. Quamobrem Farneſiæ genti perhonorificum videri potuit, alteram Emanuelis neptem Philippo Hiſpaniarum Regi, alteram Alexandro Parmenſi Principi collocatam. præſertim quod hæc, & Philippus ex germanis fratre ac ſorore nati erant, eodemque gradu Philippum, & Philippi uxorem Maria Luſitana contingebat. Accedebat ex materno genere, Brigantiorum nobilitas, Luſitanorum Regum ſanguini ſæpius immiſta, & ſplendore aulæ Regi non impar. Sed multo adhuc magis eam affinitatem Alexandro Principi optabilem, Mariæ, quam Majorum ejus, claritudo faciebat.

Rex novo conſilio Mariam Luſitanam proponit. *Illico acceptatur.* *Ejus Nobilitas à genere tum paterno,* *tum materno.*

CELEBRI fama per Hiſpaniam puella volitabat, & par erat ſuæ famæ: prædicabaturque una ingenio omnia comprehendere. Latina lingua expedite ac perbene loqui: Græcas litteras proxime callere: Philoſophiam non ignorare: Mathematicorum diſciplinas apprime noſſe: divina utriuſque Teſtamenti oracula in promptu habere. Sed ſuper hæc, innocentia morum ac ſanctitas erat. Nihil ei ſuavius, & (quoad licebat) etiam crebrius rerum contemplatione divinarum; habebatque familiares aliquot ex ſacris litteris ac Patribus ſententiolas, quibus interdiu vel in ipſo puellari opere ſubtractum hu-

MARIÆ propria laudes. *Ingenium ejus & notitia litterarum.* *Vitæ ſanctimonia.* *Puellaria ejus opera.*

manis rebus animum, Deo quam dulciſſime repræſentabat. Et operi quidem nulli, ſive textili ſive ſutili, admovit aliquando manum alia gratia, quã ut Sacroſanctæ Euchariſtiæ cultui, aut pauperum uſui deſerviret, hoc eſt, ipſum Christum Dominum utrobiq; contegeret. At vero pudicitiæ curam non habuit modo, ſed etiam præ ſe tulit: dicebatq;, RELIQVAS virtutes utcumq; diſſimulari feminis poſſe, Caſtimonia gloriandum. Itaq; contra omnes ſpectaculorum illecebras, quantum impetrare poterat à parentibus, patruoque Rege, ſepſerat ſeſe. Nec minus in Poëtis volutandis, (quamvis hiſce ingenioſis voluminibus mirifice caperetur) ne forte in aliquid amatorie ſcriptum incideret, animi ſuſpenſa pergebat: cumque Franciſcum Petrarcham in manus aliquando ſumpſiſſet, lectis paucis verſiculis, illico abſtinuit. Et eamdem ob cauſam adduci non potuit, ut cujuſquam aulicorum brachio humerove niteretur: id quod nobilibus feminis, ſive ad inanem ſpeciem, ſive ad firmanda veſtigia operoſe ac ſublate gradientium, ſolenne eſt. His ergo atque aliis virtutibus commendabatur Mariæ Luſitanæ conjugium: eoque nihil morata Belgii Gubernatrix Margarita, cum jam apud ſe Alexandrum haberet; ad ſponſam ex Luſitania deducendam regie claſſem adornat, militibus abunde inſtruit, ac Petrum Erneſtum Comitem Mansfeldium, clarum bello Ducem claſſi præficit, addito nobilium feminarum virorumque quam maximo lectiſſimoque comitatu. Mansfeldius una cum conjuge Maria Momorantia Comitis Hornani ſorore, ac filio Carolo Mansfeldio ſolvens à Fliſſingano portu, Auguſto menſe, ſub initium Septembris appulit Vliſipponem. Neque poſt multo ſponſa, comitantibus è Luſitana Nobilitate quam plurimis.

1565.

Pudicitiæ ſtudium.

& cautio in ea ſervanda.

Claſſis è Belgio mittitur ad ſponſam deducendam.

14. die. Lisbona.

1564. claſſem conſcendit; non tamen ante ve
Qua diſceſſit magno comitatu è Luſitania. fieri voluit, quam in portu advocatis ad
in navem prætoriam Luſitanis, Sacerdote
è Societate IESV, quo ad ſacras concion
atque ad expiandas animi noxas utebatu
21. Sept. Sebaſtianus Morales, qui poſtea Iaponiæ Epiſcopus. oraret, ut ſe comiteſque in Provincias it
ros hæreſum peſte afflatas, præmuniret a
quot monitis, tanquã antidotis, quibus ſ
integros à contagione præſtarent. Quod u
ab homine eloquente juxta ac pio peractu
eſt, ſecunda è portu navigatione diſcedu
Sed non multum inde proceſſerant, cum
Tempeſtate vexatur. bito exaſperatis cæca vi fluctibus, volvi c
ptum eſt mare: ventoque increbreſcen
navibus aliis alio diſpulſis, una in præto
am, qua Maria vehebatur, incurrit, mult
que locis aperta, miſerando ſane ſpectacul
Mariæ commiſeratio, & tutela adverſus periclitantes. non longe à prætoria mergebatur. Enim
ro Maria miſerorum diſcrimine vocifera
tium, manuſque protendentium commo
advocare propere Mansfeldium claſſis Pr
fectum, atque orare, ut admoveret illuc p
toriam, acciperetque quos poſſet viros
minaſque, antequam dehiſcente nauigio t
multi mortales in ejus conſpectu fluctib
haurirentur. Præfectus negare id abſque
jus Celſitudinis aliorumque periculo att
tari poſſe. Idem affirmare nautæ, ac Nav
chus inprimis maritimarum rerum p
dens, ignarus tamen ejus nauigandi arti
quam Divina ſpes dirigit. Tunc illa, *At e*
inquit, *vide, e quid animus præſagit; ſi ad op*
ſociis afferendam ſtrenue contenderimus, ſp
id Deo gratum adeo futurum, ut propterea
afferendam nobis omnibus opem, ejus boni
provocetur. Id autem eo ſenſu pietatis, gr
toque aſpectu oris elocuta eſt, nihil ut P
fectus adverſari auſus, illuc obverti Præto
am ſtatim juſſerit: quæ per undarum gl
bos eluctata, tandemque periclitantibus a

nio

perato ſcapharum trajectu, oppor- 1565.
iſeris perfugium fuit: ipſa vero na-
ta jam Regiæ Principis voto, non
o in omnium oculis, uno ex om-
derato, ſuperante mari, depreſſa
n etiam eadem hora (quod Maria
ſperare quoque ſe dixerat) vento-
lentia remittere, quæque disjecta
undiq; convenire cœpit. Quam- *Alia tem-*
cis poſt diebus inhorreſcente ite- *peſtate in*
, atque in lævas Britanniæ oras *Angliam*
e delati, recipere ſe in ejus inſulæ *defertur.*
acti ſunt. In quo dum navigandi
itatem opperiuntur, condecere
us rebatur, à Maria mitti Nobilem
qui officii cauſa Angliæ Reginam,
gnum conceſſerant, ſalutaret. Sed
illa, quod diceret. Nolle ſibi quid- *Angliæ Re-*
nmercii cum Eccleſiæ hoſtibus in- *ginam ſalu-*
& quamvis obſiſtentem fatiga- *tatum mit-*
affirmarentque, per eam occaſio- *tere renuit.*
poſſe tranſmitti communia illa
officia, in ſententia tamen perſti-
s, Id vero eſſe & ſibi tutius, & ce-
emplum ſalutarius. Præter opi-
amen iiſdem diebus perquam blan-
æbuit matronæ nobili hæreticæ-
in portum viſendæ claſſis cauſa, in
ominum frequentia deſcenderat.
ria inter alios conſpicata, geminos *Matronam*
cherrima filiolos præ ſe agentem, *hæreticam*
ultro ad ſe perhumaniter, interq; *ad ſe invi-*
dum, cum audiſſet, plurium ad- *tat:*
berorum matrem, rogavit, ut ſibi
infantium dono daret, pollicita ſe
arentis non pœnitendæ futuram. *ac geminos*
gebat (quemadmodum ipſa narra- *ab eo filios*
niam ſuſtinere non poterat, eos in- *dono expo-*
uraque ætatula pueros qui Cæli- *ſcit.*
em illa oris ſuavitate referrent, he-
retica

1565. retica parentum lue conſpurcatos inter i
formia dæmonum mancipia æternis ſupp
ciis addicta computari. Et Maria quide
quos tum optavit pueros, à matre non in
petravit; ſed paucis poſt annis totidem m
ribus liberis à Deo donata eſt. Vt non abſu
dum ſit credere, conatum illum Deo alend
ſobolis alienæ, fuiſſe à Deo ſobole dein pro
pria liberaliter compenſatum. Nec illud
miſerim, quod in eodem portu contigit m
Incendium in ejus navi. moratu dignum. Forte excitato igne ard
re prætoria navis cœperat non procul à pu
pi, ubi Maria degebat: illucque contende
tibus ad opem aliis, aliis conſulentibus ſib
& pretioſa quæque ſecum aſportantibus;
la è cubiculo proſiliens ad proram abiba
Sacrarum reliquiarũ cura major, quam gemmarum. cum paulum ſubſiſtens, At, inquit, mea eg
theca ſacris reliquiis inſigni carebo? ſtatin
que micantibus juxta flammis, ingenti an
mo regreſſa, thecam è ſcrinio abſtulit: gen
marum, quas magni pretii intus habeba
aut immemor, aut contemptrix. Redeun
Et animæ quam corporis major. celeriter è cubiculo (namque ignis nihil r
mittebat) inter alios, qui accurrerant, un
propius accedens, arreptoque reverenter
jus brachio ſollicitus hortabatur, ut feſtin
ret, dum per incendium liceret. At illa
vero hominem vultu contuita, Tu ver
inquit, manum actutum abſtine. quaſi n
minus ab hujus, quam à flammarum tac
timeret ſibi: ac nullo innixa perrexit ad pr
ram: reſtinctoque mox igne, è portu ſolve
...die. tes in Belgium tranſmiſere. Sub initiu
...elgium ...pellit. Novembris Fliſſingam appulſa eſt claſſis: ib
que excepta deductaque Maria ab iis, qu
audito adventu confeſtim miſerat Guberna
...ruxellas ...ducitur. trix, inter equitum peditumque copias, a
cto per ſingulas urbes comitatu, Bruxell
advênit eo majore omnium gratulatione
quo pluribus perfunctam periculis audiv

um jam ex Italia, paucis ante die- 1565.
vius Parmæ Dux ad filii nuptias 8. Octob.
; proximis Divi Andreæ ſolenniis *Celebrantur*
Burgundiæ Regulo olim inſtitu- *nuptiæ an-*
ſe conditum aurei Velleris Ordi- *niverſario*
toli tutelæ commendavit, ideoque *die inſtitu-*
rſa Equitum familia quotannis *tionis aurei*
celebrari ſolitis; nuptiæ Bruxellis *Velleris.*
ea quidem magnificentia, quæ E- Philippus
Luſitaniæ Regis neptem, Caroliq; Dux Bur-
epotem condecebat: ſed ea ſimul gundiæ.
pietate, quam de religioſiſſima 1430.
m præcepta opinio, & præſentia Emanuel
or opinione præſcribebat. Fecit in Rex avus
io Conjugale Sacrum Maximilia- paternus
gis Archiepiſcopus Cameracenſis. Mariæ Ca-
hilippi Regis nomine ejus Orator rolus Cæ-
liæ Reginam Didacus Guſmanus à ſar avus
propterea tranſire juſſus à Rege: maternus
à finitimis Principibus, officii Alexandri.
ti: præter ipſam totius Belgii No-
, & maxime Procerum aurei Velle- *Ejus Ordi-*
ueſtris Ordinis ſui primordia, ante *nis Equi-*
tum ac triginta quatuor, in Phi- *tum lætitia.*
s atque Iſabellæ Luſitanæ nuptiis
conſimili tunc Luſitanæ Principis
, magna lætitiæ ſignificatione, om-
ctaculorum genere certatim reco-
lane ut obliti querelarum ac parti-
entur. Vſque adeo in ludos ac pom-
Belgarum Nobilitas eſt.
poſt hilaritatem nuptialium die- *DISCE-*
nſis è Belgio digreſſis, quaſi ceſſan- *DIT è Bel-*
ciis, ad diſſidia rediere. A quibus *gio ſponſa.*
iis, ac triſtium narratione ſtilum
r abſtinebo, dum de Maria Luſita-
m aliqua ſubjungam, quæ per ſeſe
in regio ſanguine plus claritudinis
& quia cum viro Alexandro ejuſ-
conjuncta ſunt, de quibus multa
in

1565. in tempore memoranda; idcirco perſeq
illa hoc loco, hiſtoriæ nonnihil intererit
Italia Igitur ubi Maria venit in Italiam, inſolit
curritur excepta eſt occurſu gratulantium. Nam Par
regia cum mam accedenti bina agmina proceſſere ob
mpa. viam regali apparatu, nobilium virorum
num, alterum æque illuſtrium feminarum
illud Alexandro ſponſo, hoc ſponſi Amit
Victoria Farneſia Vrbinatium Ducis conju
ge ductoribus; tanta hinc equorum, ind
rhedarum, utrimq; ſtipatorum pompa con
certantibus, raro ut iis in locis quidquam
magnificentius ſplendidiuſq; ſpectatum ſit
Parma mo- At illa poſt repetitam nuptiarum gratula
res corrigit. tionem, animo ad ſeria converſo, Parmen
civitati poſt paucos menſes, aliam exempl
operaque ſua faciem induxit. Popoſcera
Pium invē- aliquoties à Deo propagandæ ſtrpi maren
tum impe- filium, cum forte ea ſpes animum invaſit,
trandi à quem ex derelictis atque expoſititiis infan
Deo filium. tibus alendum Dei cauſa ſuſcepiſſet, hau
dubie futuram ſe voti compotem. domi ſu
cepit, aluitque: ac nono poſtquam id eg
Ranucius rat menſe, Ranucium peperit. Enimver
Parmæ & Maria non minus ſpe quam filio aucta, ſt
Placentiæ tuit & alterum à Deo precibus contendere
Dux.a.1569 quo pluribus munimentis conſtabiliret d
mum. Cum propterea Dei Genitricem in
Impetrat & jus æde, cui nomen à Scala, precaretur:
terum. forte eo ſuperveniſſet Princeps Alexande
converſa ad illum, *Age*, inquit, *Domine, co*
ſociatis precibus Deum obſecremus, uti pro ſ
in Virginem Matrem obſequio, volens propit
doard. *usq; filio nobis altero indulgeat.* Conjunxe
R.E.Car. magna ſpe vota: nec menſis ab eo die non
lexandri effluxit, cum Odoardum mater enixa eſt: A
ga illam lexandri non majore lætitia, quam admir
eneratio. tione reverentiaque adverſus conjugem, q
precatrice utrumque à Deo pignus accep
ſet. Inde magis magiſq; cœpit venerari ſa

n ejus: adeo, ut cum in navali ad 1565.
pugna, fortius aliquanto quam
hoſtem ferretur, admonitus ab
ſtriaco Duce; reſponderit, Habe-
confidentiæ ſuæ cauſam, ſimul &
m. Et ſane illa totum id belli tem-
reces ac ſupplicia pro viro tranſ-
beros vero, quod intelligeret ſin-
eo benignitate cõceſſos, præcipuo *Educatio fi-*
bad vixit, imbuere divinis præce- *liorum,*
conata eſt: & morti vicina nihil
quam illorum educationem viro
iis ad Deum vocibus uſa, quas
nam Divi Ludovici parentem u- Blanca R.
erat, *Ego in hoc articulo temporis,* *quam mo-*
ſupremum eſt, te Parens omnium *riens viro*
e, ut, ſi liberi mei gravius in te cri- *commenda-*
ri ſunt, tu feſtinata illorum mor- *vit,*
jeſtatis injuria antevertas. Di-
cto Regiis matribus votum, quæ *pulcherri-*
ſe nolint illos, à quibus Rex om- *mo voto.*
, patr s loco non habeatur. Et
lem undecimo poſtquam nupſe- 1577.
blata eſt, claro non minus exitu, *Tolerantia*
ut enim hanc agendo fortiter, *ejus in mor-*
ſtinendo conſtanter (quod unum *te.*
s ſupereſt) illuſtravit. Toleran-
ggreſſioneſque dæmonum acer-
s mandarunt, qui interfuerunt.
paulo poſt ejus obitum, in ſecre- *Commenta-*
o, commentariolum perbreve & *riolum quo-*
um rerum, quas in quotidiana *tidianæ ex-*
e horas fere ſingulas, ipſa ſibi ac- *ercitationis*
taque divinitus luce præſcripſe- *ejus ab ipſa*
us videre licet, (nam hoc quoque *conſcriptũ.*
a editum eſt) quale illius fuerit
a perfectione judicium, & qua-
m profectionis normam confor-
n profecto, cujus pulcherrima
iſitana ac Farneſia domus abun-
de

dem
bem
cabi
lis
tam
dar
gius
gum
re,
arm
glifs
cli
mol
eaq
turi
Ora
Hisp
rem
finis
ope
riat
Prim
igu
dio,
jug
Pro
veli
nom
tia,
qua
nai
fiin
dio
pu
rim
mo
alio
uos
uti
cra

... novum in Belgio tribunal, neque non ſummopere neceſſarium) ubique perſancte retineantur, omnique ope à Gubernatrice ac reliquis Provinciarum Præfectis adjuventur. Poſtremo, quoniam Concilium Tridentinum jam Belgis imperatum erat, ſupereſſe ut ejus decretis ſimulque edictis tam Imperatoriis quam Regiis pareatur. Orare proinde Gubernatricem, ut in iis procurandis induſtriam ſedulitatemque, quantam poteſt maximam impendat; cum nihil aut ſibi gratius, aut Provinciis opportunius officii à quoquam mortalium poſſit. Hæc ſumma earum litterarum, quibus omnem Belgii calamitatem Orangius, aliique acceptam referre conſueverunt. Et Gubernatrix quamquam moliri uno impetu tam multa, plenũ periculi opus exiſtimaret: idq; iteratis ad Regem litteris deprecaretur; rem tamẽ aggreſſa eſt, compoſitoque ad Provincias edicto, quid Rex vellet juberetque, earum Præfectos admonuit in hæc verba, uti ex edicto ad Erneſtum Comitem Manſfeldium Lucemburgi Præfectum mature tranſmiſſo cognoſcitur, nam eodem exemplo ſcripta ſunt omnia. *Cum nihil Regi carius tranquillitate ſit harum Provinciarum, velitque obviam ire ſummis malis, quibus populos ſane complures mutata ſemel Religione miſere afflictatos videmus; idcirco Majeſtas ejus præcipit, ut edicta tum Caroli patris, tum ſua: ut decreta Tridentini Concilii, ac Provincialium Synodorum integre ſerventur: ut ſacris Quæſitoribus favor omnis atque auxilium impendatur, relicta apud eos hæreſum cognitione, quemadmodum humano divinoque jure ad illos pertinet. Hæc Regis in Dei cultum, Belgiiq; commoda intendentis voluntas eſt: de qua admonitum te voluimus, ut eam ſine ulla exceptione complectaris ipſe, tuaq; Provinciæ Magiſtratibus ſtatim promulges: ac ſtrenue cures, ne quid ea ſervanda ab aliquo qua-*

1565.

de Inquiſitoribus, ac de Concilio Tridentino.

Ex quibus edictum componit 9. Novem. *Gubernatrix: Atque ad Præfectos* 18. Dec. *Provinciarum tranſmittit,*

Edicti exemplar.

1565. de gloriari: & Mariæ Parmenſis & Principis exemplum Regiis puellis nuptiſque proponi merito poſſit.

I AM vero, ut Belgica perſequamur, cœperat Gubernatrix animum & operam adjicere ad ea Regis mandata, quæ attulerat Egmontius ab Hiſpania. Sed novis repente litteris Valliſoleti ab Rege ſcriptis, in quibus contraria iis, quæ per Egmontium mandata erant, præcipi videbantur, & Gubernatrix inops conſilii retardata eſt, & Egmontius turbato præter modum animo querebatur, *Auctoritatem exiſtimationemq́ apud æmulos ſuos ademptam ſibi eſſe à Rege, ea conſiliorum mutatione: quaſi alia ipſe retuliſſet, alia Princeps imperaſſet. Iniiſſe videlicet eam viam Regis conſiliarios, qua, ſi porro pergerent, haud dubie adacturos eſſe Provincias, ut quemcumque rerum ſtatum, quam præſentem malint, atque in Germanorum Gallorumve, aut etiam in inferni, ſi libet, hoſtis poteſtatem citius adigantur. Sibi quidem certum eſſe, ſi rata nolit ea Rex quæ in Hiſpania decreverit, relicta Flandriæ præfectura, domum concedere, atque abſentia ſua teſtatum omnibus facere, Egmontium in hac rerum perturbatione ſeſe opera & culpa ſubtraxiſſe.* Hæc uti audierat ab Egmontio cum ſcripſiſſet ad Regem Gubernatrix, tribus poſt menſibus litteras Regis accepit Segoviæ ſcriptas in hanc ſententiam. *Falſo queri eos, qui affirment aliud ſe cum Egmontio tranſegiſſe, aliud per litteras Valliſoleti nuper imperaſſe. Itaque, ut quid ipſe velit, explicate pronunciet, Principio in plectendis Anabaptiſtis, aliiſque hæreticis, quarū illi cumque familiarum ſint, nolle quidquam aut remitti, aut differri: cum ſatis conſtet experientia, præceps volaticumque malum ceſſatione atque indulgentia imperite curari. Dein præcipere, ut Quæſitores cauſarum Fidei (neque*

Res Belgicæ turbantur.

Iun. 2.

Egmontii querela.

22. Iul.

Regis litteræ.

2. Octob.

de ſupplicio hæreticorū.

que

que novum in Belgio tribunal, neque non ſum- 1565.
mopere neceſſarium) ubique perſanctè retine- de Inquiſi-
antur, omnique ope à Gubernatrice ac reliquis toribus,
Provinciarum Præfectis adjuventur. Poſtre
mo, quoniam Concilium Tridentinum jam Bel- ac de Conci-
gis imperatum erat, ſupereſſe ut ejus decretis, lio Triden-
ſimulque edictis tam Imperatoriis quam Regiis tino.
pareatur. Orare proinde Gubernatricem, ut in
iis procurandis induſtriam ſedulitatemque,
quantam poteſt maximam impendat; cum ni-
hil aut ſibi gratius, aut Provinciis opportunius
effici à quoquam mortalium poſſit. Hæc ſum-
ma earum litterarum, quibus omnem Belgii
calamitatem Orangius, aliique acceptam re-
ferre conſueverunt. Et Gubernatrix quam- Ex quibus
uis moliri uno impetu tam multa, plenũ pe- edictum
riculi opus exiſtimaret: idq; iteratis ad Re- componit
gem litteris deprecaretur; rem tamẽ aggreſſa 9. Novem.
eſt, compoſitoque ad Provincias edicto, quid Guberna-
Rex vellet juberetque, earum Præfectos ad- trix:
monuit in hæc verba, uti ex edicto ad Erne- Atque ad
ſtum Comitem Mansfeldium Lucemburgi Præfectos
Præfectum mature tranſmiſſo cognoſcitur, 18. Dec.
nam eodem exemplo ſcripta ſunt omnia. Provincia-
Cum nihil Regi carius tranquillitate ſit harum rum tranſ-
Provinciarum, velitque obviam ire ſummis mittit,
malis, quibus populos ſane complures mutata
ſemel Religione miſere afflictatos videmus; id- Edicti ex-
circo Majeſtas ejus præcipit, ut edicta tum Ca- emplar.
roli patris, tum ſua: ut decreta Tridentini Con-
cilii, ac Provincialium Synodorum integre ſer-
ventur: ut ſacris Quæſitoribus favor omnis at-
que auxilium impendatur, relicta apud eos hæ-
reſum cognitione, quemadmodum humano di-
vinoque jure ad illos pertinet. Hæc Regis in Dei
cultum, Belgiiq; commoda intendentis volun-
tas eſt: de qua admonitum te voluimus, ut
am ſine ulla exceptione complectaris ipſe, tuaq;
Provincia Magiſtratibus ſtatim promulges: ac
ſtrenue cures, ne quid ea ſervanda ab aliquo
qua-

1565. *quadecumque cauſa prætereatur: propoſito contra violatores metu pœnarum, quas in litteris edicto ſubjectis recenſemus. Vt vero hæc facilius exequaris, deliges è Senatu iſto certum hominem, cujus ſit Provinciam luſtrare, ſeduloq; diſpicere, an ea, quæ edicto jubentur, à Magiſtratibus populoque recte atque ordine fiant. Tuque, delectuſque abs te Senator, tertio quoq; menſe ad nos accurate omnia referetis. Ac noſtrum erit, operam hac in re veſtram omni ope ac ſtudio promovere.* Atque hæ demum partim edictorum, partim earum, quas ſupra memoravi, nuptiarum curæ clauſere annum, qui felici ad eam diem Belgarum nationi tranquillitatis ſuæ ſupremus fuit.

DE

DE BELLO BELGICO

LIBER QVINTVS.

1566.

ANNVM aggredior aperta conſpiratione Nobilium, ſecuta vulgi ſeditione, turbidis Optimatum conſiliis, furiali hæreticorum incurſu, templorum violatione, Religionis clade memorabilem, & ipſis, qui ea patravere, pudendum. Edictum à Gubernatrice conceptum, tranſmiſſumque, Regis nomine promulgavere Provinciis Præfecti: ſed queſti prius eorum nonnulli apud Gubernatricem, profeſſique, continendis illa edicti ſeveritate populis impares ſeſe eſſe. QVIN addidere aliqui, nolle ſe in id operam conferre, ut quinquaginta aut ſexaginta hominum millia, ſe Prouincias adminiſtrantibus, igni concrementur. Id, quod Regem Gubernatrix admonuit, teſtata quam provideret animo tempeſtatem. Et prima quidem ſigna tempeſtatis à Brabantia micuere. Etenim Regis edictum Brabantinis cum propoſuiſſet Provinciæ Cancellarius, (neque enim Brabantia Præfectum habet alium præter eum qui toti Belgio præeſt) illico civitates, quæ dicuntur Provinciæ capita, Lovanium, Bruxellæ, Antverpia, & Buſcoducum, coacto ſenatu, compoſitoq; ad Cancellarium libello, vehementer iracundeque flagitant, ut ſuorum ratio privilegiorum habeatur, quibus ea Quæſitorum judicia, Cæſariſque Placita cum repugnent, non debuiſſe edictum Regis à Cancellario tam facilè

Præfectorũ Provinciarum ſententia de propoſito Edicto.

9. Ianuar.

Brabantia parere Edicto prima recuſat.

Bolduc.

1566. le proponi, à ſe certe admitti non poſſe. monita ea de re Gubernatrix, juſſit aff ad ſe libellum, recitatoque in Senatu, etſi dax poſtulatum pleriſque viſum, voluit men annales perquiri, ac monumenta bantiæ, præcipueque commentarios Fr ciſci Hulſtii Brabantini, qui primus Qu toris in ea Provincia munus obierat. Q bus inſpectis, reſponſum eſt, Quoniam anno milleſimo quingenteſimo quinqua ſimoque, ea inquirendi ratio uſurpata fuerat in Brabantia, affirmabatque Rex, c ſilium non eſſe, decernere quidquam no ideo placere, ne quid immutaretur ea ſu re, ſed tantummodo Cæſaris Placita, qu diu de iis Rex aliud ſtatueret, ſervarent Qua reſponſi mediocritate nec Brabant ſatisfactum, omnia ſibi pollicitis: & Fl drenſes excitati, ut paria à Gubernat contenderent. Sed illam trepidus repe nuncius curis ſane majoribus implic Certior enim fit ab homine non antea to, ſed Chriſtophori Aſſonvillii egregii Se toris opera ad colloquium clam admi multos in Brabantia Nobiles, icto inte fœdere, decreviſſe, ſi Rex inducere in ill Provinciam ſacros Quæſitores vi vellet ſumptis armis contra vim ituros. Eam c fidentiam occulta niti conſpiratione, qu cum aliquibus externis, præcipue cum ſpare Colinio Gallici maris Præfecto con viſſent. Non diſſimilia his ad Gubernat cem Lugduno Batavorum poſt paulo ſcri Orangius. idemque aperuerant Comites montius & Meganus: addiderantque, C turiones ac Tribunos à fœderatis clam d gnatos, iiſque milites ſupra viginti milli res poſtularet, præſto futuros. Verum qu conſpiratio hæc fuerit, quæve ejus origo volvam ipſe in præſentia, ex ea, quæ ap

Eiq; ſatis factum ex parte.

Rumor conſpirationis Nobilium adverſus edictum.

Leyden. 29. Martii.

uorum narratione, qui rebus hi- 1566.
endis per eam occaſionem impo-
ſam cum à Gubernatrice, ſecuto
nno, juſſu Regis miſſi eſſent, qui
Provincias curſim in eos inqui-
tumultum hujus anni aut exci-
foviſſent; in arcanas invaſere
piſtolas, codicillos, ac memoria-
queîs in commentarium tranſ-
onjurationis exordia, proceſſuſ-
atricem ac Regem docuere. Ego,
eris ſunt, partim inde, partim ex
ilario mutuatus, rem totam pau-
n. 1559.

nte cladem hujus anni ſexageſi- *ORIGO*
biles aliquot Belgæ, plerumque *prima con-*
os nominare, præter Ludovicum *ſpirationis*
Principis Orangii fratrem, in *Belgarum.*
on habeo) Genevæ aliiſque in ur- *Nobiles ali-*
mdiu verſati, facile in hæretico- *quot juve-*
s inciderant. quippe avitæ dog- *nes hæreſim*
onis hactenus edocti, quoad ſa- *apud exteros*
utCatholice domi viverent, non *edocti.*
oris, ſi forte circumvenirentur,
eri falſive dignoſcerent. Et ſane
ibus peſtilenti lue contactis age-
emo, cui paratum non eſſet ab
medium. Hi ergo hæreticorum *libertatem*
mbuti, cum peregrinas religio- *conſcientiæ*
temque vivendi ſæpe numero in *expetunt in*
audarent; animadvertêre, ſe a- *Belgio.*
s & cupidos illa commemorare:
complurium vota mercatorum,
m hæreſi pridem occupatis gra- *Paria mer-*
ſmodi libertas, qua, dum nemi- *catorum*
ſet quid quiſque crederet, nemo *vota.*
cio cauſa religionis arceretur.
ollato demum conſilio agitare *Vtrorumq;*
ere, plurium exemplo, de excu- *conſilia.*
ulatim à patriæ cervicibus jugo
Ca-

1566. Catholicæ Religionis, quæ ſola in civita-
bus dominari velit. Id autem, uti conjici
cœptum eſt ab anno hujus ſæculi quinqu
geſimo nono, cum profecturus in Hiſpania
Philippus Rex, edicta Patris ac ſua ſerio ſe
vari (quod inter arma minus licuerat) imp
ravit. Quod quia incidit in illud tempu
Tunc inita, quo conſilium iniit Orangius de Hiſpa
cum Hiſpa- militibus Belgio pellendis, ne eorum au
nos milites lio Quæſitores ſacri in eas Provincias inf
Belgio pelle- rentur: (ut ipſe edita ab ſe Apologia teſ
lere conatus tum reliquit) haud abſurdum eſt opina
Orangius. conſcium earum rerum, quæ tunc agitare
1581. tur, Orangium fuiſſe. Tamen haud cre
Diu quie- derim, inter prima illa Nobilium merca
ſcunt, rumque colloquia certi aliquid conſti
tum, aut formam fœderis aliquam fu
conceptam. Neque enim veriſimile eſt, p
rium conſpirationem per annos omni
occaſione ſex occultari potuiſſe: ſed ſparſa tunc alio
ConciliiTri- conjurationis veluti ſemina, quæ poſtea
dentini re- no ſexageſimo quarto, profecto in Burg
ſurgunt, & diam Granvellano Cardinali, revixiſſe
primum occaſionem Tridentini Concilii, certum
conſpirant. beo ex illo, quem dixi, commentario. Q
1564. etiam eo anno ſexageſimo quarto, qui No
Et animos les, quique mercatores una convenera
hæreticorũ haud ignari tantam molem abſque armis
Principum ſtineri non poſſe; explorandos ſibi hær
Germaniæ corum Germaniæ Principum animos du
explorant. runt: à quibus aut opem proxime caperet
aut eorum ſaltem nomina prætexerent
nietum Gubernatrici ac partibus injici
dum. Eam ob cauſam agebant in Germa
Belgarum aliqui, ac ſecreta colloquia c
Palatino Septemviro miſcebant, referebar
que omnia ad Ægidium Clerum cauſidic
Tornacenſem, præcipuum Ludovici Na
vii adminiſtrum, Auguſtæ in hanc ipſam
ram unice intentum, ut ex quamplur

c

[...]aphis ac libellis compertum eſt. 1566.
[...]am deprehenſum, eodem tem-
[...]cum ipſum in Germania fuiſſe, Sub initiū
[...]pidem moveret. Hæc autem et- 1565.
[...]ſq; anni ſexageſimi quinti, miro
[...]ta ſunt, initio tamen ſexageſi-
[...]omulgatis quæ dicebam edictis
[...]ſitoribus, de Caroli V. Placi- *Promulga-*
[...]tini Concilii decretis, excita- *tione Edilli*
[...]multorum querelis; tunc enim *tumultu-*
[...]jurationem moliebantur, nacti *antur:*
[...]dæ patriæ libertatis, ſparſis in-
[...]ritate per Provincias libellis,
[...]que millia fuiſſe ſcripſit ad Re-
[...]ubernatrix) Hiſpanicam inqui- 3. April.
[...]gione cenſuram ludibriis, exe-
[...] maledictis omnibus lacerare:
[...]los, *Ne ei ſeſe tyrannidi ſuppo-* *Atq; editis*
[...]ique gentium, ac veluti quodam *libellis ad-*
[...]ris humani repugnatum ſit. ne *verſus In-*
[...] ſine tumultu initia ejus extitiſ- *quiſitionem*
[...]lum eſſe Belgio tot privilegiis ad- *populos ſol-*
[...]ec omnia communito? Auxit ho- *licitant.*
[...]cionem fama bellicorum appa-
[...]s in Hiſpania Rex, & ſtipendia
[...] ſolitus Ericus Dux Brunſvicen- *Novis ar-*
[...]vos feſtinabant, ad ſtabilien- *morum ſu-*
[...]go ferebatur, novum in Belgio *ſpicionibus*
[...]n tamen hic (quod poſtea com- *agitantur.*
[...] ad ſui Dominatûs oppida tuen- Brunſvic.
[...] qui timebantur, Belgarum tu-
[...] ad augenda Melitæ præſidia,
[...]ue alibi conatibus occurendum, Malta.
[...]ſcriberent. Quod tamen per- Rex.
[...]titudini fruſtra conata eſt Gu-
[...]contra diſſerentibus hæreticis,
[...]uſque, conſuetam illam eſſe lu-
[...]n armorum, quæ OSTENDVN-
[...] alio inferuntur. Inde homi-
[...] palam dictitantium, Venditu-

1566. ros ſe domos ac prædia, amiſſamque pat
libertatem apud exteras gentes quæſitur

Et in edictum minaciter invehuntur. Auditique præterea, qui in fabulanti
cœtibus ac circulis (ii paſſim in foro co
pitiſque viſebantur) haud timide dicere
Adverſus eam edicti ſeveritatem, Ducem
bi tantummodo deeſſe: quem ſi nanci
rentur, profecto adacturos ſe Regem, ut B
garum privilegia imminutum non iret.
go turbata in hunc modum multitudi

Inde conjuratione maturata. ambiguis nutantibuſque Procerum ple
que, ſtimulantibus, qui edicto petebant
hæreticis, maturata conjuratio eſt.

Gubernat. Regi 25. Mart. *FOEDVS conſcribitur.* NOVEM homines è Nobilitate, qui
lum in Republ. munus obtinebant, Br
in urbe Principis Orangii fœdus con
bunt, quod ceteris proponerent, dict
Philippo Marnixio Sanctæ Aldegundis
mino, Calviniana pridem hæreſi corru
pariter & corruptore. In eo exorſi ab In
ſitionis execratione, quæ divinis huma
legibus adverſa barbariem longe ſupere

Summa verborum fœderis. mnium retro tyrannorum; *Commotos ſe
firmant ea indignitate Nobiles, ad quos pr
legio Nobilitatis pertinet hujuſmodi cura
cietatem iniiſſe, qua obviam irent nefariis
rum conatibus, qui per hæc judicia, proſ
ptioneſque, ac cædes, in optimorum civium fo
nas intenderent. Quamobrem perſancte j
re, Inquiſitionem ſe nullo modo in Belgio p
ros: iratumque ſibi Deum, iratos homines
cari, ſi aut à fœdere diſcederent, aut ſoci
eam cauſam laborantibus ope operaque
ſent. Ad extremum Superos teſtari, ſe ni
conſenſu moliri, præter Dei honorem,
amplitudinem, Patriæ tranquillitatem.*

Quod compromiſſum appellatum. que hæc eſt ſumma verborum conjura
nis, quæ ſive à mutuis, ſive à multorum
miſſis, vulgo Compromiſſum appellata
ac variis dein linguis, quo ubique vulg

it in lucem, cum hac inſcriptio- 1566,
tannice quidem edita præferebat:
fœderis à Proceribus Nobilibuſque *cujus hac*
ermaniæ percuſſi, ob Hiſpanicam *inſcriptio.*
m, hiſce Provinciis intentatam.
er ſingulas Provincias, qui com- *Aggregan-*
onſilio ſollicitarent animos po- *tur ad illud*
haud irrito conatu, quippe ag- *complures.*
amplurimis, tanta aliquorum
, ut audita Hiſpanica cenſura,
ultra pararetur, nomina certa-
Primi omnium fuere Nicolaus *Atque hi*
tum aurei Velleris fæcialis, vul- *primi.*
rus appellatus, præcipuum con-
ſtrumentum, Baronnius, Ghi-
ſdalius aulicus Egmontii, Ioan-
us Toloſæ Dominus, Ghiſella,
& Olhainius, uti ad Guberna- 24. Mart.
ſit Anderlechius Megani Comi-
us. Aliorum numerus condi-
facile teneri omnium potuit:
, qui libello excipiebant homi-
nam augere, aut facinus exte-
tunum erat. Et Hames quidem *Quamplu-*
dicem Nobilium ſupra duo mil- *rimi oſten-*
eſt apud Anderlechium, quem *tati,*
n eo numero pertrahere conatus
averſatus animo ejuſmodi cœ-
odo ad numerum adſcribi no-
m duxit civis eſſe boni, Marga- *Occulti du-*
ocefacere quidquid ageretur. *biive non-*
perit multorum non ignaram, *nulli.*
curioſam; aperuit tamen ali-
ſe, ut erat partium familiaris,
erat. Inter alia, Adnumerari ab
ctatos Cliviæ Ducem, Saxones
omitem Suartzemburgium, Ca-
ium, alioſque, præter Abbates
elgio, Procereſque nonnullos
leris Collegio. Quæ an ex va-

 no

1566. no jactata ad colligendam factioni fam
incompertum mihi eſt. Certe de Cliviæ
ce, brevî rumor evanuit, de Velkeris a
Sodalibus crevit: affirmavitque clam
bernatrici ipſe ejuſdem Ordinis Eques
ganus, collegas duos cum ceteris Nobil
conſpiraſſe, ſibi tamen ignotos. Sed d
tero difficile non erat ſuſpicari: ſenſitqu
rangius hanc de ſe hominum opinion
cum in Senatu haberi ſe vulgo in nūn
fœderatorum conqueſtus eſt: alterum
Comitem Hornanum Præfectum Belgici
ris, aut Antoniū Lalinium Comitem H
ſtratæ deſignabat illorum vivendi ratio
qua plerumq; homines conjecturas trah
Nec ego dubitaverim, multos eſſe hab
conjurationis participes (ut præter jam
moratos, etiam de Eliſabetha Anglæ R
na addubitatum eſt) non alio argumen
quam quia credebatur, eorum intereſſ
res Belgica turbaretur. Nempe valet a
omnes Caſſianum illud: ut cui bono ali
vertitur, in eum recta collineet ſuſpica
animus. Sed ſupervacaneum ſit dubios
rere, aut occultos, cum ſat multi palam
rent, neque pauciores quadringentis ex
bilitate nomina dediſſe conſtet. ex qu
hæreticos fere centum Gubernatricem
cuit Meganus, præter mercatores, alio
de plebe haud ſatis conſtante numero.
rum omnium duces habebantur. Hen
Brederodius, Ludovicus Naſſavius Pri
pis Orangii frater, Florentius Pallantius
mes Culemburgi, quod eſt Hollandiæ o
dum, ipſe à Sequanis oriundus, & Gu
mus Bergenſis Bergæ, quæ eſt in Geldria,
mes. omnes pari propemodum & juve
& animi vigore magna moliturì: præſe
Brederodius, cui primæ in ea conjurat
partes delatæ ſunt, ſive excellentia Bel

Inter hos Princeps Orangius, & Comes Hornanus aut Comes Hochſtratæ,

& Angliæ Regina.

Certi tamen non pauciores quadringentis ex Nobilitate.

Quorum Duces quatuor.

Burgundia.

è priſcis Batavorum Comitibus 1566.
ive ob juvenis ingenium peracre,
NTIVS adverſus dominantes, eo-
udini gratum, ac tumultuanti-
unum Porro Nobilium, alio- *Finis con-*
i ſe aggregaverant, non eadem *jurandi non*
is, uti ferme accidit in cœtu plu- *omnibus u-*
Namque alii ſatis habebant, ſi *nus.*
Quæſitores arcerentur, minue-
Edictorum pœnæ: alii ſuper hæc
m Religionis intendebant: mul-
eligionis Edictorumve cura, ſed
bat prædæ ac rapinarum: deni-
lli majus interim opus movebāt,
rbas excuſſo veteri Domino, no-
abantur. Omnes tamen præſefe-
ſcebantque ceſſationem Inquiſi-
e aliquod edictorum Cæſaris ad-
ticos temperamentum: in eam-
tiam ſupplicem libellum, quem
ci offerrent omnium nomine
e. Ita conſilia conjuratorum tum *Diligentia*
occulta ad Regem per litteras *Guberna-*
bernatrix. Quin etiam ſicuti ni- *tricis ad-*
quæ deſtinabantur, eam latebat: *verſus con-*
gi per urbes, ac domorum intima *juratos.*
ORES, id eſt aures oculique domi- 15. Mart.
ſingula excipiebant, reddebant-
ſimulato ubique metu, intenden-
es putavit, in tantarum expecta-
n. Itaque populum edicto, Ma-
rivatis litteris, muneris ſui ad-
rces urbiumque mœnia per ho-
s occulte luſtrare; rumores de ad-
is in vulgus augere, ſimul Hiſpa-
res, qui apud Cæſarem, Regem-
, ac Reginam Angliæ agebant,
nunciis condocere, quæ conju-
lgio pararetur, Germanorum, An-
e, & Gallorum, ut ferebatur auxi-
 lio:

1566. lio: denique nihil prætertire, quo ſe & g
ram eorum, quæ agitabantur, & valid
Novus rumor de eorũ adventu Bruxellas. Territa ob id Gubernatrix, eiſdem propulſandis oſtentaret. Cum c
tior eodem tempore fit à Comite Mega
Bruxellas adventuros ſub initium Apri
Nobiles circiter quingentos, ſupplicem
libellum adverſus Quæſitores, atque edi
Cæſaris oblaturos. Addidere aliqui (ut
me veris falſa permiſcentur) decreviſſe c
juratos, niſi audiantur, illato in urbem
lite Gubernatricem abducere Vilvordia
eoque carcere tamdiu clauſam habere, do
impetrent quæ volent. Quod etſi primo
irriſit, dein tamen dubitaſſe, an relicta u
in arcem tutiorem ſeſe reciperet, ex ejus
Senatum indicit. teris deprehendi. Interea conventum ſ
to celebriorem apud ſe indicit ad VI. Kal
27. Mart. Aprilis, non tam ſententias aliquoru
quam affectus exploratura: ſimul ne adv
ſarios haberet, quos conſcios noluiſſet.
25. Mart. de repetitis in Hiſpaniam litteris, quo l
Belgica res eſſet exponit: queriturque, qu
cum hæc toties prædixerit, audita non ſi

3. April. ETIAM, qui ſollicite evocati fuerant P
SENTENTIÆ Senatorum exquiruntur, An admittendi fœderati. vinciarum Præfecti, atque aurei Velleri
quites, Senatoreſque privati Concilii, f
quentes aderant ad præſcriptum diem.
ſteroque Senatum ingreſſis, recitatiſqu
Philiberto Bruxellio Senatore multorum
teris, in queis Nobilium conjuratio, hæ
ticorumque conſilia ſeu vera, ſeu cred
nunciabantur; Margarita Gubernatrix p
cis præfata, evocatum ab ſe ampliſſimum
natum, ut impendentibus malis illor
conſilio atque opera mederetur; rogavit p
mum, Admittendine viderentur, qui ven
ri Bruxellas propediem ferebantur, ducto
Henrico Brederodio? Deinde quid eor
poſtulatis (quorum pleraque vulgaverat j
fama) reſpondendum? Poſtremo qua rati

ſolvi ea conſpiratio, novique turbido- 1566.
ominum motus componi tunc poſ.
Varios illuc animos attulerant Proce-
riſque inviſum erat Inquiſitionis no-
aliqui occulta conſilia ſecum agita-
nte privatam cauſam pauci publicam
nt. Philippus Crojus Areſchoti Dux,
olus Comes Barlamontius negabant
endos eſſe intra urbem ea multitudi-
uratos: *Quid enim opus eſſe quingen-* *Sententia*
nibus, ut libellus unus offeratur? Non *Ducis Are-*
ri eam ſpeciem ſuppliciter poſtulanti- *ſchoti, &*
tterent cum mandatis egregium ex ſuo *Com. Barla-*
aliquem, minore pompa atque invi- *montii con-*
ique aut portas occludendas, quod po- *tra fœdera-*
batur: aut, quod proximum, admiſſos *tos.*
multorum oculis obſervandos, deque
forte licentius quid agerent, ſupplici-
o ſumendum. Contra Princeps O-
qui utrumque tamquam Cardina- *Principis*
erſabatur, & præcipue Areſchoto *Orangii pro*
erat, ob vetus inter Croios & Naſ- *fœderatis.*
familiæ dignitate diſſidium; vanos
res affirmabat adverſus homines ſi-
notos, & multos amicitia, nonnul-
ſanguine conjunctos. gravem au-
ram eam injuriam, ſi nobilibus vi-
ermitteretur, quod LICET miſerri-
e, rogare. Similia his de ſecuritate *& Comit.*
bat Egmontius: præſertim quod *Egmontii*
e armis agendum eſſet, non vide- *pro iiſdem.*
pparatu tunc quidem occurri poſ-
ibus jam pridem armatis; & ea re-
tandis: TVTVM non eſſe, eos læde-
erdere non poſſis. At vero Mans- *Comitis*
etſi Pontificios in Belgio Quæſito- *Mansfeldii*
probabat, negavit tamen recte fieri *contra fæ-*
ii per hujuſmodi conjurationes ac *deratos,*
ntumacius agerent, quam ut roga-
tur. Addiditque, increpitum à ſe

1566. peracriter Carolum filium, quem conjurati immiſtum inaudiſſet. Et ſane eſt apud me e-

26. Mart. jus epiſtola, qua filio, niſi quamprimum a illorum ſe ſocietate ſubducat, iram denun ciat ſuam, jubetque ſpem omnem abjicen paternæ umquam gratiæ recuperandæ. Se hæc monita minæque adoleſcentem natur ferociorē (an quia credidit, in ſpeciem à pa tre illa dici?) non ſtatim à conjuratis abſtra-

& Comitum Arembergii, & Megani contra eoſdem. xere. Neq; aliter eas conſpirationes ac fœ dera interpretabantur Arembergius & Me ganus: quaſi, qui illa oſtentatione virium obſecrarent, coacturi Principem, non obſe craturi venirent. concludebantque, re ciendam hujuſmodi legationem, aut mitio re vocabulo differendam. neque enim, paulum temporis intercedat, duraturam ſu bitariæ ſocietati conſtantiam: cum NIHIL diu conſiſtat tumultuario opere compoſi-

Reliquorū ſententia. tum. Reliqui fere omnes ambigue aut mo dice de conjuratis, acerbe ac palam contra novum inquirendi de Religione tribunal eadem ſed obſcurius remiſſiuſque contra ſe-

Querelæ aliquorum contra Regem: veritatem edictorum Cæſaris diſſeruere. Inde gradus ad querimonias factus adverſum Regem, quas tanto confidentius ingerebant, quanto magis opus tunc eſſe ſua ipſorum o pera non ignorabant. Et haberet ſe, quas apponeret ad veteres querimonias, ajebat

Orangii imprimis: Orangius: (niſi forte novas offenſiones me tuſque fingebat, quo honeſtius Regis cauſam desereret, ſuam ageret) quod nuper accepiſ ſet, homines genti Naſſaviæ infenſiſſimos de nece ipſius, deque fortunarum omnium pu blicatione agitaviſſe cum Rege, Regemque tempus operiri, quo facinus imperaret. *Hac ne laborum eſſe præmia, quos in ſuperioribus bellis, pro aſſerendis Regi Provinciis Belga-*

cujus hæc verba. *rum Proceres exantlaſſent? Quamquam expertos jam eſſe ſe, non eo loco Belgium haberi apud*

ippum, quo pridem apud Carolum 1566.
Nuper miſiſſe Regem quadragin-
tam aureorum millia Reginæ Scoto-
litum ſtipendia: Belgium in ſum-
difficultate præteriri. Non accu- Nam peric-
t importunitatem ſubſidii, aut in- rat pecu-
ſucceſſus. at timendum fuiſſe, ne nia, ut di-
quorum capita ſuppeditari ea pecu- cebatur.
ur, odia furoremq́ in Belgas effun-
aſertim cum ſumma illa in manus
ginæ devenerit, navi ob tempeſta-
portum delata. Super hæc addere *Quem pla-*
Margarita interpellavit: admo- *carenititur*
Abſtineret interim à privatis que- *Guberna-*
res publica urgeret: neve tantam *trix,*
nferret prudentiæ ſuæ, ut ea ſibi
pateretur de Rege omnium cle-
o. certo autem conſtare ſibi, quod
dicebatur, commentum eſſe ho-
litioſorum, qui per hujuſmodi ar-
nvidiam Regi apud Belgas ſuos,
ue apud Principes molirentur. Sed *fruſtra pri-*
opterea mitigari viſus eſt, quam- *mum:*
diſſimulator, ac ſui potens. Sed
rſeverandum putavit, ne cœpiſſe
ſine cauſa: quaſi ſit ARGVMEN-
e iracundiæ, ſi non cito depona-
nque modo neque Comes Horna-
nonnulli deſtitere, quin ipſi que-
ue ſuas expromerent. Quos tamen *poſtea cum*
erea mollibus opportuniſque ut- *aliuntcum-*
acatos, atque ad ſpem regiæ beni- *que mitiga-*
ectos, ad conſultationem iterum *tur:*
revocavit: ſuperantibuſque ſuf-
retum eſt, fœderati admitteren- *ac reſtituta*
, modo inermes, compoſitique ad *conſultatio-*
n. In quam ſententiam ut ad eos *ne de fæde-*
negotium datum eſt nonnullis ex *ratis admit-*
erant, Præfectis Provinciarum, *tendis de-*
li iter Bruxellas facturi credeban- *cernitur.*

 tur.

1566. tur. Præterea portis adderentur cuſtodes urbemque vigiles obirent, ac turri maxim imponerentur excubiæ, ne quid forte ſu ſpenſa civitate turbaretur. Reliquorum cõ ſultatio, abeunte jam die, in ſequentem di lata eſt. Quo die coactis in eumdem locu

Nova conſultatio, Dynaſtis ac Senatoribus, verita Guberna trix, ne aliquorum fraude, iterum per diſſi dia & querimonias, deliberandi occaſio cor rumperetur; occupavit ad eos in hunc pla ne modum loqui, ſicuti locutam ſe in Sena tu, ad regem ipſa perſcribit. *Si malis ingru*

2. April. *in qua verba facit Gubernatrix in hunc modum.*

entibus afferre medicinam dolendo querendoq poſſemus, non erat quod ego vos hodie repeti consultandi labore fatigarem: cum ſatis que relarum fuerit heſterno die, nec fere quidquam præter privatas offenſiones à pleriſque veſtrum in commune collatum ſit, Sed AEQVAE *lic querimoniæ, amittunt, ſi importunæ ſint, æ quitatis partem. certe avertunt alio conſul tantium mentes, agitatiſq; tamquam à fun eorum animis, veri conſpectum interturbant Poſtulaturus eſt à me, ſociorum nomine Bred rodius, ut Inquiſitionis tribunal amoveatur, ac pœna pro Religionis cauſa edicto propoſita mitigentur? Ego, quid reſponſi dandum ſit, aveo nunc audire de vobis, quorum fidem a prudentiam ſæpe ſum experta. Sed ante ſen tentias veſtras, præfari me pauca, neque mole ſtum vobis, neque alienum à cauſa duxerim*

De edictis. *Audio eſſe non paucos, qui Imperatoris Caroli parentis Dominiq; mei edicta (nam de Inquiſi tione mox ſubjungam) carpere palam audeant, uti inclementia, barbara, populis non ferenda. Profecto qui ſic obloquuntur, non modo inju riam faciunt ſapientiſſimo Principi, Patriæq; amantiſſimo; ſed veſtro, Equites, collegio, ſed Senatorum concilio, imo totius Belgii Ordini bus, quorum omnium judicio conſenſuq; Cæſa rem tuliſſe eas leges haud dubie recordantur a*

liqui

im: & legere omnes liquido queunt 1565.
leſimi quingenteſimi trigeſimi pri-
in quo cetera ejus Placita Principis
. Cur ergo in præſentia ſeverita-
accuſant? cur ea nunc damnant,
ut ipſi probaverant, aut omnium
ragiis non ignorant? An, quia hoc
morbus intendit, idcirco remittenda
& qua ratio perſuadebit, ut exeden-
tidie Reip. partes hæreſum conta-
nem ferrumq́ mollius tractemus?
ſpectat Eccleſiaſtica adverſus hære- De Inquiſi-
endi poteſtas, niſi ut per eam impie- tione.
um audacia aut metu retardetur,
o puniatur. Scio adverſus hoc tri-
ferri omnium odia: quæ redargue-
tendere conſilium mihi non eſt in
Quamquam hoc tribunal non eſt in quam nec
tium inventum, uti ſcitis: & jam eſſe novum
nt anni, cum illud in hiſce Provin- inventum:
Pater meus. Sed quid, oro, ſeveri-
ac Quæſitorum cenſura, quod edi-
non habeant? imo ſi recte vobiſcũ nec ſeverio-
ulto hæc, quam illa, ſeveriora ſunt. rem edictis
ex in iis, quas tribus ante annis hic oſtendit.
itteris, multis veſtrûm audienti-
tur, cur tantopere ab Hiſpanica In-
imerent Belgæ, qui in eiſdem Reli-
, pœnas longe plures ac majores in
li comprehenſas haberent. Quod ſi
pienter à Principe lata, conſenſuq́
cepta ſunt: non video, cur adver-
ionem, quæ eodem pertinet, & mi-
am acerbe impotenterq́ homines in-
Hæc porro non ideo à me dicta ſunt,
præripere voluerim deliberandi ju-
a illa per me fuere, eruntq́ ſemper.
rtatem vobis adimat aut ira, aut Poſt hæc re-
pro veſtra ſapientia curabitis. Indegatis ſenten-
tentiis multi cenſuere. Ne quid *tiis;*

1566. mutaretur ex Imperatoriis edictis: LEG *antequam ferantur, expendendas: ubi lata f* *rint, tolerandas. nec alia re magis labefact* *ſtatum civitatis, quam crebra legum muta* *ne. præſertim quod fama interſit, in ea cong* *ſione nihil cedere poſtulatis hæreticorum, q* SI PRIMA *obvenerint, finem poſtulandi fa* *ri non ſint.* Acrius incitatiuſq; plerique c tra diſſerebant, oſtendebantque, *Per illa I* *peratoris edicta neque Religioni, cujus ſen* *cultus decreſceret, neq; civitatum ſecurita* *quas eo ipſo nomine turbatas toto Belgio int* *rentur, ſatis conſultum videri. Et tamen* *ges ob Religionem tranquillitatemque civi* *conditas eſſe. neutrum vero ab hiſce Impera* *riis edictis plane præſtari. Cur ergo nefas pu* *vent, demptis inde, aut potius mutatis aliq* *panis, eos mitiores, eoq; obedientiæ populor* *aptiores efficere? Profecto* MAIVS *fama pe* *culum ſubire Principem, ſi manere velit* *gem, cui multitudo non pareat, quam ſi ead* *ad uſum accommodata, populos in obſeq* *contineat. Quod vero ad Inquiſitionem at* *net, ſatis apparere, eam nulli hominum ord* *acceptam eſſe, adeo ut Antverpiæ nemo ſit t* *tenuis fortuna, qui ſclopum aut haſtile aliq* *non oſtentet, mineturque, illo ſe telo uſurum* *eos, qui Hiſpanicam Inquiſitionem inferre* *urbem connitantur. Imo & Epiſcopos non l* *affectos injuria videri, dum Religionis cauſ* *quarum cognitio ad ipſos jure pertinet, ad p* *ſterius hoc Quæſitorum tribunal transferu* *tur. Sed hæc fruſtra ad diſputationes revoc* *ri, ubi ſint ad portas conjurati. quorum ant* *quam poſtulata rejiciantur, conſiderandu* *eſſe etiam atque etiam, an ſi illi, ſtimulant* *bus hæreticis, vim forte pararent, tantum* *domi præſidium, quo ſubitæ irruptioni popul* *rium ac finitimorum, qui ſe ad fœdus aggreg* *verint, obſiſti queat.* Atque horum deniq

Probant alique edicta, mutarique nolunt leges.

Plures improbant, ac mutari pro re nata volunt.

In inquiſitionem ſecurius invehuntur, publicum nempe odium, & Epiſcoporum offenſam.

Addunt & metum à conjuratis. & prævalent.

ſc

numero, & quadam concitatio- 1566.
t. Licet enim non defuerint, qui
debatur pro animarum Paſtori-
refutaverint; vix tamen fuit in
qui opportunum tempori exiſti-
iſmodi tribunal. Quamobrem *De utraque*
altercationes, in hunc modum *re decretum:*
es eſt. Quandoquidem Cæſaris
nſilium non alio ſpectaverit per
Quæſtiones atque edicta, niſi ut
io integre ſervaretur; hactenus
ſſe illa remedia, quoad hujus in- *In quo &*
caveatur: Porro duplex eſſe ge- *Inquiſitio*
tionis, alterum muneri Epiſco- *re tollitur.*
nctum, alterum certis judicibus
Maximo impoſitum. Querelas
populorum eſſe duntaxat in hoſ-
os Quæſitores: quos licet Caro-
vexerit in Belgium, id tamen co-
ſe Paſtorum inopia negligentia-
ratio cum in præſentia ceſſet, ſi-
ntopere mortales abhorreant ab
jus Inquiſitionis nomine; non
erſantibus populis tam violen-
peſtivumque remedium obtrudi.
ulla Religionis jactura condona-
oſſe conjuratorum petitioni. Sed
ereticis ea in re cedere, aut quid-
um gratiæ dare viderentur; ita
dum conjuratis: *Non eſſe quod de* *verbo inter-*
e laborarent: ejus uſum intermit- *mittitur.*
um ipſi Quæſitores detrectent exer-
m, non petita ab novo Pontifice po- Pius V.
am petere, ut munus ſuum cautius
ſuevere. Quod vero ad pœnas atti- *& edicta*
toriis edictis comprehenſas adverſus *Cæſ. miti-*
non eas tollendas, ſed cum capitis ſe- *gantur.*
es, ſalubri aliquo temperamento mi-
Sic Epiſcopos, ſic juris humani di-
tos, ſic ipſos Quæſitores ſentire, ac
dicere:

1566. *dicere : imo ſic Cæſarem Carolum factur fuiſſe, ſi viveret ; quando ipſe ob ſimiles dif cultates, anno milleſimo quingenteſimo qu quageſimoque, poſtulante Maria Hunga Regina ejus ſorore, eaſdem pœnas, quas ante ſ tuerat, emendare ac lenire non inutile aut decorum arbitratus eſt.* Atque in hunc m dum conjuratis blandius acceptis in præſ tia, diſſolutum iri eorum cœtus, (quod p rimum referret) ac tempus interim capi p ſe, quo abſque hujuſmodi turbis, ideoq; m jore cum imperio publica hæc negotia miniſtrentur. Gubernatrix etſi meliora ſiderabat, probavit tamen quæ offerebant quod intelligeret, in eo rerum articulo condonandum aliquid conjuratis, aut vi armiſque repellendos. hoc vero poſter attentari haud poſſe, non ſatis prompto morum duce ; cum nec Orangio fideret, interrogatus Egmontius, negaſſet ſe adv ſus aliquem mortalium pro inquiſition dictiſve pugnaturum: in reliquis autem P ceribus aut non multo plus fidei, aut lon minus præſidii erat. Itaque uſuram ſe rum conſilio dixit: ac Brederodio ſociiſ ita reſponſuram, ut ſimul eis ſatisfacer ſimul integrum Regi judicium, quo inc ſulto nihil confici in re tanta poterat, ſervaret.

Decretum cur accipit potius quã probat Gubernatrix.

De FOEDERATORVM adventu.

3. April. *Bruxellas intrant.* Henricus Brederod. *Brederodio ductore.*

Haec porro ſingula per celeres nunc dum Gubernatrix Regem docet, rogatq ut quid definiendum ſit, quamprimum a ſciat ; eo ipſo die ſub veſperam conjurati B xellas advenere. Erant illi in equis omni ducenti, forenſi veſte ornati, geſtabantq ſinguli bina ante ephippium ſclopeta. pr bat ductor Brederodius, juxtaque Ludo cus Naſſavius. Nam Comites Culemburg & Bergenſis nonniſi tertio poſt die ſuperv nerunt. Retulit Gubernatrici aulicus Ma

ſcl

gnobilis Franciſcus Verdugus, in 1566.
bis hæc Brederodium jactaſſe:
r enimvero aliqui, non auſurum & jacta-
s accedere: en urbi ſuccedo, eamq́ bundo.
one mox reviſam. Inde ad Oran- Divertunt
s ædes Ludovicus frater, ac Bre- ad Orangii
iverterunt: quo ſe officii cauſa domum:
s ac Hornanus ante contulerant.
emotis omnibus præter Mansfel- in qua cum
tis Hornanus egit cum Orangio aliis Proce-
ndo in Hiſpaniam aurei Velleris ribus turbi-
nque ob rem juſſus eſt Verdugus da conſilia
erre legum ejus Ordinis, ut in- miſcent.
quatenus Regi, quippe ſupremo
agiſtro, fidem ea cauſa obligatam
Sed intercedente Mansfeldio ni-
m eſt. Id vero alias ab iiſdem agi- Poſtea in æ-
bernatrici aperuit Anderlechius. des Culem-
: Brederodius, dum Culemburgi- burgii con-
genſem opperitur, in Culembur- juratos ad-
uxellis erat, domum ſocios con- vocat Bre-
uſcepto conſilio firmaturus. Pri- derodius;
olam illis oſtendit Hiſpanice ſcri-
ecens traditam, ut ajebat ab Hi-
ſi forte homo non incallidus ſi-
, quemadmodum ſuſpicatur is,
nnia arcanis occulta notis ad Gu-
m ſubmittebat. qua epiſtola nar-
ſoronem, hominem in Belgio no-
o igne vivum in Hiſpania fuiſſe
m. quod plurimum valuit ad ani-
rum incendendos contra ejuſmo-
: ſeveritatem. Inde in rem feliciter
Brederodius quaſi aciem luſtratu-
uratorum chirographa manu at-
itatque una cum Naſſavio: ſingu- & novo ite-
e, atque in ſententia manere pro- rum jure-
s. Pro iis qui aberant (fuere ad du- jurando cō-
ræſentes, qui ferme totidem erant, jungit,
erunt. Ad hæc poſtulat, ut ad ſta-
bilien-

1566. biliendam conſpirationem, ſcripto iter
nomine, animos conſocient. quod ſin
fecerunt, ac renovato ſacramento con
marunt. Iurisjurandi formula erat: *Si*
tali formula. *deratorum aliquis ob Religionis aut fœd*
causam conjiceretur in carcerem, illico r
quos, poſthabitis rebus omnibus, acturos c
ambobus iis, alterove eorum qui per ſing
Provincias fœdus procurabant, ut confeſtim
niverſi, ſumptis, ſi opus ſit, armis, ſocio au
lium ferrent. Atque in hunc modum ani
tos alacreſque dimiſit, adituros ſequenti
5. die. Gubernatricem. Quo die, qui fuit Nonis
Inde ordinatim procedunt in curiam. prilis, coacti rurſum in Culemburgi dom
Nobiles fœderati paulum ſupra ducent
inde in curiam via publica ire inſtituunt,
ta ad ſpectaculum effuſa ſuſpenſaque civ
te: pleriſque non ſatis expedientibus, c
nomine haberent novum illud legatio
genus. Nam nec ſupplices videbantur,
tam confidenter imperioſeque ſupplicat
veniſſent, ducibus præſertim Brederodi
Naſſavio, rogare haud magnopere aſſue
nec tamen factionem aut vim præſefereb
illa ſimplicitatis ſpecie ingredientes, at
ipſa ſacrorum Ordinum agmina imitan
Bini ferme procedebant, ætate plerum
compoſiti, claudebantque agmen Brede
dius atque Naſſavius. Obſervatum, alter
eorum, qui ordinem ducebat, claudum e
idque cum omine malo, nec ſine riſu ex
ptum. Aulam ingreſſi Margaritam inve
unt, dimiſſo tunc Senatu, cum nonnu
Proceribus agentem: cui propius factus B
derodius, poſt officia venerationeſque,
eorumq; nomine ſic Gubernatricē Brederodius alloquitur. hunc modum elocutus eſt: *Nobiles Bel*
quos hic coram Celſitudine tua vides, alii
ejuſdem ordinis, qui propediem aderunt ſ
complures, ideo mecum una convenere,
quanto ſtudio à te aliqua petant, ex hac

cognoſcas. Hæc porro quæ ſint, dum 1566.
libello perleges, ego te omnium no-
t in animum inducas tuum; nihil
is hiſce viris propoſitum fuiſſe, niſi
sium, amplitudinemque ac patriæ
Hæc fatus libellum obtulit: addi- *& libellum*
bere ſe præterea nonnulla, quæ *trium peti-*
elſitudine conferret, eorumdem *tionum tra-*
nomine; ne tamen à propoſita ſi- *dit.*
a forte aberraret, ſe libenter illa è
ſi oneroſum ei eſſet, in præſentia
m. Annuente Margarita, recita-
na hæc erat: *Plurimum dolere No-* *hiſce quere-*
Gubernatrix ad Provincias ſcrip- *lis è ſcripto*
fœdere tamquam ope ac ſocietate *ſuperaddi-*
ermanorumq́; compoſito, ſpecie qui- *tis.*
ſalutis, re autem vera ſpe popula-
ıdæ. Id autem quemadmodum gra-
aria Belgicæ Nobilitatis Guberna-
m erat, ita Nobiles enixe eam ro-
roferat nomina eorum qui hoc detu-
que illos accuſationem legitime ac
nare: quo aut fœderati, ſi crimi-
antur; aut accuſatores, ſi crimen
derint, pari ſupplicio caſtigentur.
ernatrix, curas indignationem-
utcumque premens, accepto non
ſpeciem libello, quo Inquiſitio-
o, ac veterum abrogatio edicto-
orumque ab Ordinibus Belgicis
poſcebatur, *Conſideraturam ſe il-* *Ad qua-*
lata reſpondit: *& quando nonni-* *rum par-*
nitatem, patriæque ſalutem ſpecta- *tem reſpon-*
l dubie poſtulatis ſatisfacturam. Ce- *dit Guber-*
od de litteris querebantur ad Pro- *natrix.*
tis, non jure illos queri. feciſſe ſe
ris ſui ratio poſtulabat, ut quoniam
certior fiebat de fœdere neſcio quo
is inito. Præfectos ac Magiſtratus
ceret, ne per eam occaſionem, non
tam

1566. *tam à Belgis, quippe quos Regi fidos ex*
ſemper erat, quam à finitimis, quos agg
verant, aliquid in Provinciis turbaretur
partem o- pluribus elocuta Nobiles ab ſe dimiſit
mittit. la de delatoribus facta mentione, quo
men conjurati magnopere flagitaverat
ve per ſpeciem oblivionis tranſmittere
luit ejuſmodi quæſtiones, quæ pleru
exitus habent inexplicabiles: ſive poti
fenſa, tamquam ab ſe arcana imperii p
rentur. Imo in veſpertino ejuſdem di
natu, ſuadenti non nemini, ut nomina
torum conjuratis aperiret; iratior ali
to reſpondit, Mirari ſe, quod cum ipſe
ſaſſet indicare de auctore, ex quo reſci
ea quæ paulo ante detexerat; nunc co
rium, non ſine multorum diſcrimine,
deret. In eo Senatu Gubernatrix re
Brederodii libello rogavit, num de ill
vi aliquid cenſerent. Sed cum jam ſu
re conſultatum eſſet, eædem aliis verbi
Dubitat an tentiæ dictæ ſunt. In eo diſceptatum,
nomina ſub- quirendum eſſet à conjuratis, ut quo
ſcribere ſua in ſupplice libello generatim ſubſcripſ
debeant con- *Nos humillimi Majeſtatis Regiæ ſubditi*
jurati. jungerent ſuum ſinguli nomen: ut in
beneficium Rex conferret (an potius in
contrarium ultionem adornaret?) nominatim
ſatius vi- Sed pluribus contrarium placuit, ne p
ſum. caſionem exigendi ab abſentibus non
Florentius circumlato per urbes libello, plures ſo
Pallant. C. tarentur. Poſtridie reverſis numero
Culembur. majore Fœderatis, (nam Comites Cu
Guliem. C. burgius & Bergenſis citatis equis in ten
Bergenſ. ſupervenerant) Gubernatrix libellum
libellum cũ didit, quem ab iis acceperat heſterno di
reſponſione jecta ad marginem reſponſione, qua i
adjecta red- mittendæ Inquiſitionis, edictorumqu
dit conju- derandorum ſpem, ſed Rege ante con
ratis. faciebat. Id vero quia non perinde om

t, à conclavi in aulam delibera- 1566.
ant ſeſe: collatiſque ſententiis,
am redeunt: atque omnium no-
hius Fiennius Eſquerdæ Domi-
rederodius in publico verba fa-
ditatus, aut ex ſcripto, non au-
oſe actis pro ea reſponſione gra-
graveтur teſtatum facere, quid-
Nobilium conventu factum eſ-
s obſequio utilitateq; fuiſſe. Sed
xtemplo Margarita, atque affir-
pus eorumq; facta ſatis hoc om-
ura; diſceſſere.

CONVIVIVM, quo conjurati excipiuntur à Brederodio.

o die Brederodius in Culembur-
us conjuratos peramplo ſane
ed infauſto vel ipſis parietibus,
nomine ſolo æquatis: fuere con-
r trecenti, ideoque confidentio-
m ſuper menſam. Inter alia a-
ſocietate nominanda: placuit-
re illi nomen, *Nobilis concordia*,
), *Inſtauratorem amiſſa liberta-*
. quæ tamen nomina numquam
um audita, ſive ſobriis alia mens
ationeſque invidiæ & offenſioni
jecerunt: ſive potius ex nova
voce excepta majori ſucceſſu,
ognomina facile obliterata ſunt.

Inter pocula quæritur conjurationi & duci ejus nomen.

im Culemburgio atque Bergenſi
s, quid ipſe aliique audierant, qui
Gubernatricem acceſſerant, he-
nempe à Carolo Comite Barla-
verſam illam Nobilium virorum
voce Gallica *Gheuſios* contemp-
tos. Illum quidem, ut Guberna-
um firmaret, ita locutum, quaſi
endicis ac nebulonibus pertime-
ſet. ſe vero libenter appellatio-
quæ ea cumque eſſet, accipere, ac
æque cauſa Gheuſios ſe mendi-
cóſque

Gheuſium nomen exponitur.

1566. coſque re ipſa futuros. Movit ſtomachu

& magna compotantium hilaritate ſuſcipitur.

ea res Culemburgio, aliiſque, qui aut no interfuerant, aut Barlamontii vocem no exaudierant. Placet tamen nomen illud fa cere factioni proprium, atque ex eo pete Inſignia firmatæ conſpirationis. Itaq; com potantes (& aderat forte illac præterie Comes Hochſtratanus) invitare ſeſe per al criter,& Gheuſios invicem compellare: tu univerſi ſumptis majoribus poculis, Ghe ſio nomini ſalutique fauſte ac feliciter com precati, *Vivant Gheuſii*, plauſu ingenti ſtr pituque conclamare. Denique Brederodi ſub finem convivii, mantica, quæ forte d

Addunt & inſignia factionis congruentia:

mi reperta eſt, ad collum more emendica tium ſuſpenſa, ligneoque poculo vini ple manu elato, convivis ſimul omnibus pr pinat: agitque gratias, quod ſe ad eam di tanta animorum conſenſione comitati ſent: eoque ſperare, conſervaturos in poſ rum idem voluntatis propoſitum, ſtudiu que: ſibi camdem profecto mentem per tuo futuram. quin etiam polliceri, ſe pro ſocietate, proque ſingulis ſociorum, m tem, ſi opus ſit, libentiſſime ſubiturum. ea verba magnis clamoribus ingeminatu *Vivant Gheuſii*. Inde Brederodius vino pr

& devotiones mutuas:

guſtato, cyathum ac manticam prope a denti tradit: à quo in alios atque in ali poculo illo atque ſacculo circumlatis, cu ſinguli, reſalutato Brederodio, inter bibe dum eodem ferme carmine pro ſociorum lute caput devoverent ſuum, è menſa co ſurrexere. Ac Broderodio ligneum va lum & manticam (nam ad illum redieran parieti affigente, ſequunturceteri exemplu & ſuum quique clavum parieti pangente ex uno in alium locum Inſignia illa tra movent, deridiculis ſane cæremoniis init ti. Quo tempore ſupervenientibus à Ma

ſeld

, ubi pranſi erant, Orangio, Eg- 1566.
que Hornano, repotatio reſtitu-
tibuſque bibentibus, eadem pro
ta, permagnis acclamationibus, *& repota-*
Hæc mihi comperta de hoc con- *tionem.*
ex arcanis epiſtolis & codicillis
ccaſionem clam feſtinanterque
l Gubernatricem ab iis, qui plera-
pulio ſororis Brederodii marito
Addunt aliqui, convivas jam ma- *& temulen-*
ino indecore perfudiſſe, galeros *tia laxa-*
, inverſos capitibus impoſuiſſe *menta.*
nirum de ſtatu jam verſa) atque a-
us intemperiis animum laxaſſe,
titudine & numero & mero cor-
difficile eſt credere. Hæc origo *Inter quæ*
neuſii fuit: quod nomen per con- *natum*
Barlamontio ſupplicantibus ac- *Gheuſium*
um tamquam catervæ ex deco- *nomen Belgis*
endiculiſque collectæ, ab ipſis in *hæreticis*
temulentis agnitum, acceptum- *proprium.*
tioni ſuæ impoſitum, inter incon-
erationes, devotioneſque vel pue-
as: poſtea à factione ad hæreſim,
cet cognatione tranſmiſſum, hæ-
rebelliumque Belgarum ita pro-
aſit, ut quemadmodum Hugonot-
am, ita Gheuſii per Belgium di-
etici. Neque vero intra hæc ſtetit
mel hominum licentia. Etenim
ſub veſperam ejus diei, cœnanti-
Orangium Ludovico fratre, Bre-
aliiſque compluribus fœderatis,
ornano Comite, qui apud Oran-
rſabatur, eadem pro Gheuſiis vo-
ante toto convivio repetita ſunt,
poſt Hornanus ipſe in quæſtione
lbano habita confeſſus eſt: ſed in- 1568.
ntiores effecti, ſtatuunt privatos
ietes non ſine pompa Gheuſium
nomen

1566. nomen efferre, atque ex novitate e
plauſum populi explorare: ſive quod a
In lucem adverterent, Procerum nonnullis ea pr
prodeunt ri: ſive quod ſperarent, quidquid cla
Gheuſii. cerant, excuſari, aut etiam laudi poſſe
ti, ſi palam inſertoque Regis nomine
rent. Ergo per dies inſequentes tota
cum orna- apparent conjurati veſtibus è panno ci
tu, & ſup- cei coloris induti: alii ligneas lagunc
pellectili ſcutellaſque, & caliculos (quæ pauperes
mendicant. pellex eſſe ſolet) pileis affigunt: pleriq; n
ſed inſignè mum primo exſculptum è cera, vel è li
cum bulla. poſtea excuſum ex auro argentove i
Fideles au. bullæ ſuſpendunt è collo, in cujus altera
Roy. Iuſq; te Philippi Regis cælata erat effigies,
à la beſace. cum verbis, ſed Gallice circumſcriptis,
Arnol. Ha- *les Regi*: in altera viſebatur mantica qua
ven. l. 1. de complexu manuum intercepta, circun
novis Epiſ. hæc verba legebantur, *Vſque ad manti*
& Franc. Poſtremo genas ac mentem raſitare in
Haræus in unt, relictis in ſuperiore tantum labro
An. Belg. & tortis utrimque productiſque barbulis,
An. Societ. carum more: credo ut vilem eam me
IESV in cantium ſpeciem ferocitate oris attoller
Belg. ſeque ſimul ſupplices, ſimul metuendo
& raſi Tur- ſtenderent. Suſpenſa interea civitas era
carum mo- ſermonum plena: plerisq; invaleſcente
re. juratione lætis, ſperantibuſque per eas
bas conatumque Nobilium, ſe ab Inquiſi
Varie circa nis metu liberatum iri: multis ad ea
hac affecta ſtacula tantum intentis, ac præſenti th
civitate. tro geſtientibus, ſine cura reliquorum:
cis, quæ inde ſecutura eſſent mala, re
tantibus.

Boni ali- VNVM ex hac conjuratione prover
quid ex hoc ſub hoc tempus invenio Chriſtianæ rei e
modo. - lumentum, quod in præſentia paucis e
vere locus admonet. Hallis, Hannonia
I. Lipſ. in D. oppido, inclytum eſt multa per belgium
Virg. Hall. ma, Cælitum Reginæ ſimulacrum. Illuc
ligi

uſa profectus Areſchoti Dux Phi- 1586.
ius pro ea,quam à Majoribus hæ- Flor. Haer.
habebat, in Hallenſem Virginem de init. l.2.
nam ſacrum illud ſignum genti & Mich. ab
ptum referunt Annales Belgii) e- Iſſelin hiſt.
maginem filium Ieſum complexu ſui temp.
exprimendam argenteis aliquot *Areſchotus*
is curavit; atque illa, ut ſe recen- *adorata*
rum factioni opponeret, ipſe,qui- *Hallenſi*
erant Nobiles complures, in ga- *Virgine, ejus*
eleganter inſeruere, ceu ſymbo- *& filii effi-*
peregrinationis,& Catholicæ no- *giem num-*
Cumque Bruxellis, ubi primum *mo expreſ-*
natu Areſchotus apparuit, multi *ſam galero*
ſeu pietate in Dei Matrem, ſeu *apponit.*
m imitatione (uti plerumque *Excipitur*
u veſtium, hujuſmodi capitis in- *imitatione*
præferrent; gaviſam eo maxime *multorum:*
ernatricem, inter alia, quæ ſub- *& commen-*
ſummo Pontifici ſcribebat,ajunt *datur à Gu-*
arum pietatem illo præſertim re- *bernatrice*
lo ſummopere commendaſſe: Pi- *apud Pont.*
i per quam grata res acidit, ad *Roman.*
Belgarum religionem,Numiſma- I. Ant. Ga-
conſecraſſe:atque(ut Gubernatrici but. in vit.
iis, qui ſacros ejuſmodi nummos Pii l. 6. c. 2.
naginibus notatos pie geſtarent, *qui nummos*
cia poteſtate noxarum animæ ve- *hujuſmodi*
nitatemque dilargitum eſſe. In- *geſtantibus*
memorant, ut aucta per Belgium *indulgent.*
tione, ac Belgarum exemplo ubi- *impertitur.*
um per Orthodoxorum Provin- *Atq; hinc*
im excepto: ſacrorum ex metallo *ſacrorum*
m religio, per eam quam retuli *metal. origo*
n aut originem duxerit, aut cer- *ſeu celebri-*
nc primum celebritatem deriva- *tas per Orth.*
od ſi ita ſe res habuit, hoc quoque *omnes: ma-*
ſtis Belgicæ Nobilitatis, interque *gna Belg. &*
gentis Croiæ decora non ſileri par *Croiæ gen-*
rederodius ante diſceſſum ex urbe, *tis laude.*

poſtu-

1566. poſtulata firmaturus ad Gubernatricem re-
8. April. diit, poſt ultimum congreſſum : aderant cum illo Bergenſis, Naſſavius, & Culemburgius, ſummates Gheuſianæ factionis ; oblatoque novo libello, vetera poſtulavit. unum addidit, Moram illam expectandi ab Hiſpania Regii decreti, concitatis furentibuſque populorum animis importunam eſſe. ſe quidem pro ea, quam patriæ deberent, caritate, Gubernatrici aperuiſſe Belgarum vota in ſeditiones abſque dubio eruptura. Si nihilominus præcipiti malo remedia tam lenta & longinqua petere obfirmato animo ſederet ; teſtari ſe Deum hominesque, quidquid adverſi contigerit, Belgicam Nobilitatem vacuam à culpa futuram. Sed nihil his mota Gubernatrix in ſe recipit, præciſuram tum moras omnes, feſtinatis in Hiſpanium nunciis : tum occaſionem tumultuandi, admonitis Quæſitoribus, urbiumque Magiſtratibus, ut rem mitius procurent. Vnum ſe ab illis cum cura & ſerio flagitare, ut quando ſatis muneri ſuo factum putent, nova ſuper hæc moliri, alios fœderi adſcribere, privatos conventus agere deſiſtant : alioqui ſe omnino facturam, quod aſſerendæ in hiſce Provinciis veteri Religioni, Regiæque auctoritati convenire muneris ſui ratio perſuaderit. Atque in hæc verba à Gubernatrice, paulo poſt ab urbe, plerique conjuratorum diſceſſere : relictis, qui clam in omnia intenti, quidquid Bruxellis agitaretur, ſocios per

Gheuſii novum libellum porrigunt: & morus Gubernatricis infanſant.

ſed illa blãdis verbis exceptos, & ſui muneris admonitos dimittit.

10. April. Provinciam edocerent. Brederodius, Culemburgius, & Bergenſis ſimul abeuntes cum centum quinquaginta equitum comitatu, exploſis ante portas urbis militari gratulatione ſclopetis, primus quidem Antverpiam, reliqui duo in Geldriam ſeceſſere, præmiſſo à Margarita celeri nuncio, qui de adventu Brederodii doceret Antverpiæ Magiſtratum, conſi-

Brederodius Antverpiam abit.

conſiliaque & facta ejus obſervaret. Qui Magiſtratus, etſi modeſte agere Brederodium retulit ad Margaritam, hæc tamen poſtea Regi ſcribens (facta nempe certior aliunde) narrat, ex Antverpiana plebe ſupra quatuor hominum millia fuiſſe, qui ad cauponam, quo Brederodius urbem ingreſſus cum quadraginta tribus equitibus diverterat, accurrerunt: ipſumque, ubi eam frequentiam afuſam hoſpitio audivit, à prandio ſurrexiſſe, atque ingenti cum patera è feneſtra conſpicuum, ſubjectam in impluvio multitudinem ita allocutum eſſe. *Antverpiani, adſum hic ego, ut vos vel cum fortunarum mearum vitaque diſcrimine tegam, liberoſq; aſſeram ab Inquiſitionis edictorumq; tyrannide. Vos ſi meum in hoc præclaro opere conſentitis, agite, & qui veſtrum ſalvam libertatem, me duce volent, propinatum hoc ſibi poculum, benevolentiæ meæ ſignificationem genialiter accipiant, idq; manus indicio conteſtentur.* His dictis, hauſtaque patera, ipſum ante alios manum extuliſſe, ſtatimque illorum pleroſque idem factitaſſe, elataque manu, atque incerto murmure accipere ſeſe illud amoris argumentum ſignificaviſſe, atque urbe poſtea excedentem eadem frequentia comitatos eſſe. 1566. 14. Maji. *Ubi à magna hominum frequentia convenitur:* *Quibus ille ſeducem offert.* *& accipitur.*

VIX IN urbes alii alias conjurati redierant, cum (ne fruſtra ſuſcepiſſe legationem viderentur) rumorem per Provincias ferunt rei ibi ſe bene geſtæ: in eamque ſententiam libellum, Equitum aurei Velleris nomine, mentiuntur: ſive ut ſuam apud eum Ordinem gratiam potentiamque populis venditarent, ſive ut Equitum fidem Gubernatrici ſuſpectandam objicerent. Libelli verba hæc fuere: *Fides publica Fœderatis Nobilibus data Bruxellis ab aurei Velleris Equitibus, ſeptimo Idus Aprilis, anni milleſimi quingenteſimi* *FRAUS Gheuſiorũ, mentientiũ patrocinium Equitũ aurei Velleris, edito libello.* 7. die.

1566. *mi ſexageſimi ſexti. Proceres quotquot hic ſumus, jurati per equeſtris Ordinis nomen, viris à Nobilium cœtu delectis, ac jure legitimoq; in hanc urbem miſſis pollicemur, Eccleſiaſticos Quæſitores, ac reliquos Magiſtratus ex hoc die non carcere, non exilio, non proſcriptionibus in quemquam animadverſuros, ob Religionis cauſam; niſi ea cum populari ſeditione, publicique boni jactura conjuncta ſit. cujus tamen criminis non alii, præter Fœderatos, vindices ſunto. Id vero permiſſum eis volumus donec aliter à Rege, aſſentientibus totius Belgii Ordinibus, decernatur.* Enimvero pertulit Gubernatricis animum hujus libelli primum fama, mox libellus ipſe propere conquiſitus, allatuſque. Nam etſi conjuratorum id eſſe impudens commentum non temere ſuſpicabatur, tamen ſummopere metuebat, ne pronis animis in eam fraudem ſeſe induerent populi, qui facile credunt quod exoptant, aut CREDERE ſe ſimulant, quo ſecurius excuſationem erratis obtendant. Certe intelligebat, anteaquam dolus detegeretur, multa committi poſſe adverſus Religionem, auctoritatemque Regis, quæ poſtea revocari aut corrigi cujuſquam induſtria nequirent. Et ſane non ea ſpe plerique concinnant ejuſmodi mendacia, quaſi diu fidem habitura: ſed ſatis curant, ſi tamdiu arripiantur, quamdiu homines in errorem inducti convellere ſtatum civitatis ſemel incipiant: ex quo fiat, ut temeritate dein agnita, ſimul deſperata venia, ſimul gliſcente licentia ac libidine peccandi, tumultum ex tumultu ſerant, feroces, timidique: atque IMMINENTIUM periculorum remedium, ipſa pericula arbitrantes. Nimirum ut ligneis fulturis armamentiſque parietum, ſic mendaciis aliqui utuntur. Vt enim illa ſuſpendendis fornicibus uſui ſunt; ubi ſuperaggeſtum

Trepidat primum Gubernatrix ad hujuſmodi dolos.

qui antequam revincatur, jam vulnus inflixere.

& hac mente ſparguntur.

temporariis parietum fulturis ſimiles.

ſtum ædificium ſtetit, abjiciuntur: ita hæc 1566.
doloſi homines comminiſcuntur non alia gratia, niſi fraudis, quam architectantur, aliquamdiu ſuſtinendæ. ſi machinatio coaluit conſtititque, facile patiuntur figmenta ſua non eſſe diuturna, ſed tamquam ſubjices atque armamenta, ſtante jam opere, deponi ac rejici. Et Margarita quidem nihil cunctandum rata, accitis ad ſe, quos tum commode poterat, Sodalibus aurei Velleris (nam plerique eorum ob Sanctioris hebdomadæ ferias expiaturi conſcientiam, ad cœnobia, in ſua quiſque oppida, Nobilium more, ſeceſſerant) libellum oſtendit, quo inſpecto, perſancte affirmarunt Egmontius & Mansfeldius, qui primi advenerant, ab Sodalium Ordine nihil eorum ſcriptum dictumve. Ideoque ſtatuitur, celeritate utendum, cum multitudo errore leviter aſperſa mendaciũ nondum penitus exſorbuerit: nec expectandum, ut lana atramento infecta novo inde colori accipiendo impar fiat. edocendos ea de re quamprimum Provinciarum Præfectos, ac ſingularum civitatum pagorumq; Magiſtratus, miſſo ad eoſdem libelli, quẽ fœderati obtulerant, exẽplo, cum adſcripta ad Marginem Gubernatricis reſponſione: ſimulq; admonendos, ut ſi quid præterea vulgaretur à quopiam, commentum eſſe ſeditioſorum hominum pro certo habeant, & tamquam initia domeſticorum tumultuum, pro ea, quam à lege ac Principe habent, poteſtate coërceant. Hæ quamquam extemplo miſſæ provinciatim litteræ, non ideo tamen anteverterunt auditæ multis in locis creditæq; jam fraudi, magna utiq; injuria, uti mox dicam, & avitæ Religionis & publicæ quietis. Quæ res impulit Gubernatricem, ut decretam paulo ante ex Senatûs conſulto legationem in Hiſpaniam maturaret. Deſtinatus muneri erat

Deinde negantibus aliquot Proceribus id factum à ſuo Ordine;

15. April.

fraudis admonet Provincias quã celeriter: nec tamen ubiq; in tempore. Hinc legationem in

1566. ri erat Ionnes Glimæus Marchio Bergenſis, Hannoniæ Præfectus. Sed is, ſive refugiente conſcientia conſpectum Regis, ſive itineris moleſtiam Gubernatrici oſtentaturus; onus primum recuſaverat, dein admiſit, modo ſolus non legaretur. Additus itaque collega eſt, qui alias id muneris obierat, Tornaci Gubernator Florentius Momorantius Montinii Dominus. Vterque, quoniam ambigebant, an cordi futura eſſet Regi ea legatio, cum Gubernatrice tranſigunt, ut ipſa nuncio in Hiſpaniam feſtinato, Principem occupet, doceatque de illorum adventu: ſe interim ita moderaturos iter, donec idem nuncius ab Hiſpania revertens occurrat in via cum regiis litteris, quibus ſignificetur, ſuſceptæ profectionis laborem Principi non ingratum eſſe. Et tamen hiſce cautionibus, quas veluti præſaga mali mente, ſecuritati verius quam honori poſcebant, non effugerunt, quo minus in ea legatione vitam uterque reliquerit. Sed aliunde ſignificata eſt improſpera legatio. Etenim biduo ante diſceſſum Marchio Bergenſis in area Gubernatricis ædium inambulans, caſu impacta in tibiam lignea pila ab ludentibus ex adverſo, ictu non levi ſauciatur, affixuſq; lecto profectionem differre coactus eſt. Crederes id ab illis accidiſſe genio, qui non cõtentus admonendo aurem ei vellicaſſe, nunc quaſi compedibus injectis, ne infauſtum iter ingrederetur, attineret pedes. Sed QVAE unumquemq; manent, præſentire, quam vitare, facilius eſt. Interim Gubernatrix, quando in celeritate tantum momenti erat, alterum legatorum, quamvis recuſantem, denique perpulit, ut ſecuturo, ubi convaluiſſet, Bergenſi præiret ipſe, doceretque Regem rerum Belgicarum ſtatum, præſertim poſt Nobilium poſtulata. Ob eam rem præter litteras, ac monita, reliquumque

Hiſpaniam maturat: nominatis Bergenſi, atque Montinio,

Qui an grati futuri ſint Regi dubitant.

ceu præſagi malorum.

28: April. *Bergenſis caſu ſauciatus differt abitum.*

Diſcedit Montinius.

liquumque legationis inſtrumentum, libellum ei tradidit decem & octo capitibus complectentem præcipuas quaſque res hoc anno geſtas, quas ita Principi conſiderandas relinquat, ut ad extremum concludat, una Regis præſentia quam minimo impendio componi Belgium poſſe. Ante hujus tamen diſceſſum præmiſit Gubernatrix (uti cum ambobus legatis convenerat) Fabium Lembum Neapolitanum, veterem aulicum fidumque, cum ſecretis mandatis, compoſitoque commentario, in quo multa ex iis, quæ Montinio commiſerat, interpretatur. Præterea exemplar edictorum Caroli Cæſaris mittit, pœnis adverſus hæreticos ex Senatorum ac Theologorum ſententia paulum mitigatis: docetque temperamentum illud Provinciarum Ordinibus ob eam cauſam ſigillatim coactis oſtenſum, earumque pleriſque probatum eſſe: non tamen evulgandum à ſe, proponendumque populis, abſque juſſu Regis. ut vero jubeat, ac ſimul Pontificios Quæſitores ſtatuendi conſilium differat, impenſe precatur. Ita inſtructum præmiſſumque ſextodecimo Kalend. Iunias Fabium Lembum, ſecutus eſt decimo poſt die Montinius, & quintodecimo Kalend. Iulias Mantuæ Carpetanorum exceptus quidem humaniter à Rege, audituſque ſæpius; pro rerum tamen definitione exſpectare Bergenſem collegam juſſus eſt. introſpecto jam tum Principis animo ea legatione haud facile permovendo. Et vero ne Belgarum poſtulatis accommodaret animum Rex ſatis ex ſe Religionis ac ſententiæ tenacem, non parum contulit Pii V. Pontificis auctoritas: qui per internuncium ſuum Petrum Camajanum Aſculanorum Antiſtitem in eam Belgarum legationem intentum, aſſidue monebat, ne pateretur in Belgio quidquam imminui de Catholica Reli-

Margin: 1566. — *quem præierat nuncius ſecreta perferens.* — 17. Maii. — 17. Iun. Madrid. — *Legati poſtulatis acquieſcit Rex. animatus ad ulciſcendas Religionis injurias à Roman. Pont.*

1566. gione, ſed turbulentorum hominum perfidiam præſens ipſe, atque armatus ultum iret. Ob eamque cauſam Iulium Paveſium Surrentinorum Archiepiſcopum, quem Maximiliano Cæſari Nuncium allegabat, juſſit in Belgium divertere, ac ſuo nomine Margaritam Auſtriacam Parmenſem Ducem pro Religionis ſtudio in Belgarum Provinciis moderandis prolixe laudare, animareque: atque in eam rem pecuniam atque adjumenta omnia polliceri. verti enim ejuſmodi cauſam, pro qua Tiaram ipſam non dubitaret exponere. Præterea cum eadem Gubernatrice deliberare de litteris Comiti Culemburgio & Orangio Principi tradendis: quorum alterum Pontifex hortabatur, ut deſertis, in quas tranſiſſe ferebatur, hæreticorum partibus, avitæ Religioni reſtitueret ſe: admonebat alterum, ne in ſuo Arauſienſi Principatu tam multa ab hæreticis impune peccari, magna cum civitatum, ac præcipue Avenionenſis pernicie regionis, ſuſtineret. Sed Gubernatrix, cujus ſequi conſilium juſſus erat à Pontifice Nuncius, haud probavit, Culemburgio litteras Apoſtolicas committi; ne forte, ut erat juvenis ingenio impotenti varioque, eas indecore ſuſciperet, haberetque. minore periculo agi poſſe cum Orangio: præſertim quod ea ſuper re à Pio IV. admonitus olim fuerat, non ſine metu amittendi Principatus. ſe nihilominus occupaturam ejus animum, ne imparatum Nuncius offenderet. Ceterum quod ad opem ſpectat Pontificis nomine liberaliter oblatam, agnoſcere ſe Paſtoris vigilantiſſimi caritatem, eaque gratia cupere ſe ad ejus repræſentari pedes, ac venerabundam oſculari. Ea tamen ſubſidia admitti à ſe niſi facta ab Rege poteſtate, non poſſe. Pro certo autem Sanctitati ejus polliceri, Religionis cauſam ſibi perpetuo futuram,

qui etiam Internuncium ſuum ad Gubernatricem dirigit:

laudans illam, & adjumenta offerens.

Culemburg *& per eam literas mittens Culemburgio atq; Orangio.*

Gubernatrici tamen haud viſum tradere illi:

Decemb. 1563.

Sed huic, quem ipſa ante diſponit. Interim pecuniam à Pontifice oblatam non admittit. Suas erga Religionem curas,

ram, uti ad eum diem profecto fuerat, vita 1566.
ipſa cariorem. Denique de Epiſcoporum ſtudio atque induſtria (hoc enim quoque ab ea Nuncius exquiſierat) ſcite partiteque diſſeruit, ſingulorum mores ac vitam, quique objurgatione ac ſtimulis, quiq; laude aut commiſeratione digni eſſent, appoſite aperiens.

& Epiſcoporum mores Nuncio demonſtrat:

Quæ cum vera eſſe, ſimulque congreſſum Orangii procliviorem (nempe ex Gubernatricis anticipatione.) Nuncius comperiſſet, admiratus feminæ ſolertiam pietatemque, pollicitus eſt, palam relaturum ſe Pontifici Romanæque Aulæ, Religionem, cujus timeri caſus quotidie poſſet in Belgio, Margaritæ vigilantia prudentiaque perſtare. Sed non ideo factiones ac turbæ remittebant. Etenim reverſis, uti ſupra memoravi, ſuas in Provincias conjuratis, evulgataque fama impunitatis ac fidei publicæ ab Equitibus aurei Velleris propoſitæ; redire paſſim è finitimis locis, qui hæreſis cauſa ejecti fuerant: quique clam in Belgio deliteſcebant, apparere: excipere laudibus Gheuſium nomen, illos appellare vindices libertatis, illis patrocinium ſui commendare. Inde fœderatorum numerus præſertim Antverpiæ augeri, & Gheuſiorum ornatus atque Inſignia etiam à mercatoribus uſurpari cœpta. Quin & nova tunc conſpiratio popularium apparuit præferentium in galeris, præter manticam nummis inſculptam, tornata viatorum bacilla in crucem commiſſa: quo credo ſignificarent, abituros ſeſe à patria peregrinabundos, ac libertatem alibi quæſituros. Quas conjuratorum alias ex aliis familias ſobolem eſſe ejus conſpirationis, quam Dynaſtæ duobus ante annis adverſus Granvellanum Cardinalem cucullis primum, dein jaculis inierunt, ſcribit ad Regem Gubernatrix. Sed quæ tunc aulæ privata diſſenſio, atque ambitio paucorum fuit,

pietatem ejus, & prudentiam admiranti,

Gheuſiorũ creſcit audacia ex opinione impunitatis.

Nova illorum conſpiratio, & ornatus

Unde exemplum ſumpſerint hæ factiones.

17. Maii.

1566. fuit, poſtea in publicum Provinciarum
ſidium verſa eſt. Adeo PRINCIPES viri n
quam ſoli peccant : & VITIA dum tran
runtur, quaſi contractis per manum ſo
Quibus pa- bus, ingraveſcunt. Neq; magnopere profi
rum mede- bant aut Gubernatricis litteræ ad Magiſ
tur aut Gu- tus, de confiꝺo Procerum nominibus lil
bernatricis lo : aut Regis ad Gubernatricem ac Prov
ſollicit. aut cias per eos dies acceptæ: quibus litteris
6. Maii. pollicebatur, ſecurum jam ſe ab Turcarum
21. Maii. Maurorum armis, iter adornaturum ad
Regis litte- gas, ſeveritatemque, ſi qua eſſet, edictor
ra blanda Patris coram emolliturum. interea neq
quidem, turbaretur, Procerum virtuti confidere,
innixus ſicuti neque Parens Cæſar, neq;
Rex ullos umquam hoſtes formidaverit
nunc eorundem operâ, ſeditionem pau
15. Mart. rum hominũ facile compoſiturum. Veni
ſed veniam tamen, ſecuritatemque, quam Guberna
importune nonnullis antea per litteras flagitaverat,
differentes. ſtantius fortaſſe, quam opportunius diſt
in aliud tempus: quo tempore ingraveſc
1570. bus malis, & tamquam corrupta remedi
tempeſtivitate, perdidit ipſe beneficiũ ſtu

IRRVPTIO ET SANE mala non ſigillatim aut per
hæreticorũ tervalla, ſed nexa inter ſeſe, atq; impetu
undique in ſcebant. Quippe finitimis è locis intenti
Belgium. reticorum magiſtri in Belgarum diſcord
atque adeo in opportunitatem extruder
peregrinæ mercis, novique Evangelii ver
tandi, certatim effuſi è Gallia, Germaniaq
ex ila Calviniani, ex hac Anapabtiſtæ ac
theriani, proximas quique ſedes invadu
clam pri- Ac primum agris nocturnos conventus a
mum, tare : deinde ſeceſſu blandiente, ſimul m
ne forte compoſitis controverſiis amittere
ipſi rei bene gerendæ occaſionem, anticip
mox aperte dum rati, luce palam oſtendere ſeſe, at
conciona- ad accurentem è pagis oppidiſque multi
bundi, dinem de Hiſpanorum tyrannide, de cor

iis religione, de puro ſincero- 1566.
o confidentiſſime concionari.
udentiam æmulatio, quod Cal- *Tres eorum*
re quidem, quam cæteri con- *claſſes.*
ue, ſed quam Lutheriani mino-
potentia frequentarentur: A- Calviniani
utherianis numero ſuperiores Anabapti-
s vincerentur: utroſque vero ſtæ.
obilitate Lutheriani ſuperarent. Lutheriani
, ut ardenti animorum concer-
ppida urbeſque, tamquam va-
onem inituri feſtinarent, fami-
æ intenti, uni infenſi omnes. Catholicis.
ate Belgium multo maxime vi-
um ac luctuoſum: cum ejus
obilioreſque Provinciæ hinc at-
mento interceptæ, in alios atq;
es factioneſque diſtraherentur
que: cum homines impuri, fi-
næ juxta ac divinæ deſertores: *eorum nota.*
i quinque apud ſuos, ac Germa-
ie ejectamenta, regnum ſibi ne-
Belgio pollicentes, per oppida
niſſæ ex Inferis Furiæ curſita-
ntis concionibus, famoſis car-
, metu, ſuſpicionibus omnia
cum ad hoſce novi Evangelii *Mira adeos*
diendos tanta vicanorum præ- *audiendos*
orumque, dein oppidanorum *frequentia.*
udo, aviditate incredibili con-
ſemel in agro Tornacenſi faci-
int octo hominum millia, fre-
dhuc concione prope Inſulas
t, ad Antverpiam vero una die
ltera quatuordecim, neque poſt
cim millia exceſſerint: cum de-
nte licentia, multis in locis, prę- *& ad ſacra-*
Valencenam, atque in Flandriæ *menta ritu*
trimonia in campis celebraren- *hæreticoce-*
eſque baptiſmo luſtrarentur Cal- *lebranda.*
 viniano

1566. viniano ritu: idque ut tuto peragerent
hoſce conventus concioneſque arma
minitabundi convenirent. Scio non n
ocriter admiraturos, qui hæc legent, na
dum eadem gererentur, obſtupuiſſe B
Vnde tanta concionum ſitis; ipſos accepi; unde populis tantus co
num audiendarum ſubito injectus ardo
neque edictis Magiſtratuum, neque imn
lictoribus, neque ullo reſpectu legum c
neri poſſent, quin relictis oppidis rapti
agros ad hujuſmodi cœtus cum parvis
Aliquos ſtudium hæreſis trahebat: ris viri mulieresque properarent. Sed,
multitudine, non idem omnibus incita
tum. Etenim multi jam pridem abjecta
nimo Catholica Religione, ad accipi
hæreticorum placita, exercendaque eo
ſacra peralacriter exibant, ſecumque eo
impetu avocabant alios quo porro pe
rent ignaros, ac prope invitos, ſed qu
curſu multitudinis abrepti, ceu flumin
innantes non tam ibant, quam fereba
Multos novitas: Plures trahebat novitas rerum, & cu
noſcendi, quid tandem Religionis ex
ni homines afferrent è Saxonia, aut
neva, quibus è ſedibus tam multa eos
traviſſe per reliquas Provincias ac Re
Alios pſalmorũ cantilenæ. rumor ante pertulerat. Nec paucos all
bant cantilenæ, quibus Davidis P
Gallicis metris ac numeris illigati à
1562. ato ac Beza, ut, olim memoravimus,
gnis per agros agminibus canebantur
plurimos ex obtrectationibus irriſionibusq; voluptas. nevatum ritu. Sed longe plurimos obtre
tiones irriſioneſq; rapiebant concionali
m niſtrorum: inter quos, ut quiſque *litt*
illitteratioribus inſtructus, dummodo
audendum projectior, & captare pla
circulatorium in morem doctior, ita g
dioribus figmentis ac nugis Romanum
tificem, Tridentinos Patres, Eccleſiaſt
Quæſitores, ſanctiſſima quæq; enormiter
mod

ſed accommodate ad animos 1566.
[a]ltitudinis vellicabant: applau-
[n]quam in theatro univerſis, &
[a]ntur, non æſtimatione recti,
[v]oluptate metientibus. ut quam-
[pru]dentiores intelligerent, inania
[...]i, ac meras fabulas; gauderent
, decepturi ipſi mox alios, ea-
[c]omperta, narraturi. Vſq; adeo
[...]ac maledicta ſine ullo veri falſi- *& augeba-*
avide accipiuntur, avide com- *tur frequē-*
Accedebant poſtremo factio- *tia æmula-*
[d]iſtractis civitatibus, dum quæ *tione natio-*
[qu]æ Calvinum, quæ Germanis Lu- *num.*
[...] fovent, conciones ab rerū eti-
[...]curioſis, ſolo nationum certa-
[...]tabantur. Neque Gubernatrix
[q]uam omittebat, ſi qua via poſ-
[...]bus undique malis occurrere.
Bergenſem, recuperata utcum- *qua neceſſi-*
[...]ne, in Hiſpaniam ſollicite di- *tate Guber-*
[q]uæ oculis ſpectaverit ipſe, ſubji- *natrix Ber-*
[...]imo: ſuadeatque, ut Inquiſi- *genſem in*
[...]tionem intermittat, & ſeveri- *Hiſpaniam*
[...]rum mitigatam velit: idq; quā *impellit,*
[...]e dum conſulitur in Hiſpania, *proq; illo in*
[...]tus peſſum eat. Quod vero Ber- *morbum re-*
[...] morbo implicitus ſubſiſteret *lapſo, Oeco-*
[...]s in Gallia, monuit illum, præ- *nomū ejus.*
[...]rea fidum aliquem aulicorum, Poictu.
[...]s ſibi litteras ac mandata Regi *Advenas e-*
[q]uod ab ejus Oeconomo factum *dicto ejicit.*
[Ka]lend. Auguſti. Præterea cum 25. Iul.
[Ma]giſtratu Antverpiano, externis *De concio-*
[u]rbem quotidie compleri; eos *nibus quid*
[...]atorum ſententia compoſito a- *præcipue*
[q]uin etiam ſuadentibus eorum *ſtatuat, ad-*
[p]œnas per eam occaſionem re- *dubitat.*
[...]ules qui Belgium repeterent, in
[...]carminum ſcriptores, recitato-

 reſque,

1566. reſque, in omnes qui hæreticorum conve
tus & conciones adirent; quamquam illa d
dubitavit, quod ex una parte intelligere
inſanæ multitudinis contumaciam nequ
quam poſſe coërceri abſque milite, cu
tunc cogendi facultas non erat, ideoque
PIENTIUS eſſe abſtinere à ferendis legib
quarum injuriam ulciſci non poſſis: ex
tera tamen parte ne ſedendo ceſſandoque
dormire tantis malis, eoque turbas al
pervicacium videretur; vetera edicta inſt
Renovat contra eas edicta, & creſcunt prohibita, Antverpiæ præſertim: ravit, auxitque, ſed incaſſum pleraque. Co
ciones certe nihil propterea intermiſſæ:
mo quia prohibitæ, flagrantiori ſtudio q
ri cœptæ. VITIO generis humani majora
mnia concipientis, dum vetantur: Antv
piæ potiſſimum contumacia graſſabatu
quippe in urbe Gallos inter Germanoſ
media, ideoque factionibus obnoxia.
qua paucis diebus poſt edictum, cum ad
litos agrarios cœtus egreſſi eſſent hinc L
theri inde Calvini fautores; cumque hi n
pauciores quindecim millibus conveniſſe
aucta ex numero confidentia ſub concio
finem, ipſum Calviniani Evangelii bucci
torem equo imponunt, & tamquam in t
umpho, magno equitum peditumque co
quo evocata Gubernatrix. tatu in urbem referunt. Magiſtratus ni
tunc auſus contra repentinum malum,
tis habuit Margaritam propere commo
re, ac rogare, ut quoniam plerique ve
bantur, ne per eas turbas aliquo demum
multu involveretur urbs, præſentia
Antverpiæ auxilium ferre ne gravaret
Et ipſa quaſi jam jam itura, Carolum Brim
præmittit Comitem Meganum. um Comitem Meganum, fidum fortemq
Ducem, Antverpiam præcedere, quantu
que opis ac fidei foret in civibus ad coërc
das hujuſmodi ſeditiones, explorare j
ſit: ne præſens videre cogeretur ea, q

ericulo auctoritatis audiuntur è 1566.
o. Verum viſo Comite, tumultua- *Sed adverſus illum tumultuante plebe:*
cœpit, vociferante paſſim plebe,
n infenſo Gheuſiis animo veniſſe,
n paulo poſt cum duodecim vexil-
em Arembergium, tum vero Gu-
em occupata militibus Antverpia,
uram, ac pro arbitratu Pontifici-
nal erecturam Hiſpanica ſeverita-
aque valido cum præſidio impoſi-
bi. quo jugo demum accepto, Bra-
ea imperia paſſuros, quibus per I-
ediolanenſes ac Neapolitani pre-
ſimili artificio capti. Hoc autem
ultu indies crebreſcente, Guberna-
num inde amovit, quaſi Geldriæ, *transfertur alio.*
æ ſuæ, perneceſſarium. Cumque
us urbis, repetitis nunciis, expoſce-
ernatrice Orangium, efflagitante *Atq; à populo efflagitatur Orangius.*
pulo, nec alium facile paſſuro: &
s ipſe ſuam in eo munere fidem o-
e ampliſſime promitteret, Margari-
conſilii, cum intuta omnia vide-
dem ne diffidere ejus virtuti pro- *daturq;.*
videretur, atque adeo ne in eo re-
culo tantum virum inſigni offen-
lſa penitus abalienaret, Antverpiæ
omponendos Orangio commiſit. *Advenienti occurrit magna mortalium multitudo.*
ogreſſus eſt obviam ad mille paſſus,
b Antverpia comitatu Brederodius,
que utrimque militari ſalutatione
, conjuncto agmine proceſſere, tan-
lium frequentia partim occurſan-
vias, partim proſpectantium è tu-
ctiſque villarum, ut deſerta à civi-
verpia credi poſſet: Orangio nihil
ea in ſpeciem elato. ſeu pertinere id
nitudinem animi exiſtimavit, ſeu po-
uit, ne apud Dominantes officeret
nodicus populorum plauſus. Itaque
homi-

1566. hominum catervam circa ipſum occi
incipientium Gallica Davidis carmina,
templo ſilere juſſit. aliis ſubinde atque
quamplurimis conclamantibus, *Vi*
Gheuſii, ſilentium manu ſæpius indixit.
confertam pro mœnibus urbis homi
multitudinem eadem pro Gheuſiis vota
jori quam uſquam plauſu geminanti
cum fruſtra nutibus inhiberet, aliqu
commotior addidit, Viderent, per De
quid agerent, ne, ſi pergerent, eos aliq
do pœniteret. Sed nihil contumacius, q
cum Antverpiam ingreſſo, perque urbe
quitante, multis in locis acclamatum
hunc modum, *En qui nobis libertatem a*
en qui confeßionem Auguſtanam affert.
jam opus fœderatis Nobilibus habemus:
in poſterum conſectabimur: huic ſupplic
bellos offeremus. At ille offendi ſe iis voc
præſente maxime Brederodio teſtatus, i
riam deſcendit; eaque nocte cum Magi
tu agere inſtituit de populo ad obſequ
reverentiamque priſtinam revocando
mercatoribus à diſceſſu, quem medita
tur, abſtrahendis: de turbulentis hæreti
concionibus diſſipandis. his enim cum
datis veneratà Gubernatrice. Sed dũ rem
in Senatu quæruntur, foris per eadem i
menta vigebat morbus: concioneſque
quam infrequentiores quatuor homi
millibus habebantur, magno utique G
natricis mœrore, quæ crebris prŏpterea
teris modo Senatum populumque pr
ſionis admonebat, qua ſe Regi obſtri
rant, cum (ne Epiſcopum acciperet An
pia) Religionis curam ſeſe habituros
omnem Epiſcopi ſedulitatem, ſpoponder
modo Orangium ob ea quibus ipſe oc
rerat mala, collaudabat animabatque:
in mentem ei revocabat munus ſuum,

Quorum plauſus, & hæreticorũ acclamationes ipſe cohibet.

Deque mali remediis agitat.

nihil remittentibus per agros concionibus,

ob quæ Senatũ Antverp. merito increpat Gubernatrix: & Orang. varie aggreditur.

ſique Gubernatrici in hac expedi- 1566.
igatam, adverſam de illo ſuſpicio-
orum, cujus aut alendæ aut profli-
manu eſſet occaſio. Cum ecce no-
te motus avocat alio Gubernatri-
im.

ATVR Gheuſios fœderatos nova *CONVENTVS Gheuſiorum Trudonopoli.*
oſque (circiter duo millia) conven-
idonopolim, in eaque Leodienſis
urbe deliberaturos, an arma ſuſce-
, animato ubique populo. De ar- San Tru-
nunciatum: conſilium conveni- den, ſive
um erat, ſcripſitque ad vicinas ea Centron.
eras, exeunte Iunio, Brederodius,
i conjurationis Duces, conventu 14. die.
e Idus Iulias indicto. Suſceperat Gerardus
i conficiendæ cum Epiſcopo Ludo- Groibech⁹
ſſavius, miſſo ad eum Villerii Do- Epiſc. Leo.
no ex fœderatis, qui & Ludovici & *eam urbem*
a nomine Trudonopolim habendo *à Leodienſi*
ii impetraret. Leodienſis, excuſa- *Ep. petunt.*
eis legibus, quibus hujuſmodi cœ-
rbes Imperii vetantur, rem totam *qui negat:*
cæ ſignificat ſecretis litterarum no-
itatam: ſimul oppidi Præfecto man-
enientes admittat. Sed oppidani, *ſed oppidanis admittentibus,*
illi, ſi prohiberentur, infenſi meſ-
rumperent, & villas & caſas per a-
enderent; Brederodium, ac reliquos
tentione oppido accipiunt. In hoc
tu, qui medio Iulio menſe cœptus,
abſolutus eſt, duo agitata. Primũ, *conventus*
ritate cavere ſibi deberent, ſi forte *in ea cogitur,*
iſci quemquam eorum vellet? dein-
endumne aliud quid eſſet ab Rege,
id quod ſuper Inquiſitione atque E- *in quo de ſecuritate poſtulanda*
oſtulaverant Aprili menſe? Et ſecu-
a quidem poſtulandam eſſe à Marga-
enſuere omnes, in altero diſſenſere: *conſenſere omnes,*
ii affirmarent, nihil ultra molien-
dum

1566. dum, impetratis iis, quorum cauſa conſpiraverant: alii, quando prima ſuccedebant, porro pergendum, poſtulandumque, Ne certa populis Religio præſcriberetur, ſed liberum cuique foret, quam vellet, ſequi. Verum multis turpi illa ſententia vehementer offenſis, eoque paulatim abeuntibus à fœdere, (inter quos Carolum Mansfeldium Erneſti filium fuiſſe comperio) nihil certi definitum eſt. An vero inter hæreticos ipſos, clam ceteris, agitatum ſit de ea, quæ per Belgium ſecuta eſt, violatione ſacrarum Imaginum, à nobis in loco memorabitur.

de libertate religionis diſſenſere.

Non multo poſt *Diſturbando conventui mittuntur à Gubernatrice Orangius & Egmontius:*

Dum hæc agebantur, Orangium atque Egmontium qui conjuratos ab hujuſmodi cœtibus abſterrerent, miſerat Gnbernatrix: non quod ignoraret, quantum utrique crederet deberet, ſed ut ea ſignificatione, fiduciæ, rerumque communicatione, ſibi eos devinciret, iiſque occaſionem præberet rei bene gerendæ, ideoque promerendæ Regis gratiæ. Illi Brederodium, ac Fœderatorum præcipuos ad colloquium evocant in pagū Antverpiæ vicinum, Dufflam appellant: atque inter alia Gubernatricis nomine eos hortantur, Ne hujuſmodi cœtus aliquid novi agitent, dum ſuper ea re integrum Regis judicium expectatur: quin potius populum in dies contumaciorem, ipſi (uti ſpoponderant) pro ſua apud multitudinem auctoritate coërceant. Brederodius ejus colloquii capita, novem erant, litteris commiſſa Trudonopolim ad ſocios defert: viſumq; omnibus, Ludovicum Naſſavium cū duodecim Nobilium comitatu mittere ad Gubernatricem, eiq; libellum novem quoq; capitibus conſtantem offerre: quo partim ſe perpurgabant adeo non timide, ut oblivionem præteritorum, quam Gubernatrix polliceri videbatur omnino reſpuerent, dicerent

qui fœderatos ſponſionis ſuæ admonent,

ſed illi nova legatione à San Trudon. *Gubernatrice multa flagitant.*

rent

æ ipſi perpetraſſent, prædicatio- 1566.
citurnitate digniora eſſe: partim
t, ut Gubernatrix publicis litte-
, tum Procerum aurei Velleris,
à vi armiſq; redderet, quæ con-
ocietatem parari vulgo diceban-
ea ut Orangium, Egmontium, at-
num ſumma cum auctoritate
curandis Fœderatorum rebus,
diſque cum Rege: ut denique ge-
gicorum Ordinum conventus in-
ſic enim reſtitutum iri priſtinam
nquillitatem certo ſpondebant,
terna remedia quamvis invitos *Ipſa reſpon-*
uæſituros. Gubernatrix perlectis *ſionem dif-*
itteris, auditiſque eorum qui a- *fert.*
entiis, Ludovico ſociiſque (qui
o duodecim Apoſtoli diceban-
det, Septimo Kalend. Septembris
adfuturos Equites aurei Velleris, 26. Aug.
cum illis ſuper ea re conſilium *Coercendæ*
Inter hæc Antverpiam reverſus *Antverpiæ*
cum remedii nihil ea urbs admit- *Guberna-*
ernatricem monet, ſollicitari ſe à *torem ſe no-*
t urbis adminiſtrationem capeſſe- *minari*
que ſecuritatem præſidiarios mi- *cupit Oran-*
nperio adhiberet. Annuente Gu- *gius, & no-*
, non modo milites ſcribit, ſed *minatur:*
oris cuſtodes ab eadem poſtulare *impetratis*
petrat: urbiſque Gubernatorem *etiam cor-*
mox & Principem acturus. nimia *poris cuſto-*
Margaritæ indulgentia, dum per *dibus,*
acta ſtudet Orangium aut efficere, *non ſine con-*
credi Regiarum partium. Sed au- *cedentis*
u ab Hiſpania flagitati deſperatio *culpa.*
, ita indulgentiam Gubernatricis *Regis litte-*
t. Cum tandem, Montinii opera *ræ annuen-*
em agentis, litteræ ab Hiſpania *tis petitioni-*
ur, quibus quæ tria toties popo- *bus Guber-*
rgarita, ea Rex omnia, ſed certis *natricis,*
con-

1566. conditionibus, dabat. Nam Eccleſiaſticos Quæſitores removeri permittebat, modo Epiſcopis in ſuas ſedes ante inductis: certum enim ſibi fixumque, Religionem nudare illorum præſidio nolle, qui ejus cauſas cognoſcerent, injurias vindicarent. Edictis Imperatoriis adhiberi placebat modum aliquem à Belgico Senatu, ſed ab Hiſpano cognoſcendum probandumque prius, quam Provinciis promulgaretur. Denique ajebat concedi veniam poſſe conjuratis aliiſque, ſed poſt illa duo in tuto poſita. Verum hæc remedia ſero proveniebant ab Hiſpania, cum jam in Belgio, mutata rerum facie, hæreticorum ac popularium furori in templa & ſacra omnia palam invadentium, alia nempe via occurrendum erat.

à conditionibus ingrata:

& à mora inutiles.

De TEMPLORVM depopulatione.

Et ea quidem clades (qua profecto, ſi quis repentinam Religionis injuriam, ſi feſtinantium rabiem, ſi eorundem paucitatem obſcuritatemque conſideret, haud facile ullam legerit aliquando funeſtiorem) quibus è locis, quorumve conſilio importata ſit in Belgium, non aliter, quam de cauſis principiiſque exortæ ſubito peſtilentiæ dubitatum eſt. Ego ex multorum litteris, propius vero crediderim, id malum ab Calvinianis Genevatibus illatum eſſe è propinqua Gallia digreſſis, an ultro immiſſis? ſic enim Petrus Erneſtus Mansfeldius Gubernatricem docuit, hæc Regem; ſic eamdem clam admonuit Petrus Ceballius Hiſpanus vetus Centurio, Condæum Principem, treſque Colinios fratres Hugonotorum Duces, ut dominante per Belgium hæreſi, firmarent ipſi in Gallia partes ſuas; per emiſſarios quotidie ſollicitare in hiſce Provinciis hæreticos ad audendum, militemque eis & arma abunde polliceri: ac ſimilia Angliæ Reginam oſtentare Belgis. Idque cum eo congruit, quod ab Hæreticis de

Vnde ea clades immiſſa in Belgium.

28. Auguſt.

Quorum externorum inſtigatione:

ferunt in conventu Trudonopoli 1566.
heuſiis fœderatis, quorum in nu- SanTrudõ.
Præfectus Gallici maris, aliique
o cenſerentur, facile inter illos de
per eam occaſionem Belgio conve-
t. Verum ad hæc arcana accede- *& Belgæ*
quæ cernebantur palam. Namque *cur eam ad-*
partim hæreſi corruptus, partim *juverint.*
nis metu anxius, effuſe favebat
, qui illud tribunal everſum i-
ultitudinis patrocinium libentiſ-
perant Gheuſii conjurati, quod ea-
affecti eſſent eorum multi, omnes
e populi arbitros gauderent. Dy-
Proceres alii alio trahebant. quæ
gioni ac Regi fida, ea infirmior:
dior, ea turbarum palam conſcia,
trix habebatur. Quin etiam con- 28. Aug.
ſibi ſcripſit ad Regem Guberna-
ngii conſilium eſſe, inter eos tu-
Belgii dominatum invadere, ac ſo-
er quos id convenerat, in partem
. Ergo pervigilio mangæ Dei Ma- *Dies Icono-*
illatæ, templorum depopulatio in *machiæ de-*
epta eſt, initio ſumpto ab inferiore *cretus,*
, quæ intra Liſam fluvium & occi- *locus,*
are protenditur. Hîc homines pau-
na hæreticorum plebe, quibus ſe *conditio i-*
m manus immiſcuerat, ad decre- *conomacho-*
nori diem, bellum Superis moturi, *rum,*
quâ impietatis ſuæ ductu, conveni-
ma illis baculi, ſecures, mallei, ſcalæ, *arma.*
emoliendo quam pugnando aptio-
iſclopis gladiiſque muniti. Hoc ap-
amquam emiſſæ ab Orco Furiæ, in San Omer.
coſq; circa Audomaropolim irrum- *Apagis cla-*
crarum ædium, ac cœnobiorum a- *dem ordi-*
quos reperiunt occluſos, illico fran- *untur.*
ultores ſubita vi conſternatos fu-
is evertunt. Cælitum ſigna detur-
bant,

1566\. bant, ſacras Imagines diſcerpunt, quidquid Deo Diviſque dicatum vident, diſjiciunt, proculcant, comminuunt, inſtantibus à tergo hæreticorum anteſignanis, atque ut ſtrenue pergerent, ac vires omnes adverſus idola profunderent, adhortantibus. Illi ſucceſſu læti, & quoniam velitatio per agros prima ſucceſſerat, proripiunt inde ſeſe, atq; unanimi conſenſu Ipras conclamant. Nempe urbem Calvinianis non infrequentem, & in quam, præter patrocinii ſpem, attrahebat illos odium adverſus Epiſcopum Martinum Rithovium, virum egregie pium doctumque, iiſq; virtutibus iram hæreticorum promeritum. Quare rapido illuc curſu contendunt, aggregante paſſim ſeſe in ſpem rapinarum egentiſſimo quoque. Atque ut nivium globus è montis faſtigio præceps augeſcit novo ſemper acceſſu nivium, inter quas devolvitur involviturque; ſic iſti novis prædæ ſociis ſe per viam addentib9, quo latius procedunt, eo majori minacioríque agmine debacchantur. Cumque circum Ipras, per aliquot minores pagos volitaſſent, ipſo Aſſumptæ Virginis die apertis ab Iprenſi populo portis, urbem ingrediuntur, rectaq; ad templum maximum curſum intendentes, diviſis operis, alii ſcalis admotis pictos templi parietes ac tabulas malleis baculiſq; corrumpunt: alii cancellos, ſubſellia, ſuggeſtum ſecuribus perfringunt: alii prægrandes Chriſti Domini Sanctorumque ſtatuas projectis funibus è ſuis loculamentis affligunt ad terram: ſacra alii vaſa diripiunt, ſacros codices comburunt, ſacris veſtibus aras denudant; idque tanta ſecuritate, tam nullo Magiſtratuum Sacerdotumque reſpectu, ut miſſi illuc publico nomine, ac civitatis ære conducti viderentur. Quin etiam eodem furore ſuccenſa Iprenſis Epiſcopi bibliotheca, ad reliqua procurrunt

Inde in urbes.

Ipras intrant.

Ædem principem depopulantur.

Bibliothecã incendunt:

currunt urbis templa atque cœnobia, repetuntque quæ ante patraverant ſcelera, & quia feliciter evenerant, majora ſuperaddunt. Integrum diem ea Sacrorum direptio tenuit: populo partim attonito, nec homines illos, ſed hominum ſpecie funeſtas Inferorum larvas opinantes; partim læto, quod reperti eſſent qui ſemel ea perfeciſſent, quæ ipſi animo ſæpius agitaſſent. Nec Magiſtratibus Senatoribuſque major Religionis cura fuit; ſive eis ſubita irruptio facultatem conſiliumque præripuit; ſive communicati ante facinoris conſcientia deſides & incurioſos domi continuit: omnes certe repentinam cladem ſine ulla remediorum proviſione, quod in procella ac tempeſtate accidit, territi ac vitabundi ſpectabant. Poſtero die aliæ ſacrilegorum catervæ vel ex compoſito vel capto ex iis, quæ Audomaropoli perlata jam erat exemplo, impoſita Liſæ oppida Menariacum, Cominæum, Viroviacum, aliaque prope Cortracum eodem impetu percurrunt, atque in templis ſacra omnia, quæ tractim poterant, abripiunt: cetera ferro, aut igne diſperdunt. Inde fluvium tranſgreſſi per Inſulenſem agrum ſeſe effundunt, Inſulenſibus ipſis ſe ad prædam aggregantibus: direptoque opulento cœnobio, Marquettam vocant, lymphati furenteſque pars Duacum, pars Seclinium properant. Sed obvii Secli nienſes, aliique ejus viciniæ coloni, raptis undeunde telis, paratos ſeſe ad propulſandam Religionis injuriam oſtendunt, niſi prędones curſum alio vertant. Pergentes tamen illos eadem audacia ac perrumpere conantes, infeſtis armis undique aggrediuntur ruſtici, cæſiſq; eorum pluribus, reliquos palantes ac trepidos fugant, multos in paludes ac flumen præcipites agunt, nonnullos velut per triumphum captivos in oppidum abdu-

1566.

Sacra omnia violant

Variè affectis populo ac Magiſtratu.

Nova iconomachorũ manus per alia oppida:

SantOmer.
Menin,
Comines,
Vervich.
Lille.

quam Seclinienſes invadunt,

& profligant.

1566. abducunt. Sed quota hæc pars ultionis, cum eodem tempore tota ferme Flandria idem bellum Deo Divíſque omnibus ab impuris Iconomachis inferretur, obſiſtente nullo? Enimvero furioſæ cladis nuncius præter modum afflixit animum Gubernatricis: quæ ingenti mœrore ad Egmontium converſa, qui eam à Sacro & concione redeuntem comitabatur in conclave, *Audis*, inquit, *Comes, quam læta perferuntur è Flandria, provincia tua? Infelicem me, cui Belgium moderanti, tantam Majeſtati Divinæ, tantam Principi ſuo illatam videre contumeliam contingit! Tu vero, de cujus præcipue virtute ac fide ſibi Rex pollicitus ſemper eſt omnia, pateris in Provincia tibi commiſſa, tam immania in Deum ſcelera impune patrari?* Reſpondenti, primam conſervando imperio curam intendendam eſſe, Religionem facile dein reſtitutum iri; negavit non ſine indignatione Gubernatrix, æquum ſibi conſilium ab eo dari; quin potius humanis rebus omnibus præhabendum Dei honorem cultumque: qui ſi deſeratur, malum longe gravius id eſſe, quam cujuſlibet potentiæ fortunarumque calamitatem. ita ſentire ſe, Regemq; ipſum, cui nihil ante Religionem habere decretum ſit. Cum ad hæc ſubjeciſſet Egmontius, non ita ſentire eos, qui poſſident in hiſce Provinciis aliquid, cujus jacturam timent; eadem conſtantia reſpondit, Optandum quidem eſſe, idque multo fore conſultius, Religionem pariter ac potentiam poſſe retineri: ſed ubi alterutro carendum ſit, incolumitati Religionis ante omnia caveri oportere, cujus unius jactura nullo umquam aut opum aut imperii additamento repræſentari poſſit. Similia his in Senatu propere accito diſſeruit. Decretumque, ut Maximilianus Raſſinghemius, qui in Gallicanæ Flandriæ præfectura

Perculſa Gubernatricis verba ad Egmontium.

Eum eoq; altercatio.

Ac ſumptũ pro tempore conſilium.

ſectura Ioanni Currierio vita functo ſucceſ- 1566.
ſerat, quamprimum Inſulas ingrederetur Lille.
cum Montinii (qui tum in Hiſpania agebat) equitatu: redeuntemque à Sacrorum violatione Inſulenſem plebem non ante in urbem admitteret, quam armis traditis atque in arcem comportatis. Et quamvis id conſilium haud perinde probaretur Egmontio, affirmanti, ſi Gubernatrix iniret armorum viam, non compoſituram eum tumultum, niſi ducentis hominum millibus contrucidatis; non tamen illa deſtitit à propoſito: reſponditque, Satius eſſe, eam mortalium turbam fæcemque, ſi ab hæreſi ceſſura non erat, in alias terras exigere, aut ferro delere, quam adeo exeeranda patrantem flagitia tolerare: non ſine metu, ne quantum bonorum in Belgio ſit, improbi aliquando aut contagione involverent, aut ſuperante multitudine profligarét.

HAEC DVM in aula parantur, per Belgium nihil remittebat hæreticorum furor, ſed tamquam procella modo in hanc partem, *Antverpiæ* modo in illam impetu delata terrebat om- *iconomanes.* Antverpiæ in primis, ubi dum Virginis *chia,* cœlo receptæ die (nam ſub Virginis tutela vivunt Antverpienſes) ſimulacrum ejus feſta ſupplicatione, per urbem ſublatum humeris è templo maximo circumfertur, apparuere indicia illius mali, quod propediem ſecutum eſt. Procaciores aliquot ex opificum *cœpta à cō-* plebe ſacram pompam cachinnis ac ſibilis *temptu ſa-* primum illudere, dein impie inverecundi i- *cra ſuppli-* pſam Dei Matris effigiem ludicris ſalutatio- *cationis,* nibus, neq; obſcuris verborum contumeliis inceſſere. auſuri & manus ſacrilegas inferre, niſi facinus veriti, qui ſupplicationem procurabant, ſimulacrum non in medio, ut aſſolet, templo locaſſent, ſed in Odæum prope- Chorus. re intuliſſent. At poſtero die (nam VILISSI- *& à ludi-* MO cuique creſcit audacia, ſi ſe timeri ſen- *briis.* tiat)

1566. tiat)plures veniunt in templum,ac ludic
di alii ante ſacellum Virginis petulante
terrogant, Quo illa metu tam mature
nidum ſuum recepiſſet? alii toto excur
templo, ariſq; & Imaginibus minantur
quibus projectæ audaciæ ſellularius, ſu
ſtu conſcenſo, poſteaquam Concionato
verba ac geſtus ridiculis modis ſannio in
& à rixis rus expreſſiſſet, poſtulato utroq; ſacra
in templo litterarum inſtrumento, Catholicos Sa
maximo: dotes in certamen vocat. Dumque alio
plauſibus, aliorum jactis ruderibus lign
que fragminibus excipitur, & ipſe in ci
ſtantes eadem rejicit, creſcente tamqua
triviis petulantia, Catholicus nauta i
gnatus hominis inſolentiam, è latere ſu
ſtus irrumpit, ac ſcurram complexus, u
validis erat viribus, humi allidit. Sed
gliſcente rixa, intentas in ſe multorum
nus declinans, brachio plumbea pila
citur: reliqui metu ſatellitum, quos a
ſuccl amatum eſt, è templo dilabuntur.
que propterea ceſſatum in ſequentes
quominus eodem velut in theatrum di
diaturi convenirent. Donec duodecimo
21. Auguſt. lend. Septembris, auctæ impiorum cat
quod ſacri- templum ingrediuntur occultatis telis,
legi excluſis ſi poſt leves aliquot excurſiones præced
aliis ſoli oc- um dierum, de rei ſumma peracturi. A
cupant; expectato veſpertinarum precum fine
conditis vocibus conclamant, *VivantG*
ſii. quin etiam eamdem acclamationem
cum iterare ipſum Beatæ Virginis ſimul
jubent: ni faciat, plagas ei & interim i
ne minantur. Nec Ioannes Immerſelliu
bis Prætor, qui ad turbam componen
& cum accurrerat cum aliquot apparitoribus,
cantu vio- cit ne non illi, digrediente populo, ac
lare aggre- multum declinante, clauſis interea v
diuntur: victores templum ſoli obtinerent. Erg

ſe loci potitos vident, audita hora diei ultima, addentibuſque animum tenebris; ab eorum aliquo (ne ſcelus non rite fieret) Davidis pſalmus inchoatur in Genevatum modos: eoque veluti claſſico una omnes in Dei Matris ſimulacrum, inque Chriſti Domini, Sanctorumque ſigna, emota mente impetum faciunt: alia deturbant ad terram proculantque, aliis gladios in latus infigunt, aliis ſecuri caput abſcindunt, tanta in ſcelere concordia proviſuque, ut partiti inter ſe operas ante viderentur. Nam meretriculæ, vulgare ganeonum prædonumque additamentum, ſumptis è proximis aris atque è Sacrario cereis, prælucebant operantibus viris. Virorum alii in aras inſilientes ſacra inde vaſa projiciunt, tabulas dilacerant, pictos ubiq; parietes fœde conſpurcant, ſimul alii ſcalis conſcenſis organorum molem ſane pulcherrimam, ſpecularia novo picturæ genere illuminatam baculis confringunt: ex epiſtyliis pegmatibuſque ingentes Divorum ſtatuas revellunt, præcipiteſque comminuunt. Inter quas pervetus ac prægrande Chriſti Domini ſignum è Cruce pendentis inter duos latrones contra aram maximam, inductis funibus moliuntur ad terram ac bipennibus diſſecant diſtrahuntque: intactis utrimque latronibus, quaſi eos unice venerarentur, optarentque ſibi propitios Deos. Quin etiam auſi in ſacram Panis cæleſtis Arcam inferre pollutas manus, detractum in Sacroſanctum Domini Corpus, adoratum illud formidatumque Cælitibus Numen pedibus ſubjiciunt mortales impuriſſimi: Pyxidem, ac reliquos è ſacrario Calices vino, quod forte reperiunt, per laſciviam complent, exſiccantque: ſacro Chriſmate calceos inungunt: omnium rerum detrimenta poſtremo ludibriis cumulant. Non mihi conſilum eſt,

1566.

fractiſq; ſacris omnibus depopulantur.

Proh ſcelus!

1566. eſt, ne convicium hîc faciam generi huma-
no, ſed neque hiſtoriæ refert, fœdiſſima quæ-
que memorare, quibus in ea Sacrorum va-
ſtatione expleviſſe rabiem in Deum Divoſ-
que ſceleſtiſſimi perduelles viſi ſunt. Illud
Vide quantum templum, profectò mirum, hæc omnia tanta celeritate
impetuque peracta, ut in templo per Euro-
pam celeberrimo, amplitudine maximo,
Signis atque Imaginibus refertiſſimo, Alta-
ribus, quæ ſeptuaginta circiter extabant, or-
natiſſimo; à paucis hominibus, (neque enim
exceſſiſſe centum, pro comperto ſcribit ad
23. Auguſt. Regem Gubernatrix) ante mediam noctem,
à quam paucis. cum cæptum eſſet veſperi, nihil uſpiam in-
tegrum inviolatumque relictum ſit. Sane ſi
non centimani fuere, qui tam brevi tam
quanta feſtinatione vaſtatũ ſit. Vt merito dæmonum manibus tributum ſit facinus: multa demoliti ſunt; non abſurdum ſit cre-
dere, (quod aliquos tum ſuſpicatos ſcio) dæ-
mones hominibus immiſtos operam in i-
ſuam prævalide conſociaſſe, aut ſaltem fu-
rialem illum impetum, quo ædes locupleti-
ſima ampliſſimaq; intra quatuor horas ſpo-
liatis Aris, disjectis Statuis, fractis Imagini-
bus, ſubverſis Sepulcris, illuſis Sacris omnib
direpta, expilata, ac devaſtata eſt; non ali-
unde fuiſſe, quam à præſentiſſimo afflatu re-
bellium infernorumque ſpirituum, qui ſacri-
legis hominibus opus omnium gratiſſimu
molientibus furorem juxta ac vires intend
rent. Præſertim quod in ea feſtinatione co
flictuq; properantium, dum toto bacchant
amenteſque templo curſitant; dum ſcalis i
faſtigia certatim enituntur; dum marmo
atque æra ab alto operoſæ præcipitant: du
optima quæq; avide diripiunt expilantqu
nullus ex eo numero aut caſu afflictus, a
maximeſine ſacrilegorũ damno peractum. ruina oppreſſus decidentium ac tranſvolan
tium fragmentorum, aut occurſu colliſuq
feſtinantium cum fabrilibus armis levi
me ſauciatus ſit. Haud leve argumentu
(u

(uti dicebam) præfuiſſe operi Deo ita permittente, Erebi monſtra, eorumque ope ſcelus tam impium, quam arduum, præcipitanter atque innoxie, eoque prodigialiter exantlatum eſſe. 1566.

VERVM multo adhuc plura per urbem patravere ſacrilegi prædones, aucta ex succeſſu audacia. Raptis enim è templo funalibus foras erumpunt, ſolemnique & tamquam triumphali carmine, *Vivant Gheuſis*, perſtrepentes, excipiuntur ab aliis, qui juxta templum opperiebantur, ex eventu eadem auſuri. Ergo conjuncto celeriter agmine (nam præda invitabat) proxima quæq; templa invadunt, valvas ſubruunt, Sacra omnia diſperdunt, aut abripiunt. in Religioſorum cœnobia conſcendunt, in interiores ædium partes, in apothecas penetrant, in cibaria involant, vino inundantur, pecuniam, vaſa, veſtem, ſeu ſacra ſeu profana perinde auferunt: tanta ſuper ſcelus impudentia atque impunitate, ut profecto haud ſciam, an eorum animos, qui hæc legerent, indignatio ſubitura ſit major adverſum nefarios ganeones, qui nulla Dei hominumque reverentia, per ædes ſacras, atque aliena tecta debacchantes, templorum ſupellectilem, cœnobiorumq; bona pro libidine conſumerent, aſportarentque: an adverſum ipſos Sacrorum cuſtodes, Religioſaſque familias, quibus inſpectantibus, homines abjectiſſimi pollutis omnia manibus violarent. Sed occupaverat cuncta ubique pavor, intempeſta nimirum nocte, ac civitate ſomno arctiore capta, eoque magis exterrita ad repentinos diſſonoſque clamores. Itaque, ut SVBITA quæque ac incerta æſtimari atrociora ſolent; mercatorum multi communem direptionē populationemque veriti, occludere ſeſe, ac firmare domorum aditus: Sacrorum admi-

Ex templo egreſſi urbē invadunt.

auctiq; tēpla ac cæno bia urbis omnia deprædantur.

incredibili ſecuritate,

& aliorum pavore.

Mercatores domi ſe muniunt:

1566. niſtri tamquam impares prædatorum cater-
Sacrorum vis, quarum paucitatem animadvertere non
cuſtodes au- poterant, omiſſa templorum cura, ſibi inte-
fugiunt: re- rim proſpicere: nec Religioſis hominibus
ligioſi latēt; in ea trepidatione atque aliorum fuga præ-
ſentior animus: nec ceteris alia contra hoc
infortunium, quam contra fulmen cura,
reliqui tre- quod omnes optant ne in ſe ruat, nemo la-
pidant. borat ut prohibeat. Maxime tamen omni-
um perculſæ exanimatæque Sanctimonia-
les; quarum clauſtra licentius ingreſſæ no-
cturnæ illæ furiæ, dum obvia quæque diſſi-
pant, dum ſecretiora rimantur, una ſalus
Sanctimo- pleriſque earum Virginum fuit, ſacrilegi
niales ad ira occupatis, aut in rapinam intentis, clam
paternas do- fugam arripere, atque indutis utcumque ve-
mos evolāt. ſtibus evolare ad parentum domos: factum-
que inde, ut rariora ex iis, quæ nocturna
plerumque populationes flagitia comitan-
tur, patrata ſint ab illis, ſuperante cura fe-
ſtinandi, continenterque omnia diſcerpen-
di. Quæ profecto feſtinatio tanta fuit, ut
Sacrilegi quotquot erant paulo celebriora Antverpiæ
vero feſt.- templa ac Religioſorum ordinum ſedes, an-
nant. te ſolis ortum complures illi greges infami-
um balatronum eodem furore præcipites
percurrerint, violaverint, diripuerint. Qui
etiam adulto jam die, cum viderent, nihil
& Catholi- adverſum ſe parari à civitate repentino me-
cis, hæreti- tu attonita, Catholiciſque ac hæreticis æq
ciſq;. latitantibus: nempe quod illi timerent ſi
ab hæreticis, quos victores opinabantur: h
autem gnari referendam in ſeſe invidiam fa-
mutuo me- cti, Magiſtratuum iram, Catholicorumque
tu latenti- impetum vererentur: omnes vero eam vi
bus, plebeculæ licentiam altius habere princip
illi Sacrorū um ſuſpectarent; hinc ſacrilegi effractari
populationē que alieno pavore ſecuri, luce palam redi
licentius tegrant populationem: ad templa, ad cœn
repetunt: bia ferociores redeunt; ſacras veſtes turpi

ca

catis ipſis animis corporibuſque indigne ac- 1566.
ſpurce fœdant: bibliothecarum libros bu-
tyro inunctos incendunt, in Divorum ſta-
tuas, armis per ludibrium indut as haſtis in
currunt, ac dejectis inſultant: ubique ceu
victores capta non minus pietate quam ur- *ac triduo*
be, prædas agitant. Tres ipſos dies Antver- *continuant.*
piæ tenuit ea ſacrorum ſtrages atque dire-
ptio, tam grandi jactura operum pulcher-
rimorum, ut non deſint, qui ſcribant, Vnius
principis templi damnum quadringentis
circiter aureorum millibus æſtimatum eſſe. *Expergiſcū-*
Verum invaleſcente ſuſpicione, ne ſpoliatis *tur deniq;*
jam templis, auctæ improborum catervæ ra- *cives:*
pinarum ſpe, poſtremo invaderent prædivi-
tum mercatorum domos; (ut PRO FOCIS pu-
gnatur interdum acrius quam pro aris) ci-
ves non ultra ceſſandum rati, animadverſa
præſertim vilium capitum paucitate, præ fo-
ribus apparent armati, & tamquã ulturi pu-
blicam injuriam, portas urbis, una excepta, *& armati*
occludũt omnes. ex qua videlicet una prorì- *ſacrilegos*
puit illico ſeſe ea nefariorum colluvies, con- *terrent, ac*
ceptamq; radiẽ in ſuburbanis pagis ac vicis, *fugant.*
eodẽ genere ſacrilegæ populationis explevit.

NEC minus, dum hæc Antverpiæ, juxta- *EADEM*
que gerebantur, iiſdem plane diebus Ganda- *clades eodẽ*
vi, Aldenardæ, aliiſque in urbibus per Flan- *tempore,*
driam, quæ à Lyſa ad Scaldim ac Tenaram
uſque pertinet, idem perduellium furor in
templa & Sacra omnia impune graſſabatur.
Quippe terræmotui cuncta pariter voranti,
quam contagioni paulatim, per vicina ſer- *Terramotûs*
penti ſimilior hæc clades fuit. Siquidem ea- *inſtar om-*
dem labes ac turbo Religionis ſimul Braban- *nes Belgii.*
tinos ac Flandros, ſimul Hollandos Zelan- *Overiiſſe I.*
doſque, ſimul Geldros, Friſios, Tranſiſe- *provincias*
lanos, ſimul Belgium propemodum omne, ſi *pervadit,*
tres quatuorve ejus Provincias, Namurcum, *vix quatuor*
Lucemburgium, Arteſiam, atque Hannoniæ *excep-*

1566. partem excipias, miſerum in modum involvit, ac devaſtavit. Atque ut olim Tiberii Cæſaris principatu, duodecim Aſiæ urbes ſimul hauſtæ memorantur nocturno motu terræ; ita in belgio non urbes, ſed Provincias totidem, eluctatus ex inferorum cavernis ſpiritus funeſtavit uſque adeo ſubita, uſque adeo ingenti ſtrage, ut Belgium tot urbibus, oppidis, pagis (ſi qua Europæ alia regio) frequentiſſimum, intra decem dies calamitas univerſum comprehenderit, vel in Provincia una Flandria, quadringentis ædibus ſacris violatis, aut etiam incenſis. Vt profecto non ab re Gubernatrix Mansfeldio jam crederet, eam conſpirationem appellanti certiſſimam univerſi Belgii proditionem, ab hæreticarum partium ducibus initam in Gallia, unde novi Evangelii præcones proveniebant fere omnes. eorum quippe opera turbari Belgicarum urbium ſtatum, quo facilius, veluti confuſa primo funditorum impetu acie, ſuccederent deinde, qui debilitatas hæreticorum vexatione Provincias invaderent ſubigerentque. Neque ab hoc diſcrepabant, qui ſentiebat Sacrorum populationem ea conſenſione, ea impunitate peractam, non fortuitum, neque paucorum fuiſſe facinus: ſed antea collatum inter hæreticos, ac Trudonopoli diſtributum; nempe ut per eam cladem cladi anteverterent, quam impendêre ſibi ex Gallorum Hiſpanorumq; ad Bajonam colloquio metuebant, annuentibus interea Gheuſianæ factionis principibus, quo citius à Gubernatrice per eos tumultus exterrita, quæ libello flagitaverant, extorquerent. Sane cum Gandavi diriperentur templa atque cœnobia, continuata ad tertium uſque diem ſpoliatione Sacrorum, ſicuti Antverpiæ eodem tempore contingebat; ſupervênit à Ludovico Naſſavio, atque à ſex aliis epiſtola ad

Tac. lib. 2. Annal.

ſtrage templorum innumerabilium.

præſertim in Flandria.

Opinio aliquorum de hac iconomachia, tamquam de proditione Belgii.

Martinus Delrius in Alter. Belg, lib. 1.

San Trudé. lib. 4.

inita ab hæreticis tum Gallis, tum Belgis,

conſentientibus Gheuſiorum anteſignanis,

s,ad conſiſtoria,& admercatores 1566.
nim inſcribebatur) qua eos mo- *Quod argu-*
ia reformatæ religionis cauſa ſa- *unt Lud.*
r in tuto eſſe, populi petulantiæ *Naſſavii*
pponerent ſeſe, certos, in poſte- *inprimis*
em futurum qui eis in religionis *littera.*
negotium faceſſeret. ceterum
olam redderet, fidem haberent.
lius Clerus, Tornacenſis cauſidi-
omé in ea epiſtola notis occulta-
o accepto nuncio, à profanandis
mplis ceſſatum eſt. Accedit ad
eldii Comitis cum Gubernatrice
n, quod illa ſecretis litteris Regi
Admonitam ſe à Mansfeldio, ut 8. Septem.
n Naſſavium caveret ante omnes: *& ejuſdem*
litorem eſſe mortalium nequiſſi- *patrociniũ*
ñ illo omnia communicare conſi- *iconomachis*
os atque antiſtites hæreticorum: *impenſum.*
anus comportari prædas ac ſpolia
n cœnobiorumque: atque hujuſ-
umento, hominem turbulentum
n, adverſus Regem meditari bel-
ro conſtat, Ludovicum (quidquid
poliis actum ſit) concitatorem tur-
ſſe primarium, ejuſque opera Bru-
iberi nequiviſſe hæreticorum ple-
n urbe contra juſſa Magiſtratûs e-
lvordiam ad conciones audiendas
nvenirent.

NATRIX, audita ex omni parte po- *SENA-*
e Sacrorum, non minus futurorum *TVM advo-*
tia, quam præſentium mœrore con- *cat Guber-*
propere Senatum vocat: conſuetũ *natrix,*
emedium, ſed plerumque poſthu-
inane. Et aderant Præfecti Provin-
ac Proceres propemodum omnes,
hilippum Croium Areſchoti Ducem, Areſchot.
um Brimæum Comitem Meganum: Megan.
ab illo valetudine, ab hoc ſuſpicio- 27. Auguſt.

 ne

1566. ne inſidiarum. Cum Margarita in hæc ipſa verba (quæ ad Regem litteris miſit) orationem habuit, ſuggerente vim auctoritatemque dolore, atque ingenita nobilitate. *Quo ſit loco res Belgica paucorum hominum ſcelere, nos intuemur, abſentes audient, poſteri mirabuntur, ingenti cum meo veſtroque dedecore. Scio equidem mihi pleraque tributum iri: nam & CALAMITATUM faſti nominibus Principum notantur. Vos tam multa domi foriſq; præclara geſſiſtis, ut veſtra jam nomina latere nequaquam poſſint. Nec ita mihi traditum eſt unice Belgium, ut vos in ejus partem adminiſtrationis curarumq; adſciti non ſitis. Vobis & Præfecturæ Provinciarum, quibus impoſiti eſtis: & aurei Velleris Ordo, cui nomina jurati dediſtis; & civium Regi ſubditorum fides, in quibus principem locum tenetis; onus profecto multiplex tutandæ amplificandæq; regiæ ditionis imponunt. Et tamen in veſtris hiſce Provinciis, vobis inſpectantibus, ſacra Dei Cælitumq; templa, quæ vetus Belgarum Comitum religio fundavit, quæ Majores veſtri, voſque ipſi victoriarum veſtrarum Inſignibus exornaſtis; ab ſacrilegis impiiſq; perduellibus barbare incenſa ac profanata: violata Majorum veſtrorum ſepulcra: veſtri Ordinis vetuſtiſſima multis in locis Statuæ, familiarumq; Signa confidentiſſime disjecta, proculcata, comminuta ſunt. Ut omittam ſacras Deo Virgines, expilatis earum gynaceis, divexatas: Religioſos quoſque Ordines, Sacerdoteſq;, ad ceteras contumelias, ex ſuis ſedibus, ex urbibus ferociter exturbatos. At quod genus hominum tempeſtatem hanc tantam Belgio concivit? quam infima populi fæx, quam viles abjectiq; neſcio qui transfugæ Religionis? truculenti ſcilicet adverſum timidos, mancipia quam ignaviſſima ſi in Dominos incurrant. Pauci Seclinienſes ac ruſticani, armis fortuito indutis, permultos ex hiſce Sacrorum*

& in eo verba hæc facit.

ribus deleverunt. Vnus homo he- 1566.
ne conglobatos aliquot ex hoc nu-
res ad urbis portam, arrepto haſti-
ſacello, cui minari videbantur,
urbe longius abegit? Vos peſtem
graſſari, convelli ſtatum tran-
, civitatum, Sacrorum religio-
los veſtros labefactari, externiſq;
ac turbamenta ſterni viam patie-
quod hae patrari ſcelera nonnul-
on modo non repugnantibus, ſed
s juvantibuſq; vulgo circumfer-
noro, voces hujuſmodi ſpargi à ſce-
ibus, quo bonos cives in vindican-
s injuria ſegniores efficiant: meq;
s fortaſſe nominibus deterritam ad
m poſtulata quoquo modo admit-
llant. Sed exiſtimationem veſtram
, vos videritis. Quod ad me atti-
tejuro, non me cujuſquā minus ad-
, ut in hiſce Provinciis cum veteri
Religione novitia iſtorum figmen-
m. Imo ſi Rex ipſe, cujus ab nutu
Religione pro arbitrio conſectanda
lgeret, (quod ab illius animo quam
, ignorat nemo) illico pedem è Bel-
n, ne ipſa forem hujuſce interpres
a atq; adminiſtra. Quod ſi hic ar-
que vi (quod audio vane intermi-
nerer, teſtor Deum, cædi me dilace-
fruſta potius, quam ritus Catholicæ
rarios eſſe paſſuram. Verum ne hæc
gite, oro vos, Proceres, pro veſtra &
Religione, & in Regem fide, & in Pa-
itate. Et quoniam adverſum perdi-
s mitiora non valent, ſeq; Nobilium
rum patrocinio tutos arbitrantur;
e arma, quod mihi ſæpenumero polli-
uodq; jampridem factum oportuit,
o comparemus. Vt cum Rex aderit,

1566. *aderit autem brevi, pacatas inveniat veſtra ope Provincias: nec minus virtutem veſtram Regia liberalitate, quam aliquorum perfidiam ſevera animadverſione compenſet.* Hæc Gubernatricis oratio pro cujuſque ingenio valuit: & ſtudia, quæ reperit in ſingulorum animis, auxit, nova non inſeruit. Itaque Comites Mansfeldius, Arembergius, Barlamontius, fidiſſimi quique Regis cauſæ, obtulere peralacriter in id operam ſuam: Egmontius, Orangius, Hornanus, aliique complures adverſus arma diſſeruere. Quorum ſententiam confirmare viſus eſt numerus hæreticorum ſupra quindecim millia Bruxellis agentium, quos armis irritare haud tutum videbatur in præſentia. Sed præcidit eam altercationem Gubernatrix: omiſſaque à ſermone, non ab animo armorum mentione (ſtatuerat enim apud ſe ab armis conſilium petere) de componendis alia ratione turbis, ſententias rogavit. Fuitque eo ac poſtero die, hæc conſultationis ſumma: Oblivionem præteritorum, ſecuritatemque in poſterum Gubernatrix offerret: modo fœderis chirographum (compromiſſum vocabant) ipſi ante comburerent, ſeque Catholicæ Religionis cultores, ac fidos Regis ſubditos perpetuo futuros jurejurando pollicerentur.

Ex oratione Gubernatricis varii Senatorum ſenſus: promptis aliis ad arma aliis ea incuſantibus,

ab omnibus omiſſa altercatione, factum eſt hoc Senatus conſultum.

SED in his conficiendis Margarita moras nectente, quaſi adhuc ambigua, gliſcebat in horas turbulentorum hominum vis, agitatiq; ſeditionum undis etiam quietos impellebant. Audiebanturque voces, inſtigante Ludovico Orangii fratre, Niſi fœderatorum Nobilium ſecuritati caveretur à Margarita, niſi liber cuiq; aditus pateret ad conciones, ac ſua nemini Religio fraudi foret; Gubernatricem ſuiſmet oculis inſpecturam eſſe templorum, quotquot Bruxellis eſſent, incendia, Sacerdotum cædes, ſuam ipſius captivitatem

Ghenſiorũ mina in Bruxellenſem urbem & Gubernatricem.

Quæ quoniam palam verbis, oc- 1566.
ıtari dicebantur, Margarita Bru- Mons.
gredi, Monteſque Hannoniæ in *Quibus ipſa*
e ſe ſtatuit: partim ne ſtragem *permota*
aginum ſpectare Bruxellis coge- *Bruxellis a-*
ut tuto in loco ad iniquas con- *bire cogitat.*
rahi non poſſet. Verum dum Sic illa ad
ue Egmontius, quibus inſalu- Regem
m illa ſibi non putavit, hujus- ſcribit 28.
m pluribus diſſuadent, re Bru- Aug.
a, civium alii portas urbis oc-
Gubernatricem ſupplices adire,
e per eam fugam ſceleratis ho-
ret audaciam, fidamque civi- *ſed precibus*
ıodi nota quaſi conjurationis *ac vi reti-*
d Regem damnaret. Nec ideo *netur.*
la movebatur. quamvis ei re-
viro primario, de ea profectio-
n in aula Orangium inter alia
eragerer Gubernatrix, remque *non ſine O-*
atione defereret; nolle ſe op- *rangii que-*
ſque ſuis per cujuſquam inju- *relu.*
& Flandriæ quidem commo-
initimos Gallos, Arteſiæ vero
e jampridem eoſdem ſeſe pro-
tos: reliquis autem Provinciis
n defuturos. Sed eam multo
qui Bruxellis increbuerat ru- *Creſcunt*
ernatricem ſtare, ne Gheuſio- *interea mi-*
s indulgeretur: poſſe illam o- *næ in Gu-*
, accepta à Rege facultate, qui- *bernatricē,*
conditionibus, tumultus Bel-
endi: ſi perſiſtat obtendere ab
onſum, atque hujuſmodi ludi-
moras trahere; paratos eſſe, qui
capta, una cum Viglio ſigna- Vlricus Vi-
uſtode, atque ipſo Egmontio, glius.
nt, quod modeſtia nequiviſſent.
cet vanas hæreticorum minas *quæ egredi*
itio Gubernatrix, ad Egmon- *prohibita,*

1566. tium callide nominatum, ut ipſa conjuratis infenſum haberet; ubi tamen id affirmari vidit à multis magnam rerum deſperationem præſeferentibus; tentato iterum egreſſu, prohibitaque, ſuperante jam metu, ſtatuit ad extremum, fœderatis aliqua remittere, quæ Regi poſt alia narrat in hæc verba. *Addenti nunc mihi, quæ poſtremo fœderatis conceſſerim, indigna propoſito meo, indigna religione Majeſtatis tuæ; animum profecto excedit dolor, atq; ora ſuffundit rubor. Deum teſtor animæ conſcium meæ, ſæpe multumq; reſtiti, noctes complures inſomnes duxi, etiam febri ac doloribus divexata: tandem, cum ſuper templorum populationes undiq; auditas, atrociora impenderent huic urbi: cumq; palam mihi caneretur à multis, finem non habituram Sacrorum ſtragem, niſi fæderatis, quæ duo peterent, indulgerem; obſeſſa domi, ægra animo, corpore decumbens, advocatis ad me Orangio, Egmontio, atque Hornano, teſtata conſenſum illum vi extorqueri; veniam ſecuritatemque fæderatis aſſerui: reliquis vero poteſtatem feci ſuorum conciones audiendi, in iis tantummodo locis, in queis habitæ fuerant ad eum diem: modo inermes, nec infeſti Catholicis convenirent. addidique, hæc duo tamdiu permitti, quamdiu Rex, aſſentientibus Belgicis Ordinibus, permiſſa voluerit. Vtrumque autem non Majeſtatis tuæ conceſſi nomine, ſed meo: ut liceat tibi cum libuerit, illa reſcindere, integra fide: nempe quam nec ipſe obligaſti, & male obligatam à me tueri non debes, &, uti ſpero, noles. Immo te ego, Potentiſſime Rex, per iſtud, quod tibi vita carius eſt, defendendi Catholici nominis ſtudium, oro atq; obteſtor, ut quam primum non expectata verni temporis opportunitate, ultum ipſe venias afflictæ Religionis injurias: quas in te dolenter uniceque converſa, ac iſta demum dextera, fide imperioq; præſtan-*

te,

& metu correpta remittit aliquid

28 Auguſt. *Ghenſis fæderatis, & Regi ſcribit,*

quasob cauſas id fecerit:

quidq; indulſerit.

Indulgentiam tamen ſuam ipſa damnat:

Regemq; orat, ratam ne habeat; imo Religionis injurias ultum veniat.

[...] alioqui ceſſuris remedium expe-[...], niſi hac mihi ſpes una ſupereſ-[...]ie vita, quam in miſerum hunc [...]o, me brevi deſereret. Si tamen [...] diutius arcere à me poterit ſupre-

[...] Hæc illa, quamvis dolore victa, [...]ecreto ſcriberet, tamen haud pa-[...]r i muliebriter indulſit. quin pu-[...]ta, nominatoque Comite Mans-[...] Bruxellas vicario munere Guber-[...]ue advocato in urbem novo equi-[...]itum præſidio, armataque aula; [...]it ad ſui urbiſque cuſtodiam. Et [...] compoſita cum Fœderatis, pau-[...] trepidatione reſpiratum eſt. Nam-[...]ubernatricis in verba, qua antea [...]tione jurati, operam ſuam præſti-[...]id eo ipſo die (quod moliebantur) [...]empla tentarent Gheuſii; quin et-[...]ius Antverpiam Orangius, tribus [...]n violatoribus ſuſpendio, totidem [...]lctatis, aperto principe templo, [...] a eo Sacerdotibus rite operari, atq; [...]m tuto dicere, Gubernatricem non [...]ter exhilaravit: niſi quod in ea, [...]arrabat epiſtola, incluſis geminis [...]aditis ſibi à Germanorum natione, [...]um in urbe templum aliquod exer-[...]onfeſſioni Auguſtanæ percommo-[...]minuit Gubernatrici gaudium; præ-[...]od uno poſt die, ex aliis Orangii [...]ognovit, poteſtatem ab eo atque à [...]ntverpienſi factam hæreticis, con-[...] urbe, reliquoſque Lutheri & Cal-[...]s celebrandi, tribus propterea locis [...]s. Cujus facti rationem Margaritæ, [...]acriter querebatur, exponens tribus [...]nter litteris Orangius affirmat, Æ-[...]idem cum hæreticis conſenſiſſe, ſed [...]m ob cauſas; primum quo ſacris æ-

Ipſa interim urbi & ſibi cavet.

& reſpirat mutatis paulum rebus.

Opera fœderatorum Bruxellis: & Antverpiæ Orangii opera,

3. Septemb.

qui poſtea templa hæreticis attribuendo offendit Gubernatricē,

4. Septemb.

cui facti cauſas exponit: nec ſatisfacit.

4. 5. Septēb.

dibus

1566. dibus cultus, & cultoribus ſecuritas reſti-tui poſſet: deinde quod, cum non pauciores viginti hominum millibus ad conciones e-grederentur; magnopere timeret, ne in ur-bem redeuntibus aſſociarent ſe homines fa-cinoroſi, rapinarumque cupidi, ac prædivi-tum mercatorum domos, multitudine ſupe-rante, diriperent: poſtremo quia conciones Antverpiæ jam habuerant hæretici, eoque nihil adverſus conventa peccatum erat, lo-cis ad eas in urbe conſtitutis. Non ideo ta-men factum Gubernatrici probavit Orangi-us, ſive quod illa facilitatem ſuam agnoſce-ret, ac reprehenſionem timeret in aliena cul-pa; ſive quod re vera Orangius attribuiſſet hæreticis adhuc plura, quam per conventa liceret: quibus in conventis conciones qui-dem intra urbem, non tamen Baptiſmus, Ma-trimonium, ceteraque hæretico ritu mini-ſteria permittebantur. Quæ dum objicit O-rangio Gubernatrix, monetque hominem ut factum corrigat; audit Hochſtratanum Hor-nanumque Comites exemplum Antverpiæ ſecutos eſſe, Mechliniæ illum, hunc Torna-ci: reprehenſique à Margarita rationem ſui reddidere ambo, Hochſtratanus quidem, Quod non aliter potuiſſet à ſe modus impo-ni perbacchanti populo, quem eo ipſe die, quo urbem intraverat, reperiſſet templa o-mnia furioſe ſpoliantem: Hornanus vero (quem culpæ idcirco propiorem arguit a-pud Regem Margarita, quia cum Tornacum ultro ſibi popoſciſſet, impetraſſetque certis cum mandatis, ex quorum præſcripto rem gereret; iis nequaquam paruiſſet) urbem cul-pavit tam multis refertam hæreticis, ut ex quinis ejus partibus, vix una Catholicis ſu-pereſſet. Sed pejora his audit patrari à Tra-jectenſibus ad Rhenum: & adhuc graviora à Buſcoducenſibus, quorum illi arcuerant Ca-

Ant. Lalin. Hochſtratę Comes.

Idē peccatur 8. Septemb. Mechliniæ, excuſante Hochſtra-ano.

dem Tor-aci, Hor-ano quoq; e purgante.

dem Tra-ri.

a templis, hi etiam Epiſcopum ab 1566.
multo poſt Antverpiæ trecentos Vtrecht.
ptis armis cœnobium Franciſca- Bolduc.
eſſos, ejus potiundi ſpe, accur- 16. Septem.
Orangio cum militum globo de- *Idem Buſco-*
ſſe, ſcribit ipſe ad Margaritam. *duci*,
men ſcelus idem ceſſit Amſteloda- 17. Septēb.
mines pauci ex ultima hæretico- *Franciſca-*
ſed multorum ac potentium ope *ni ab hære-*
nixi, templum domumque Fran- *ticis pericli-*
a ſubito ingreſſi, fractis diſſipatiſ- *tantur*
omnibus, lapidatione ac fruſtua- *Antverpiæ*
ade coacta Religioſorum familia, *domo ejici-*
is Conſule ac primario Senatore, *untur Am-*
poſuerant, cœnobium victores *ſtelodami.*
. Quo tempore memorandum e-
tinus mulieres Amſtelodamenſes.
a ſacrilegi in reliqua urbis templa *Pium Am-*
currunt, inchoata ſemel victoria u- *ſtelodamen-*
um pars ædem irrumpit ſacroſan- *ſium femi-*
æ miraculis per ea loca celebrem. *narum faci-*
que ac manus ipſas in cœli Panem *nus*,
tes, inſurrexere virili animo femi-
aram plurimæ circumſtabant, cer-
te commori, quam ſcelus illud exe-
a ſe coram pati, qua minis auctori-
(erant enim primariæ illarum ali-
a vi clamoribuſque, nefarios bala-
nopinato occurſu perterritos non
o aræ contactu, ſed etiam à templi fo-
ſtraxere. Dignæ profecto conſcien-
mmendatione poſteritatis; niſi for-
n præconium, virorum convicium
oſſit. Sed quantum laudis meruere *at femina-*
odamenſes, tantum dedecoris eidem *rum Del-*
mulieres attulere Delphis, quæ urbs *phenſium*
adem Batavia. Etenim earum com- *impium.*
, haud dubio dæmonum inſtinctu a-
ommunicato inter ſeſe conſilio, re-
bacchantium ac furentium ſimiles,

Fran-

1566. Franciſcanorum templum una invadu
Divorum imagines,ac ſacram in aris ſu
lectilem pari celeritate ac rabie perfrin
atque projiciunt. Inde furiali inceſſu co
bium irrumpunt, tantoque impetu, vel
miſſæ ab inferis Eumenides, loca omnia
currunt populanturque; ut Franciſcani
nes, inſolita perbacchantium ſpecie te
& cædis principium rati (quippe rumor
crebuerat, intra biduum triduumve ſa
dotes Catholicos interfectum iri)partim
ga, partim latebra ſibi conſulere coacti
Scio eſſe, qui non mulieres id auſas a
ment, ſed viros muliebri veſte occulta
Remedium exposcit Gubernatrix à Rege, ſed armato. Hujuſmodi tamen facinora à Batavis mu
ribus patrari potuiſſe, non abhorret ab
rum ſupra viros audacia: & patrata tun
ſe, Gubernatrix haud incallida rerum i
gatrix aſſeveravit. Quæ, dum complura
27. Septéb. jus generis portenta ſigillatim, multi
10. & 16. complexa litteris Regi enarrat: ac lan
Octob. tatur rerum infelicem ſtatum, cui null
pereſſet ultra remedii ſpes, niſi ab Regis
ſentia; illum orat obſecratque: Vt, ſi ſal
rem Belgicam velit, moras præcîdat om
exemploque Caroli Patris, qui ſumma
me per Galliam properaverit in Belgium
1539. vel unam civitatem tumultuantem paca
Gandavum armatus ipſe in ſummo civitatum omn
periculo cum exercitu advolet, contum
buſq; Provinciis jure belli ſubactis, uti G
davum ſubegerat Pater, eas leges impor
quas victor atque ultor volet. Et jam
aliis Margaritæ litteris ad arma anim
14. & 24. verterat. Itaque binis earum faſciculis n
& Rex poſt communicatam lætitiam ex nata filia, ſe Auguſto Segovia miſſis, quantum militi
quo loco, quaque pecunia legi oporteret
lam admonet ſigillatim. In prima tame
piſtola, antequam conſilium armorum
plicet, certiorem facit de Reginæ partu
fili

ante in lucem ediderat, luſtra- 1566.
o fonte à Pontificis Nuncio Io- *Clara Iſa-*
a Caſtaneo, qui poſtea Vrbanus *bella Euge-*
t, CLARAM ISABELLAM EVGE- *nia,*
avere. primum ſibi nomen ven- 12. Auguſt.
e natali die, alterum ISABELLA
fuit, tertium honori datum eſt
tiſtitis martyriſque, cujus ſa-
avectum ex Gallia ſuis geſtavit
ippus Rex, quo die uxorem u-
imadvertit. Atque hæc eſt ISA-
ſicuti flagrante tumultibus Bel-
dein ALBERTO Rodulphi Impe-
i nupta, Belgicas & Provincias
dotales habuit. His autem offi- *armorum*
cum ſorore tranſmiſſis, ei præci- *conſilium*
llia equitum, peditum vero de- *probat.*
ſcribenda curet in Germania:
um menſium ſtipendiis ſolutis,
eat, ſi accerſendi ſint in Belgium.
ibus, mille Erico Duci Brunſvi- *Docet, quot*
os regendoſq; tradat, quingen- *legendi &*
o ejus fratri, ducentos quinqua- *quibus du-*
i Barniſo, reliquos Ioanni Val- *cibus.*
tes in vexilla tria atque triginta
quorum decem Comiti Ioanni
angii Principis fratri, totidem
honi Eberſtenio, octo Tribuno
ergenſi; quæ ſuperſunt quinque
i Valderſongio committat. Ad *Ad quos*
em ſingulos litteras delati mune- *litteras pa-*
bernatrici Rex mittit: ſimulque *tentes mit-*
mum aureorum millia, quos ipſa *tit: & ad*
tim in hoſce militum Ductores, *Gubernatr.*
lios, ſi aut plures, aut alii, nomi- *pecuniã: &*
oco, legendi videantur, in quem *Principibus*
aliquot folia Regio munita no- *Germanis*
ngit. Denique, ne quis Germano- *rationem*
ipum eum copiarum apparatum *reddit ap-*
pretaretur; ad illos quoque con- *paratûs*

ſilii

1566. filii ſui rationem ſcribit, miſſis Gubernat
bellici præ- litteris. Præcipue vero Maximilianum (
cipue Cæſa- ſarem & epiſtola & verbis Oratoris apud
ri, qui diſ- lum ſui, rem ipſam docet: rogatque pro
ſuadet ar- quæ inter illos intercedit, amoris ſangui
ma: que conjunctione, juvet auctoritate ſua
militum Ducumque delectum. Sed Cæ
quia inaudierat, inter Gubernatricem & I
biles fœderatos jam conveniſſe, lau
conſilio, arma delectumque diſſuaſit:
in iis militibus ſpoliaretur ipſe adverſus
minentia Turcarum arma: ſive decorum
tavit, ſe arbitro aliena pacari. Itaque Gu
natrici perſcribens, operam ſuam ultro
licitus eſt, ſi quid componendæ adhuc
13. Octob. cordiæ ſupereſſet, ſimulque ad fœderato
& ſequeſt. teras dedit in hanc ſententiam. *Magna*
concordiæ ſe *fectum eſſe moleſtia, audito illorum cum*
offert Gu- *bernatrice diſſidio, ſecutiſq; inde popul*
bernatrici *motibus. qui quod in finibus Imperii, qu*
& fœdera- *dominio Patruelis Regis, quod in amici*
tis. *Provinciis eveniſſent; exiſtimaſſe ad Imp*
rem pertinere, opera auctoritateq; ſua p
rum obedientiam Principi aſſerere. Spera
tem eum conatum Catholico Regi non i
tum, ſalutarem quidem certe fœderatis
rum; ideoq; illos monere, ne quid interi
pertentarent, populoſq; à turbis pro debit
fide coërcerent. Hanc porro Imperato
ſtolam, aliaſque Orangio, ac nonnulli
ceribus ſimili argumento ab eodem ſcr
ad Gubernatricem miſit, quas ipſa pe
ret, & ſi ex uſu eſſent, reddendas cu
Sed Guber- Sed Gubernatrix, miſſis ad Regem har
natrix ope- mnium litterarum exemplaribus, reſpo
ram Cæſaris aliquamdiu expectavit: donec gliſcen
orat in dele- quotidie turbis juſſa iterum ab Rege p
ctu militũ. externum militem, actis Maximilian
ſari gratiis oſtendit, eo jam ventum e
armata cum factione nihil componi

uc armis. Quamobrem expeditis 1566.
ris ad Imperii Septemviros, alioſ-
in primis, à quibus legendi erant
eſarem obſecrat, ut quam operam
tulerat in Belgio, dignetur eam
nanos Principes, militumque du-
c certe opportunius Regique gra-
ere. Et Cæſar quidem non id ſo- *& impetrat*
tit, ſed vetuit etiam edicto, volu- *plus quam*
ale eſſe, ſiquis Germanorum mili- *orat Oran-*
adverſus Regem. Quod quam æ- *gio agre id*
inter omnes Orangius, quamvis *ferente,*
dus tectuſque, aperuit ſuper men-
nte ſcilicet vino animi ſenſa. In-
m à Greſſerio Reginæ Anglorum
te, poſtquam mero incaluit, inve-
cœpit impetu in Imperatorium e-
alli Caſarem Regemque, falli quot- ac minante.
ege pro Caſare ſentirent: non ſolos
rma induere, eſſe multas juxta fi-
nationes: non defuturos Danos,
non alios, qui fœderatis Belgis opē Reliqui per
ac vellent. Hæc iracunde minan- *Germaniā*
ncula ſub finem epularum ad nu-
a lınivit. At vero litteris, quas di- *Principes*
ege atque à Gubernatrice ſcriptis *varie reſpō-*
iæ Principes, varie ab iis reſpon- *dent Regi.*
Trevirenſi quidem & Moguntino *Trevirenſis*
s, Magnopere ſibi probari conſi- *& Mogun-*
adverſus rebelles, & Religionis *tinus conſi-*
perturbatores: ſeque in ea re ope- *lium Regis*
e ſuam poſituros, uti bonos fini- *probant, &*
rincipes, & imperii cuſtodes, & *tranſitum*
profeſſos Majeſtatis ejus. Ideo *militibus*
s ſe, ſua per oppida juriſdictioneſ- *offerunt.*
m iter iis militibus, qui ob eam *Idem & alii*
ſentiente Cæſare, contraheren- *Catholici:*
ia his reliqui per Germaniam Ca- *& Bavarus*
iſtites reſpondère. Addiditque *inprimis.*
ıx, Hujuſmodi turbis, ceu peſti
civi-

1566. ciuitates exedenti, occurrendum eſſe o
um armis: Regemque, ne quid omitte
ea cura, etiam animavit. Longe his co
ria ab hæreticis Principibus ſcribeba
Lantgravius Haſſiæ. Nam & Haſſiæ Regulus, & Dux VVi
bergenſis excuſata Religione, qua
Contra Lātgravius, aliiq; : eamdem profitentibus nocere impedi
tur, Gubernatricem hortati ſunt, ut d
tis armis, ab Auguſtana confeſſione a
11. Novem. conſcientiæ libertate remedium unice
& maxime reret. Omnium tamen confidentiſſim
Palatinus. giſſimeque ſcripſit Palatinus Comes,
ricus III. qui ſe novi tutorem Evangel
Germaniam venditabat. Non enim
Belgarum cauſam apud Gubernatricem
atque eorumdem innocentiam comm
vit; ſed execratus Romanum Pontif
cultum ſacrarum Imaginum, Inquiſit
tyrannidem, ad extremum confecit, o
ri ſe religione, quo minus fratribus ſui
feſſionem Auguſtanam, purumque De
bum pure ſectantibus adverſaretur.
hoc contenti Haſſius ac Palatinus, etia
ſuadere conati ſunt Brunſvicenſi Duci
bello, quod Religionis cauſa ſuſcipe
implicaret, oblatumque regendorum
equitum ne admitteret. Admiſit is ta
nec quiſquam aliorum, qui invitati
Rege Ductores militum, ſubtraxere ſe
CarolusIX. præter Ioannem Naſſavium à Principis
Rex. gii fratrem. Nec minus in Gallia C
RexCarolus Rex, rogatu Gubernatricis, infenſum
cauſam tuetur Hiſpani juſmodi turbis oſtendit, edicto prop
Ne quis ſuorum tueretur armis partes
Regis, lium Belgarum: memor, ut opinor,
1565. opis apud Bajonam decretæ. accedent
qui grates ſertim metu, ne ſuperantium in Belgi
Gallo ſcribit, reticorum eluvie Gallia inundaretur.
te ad eum plenas gratiarum litteras P
2. Octob. pus dedit, ſimul Gubernatricem adm

uo, quo jam adornato, nihil ut ex tertiana, qua diu labora- convaleſceret: quamquam ne xpectaturum ſe, ſed è veſtigio arpetanorum petiturum, ut in- s rebus, ſpreto quocumque vi- Belgium proficiſcatur. Is vero a occultis etiam litteris Bergen- que Legatorum ſcribebatur ab edi cœptus eſt.

1566. & Gubernatrici advent. ſuum. Madrid.

s propterea multorum animis, angius, Ludovicus ejus frater, montius, Hochſtratanus, Horna- neramundam inter Antverpiam am convenere, quid ſinguli de gis accepiſſent, communicaturi, inde de rei ſumma conſilium. Is entus, quamquam ſecreto indi- o coactus, non tamen fugit Gu- u ſingula in dies anxie ſpectan- i', ut SVSPICACI ſub Principe gli- atorum numerus, ita non defue- s homines, arcanorum captato- atoreſque, & quorum vitæ com- ſt, SCIRE ac neſciri; qui ſecreta ium dicta decretaque in eo cœtu etrarunt. Et quantum ſe indagaſ- d Regem Gubernatrix, multorum ia litteris in illo conventu prola- rmatu[illegible]eſt, incenſum ira Regem rum depopulationem decreviſſe, Provincias adire, pœnas exactu- s, qui ſcelus aut admiſiſſent, aut diſ- nt. Addebatur ex aliorum litteris, omnium conſcios fautoreſque in ntari Orangium, Egmontium, at- anum: ideoque hæc præcipue ca- ſpicere Regis iram. Eodem argu- ectæ ſunt Franciſci Alavæ Oratoris apud Carolum IX. litteræ, quæ Pa- riſiis

CONVENTVS Procerum arcanus Teneramundæ, in quo reſciente omnia Gubernatrice.

12, Novem. conferunt in commune litteras de Regis ira ultionem adornantis in tres Belgarum Proceres.

1566. riſiis ſcriptæ ad Gubernatricem, intercept
ferebantur. In iis certior fiebat Guberna
trix de adventu Regis, valido cum Hiſpano
rum Italorumque exercitu: deque novo fœ
dere, quod cum Carolo Philippus icerat: quo
addunt & quartum, facilius in rebelles, inque Proceres quatuor
animadverteret, hoc eſt, præter Triumviros
dictos, in Petrum Erneſtum Comitem Manſ
feldium, ut ipſe ſe audiviſſe à nonnullis ape-
Sed falſo, & callide. ruit Gubernatrici. Quæ ficta ne callide ſint
à conjuratis, ad ſollicitandos populos, ve-
niæ deſperatione irritatos, an vere ab Alava
atque ab Hiſpania perſcripta, in medio ego
quidem relinquo: certe hoc Regi ſignificans
12, Novem. Gubernatrix negat de litteris ab Alava miſ-
ſis interceptiſve, uti dicebatur, adhuc ſe
quidquam certi comperiſſe. Mansfeldio au-
tem affirmavit, eſſe illum Regi quam cariſſi-
meum, à cujus partibus ut abſtraheretur, à
nimirum figmenta ſpectare. Ergo, cum jam
ex multorum litteris conſtare de Regis ad-
ventu videretur, conſultatum eſt in arcano
illo Procerum congreſſu, quo modo Principi
cum exercitu venienti præcludi poſſet aditus
Dubitant, armune arceant venientem Regẽ, an admitat. ad Belgium. Cumque hinc variæ monſtra-
rentur reſiſtendi viæ, inde bellum longe im-
par eorum viribus formidaretur; nec deeſ-
ſent, qui credendos ſeſe clementiæ Principis
exiſtimarent; contra tamen pleriſque illo-
rum viſum eſt, variantibuſque ſententiis in
eo conveniebant, Arcere Principem ab in-
greſſu Provinciarum, certæ id eſſe contu-
maciæ, incertæ victoriæ: admittere, pericu-
lo propius videri. eo enim offenſiones jam
utrumq; periculoſum. proceſſiſſe, ut EXTREMAE dementiæ ſit, ſpe-
rare clementem, quem iratum armatumque
ſuſcipias. Aut vertendum igitur ſolum, va-
Mutare Dominum decernunt. cuamque victori patriam relinquendam, aut
novum in eam Dominum, ſub quo tuti vi-
verent, inducendum. Hoc poſtremum vero
opti-

eri: occaſionemque in prom- 1566.
oniam Maximilianus Impera-
uam obtulit componendis hi-
, per ſpeciem ejus arbitrium
lam interim agatur, ut in Cæ-
hæ demum Provinciæ devol-
ero & minus expoſitum contu-
e enim abigi à ſe Dominum, ſed
rtim non extra Domum Auſtri-
m. & hoc inde commodi ſecu-
t novum Principem ſponte ac-
nereantur, ſi forte res ſucceſſu
tus ipſe Cæſarem Belgis devin-
que patrocinium apud Philip-
numquam ille deſerturus ſit.
modum agitatis, Teneramun-
ſolliciti ſuſpenſique, in primis
: qui ſive ut cauſam ſuam pluri-
e firmaret, ſive ut incertus ani-
ret amici hominis ſententiam, 9. Novem.
ſcripſit epiſtolam: qua revocans *Egmontii*
in memoriam, quid ſub initia *epiſtola ad*
ipſi agitaſſent; quæritur, quod *Com. Manſ-*
lle ſe ab eorum amicitia ſecreviſ- *feldium*
, Gubernatricem accuſat incon- *ſumma.*
is ſervandis, de quibus ipſa fœde-
nvenerant. quin etiam eamdem
rem eſſe, ut hujuſmodi acta quaſi
quamprimum reſcindat, ideoque
rmatus oſtendat, deque ſeditioſis
us formidandum poſteris ſuppli-
uando ſumat. Denique certiorem
t, conſtare ſibi ex multorum litte-
amundæ collatis, Regi in animo
ſſis quatuor Procerum capitibus,
nsfeldium ipſum numerari) ceteros
continere. Ad extremum addit,
m fore, ſi ſuper iis rebus, quid ſibi
apiendum ſit, ex ejus litteris con-
. Hanc epiſtolam Egmontii ubi le-
gendam

1566. gendam Gubernatrici Mansfeldius ſpecr
dedit, eidem oſtendit eadem fide, quid ho
ni ipſe reſponderit, quod hoc demum er

Reſponſio. *De ſe queri poſſe merito neminem, cum à pri cipio non alia ratione cum eo aliiſq; conſen ſet, niſi quia videbatur Religionis ac Pat intereſſe, ſi & Cardinalis Granvellanus Bel moveretur, & ſublato Quæſitorum Tribun temperamentum adhiberetur aliquod Impe toriis edictis; & venia demum, quibus Gub natrix popoſcerat, impertiretur: quæ cum Rege tributa ſint omnia, nullam ſupereſſe c ſam querelarum. Quo in genere libere ſe dic rum, quod ſentiret, præſertim ab illo rogat Nimium jam proceſſum eſſe, magna utiq; c Divinæ Majeſtatis injuria, & Chriſtiani minis offenſione. Eſſe tempus medelam mali liquam afferendi, eamque inter hac turbam ta viam ineundi, ut venienti Regi, non ob luta fronte, nec mente ulli redarguenda, poſ occurrere. Quod autem de irato Rege, ſup ciumq; ſumpturo dicebatur, ſe quidem ex metum eſſe, ea ſe fide erga Principem fuiſſe, turumq;, ut ad ejus nutum in Hiſpaniam volaturus eſſet, redditaq; factorum ratione raturus à benignitate Regis haud minim commodi decoriſque. Neq; hæc dici, quaſi idem prædicare de ſe ſecure poſſet Egmonti ſed ut ſecuritatem ille ſibi majorem in dies ret, occaſiones nempe omnes, ſuſpicioneſq; cidendo: & quando jam Regi toties ingeſſe neceßitates Belgii, deſinant aliquando Pri pem cogere alieno arbitratu Provincias administrare. Poſtremo* (ſic enim Mansfe us concludit) *ſi illum amice ita monentem montius audierit, numquam ſe ab ejus am tia receſſurum: ſecus vero ſi contingat, de tum ſibi eſſe, honori ſuo humana prorſus om*

Quam mit-tit Gubern. ad Regem: *poſthabere.* Viſis hiſce epiſtolis, laudata impenſe Mansfeldii conſtantia, earum ca

P

um miſit ad Regem Guberna- 1566.
bſecrans, ut quando tantum ſi- 12. Novem.
feldio, eo maxime tempore
, ne gravaretur, æqua viri poſtu- *& illi*
m indicem ipſa attexuerat epi- *Manſfeldii*
nprimum abunde remunerari. *commendat.*
ritæ petitio ſuſpectas fortaſſe,
ravi litteras, facere alicui poſſet,
feldius, quo gratiam apud Gu-
n iniret, impetraretque facilius,
ideque poſtulabat à Rege; Eg-
tolam, certe reſponſionem cal-
t. Niſi in promptu eſſent mul-
uſmodi ſuſpicionem plane repri-
empe & ipſum Egmontii chiro- *certa de Co-*
ubernatrici notiſſimum: & ejuſ- *mitis fide.*
as ab Egmontio verum explo-
facilitas audaciſſimum quemque
gmentis abſterruiſſet: & ſuper
feldii dignitas, moreſq; (qui pro-
s unumquemque abſolvunt, aut
longe ab hujuſmodi fraudibus a-
enique ejuſdem viri conſtantia,
s partes eodem ſemper tenore
it. Vt merito nihil doli ſuſpica-
atrix, hominem, quam maxime
gi commendatum voluerit. Illud
mirata eſt; ea quæ ad Regem ar-
ræſcripſerat, in epiſtola Egmon-
omnia reperiſſe. Queritur pro-
n Rege, quod ab ejus aula hæc in
ecreta perferrentur. *Eſſene ex in-*
iniſtris aliquos, ingenio aut ita in- *Querela*
rtoque, ut hæc Imperii arcana ex- *Guberna-*
x ore, ex manibus patiantur? aut ita *tricis de lit-*
rfido, ut abdita quæque conſilia Prin- *teris ſuis in*
hoſtibus patefaciant? Sibi quidem *Regis aula*
ulta litterarum exemplaria, aliqua *proditis, &*
ographa, quæ à duobus jam annis ad *quidem gra-*
ſerat, in manus Belgarum Procerum *viſsima.*
M deve-

1566.

deveniſſe: quanta cum pernicie negotiorum quanta cum jactura Regiæ dignitatis? O… proindeRegem, ut videat, quæ in poſterum ſ… bantur ab ſe litteræ, aut igne corrumpant… aut per explorata fidei miniſtros clam cet… aſſerventur. Et tamen compertum hab… poſt hæc gloriatũ eſſe Orangium apud C… ſtophorum Aſſonvillium, Nullum prodi… Regis ore verbum ſeu privatè ſeu publi… quin ad ejus aures in Belgium fideliter a… ratur. Hanc porro intimam ſcientiam … gna quidem ſibi pecuniæ ſumma compar… ſed nuſquam æra fructuoſius impendi. Q… pe HANC eſſe Principum Philoſophiam, … ſiliorum ſecreta rimari: naturæ vero ab… otioſis relinqui. Quod ſi ita eſt; & quid… quam inacceſſum pecuniæ impervium… fuerit, quando prudentis adeo circumſp… queRegis aula à privatis hominibus emi… tuit?

nec tamen quidquam profectum: Orangio in ſecreta Regis penetrante, pecunia vis.

VERVM haud contenti rebus ambigue… liberatis Teneramundæ à Procerum c… Nobiles fœderati, eorum primarii, qui… contrahi repente potuere, conveniunt A… ſtelodamum, inſcio, ut ad Margaritam … pſit, aut diſſimulante, qui tamen prope A… ſtelodamum agebat, Orangio. Creditur… in eo conventu ſtatutum, omni ope con… ne Rex milite inſtructus adveniret: idq… precibus Maximiliani Cæſaris apud Reg… aut exuta palam obedientia armis impet… dum. Et commodum Imperii comitia A… ſtæ celebranda tunc erant: in iis oran… Belgarum nomine Cæſarem: ſi renuat … Imperii Septemviros confugiendum, C… ut ſignificent, niſi hoc ipſe impetret à R… ſe opem ei ferre non poſſe adverſus Turc… neque enim decere, dum Rex Belgium … ſtret armatus, ſe & milite & pecunia d… tutos finitimi exercitus injuriis patere…

NOVO conventu Amſtelodamẽſi, ſtatuunt Nobiles, implorandum patrociniũ Cæſaris apud Regem: & Electorum apud Cæſarem: aut arma tentanda.

at ex ſententia, extrema omnia 1566.
: fœdus cum Helvetiis hæreticis *icto cum*
,eorumq; opera(uti jam ſpopon- *Helvetiis*
antur) Philippo Regi Sabaudiam *fœdere:*
itum intercludendum. immo, ut
tii Regi ſit domi ſuæ, mittenda
quam primum triginta illa Calvi- *& turban-*
codicum millia, de quibus jam *dam in Hi-*
nſultaverant: atq; addendos Cal- *ſpania*
liquot adminiſtros (hi duodecim Siviglia.
at)qui ea per Hiſpaniam volumina *Religionem*
es, Regi à longinqua peregrina- *deſtinatis*
s interim avertant. Huic autem *illuc Calvi-*
onficiendo præfectum fuiſſe Hiſpa- *nianis libris*
erpiæ mercatorem,hominem Ca- *& miniſtris.*
feſtum turbulentumq;, ſcribit ad *De quo Regē*
ubernatrix: additque, nihil ſe per *præmonet*
rtus omiſſuram,ne illa morum pe- 18. Decem.
t in Hiſpaniam. Sed hiſce conſi- *Guberna-*
e ſubitariis trepidiſq;, plus mina- *trix, & in*
malorum inerat. Illud tamen in *Belgio vigi-*
ntu perfectum eſt, Nobiles fœdera- *lat.*
ERICVLI ſocietas perquam facile *Nobiles ac*
jungit) cum mercatoribus,reliqua- *mercatores*
hæreſi imbutis, ſolenni utrimque *ſpondent ſibi*
to conſpirarunt, in hunc modum: *mutuam*
rum patrocinium ſuſciperent ad- *opem,*
nnes, qui libertatem Religionis op- Nobiles,
nirent. Hi vero pecuniam illis o- Mercato-
e pro communi ſecuritate ſubmini- res.
Ne vero ſectarum varietate diſtra-
hæretici, egit per litteras cum Ant- 7. Novem.
s Ludovicus Naſſavius, eos adhor-
depoſitis parumper, dum res firma- *& una con-*
privatis de religione ſententiis, in *feſſio Augu-*
nam confeſſionem concederent o- *ſtana præ-*
c enim & Imperii Septemviros,qui *ſcribitur*
fiteantur, ipſorum cauſam impenſe *omnibus.*
apud Cæſarem,& Germanos milites
le in Belgas ejuſdem religionis ſo-

 cios

1566. cios arma ſumpturos. Idque effect
Quamvis enim Calviniani ab Aguſta
feſſione abhorreant, tamen (ut RELI
pud hæreticos alieni juris eſt, ac tran
explorato Theodori Bezæ ab uſque
conſilio, probatiſq; ab eo hiſce religi
duciis; novæ profeſſionis formulam
guſtanæ ſimilitudinem concepere,
proximis comitiis offerendam, una cu
plici libello, quo ejus apud Regem
Conſiſtoria, & hæreticorum Reſp. cöſtituitur. ac patrocinium orabant. Præterea co
ria, id eſt ſenatus ac cœtus, multis i
bus, ſicuti jam Antverpiæ cœperant
tuerunt: creatis Magiſtratibus, Se
buſq;, quorum conſiliis (ſed antea cu
verpiana curia, quam eſſe principem
re, communicatis) univerſa hæreti
Fœdus cum hæreticis Germaniæ Principibus initur. Reſpub. temperaretur. Initum ad h
dus cum Palatino Septemviro, reli
Germaniæ hæreticis Principibus,
Auſtriacæ Domui, eoq; pronis in ea
tatem, qua ſperarent Hiſpanum Reg
21. Novem. ei ſcribit Gubernatrix) Belgii poſſeſſi
hujuſmodi turbas evolutum iri. Imo
xonia mille ac ducentos equites ſcri
cœptos à Veſterholtio, juſſu Otangii,
natricem clam docuit Comes Meganu
tempore Hugonotos in Gallia agitaſſe
ſpare Colinio turbatore, de ope Belg
renda, hoc eſt, uti ferebatur, decem e
triginta peditum vexillis, iiſq; in Ge
& arma offeruntur ex Gallia. contrahendis, ob Caroli Regis edict
hujuſmodi delectus in Gallia haberen
cretis ex eo Regno litteris Gubernat
4. Novem. monita eſt. Deniq; ſub hoc idem temp
Imo ex ipſa urbe Cõſtãtinopoli: am ab urbe Conſtantinopoli (adeo è
remotiſq; locis ad defectionem ac tur
dio ſive Catholicæ Religionis, ſive Au
nominis, incitabantur ultro Belgaru
puli) perlectæ ſunt in Conſiſtorio Ant

oannis Michesii, hominis præ- 1566.
Turcarum Imperatoris familia- *Michesio in-*
ribus ille Calvinianos Antverpi- *de incitante*
batur, incendebatque: *Propera- hæreticos*
quam fortiter inierant, conſpiratio- Belgas.
Catholicos. Magna meditari Tur-
cipem in Chriſtianum nomen: bre-
nanicis armis adeo implicatum iri
Hiſpaniæ Regem, ut de Belgis ne co-
quidem ſit. Et vero non vane hæc *Quis iſte*
at Michesius. Erat hic genere Iu- *Micheſius?*
at enim de homine ſceleribus illu- *Iudæus pro-*
& belli Cyprii, & aliarum cladium *fugus ex Hi-*
æpe loquuntur, hæc pauca ſemel *ſpania Ant-*
e) profugeratq; Adoleſcens ab Hi- *verpiam:*
etu ne detegeretur male diſſimula-
tio, atq; Antverpiæ diu verſatus,
viris, ipſiq; Mariæ Reginæ tum Bel- Maria Hun
inenti percarus, rapta inde per ſum- gariæ Reg.
udentiam nobili puella, Venetias *& hinc Ve-*
t. Ib auſus cum Senatu agere de at- *netias ob*
a Iudæis ſede, in aliqua inſularum *puella ra-*
adjacentium, rejectuſque, primum *ptum:*
inopolim, ubi opulentiſſimæ Iudæę *& Venetiis*
litatus eſt, dein in Ciliciam ad Seli- *Conſtanti-*
limani filium venit: nactuſq; Prin- *nopolim, ubi*
nc quidem vacuum, aut imparem *Selimum*
bus curis, fœdarum certe mancipi- *demeretur.*
ptatum; ipſe, ut omnes callebat arti-
ecebtarum, exquiſitis ad illius inge-
ovis indies oblectamentis, inter pau-
iliarium Selimo aſſumptus eſt: quâ
aſſentandi aucupio, ac voluptatum
, tantum apud Principem gratia
omnes. Itaq; facile à Solimano Tur-
Imperatore, filii opera, urbem atque
(quod à Venetis nequiverat) Iudæis
avit. Quin etiam Selimo rerum po-
belli conſilia admitti cœpit, ea fer-
peſtate, qua belli conſilia incœptan-

juſmodi conſiſtoriis ac cœtibus deſtinaban-tur: cum animadvertiſſet, evulgato credi-toq; adventu Regis, aliquos è conjuratis ti-midius agere;adjuvandam artificio hâc par-tem exiſtimavit: miſſiſque ad eos litteris be-nevolentiæ ac fiduciæ plenis, promiſſa quo-que per certos nuncios clam adjecit: ad ali-quos etiam, quos ſciret Religioni haud in-fenſos, epiſtolas dedit ex earum numero, quas illa apud ſe habebat Regis nomine ſub-ſcriptas, ceterum vacuas, quas verbis com-poſuit tempori accommodatis, eos adhor-tans ad Religionis cauſam propugnandam, populoſque in priſtina obedientia modeſtia-que continendos.

OB FAMAM profectionis Regis in Belgium conjurati nutant, quos litteris ac promiſſis allicit Gubernatrix.

non ſine artificio:

Has vero ita ſingulis tra-dendas curavit, ut alios nullo invitatu præ-teritos id non omnino lateret; quó inter eos ſuſpicio atque abalienatio ſuboriretur. Et commodum accidit, ut eodem tempore Gu-bernatrix acciperet ab Rege litteras aliquot, ipſius manu exaratas ad Orangium, ac non-nullos Belgii Proceres benevolentiæ ſignifi-catione refertas, ideoque mox editas typis evulgataſque. Ex quibus omnibus factum eſt, ut conjuratorum multi partim metu ne à Proceribus deſererentur, quorum nutare cō-ſilium animadvertebant; partim ſpe, cujus pleni erant, quod ſe præcipue appellatos à Rege honoratoſque videbant; partim offen-ſione aliorum, quibus ſe ſuſpectos atque in-viſos facile rebantur; omiſſis fœderatorum cœtibus, aut domos ſuas reviſerint privata curaturi, aut tranſgreſſi Gubernatricis in partes, gratiam Principis promereri, quam indignationem experiri maluerint.

& ſucceſſu.

Ex quo erecta Gubernatrix: ſūpto à placatione numinis initio,

Qua ſe-ceſſione multorum, erecta animo ſtatuit Gu-bernatrix, vim extremaque adhibere omnia ad ſeditioſorum contumaciam ſerio profli-gandam. Atque, ut rite caperet à Deo prin-cipium, ad civitatum omnium, rerumque ſacra-

Antiſtites, Regis nomine litteras 1566.
ejuniis, ac ſupplicationibus,aliiſq; *Regem Gal-*
e placaminibus clementiam Divi- *lia de Hugo-*
is implorarent. Simul certos ho- *notorum ap-*
Galliam ad Franciſum Alavam Hi- *paratu:*
is Oratorem, & ad Cæſarem in *Cæſarem de*
m legat, ut illum quid Hugonoti *petitione*
unc quid Belgæ petituri ſint in co- *Belgarũ in*
idve Septemviri Auguſtus Saxoniæ *comitiis:*
ridericus Palatinus minentur, ad-
Et ad Cæſarem quidem ſe Mans-
tulerat, pollicitus remoturum ſe
Ducem ab ea mente, aut certe à fa-
ocendi, nempe opera filiorum Ioan- *deq́, minis*
rici, qui jam pridem Auguſto infenſi *Electorum*
nviratum patri ademptũ, ſi ad bel- *monet.*
liqua ſollicitarentur, haud dubiè il-
na tracturos Saxoniam univerſam: *Conſilium*
nque facturum ſatis, ſi circa ſe faces *Mansfeldiĩ*
ret, nedum in alienas terras infer- *ad hanc rẽ.*
quoniam Mansfeldii præſentia tunc
carere poterat Gubernatrix, ſatis *Quod Gu-*
udare hominis conſilium, illudque *bernatrix*
ptum ejus animum Regi ſignifi- *laudat, non*
ccaſionem prætermittens omnino *eo utitur.*
, quo Regem ad antiqua Comitis
pertraheret. Et fortaſſis eodem
tavit ea pollicendo, quæ plus com-
onis apud Principem, quam labo-
Saxones habitura tunc erant. Ni-
LERIQVE homines abunde offerunt
repudiaturis, præſertim ſi abſque
u ſperant ſe pretium fructumque
onſecuturos. Præterea eodem Mans-
ctore, accedentibus ad eamdem ſen- *Milites au-*
Comitibus Arembergio atque Me- *get per Pro-*
umerum militum per Provincias au- *vincias.*
arumque Præfectos majori præſidio
os ad eas remiſit. Et ſtatim compo-
teris unumquemque admonuit: *Vi-*

1566. *derent, ne quid ultra conventa uſurparent*

15. Decem. *retici. Scire ſe, præter conciones, quas au*

earumq; *permiſſum utcumque erat, eos & neſcio*

Præfectis ad *conſiſtoria celebrare, & apertis gymnaſiis*

tollenda hæ- *leſcentiam pravis opinionibus imbuere; &*

reticorum *trimonium, ſepulturam, baptiſmum nov*

exercitia *tu accipere, & libros impuriſſimos evulg*

ſcribit in *& picturas contumeliis ludibriiſque in D*

hunc modũ. *R gemq; infames exponere; & in Calvini*

cœnis magna eorum multitudine frequen

ſolitis, palam ſolemnibuſque verbis profiter

nuncium Religioni Catholicæ ex animo re

ſiſſe, nec aliquando cum ea redituros in gra

imo quantum poſſint, in illius exi ium pe

tuo conſpiraturos. Et tamen hæc adeo deteſ

da cum ſint, fieri ne poſſe, ut homines mode

ac verecundiæ omnis obliti affirmare aude

permiſſa à Gubernatrice tunc eſſe, cum per

ſerit conciones? Se non adeo ſtolide impiam

hæc aut tam inter ſe diſſimilia non diſcern

aut tam execranda permittat. Itaq; Regis

mine Præfectis Provinciarum imperare,

quoſcumq; compererint; præter conciones,

reticum quid in poſterum uſurpantes, in ill

tamquam in Majeſtatis reos, paciſq; publ

& edictum *perturbatores animadvertant.* His autem

adjungit, teris adjecit edictum quo ſingula planius

cur aliquã- pendebat, ac pœnas contumacibus irro

to ſeverius. bat, aliquanto quam mitis ejus natura f

ter, acrius ſeveriuſque. credo, quod infi

animo hæreret dolor, quaſi ea mala ex c

cionibus nimio metu indulgentiaque p

16. Decem. miſſis emanarent. Quare exempla edicti

Regem mittens, ait, illud à ſe ea ratione c

ceptum, quia hæreticorum exercitia pl

deteſtanda, pactiſque contraria ita requi

rent: ſperaretque, ſi ea tollerentur, eti

conciones, quandocumque eas male p

Egmontio miſſas Rex pronunciet improbetque, t

…n probãte. Belgio exterminandas. Additque, in edi

cc

bendo, qui aderant in ſecretiori Se- 1566.
onſenſiſſe omnes, præter Egmontiũ,
ntem, edictum illud concitandis ad
elgarum populis, claſſicum haud du- *Inde feſti-*
rum. Et ſane ſive per eam occaſioné, *natum à*
od multis in locis plectebantur ædiũ *conſpiratis*
m populatores, quiq; alio, quam quo *conſilium*
erat, loco conciones habebant, ar- *armorum.*
conſilia, quæ antea in longum ducti-
ant, properata ſunt. Inde frequentio-
onſiſtoria concurſus haberi, atten-
elebrari cœtus: crebræ mercatorum
iles fœderatos, Nobiliumque ad mer-
& conſiſtoriales, Ægidio Clero inter-
, litteræ commeare. Ex his conſilium
captum, ut quando Gubernatrix vim
batur, ipſi quoque arma oſtenderent,
q; partim ex Saxonis, partim ex Pala-
ovinciis legerent: priores tamen, quos
us offerebat. Id Henrico Brederodio *Ducibus*
ſſum: oblataque ei Antverpienſium *Brederodio.*
orum nomina pecuniam pollicentiũ,
contrahendis militibus ſatis foret. 1567.
odius nihil cunctatus coactores no-
& Philippum Marnixium à Sancta Al-
e ærarium Quæſtorem creat. Cum
o autem Saxonum Duce agendi mu-
cepit Ludovicus Naſſavius. Quam- *& Lud.*
nim Saxonia implicita tum erat ar- *Naſſavio:*
er Ioannem Fridericum Ioannis Fri- *qui pecuniã*
lim Septemviri filium, & Auguſtum *in Belgio*
em; id tamen opportunum rebatur *colligunt,*
cus, quod ſperaret, Principum Ger- *militem in*
um, qui id agebant, auctoritate, rebus *Germania*
ompoſitis, ſe inde milites armatos a- *lecturi.*
ſque in Belgium traducturum. Sed
n bellum trahebatur, Ioanne Fride-
is conditiones aſpernante: & Guber-
haud ignara conſilii fœderatorum, in
exercitu Gotham Vrbem obſidentis,

1567. fidos aliquot habebat, quos juſſerat Ludovi-

ſed Gubernatrix interturbat. ci conſilia interturbare; idcirco fœderati le-
hæc ſubſidia omittentes, Bredam in oppid
Orangii convenere: vbi tria hæc potiſſimum

Illi Bredæ conveniunt. decreta eſſe, Gubernatrix per Alphonſum
Lopium Gallum admonuit Regem. Vt com-
poſitis litteris Egmontium ad partes voca-

Conantur ad novum fœdus Egmontium trahere. rent, ſimulque novo libello rationem rerum
ſuarum Gubernatrici redderent; atq; inter-
ea militem ex ipſis Belgarum Provinciis fe-
ſtinato contraherent. Et ad Egmontium qui-
dem ſcripſere communi epiſtola Orangius,
Hochſtratanus, ac Brederodius, orantes ut
fœderi nomen ſuum adderet; hac enim no-
va conſpiratione conſociati pollicebantur

ſcriptis litteris. effecturos ſe, ut conciones toto Belgio conti-
ceſcerent. quo facto, aut Regi occaſionem ſ
ſe adempturos Belgium cum exercitu adeun-
di: aut, ſi nihilominus quamquam compoſi-
tis rebus, quamquam rogatus, tamen arma-
tus in Provincias Rex pergeret; jure ſe ope-
ram vireſq; coniuncturos, ut intercluſo Re-
gi aditu, patriam haberent integram à ty-
rannide, quæ ſuppliciorum acerbitate, arci
molitione, Hiſpanorum præſidiis, Provin-
ciarum expugnatione, Belgio parabatur. *Epi-*
ſtolam amico Egmontius oſtendit, ſeu fami-
liaritatis ſeu conſilii gratia: an potius ut e
Gubernatrici aperiret, & quid ipſe reſponde-
rit, ſimul referret? Nam & reſponſionem ei-
dem oſtendit, qua acceſſurum ſe illorum fœ-

non perſuadent. deri pernegabat. Non ideo tamen Egmon-
tius ſe Gubernatrici omnino probavit: quæ,

2. Febr. ut omnia jam verebatur, artificium fallaci-

NovumGubernatrici libellum oblaturi. aſq; ſuſpicata eſt. At vero ſupplicem fœdera-
torum libellum oblaturus ipſe Brederodius
petiit à Gubernatrice facultatem fidemq; pu-
blicam veniendi Bruxellas cum quadraginta

non admit[…] equitum comitatu. Quod cum illa jampridem
offenſa hujuſmodi legationibus illico vetu-

iſſe

que imperaſſet, ut veniens, portis 1567.
Brederodius libellum mittere cum *Mittunt il-*
ærimonia ſatis habuit. Memora- *lum.*
rati, quod ipſi pro eo ac jurati cō- *multa que-*
Auguſto menſe, in exarmandis pa- *rentes:*
populis laboraſſent. Quereban-
l miſſis ab ejus Celſitudine litteris
atus, vetita eſſent novæ Religio-
ria iis in locis, in quêis conciones
erat: cum tamen concionum no-
qui quoque ritus comprehendan-
pe ſolemne id eſſe, ut ubi concio-
ttuntur, ibi cetera ejuſdem religio-
le tolerentur. Ita ſe, ſicuti res erat,
nterpretatos eſſe: eiſque in concio-
iquarumque cæremoniarum uſur-
mpunitatem promiſiſſe. Qua po-
punitate fruſtratos repetere nunc
orumpromiſſa, implorare fidem no-
die expoſtulationibus litteriſque:
aliquas cum hoc ipſo libello con-
nt. Mirabantur denique dolebantq;
in dies copiis terreri Belgium, ſe ur-
ceri, in agris obſervari, ubiq; uti ho-
eri. Quæ omnia cum fidei dignita-
æ, ac populorum tranquillitati ad-
ur; orare ejus Celſitudinem, atq; ob-
, ut (quemadmodū obſignatis litteris
pſa ſuam obligaverat) & fœderatis ſe-
em aſſerat, & populis conciones, quę
nt concionibus adnexa, permittat. Id
aturum, ſi ipſa, uti ſupplices rogant,
s nuper contractos dimiſerit & edicta *& multa*
contraria revocaverit. Hac enim ra- *poſtulantes.*
adeo ſe Regi ejuſque Celſitudini ob-
gendos, ut fortunas ſuas ac vitam utri-
dignitati poſthabituri ſint. Secus, prę-
e ſe animo magnam populorum cædē,
inentemque patriæ ruinam: quam præ-
ſſe, & quantum in ſe fuerit, avertere cu-

raſſe,

DE BELLO
BELGIC[O]
LIBER SEXTV[S]

1567. SED hæc dum litteris agebantur, ja
hortes aliquot Antverpiæ contra
Brederodius : acceptis vero hiſce
garitæ litteris, feſtinavit aliunde auger
lites, ex iiſque ſupra mille ac quadring
partim terreſtri itinere, partim ſeptem
bus impoſitos, quos oneraria ſequebat
mis inſtructa, Vianam traduxit, opp
ſuum in Hollandia ob eam cauſam paul
te munitum. Eoque mille ac quingent
quites adducturi dicebantur ex fœd
Gulielmus Comes Lumejus à Marcha
ſcaubechius, Villerius, & Malberga. Qu
eodem ventura, ductore Ludovico Naſſ
Germanica expectabantur auxilia : ut V
luſtrato exercitu, inde arma in quam ſe
que partem daret occaſio, promerentur
tis ad hæc hæreticis, palamque jactabu
Nunc demum curari partes ſuas, cum
cientes à Rege Nobiles ſpem omnem v
præcluſiſſent : dubitandum non eſſe,
pro ipſis jam faceret præter Comites H
ſtratanum Hornanumque, Orangius ipſ
que enim auſurum ea fuiſſe Brederodi
niſi Majorum gentium Diis innixum.
quam is inter eas turbas ad Hollandiæ d
natum jure gentilitio reſpicere, ad eum
repetendum occulta illa Procerum ope
debatur uti. Alebantque hominis ambi
nem conjurati propriis interim, quæ qu
deſtinaverat, conſiliis obſequentes.

Brederodius milites atque arma parat,

aliiq. fœderati.

Geſtiëtibus hæreticis:

[...] multis [...]derodi- [...]imã-

E[...]

[No]n multo poſt præcipuæ quæque [civita]tes, Antverpia, Buſcoducum, u-[tr]ajectum, Amſtelodamum, Gro-[ni]ngacum (præter Valencenam, ali-[is] urbibus auctæ defectionem ab Rege [fec]æ ſunt. Buſcoducum Brabantiæ [...]ſerat Brederodii nomine, obti-[...]d, utus hæreticorum dominanti-[...]tonius Bombergius, Antverpien-[...]per à tempeſtate Gallicorum tu-[...] in quibus Condæo Principi mili-[...]ctus in patriam, ut erat irrequie-[...]ue ingenii, Belgicarum ſeditionũ [...]tiit, & conjuratorum numerum [...] Margarita, miſſis antea Merodio [...] Domino, & Scheiffio Brabantiæ [...]o, qui civitatis motus compone-[...]parum profici audiſſet, juſſit Me-[...]omitem cum aliquot cohortibus [...]ere: ſimulque compoſitis ad Bu-[...]es, & ad legatos ſuos litteris; illos [...] intra urbem accipiendo, deque [...]vitatis ſtatu revocando; hos de ea-[...]m Magiſtratu perurgenda huma-[...]monet. Litteræ ad Bombergium [...]ur. is earum loco alias ementitur, [...] à Gubernatrice ſcriptas ſuperbe [...]raudulenter ad legatos: eaſque cum [...]ui legiſſet, ſparſiſſetque in vulgus [...]m à Merodio & Cancellario fuiſſe [...]; à furente plebe ambo circumve-[...]ndigniſque contumeliis ceu prodi-[...]cti, die noctuque domi obſidentur, [...]mbergius aliud quid ſtatuat. Ipſe [...]denti populo, quo maxime tempo-[...] conflantur, perſuadet, Meganum [...]itionis Ducem: in eum, dum ſig-[...]ctet invadendæ urbis, arma ver-[...]editumque facile de Megano, quaſi [...]ivatas injurias, quibus oppidũ Me-ga à

1567.

DEFECTIO prima civitatum.

Buldoc. Maeſtricht & Vtrecht.

Buſcoducũ invadit Bomberg us unus conſpiratorum.

Buſcoducenſes. Legatos.

Quidolo deceptos cives impellit cõtra legatos Gubernatricis:

& contra Com. Meganum;

1567. ga à Buſcoducenſibus, ut inter vicino
impares, premebatur. Ergo militiæ impe
Bombergius capit, octingentos milites p
pereſcribit, ac majora aliquot tormenta
mœnibus collocata in Meganum inſtru
quem arcet à mœnibus. agmine adventātem, inopinato explodit,
que illæſum quidem, ſed irrito acceſſu ac
ter offenſum ab urbe procul habet. Megan
quando tunc quidem non erat tantum vi
um obſidendæ prævalidæ urbi, Trajectum
Vtrecht. *Trajectum Meganus intrat.* Rhenum arma convertit: juſſerat enim ha
quoque expeditionem Gubernatrix tan
impenſius, quanto magis urbi metuebat
Vianæ vicinitatem, quo conjuratorum co
undique confluebant. Ac Trajectenſes, qu
ipſorum agri à Brederodii milite quoti
vaſtarentur, excepere ultro Megani præſi
um: ejuſque ope ſubitariam arcem, ad ripa
Leccæ fluminis, Vianæ imminentem exci
runt. Nec ſegnius interea Brederodius cla
& Amſtelodamum Brederodius. evocatus Amſtelodamum à Gheuſiana
ctione, rebus Vianæ compoſitis, mutata v
ſte in eam ſeſe urbem infert, exceptuſque i
genti hæreticorum plauſu, ſpem potiund
Bataviæ tunc profecto confirmaſſe vi
eſt.

2. Mart. *THOLOSIVS ad Zelandiæ caput aſpirat.* VValcherē. EODEM tempore Iacobus Marnixius Th
loſæ Dominus, unus ex conjuratis, ſexcent
milites tribus navigiis impoſitos Antverp
prono flumine in Zelandiam ſubvexit,
conſilio, ut dum alibi alia turbabantur, ip
per eas ſeditionum tenebras inobſervatu
ſimulque Prætoris Middelburgenſis ope a
jutus, Fliſſingam, totamque VValacriam In
ſulam, quæ Zelandiæ eſt caput, invader
Sed anteverterat Margarita. Nam Cattejun
fidum hominem ſtrenuumque Fliſſingæ co
ſtituerat armorum Præfectum: & ex finiti
ma Flandria cohortes aliquot ante VVal
criam, promptis in hoſtem armis, appare
juſſ

aque ubi venere in Inſulæ con- 1567.
loſiani, facile rejecti ſunt: ex-
uſtra Brederodio, quem Mega- *rejicitur.*
unc Amſtelodamum, nunc Via-
ans diſtinebat, in Brabantiam
remearunt, atque ad Oſterve-
Antverpiæ proximum conſi- *Prope Ant-*
ipa Scaldis majora viribus agi- *verpiam ſe*
ponunt, foſſis atque aggeribus *munit.*
t: auctique in dies exulum ac
catervis, tamquam aſylo omni-
o, in vicina oppida vicoſque ma-
ocurrere, templa incendere, ſpo- *unde vicina*
onuſti redire in caſtra, Antver- *territat,*
factionibus diſcordi, ita conſi-
errori eſſe. Et Antverpiæ potiſ-
ens Gubernatrix, ne Tholoſius
pem exercitu firmaret Gheuſio-
, accito ad ſe Philippo Lanojo, *In illum*
omino, nobili impigroque Duce, *Guberna-*
t, *Deum, ad arma me invitam at-* *trix immit-*
tem pertrahi: famamq́, victoriæ *tit Beavori-*
cura & feminas non raro tangit, & *um hiſce*
m hujuſce gloriæ ſenſum ingenera- *verbis.*
tris invictus martiuſque ſanguis)
à me in Belgio meo nunquam fuiſſe.
apud homines ingenio contumaci,
biliter improbo, nec diſſimulatione
uidquam aliud effectum ſit, quam
atem nobis, metum illis ademerimus;
le mihi Religionis, Regiſque ac Pa-
cordi fuerit, ſi iſtorum ego perfidiam
lgentia invaleſcentem noviſſimis a-
emplis non coërceam: hoſteſque ac
modo procurata hæreſi diſcordiam,
tis armis defectionem molientes, vi
veſtraque, qua facile poſſum, virtute
n. Age igitur, Beavori, te enim læſa
divinæ humanæq́, vindicem hic vo-
ndo ad Oſterwelam feſtinatione opus
eſt,

1567. *eſt, illuc cum imperio contende, Tholoſian*
cum tumultuario exercitu impune prædat
dum, & tantum hoſpitibus metuendum, a
tus aggredere, nec ullis conditionibus fle
patere ad clementiam; ſed homines ſceleſto
que indeprecabile ſupplicium commeritos,
ro & igni quamprimum dele. Ita Ducem
locuta jubet illum è Bruxellenſi præ
trecentos ſclopetarios ſeligere: ad hæc F
dricas cohortes è Valacria revocatas du
Valentinus re Valentino Pardeo Mottæ Domino; p
Pardieu. terea Comitum Arembergii & Barlamo
gravis armaturæ turmas: quin & plero
Prætorianos ſuos eidem attribuit, atque
ce copiis inſtructum adverſus Tholo
propere immittit. Senſit Margaritæ co
lium, qui Antverpiæ moderabatur Oran
ac pridie quam illum accederet Beavor
pontem, quo ab urbe Oſtervelam tranſ
Orangius tebatur, exſcindi jubet, ne Gheuſii Ant
egreſſum pia erumpentes Tholoſianis opem ferr
prohibet ut ipſe per Marium Carduinum Marga
Antverpi- ſignificavit: an potius, ne eodem pont
enſibus. xilium laturi Beavorio prodirent Catho
quorum cauſam deſerere ipſe non pote
tueri nolebat? Ejuſdem quoque juſſu ſe
ti die occluduntur portæ, ignaris, quo ea
Pugnatur ra ſpectaret, Antverpienſibus. Cum rep
ad Oſterve- te vicino tormentorum ſtrepitu exciti p
lam, Proſpe- currunt in mœnia: vident ad Oſterve
ctant è mœ- infeſtis armis cieri pugnam, agnoſcun
bus Ant- triuſque exercitus fulgentia per ripam
verpienſes, minis vexilla, ipſas propemodum cæde
contrariis um cæſorumque voces exaudiunt. Nec
votis. dem votis illum Martialem ludum ſpe
bant omnes, ſed variis tamquam in thea
ſtudiis & clamoribus adſtrepebant, mod
laeres hortanteſq;, modo ſuſpenſi atque
cuſantes, manibus innuere, corporibus
ceu pugnæ immiſti tela ipſi jacerent, aut

Donec fugari proterique Tholo-
e. Quippe improviſa Beavorii ce-
cumventi vix indutis armis ad
urrere, vix ſuper aggeribus expli-
es, aciemque conſerere potuerant.
amen aliquamdiu numero primũ *Vincuntur*
eim abſceſſu in domos ac muni- *Tholoſiani,*
ari. Sed admoto domibus igne
tecta combuſti, pauci pugnando
cidati, plures è ripa in ſubjectum
æcipites acti, aut dum aquas tra-
s certo collineatis è tergo trajecti:
oſius in horreo, quo ſe deſperatis *Dux ipſe*
e intulerat, crematus eſt. Periere in *combuſtus.*
, quæ prima cum rebellibus com-
n Belgio, Gheuſiorũ mille ac quin-
apti circiter trecenti, jugulatique
nes Beavorii juſſu, quod erupturi
enſes, opemque reliquis victæ fa-
laturi crederentur. Et vero ubi ſo-
i ac profligari conſpexerè Calvinia-
eriani enim odio Calvinianorum, *Calviniani*
longe acrius quam à Catholicis diſ- *egredi Ant-*
, non ea ſane cura tangebantur) ar- *verpia ad*
ate correptis, ad pontem, ut labo- *opem ſocio-*
ſociis adeſſènt, recta iter intendunt. *rum tentãt,*
unc exciſum, portas occluſas vide- *clauſi in*
hati per urbem arma conclamant, *urbe fre-*
que horarum ſpatio, quatuordecim *munt:*
m millia conveniunt, nullo certo
ec ſatis certo conſilio, eruptionem-
ent portis vi effractis, an iram in eos,
s clauſi attinerentur, effunderent.
d haſce turbas contuliſſè plurimum
i conjugem Antverpiæ relictam. *uxore Tho-*
audita exercitus clade, viriq; ſui pe- *loſii conci-*
(mortem nondum reſcierat) mota *tante.*
er urbem volitaſſè, Calvinianos aut
, aut ad ultionem, ejulatu ac preci-
civiſſe. Et jam furentibus occurre-
rat

1566. *derent, ne quid ultra conventa uſurparent h*

15. Decem. *rerici. Scire ſe, præter conciones, quas an*

earumq; Præfectis ad tollenda hæreticorum exercitia ſcribit in hunc modũ. *permiſſum utcumque erat, eos & neſciu ga*

conſiſtoria celebrare, & apertis gymnaſiis ad

leſcentiam pravis opinionibus imbuere; & ma

trimonium, ſepulturam, baptiſmum novo r

tu accipere, & libros impuriſſimos evulgar

& picturas contumeliis ludibriiſque in Dei

Regemq; infames exponere; & in Calvinian

cœnis magna eorum multitudine frequenta

ſolitis, palam ſolemnibuſque verbis profiteri,

nuncium Religioni Catholicæ ex animo rem

ſiſſe, nec aliquando cum ea redituros in grati

imo quantum poſſint, in illius exitium perp

tuo conſpiraturos. Et tamen hæc adeo deteſta

da cum ſint, fieri ne poſſe, ut homines modeſti

ac verecundiæ omnis obliti affirmare audea

permiſſa à Gubernatrice tunc eſſe, cum perm

ſerit conciones? Se non adeo ſtolide impiam,

hæc aut tam inter ſe diſſimilia non diſcerna

aut tam execranda permittat. Itaq; Regis no

mine Præfectis Provinciarum imperare,

quoſcumq; comperterint; præter conciones, ha

reticum quid in poſterum uſurpantes, in illos

tamquam in Majeſtatis reos, paciſq; public

& edictum adjungit, cur aliquã-to ſeverius. *perturbatores animadvertant.* His autem li

teris adjecit edictum quo ſingula planius ex

pendebat, ac pœnas contumacibus irroga

bat, aliquanto quam mitis ejus natura fer

ret, acrius ſeveriuſque. credo, quod infixu

animo hæreret dolor, quaſi ea mala ex con

cionibus nimio metu indulgentiaque per

16. Decem. miſſis emanarent. Quare exempla edicti a

Regem mittens, ait, illud à ſe ea ratione con

ceptum, quia hæreticorum exercitia plan

deteſtanda, pactiſque contraria ita require

rent: ſperaretque, ſi ea tollerentur, *etiam*

conciones, quandocumque eas male per

Egmontio non probãtc. miſſas Rex pronunciet improberque, tot

Belgio exterminandas. Additque, in edicto

con

ando, qui aderant in ſecretiori Se- 1566.
ſenſiſſe omnes, præter Egmontiũ,
em, edictum illud concitandis ad
garum populis, claſſicum haud du- *Inde feſti-*
um. Et ſane ſive per eam occaſioné, *natum à*
multis in locis plectebantur ædiũ *conſpiratis*
populatores, quiq; alio, quam quo *conſilium*
rat, loco conciones habebant, ar- *armorum.*
onſilia, quæ antea in longum dif-
t, properata ſunt. Inde frequentió-
nſiſtoria concurſus haberi, atten-
ebrari cœtus: crebræ mercatorum
s fœderatos, Nobiliumque ad mer-
conſiſtoriales, Ægidio Clero inter-
itteræ commeare. Ex his conſilium
ptum, ut quando Gubernatrix vim
tur, ipſi quoque arma oſtenderent,
partim ex Saxonis, partim ex Pala-
inciis legerent: priores tamen, quos
offerebat. Id Henrico Brederodio *Ducibus*
um: oblataque ei Antverpienſium *Brederodio,*
um nomina pecuniam pollicentiũ,
ontrahendis militibus ſatis foret. 1507.
ius nihil cunctatus coactores no-
Philippum Marnixium à Sancta Al-
ærarium Quæſtorem creat. Cum
autem Saxonum Duce agendi mu-
epit Ludovicus Naſſavius. Quam- *& Lud.*
nim Saxonia implicita tum erat ar- *Naſſavio:*
r Ioannem Fridericum Ioannis Fri- *qui pecuniã*
im Septemviri filium, & Auguſtum *in Belgio*
m; id tamen opportunum rebatur *colligunt,*
cus, quod ſperaret, Principum Ger- *militem in*
m, qui id agebant, auctoritate, rebus *Germania*
mpoſitis, ſe inde milites armatos a- *lecturi.*
ſque in Belgium traducturum. Sed
n bellum trahebatur, Ioanne Fride-
is conditiones aſpernante: & Guber-
haud ignara conſilii fœderatorum, in
i exercitu Gotham Vrbem obſidentis,

M 6 fidos

1567. fidos aliquot habebat, quos juſſerat Luc

ſed Gubernatrix interturbat. ci conſilia interturbare; idcirco fœderat

hæc ſubſidia omittentes, Bredam in op

Orangii convenere: vbi tria hæc potiſſi

Illi Bredæ conveniunt. decreta eſſe, Gubernatrix per Alphon

Lopium Gallum admonuit Regem. Vt

poſitis litteris Egmontium ad partes v

Conantur ad novum fœdus Egmontium trahere. rent, ſimulque novo libello rationem re

ſuarum Gubernatrici redderent; atq; in

ea militem ex ipſis Belgarum Provinci

ſtinato contraherent. Et ad Egmontium

dem ſcripſere communi epiſtola Oran

Hochſtratanus, ac Brederodius, orant

fœderi nomen ſuum adderet; hac enim

va conſpiratione conſociati pollicebant

ſcriptis litteris. effecturos ſe, ut conciones toto Belgio c

ceſcerent. quo facto, aut Regi occaſion

ſe adempturos Belgium cum exercitu a

di: aut, ſi nihilominus quamquam con

tis rebus, quamquam rogatus, tamen a

tus in Provincias Rex pergeret; jure ſ

ram vireſq; coniuncturos, ut interclu

gi aditu, patriam haberent integram

rannide, quæ ſuppliciorum acerbitate,

molitione, Hiſpanorum præſidiis, Pr

ciarum expugnatione, Belgio parabatu

ſtolam amico Egmontius oſtendit, ſeu

liaritatis ſeu conſilii gratia: an potius

Gubernatrici aperiret, & quid ipſe reſp

rit, ſimul referret? Nam & reſponſion

dem oſtendit, qua acceſſurum ſe illoru

non perſuadent. deri pernegabat. Non ideo tamen Eg

tius ſe Gubernatrici omnino probavit

2. Febr. ut omnia jam verebatur, artificium fa

Novum Gubernatrici libellum oblaturi. aſq; ſuſpicata eſt. At vero ſupplicem fœ

torum libellum oblaturus ipſe Brederc

petiit à Gubernatrice facultatem fidem

blicam veniendi Bruxellas cum quadra

non admittuntur. equitum comitatu. Quod cum illa jam

offenſa hujuſmodi legationibus illico

[...]ae imperaſſet, ut veniens, portis 1567.
[...]ederodius libellum mittere cum *Mittunt il-*
[...]imonia ſatis habuit. Memora- *lum.*
[...]ati,quod ipſi pro eo ac jurati cō- *multa que-*
[...]ugusto menſe,in exarmandis pa- *rentes:*
[...]opulis laboraſſent. Quereban-
[...]miſſis ab ejus Celſitudine litteris
[...]tus, vetita eſſent novæ Religio-
[...]ia iis in locis, in quêis conciones
[...]rat: cum tamen concionum no-
[...]ui quoque ritus comprehendan-
[...]e ſolemne id eſſe, ut ubi concio-
[...]cuntur,ibi cetera ejuſdem religio-
[...] tolerentur. Ita ſe, ſicuti res erat,
[...]erpretatos eſſe: eiſque in concio-
[...]quarumque cæremoniarum uſur-
[...]punitatem promiſiſſe. Qua po-
[...]unitate fruſtratos repetere nunc
[...]umpromiſſa,implorare fidem no-
[...]ie expoſtulationibus litteriſque:
[...]liquas cum hoc ipſo libello con-
[...]. Mirabantur denique dolebantq;
[...] dies copiis terreri Belgium, ſe ur-
[...]ri, in agris obſervari,ubiq; uti ho-
[...]i. Quæ omnia cum fidei dignita-
[...], ac populorum tranquillitati ad-
[...]; orare ejus Celſitudinem,atq; ob-
[...]t(quemadmodū obſignatis litteris
[...]a ſuam obligaverat)& fœderatis ſe-
[...]n aſſerat,& populis conciones,quę
[...] concionibus adnexa,permittat. Id
[...]arum, ſi ipſa, uti ſupplices rogant,
[...]uper contractos dimiſerit & edicta *& multa*
[...]ntraria revocaverit. Hac enim ra- *poſtulantes.*
[...]leo ſe Regi ejuſque Celſitudini ob-
[...]dos, ut fortunas ſuas ac vitam utri-
[...]gnitati poſthabituri ſint. Secus,prę-
[...]e animo magnam populorum cædē,
[...]entemque patriæ ruinam: quam præ-
[...] & quantum in ſe fuerit,avertere cu-
raſſe,

DE BELLO
BELGICO
LIBER SEXTVS.

1567. SED hæc dum litteris agebantur, jam
hortes aliquot Antverpiæ contrax
Brederodius milites atque arma parat, Brederodius: acceptis vero hiſce M
garitæ litteris, feſtinavit aliunde augere
lites, ex iiſque ſupra mille ac quadringen
partim terreſtri itinere, partim ſeptem na
bus impoſitos, quos oneraria ſequebatu
aliiq; fœderati. mis inſtructa, Vianam traduxit, oppid
ſuum in Hollandia ob eam cauſam paulo
te munitum. Eoque mille ac quingentos
quites adducturi dicebantur ex fœder
Gulielmus Comes Lumejus à Marcha,
ſcaubechius, Villerius, & Malberga. Qui
eodem ventura, ductore Ludovico Naſſav
Germanica expectabantur auxilia: ut Vi
luſtrato exercitu, inde arma in quam ſecu
Geſtiētibus hæreticis: que partem daret occaſio, promerentur. I
tis ad hæc hæreticis, palamque jactabund
Nunc demum curari partes ſuas, cum d
cientes à Rege Nobiles ſpem omnem ver
præcluſiſſent: dubitandum non eſſe, qu
pro ipſis jam faceret præter Comites Ho
ſtratanum Hornanumque, Orangius ipſe:
que enim auſurum ea fuiſſe Brederodiu
niſi Majorum gentium Diis innixum. Q
quam is inter eas turbas ad Hollandiæ do
natum jure gentilitio reſpicere, ad eumq
& multis Brederodium animātibus. repetendum occulta illa Procerum ope c
debatur uti. Alebantque hominis ambiti
nem conjurati propriis interim, quæ quiſ
deſtinaverat, conſiliis obſequentes.

non multo poſt præcipuæ quæque | 1567.
tates, Antverpia, Buſcoducum, u- | DEFEC-
Trajectum, Amſtelodamum, Gro- | TIO prima
rnacum (præter Valencenam, ali- | civitatum.
litibus auctæ defectionem ab Rege | Buldoc.
iſæ ſunt. Buſcoducum Brabantiæ | Maeſtricht
vaſerat Brederodii nomine, obti- | & Vtrecht.
ad, utus hæreticorum dominanti- | *Buſcoducū*
ntonius Bombergius, Antverpien- | *invadit*
uper à tempeſtate Gallicorum tu- | *Bomberg ut*
, in quibus Condæo Principi mili- | *unus conſpi-*
jectus in patriam, ut erat irrequie- | *ratorum.*
que ingenii, Belgicarum ſeditionū
etiit, & conjuratorum numerum
Margarita, miſſis antea Merodio
i Domino, & Scheiffio Brabantiæ
io, qui civitatis motus compone-
parum profici audiſſet, juſſit Me-
omitem cum aliquot cohortibus
dere: ſimulque compoſitis ad Bu-
ſes, & ad legatos ſuos litteris; illos | Buſcodu-
intra urbem accipiendo, deque | cenſes.
ivitatis ſtatu revocando; hos de ea- | Legatos.
um Magiſtratu perurgenda huma- | *Quidolo de-*
dmonet. Litteræ ad Bombergium | *ceptos cives*
tur. is earum loco alias ementitur, | *impellit cō-*
n à Gubernatrice ſcriptas ſuperbe | *tra legatos*
fraudulenter ad legatos: eaſque cum | *Guberna-*
tui legiſſet, ſparſiſſetque in vulgus | *tricis;*
am à Merodio & Cancellario fuiſſe
n; à furente plebe ambo circumve-
indigniſque contumeliis ceu prodi-
ecti, die noctuque domi obſidentur,
ombergius aliud quid ſtatuat. Ipſe
denti populo, quo maxime tempo-
conflantur, perſuadet, Meganum | *& contra*
ditionis Ducem: in eum, dum ſig- | *Com. Mega-*
ectet invadendæ urbis, arma ver- | *num;*
reditumque facile de Megano, quaſi
rivatas injurias, quibus oppidū Me-
ga à

1567. ga à Buſcoducenſibus, ut inter vicinos & impares, premebatur. Ergo militiæ imperiū Bombergius capit, octingentos milites propere ſcribit, ac majora aliquot tormenta in mœnibus collocata in Meganum inſtructo agmine adventātem, inopinato explodit, atque illæſum quidem, ſed irrito acceſſu acriter offenſum ab urbe procul habet. Meganus quando tunc quidem non erat tantum virium obſidendæ prævalidæ urbi, Trajectum ad Rhenum arma convertit: juſſerat enim hanc quoque expeditionem Gubernatrix tanto impenſius, quanto magis urbi metuebat ob Vianæ vicinitatem, quo conjuratorum copię undique confluebant. Ac Trajectenſes, quod ipſorum agri à Brederodii milite quotidie vaſtarentur, excepere ultro Megani præſidium: ejuſque ope ſubitariam arcem, ad ripam Leccæ fluminis, Vianæ imminentem excitarunt. Nec ſegnius interea Brederodius clam evocatus Amſtelodamum à Gheuſiana factione, rebus Vianæ compoſitis, mutata veſte in eam ſeſe urbem infert, exceptuſque ingenti hæreticorum plauſu, ſpem potiundæ Bataviæ tunc profecto confirmaſſe viſus eſt.

quem arcet à mœnibus.

Vtrecht. *Trajectum Meganus intrat.*

& Amſtelodamum Brederodius.

2. Mart. EODEM tempore Iacobus Marnixius Tholoſæ Dominus, unus ex conjuratis, ſexcentos milites tribus navigiis impoſitos Antverpia prono flumine in Zelandiam ſubvexit, eo conſilio, ut dum alibi alia turbabantur, ipſe per eas ſeditionum tenebras inobſervatus, ſimulque Prætoris Middelburgenſis ope adjutus, Fliſſingam, totamque VValacriam Inſulam, quæ Zelandiæ eſt caput, invaderet. Sed anteverterat Margarita. Nam Cattejum, fidum hominem ſtrenuumque Fliſſingæ conſtituerat armorum Præfectum: & ex finitima Flandria cohortes aliquot ante VValacriam, promptis in hoſtem armis, apparere juſſe-

THOLOSIVS ad Zelandiæ caput aſpirat.

VValcherē.

juſſerat. Itaque ubi venere in Inſulæ conſpectum Tholoſiani, facile rejecti ſunt: expectatoque fruſtra Brederodio, quem Meganus Comes nunc Amſtelodamum, nunc Vianam obequitans diſtinebat, in Brabantiam eodem fluvio remearunt, atque ad Oſtervelam, pagum Antverpiæ proximum conſiſtentes, in ripa Scaldis majora viribus agitantes caſtra ponunt, foſſis atque aggeribus communiunt: auctique in dies exulum ac fugitivorum catervis, tamquam aſylo omnibus patefacto, in vicina oppida vicoſque manipulatim procurrere, templa incendere, ſpoliare, prædis onuſti redire in caſtra, Antverpiæ ipſi, ut factionibus diſcordi, ita confidentiæ aut terrori eſſe. Et Antverpiæ potiſſimum metuens Gubernatrix, ne Tholoſius illato in urbem exercitu firmaret Gheuſiorum partes, accito ad ſe Philippo Lanojo, Beavorio Domino, nobili impigroque Duce, *Teſtor*, inquit, *Deum, ad arma me invitam atque obluctantem pertrahi: famamq; victoriæ (cujuſmodi cura & feminas non raro tangit, & mihi aliquem hujuſce gloriæ ſenſum ingenerare potuit Patris invictus martiuſque ſanguis) adamatam à me in Belgio meo nunquam fuiſſe. Verum cum apud homines ingenio contumaci, atq; implacabiliter improbo, nec diſſimulatione nec venia quidquam aliud effectum ſit, quam ut auctoritatem nobis, metum illis ademerimus; profecto male mihi Religionis, Regiſque ac Patriæ cauſa cordi fuerit, ſi iſtorum ego perfidiam nimia indulgentia invaleſcentem noviſſimis aliquando exemplis non coerceam: hoſteſque ac perduelles modo procurata hæreſi diſcordiam, modo ſumptis armis defectionem molientes, vi atq; armis veſtraque, qua facile poſſum, virtute non frangam. Age igitur, Beavori, te enim læſæ Majeſtatis divinæ humanæq; vindicem hic volo: & quando ad Oſterwelam feſtinatione opus eſt,*

1567.

rejicitur.

Prope Antverpiam ſe munit.

unde vicina territat,

In illum Gubernatrix immittit Beavorium hiſce verbis.

1567. ga à Buſcoducenſibus, ut inter vicinos & impares, premebatur. Ergo militiæ imperiū Bombergius capit, octingentos milites properè ſcribit, ac majora aliquot tormenta in mœnibus collocata in Meganum inſtructo agmine adventātem, inopinato explodit, atque illæſum quidem, ſed irrito acceſſu acriter offenſum ab urbe procul habet. Meganus quando tunc quidem non erat tantum virium obſidendæ prævalidæ urbi, Trajectum ad Rhenum arma convertit: juſſerat enim hanc quoque expeditionem Gubernatrix tanto impenſius, quanto magis urbi metuebat ob Vianæ vicinitatem, quo conjuratorum copię undique confluebant. Ac Trajectenſes, quod ipſorum agri à Brederodii milite quotidie vaſtarentur, excepere ultro Megani præſidium: ejuſque ope ſubitariam arcem, ad ripam Leccæ fluminis, Vianæ imminentem excitarunt. Nec ſegnius interea Brederodius clam evocatus Amſtelodamum à Gheuſiana factione, rebus Vianæ compoſitis, mutata veſte in eam ſeſe urbem infert, exceptuſque ingenti hæreticorum plauſu, ſpem potiundæ Bataviæ tunc profecto confirmaſſe viſus eſt.

quem arcet à mœnibus.

Vtrecht. *Trajectum Meganus intrat.*

& Amſtelodamum Brederodius.

2. Mart. EODEM tempore Iacobus Marnixius Tholoſæ Dominus, unus ex conjuratis, ſexcentos milites tribus navigiis impoſitos Antverpia prono flumine in Zelandiam ſubvexit, eo conſilio, ut dum alibi alia turbabantur, ipſe per eas ſeditionum tenebras inobſervatus, ſimulque Prætoris Middelburgenſis ope adjutus, Fliſſingam, totamque VValacriam Inſulam, quæ Zelandiæ eſt caput, invaderet. Sed anteverterat Margarita. Nam Cattejum, fidum hominem ſtrenuumque Fliſſingæ conſtituerat armorum Præfectum: & ex finitima Flandria cohortes aliquot ante VValacriam, promptis in hoſtem armis, apparere juſſe-

THOLOSIVS ad Zelandiæ caput aſpirat.

VValcherē.

jusſerat. Itaque ubi venere in Inſulæ conſpectum Tholoſiani, facile rejecti ſunt: expectatoque fruſtra Brederodio, quem Meganus Comes nunc Amſtelodamum, nunc Vianam obequitans diſtinebat, in Brabantiam eodem fluvio remearunt, atque ad Oſtervelam, pagum Antverpiæ proximum conſiſtentes, in ripa Scaldis majora viribus agitantes caſtra ponunt, foſſis atque aggeribus communiunt: auctique in dies exulum ac fugitivorum catervis, tamquam aſylo omnibus patefacto, in vicina oppida vicoſque manipulatim procurrere, templa incendere, ſpoliare, prædis onuſti redire in caſtra, Antverpiæ ipſi, ut factionibus diſcordi, ita confidentiæ aut terrori eſſe. Et Antverpiæ potiſſimum metuens Gubernatrix, ne Tholoſius illato in urbem exercitu firmaret Gheuſiorum partes, accito ad ſe Philippo Lanojo, Beavorio Domino, nobili impigroque Duce, *Teſtor*, inquit, *Deum, ad arma me invitam atque obluctantem pertrahi: famamq; victoriæ (cujuſmodi cura & feminas non raro tangit, & mihi aliquem hujuſce gloriæ ſenſum ingenerare potuit Patris invictus martiuſque ſanguis) adamatam à me in Belgio meo nunquam fuiſſe. Verum cum apud homines ingenio contumaci, atq; implacabiliter improbo, nec diſſimulatione nec venia quidquam aliud effectum ſit, quam ut auctoritatem nobis, metum illis ademerimus; profecto male mihi Religionis, Regiſque ac Patriæ cauſa cordi fuerit, ſi iſtorum ego perfidiam nimia indulgentia invaleſcentem noviſſimis aliquando exemplis non coerceam: hoſteſque ac perduelles modo procurata hæreſi diſcordiam, modo ſumptis armis defectionem molientes, vi atq; armis veſtraque, quæ facile poſſum, virtute non frangam. Age igitur, Beavori, te enim læſæ Majeſtatis divinæ humanæq; vindicem hic volo: & quando ad Oſteruelam feſtinatione opus eſt,*

1567.

rejicitur.

Prope Antverpiam ſe munit.

unde vicina territat,

In illum Gubernatrix immittit Beavorium hiſce verbis.

1567. *eſt, illuc cum imperio contende, Tholoſiumque eum tumultuario exercitu impune prædabundum, & tantum hoſpitibus metuendum, armatus aggredere, nec ullis conditionibus flecti te patere ad clementiam; ſed homines ſceleſtos, atque indeprecabile ſupplicium commeritos, ferro & igni quamprimum dele.* Ita Ducem allocuta jubet illum è Bruxellenſi præſidio trecentos ſclopetarios ſeligere: ad hæc Flandricas cohortes è Valacria revocatas ductore Valentino Pardeo Mottæ Domino; prætęrea Comitum Arembergii & Barlamontii gravis armaturæ turmas: quin & pleroſque Prætorianos ſuos eidem attribuit, atque hiſce copiis inſtructum adverſus Tholoſium propere immittit. Senſit Margaritæ conſilium, qui Antverpiæ moderabatur Orangius: ac pridie quam illum accederet Beavorius, pontem, quo ab urbe Oſtervelam tranſmittebatur, exſcindi jubet, ne Gheuſii Antverpia erumpentes Tholoſianis opem ferrent, ut ipſe per Marium Carduinum Margaritæ ſignificavit: an potius, ne eodem ponte auxilium laturi Beavorio prodirent Catholici, quorum cauſam deſerere ipſe non poterat, tueri nolebat? Ejuſdem quoque juſſu ſequēti die occluduntur portæ, ignaris, quo ea cura ſpectaret, Antverpienſibus. Cum repente vicino tormentorum ſtrepitu exciti procurrunt in mœnia: vident ad Oſtervelam infeſtis armis cieri pugnam, agnoſcunt utriuſque exercitus fulgentia per ripam fluminis vexilla, ipſas propemodum cædentium cæſorumque voces exaudiunt. Nec iiſdem votis illum Martialem ludum ſpectabant omnes, ſed variis tamquam in theatro ſtudiis & clamoribus adſtrepebant, modo alacres hortanteſq;, modo ſuſpenſi atque incuſantes, manibus innuere, corporibus niti, ceu pugnæ immiſti tela ipſi jacerent, aut decli-

Valentinus Pardieu.

Orangius egreſſum prohibet Antverpienſibus.

Pugnatur ad Oſtervelam, Proſpectant è mœnibus Antverpienſes, contrariis votis.

clinarent. Donec fugari proterique Tholoſiani cœpere. Quippe improviſa Beavorii celeritate circumventi vix indutis armis ad ſigna concurrere, vix ſuper aggeribus explicare ordines, aciemque conſerere potuerant. Reſtitere tamen aliquamdiu numero primũ feroces, deîn abſceſſu in domos ac munimenta ſecuri. Sed admoto domibus igne pars intra tecta combuſti, pauci pugnando in acie trucidati, plures è ripa in ſubjectum amnem præcipites acti, aut dum aquas tranant, pilis certo collineatis è tergo trajecti: ipſe Tholoſius in horreo, quo ſe deſperatis rebus forte intulerat, crematus eſt. Periere in ea pugna, quæ prima cum rebellibus commiſſa eſt in Belgio, Gheuſiorũ mille ac quingenti: capti circiter trecenti, jugulatique pæne omnes Beavorii juſſu, quod erupturi Antverpienſes, opemque reliquis victæ factionis allaturi crederentur. Et vero ubi ſocios fundi ac profligari conſpexerẽ Calviniani, (Lutheriani enim odio Calvinianorum, à quibus longe acrius quam à Catholicis diſſidebant, non ea ſane cura tangebantur) armis repente correptis, ad pontem, ut laborantibus ſociis adeſſent, recta iter intendunt. Sed ubi hunc exciſum, portas occluſas videre, lymphati per urbem arma conclamant, quatuorque horarum ſpatio, quatuordecim hominum millia conveniunt, nullo certo Duce, nec ſatis certo conſilio, eruptionemne facerent portis vi effractis, an iram in eos, à quibus clauſi attinerentur, effunderent. Ajunt ad haſce turbas contuliſſe plurimum Tholoſii conjugem Antverpiæ relictam. Quippe audita exercitus clade, viriq; ſui periculo, (mortem nondum reſcierat) mota mente per urbem volitaſſe, Calvinianos aut ad opem, aut ad ultionem, ejulatu ac precibus conciviſſe. Et jam furentibus occurrerat

1567.

Vincuntur Tholoſiani,

Dux ipſe combuſtus.

Calviniani egredi Antverpia ad opem ſociorum tentãt, clauſi in urbe fremunt:

uxore Tholoſii concitante.

1567. rat Orangius cum Hochſtratano, ratus ma-

Occurrit Orangius. jeſtate tantum, & qua erat apud eos gratia, facile ſe concitatam multitudinem complacaturum: cœperatque cauſas intercifi pontis exponere, ne ſcilicet victor exercitus urbem invaderet, addituſque partibus omnia

Sed periclitatur. permiſceret. Sed inconditis vociferationibus, ac maledictis plura dicere prohibitus, appellatuſque palam partium proditor, expertus eſt, APVD furentem multitudinem parum tutam eſſe majeſtatem ſine viribus. Quin etiam fuit ex Calviniana illa fæce, qui minaciter in Orangii pectus ſclopetum tamquam exploſurus admoverit. Vſque adeo CRESCIT ignavo cuique confidentia ex aliorum contagione. Ergo inde evolvere ſe ſa-

Creſcit Calvinianorũ ſeditio & arma expedit. tius Orangio viſum: augebatur enim Calvinianorum numerus, atque audacia. Iamque occupato Merio ponte, & curulibus aliquot tormentis illuc ex armamentario comportatis, invadendam Curiam, Magiſtratum in alios transferendum, Clerum omnem ac Religioſas quaſque familias ex urbe amandandas inſane rociterque conclamant.

Opponunt ſe Catholici & Lutheriani Nec minus ex altera parte Orangius periculo ſuo doctus, ſex præſidiariis urbis cohortibus circa forum ac monetales ædes diſtributis, ingentem Lutherianorum multitudinem trahens, ad Catholicos ſeſe adjungit, qui non pauciores octo millibus induerant arma. Ita Catholici Lutherianis immiſti, explicatis ſignis in curiam vadunt, inſidentque, parati armis eam tueri, ſi quid attentarent Calviniani. Et hi agmine inſtructo jam in conſpectum venerant, diſpoſitiſque tor-

quorum armis Orangius Calvinian. terret. mentis pugnæ ſignum expectare videbantur; cum Orangius cuncto Senatu, validoque militum manipulo comitatus Calvinianos adit, imperantique propior monet, Arma deponant, ſi quid poſtulent, ſine tumultu

faci-

facilius impetraturos: ſecus ſi faciant, hoſtem ſe Calvinianæ factionis perpetuum jurat. Ad ea ſubmiſere animos Calviniani, quaſi id honori Principis Orangii darent, cum re vera longe impares ſeſe conſpicerent Catholicorum ac Lutherianorum copiis, ad quas inſtitores Itali atque Hiſpani magno armatorum numero ſtipati paſſim confluebant, veriti ne ipſi denique præda forent Calvinianis, ea gratia tumultum aut aggreſſis, aut certe finituris. Itaque data utrimque acceptaque ſecuritate, certis conditionibus à Calvinianis, atque ab Orangio Principe jure jurando firmatis, tunc quidem ab armis diſceſſum eſt. Ad quæ tamen arma, conjunctis animis, brevî rediere Calviniani Lutherianique, ubi de obſeſſæ jam pridem Valencenæ periculo nuncium accepere. Et ea quidem res ita ſe habebat.

1567. *& componit*

INTER urbes, quæ poſt Sacrorum depopulationem gerebant adhuc contumaces ſpiritus, Valencena erat, quippe validis hæreticorum factionibus incitata, & ſuapte natura, quemadmodum reliqui Hannoniæ populi, Dominorum impatiens; adeo, ut ſuperbo gentis proverbio jactetur, *Deo ac Soli ſubjectam eſſe Hannoniam.* Et pars libertatis erat Galliæ vicinitas, cujus cauſa mollius, ſed attentius regebantur Valencenates. Atque hinc Margaritæ ſollicitudo, ne Belgicarum ille Provinciarum limes Gallis, ſi quid molirentur, opportunus præ cæteris videretur: præſertim quod ſciret, Grangium neſcio quẽ Narbonenſem Calviniani Evangelii miniſtrũ, profeſſoria lingua in ea civitate permiſcere omnia, & jam commercia inter Valencenates & Gallos plurimum accreviſſe. Itaque Magiſtratum ea ſuper re ſæpe ante commonitum, poſtremo ubi ſe ſatis viribus firmatam

De VALENCENAE obſidione,

Civitatis ſtatus.

matam

1567. matam videt Gubernatrix, ſcriptis litteris jubet, intra urbem accipere præſidiarios milites, quos Philippus Norcarmius à Sancta Aldegunde, qui pro Marchione Bergenſi, in

1. Decem. 1567. Hiſpaniam miſſo, Hannoniæ Præfectum agebat, illaturus erat. eo enim nihil aliud ſpectari, quam ipſius Magiſtratûs auctoritatem, & populi concordiam tranquillitatemque. Norcarmio ad urbem accedenti occurrêre ſub veſperam à Valencenæ Magiſtratu oratores, affirmantes ſe Regi ac Gubernatrici fidos fuiſſe ad eam diem, atque in poſterum futuros: ſimul interrogantes, quot milites inducturus eſſet; roganteſque, ut quam pauciſſimis contentus eſſet. Sed mane, quo tempore accepturos ſe præſidium polliciti erant, alii à primis oratores veniunt, narrant, hæreticorum opera per urbem ea nocte volitantium effectum eſſe, ut populus mutata ſententia decreverit præſidiarios non admittere, cauſas Gubernatrici perſcripturus. Enimvero offenſus ea inconſtantia injuriaque Norcarmius, urbique multa interminatus abſcedit, legatos interim ſecum trahens, quos tamen, quippe contra jus gentium retentos, Margaritæ juſſu, quarto poſt die remiſit. Et cauſas quidem non admiſſi præſidii afferebant, tum quod metuerent, ne ab eo inclementer ac prope hoſtiliter ob Religionis diſſidium tractarentur; tum quod ſibi perſuaderent, præſidium illud imperatum eſſe ignaris Orangio, Egmontio, Hornano, atque Hochſtratano; quibus quatuor ſponſoribus ſi ſecuri redderentur, illico ſe imperata facturos. Quæ ſane verba & Egmontium pupugêre, qui ſolus è quatuor aderat, dum hæ litteræ legerentur in Senatu, ideoque gravem ſibi collegiſſeque fieri ab illis injuriam teſtatus eſt: & Margaritæ contumelioſa inprimis uiſa ſunt, quaſi poſt

Valencenates jubentur à Gubernatrice præſidium accipere.

oſtentant ſe accepturos.

fallunt,

has ob cauſas.

Offendunt hac cauſa Egmontiũ:

poſt illorum Procerum auctoritatem habe- 1567.
retur ejus imperium. Itaque implacabiliter *& multo*
offenſa, eoque certa armis ulciſci contuma- *magis Gu-*
ciam, non expectandam Regis ſententiam *bernatricē,*
amplius exiſtimavit: evocatoque ad ſe Nor-
carmio, una cum Creſſonerio, nobili bellico- *quæ decer-*
rum operum machinatore, cum his de obſi- *nit obſidio-*
denda quamprimum Valencena conſtituit. *nem.*
deſignatiſque Tribunis, ac reliquis obſidio-
ni neceſſariis, litteras (qui ſtilus eſt iræ) per-
breves ac decretorias Norcarmio tradit,
quas Magiſtratui mittat, antequam militem *Sed ante il-*
circa urbem explicet. In his jubebantur Re- *los monet*
gis nomine Valencenates, quatuor equitum *præſidium*
turmas, totidemque ſigna peditum protinus *ut accipiāt.*
accipere, ac Norcarmio Provinciæ Præfecto
parere: ſi abnuerent, pro Regis ac patriæ
hoſtibus habendos. Illis obſtinate recuſan- *rennentes*
tibus, ideoque edicto Regio proſcriptis, ac *rebelles pro-*
bonis eorum publicatis, ſcribit ad ſingulas *nunciat:*
Provincias facti rationem Gubernatrix: 14. Decem.
Sæpe ab ſe admonitos Valencenates, ne pate- 1566.
rentur, hæreticos occupatis, contra id quod *& ad Pro-*
cum fœderatis Nobilibus convenerat, Catho- *vincias*
licorum templis, in urbe concionari: neve ſe- *ſcribit.*
ditionum principes, ac præcipue Orangium, Guido Bra-
ſociumque ante annos quinq; Ternaci damna- ius Mou-
tum, apud ſe alerent. hæc ſi minus poſſent ipſi tenſis.
per ſeſe, præſidiarias cohortes ob hanc cauſam
à Norcarmio ductas acciperent. utrumq; con-
temnentes, Regis nomine perduelles ab ſe judi-
catos, atque ad frangendam contumaciam ob-
ſidione concluſos. Quamobrem edicere, Ne
quis conſilio, armis, pecunia. aliave ope Va-
lencenates juvet: neve per agrum Valencena-
tem cum telo incedat, aut cœtum cogat intra
eorum fines, ſecus qui fecerit, cum adverſus
Regem ac patriam facturum. Commovit
ejus rei nuncius univerſam Gheuſiorum na-
tionem: & quoniam momenti plurimum
N inerat

1567. inerat, in eo eventu ad factiones firmandas, multæ è multarum Conſiſtoriis civitatum ad Valencenates illico datæ ſunt litteræ; Forti ac ſecuro animo eſſent, brevi & auxilium obſeſſis ſuperventurum, & obſidentium copiolas, excitato alibi incendio, diſtrahendas.

Commovētur ubique locorum Gheuſii.

TORNACENSES Gheuſii arma capiunt, 22. Decem. 1566.

Lille, *Inſulas inſidiis invaſuri.*

Nec minæ ex vano jactatæ: nam paucis poſt diebus circa Tornacenſem agrum quatuor Gheuſiorum millia ſub ſignis apparuere, Duce Ioanne Sorcano. Conſilium iis erat, Inſulas urbem Gallicanæ Flandriæ principem invadendi. Et ſpem fecerant conſiſtoriales aliqui mercatores, qui in ea urbe plures ac ditiſſimi. Reſque ita compoſita, ut certo die, quo Maximilianus Raſſinghemius Inſularum Gubernator abfuturus erat, procederent ad agrarias conciones Calviniani ſolito frequentiores; in reditu miſcerent ſe, quos dixi, milites Tornacenſes: curam penes mercatores futuram, ne redeuntibus portas occluderent Inſulani cives. Diſtinendo autem interea Raſſinghemio, cohortes aliquot ex oppido Armenterio deductæ erant, quæ agrum Inſulenſem infeſtæ obtinerent. Horum, quæ parabantur, omnium admonita in tempore Gubernatrix Norcarmio ſcribit, cum parte copiarum, quibus ad Valencenam aſſidebat, occurrat hoſtium cōſiliis, remque cum Raſſinghemio ante communicet. Et Raſſinghemius de Armenterienſi milite jam inaudierat: nihilque moratus, ſelectis centū quinquaginta peditibus, & equitibus ſclopetariis ferme quinquaginta, prope VVaterloum pagum pugnam committit. Erant Armenterienſes paulum ſupra trecentos. plerique militiæ rudes, duce rudiori Cornelio neſcio quo Calviniano Magiſtro, qui ex fabro ferrario factus repente concionator, ex concionatore miles, non ma-

Conſpirant Armenterienſes: Detegitur proditio. Raſſinghemius Armenterienſes aggreditur, 25. Decem. 1566.

magis perite tunc arma, quam Evangelium ante tractavit. Nam primo congreſſu turbatus, relicto prælio, fugam lepus galeatus arripuit: ex ejus militibus ducenti ac triginta interfecti; ac protinus armis exuti, incruentam Raſſinghemio victoriam conceſſere. Qui læto milite, ac ſpoliis hoſtium onuſto, Inſulas ingreſſus majorem civitati metum ex inopinata clade, quam ſibi ex hoſtium ignobilitate gloriam peperit. Quamobrem & conſilia conſiſtorialium diſturbata ſunt: & Tornacenſis exercitus, audito Armenterienſium fine, ab Inſularum conſpectu Lanoium divertit. quod oppidum occluſis munitiſque portis expugnare dum fruſtra nititur ejus ductor exercitus Soreanus, ſpatium ſui aſſequendi Norcarmio dedit. Sed antequam Norcarmius ſuperveniret, Raſſinghemius audito ex Armenterienſibus captivis adventare Gheuſios Tornacenſes, collectis quas maxime poterat popularium ruſticorumque cohortibus, hoſtem adoriri quā primum ſtatuit, ignarus ex Valencenati obſidione adeſſe Norcarmium idem agitantem. Acciditque, ut præmiſſi aliquot à Raſſinghemio equites, qui viam vireſque hoſtium, ut aſſolet, explorarent, in equites fere totidem inciderint, quos eamdem ob cauſam Norcarmius præire juſſerat. Atque, ut nox & ſuſpicio animos turbant, rati alteri alteros hoſtium exploratores eſſe, exploſis utrimque ſclopis, uno alterove ſaucio, torrentes pariter ac territi receſſere. Ea res dum Raſſinghemium ſuſpenſum habet, Norcarmius aliunde certior factus hoſtem prope Lanoium eſſe, eo confeſtim advolat, aciemque inſtruere aggreſſus, animadvertit Gheuſios campeſtri apertoque prælio impares, in locum impeditum clauſumque, ac ſaltui proximum paulatim abſcedere. Ergo tres im-

1567. delet: ac victor Inſulas ingreditur. Inde ad inſequendos Tornacenſes ſe convertit Mutuus exploratorum error. Norcarmius antevertit. cum Tornacenſibus confligit,

1567. mitti illuc ſclopetariorum cohortes, manipulos aliquot haſtatorum immiſtas, ipſe cum equite ſecuturus. Suſtinuere Gheuſii non inſtrenue impetum à principio, exploſis aliquot, quæ diſpoſuerant in aditu, minoribus tormentis: quin licet deinde multi eorum caderent, ſubmiſſis tamen aliis atque aliis, facile inter eas loci anguſtias Norcarmianos ingreſſu arcebant. Sed aperto tandem haſtarum vi aditu, irrumpentibus equitum peditumque ſignis, illico pedem referunt, confuſiſque ordinibus terga vertunt: in fuga, in qua plus periculi quam in conſerta conſtantique pugna, pecorum more cæſi, pauciſſimi ex tanto numero diverſis per ſaltum itineribus evaſere, cum Duce Soreano. Norcarmius ſex tantummodo ſuorum deſideratis, novem hoſtium ſignis, viginti campeſtribus tormentis, doliiſque duobus nitrati pulveris potitus, opportunitate utendum ratus, militem ſucceſſu ferocem incitatumque ex ſeſe ad victoriam, Tornaeum admovet: miſſoque tubicine, jubet Gubernatricis nomine, Tornacenſes præſidiarium militem protinus accipere: ſi abnuant, aut morentur, ſe armis victricibus uſurum. Tornacenſes, audita ab iis qui profugerant, ſuorum ſtrage, ac repentina armataque Norcarmii denunciatione perculſi, cum ſpatium rationemque conſultandi & victor ad portas, & intra animos pavor excluderet, Ducis ſeſe fidei clementiæque committunt. Ille triumphanti ſimilis urbem ingreſſus, ſtatim populum exarmat, miſſis qui per urbis domos (quod etiam poſtea per Tornacenſe territorium fecit) arma telaque omnia inde auferrent, atque in arcem comportarent. dein rebellionis incentoribus in carcerem abreptis, Epiſcopo & Clero in locum gradumque revocatis, poſtremo conſiſtoriis, atque hujuſmodi

ingenti illorum ſtrage.

Inde Tornaco præſidiū denunciat.

Paret civitas.

eam victor intrat: I. Ian.

punit.

juſmodi cœtibus, plerumque ſeditionum officinis, ſerio diſturbatis interdictiſque, hæreticæ factionis nervos in ea civitate omnes plane ſuccidit. Exinde juſſus a Gubernatrice Tornaco præficere, pro Montinio in Hiſpania degente, Ioannem Croium Reuſii Comitem, atque octo militum ſigna in urbe relinquere, præter quadringentos & quinquaginta arcis præſidiarios, ad Valencenæ obſidionem confeſtim rediit, oppugnationem aggreſſurus, ſi Gubernatrici videretur. Sed hæc Regem conſultura, ſtatim poſt receptum Tornacum, illi ſcripſerat una cum victoriæ nuncio, conſilium ſuum de Valencena armis aggredienda: quoniam obſeſſi addentes culpæ pervicaciam, etiam urbe hoſtiliter egredi, illatiſque interdum præliis Regios quaſi per contemptum laceſſere auderent. Rex etſi obſidionem non improbavit, oſtendit tamen, futurum ſibi gratius fuiſſe, ſi incepta obſidio non eſſet. nunc, quando eo ventum erat, famæ quidem intereſſe, eam non omittere, ad clementiam tamen ſuam, caritatemque erga ſubjectos ſibi populos pertinere, ut a quatienda machinis urbe, ferroque invadenda abſtineatur: ne militaris populantium furor innocentes reoſque juxta involvat. Iniret itaque Gubernatrix vias omnes, quibus ſine pugna ac cæde ad deditionem obſeſſi alliciantur: idque non difficile futurum exemplo Tornacenſium. Quodſi rebellium obſtinatio non niſi armis frangi poſſit, nolle urbem oppugnari niſi ſe ante conſulto, ac duabus è Germania legionibus evocatis. Verum hæc à Rege fruſtra monebantur, gliſcente in dies obſeſſorum contumacia. Quare Gubernatrix Norcarmio mandat, arctiore urbem obſidione circumvallet, commeatu commercioque intentius intercludat, tormenta atque acies tamquam

1567.

ad obſidionẽ Valencenæ redit, ſuper oppugnatione urbis Gubernatrix Regem conſulit.

3. Ianuar.

1. Februar.

Rex eam abnuit.

ex quo Gubernatrix oppugnationem differt, & arctius urbem obſidet.

1567 17. Febr. aggreſſioni paratas oſtentet: ac tempus terendo hoſtem fatigandoque trahat, donec evocatæ è Germania legiones, Tribunis Oberſtenio & Scouvvemburgio, advenirent. ſimul Regi ſcribit, *Clementia nihil profici. Sibi quidem ac Senatui neceſſarium videri, urbem invadere, dum nullis auxiliis firmata expugnari poſſet, Norcarmis judicio, intra dies octo. Mora verendum eſſe, ne per Belgium frementibus Gheuſiis, finitimiſq; Gallis ſpatium daretur exercitûs contrahendi.* Neque propterea dimovit à ſententia Regem, feſtinatis præter ſolitum litteris monentem hortantemque, *Cunctarentur, atque inſiſterent metu potius quam armis adoriri urbem, tædio fortaſſe ac fatigatione flectendam. Sin iſta ſine armis numquam proceſſura viderentur, (in quo ſtandum eſſe judicio rem præſentem æſtimantium) hac omnino ſervarent in aggredienda urbe. Primum admotis aggeribus, diſpoſitiſque tormentis, contenti eſſent hiſce quaſi tentamentis atque præludiis oppugnationis: ſpatiumq; interim aliquod pœnitentiæ relinquerēt. Deinde ſi deditio non ſequeretur, invaderent quidem urbem, quodque militum eſt, agerent: à cædibus tamen non puerorum modo, ſenumq; ac mulierum abſtinerent; ſed civium nullus, niſi dum inter propugnandum ſe hoſtem gereret, enecaretur.* His permota Gubernatrix, quāvis intelligeret, hæc dici clementius quam opportunius (quippe per eos dies Valencena egreſſus ſacrilegorū manipulus, aliquot cœnobia non procul ab urbe ſuccenderat, præda Valencenam relata) tamen & Regiæ moderationis memor & ſuæ, nihil intentatum voluit. Audierat Valencenates odio in Norcarmium pertinaces eſſe: viſum eſt ad eos mittere è Proceribus duos, Lamoralium Comitem Egmontium, & Philippum Croium Areſchoti Ducem: ſi forte, qua erant auctoritate,

& Regē litteris urget.

13. Mart.

Rex mitiora ſuadet, & modum oppugnantibus præſcribit.

Obſequitur Gubernatrix.

miſſis Egmontio & Areſchoto:

ritate, ad ſaniora conſilia retrahere illos poſſent. Et hi quidem evocatos ad colloquium Valencenatum legatos blande hortantur, *Feraciam ac pertinaciam exuant, non profutura, ubi tormentis quati mœnia imperetur. Quippe ad eam diem ſtetiſſe urbem non eorum virtute, ſed Gubernatricis Regiſq; clementia. Externum vero ſubſidium, ſatis expertos eſſe, fruſtra ab ſe expectari. Gallos nihil moliri, & ſi moliantur, eorum, uti veterum hoſtium, opem nec Belgis decoram nec ſalutarem fore. Antverpienſium conſiſtoria factionibus ſciſſa, quid adhuc expediiſſe? Tornacenſes moviſſe aliquid, ſed ſimul oppreſſos: Buſcoducenſes, alioſq; domi ſua ſatis habere quod curent. Spem omnem in Tholoſio ſuperfuiſſe: at hunc exercitumque omnem (ne ignorarent) à Beaverio in Antverpia conſpectu caſos. Quem jam, aut unde liberatorem adventurum? Itaque contumaciam pœnitentia redimerent: ac Principis indignationi, excidioque patriæ, obediëntia, dum licet, atque obſequio anteverterent.* Hæc præfati, conditiones recitant ſibi traditas a Gubernatrice: Vt Valencenates urbem dedant, præſidiarium militem accipiant: urbe dedita, ac præſidio accepto, qui Regi obtemperaturi ſunt, iis Valencenæ eſſe impune liceat; alii ſtatim ab urbe jam tradita decedant, permiſſa illis omni tranſlatitia ſuppellectili. Legati, quæ audierant, referunt ad Senatum populumque occupatum jam obfirmatumq; pravorum conſiliis. ac potiſſimum Grangii concionibus, hominis malo publico facundi. Iuvit pertinaciam rumor Tholoſianæ victoriæ, fugatique Beavorii, fictus opportune ab hæreticis, ut nuncio de Tholoſi clade fidem aut præcluderent, aut tamdiu certe ſuſpenderent, dum legati de reſtituenda urbe conſultabant. Qui, re infecta, ad Areſchotum Egmontiumque redeuntes, cum nihil pacati

1567.

Qui Valencenatibus obedientiã ſuadent.

propoſitis conditionibus.

fruſtra.

1567. retuliſſent, ab iratis minantibuſque Proceribus, quod nihil ſe factos à Valencenatibus viderent, illico dimiſſi ſunt. Et Egmontius (cujus militarem animum, offenſioniq; propiorem acrius irritaverat obſeſſorum pervicacia) eo ipſo die, ſecutaq; nocte cum Creſſonerio mœnia contemplatus, atq; ipſas urbis foſſas ingreſſus, Margaritæ affirmavit, brevi Valencenam expugnari poſſe. Illa, quoniam admonendo terrendoq; videbat ſatisfactum jam Regi, & adventare Germanorum copias nunciabant: irata præſertim, quod inaudiſſet, nocturna nuper eruptione cohortes aliquot Valencenatum ſubitaria pugna caſtris obſidentium inſultaſſe; jubet Norcarmium ſine ulla cunctatione contractis obſidii clauſtris, urbem, ſed ex præſcripto Regis, invadere. Situ non valido minus quam amœno fruitur Valencena, paulumq; alicubi aſſurgens, cetera æquo planoque jacet loco: mœnibus, turribus, foſſis, & Scladi flumine mediam perlabente, unaque cum Ronella rivo mœnia circumvallante, externis prope viribus inacceſſa. Sed Norcarmius haud ignarus imperito cum hoſte ſibi agendum: urbique ceu robuſto corpori ineſſe imbellem animum, luſtratis alicubi anguſtioribus foſſis, campoque per incuriam propemodum exæquatis; magno fidentique animo oppugnationem aggreditur. Et revocata copiarum parte, quas ad obſidendos viarum aditus, atq; ad arcendas commeatuum ſubvectiones, ductore Gaſpare Billio, ſparſim habebat, Montenſis portæ ſuburbium nocte occupat. Inde cum aliquot ſignis Hannoniorum militum prægrandes tubos aſſidue diſplodentium, dum hoſtem per muros diſpoſitum continenti pilarũ procella proturbat ac diſtrahit; Creſſonerius admirabili celeritate ad mœnia producit aggerem, minimaque

Decernitur oppugnatio.

Situs Valencenæ.

Gaſpar Robles Billii Dominus.

Ejus ſuburbium occupat Norcarmius.

& agger ad mœnia promovetur.

1567.

ne ſuorum jactura, ante hoſtis oculos
es obſidentium ex caſtrorum diſcipli-
munit. Ergo diſtributis urbis parti- *Vrbs quati-*
er Maximilianum Boſſuvii Comitem, *tur.*
m Mansfeldium Erneſti filium, & Æ- *Ægidius*
Hiergii Dominum, oppugnatio cœ- *Barlamon-*
rimum decem muralibus ingentibuſ- *tius.*
mentis, dein viginti, præter minores
rdas, tanta impreſſione, ut intra qua-
oras, dejecta, quam in muro conſti-
, præcipua munitione; territi eo
pio cives, miſſo tubicinum pari, Nor- *Et legatos*
m rogaverint, Ne gravaretur audire *mittit de*
blica Valencenæ legatos de tradenda *conditioni-*
ox acturos. Illis permiſſis, ut veni- *bus deditio-*
nihil tamen à quatiendis mœnibus *nis:*
rea ceſſatum voluit. Quo celerius o-
(viginti omnino erant) ſub veſperam
re, deditionem urbis pollicentes iis-
onditionibus, quæ nudiuſtertius ab
oto Egmontioque fuerant oblatæ. Sed
s eos Norcarmius. *Quaſi vero*, inquit, *Illa non ac-*
onditio eadem hodie ſit, ac nudiuſter- *cipiuntur.*
ro ſapitis Valencenates: ego certe con-
bus non tranſigo cadente cum hoſte. con-
itque nocte tota oppugnationem,
emporis ſpatio relicto ad muros reſi-
s, multis in locis adeo dirutos, ut jam
icubi ruinis exæquata, ſubeundæ ur-
dum militi præberet. Cum repente *Ideoque vi-*
cundam diei horam præſto adſunt le- *ctoris cle-*
lencenatum, ac ſe urbemque clemen- *mentiæ ſe*
bernatricis ſine ulla exceptione de- *civitas de-*
Tunc Norcarmius, ſigno receptui da- *dit.*
ilitem jam jam in muros evadentem,
dæ inhiantem pro imperio continuit,
uitq; modeſtiæ quam Regis nomine
averat Gubernatrix. Tenuit ea oppu-
triginta ſex horas, perpetua conten-
feruntque ter millies exploſas mura-

 les

1567. les machinas, mœnium quam homin
Norcarmius urbem victor ingreditur: majori ſtrage. Eodem die, qui Domin
Palmarum plane palmaris fuit,ingreſſu
bem cum tredecim ſignis peditum Nor
mius, obvios per vias habuit mulieru
puerorum cœtus,arborum ramos manu
ferentium, ſimul miſerabili voce fidem
ſericordiamq; victoris implorantium.
bus benigne ſubmotis, ſine cujuſquam
de, aut direptione domûs, quamvis civ
opulentia invitaret,contumacia merer
& exarmat: in curiam aſcendit. Ac primum ut in
datis habebat, cives exarmavit, torm
bellica(ea octoginta reperta ſunt) ac rel
belli inſtrumentum apparatumque civ
& punit: abſtulit. Dein inſtituta quæſtione adv
rebellionis principes, ſectarumque hæ
Cives. carum buccinatores; ex illis ſex & trig
Miniſtri. in carcerem protinus conjecti: horum n
capi tum quidem potuit, clam urbe eg
quamvis portæ aut ſtatim clauſæ aut in
militibus fuiſſent. Sed ad oppidum S
Amandi ex fuga retracti, & cuſtodia di
tenti, poſtea cives quidem gladio, hær
vero præcones, atque ex militibus aliqu
& privilegiis exuit. ſpendio necati. Poſtremo Magiſtratus,
ſtoreſque, ac rerum publicarum cura
gradu omnes moti, ademptiſq; publicis
munitatum tabulis ac privilegiis, ci
mulctata, donec à Rege illa iterum in
rentur. Hæc,uti geſta erant,omnia Regi
2. April. ſcribens Gubernatrix,adjectiſque eorun
Victores Regi commendat Gubernatrix. cum militumq; nominibus qui in obſid
oppugnationeq; laudem præ ceteris m
rant; rogat, ut ex reorum bonis Regio
addictis remunerari ſibi liceret illorum
tutem ac fidem: quo fructum victoriæ
deſtiæque ſentiret miles, atq; alii prom
ra interim obſequia condocerentur. R
in hunc modum Valencenæ compoſitis

libus earumque cultu rite reſtitutis, 1567.
que ob eam cauſam ex Arteſia Atre- *Ex hujus*
m Epiſcopo,atque octo militum co- *civitatis*
s urbi impoſitis, ut ille Religione,hi *ſtatu tum*
pulum continerent; mirum, quanta *ſacro tum*
armius inclaruerit exinde gloria, & *civili reſti-*
es rebellium atque hæreticorum or- *tuto, laus*
utatio, ſubjectis ſemel Valencenati- *Norcarmii,*
ſecuta ſit. adeo, ut hac una in urbe,
claves omnium repertæ eſſe vulgo
tur.

REA Gubernatrix aliis rurſum litte- 15. Mart.
onita, Regi profectionem adornan-
nandum Toletanum AlbæDucem fa-
iturum; dum res in Belgio fluebant
, urgendum putavit, quod jam pri-
ol ebatur de Magiſtratibus, bellique *& rebellium*
administris adigendis, ut jurati ſpō- *conſternatio*
, *Se Regi navaturos operam adverſus* DE IVRE-
Regis nomine deſignarentur,ſine cujus- IVRAN-
exceptione. Quod agebat,non ut explo- DO *à Pro-*
liquorum animos; ſatis ſibi perſpe- *ceribus Bel-*
ec quia ignoraret, NVLLIS conſtringi *gii poſtula-*
s poſſe perfidiam; ſed ut eos minore *to.*
aut exauctoraret, ſi ſacramentum *Cur illud*
ent; aut plecteret, ſi fallerent fidem, *popoſcit Gu-*
Belgium nulla impacatum ex parte *bernatrix.*
acciperet. Cœperat id Gubernatrix
ujus initio: reque ad Senatum relata,
t,gratiſſimum ſibi fore,ſi Proceres ipſi
nt ceteris, dein facilius ſecuturis. Pri-
em probavit, promiſitque ſacramentū *Qui jura-*
s Petrus Erneſtus Mansfeldius: ſecuti- *runt.*
xemplum Areſchoti Dux, & Comites
ntius, Meganus, ac Barlamontius, uti
popondere, ita poſtea jurejurando fir-
nt. At Henricus Brederodius, à quo *Brederodius*
rnatrix per certos nuncios, & compo- *recuſat:*
deinde litteris exegerat ſacramentum 2. Febr.
tatis, tamquam ab eo, qui & in ditio-ne

1567. ne Regis eſſet, & Belgicorum equitum
turiam ex quatuordecim unam duceret
tergiverſatus, poſtremo, quoniam jub
tur regimen equitum deponere, queſtu
ſecum inclementer & injurioſe, centu
& privatur recuſato jurejurando remiſit. Abnue
equitum re- quoque ſacramentum, quamquam paul
gimine; vilius, Comites Hochſtratanus Horna
que; quod ducerent, ſacramento, quo
perioribus annis obſtrinxerant, ſatis
Moderabatur Antverpiam Hochſtrat
loco Principis Orangii apud Hollando
gentis, atque ex ea urbe Mechliniam Pr
ſturam ſuam adminiſtrabat. Ergo Mar
ta, quæ jam pridem in Hochſtratanun
tenta, minus homini fidebat; Mechliniæ
& præfe- fecturam Semerii Domino demandat,
ctura Me- integræ Religionis ac fidei: ſcribitque H
chlinia ſtratano, proviſum à ſe urbi, quæ Ghe
Hochſtrata- ad invadendum nuper deſignata, præ
nus. Gubernatore opus habebat. Et Hochſtr
6. Ian. nus, perinde quaſi non intelligeret Gube
Qui cum tricis indignationem, ne ſuam quoque
Guberna- pam agnoſcere videretur, egit ei per litt
trice indi- abunde gratias, quod ſe illo tunc onere
gnationem raſſet, In deponenda præfectura, deber
diſſimulat, coram convenire Mechlinienſes, an c
12. Ian. poſitis ad eos litteris id officii præſtare,
pectaturum quid ejus Celſitudo imper
rit. imo ſi eidem videretur, alium pro O
gio Antverpiæ regendæ præficere, ſibi
etiam beneficii loco futurum. Sed diſſi
lationem depoſuit Mansfeldio ſcribens.
15. Ian. enim Gubernatrix ſignificaſſet, ſatius ſib
deri, ſi ipſe ſcriptis ad Mechlinienſes litt
de præfectura depoſita illos admoneret
eamque Gubernatricis epiſtolam, cum
quoque Mansfeldius adjunxiſſet, Hoch
tanum pro affinitate (nam Momorantia
ſores duas Heleonoram & Mariam duxer

Hochſ

ſtratanus illam, hanc Mansfeldius) ſol-
adhortans, ut Gubernatricis indigna-
ſatisfaceret; ſubacerbe reſpondit, *A-*
homini gratias qui tam multis negotiis
citus, quibus Margaritam in Imperii cu-
gnifice ſublevabat, proſpicere affini, &
ium dare voluiſſet: quo tamen conſilio ſe
m non egere, ſatis per ſe gnarum quid fa-
us eſſet. Interim gratulari occupationi-
us ſupra quam vellet augendis, adventu
tulorum ex Hiſpania Italiaque. Tardi-
quanto moleſtiuſque cum Orangio a-
s eſt. Is enim, recuſato ſacramento, Gu-
trici inter alia ſcripſerat, Hollandis
diſque atque Burgundis Præfectum de-
ret; quando ſe hiſce præfecturis ceci-
ex Regis ſententia intelligebat. Id ve-
argaritæ animum ſuſpendit, quod aper-
micum nollet, cui ſubigendo ſatis viri-
ondum haberet. Mittit igitur ad eum
erpiam Ioannem Baptiſtam Bertium à
tis: qui hominem privata curantem
it, oblataque Gubernatricis epiſtola,
Bertii dictis fidem habebat, multis o-
it, Conſilium deponendi Præfecturas
Gubernatrici, nec cuiquam Procerum
ari: non ſolum quod eſſet Provincia-
neceſſitatibus importunum, atque ipſi
ngio indecorum; ſed etiam quod hu-
odi præfecturas à Rege traditas nec Gu-
atrix alicui poſſet adimere, nec ipſe in-
ulto Rege deponere. ideoque reſume-
uamprimum publicas curas: cogita-
ie non temere poſtulari à Rege, ut in
muni Provinciarum tumultu, ipſi Pro-
iarum Præfecti, inſtaurato ſacramento,
um operamque ſuam oſtentarent. Ad
rangius (præſente, qui forte ſuperve-
t, Hochſtratano) reſpondit, Multis ſe
iſſimiſque de cauſis, quas indicaverat
ad-

1567.
20. Ian.
Eum tamen Mansfeldio aperit in hunc modū.

18. Mart.
Idem recuſat Orangius, ſeq; præfecturis alt-tro abdicat.

Ad quem mittitur à Gubernatrice Bertius.

Ferdinandus à Toleto Albæ Dux.

qui docet, cur ſacramentum ab illo exigitur

Orangius non audit, promptis cauſis.

1567. adhuc nemini, ſacramentum abnuiſſe.
mum, quod ex iis, qui præceſſerant, Pro
prima, ciarum Præfectis nunquam exactum id
rat. deinde, quod cum fidem ſuam jam
ſecunda, dem Regi juratus obligaverit, ſicuti Pr
res alii, qui Regis in ditione cenſentur;
tertia, deri poſſet adverſus promiſſa peccaſſe, ſ
ea rurſus jurejurando adigeretur. præte
quod cum juraverit, ſuarum ſe Provin
rum privilegia ſervaturum, ſi forte quid
tra illa imperaretur, parere imperanti
poſſet; impeditus jurisjurandi religione
tamen parere deberet, ſi juraret in præ
tia, facturum ſe quidquid Regis nomine
verſus quoſcunque imperatum ſit. add
ad hæc, in oblata ſibi jurisjurandi form
quarta, Imperatorem non excipi, cui beneficia
jure cum eſſet obſtrictus, nunquam ſe i
feudatari⁹. lum arma ſumpturum: immo nec excip
lios, aut amicos, uti Cliviæ Ducem, alio
non paucos, quibus bellum inferre qui
ſet? adjunxit & hanc cauſam: multa qu
die in eos, qui Catholicorum in numero
eſſent, edicta proponi capitalia; quorum
miniſter eſſe nollet, refugiente animo e
modi ſupplicia ob cauſam Religionis i
gari ſolita. quin etiam ex eo ſacramenro
gi ſe poſſe, ad uxorem ipſam ultimo ſup
cio mactandam, quippe Lutheri ſacris im
ultima ex tam. denique & hoc ſibi cogitandum, p
Albano illum, qui Regis nomine aliquid impera
Duce, eaq; eſſe hujuſmodi, cui ſubjicere ſeſe haud
ſola vere decorum generi ſuo duceret. Atque hîc
cauſa. cem Albanum nominavit indignabund
ac ſiluit. Nempe Albani, uti ferebatur,
ventus hominem turbabat: ceteræ cauſ
ſpeciem erant, & quia invalidæ, cumulo
mabantur. Neque enim is erat Orangi
quem à provinciarum adminiſtratione
risjurandi religio removeret. ſed intu

vit, credere ſeſe Hiſpano Duci, na- 1567.
ti aſperoque, & pro veteri æmulatio-
bius imperaturo. Immo vel ſi ſe a-
banus gereret, non videbatur Oran-
rus hominem, qui amicitiam loco
nputare poſſet. At Bertius, ut erat
nio & à mandatis inſtructus, ſingu- *Ad ſingu-*
ite cauſas expendens; Mirum non eſ- *las cauſas*
, cum tanta Provinciarum neceſſitas *Bertius re-*
gruerit ſuperiorum Præfectorum *ſpondet.*
e, ſi ex eis hujuſmodi ſacramentum
n non ſit. Iterari jusjurandum, non
rius ſacramentum, quaſi corru-
nova profeſſione reſarciendum; ſed
orem alacritatem in novo pericu-
andam. In privilegiis Provinciarum
andis fidem ſuam obligaſſe Regem
nus, quam Orangium: ideoque ne
verſus illa imperetur, Regi curæ fu-
Neque hîc agi de bello in Cæſarem,
mperium, aut in Cliviæ Ducem in-
: quos ut ipſe in ſacramento excipe-
bernatricem libentiſſime conſenſu-
uram edictorum ac pœnarum, quæ
eticos ſtatuuntur, non ei committen-
multo vero minus, ut in uxorem a-
vertat, illum cujuſquam imperio a- *non perſua-*
um. Sic Bertius rationes Orangii re- *det.*
conabatur, omiſſa Ducis Albani men-
ſive reſponſi dubius, ſive quia nomi-
xore, interfatus Orangius non expe-
illum devenire ad eum locum, addi-
, Se pro certo habere, Regem, ſi in
m advenerit, non paſſurum cujuſquam
n aliis religionibus inhærentem: i-
e decretum ſibi eſſe in Germaniam
milia migrare, ante Regis adventum,
præſente ejectus è Belgio, non ſponte
videretur. ubi tamen cumque loco-
ſſet, victurum ſe uti Regi ſubditum de-
ceat.

1567. ceat: nec quidquam, quod ad ejus Maj
tis amplitudinem pertineat, omiſſur
Bertius, quando obfirmato hominem
mo videt, ad extremum quaſi inducias
cta pace impetraturus, orat (nam & hc
mandatis habebat) ut antequam diſce
colloquium cum Egmontio, aliiſque nonnullis, quos
tamen im- let, Proceribus colloqui ea ſuper re ſuſt
petrat: ret. Cui libenter aſſenſus, VVillebro
pagum, Bruxellas inter & Antverpiam,
loquio deſignat. Quo cum hinc Orang
inde Egmontius ac Mansfeldius, & Gu
natricis juſſu Bertius conveniſſent, ead
que rurſus ac ſæpius agitaſſent; infecta
re infecta. biere. Ferunt Orangium, antequam ind
cederet, cum Egmontio ſeorſim abduct
imminentibus periculis locutum, oraſ
lum, ſubduceret ſeſe, gravidamque cr
tempeſtatem ab Hiſpania impendentem
garum Procerum capitibus ne opperir
Et cum Egmontius meritis ferox, eoqu
riculi negligens, contra diſſereret, ac R
clementiæ, ſi pacatas reperiret Provin
Orangii diſ- omnia tribueret; *Perdet te,* inquit Oran
ceſſuri ver- *hæc quam jactas clementia Regis, Egmont*
ba ad Eg- *videor mihi prævidere animo, utinam fal*
montium: *pontem ſcilicet futurum, quo Hiſpani cal*
in Belgium tranſmittant. Quo dicto t
quam præſagitionis certus, hominemqu
premum viſurus, arcte, nec ſine utriu
lacrymis complexus, abſceſſit. Ac poſtr
4. April. datis ad Gubernatricem litteris oravit,
& epiſtola *nunc egiſſet, quoſq; ſæpe labores domi mili*
ad Guber- *que, pro Regis commodo ac dignitate pert*
natricem. *ſet; benigne interpretaretur ipſa, & Re*
memoriam revocare dignaretur. Se certe
ſitudini ejus, quibus in terris ageret, addict
Poſt illam *mum perpetuo fore.* Statimque cum uxo
Belgio abit familia, præter Philippum filium natu
Orangius. ximum, Lovanii ſtudiorum cauſa relict
pl

iſque officii cauſa comitantibus, Bre- 1567.
ppidum ſuum petiit: ubi paulum mo-
Cliviam, poſtremo Dilemburgum an-
Naſſaviorum ſedem, exeunte Aprili
pit. At Egmontius etſi animo pauli-
mmoto ob amici diſceſſum, inde ta-
tior, quaſi abſque veteri æmulo uni-
rus partium primarum, adeſſe Guber-
, ultro operam expromere, remque
publicam ſolito intentius cœpit.
ſacramentum, uti pollicitus erat, pe- *Egmontius*
forma dixit: & diſturbatis per inſe- *ſacramentũ*
Flandriam conſiſtoriis, oppida non- *dicit:*
ſe ſex peditum ſignis comitatus ex- *Regiis par-*
t: & alienum ſe adeo ab aliquorum *tibus ſtudet:*
collegarum oſtendit, ut per Hoch-
Comitis aulicum, qui ſermonum mi-
rat, hortatus ſit eos, Ne quid adverſus
nem, ac Regem, decuſque proprium
ntur: ſi ſecus agerent, ſe illos inimi- *Contrarium*
loco non minus, quam faſcia ami- *ſe fœderatis*
a (quod Bellicum eſt Gallorum ge- *oſtendit:*
) habituros. Ex quo factum, ut
ratanus, aliique, ſua litterarum libel-
ue autographa, quæ unquam Eg-
dederant, repetierint: ſimul illa,
eodem acceperant, omnia remitten- *diſſoluta cũ*
ud dubium diſſolutæ familiaritatis *iis amicitia*
ntum: quæ tamen ne forte ad ſe lu-
dam agitarentur, ſubvereri Guberna-
ebatur. Sed ea ſive ex animo faceret
ius, fœderatorum mores jam exo-
e Gubernatrici oſtentaret, adverſam
ionem adventante Rege deleturus;
omenti plurimum attulere Catholi-
partibus. Etenim conjuratorum No- *Inde magna*
ſane complures Orangio deſtituti, *rerum con-*
io adverſante conterriti, diffidenti- *verſio.*
majorum gentium Proceribus, ipſi
ſuſpecti invicem, diſparant ani-
mos,

1567. mos, certatimque per amicos alii, alii
Compromiſſo multi renunciant. à Gubernatrice veniam petunt, fœderis
promiſſo renunciant, ſeque novo au
mento, uti rogabantur, obſtringunt.
non multo poſt polliciti ſunt Hochſtr
Hornan. Hornanuſque, ſcriptis ad Gubernatric
teris, ſe ſacramentum præſente illa di
atq; hic pôſterior etiam jurisjurandi
plar una tranſmiſit. Comites Culemb
Contumaces Belgio abeunt, ac Bergenſis Belgio jam ceſſerant: L
cus Naſſavius Principem fratrem ſec
rat. Itaque illos quatuor primi fœde
ctores, præter Henricum Brederodiu
retinentiſſimum, omnes timor abſtr
præſertim hæretici. Inde conſternatio, & querelæ merca
hæreticorumque, deſertos ſe contra
convenerant, proditoſque à Nobilita
mentantium: inde multorum, ac pr
côncionalium Miniſtrorum fuga: ind
garitæ ſpes, ac feſtinatio, dum trep
diſcordibus factionum capitibus,
maces populi ad priſtinam obedienti
vocari facilius poſſent.

TRAIECTI recuperatio. ETIAM Gubernatricis juſſu Norc
cum viginti & uno peditum ſignis, ac
Maeſtricht. muralibus tormentis Trajectum ad
expugnaturus in Brabantiam conte
Sed Trajectenſes audita Valencenæ u
ditione, concionatores hæreticos, d
que ejus factionis omnes urbe proti
pulerant. Dein certiores facti de a
Norcarmii, feſtinata ad Gubernatri
gatione veniam orant, ante acta de
tur, ſeque in poteſtate Regis atque
(Trajectum enim partim Leodienſi p
tiſtiti, partim Brabantiæ Duci) futu
licentur. Margarita paucis increp
Norcarmium dimittit, ab eo auditur
Idem per legatos Epiſc. facto opus ſit. Vix abierant Traje
cum legati ab Gerardo Grosbecho L

po ſuccedunt, Gubernatrici affir- 1567.
Iam ſentinam omnium hæreſum
exhauſtam: Magiſtratum, ac civi-
ſque à lue, etiam cum maxime graſ-
integros perſtitiſſe: Nobilitatem,
am plebem ingenio inſanabili non
e oſtenſum facili ſubitaque conver-
itatis; opera vel unius potiſſimum
ietate Ieſu illuc ab Epiſcopo Colonia
, qui hæreſum doctoribus ad certa-
tidie provocatis, quotidie devictis,
& Religioni & obedientiæ momen-
pe omne reſtituerit: ideoque popu-
dquid contagione peccaverit, dele-
riori obſequio: præſidiumque, mo-
am impetret, non detrectaturum.
am Leodienſi Epiſcopo videri, præ-
magnopere indigere civitatem,
n incentoribus jam liberam: aut
am alteramve cohortem, ſi famæ
eſtinata non mutare, ſatis loco fu-
llum quidem (quod ad ſe pertinet)
nſibus præterita condonaſſe: imo
m venia apud Gubernatricem impe-
peram ſuam ſpopondiſſe, tanto li-
, quanto ſe præter Principem, etiam
neminerat, & Margaritæ clemen-
ignorabat. Ad ea Gubernatrix a-
ienſi gratiis, ob legationem plenam
caritatis; negavit poſſe ſe imitari
tum, præciſa ſibi ab Rege facultate
ujuſmodi condonandi: id tamen ab
ementia non dubie ſperandum, in-
ceſſarium eſſe nova fidaque militia
m communire, conatibuſque occur-
duellium, qui eam urbem accipien-
rmania ſubſidiis opportunam non
uam Valencenam è Gallia, ſpe cer-
levoraverant. Ideo à ſe miſſum ex-
lo Trajecto Norcarmium, juſſum
tamen

Leodienſis pro Trajectenſibus precatur.

Henricus Dionyſius.

Gubernatrix cur non annuit.

1567. tamen conſilia cum Epiſcopo commu
re: eamdemque ob cauſam deſtinatu
Turrium, privati Conſilii à ſecretis, q
ſceptæ illum expeditionis admoneat.
cientibus legatis, Non ejuſdem condi
cum reliquis per Belgium urbibus eſſe
ctum, in cujus adminiſtratione jus q
ſuum Leodienſis obtineat; nihil à Ma
ta reſponſum eſt, nempe ſolita ſilenti
ſponſi loco reddere: quod diceret, NO
LE auritis ſatis reſponderi non reſpo
do. Exercitu interim feſtinante, conſu
ctoribus alacritate, & prædandi ſpe. S
Trajectẽſes ſe Norcarmio dedunt. ditionem properavere Trajectenſes,
abnuendo ex iis, quæ Gubernatricis n
Norcarmius imperaſſet. Qui urbem i
ſus, acceptis à Magiſtratu clavibus, to
ta majora, atque omne bellicum inſtr
& puniuntur. tum civitati adimit: civium ſingulo
atque armis ſpoliat: rebellionis auc
in foro ſuſpendi jubet: ac relicto A
Hiergii Dominus. Barlamontio cum parte legionis ad
præſidium: ipſe cum reliquo exercitu
Carolo Brimæo Comiti Megano, ex pr
pto Gubernatricis adjungeret, in Bat
iter intendit.

DEDITIO Buſcoduci & Antverpiæ. BVSCODVCENSES ſolliciti quo arma
inferret, tanto in ſe certius iram Guber
cis extimeſcebant, quanto juſtius n
rant. Etenim illa ob Merodium, & S
ſium Brabantiæ Cancellarium, nuncio
Timent armatam Gubernatricẽ Buſcoducenſes, à Buſcoducenſibus contumelioſe habi
tentoſque; ob rejectum hoſtiliter Meg
admiſſumque Bombergium; eos gra
cto hoſtes pronunciaverat, bona proſ
rat, ac dum nuncios ad ſe liberos non
terent, privilegiis omnibus civitatem
rat. Cives etſi primo edictum contem
dein tamen propiore periculo admoni
ſcio Bombergio, Gubernatricem roga

is hominibus civitatis nomine ad 1567.
nturis, publica fide caveretur. Ne- *& placare*
ubernatrix, ſe illos audituram, niſi *ſtudent.*
ntur à nunciis, qui Buſcoduci attine- 9. Apr.
Nec multo poſt ſoluti Cancellarius
odius in Curiam veniunt: Guberna-
rant, Bombergium deficiente indies
diffiſum, urbe ceſſiſſe cum militum
lo, coactis utcumque civibus, ejus
omprobarent: expreſſiſque donati-
ine mille florenis. Hæc enarranti-
ſto adſunt Buſcoducenſium legati,
es omniūm quę admiſerant, veniam: *non placāt.*
& revocaretur edictum, & accipiēdi
i onere liberarentur. Enimvero of-
bernatrix ſuperbis legatorum poſtu-
pondit, Non eam ſibi videri legatio-
plicum reorum: remiſitque in alīum
Nec paſſa iterum audire, per Cancel-
Merodiumque jubet eos redire do-
c civibus edicere, in reddenda civi-
nditionibus abſtineant, præſidium
rabitur accipiant, culparumque me-
ſe reſque ſuas Regis clementiæ com-
. Addebant animos Gubernatrici &
æ victoriæ, & auxilia jam præſentia
icarum legionum: iiſdemque terri-
oducenſes, remiſſis legatis ſeſe Guber- *ſe dedunt.*
ſine ulla exceptione dedunt, tantum
t ad rixas inter cives ac milites præ-
s, ex ſua ipſorum natione præſidium
nt. Et accepere partem Germanicæ
, ejuſque Tribunum Comitem Schou-
rgium, qui una cum Senatore ad eam
ubernatrice attributo, Remp. ordi-
abrogato quidem edicto, ſed pœnis
venia, Regis adventui reſervatis. 18. Apr.
tempore Antverpienſium legati Gu- *Antverpiē-*
icem adeunt, præteritorum veniam *ſes veniam*
cantes, civitatemque turbarum con- *orant,*
cita-

1567. citatoribus vacuam in officio futuran
licentes. Et vero licet omnium poſtre
obſequium redirent Antverpienſes, pr
tamen laudem, nedum veniam mereba
quippe in expellendo concionalium h
corum grege diu multumque optimo
deſudandum fuit. Quamvis enim illi
nio plerumque rudes, ac magis in
quam callidi, vix ultra popinalem
nam ſaperent: tamen uſque adeo &
ro jam excreverant, & factioſorum
que notæ hominum fovebantur ope,
mis popularium animis inhæſerant,
temque obſeſſam atque obnoxiam mo
obtinebant; ut profecto extrahi inde
rent abſque ingenti conatu ac turbis,
taque miſeris modis Antverpia. San
magis defectum viribus, atque interm
um relinqunt eum, cujus obſeſſo è ce
deſertores ſpiritus importunique ho
exiguntur ſacrorum vi carminum;
illa miniſtrorum transfugarumque leg
obluctans ac pervicax coacta demum
dere, civitatem omnem minis impre
nibuſque concuſſit. At Gubernatrix,
tiſſime legationem tantæ civitatis ex
bat, diſſimulato tamen gaudio, præ
graviter incuſat, negat agendum eſſe
nia, priuſquam præſidium intra urbe
mittatur: admiſſo, ſpondet operam
quo illorum precibus Rex placetur:
interim ab animadverſione in contum
ac rebellem civitatem, prætérquam in
rum Imaginum violatores, ac ſeditio
capita, ceſſaturam. Vix hæc reſponſa
lerant Antverpienſibus legati, cum
juſſi offerunt deditionem: affirmant,
in poteſtate Gubernatricis eſſe, præſi
imperet, accepturos. Illa, conſilio p
laudato, addit (quaſi honori daret,

meriti ob hæreticos ejectos. non ſine conatu magno.

Non impetrant veniam, niſi ſe dedant.

Deditionem efferunt Gubernatrici.

atì obtendebat) venturam ſe Antver-
cariſſimique populi deditionem præ-
utique ſua cohoneſtaturam. Poſtridie
im lectiſſimorum peditum ſigna præi-
t, Duce Mansfeldio: qui, ne aut ex-
ati Antuerpiæ milites, aut factioſi ci-
quid forte turbarent, præmiſſis vehi-
ilitarium impedimentorum, atque
um capita objectis, veluti pugnaturo
e urbem intravit. Ac diſpoſitis con-
i ordine per vias ac fora majoribus
ibuſque ſclopetariis, Gubernatricem
t, extremò menſe Aprili ſecutam, in-
pompa non armatorum modo, qui
c ducenti fuere, ſed Magiſtratuum et-
æfectorumque Provinciarum, ac Pro-
aurei Velleris, Conciliique triplicis
rum. Ingreſſa triumphi in modum
mortalium accurſu acclamationi-
, recta principem Dei Matris ædem
comitatu petiit, hauſitque oculis il-
lis veſtigia impietatis, templique pau-
e pulcherrimi dehoneſtamenta. Ni-
expreſſit ea ſpecies ubertim lacrimas;
men oblata qualiſcumque inſtaura-
occaſio temperavit. Itaque decanta-
nni Gratiarum carmine, egit ipſa pri-
magnæ Virgini grates, quod ejus ope
urbem ſine prælio ac ſanguine, Re-
Regique reddidiſſet. Inde animum
inandam Rempubl. intendit. ac pri-
rorum cura fuit: evocatoque Came-
Epiſcopo, arx ac templa, quæ ſacrile-
iruerant, aut profanaverant, reſti-
ta, ſtatiſque cærimoniis expiata, &
caput eſt) impigris animarum Paſto-
ttributa. Deinde ad civitatis admi-
ionem converſa, quæſtiones inſti-
rebellionis capite, deque Magiſtra-
ive ignavia, ſive perfidia; ſimul indi-
cem

Et illa præmiſſo exercitu.

Petrus Erneſt' Com. Mansfeld.

urbem intrat triumphantis in modum.

Te Deum.

Sacra reſtituit,

ſtatum civitatis ordinat,

 cem armorum, quibus populum ex
confici juſſit.

LEGATIO Germaniæ hæreticorum Principum: Lantgravi⁹ Haſſiæ. *quam Gubernatrix ſtudet non admittere,* *admittit tamen.* *auditá, hæc in ſumma orantes.* *Ad quæ ita reſponſum*

QVAE dum curat impenſe Gubern
audit adventare legatos à Saxone &
deburgico Septemviris Imperii, à VV
bergenſi Duce, à Marchione Badenſi,
ab Haſſiæ Dynaſta; à quibus ſupremam
pe opem imploraverat hæreſis male i
gio acceptæ & fugitiva. Gubernatrix
quod res erat, illico Scarembergium
maniæ ſecretis obviam mittit: qui le
oret, ne ultra tendant, illorum adv
nec civitati adhuc tumultuanti, nec G
natrici in eam curam intendenti ten
vum eſſe: ſatius interim fore, ſi lega
capita cum ipſo conferant, opportuni
inde redituri. Sed illi negantes ex dig
Principum ſuorum id eſſe, admiſſi ſun
dititque eis aulici, ac prætoriani milit
ſpeciem honoris, cuſtodes explorator
Poſtero die, frequenti Senatu audiunt
nuſque illorum, poſt ſolennia verboru
ficia, libellum Germanice ſcriptum leg
jus ſententia, quamvis fuſe odioſeque
tractata, hæc demum erat. *Profeſſionem
guſtanam, Evangelio conſentaneam, etia
pra Religionem Catholicorum, in inſ
Germania libere complectendam eſſe:
certe ſuppliciiſque non vetandam. Proi
ſuperioris Germaniæ Principibus orari G
natricem, ne populos cetera innoxios div
hoc nomine, Hiſpanicaque cenſuræ mini
pœnarum immanitate plecti patiatur.*
omnium, qui aderant, indignatione f
libellum tradidit Gubernatrici: quæ a
tis legatis, ea de re in Senatu deliberans
erat acriter offenſa) remittendos abſqu
ſponſione ſentiebat; civilius tamen viſ
Scarembergius in hæc verba reſpond
Quæ legati de Religione præmiſerint, re

a eſſe. Quæ pro excuſanda rebellium
ague centumacia diſſeruerint, oſten-
manos Principes minus fidei habuiſſe
iſpaniarum Regis, ac Belgii Guber-
quam ſeditioſorum hominum queri-
ontra quos & everſa expilataq; tem-
ata vis Magiſtratibus, & excitati ad
uli, magnam ſcilicet innocentiam
ur. Proinde Gubernatricis nomine
ibus miſſi erant, admonerent, ut Re-
uram ſuorum Regi permitterent, ne-
turbulentorum patrocinia turbas in
ovinciis foverent. Ad ea ſubjicien- *& remiſſi*
tis, ſe tantummodo oratum veniſ- *legati, ſed*
ciis Auguſtanæ confeſſionis, qui *palam of-*
ui habebantur, nihil ultra reſpon- *fenſi,*
rtoque, ex quo venerant, die re- *præter Sa-*
diſſimulata offenſione, præter Sa- *xonicum.*
atum: qui, clam ceteris, indicavit *Fœderato-*
rici, Septemvirum ſuum aliorum *rum adver-*
ſſe eam legationem; ſe enim Au- *ſa per Hol-*
egi addictum & eſſe, & haberi vel- *landiam:*
um legati ceſſerant urbe, cum nun-
njuratis in Hollandia fuſis, deque
le Brederodio perferuntur. Hol-
obtinebant, atque excurſionibus
vexabant rebellium ferme qua-
a, ducibus Andelotto, Vinglio, at-
lio, Nobilibus fœderatis. Horum
Amſtelodamum invaſuri, prodeun- *ex qua fu-*
n Megano Comite, cum tredecim *gantur à*
m militum ſignis, non modo ſpe *Megano.*
urbis fruſtrati, ſed etiam, eodem
e, in VVaterlandiam compulſi
landiæ partem aquis intercluſam,
cceſſam. Sed neque hic diutius ſe-
mis Megani, cui acceſſurus Norcar-
batur, conſcenſis navibus Friſiam
cum, vento obnitente, in Geldri-
, diſplicatique alii in alias terras,

O omnes

omnes è Regiis Provinciis elapſi ſunt.
Eorum navis capitur ab Arembergianis. tantummodo navis, in qua præda om
Hollandiæ templis erepta, centumque
ginti milites, Dunchero Harlingano
cho vehebantur, una cum Andelotto
glio, ac duobus Batemburgicis fratrib
berto ac Theodorico, ſeu tempeſtatis
navarchi dolo, devenit in Erneſti M
manus: quem inſequendis fugitivis, i
ctiſſima cum triremi, paulo ante miſe
rembergius. Milites ſpoliati omnes ar
præda, aliqui etiam vita: Duces ac p
rii quique partim Harlingæ cuſtoditi,
in Vilvordianum carcerem, Margari
ſu, traducti, ac paucis poſt menſibus,
no Belgii Gubernatore, ultimo ſuppli
fecti. Supererat è conjuratis Brederod
recuperandæ Hollandiæ contumax, a
Brederodius conjuratorum reliquus diu reſtitit. cipatu conjuratorum tumidus. Is ad
ti Gubernatrici, ut abiret Amſtelodam
modo non paruerat, ſed etiam miſſun
bernatrice Turrium à ſecretis priva
cilii, qui Regis nomine juberet illu
protinus abſcedere, non exaudito Re
cto, legatum litteris & commentari
tum attinuerat domi. Sed Magiſtr
indignitate commotus, & accepta V
næ nuper expugnatione perculſus,
Turrium urbe dimiſit, ignaro Bred
Tandẽ animo cadit, Qui cum videret undiq; fugari cædiv
ſios; dilabi, aut redire in gratiam f
tos; ſibi uni & periculi & invidiæ
incumbere; tentata incaſſum reconc
ne, auditaque demum eorum, qui re
Hollandia fuerant, militum fuga &
fractus animo, ſparſoque adventu R
territus, patria cedere, ſpemque Ho
in præſentia deponere tandem ſtatui
& Belgio abit. que rebus propere compoſitis, pauci
mulis in arce Vianæ oppidi ſui relicti

, ac reliqua familia, Emdam Friſiæ O- | 1567.
lis urbem, ad Amiſiæ fluminis oſtium | 1. Maji.
it. Sed Emdæ parum honorifice ſuſce-
Bremam in VVeſtphaliam contendit:
inde mutata iterum ſede, incertus a-
ariter ac loci, nempe quod ſe ludifica-
e Batavi regni, principemque fœderis
ſtentatum ferre non poſſet: dum co- Ex litteris
iquot in Comitatu Schouvvenburgio, Aſſonvil.
um loci Comitem in Belgium ſollici- ad Marg.
orbo correptus, motaque furiis men- Parm.
ouvvenburgi extinctus eſt. Bredero- 26. Febr.
am ſecuta eſt univerſæ Hollandiæ de- *& vita.*
Non enim ſolum Vianenſes, pro- 13. Febr.
nunciis, veniam ac militare præſi- 1568.
opoſcère, neutro impetrato; quippe *Hollandia ſe*
is adventum dilata eſt venia, & nu- *dedit:*
anam mœnibus, extructamque con-
ernatricis imperium, deponi arcem
; ſed etiam Amſtelodamum, Lugdu- Leyden.
Harlemum, Delphi, ac reliquæ civita- *& Zelan-*
lentes flagitanteſque, partim à Mega- *dia, & Gro-*
tim à Norcarmio Ducibus præſidium *ninga,*
re. Idem Middelburgi, aliiſque in Ze- *& Friſia, &*
urbibus. Idem Groningæ, idem Da- *quidquid in*
æ, totaque Friſia factum ab Arember- *Belgio nu-*
ovinciæ Præfecto. Poſtremo nulla per *taverat.*
n urbs; oppidumve nullũ, nulla uſpi-
aut pagus fuit, qui certatim ejectis
m magiſtris, ac ſeditionum incento-
non ſeſe Regis arbitrio clementiæque
erit. Nec ideo ſegnem ſecuramve red- *Gubernatr.*
a proſperitas Gubernatricem, ab ſe- *deditas ur-*
adverſiſque rebus annos jam plures *bes præſidiis*
m. De firmanda magis, quam de *firmat:*
a felicitate ſollicita, præſidiarium mi-
editis urbibus imponit: ſtipendium,
les alatur, mulctæ loco civibus impe- *mulctat,*
icubi arces deſignat, Antverpiæ præ- *arces deſi-*
, ubi ſitum poſitumque inſpexit ipſa, *gnat.*

 nec

1567. nec mutavit poſtea Dux Albanus : ſac
reos plectit, Imaginum violatores , quotquot i
potuere , ac ſeditionum auctores ,
quæſtionibus convictos , ſupplicio
templa Catholicorum reficit : templa refici ex reorum bonis , aut p
civitatum rebellium pecunia; hæreti
fana, quæ ſtructa erant multis in ur
hæreticorũ deſtruit : deſtrui mandat, tanta populorum in
nantium contentione, ut Gandavi (qu
dem propemodum excedit) unius hor
tio Lutherianum templum ſane peram
idque mira populorum contentione & alacritate. ſolo æquatum ſit. Diceres , alias fuiſ
tates, alios homines, qui paucis ante
bus tanto hæreticorum partes ſuſce
ſtudio, defenderantque. adeo mutati
rum ſtrages ædium incumbebant, tam
eo miniſterio ſemet abſolverent : cul
certe veſtigia, & monumenta delebant
Provincia præſertim Flandria proceſ
ex trabibus decidentium templorum ,
licia conformarent patibula, ex quib
templorum fabri cultoreſque pend
Belgium denique totum priſtinæ trãquillitati reſtituit. Atque in hunc modum incendium ill
pulorum offenſionibus conceptum , h
corum flabellis eventilatum , æmula
Nobilium enutritum, & Gheuſiano d
fœdere per Belgium omne rebellionib
pulationibuſque graſſatum , Guber
Margarita extinxit adeo diſtraxitque,
ligione atque obedientia ubique red
hæreticis aut pœna coërcitis, aut ſolu
tere coactis , Gheuſiis conjuratis par
gratiam receptis, partim bonis ac pat
Gheuſiis vere Gheuſiis effectis, utis , atque ad manticam mendicitat
redactis, hoc eſt vere Gheuſiis effectis
verſo demum Belgio pacem tranqui
temque priſtinam reſtituerit. Vna res i
ta felicitate Gubernatricem non med
ter angebat , quod Belgarum plurimos
ret , non impetrata præteritorum ven

ri ab Hiſpania exercitus fama percul- *1567.*
lio commigrare quotidie, ingentique *Diſceſſio*
o civitatum, ad finitimos populos o- *multorum*
& mercaturas, atque adeo lucra *è Belgio an-*
ferre. Idcirco Regem ſæpius admonu- *git Guber-*
ut aut ſibi eam facultatem condonan- *natricem,*
ponendique omnia tribueret; aut po-
ſe, non tamen adſcita ab armis for- *Ad cujus*
e, ſed innata clementia, nempe in Pró- *remedium*
s ſuas jam pacatas, jam obſequio pro- *Regem orat,*
dveniret. Et Rex quidem hanc po- *in Belgium*
em viam initurum ſe, repetitis ſæpe *ut veniat.*
orem litteris, affirmaverat: verum
e ſive conſilium, ſive conſilii ſpeciem
taverit, ac pro ſe Ferdinandum To-
m Albæ Ducem miſerit, quoniam res
is per Hiſpaniam fuit, annumque ea
ratio tenuit; ego, congeſtis unum in
omnibus, non indiligenter expe-

TESTATA Regem fuerat à principio *De PRO-*
natrix, docueratque malis, quibus *FECTIO-*
m conflictabatur, conflictandumque *NE Regis*
s in poſterum proſpiciebat, medici- *in Belgium,*
fferri nullam poſſe niſi ab Regis ma- *quam neceſ-*
Belgas ipſos habituros beneficii loco *ſariam pu-*
onem à Principe, ne videlicet ſecan- *tat Guber-*
rvum patiantur. Nec aliter ſuadebant *natrix.*
orum Procerum multi, qui ab Rege
ſilium adhibebantur. Imo Pius Pon-
. & compoſitis litteris, & miſſo A-
orum Epiſcopo Petro Camajano, hor-
ſt Regem, Belgio ſeſe armatus oſten- *Idem ſentit,*
: compoſiturum haud dubie præſen- *& ſuadet*
populorum motus, & occulta non- *Pius V.*
um conſilia mature diſturbaturum. *& vatici-*
tem in præcipiti malo aut cunctare- *natur.*
aut quemvis ex Regiis adminiſtris rei
iendæ præficeret, ſe magnopere qui-
ereri, ne Belgium Religione, Rex Bel-

1567. gio exueretur. His aliiſque, quæ eadem in Belgio, eadem in Hiſpania, eadem Romæ dicebantur, auditis; profectionem Rex indicit, Tribunos legi, naves inſtrui, familiam deſcribi jubet. Et ne is armorum apparatu Principum aliquos forte ſollicitos haberet, per Oratores ſuos, quid ſibi conſilii foret ea in Belgas expeditione, illos edocuit. Regem Galliæ etiam tranſitum per Narbonenſem & Lugdunenſem Provincias oravit. Sabaudiæ vero Ducem Emmanuelem Philibertum, cui multum tribuebat, Ioanne Acugnia illuc delegato conſuluit, qua temporis, qua viarum opportunitate ſuaderet ingrediendum iter. doceret, quibus loca difficultatibus inſidiiſve eſſent obnoxia; mitteret ad ſe indicem urbium atque arcium, per quas ſingulis diebus traduci oporteret exercitum, adnotatis intervallis dimenſionibuſque locorum: ob eamque cauſam cupere ſe, totam eam regionem, qua tranſeundum ſit à Sabaudia in Burgundiam uſque, accurate delineari atque expingi. propterea venturum eſſe ad illum à Gabriele Cueva Duce Alburcherco Mediolanenſis Provinciæ Gubernatore, Campinium Centurionem, Bellicotum operum intelligentem, una cum pictore menſoreque: ne quid novi, quod oculis non præcurrerit, offendat in via. Hæc autem quanto cumulabantur intentius exquiſitiuſque, tanto minus ſecuritati, ſed famæ dabantur: in eaque tam anxia, tam curioſa jam jam proficiſcendi ſollicitudine, nihil profectionis inerat, præter ſpeciem. Neque enim mihi quis facile perſuaſerit, Philippum regnandi æque callidum & cupidum omittere voluiſſe caput arcemque rerum eo tempore, quo in Hiſpania & Mauricæ rebellionis initia ei ſuboluerant aliqua, & adverſus Carolum Hiſpaniæ Principem multa pater animo pre-

Aſſentitur Rex & profectionem parat.

De ea Principes per Europam monet.

Lyon.

Et Sabaudũ inprimis.

à quo doceri cupit, qua ad iter tuto peragendũ.

In ſpeciem tamen,

ut reor ob has cauſas.

premebat. Nam filium duceretne ſecum in Belgium, & illorum Procerum cauſæ, cui clam favere Carolus dicebatur, patronum cominus admoveret? an relinqueret, Hiſpaniamque forte tumultibus involvendam ejus libertati crederet, cujus ferocia moderari vix in pace potuerat præſens? Occultabat hæc tamen Rex, atque novis in dies argumentis ſpem profectionis alebat; ut ea ſcilicet expeditione & Belgarum Dynaſtas in officio contineret; & Maximiliani Cæſaris operam, cujus arbitrioſe commiſſuri Belgæ dicebantur, honeſtius recuſaret: & reliquos omnes à fovenda Gheuſiorum factione, oſtentato exercitu, deterreret. Et juvit hanc Regis ſimulationé tertiana febris, qua diu implicitus, habere potuit, quo cauſam referret dilatæ dubitatæque profectionis: præſertim cum eam curam interea non omitteret. Quamquam non deerant ex interioribus aulicis, qui totam illam rerum ſcenam ludificationemque intelligentes, etiam morbum obtendi ſuſpicarentur. At vero ubi Rex convaluit, ſimulque de rebellione aliquot oppidorum, deque totius Belgii diſcrimine, niſi ipſe accurreret, ex repetitis Margaritæ litteris cognovit; tanto cum dolore tum ira ſuccenſus ad expeditionem feſtinavit omnia, ut nemo in aula, ne ipſi quidem Belgarum legati Marchio Bergenſis atque Montinius, qui Regis apparatum ac fabulam ſæpe irriſerant, jam de profectione dubitarent. Et tamen ne tunc quidem deponebat perſonam, nec ſerio Rex ajebat. Quippe ad alia, quæ diſſuadebant iter, acceſſerant Gubernatricis litteræ, quibus admonebatur, deliberaſſe fœderatos, ſi Rex armatus, uti inaudierant, in Belgium meditaretur; ſe, exuta Principis reverentia, externorum ope adjutos, in ipſo Provinciarum

1567.

Quid commodi caperet ex ea ſcena Rex.

Non omnibus imponit,

Novis argumentis profectionem ſuadet:

& perſuadet.

Cum tamen hic quoq; ludere perſuaſum habeã, ex his.

aditu arma Regi oppoſituros. Quæ lic
le diſſimularet , aut palam contemna
haud dubium tamen , quin alte pupug
hominem dignitatis tenaciſſimum
quam intelligebat in diſcrimen dari, ſ
vincias armis appetendo , armaret:
propterea palam à ſuis contemptum c
CONSVL- deret , finitimis circa Principibus avid
TATIO ſu- ctantibus , aut etiam factioni occulte f
per Regis tibus. Itaque in ea conſultatione, qua
profectione. per hac re poſtremam Rex habuit M
Madrid. Carpetanorum , deliberari hoc unum
it, abſque armiſne , quod ſuadebant a
an inſtructo exercitu,quod in primis h
batur Pontificis Nuncius , ire ipſum i
Conſiliarii, vincias expediret. Ex Conſiliariis , qu
eorumque prima regnorum inſtrumenta , habeba
Notæ. ſane plurimos, nempe quia illos pluri
Albanus ciebat ; adhibiti tunc quidem fuere
Ruigome- nandus Toletanus Albæ Dux , & Rod
ſius, Gomeſius à Silva Eboli Princeps , ma
Albanus. terque potentiæ apud Regem: ſed ut æ
Ruigomez. tio poſt gratiam erat, ille præhabebat
Spinoſa præibat. Præterea Didacus Card. S
Card. ex modicis initiis ſummus cauſarun
Quæſitor, & concilii Caſtellani Præſe
tæque aliquando auctoritatis in Phili
gia, ut vulgo Hiſpaniæ Monarchia d
Prior de tur. Aderant Gomeſius Figueroa Du
Leon. riæ , & Io. Manricus de Lara, & An
Feriæ Dux, Toletanus Legionenſis Prior ex Equ
Manr.de Hieroſolymitanis : præſenti omnes in
Lara, Ant. expeditoque. Sed Ferianus , præter
Toletanus, dotes , elegantia ſuavitateque moru
alios erat : Manricus ſagacitate pol
Freſneda Toletanum in primis religio commen
confeſſariꝰ. Aderant Bernardus Freſneda confe
Principis moderator à Franciſcana fa
Ant. Pere- Antonius Perezius ſecretioris ſcrinii
zius. aliique nonnulli ; ſpectatæ plerique fi

n

1567.

res, quique præ oculis dignitatem Re-
edulo haberent: quam tamen, ut quiſ-
natura triſtior aut clementior, pro in-
o interpretarentur. Ita enim fit, con-
a ſibi quiſque attemperat, & judicium
ra extorquente, putamus cauſæ tribue-
uod noſtris interim moribus indulge-
Porro intereſſe deliberationi Rex vo-
ut apertis perpetuiſque diſſidiis Albani *Rex inter-*
s & Ebolitani Principis, non minus Se- *eſſe cur vo-*
ſententiis, quam gratia in aula concer- *luit.*
um, præſentia ſua moderaretur. An po-
ut ſi quis ad eam expeditionem Caro-
filium (id quod inaudierat) deſignaret,
onum initia ipſe præcideret? Nec de- Ioan. Mār.
qui arma ſuadendo, Tiberii Cæſaris de Lara.
init externa bella componentis filio-
ductu. Sed illico Rodericus, ut erat *Ruigomeſii*
cipis intelligens, quaſi probaturus eam *ſententia.*
m, qua Regis ſecuritati conſulebatur,
one excepit, ac paulatim eo deflexit, ut
peſtivum diceret, *quietos obſequenteſ-*
pulos armis laceſſere, ſimulque finitimos
icos ad opem ſociorum pronos irritare.
ndum eo maxime in loco belli civilis in-
um, ubi circa ſint qui illud alant, procul
ſtinguant. Quamquam ne extingui qui-
poſſe ſine ruina victoris. Nimirum
civiles urbium, hominum, fortunarum
s, adimi demum Principi, quidquid vi-
rit. Quantumcumque peccatum à Bel-
eam diem, ab Regis ſorore abunde fuiſſe
ctum, ſubactumque: &, ſi quid vincen-
ſupereſſet, animos utique eſſe, non corpo-
t illos non armis ſed beneficiis expugnari.
ro & clementia Principis accommodati-
Belgarum ingeniis, de quibus veriſſime
m à Carolo patre, NVLLOS eſſe populos
o paterne habeantur) qui ſervitutis no-
magis execrentur, magis patiantur. Inde

 digreſ-

1567. digreſſus ad impenſas deducendi exercitûs, ad pericula, ad Principum offenſiones, conficiebat, ad extremum, *Nihil in Belgio videri adeo implicitum, neque nodum inde offerri implexum adeo, ut abſque ferro ſedate placideque diſſolvi nequeat. Certe quidquid feris exiſteret, à Principe componi è longinquo poſſe, integra auctoritate, dilata interim præſentia, quã extremis malis reſervari ſatius eſſe.* Quod Roderici conſilium, hominis erat in aula dominantis, cui pax & quies inprimis curæ, nec quidquam antiquius, quam ne turbatis bello rebus, penes alios negotiorum arbitria, atque adeo potentia transferantur. Similia

Cui Freſneda & Perez accedunt. cenſuere Bernardus Freſneda, miti rectoque vir ingenio, & Antonius Perezius ubique Roderico addictus, ejuſque fortunæ innexus. At vero Dux Albanus arma & ultionem

Albani ſententia contraria. contendebat, unicum læſæ Religioni auctoritatique Principis remedium. Quippe *Ceteris artibus ac diuturna facilitate nibil aliud effectum, quam ut Regi obedientia, rebellibus timor adimeretur. Poſtulaſſe principio Belgas, ut Hiſpanus è Provincia miles excederet: id ſcilicet unum deeſſe conteſtantes ad quietem populorum. Num propterea impetrata externorum miſſione quieviſſe? An potius, & quidem confidentius, efflagitaſſe, ut è Gubernatricis latere, è Republica, quem tectum teneret, clavo deturbaretur Granvellanus? nec umquam deſtitiſſe, donec contumacibus libellis, deridiculis, flagitioſis conſpirationibus ad extremum extorſerint, quod averent. At unius forte naufragio complacatos fuiſſe ventos, qui popularem illam tempeſtatem concitaſſent. Quin immo, ut* LICENTIA *creſcit facilius, quam incipiat, gradum inde factum, ut homines à noſtra jam facilitate ſecuri, contra auctas ſacrorum Antiſtitum præfecturas, contra reſtituta Cæſaris edicta, Tridentinas ſanctiones, Pontificios*

Qua-

Quæſtores, improbis palam carminibus inſurgerent, preces ſed armatas aggererent, minis Gubernatricem perterrerent, obſtinatis inverecunde legationibus Hiſpaniam fatigarent. Hic quoque viſum clementiæ Principis, qui ſe patrem cogitaret, ex deſtinatis interim aliqua moderari: viſum Gubernatrici plus aliquanto, quam debuerit, indigna poſcentibus indulgere. Enimvero quid ex ea demum indulgentia relatum, niſi ut votorum ubique compotes, non parendo, ſubditos ſeſe obliviſcerentur, obſequium dediſcerent, atque exuta Principis reverentia, communicata provinciatim defectione, tamquam CVLPAE *ſocietate tutiores, humana divinaque omnia contrectata ſemel libertati poſthaberent? Præmonſtraſſe profecto Carolum patrem, nationis haud ignarum, quid eſſet Belgarum ingeniis accommodatum: dum contumacem patriam omiſſis interea mitioribus remediis, armis adortus, obſequio reſtituit. Nunc vero non unius civitatis, ſed Provinciarum conſenſu peccatum eſſe in Deum pariter ac Regem. Nec quia rebelles in præſentia conquieſcant, minus ferocia animis ineſſe. reſumpturos utique vires, ubi metum ultionis abjecerint. Nam ſerpentes etiam peſtiferas tuto per hiememtractari, quibus tamen haud deſunt venena, ſed torpent. Nimirum exploratum jam eſſe,* NVMQVAM *bona fide hæreſim manſueſcere.* Sic ille pronus ad aſperiora diſſerebat, ea de militis legendi ducendique modo, deque tota expeditione ſcite partiteque ſuperaddens, quæ vetus militiæ Dux, in eo Procerum non ſane bellicoſorum cœtu, præ aliis diſceptare unus poterat. Et juvit hominis ſententiam Spinoſa Cardinalis, ſacrum inquiſitionis tribunal in Belgio violatum gravi oratione conqueſtus. Reliqui eodem inclinabant, præter FerianumDucem: qui ſanguine quam benevolentia Albano propior, & ab ingenio 1567. *præter Feria Ducem.*

1567. mitior, haud gravate diſſentiebat: non quidem inficiatus, *Egere curatione aliqua Belgium*, (in quo aliquantum à Roderico Gomeſio, cætera concors, diſcrepabat) *ſed curationem à dexteritate potius agendi, quam ab armorum tractatione petendam. Idque & Principi honorificentius, tamquam ex facili ſua componenti, nec in partes tranſeunti, ſeque ſibi ſubditis, dum cum iis congreditur, exæquanti: & tutius adverſum finitimos æmuloſque, uſuros haud dubie Belgicis diſcordiis, ad Hiſpanam potentiam ſuis ipſam victoriis atterendam. Neque quod de Cæſare Gandavum armis aggreſſo obtendebatur, ſatis evincere. Civitatis unius contumaciam facile tunc frangi potuiſſe, reliquo obedientes Belgio: nunc Provincias nutare propemodum omnes, eoque in communi tum cauſa, tum periculo, ad defenſionem ſui conſociandas. Multa expeditionem illam juviſſe, quæ hanc hodie retardent. Germanos ad Imperium Cæſaris tunc ſpectaſſe, conjunctos fœdere Anglos fuiſſe, Gallos Cæſarem etiam invitaſſe. Nunc eoſdem nullo aut dominii jure, aut ſocietatis nexu, pleroſque diſſenſu religionis, omnes conſenſu invidia, ut moram nobis ita opem tumultuantibus allaturos. Itaque omiſſa in præſens ultionis armorumque mentione, allegatis in Belgium, qui Provinciarum ſtatum propius inſpiciant, referantque; quietem interea ſpatiumque coaliturus melius Belgarum animis tribuendum, cavendumque, ne arma, quæ toties illi pro nobis induerint, eoſdem exercere adverſum nos intempeſtive doceamus.* Hæc porro non diſſimilia demum iis quæ primus attulerat Rodericus, de induſtria, opinor, diſtulit in hunc locum Feriæ Dux, ut per ſpeciem novæ ſententiæ, Roderici partes, cui plurimum tribuebat, audito Albano, certius firmaret. Rex autem interea etſi in Albani ſententiam flecti viſus eſt, tamen ob contraria ſuorum con-

cujus orationis hac ſumma.

Rex nutare videtur inter contrarias ſententias.

conſilia tamdiu definitionem diſtulit, aut diſtuliſſe potius credi voluit, donec diverſas ipſas pugnanteſque ſententias, ſua quamque utilitas conciliavit. Sic nimirum quotidie gignuntur rerum corpora, dum eorum elementa poſt diuturnum certamen, remittente ac pereunte aliqua ſingulorum parte, coæquantur. Etenim de Rege in Hiſpania continendo laborabat Rodericus: adire cum armis Belgium, licet improbaret ipſe ceu periculoſum, certe ſupervacaneum; in eo tamen id commodi reperiebat, quod tradita Albano armorum provincia, (uti tradendam facile prævidebat) æmulum ab aula diſtraheret, curis profecto non levibus implicandũ. Atqui Albanus quamquam avebat in primis abducere ab Hiſpania Regem, apud quem non ignorabat armatum ſe unice dominaturum: minime tamen abnuebat, univerſam illam expeditionem ſibi à Rege vel abſente committi, relicto qua vellet in parte graduque Roderico: cujus apud Principem gratiæ ſicut poſtponi merita ſua ægrius ferebat præſens, ita locum præoptabat, ubi, quos pax & aula æquabat, campus & arma ſecernerent. Ergo conſpirantibus in hunc modum ſententiis, Rex haud ultra cunctatus, aperit quid ipſe conſilii ceperit. Deliberatum jam pridem ſibi ad Belgas ire: idque in præſentia, quidquid contra diſſeruerint, non mutaſſe: ſe tamen haud ante profecturum, quam præmiſſo, qui Provincias delecto cum exercitu ingrediatur. non ut populorum obſequium & pax armis interturbetur, ſed ut aſſuturi dein Principis ſecuritati decorique, armatorum comitatu caveatur. Nec poſt multo, accitum ad ſe Albanum expeditioni præficit, ceteris veterano Duci, multiſque victoriis claro facile concedentibus. Statimque, deſignato jam Duce, ſcribit Rex ad Siciliæ,

1567. quibus ab utilitate cujuſque conciliatis. Rex decernit, qui profectionem ſuam præcedat. Ferdin. Toletanum Alba Ducẽ. Cui parat exercitum ab Italia

Nea-

1567. Neapolis, Sardiniæque Proreges; tres Hiſpanorum legiones ex præſidiis legant, triremibus Garſiæ Toletani in Inſubriam tranſmittendas. ad Inſubriæ vero Gubernatorem, ut ad eas unam ex ſua quoque Provincia legionem adjungat: adfuturum brevî Albanū Ducem cum tyronibus Hiſpanis, ex quibus præſidia veteranorum per ea regna ſuppleantur. Simul ad Sabaudiæ Ducem mittit, ſicut antea Ioannem Acugniam, ita nunc Franciſcum Ibarram, ut venturo exercitui ille tranſitum, hic annonam procuret. Præterea Comitem Ioannem Anguiſciolam ad Helvetios, & Antonium Mendozam ad Lotharingiæ Ducem legat: ut & de Regis conſilio certos eos faciant, & bona illorum gratia tranſeuntibus per ea loca Regiis copiis, ne quid turbetur, intendant. Nam Rex iter habere per Lugdunenſem agrum mutaverat, excuſante Carolo Gallorum Rege domeſticos tumultus, atque adeo intutum iter. Etenim rumor Hiſpanici exercitûs cum multos terruerat, tum præcipue Genevates, clam admonitos, egiſſe Pium Pontificem cum Duce Albano, ut in ea expeditione arma in Genevates facili flexu converteret: eamque occaſionem non prætermiſſurum eſſe Saubaudum pro certo habebant. Quam ſuſpicionem ego quidem natam crediderim ex ſubita legatione Bernardini Mendozæ ad Pium Pontificem miſſi ab Duce Albano, dum in Inſubria moraretur. Quamobrem Genevates non modo à Bernatibus, quorum res proxime agebatur, ſed etiam à Calviniana per Galliam factione tamquam à Genevarum Colonia, in primiſque à Condæo illarum principe, pro communi cauſa opem imploravere. Et Condæus, cui gratiſſima ea fuit occaſio ſcribendi exercitûs, omnia Genevatibus pollicitus, juſſiſque aliquot militibus

& annonā à Sabaudia:

& via ſecuritatem per Helvetios & Lotharingos.

Lyon.

Carol. IX.

Fama regii exercitûs terret Genevates:

Bern. Mendoza lib. 2.

opemq́ maxime petunt à Calvinianis Gallis, quorum partes ſuſcipit Cond. cū Colinio, & milites legit.

Mom-

Mombrunio Duce Genêvam ingredi; habere per Galliam delectum ipſe, & Gaſpar Colinius, palam cœpere, ſimulato apud Regem Carolum metu, ne à tranſeuntibus Hiſpanis, à quibus ipſi habebantur hoſtium loco, imparati opprimerentur. Quin etiam Regi perſuadere conati ſunt, *Arma ut capeſſeret, opportunitatemque ne ſibi pateretur è manibus elabi, qua nullam aliquando majorem ſors obtulerit, ulciſcenda nationis Gallico nomini ſemper infenſa. Eſſe illum quidem exercitum & virtute militum, & claritudine Ducum longe lectiſſimum: poſſe tamen univerſum per viarum anguſtias ac prærupta nitentem, hinc à Gallis, inde à Genevatibus atque ab Helvetiis quam facillime intercipi, atque internecione deleri. Quod ſi fieret, ſi quantum eſt virium Philippo Regi in Hiſpania Italiaque concideret; dubitandum non eſſe, quin aut aperiretur aditus Inſubriæ recuperandæ, veteranis militibus denudatæ: aut tranſlata in Belgium Gallorum ſigna exciperentur ultro ab iis populis, qui ſe ab Hiſpanorum liberatos Gallicis armis agnoſcerent: &, ſi neutrum ex ſententia ſuccederet, certe in multos annos poſſe non timeri bellum ab iis, qui amiſſo tanto exercitu, ſero vires hujuſmodi reparaverint.* Addidit ad hæc Condæus, ſe quidem ad eam expeditionem, ſi Rex ſcribi militem jubeat, cum quinquaginta hominum millibus affuturũ. Sic illi copias, quas in rebellionem clam intenti cogebant, ſpecioſo Regis nomine venditabant: more Hugonotorum, quibus SECVRITAS Regis appellatur, cum captivitas eſt. Sed Carolus illorum conſilii non ignarus, ne irritato potentiſſimo Rege, externis armis pariter ac civilibus implicaretur; negavit eſſe aut dignitatis ſuæ aut Gallicæ virtutis, circumvenire Regem affinitate amicitiaque conjunctum, ceterum, ne quid regno

1567.

& Regi Carolo arma in Hiſpanos ſuadet.

Carolus agnita Hugonotorum fraude non movetur.

1567. timeretur ex Hiſpani acceſſu, ſe novo militum delectu cauturum. Simul Philippo Regi ſignificavit, quo loco eſſent civiles diſcordiæ, quarum cauſa tranſeunti exercitui ſecuritatem præſtare non poſſet. Et jam triremibus Andreæ, & Doriæ, & Coſmi Florentiæ Ducis Genuam appulſus erat Dux Albanus cum tyronibus Hiſpanis per Italiæ præſidia tribuendis; cum febri correptus, Mediolani ſubſiſtere coactus eſt. Quo tempore Gubernatrix Margarita certior facta de exercitu, quem Albanus in Belgium ducturus erat, ſecuturo dein Rege, (ſic enim ferebatur) abducere conata eſt Regem ab eo apparatu armorum, quæ nulli jam uſui niſi rebus iterum turbandis futura eſſent. *Belgium ut tunc erat, magna pace frui, Religione atque obedientia reſtitutis: nec vires, aut militem deeſſe, quibus hic rerum ſtatus ut partus eſt, ita conſervetur, & præſentia Regis etiam augeatur.*

Albanus deportata in Italiā parte copiarum ægrotat Mediolani.

Gubernatrix Margarita non probat tantum exercitum, ac de eo ſic ad Regem ſcribit.

12. April. *At vero novum maximumq́ exercitum, quid niſi magnos Regi ſumptus, & parem Belgio paupertatem importaturum? Certe audito externarum legionum apparatu, multas opificum ac mercatorum familias alio jam conceſſiſſe, plures, ubi vicinas copias audierint, conceſſuras: quod intelligant, navigationibus inter arma ceſſantibus, ſe tamen alendis magnis exercitibus damnandos eſſe. Accedere & metum populorum, qui non niſi ad pœnas tot militibus expetantur: & Nobilium indignationem, quorum ſedula in componendis ante ſeditionibus opera negligatur: & certiſſimam inſtaurationem hæreſis, quæ cum Germanis legionibus Luthero addictis, in Belgium reditura ſit: & (quod ſecuturum ex his animo ipſa proſpiciat) civile cruentumque bellum in multas ætates, inexpiabili populorum odio ac pervicacia committendum. Quamobrem enixe orare, ut omiſſo intempeſtive armorum conſilio, pacatum in Provin-*

Provincias Patri quam Regi ſimilior adveniat: rebuſq́ feliciter inceptis addat ipſe præſentia ſapientiaq́ ſua, quod unum ſupereſt, perpetuitatem. Hanc epiſtolam extra ordinem perferendam Margarita dedit Gaſpari Roblæo Billii Domino Philippopolis Gubernatori, quo latoris dignitas plus haberet auctoritatis apud Regem. Sed nihil propterea Rex mutavit, affirmans exercitum non aliam ob cauſam in Belgium mitti, quam ſtabiliendæ paci. Eademque Regis nomine Gubernatrici præſcripſit Rodericus Gomeſius à Silva Ebolitanus Princeps: ſimul de morte commonuit Marchionis Bergenſis, quæ Rege Mantua Carpetanorum abſente contigerat. 1567. Philippivillæ. *Rex miſſi exercitûs cauſam reddit Gubernatrici.* 21. Maij. Madrid. Bergen-op-Zoom.

Missvs fuerat in Hiſpaniam Ioannes Glimæus Berge Dynaſta, quod eſt oppidum ad fluvium Somam in extrema Brabantia, una cum Florentio Momorantio Montinii Domino, ſuperiore anno: nec ſatis proſpere legationem obierat, irritato præter modum Rege, ob violationem templorum, defectionemque civitatum. Itaque petita ſæpius venia in Belgium redeundi, nec impetrata; (quia Regem clam admonebat Gubernatrix, inter eos tumultus ne legatos remitteret) cum jam ſatis animadvertiſſet, & conſueta Hiſpanæ aulæ cunctatione, & vana ſpe, quaſi propediem cum Rege profecturus in Belgium, ludificari quotidie ſe, rerum pertæſus, ac Ducis Albani deſignatione perculſus, in morbum incidit. Ac deſperata valetudine, accito ad ſe Ebolitano Principe, veteri amico, ferunt graviter queſtum eſſe adverſus Regem, oraſſeque ut ei referret hæc hominis verba non ultra Regem appellaturi. *Magno ſibi mærori eſſe, quod nihili æſtimatis, quos pro ejus Majeſtate pertulerat ſæpe, laboribus, etiam ſuſpectus haberi, atq́ obſervari infenſo jam animo cœpiſſet. Sperare tamen futurum, ut ſua ali-* *DE MORTE Marchionis Bergenſis. Improſpera Bergenſis legatio. Morbus ejus.* Ruigomez. *Querela adverſus Regem.*

1567. *aliquando fides, & inimicorum perfidia, cri-*
minationeſque ſera tamen retractatione clare-
Mors, *ſcerent.* Nec multo poſt, compoſitis huma-
21. Maji. nis curis, duodecimo Kal. Iunias, fato con-
ceſſit. Sunt qui veneno ſublatum ſcribant:
an accerſi- perinde quaſi nemo Principi offenſus invi-
ta. ſuſque decedat, niſi accerſita morte. Mihi
abſque conjectura id affirmare, conſilium
Munia e- non eſt. Fuerat Bergenſis Carolo Cæſari, ac
jus. Philippo filio peræque carus. Ab illo Mar-
chionis appellationem acceperat: hic, poſt
navatam fortiter operam ad Sancti Quinti-
ni oppidum, inter Belgarum Proceres comi-
tem aſſumpſerat in Britanniam ad Mariæ
Granve- nuptias, reverſum & Equitibus aurei Velle-
neur. ris adſcripſit, & venationis ſupremum no-
minavit, & Hannoniæ præfecit. In cujus ad-
miniſtratione Provinciæ quod rem Catholi-
cam nou ſerio foviſſe, uti debuit, viſus ſit,
(quamquam ſerio ipſe Catholicus) Guber-
natricem nonnihil tunc offendit, & aliquot
poſt ejus mortem menſibus, habita de eo
quæſtione, Majeſtatis damnatus eſt ab Duce
Majeſtatis Albano. Hujus de obitu quam celerrime,
reus dam- hoc eſt intra octo dies, à Principe Ebolitano,
natus poſt uti dicebam, certior facta Gubernatrix, illi-
mortem ab co antequam mors ejus evulgaretur, Man-
Albano. devillium cum delecta ſclopetariorum cen-
turia, Bergam immiſit, compoſitis ad Mar-
30. Maji chionis uxorem litteris: *Inaudiſſe ſe, illius*
Bergam Re- *oppidi hæreticos offenſos edicto ſuperiorum die-*
gis nomine *rum, moliri aliquid novi; ideo miſſum extem-*
capit Gu- *plo militem ejus corporis oppidique cuſtodem.*
bernatrix, *idque ut gratius accideret, delectum à ſe Cen-*
turionem Mandevillium, ex legione Beaverii
ejus patrui, juſſumque in omnibus imperio ip-
ſius ac nutui obtemperare. De mariti obitu
re diſſimu- ſiluit, ne beneficium amitteret ſpeciem, ſu-
lata. ſpicionemque moveret ejus rei, quæ ageba-
tur. Namque abeunti Centurioni, ut erat
notæ

notæ jam fidei, explicaverat, eum mitti ad oppidum Regis nomine obtinendum. inſerviret quidem Marchionis uxori in iis quæ ad illius præſidium pertinerent: ceterum, ſi illa militem aut abnueret, aut oppido excedere juberet; negaret id licere ſibi, inconſulta Gubernatrice: interim ſcribendo, ac reſponſa opperiendo moras traheret, donec aliquid certi mandaretur ab Hiſpania. Etenim Ebolitanus Princeps Regis nomine, ac poſtea Rex ipſe Gubernatrici ſcripſerant, cognoſci oportere Marchionis cauſam: &, ſi quidem tumultui rebellionique civitatum immiſtus reperiretur, ejus bona proſcribenda; ſi ſecus, hæredibus conſervanda. Addideratque manu ſua Rex, Quoniam relicta fuerat hæres à Marchione ſororis filia, quæ haud ſincera Catholicæ fidei documenta ferebatur hauſiſſe domi, conaretur Gubernatrix à parte illam abducere, donec eo cum agnato, quem Marchio teſtamento mandaverat, in matrimonium collocaret. Sed oppidum in poteſtatem illico redactum eſt: de hærede tradenda diu parens dubitavit. Et Gubernatrix poſtquam Supplicationi interfuit delati per urbem Corporis Domini, quæ tunc quæſitiore, quam umquam, apparatu ac pompa, mortaliumque frequentia, cultuque tanto peracta eſt, ut Antverpiæ ne veſtigia quidem hæreſis extitiſſe aliquando viderentur; relicto ibi Comite Mansfeldio cum tredecim militum ſignis ipſa cum reliquis cohortibus, Nobiliumque comitatu Bruxellas rediit, Albanum Ducem exceptura. Cujus adventum & ægrius quotidie præ ſeſe ferebat, & multi Albano infenſi invidiam acrius cumulabant, quod dicerent: Superbo hominem ingenio omnia, quæ tanto comoſuiſſet labore ac ſapientia Gubernatrix, repente turbaturum; ut turbas haberet aliquas,

1567.

21. Maji.
30. Maji.
Mandata Regis de bonis, & hærede Bergenſis.

Supplicatio celebris Antverpiæ.

Gubernatrix ægre fert Albani adventum.

1567.

multis odiis in illum augentibus.

quas, quibus ſedandis adveniſſe videatur ab Hiſpania: pacatique Belgii laudem uni Margaritæ debitam, ipſe ad bellicos ſuos faſtos glorioſus adjungat. Itaque Gubernatrix non modo per Gaſparem Roblæum hanc Regi querelam ſignificandam curavit, ſed etiam Albano adventum in Inſubriam gratulata, oſtenſoque rerum Belgicarum ſtatu, adjecit, *Conſideraret, an conſultius foret, partem ex tanto exercitu dimittere, pacataſque ac Regi obſequentes Provincias importunis viribus, ac ſumptu non irritare: remedium quidem certe majus malo omnibus videri.* Sed Albanus imperium Regis obtendebat. Et Regis nomine Princeps Ebolitanus per Roblæum, qui exeunte Iunio redierat ab Hiſpania, reſpondit: *Regi curæ eſſe ſororis exiſtimationem, quam illa ſibi apud omnes ſumma prudentia comparaverat, moderandis ea tempeſtate Provinciis, expugnandiſque urbibus, ac rebellibus edomandis, univerſoque demum Belgio Religioni ac Regi ſtrenue reſtituendo. Nec eo mitti Albanum, ut ex ea laude, quæ tota ejus Celſitudinis eſt, quiddam decerpat: ſed ut operam illi ſuam conſiliumque præſtando, & minore Gubernatricis labore ad eam diem acta conſervet, & nulla ejuſdem invidia de noxiis ſupplicium ſumat.* Sed nihil eam æque placavit,

Scribit Albano de exercitu minuendo.

15. Iun.

Ruigomez.

Negat ipſe fieri à ſe id poſſe,

Cauſam adventus ejus Gubernatrici ſcribit Ruigomeſius:

30.Iun. & 1. Iul.

Et Rex ipſe, adventum ſuum promittens, cui propterea naves adornantur, & vota concipiuntur.

atque Regis litteræ à Lopio Gallo poſt Roblæum allatæ, quibus ille agens ſorori gratias, ob res impigre ſapienterque compoſitas, addebat, Brevi ſe eaſdem coram acturum majore animi ſenſu, ſpectatoremque virtutis ejus avide futurum, ac poſt aliquot rerum monita jubebat, naves minimum octo inſtructas habere, quas obviam mitteret, cum primum ſolviſſe illum ab Hiſpania certior fieret. Et naves quidem Gubernatrix adornavit: ac, decernente Senatu, pro navigaturo Principe ſupplicationes indixit. quibus

bus tamen illum maris utique ſecurum non 1567
egere dictitabant aliqui, Tiberium Cæſarem memorantes, qui quaſi propediem Roma diſceſſurus, ſimilia pro itu redituque ſuo vota ſuſcipi à municipiis non ſemel paſſus, Romanas Provincias expectatione diutiſſime ſuſpendiſſet. Sed nimirū Regiæ profectionis opinio, ne ſcena fidem perderet, redintegratis hujuſmodi argumentis, ſuſtentanda erat. Certe Albani Ducis adventum Nobilitate juxta plebiq; gravem, multo iniquius tuliſſet Belgæ, niſi ſecuturum mox Regem, oſtentata ex propinquo ſpe, ſibi perſuaſiſſent.

Suet. in Tib.

Fruſtra omnia.

IAMQVE recuperata utcumque valetudine Dux Albanus apud Aſtam luſtravit exercitū; qui virtute quam numero major (quamquā & numerum apud anxios extulerat metus) peditum octo millibus ac ſeptingentis, equitum vero mille ducentiſq; conſtabat. Neq; enim turbam circumducere, itineris plerumque impedimentum, ſed egregios quoſque, & manus videlicet, non multa nomina, voluerat Albanus: aucturus dein opportunius in Belgio, & veterano exercitui, ceu corpori magnis oſſibus nerviſq; prævalido, quantàcumque carnis molem, tyrones, inquam, ac multitudinem innoxie additurus. Peditatū, Hiſpanorum fere univerſum, in quatuor legiones tributum, quippe è quatuor abſtractū Provinciis, Tribuni totidem Hiſpani, bellica omnes laude conſpicuî, ducebant. Alphonſus Vlloa Neapolitanam: ea decem ac novem ſignorum, hoc eſt trium millium ducentorūq; ac triginta militum erat. Inſubricam Sanctius Londognius, quæ ſub decem vexillis duo millia ac ducentos habebat. Sicula ſub totidem ſignis, mille ac ſexcentos & viginti numerabat, ductore Iuliano Romero. Eodem ſignorum & militum Sardorū numero, Tribuno Conſalvo Bracamontio, Sardoa cenſebatur.

2. Iul.

RECENSVS exercitus Albani.

Numerus peditum, equitumq́.

Tribuni quatuor, Alphonſus Vlloa, Sanctius Londognius, Iulianus Romerus, Conſal. Bracamont.

1567. ſebatur. Equitatui ex Hiſpanis, It
Albaneſi & Epirotis conflato Ferdinandus To
Magiſter Caſtellæ Prior, Ordinis Hieroſoly
equ. Ferdi- nothus Albani filius præerat. caſtri
nandus Al- Chiapinius Vitellius Cetonæ Marchi
bani filius. multarum palmarum Ducem Philip
Præfect.Ca- ad hanc expeditionem impetravera
ſtrorũ Chia- ſmo Florentiæ Duce. ſicuti à Duce S
pinius Vi- Franciſcum Paciottum Vrbinatem,
tellius. ſabri Comitem, arcium bellicarum
Machina- chinarum peritiſſimum. Tormento
tor Franc. ro atque armentarii Magiſter erat
Paciottus. Serbellonius, Eques Hieroſolymitanu
Tormento- gariæ Prior, militaris ingenii, ope
rum Magi- præclarus. Ad hos belli primarios a
ſter Gabriel ſtros additus eſt equitatus univerſ
Serbelloni⁹. miſſarius: nova militiæ præfectura
Melzius l. paulo ante Ferdinandus Gonzaga I
1. cap.7. armorumque pro Carolo V. modera
Commiſſa- ſtituerat: ac primus hoc tempore tr
rius Equitũ in Belgium Dux Albanus, tradiditq
Antonius tonio Oliveræ, à Marino illo Oliver
Olivera, nem trahenti, quem Petrus Caſtella
1361. vocarat è Gallia, una cum aliquot or
In Senen. ductoribus ad Mauros Hiſpania de
1553. dos. Et erat novo huic regimini lo
in Ferarien, morum tractatione per Italiam Afric
1557. in par Antonius: agebatque tunc mili
Finali 1558. Inſubria Tribunum, cum generalis e
in Gerbenſi Commiſſarii nomen ac munus ab Ita
1560. mus eduxit. Nec minus egregii ſingu
qui novam buſque cohortibus turmiſque præfe
hanc belli merabantur; Carolus Davalus Vaſti
præfecturã in Subalpinis Inſubriciſque præliis c
in Belgium ſcatio fratre dux exercitus, bellicamq
primus in- jorum ſuorum in iis præcipue campis
tulit. am æmulatus: Bernardinus Mendoza
Alii belli militarium uſu, poſtea & comment
Duces Car. clarus: Camillus à Monte, Ioan. B
Davalus, Marchionis, qui jam in Belgium præ

r, militiam ſub Chiapinio avunculo ab 1567.
duodecimo viriliter auſpicatus: Chri- *Bernardin.*
orus Mondragonius in Italicis, Tune- *Mendoza,*
Germanicifque bellis Carolo V. Impe- *Camillus à*
e meritus. iſque fuiſſe unus dicitur è *Monte,*
nviris illis Hiſpanis, qui memorabili *Chriſtophor.*
cia, gladiis ore mordicus arreptis, tra- *Mondragō.*
re Albini: raptiſque ex adverſa ripa 1547.
is, atque inter hoſtilium pilarum tem-
em retractis ad Cæſarem, tranſmitten-
r ea in pontem firmatas Cæſarianæ le-
s, atque inde feſtinandæ Saxonicæ vi-
e primas egere partes. Præterea San- *Sanctius*
Avila ab Duce Albano puer educa- *Avila,*
l bellum, ejuſque perpetuus vel in obi- *Curtius*
ectator: Curtius Comes Martinenghus, *Martineng.*
laus Baſta, Franciſcus Verdugus, alii- *Nico. Baſta,*
eterani fere omnes, multorumque non *Franciſc.*
s ſtipendiorum, quam victoriarum. Lu- *Verdugus.*
s exercitus, diviſuſque in partes tres,
eniſium montem, Pœninarum Alpium
um, in Allobroges movit. Primum
n, in quo erat Neapolitana legio cum
s equitum Italorum atque Hiſpanorum
que, Albanus ipſe ducebat. Medio, cui *Diſpoſitio*
uta Londognii legio cum quatuor Hi- *tripartiti*
orum equitum turmis, præerat Ferdi- *agminis,*
us filius, ducebat ultimum agmen ex
a & Sardoa legionibus, ac duabus tur-
pirotarum equitum, Marchio Vitelli-
ontem cujuſque centuriæ, novo inven- *novo inven-*
egebant extra ordinem milites quinde- *to commu-*
rmati grandibus ſclopis, furciſque bi- *niti.*
ibus, quarum fulcro tubi non ſane ma- Moſqueta.
s librarentur. Antea enim hujuſmodi
e tamquam ingeſtabiles, non niſi inſi-
es ligneo tripodi pro muris explodi
ieverant. inde tranſlatum earum uſum
mpeſtrem militiam, immiſtoſque, qui
erent, minoribus ſclopetariis; mo-
menti

 menti plurimum habuiſſe comper
Præmiſſi cum militum fabrûmqu
Ejus iter. Gabriel Serbellonius, & Franciſcu
parando hic commeatui, ille itine
rando ſternendoque, curavere ex pr
Vitellii, ut exercitu tripartito inced
de caſtra movebat primum agmen,
ſtra poneret medium; atque in huju
tis locum ſuccederet, ſtationemque
ultimum. Atque in hunc modum n
lio, modicis itineribus, per alpes
geſque in Burgundiæ Comitatum d
exercitus: auctuſq; quadringentis e
Sequanicæ juventutis, per Lotharin
Burgundi. initium Auguſti in Belgium pervên
finitimorum infenſus, aut obnoxius
vis armatæ Gallorum cohortes ſeſe
rent in finibus Sequanorum: Trib
Tavanius, juſſu Caroli Regis, cum
peditum millibus, atque aliquot
turmis, tuendi limitis cauſa ad later
ſumma diſciplina cõfectum. ni exercitûs ſemper incederet. Et ſa
ſcio, an ullus umquam exercitus
itineris majori diſciplina confecerit
ut ab Italia in Belgium uſque, non n
pidorum nulli, ſed ne uni quidem
rum caſæ illata vis à quoquam au
memoretur; ſi facinus unum excip
Militari maleficio nõ impunito. equites ſclopetarii tres in aditu Loth
totidem verveces è grege vicino abe
ſtatim ab Duce Albano, re comperta
Bern. Mendoz. lib. 2. dio damnati, ac pecudes remiſſ
Quamquam intercedente Lotharin
turione, qui Ducis ſui nomine Al
limite occurrerat, duorum vita,
honori conceſſà, tertius, aliorum
plo, in furcam actus eſt, talis inter
per tympanum jactis, fatoque non
in eum cadente, qui ſociis auctor
maleficii.

ERDINAN . TOLE T. ALBÆ DVX
BELGII GVBERNATOR .

REDIENTEM Albanum Theodoniſvil- 1567.
ucemburgenſis Provinciæ, Comites Theonville
icus Lodronius, Otho Oberſtenius, & INGRE-
vvemburgius, cum ſuis quiſque Ger- DITUR
s legionibus excepere militari plauſu. Belgium
ntque Carolus Barlamontius, & Phi- Albanus.
Norcarmius, ille Namurci Præfectus, Salutatur
nnoniæ, delecti qui Margaritæ Guber- à præcurſo-
is nomine Albanum primi ſalutarent. ribus Gu-
anus præmiſerat Franciſcum Ibarram, bernatricis,
officii genus cum Margarita peractu- ad quam
ſimulque ut cum ea conficeret, quibus ſalutandā
ibus eſſent collocandæ legiones. In ipſe præmi-
tſi diſſentiebat ab Albano Guberna- ſerat.
quod hæc Bruxellas Regi fidelem ur-
xcipi ab hoc onere volebat; ille ta-
ſecuritatem dignitatemque Regis ob-
ns ea in urbe manſuri, partim in il- Dividit per
ub urbis, partim Gandavi, aliiſque Belgium le-
idis ſtationes militum deſignavit. Lo- giones.
us vero cum ſua legione (hæc duode-
gnorum erat, ſingulis vero ſub ſignis
s trecenti numerabantur) miſſus Ant-
am, juſſuſque Mansfeldius, quem Ger-
rum equitum Magiſtrum ex Regis præ-
o nominaverat Gubernatrix; dimiſſis
militibus, Antverpiam Lodronio tra- 22. Aug.
Nec multo poſt Albanus multis Nobi- Guberna-
, qui obviam ei proceſſerant, comita- tricem ma-
ruxellas ingreſſus, recta ad Guberna- gnifice ac
ſedem vadit, ejuſque manum curſim reverenter
atus, in ædes Culemburgicas divertit, inviſit.
rnatrice Palatium obtinente. Cui, con- Regias mu-
nti die, legendas miſit, quas tulerat ab neris ſui lit-
nia, Regis litteras, exemplumq; man- teras ei o-
um, in quibus ſumma armorum præfe- ſtendit.
per Belgium Albano tribuebatur, in- 19. Mart.
rerum civilium adminiſtratione penes
rnatricem. Eodemque die magna equi-
amulorumque pompa ad eam inviſen-
P dam

1567. dam ſplendide proceſſit: obſervanti
licis, qui offenſum Gubernatricis a
introſpexerant, aut offenſum voleba
fronte hæc prima officia tranſigeren
Margarita quidem torminibus ac fe
per eos dies tentata, cum parum ſe
piendum hoſpitem promoviſſet, ſim
id, aut certe opportunum ad calcan
bani faſtum credebatur. Sed ille cor
hil venerationis omiſit, quę Caroli V.
alias adhuc locupletiores oſtenſurus. Regiſque ſui ſororem addeceret. R
vero arbitris, ampliora, quam qua
ante protulerat, mandata Regis ex
non modo bella pro arbitrio admini
ſed arces etiam extruendi, Magiſt
Præfectos exauctorandi, præteritor
ſas tumultuum cognoſcendi plecte
Et cum à Gubernatrice interrogaret
quid ſuper hæc haberet; habere ſe
reſpondit, quæ ſimul omnia in eo co
exponi non poſſent, pro re tamen
Probat illa in ſpeciem Gubernatrix; cum illa communicaturum. Quo
nihil in ſpeciem turbata, laudavit tu
dem Regis conſilium, modo ita trac
ne recens Belgio reſtituta pax, ce
dubiaque adhuc arbuſcula irritare
lentiori cultu. Additque optimu
ſibi videri, ſi poſtridie Regiarum
litterarum in Senatu legerentur:
8. Septemb. factum eſt. Ad Regem tamen ſcribe
offenſa tamen queritur apud Regem. queſta eſt, *Tantum auctoritatis, tan
litum Albano Duci attributum: illu
mationi ſuæ, hoc compoſito Provincia
tui multum officere. Iam enim ex iis,
præſenti hoſpitiorum onere, aut venia
tione, aut futurarum calamitatum
alienas terras profugiebant, ſecumque
am, ſuppellectilem aſportabant; cent
citer hominum millia numerari. Vn
ſtentari ſe pariter ac populos, advent*

ſo certius ſperatur à Provinciis, qua- 1567.
nte diebus VVackenum pro Hornano ma-
efectum, cum novem inſtructis milite
is in Hiſpaniam properaſſe. Quod ſi,
a forte ſententia, differre adventum in
tempus ſatius haberet; orare ex animo,
nono jam anno moderantem Belgio, diu-
administratione liberatam velle, pro
dulgentia ne gravaretur. Id vero ip-
t ardentius multo expoſceret à Rege,
tina Egmontii aliorumque captivitas
.

TIA Præfecturæ ab animadverſione in *De CAPTI-*
tos aliquot Belgarum Proceres auſpi- *VITATE*
ſibi duxit Albanus, quod dimiſſis iis *Comit. Eg-*
inerent, non habiturus eſſet populus *montii, &*
s facile converteret oculos. Itaq; No- *Hornani.*
i principio ſe perhonorificum præbet, *Albanus*
tio imprimis, cujus exemplo allicere *Egmontium*
num inſtitit, tergiverſantem initio, *allicit.*
ntius primos illos congreſſus procul
rum. Feruntque, cum Albani conſpe- *Et per hunc*
eu præſagus averſaretur, increpaſſe *attrahit*
m ejus Egmontium, atque in ſe rece- *Hornanum.*
Nihil ei, quod non & ſibi pariter, e- *Proceres o-*
um. Dicti omen eventu mox ſecuto. *mnes ad or-*
ubi Hornanum allectum Albanus vi- *dinandam*
ochſtratanum quoque cum ceteris ad *Rēp. vocat.*
ndam Rempublicam Bruxellas evo-
hic in viam ſe dederat: ſed recens à
dum lentius vehitur, aut de induſtria
tur; audito quod acciderat, citius
quam venerat, aufugit. Reliqui Op-
s Bruxellis adfuere quinto Idus Sep- 9. Septem.
s. Quo ipſo die mandarat Albanus *Alios mi-*
e Salazario atque Ioanni Eſpuccio *nores alia*
ionibus, ut citra tumultum capere- *via aggre-*
nnes Caſembrotius Backerſelii Do- *ditur, præ-*
qui è fœderatis unus multorum con- *cipue Caſē-*
bebatur, quippe Egmontio à ſecre- *brotium.*

P 2 tis.

1567. tis. Simulque datum negotium Com
berico Lodronio, ac Sanctio Londo
Tribunis, ut Antonium Stralium A
& Stralium. piæ Conſulem, Orangianis conſiliis
mum, eodem die Bruxellas aſport
Quod ne turbas forte conciret ea in ur
qua Stralius gratia pollebat opibuſque
vit Albanus Gubernatricem, ſcribe
Magiſtratum Antverpienſem, doce
Bruxellas acciri Conſulem, ut de ſtatu
urbis ageret cum Albano. Quod ipſa
epiſtolamque Lodronius tradidit Ma
tui, capto jam Conſule: qui ſibi jam
ens, carro imponi ſe juſſerat multa
ſte, ac telarum involucris occultatum
vix dum porta urbis egreſſum Lodroni
exploratorem admonitus compreh
Conſultant illi inconſulte cum Albano. Hæc dum gererentur, conſultabat in
Culemburgicis Albanus cum Belgaru
moribus, Areſchoto, Egmontio, Ho
Mansfeldio, Arembergio, ac Barlam
aderantque præterea Ferdinandus
filius, Vitellius, Serbellonius, &
Trahebat autem data opera conſultat
Albanus, de Conſule deque Caſembro
ptis nuncium opperiens: ideoque Co
Paciottum de veſtigio formaque arci
verpianæ diſſerturum evocaverat i
tum, cum, factum eſſe quod impera
admonitus Senatum dimittit. Abeu
aliis, ipſe Egmontium ſeorſim evocat
aliquid ſecreto allocuturus. Atque
verſo cubiculo oſtendentibus ſe a
Detinetur, atque exarmatur Egmontius, Centurionibus; tum Albanus, *Siſte,*
Egmonti: cuſtodiri te Rex jubet, ejuſ
mine gladium pone. Ille inopinata den
tione perculſus, armatoſque circum
plures aſpiciens, gladium tradidit, a
Et tamen hoc ferro ſæpe ego Regis cauſ
infeliciter defendi. Nec plura fatus, à
ri

rionibus in conclave traductus eſt. Eo- 1567.
mque tempore Hornanus ab Ducis Alba-
filio, à quo honoris cauſa deducebatur, *& Horna-*
ſus eſt, poſito gladio, ſeſe in poteſtatem *nus.*
bani, Rege ita imperante, committere.
timque in aliá ædium partem Centurio-
s, qui præſto accurrerant, inermem ſedu-
re. Interea SanctiusAvila prætorianorum
fectus, quos Albanus elegerat ſibi lateris
todes, Culemburgicas ædes, atque ad tus
rum armatis ſepſerat, ignara ſuſpenſaque
itate quo terror ille pertineret. Vbi vero *Civitatis*
uit, Egmontium Hornanumque attineri *timor,*
d Albanum, triſti primum ſilentio popu- *& querela.*
hærere, mox Albani artes agnoſcere, ni-
eque præſertim Egmontii fiduciæ ſubi-
i: multi captum ea Procerum captivita-
elgium dicere: tantoque magis laudare
præcautum Orangii conſilium, eique in-
imi, ac Belgio per illum non plane de-
nto gratulari. Quin & Cardinalis Gran- *Granvella-*
anus Romæ audito, quod Bruxellis acci- *ni Cardina-*
at, ſciſcitatus ab eo qui rem denarrabat, *lis dictum.*
captus quoque fuiſſet Taciturnus, (ſic O-
gium nominabat) atque eo negante, di-
e fertur. Vno illo retibus non concluſo,
il ab Duce Albano captum. Hæc porro
niam clam Gubernatrice Albanus ege-
, ad illam, priuſquam aliunde reſciret,
nsfeldium ac Barlamontium percaros ei *Excuſatio*
os Senatu vix dum egreſſos illico miſit, *Albani cũ*
factum exponerent, ac ſilentium excuſa- *Guberna-*
t: id enim cælatũ à ſe ex mandato Regis, *trice.*
qua pars invidiæ perveniret ad illam,
m caritate apud populos, quibus præe-
, valere potiſſimum decebat. Sed non i-
Margaritam placavit, quæ quamquam *Quæ non*
præſentibus indignationem texit, of- *acquieſcit.*
ſa tamen non leviter, vereri cœpit, ne ſi-
ia in poſterum multa provenirent, &

1567. gubernatione ad Albanum tranſlata, perſonam Gubernatricis ipſa referret, nempe ut videretur aliquis Auſtriaci ſanguinis Belgio

26. Aug. præeſſe. Itaque cum ſuper hæc accepiſſet, à Rege differri adventum ejus ultra ſex menſes, hoc eſt ad Veris initium; deſtituta ab ea ſpe, torminibuſque in dies acrioribus conflictata, Machiavellum aulicum ſuum le-

11. Septem. gat ad Regem, deque captis Egmontio & Hornano breviter & citra querelam diſſerens (credo ne inde offenſa videretur) illum obſecrat, *Ut ſibi valetudine curiſque gravi liceat abire tandem Provincia, quam adeo contracto ac pæne nullo cum imperio moderari, an utile Regi, an decorum ei quam Rex ſororem appellare non dedignatur, illius meditationi relinquere. Sibi certum eſſe, vitæ momenta ſua ex illius nutu (ut addictam ejus Majeſtati famulam decet) perpetuo temperare.* Nec tamen interea Gubernatrix quidquam omiſit. quod ad rerum curam civilium pertineret. Nam ex ſententia Senatus, quem ad ſe vocavit, præſente Albano, Belgarum fugam, quæ numero quotidie gliſcebat, edicto ſiſtere conata eſt. Staтimque mercatores decem primarios Tornacenſes è portu Fliſſingano fugam in Britanniam adornantes capi, ac bonis exutos cuſtodiri juſſit. Pauloque poſt inviſente eam lecto decumbentem Caroli Gallorum Regis Oratore, ac multum querente, quod è Belgio plurimi transfugerent ad Condæum, alioſque contra Regem arma iterum molientes; inſtaurari edictum voluit adverſum Belgas, qui rebellibus in Gallia militatum irent. Neque hoc contentus Orator (admonente illum Carolo Rege ab Regni conjuratis pæne oppreſſo) ſubitum aliquod è Belgio ſubſidium militarium copiarum Margaritam popoſcit. Et ſane non im-

Sed petit miſſionem à Rege.

Interim in præſentem adminiſtrationem incumbit.

Edicto revocat fugitantes è Belgio.

& punit.

Carol. IX.

Aliud edictum condit in gratiam Leg. Galli: qui etiam auxiliares copias à Belgio poſcit.

immerito poſcere videbatur. Namque Gallici hujus belli (quod ſecundum civile ſcriptores ejus gentis appellant) etſi non aliæ quam primi fuere cauſæ; occaſionem tamen arripuere partium ductores Condæus atque Colinius ex tranſitu exercitûs Albani, quem diſſimulato itinere irrepturum in Galliam ad novæ Religionis perniciem affirmabant. Sic enim conveniſſe in arcano illo Bajonæ colloquio inter Carolum Regem, Matremque Catharinam, & Iſabellam filiam Reginam Hiſpaniæ, præſente Albano Duce. Eo ſpectare vexatam ac ſubjectam in Belgio hæreticorum factionem à Margarita Gubernatrice. Eodem Albani adventum cum robore Hiſpanici exercitûs: ut ſimul Carolus Hugonotos in Gallia, ſimul Hiſpanus in Belgio earumdem partium homines profligarent. Itaque magnis comparatis copiis, quaſi acceptæ injuriæ ultores, aut in poſterum cauti; primum oppida complura urbeſque capiunt: dein Regi ipſi Meldis agenti inſidias ſtruunt; vixque noctu elapſum, ac Lutetiæ receptum, valida obſidione, omnique ad commeatum aditu intercluſo, in poteſtatem redigere conituntur: denique inſtructa acie, commiſſaque apud Sancti Dionyſii oppidum pugna, etſi campo exuti fugatique concedere Catholicis victoriam viſi ſunt, cruentam quidem illam, interfecto Anna Momorantio Regii exercitûs ductore; tamen majori adhuc virium apparatu, quippe ſuboleſcente in dies hæreſi, magniſque è Germania acceptis auxiliis, inſtauravere bellum. Quæ res Carolum movit, ut præter delectus toto regno habitos, ab Italia, Germania, &, uti dicebam, à Belgio, propugnandæ Religioni ſubſidia poſtulaverit. Et Margarita quidem Belgii Gubernatrix de ſubſidiis dubi-

1567. *contra novas in Gallia turbas,* *occaſione Albani adventûs excitatas* *& magnis utrimque cladibus exercitas.* Meaux. Pariſii.

1567. dubitavit, non conſulto ante Philipp
Dubitat Gubernatrix de mittendis ſubſidiis. ge, remque propterea totam Albano
tius remiſit. qui memor eorum, quæ
ne agitaverant de mutuis auxiliis: ra
Galli Oratoris poſtulatum & Hiſpan
honorificum, & alendis Belgas in
At non Albanus: Gallos hæreticos inimicitiis opportu
dum inſtauratis ſubinde armorum off
nibus diſtraherentur animi; ex ſen
Senatûs, Oratori ſpondet, auxiliar
qui & milites legit, pias, uti rogaverat, præſto futuras:
cum Gubernatrice communicata, du
& Ducem, Com. Arēbergium. lia peditum Hiſpanorum, & mille a
centos equites, pleróſque ex Hanno
Arteſia nobilitate, Ioanni Lignio C
Arembergio committit. Scribunt a
Albanum obtuliſſe ſeſe Ducem expedit
ſed ejuſmodi auxilium uti obvium, ita
ctum Gallo fuiſſe, nec tam opem i
Imo ſe offert in eam expeditionem ſed Hiſpanus à Gallo non admittitur. quam explorationem regni viſam.
que, quaſi neutri Regum expediret
tia ejus in Belgio, modeſte rejectum
alium pro ſe Ducem ab Albano ſubm
Vtut fuerit, exeunte Novembri, Ca
co diſcedens Arembergius, triduani
plicationibus pro ejus expeditione
Amiens. peractis, cum Marchione Villerio co
ctis apud Ambianum copiis, inde ad
exercitum profectus eſt, opera in pugr
liquot egregie poſita, donec rebus in
lia compoſitis, ac pace utcumque f
tis, in Belgium eſt revocatus Alban
ſu, tunc maxime eo Duce atque milit
digentis.

DE DISCESSV Gubernatricis. PER id tempus Machiavellus ab H
nia reverſus attulit Regis litteras: q
postquam auctum ſe filia tribus ant
10. Octobr. bus ſignificaſſet, (hæc Catharina eſt,
poſtea denupſit Carolo Emmanueli S
diæ Duci) poteſtatem ei facit, Belgi
ei

dis: teſtatus, dare id ſe ſororis petitio- 1567.
non commodo Provinciarum: quas ob *Poteſtatem*
vincias in ſumma temporum difficulta- *à Rege acci-*
rudenter ac ſtrenue gubernatas, agit *pit abeundi.*
ſitis ſane verbis ejus virtuti gratias, cũ-
ateque relaturum pollicetur. His acce- *Tradit Al-*
litteris Gubernatrix, tradito Belgicæ *bano Belgi-*
fecturæ diplomate Albano Duci per *cæ Præfectu-*
dem Machiavellum ab Hiſpania miſſo, *ræ diploma.*
onitiſque Philippi Regis apud Impera-
m, Regemque Galliæ, & Angliæ Re-
m Oratoribus, qui Principes illos de
s diſceſſu certiores faciant; epiſtolam
ponit ad Belgicos Ordines, ut quæ co- 7. Decem.
dicere in publico illorum conventu *Admonet*
ptaverat, antequam è complexu abiret *Principes de*
ilarium ſuorum; ea (quando Ordines *ſuo diſceſſu.*
re per Regem non liceat) litteris ut-
que ſuppleret. In quarum ſumma, e-
eratis nec parce, nec falſo, quæ fere no-
io in Provinciarum adminiſtratione *Scribit de*
erat; quaque ratione turbas duobus po- *eo ad Ordi-*
is annis excitatas, ante Aprilis exitum *nes.*
ompoſuerit, ut Belgium univerſum ad
ientiam Regi debitam, bonorum ci-
conſilio operaque redegerit, orat, ut
tueri rerum ſtatum conjunctis animis
itantur, integra majorum Religione,
quioque adverſus Principem: à cujus cle-
tia ſperandum eſſe, de ipſis quoque per-
libus, quod unum ſupererat, pœnas
mitiſſime exactum iri. Se quidem ea
r re ſententiam ſuam miſiſſe jam ad Re-
, idemque iteraturam priuſquam diſce-
nec uſquam in poſterum aliquid omiſ-
m, quod pro Belgarum ſibi cariſſimo-
ſalute ac tranquillitate apud fratrem 20. Decem.
etrare poſſet. Et ſane haud poſt multo *& reſpondet*
ras ad Regem dedit in hunc modum. *Regi in hũc*
x Regina Domina mea partus, cujus ob modum.
P 5 *nuncium*

1567. *nuncium oſculor Majeſtatis tuæ manus, afficit incredibili me voluptate, cernentem ſanguinis immortalitate digniſſimi propagationem. Quod vero mihi abeundi poteſtatem dum facis, cumulare beneficium volueris, addendo, Ob adminiſtratam à me Provinciam ad votum tuum, eſſe te mihi (ſic enim Clementia tuæ viſum eſt loqui) magnopere devinctum; mihi profecto jucundius accidere nihil potuit; cum in omni negotio ſatis ut facerem tibi, propoſitum ante oculos habuerim, atque ad hanc normam ubique me ac naviter exploraverim. Quod ſi aſſecuta ſum, præclare omnino peractum puto cum laboribus meis. Etenim inficias non ibo, in hoc annorum prope novem ſpatio, labores oppido multos & praegraves ſubiiſſe me, inter hujusmodi conſiliarios conſtitutam, quorum pleroſque aut æmulatione diſcordes, aut fide dubios, aut Hiſpanorum odio infenſos habui: plane ut eorum ſententiam nec mihi integrum eſſet non audire, nec tutũ ſequi. Et tamen inter haſce tenebras, ſuccedenteſque rebellium tempeſtates, in portum tranquillitatemque ſubductam eſſe Reipublicæ navim, unius feminæ gubernatione; enimvero non opis humanæ fuit. eſt omnino quod agnoſcam ac venerer pietatem tuam, cujus gratia me tuis auſpiciis Belgio moderantem divina Bonitas præſenti ope gubernavit. Iam vero quando huc Dei beneficio adducta res eſt, nec aliud quam animadverſio ſupereſt in eos qui Provincias turbaverunt; non omittam ſignificare Majeſtati tuæ, quid evertere præſentem rerum ſtatum maxime poteſt. Suppliciorum terror tanto exercitu quæſitus ſicuti jam perquam multos deſperatione veniæ fugavit in alias terras, magno utique cum Belgii detrimento; ita vereor, ne reliquos, dum à fuga ſiſtuntur, intra Belgium concluſos coactoſque, in factiones ac turbas acrius impellat.* MALE

apud

apud Belgas terrore veneratio comparatur. Qui hanc forte viam ſeveritatis inſtiterint, (utinam ipſa me fallam) Hiſpano quidem nemini plus acquirent invidiæ, quam potentiæ: Provinciis certe & civilia bella, & externorum arma, & poſtrema ſolitudinem adducent. Quam ob rem Majeſtatem ego tuam oro obteſtorque, ut Clementiæ divinæ, ac tuæ memor, ultione in quam paucißimos contracta, tuorum pœnitentiam, quam pœnam malis. Sic te, Reginamque, Dominos meos, cum recenti prole Deus Optimus Maximus diutißime fortunet. 1567.

Interea evulgato Margaritæ diſceſſu, proveniebant quotidie è toto Belgio honeſtiſſimi quique, publico civitatum nomine conteſtantes dolorem, jacturamque Provinciarum ex illius abſentia: iterque illi fauſtum anxia, uti fit, cura comprecantes. Finitimi quoque Principes officioſis tum literis tum legationibus idem præſtabant. Superavitque omnes Eliſabetha Angliæ Regina, tam bonæ caræque ſororis, uti ſcribebat, vicinitate in poſterum caritura: ſive is amor fuit in Margaritam, ſive ſollicitudo ex Albano ſucceſſore. 1568.

Officia civitatum: & finitimorum Principum erga illam: præſertim Angliæ Reginæ.

Illa autem ad 10. Febr. ornato jam diſceſſu, aucta ab Rege quatuordecim millium aureorum reditu, Februario menſe, Albano deducente ad Brabantiæ fines, ac Belgica Nobilitate in Germaniam uſque comitante, in Italiam venit: ubi magna occurrentium pompa ab Octavio marito excepta eſt, relicto apud Belgarum animos incredibili deſiderio ſui, quod ſecutæ deinde calamitates tantopere cumularunt, ut res ab illa geſtas non dubitarent identidem Belgæ Albano ipſi, ac Requeſenio, multo quam apud ſucceſſores conſuevit, honorificentius jactantiuſque denarrare, ac propemodum obtrudere, immo Duaci cum reſtituto ſtudiorum cauſa Franciſcano cœno-

Abit è Belgio Margarita aucta certe reditu à Rege, ac relicto apud Belgas deſiderio ſui: quod illi conſtantibus argumentis oſtenderunt.

1568. bið ex Margaritæ Parmenſis ære, adjecta
1574. eſſent, uti aſſolet, gentilitia ejuſdem Signa;
Ex litteris numquam illac populus præteriret, quin
Ioan. Gau- ad eorum aſpectum denudarent, reveren-
gerici, Frã- terque ſubmitterent caput. Quod deinde
ciſcani & ſtudium maxime patuit, cum ſcriptis ad Re-
aliorum. gem litteris, Parmenſem velut unicum re-
bus afflictis modum remediumque efflagita-
runt Belgæ, atque aliquanto poſt obitum
Ioannis Auſtriaci, cum Alexandro filio re-
ceperunt.

DE BELLO BELGICO

LIBER SEPTIMUS.

1568.

HActenus res Belgicas, etſi non pace florentes, haud perennibus tamen turbis agitatas, certe ad extremum compoſitas, priſtinæque tranquillitati propemodum reſtitutas; nunc aperta Provinciarum defectione, magnis utrimque exercitibus, majoribus odiis, plurima Ducum militumque clade funeſtatas dicere aggredior. Nec ſum neſcius, horum cauſas malorum in Albanum Ducem vulgo referri: nam etiam antequam ad haſce Provincias regendas accederet, ejus nomen Belgis ingratum erat. Ferebaturque, cum Carolus V. Imp. rebellionem Gandavenſium ulturus petiiſſet ab Albano, qua illos animadverſione dignos exiſtimaret; reſpondiſſe, Meritam eſſe contumacem patriam, ut funditus everteretur: offenſumque immiti reſponſo Cæſarem, juſſiſſe illum in turrim aſcendere, urbemque inde totam æſtimare: tum interrogaſſe, quot pellibus Hiſpanicis ad conficiendam æque grandem chirothecam (hoc enim ſonat Gallicum Gandavi nomen) opus eſſet? neque Albanum, quippe Imperatoris offenſionem ex vultu cognoverat, quidquam addidiſſe. Quæ res quoniam cum Principis & Urbis laude pariter conjuncta erat; ſeu vera ſeu ficta, facile Gandavenſibus credita, ab iiſque in reliquum Belgium cum Albani odio propagata. Et auxit ille præſentia

Malorum inſequentium propoſitio.

Quorum cauſa vulgo aſcribuntur Albano Duci. nempe ex odio in illum concepto;

ob ejus dictum.

ob reductos in Belgium Hiſpano-

1568. tia opinionem ſeveritatis, dum ad Provincias veluti ſubigendas armatus acceſſit: dum Hiſpanos milites in Belgium reduxit, eosque, & arces urbibus impoſuit: dum captis Egmontio, viro Belgis gratiſſimo, atque Hornano maris Præfecto, vocatiſque ad cauſam dicendam Orangio, ac reliquis conjuratis, auctor Regi fuiſſe dicebatur, ne cuiquam illorum ex nimia facilitate, qua ſatis peccatum erat, aliquid condonaret. Et ſane (ſicuti nonnulli diſſerebant) ſi poſcenti Orangio, ut ſua ipſius aſſeclarumque cauſa ab Rege torquati Ordinis Principe, non ab Duce Albano, ejuſque concilio, cognoſceretur, annuiſſet Rex; bellum tunc quidem ab iis haud inceptum fuiſſet. Sed irati Regis ſententia per inviſum miniſtrum, eoque invidioſe prolata, qua Orangius ſociiqve Majeſtatis damnabantur, boniſque exuebantur; juſto nimirum dolore illos ad arma compuliſſe videri potuit: atque adeo belli, quod inſecutum eſt, graviſſimi ac diuturni, ad Hiſpanos quam ad Belgas referri potius cauſam oportere, aliqui conficiebant: nempe homines ex eorum numero, qui, uti Polybius ajebat, belli cauſas atque principia perinde habent. Ego vero Albani perſeveram inviſamque Belgis adminiſtrationem ſicut fuiſſe belli occaſionem principiumque non abnuerim, ita non fuiſſe cauſam belli certum habeo. Altius enim multo hærebat cauſa. Nimirum inſita Orangio dominandi libido indignatione ac dolore ſtimulata, aucta acceſſu hæreticorum, opportunitate partium, omnium ferme ordinum oſtenſione, hæc profecto fuit cauſa: quæ ſi non hinc ad bellum faces accendiſſet, aliunde materiem incendii quæſitura demum erat. Nec enim deeſſe diu poteſt occaſio improbitati. In hoc autem felix Orangii facinus fuit,

ob damnatos proſcriptoſque Proceres.

Ex quo deducunt belli cauſam.

Lib. 3. hiſt. *ſed immerito.*

Aliunde illa deducenda.

quod

quod ab alterius odio patrocinium habuit. 1568
Nactus enim ille occaſionem ex Regis ſententia adverſum ſe, fratremque, & primarios quamplures lata ab Duce Albano; arma corripuit, tanto honeſtiori ſpecie, quanto ſe tueri, ſua repetere, ſocios, filium, patriam in libertatem aſſerere non æquum modo, ſed etiam glorioſum videri potuit. Hæc autem mihi, qua ſe ratione habuerint, enarraturo, Albani quidem Ducis, & qui ſecutus eſt, Ludovici Requeſenii res in Belgio geſtas breviore aliquanto circuitu perſequi conſilium eſt, ubi ipſe non habeam aut alia, aut ferme certiora quam alii. Quæ duo & in Margaritæ præfectura latius ut progrederer ſuaſere, & in Ioannne Auſtriaco, atque in Alexandro Farneſio ſuadebunt. Quorum multa, aliis non perinde nota, ex arcanis, quæ apud me ſunt, litterarum monumentis polliceri poſſum. In hac tamen ipſa rerum veluti ſumma, ſi quæ mihi explorata præ cæteris erant, & erunt ſane non pauca, explicate dicere non gravabor.

Conſilium narrandi præfecturas Albani & Requeſenii.

Et futurarum quidem calamitatum prænuncium interpretati ſunt aliqui, puerum Leodii natum bicipitem, quadrupedem, quadrimanum: quo portendi canebant monſtruoſum fœdus, complurium populorũ viribus conflandũ, quod brevi ſane conflatum eſt. Auxitq; metum apud obnoxios jam animos, ſecutum mox incendium Mechlinienſe. Etenim in ſulphurei pulveris molas ignẽ caſu, ſeu dolo injectum ſexaginta confecti pulveris doliola comprehenderunt, tam ingenti quatefactæ motu terræ atque fragore, ut pleræque Brabantiæ urbes, exaudito procul tonitru, nutantibus ædificiis trepidaverint. Quamquam ut arceri ſolent ab urbe hujuſmodi officinæ, non magna inſecuta eſt hominum pernicies. Minor tamẽ fuiſſet, & rario-

PRÆSAGITIONES futurorum.

Monſtrum Leodii.

Incendium Mechliniæ.

1568. res quotidie deplorarentur hæ ſtrages, ſi quemadmodum ſeditioſi invicem diſparantur, ne ex illorum coitione confletur rebellionis incendium: ita quæ tormentariam hanc peſtem componunt elementa, ſeorſim haberentur. Sed Albanus jactura potius, quam præſagitione commotus, Antverpiæ arcem fundabat, Paciotti machinatoris ingenio, Serbellonii judicio, quam maxima duorum millium operarum feſtinatione pariter ac ſucceſſu: nempe quod unius artificio, atque unius conſilio utebatur. Pentagoni forma extructa eſt moles, propugnaculis ad ſingula latera quam ampliſſime projectis: quorum quatuor, ab ſe Gubernator appellari voluit, Ferdinandum, Toletanum, Ducem, atque Albam: quintum Paciotto permiſit. Hæc autem arx licet arcibus per Europam poſtea fundatis exemplar diu extiterit: ac Paciottum, clarum exinde nomen, ea potiſſimum gratia Inventorem novæ munitionis appellaverint; haud tamen omnibus perinde probata eſt: cum ob alias cauſas, tum quod eo ſitu poſita ſit ad Scaldis ripam, quæ Brabantiam reſpicit, ut accedentes ab Hollandia hoſtes, urbemque invadentes arcere non poſſit, arcuiſſet autem, ſi illam in oppoſita urbis parte, verſus oſtium Scaldis, contra Hollandiam ſtatuiſſent. Excuſant id tamen aliqui, affirmantes in extruenda mole habitam tunc Albano rationem, qua ſibi potius ab urbe, quam urbi ab hoſte præcaveret. adduntque præterea, ſapienter eo fabricatam loco, quo in arcem inferre ſubſidium ex ſubjectis circa Provinciis promptum eſſet Hiſpano. quæ ſane cura fundatoribus arcium prima cenſetur. Hujuſmodi autem opportunitate caruiſſent, ſi Hollandiam verſus, munitionem excitaſſent. Ego vero non hoc potiſſimum ſpectaſſe Serbellonium

Arx Antverpia.

Forma ejus, quinque laterum.

Artifex

Situs non probatur ab aliquibus.

Hier Coneſtag. l. 3.

Defenditur ab aliis.

Adria Stopernus contra Coneſtag.

arcis magiſtrum mihi perſuadeo. Ne- 1568.
im, cum fundabatur arx, Hollandia
arebat minus, quam Brabantia: ideo- *non bene*
bſidio utrimque inferendo patuiſſet
, ſed arcis ſecuritati conſuluiſſe cre-
m eo maxime poſitu. Nam cum om-
e planities, qua ad Hollandos itur, *Cauſa cur*
ior aliquanto jaceat, adeo ut aggerum *eo loci poſi-*
u ſuſtinendus ſit fluvius, ne ſe cam- *ta ſit Arx.*
fundat ingenti vel pagorum ſtrage;
te ea in parte collocaſſent arcem, ubi
corruptis facile objicibus. illam aquis
entibus cogere ad deditionem ultro
t. cui obnoxia quidem malo minus
præſentia, ſolo altiore ſita. Quam-
ſecto dein Belgio, redactaque in ho-
poteſtatem Hollandia, illa quoque ex-
quæ non tum quærebatur, utilitas in-
i in arcem auxilii ex Provinciis Hi-
ſubjectis.

DEM tempore à Duodecimvirali con- *CONCI-*
quod Albanus inſtituit, criminibus *LIUM turba-*
dentium tumultuum ſine provocatio- *barum.*
gnoſcendis, vulgo ob crebra ſupplicia,
lium ſanguinis appellatum; Guliel-
Naſſavius Princeps Orangius, Antoni-
inius Comes Hochſtratanus, Floren- *Ab eo vo-*
allantius Comes Culemburgius, Gu- *cantur ad*
us Comes Bergenſis, Henricus Brede- *cauſam di-*
s, aliique à Belgio profugi Dynaſtæ, *cendam Pro-*
i juſſu vocantur ad Regii Procurato- *ceres Belgæ.*
cuſationes expoſtulationeſque audien-
ſeque ab objectis criminibus explican-
Sed illi, miſſo ſtatim libello ad Alba- *Non parent.*
cujus concilium negabant legitimum
nal Sodalium aurei Velleris, procul *Implorat O-*
communem cauſam ſatius habuere. *rangius pa-*
lic preces Orangius ad Maximilianum *trocinium*
em, ejuſque & Principum Germaniæ *Germanorū*
cinium imploravit, ut illorum aucto- *Principum.*
ritate

1568. ritate componeretur cum Albano controverſia: niſi forte id agebat, ut per ſpeciem rei componendæ, ſuſpicionem armorum, quæ jam parabat, Hiſpanis adimeret. Nec Cæſar, aut Imperii Principes abnuêre Belgarum patrocinium. Sed Albanus & Maximiliani litteris, & legato Bavariæ Duci, (quem reliqui Germani Dynaſtæ ut Regi gratum delegerant) non ſuo, ſed Regis hæc fieri mandato reſpondit. ſtatimque feſtinata cauſa, expectato tamen quem præſcripſerat dierum numero, cum intra eos dies nemo ſe ſiſteret, Albanus pro ea, quam Rex in illum tranſtulerat ad hujuſmodi quæſtiones vicaria poteſtate, Orangium, Ludovicum fratrem, ac reliquos edicto compellatos, Majeſtatis reos pronunciat, adjudicatis fiſco eorum bonis. Simul Bredæ Orangii oppido imponit Hiſpanum præſidium: ſimul ejus filium Philippum Gulielmum tredecim annos natum è Lovanienſi Academia, in qua litteris operam dabat, in Hiſpaniam mittit: ubi per occaſionem Catholicæ educationis, nomen obſidis occultaretur. Id, quod impotentius accepiſſe Orangius viſus eſt: execratus aſſiduis vulgo querimoniis immanitatem erga tredecennem filium, quem neque ætatis innocentia, neque implorata Lovanienſis gymnaſii privilegia ab injuria texiſſent. Cum tamen plures haud dubie ſentirent, gratam fuiſſe homini præcallido, omniaque proprio ex uſu metienti, captivitatem filii apud Regem: nempe, ut ſi res Hiſpana ſuperior foret, eoque ſuis ipſe dominiis exueretur, eſſet in quem Hiſpaniæ moribus innutritum ſuam Rex clementiam oſtentaret. Nam ſi ſecus, uti ſperabat, eveniret, adeſſe ſibi minorem natu Mauritium paternæ fortunæ comitem, & bonorum hæredem. Ex eodem concilio duodecimvirali, criminis ejuſdem

Qui pro reis agunt cum Albano: fruſtra:

Pronunciat Albanus ſententiam.

Mittit Orangii filium in Hiſpaniam:

Educator fuit Ambr. Morales nob. Theolog. ac Philoſoph. Ipſe in Apol. anno 1581.

Execrante id patre, ſed in ſpeciem.

Damnat ex eodem concilio quamplures alios.

rei

rei quamplurimum damnantur, quos Albanus emiſſis per Provincias Quæſitoribus compererat aut templa & ſacras imagines violaſſe, aut conciones, conſiſtoria, turbulentoſque cœtus habuiſſe: aut in Regem ſive obſcuris ſymbolis, & Gheuſiorum nominibus, ſive indutis palam armis conjuraſſe: aut demum iis operam, conſilium, vires præſtitiſſe. Quæ tamen intempeſtive parari in populum, prudentiores diſſerebant. Quin potius, dum plectebantur capita, blande corpus haberi, & conſopiri debuiſſe: ne ſi ſe commoveret, agitatione ſui facile ictus à capite declinaretur. Eodem impetu funditus exſcindi Albanus jubet Culemburgii Comitis ædes, Gheuſii quondam nominis natalem domum: excitataque ibi marmorea columna, addidit in baſi, & quidem quatuor linguarum, monumentum, *Ea in area ædes Florentii Pallantii ſolo æquatas eſſe, ob execrandam memoriam repetita in illa conjurationis adverſus Religionem, Eccleſiam Catholicam Romanam, Regiam Majeſtatem, ac patrias Regiones.* Ad hæc terrorem paulo ante addiderant nuncii ab Hiſpania, Carolum Regis filium à patre cuſtodiri juſſum; ſimulque Florentium Momorancium Montinii Dominum, quem allegatum à Margarita in Hiſpaniam ſupra narravimus, in Segovianum carcerem Imperio Regis abductum. Credebaturque, huic eadem, quæ Hornano fratri, objecta eſſe: illi autem Belgarum patrocinium plurimum obfuiſſe. Et de judicio quidem Montinii poſt annum capite damnati dubitatum non eſt: Caroli vero mortis, quæ hoc anno contigit, cauſſa, quanto incertior atque obſcurior, tanto avidius contumaciuſque à ſcriptoribus inveſtigata: INSITA hominum pleriſque libidine, abditarimandi, obvia prætereundi. Ego, quæ mei

1568.

Diruit Culemburgii domum.

Novus terror ab Hiſpania.

Ob Caroli Principis infortuniũ: Montinius. Carolus Princ. *& Montinii necem.*

De CAROLO Hiſpan. Principe.

1568. mei operis in Caroli cauſa reperi jure perſ... quar ſine cura reliquorum.

Indoles ejus. FEROX ac violentum Carolo ingenium fuit. Idq; ſtatim à pueritia obſervatum: cum oblatos interdum ex venatione lepuſculos ſua jugularet ipſe manu: eorumque aſpectu palpitantium expirantiumque frueretur. Quod à Veneto Legato fuiſſe animadverſum, *Deque ea quid conjectum ſit.* factamque inde conjecturam indolis videlicet inclementis, non minus quam de puero eruente oculos coturnicum judicavere olim Quint. 5. 6. 9. Areopagitæ; in commentatione legi rerum Hiſpanarum ab eodem Legato ad Senatum miſſa. Nec vero vanos ipſe conjectores oſtendebat in dies trucibus vaſtiſq; moribus, ac mente non uſquequaque ſui compote: ut I. B. Caſtaneus poſtea Vrban. VII. 4. Febr. Aloyſ. Cab. in Phil. 2. in l. 2. 6. & 8. & Adriā. L. 19. & 20. hiſt. multa de eo ſcribens ad Cardin. Alexandrinum Nuncius Apoſtolicus Archiepiſcopus Roſſanus affirmat. Et auxerat puero libertatem Philippi patris abſentia: ſimul indulgentia Maximiliani Boëmiæ Regis, qui cum conjuge Maria Caroli V. filia, pro Philippo Hiſpaniam moderabatur. Idque perſenſit avus Carolus Imperator, cum è Belgio, abdicatis regnis, in Hiſpaniam reverſus, inſpecto *Educatio: non probata Imp. Carol.* nepotis (erat tunc annorum undecim) ingenio, atque educatione, vehementer indoluit. At vero Philippus, multis nequidquam in ea Aloyſ. Cab. in Phil. 2. 16. cura pertentatis, hoc quoque adjecit, ut Carolum cum Ioanne Auſtriaco, & Alexandro *Complutum mittitur.* Alcala. Farneſio, Complutum mitteret: ſi forte in illa Academiæ celebritate, ut corpus cœli mutatione, ſic animus nova hominum conſuetudine convaleſceret. Sed Carolus ALIBI magis, quam alius fuit, mentiſque morbum locus non curavit, caſus nonnihil auxit. 1562. *morti proximus,* Nam è ſcalis alte prolapſus læſo non leviter cerebro, mox etiam vita à medicis deplorata, prope erat ut deponeretur; cum allato in morientis cubiculum B. Didaci

cor-

corpore, vovente Philippo, qui Mantua illuc advolarat, enixe acturum ſecum Romano Pontifice, ut ejus oraculo Sanctorum cultus Didaco liberatori decerneretur; repente præter omnium opinionem vitæ reſtitutus eſt. Sed non ideo mores mutavit inconſtans animi adoleſcens, patrique per omnia diſſimilis. Quo fiebat, ut & Philippus prædurius illum acciperet, & Carolus nihil haberet patris aſpectu moleſtius. Creviique cum ætate diſſidium, cum offenſus quotidie magis, diffiſuſque ejus moribus Rex, conjugium filiæ Maximiliani Cæſaris Carolo deſtinatæ ſine fine differret: eumque ab rerum cura publicarum procul haberet, eo nimirum tempore, quo Carolus permodeſte ſeſe agere putabat, ſi duorum & viginti annorum juvenis expectaret imperium. Hinc odium ejus in familiares & continuos patris, à quibus obſervari ſe, referrique ad Regem omnia, atque eorum conſilio differri nuptias, ſeque arceri à regnorum cura ſuſpectabat, atque interdum etiam minaciter objiciebat. Hinc quoque patrocinium ſtudiumque in illos, quos patri offenſos ejectoſque ſciret: in Belgas præcipue, quorum Legatos Marchionem Bergenſem, atque Montinium ſollicite complexus clam evocare ad ſe, tuerique illorum cauſam ferebatur ardentius, quam par erat: pollicitus iis, iturum ſeſe in Belgium ad componendos Provinciarum motus. Neque diſſimile vero crediderim, illam Margaritæ Gubernatricis querelam, qua complures litteras ab ſe graviſſimis de rebus ad Regem ſcriptas, dolebat ab Hiſpania in Belgium rediiſſe in eorum manus, contra quos ſcriptæ fuerant; ex hac Principis, & Belgarum qui in aula tunc agebant, familiaritate originem habuiſſe. Certe cum Albanus ex aula in Belgium

1568.

S. Didaci ope convaleſcit.

Madrid.

Diſſimilitudo ejus, & Patris, & averſio mutua: ob hæc potiſſimum duo.

Ex litt. Card. Nun. Apoſt. ad Card. Alex. 30. Apr.

Ex litt. ejuſdem ad eumdem 4. Febr.

Odium in familiares patris.

Patrocinium Belgarum ardentius quam oportuit.

vide an. 66.

Propoſitum abeundi in Belgium.

1568. gium diſceſſurus, Caroli manum oſculatum iſſet, attinuit illum minaci aſpectu Princeps, negavitque alium præter ſe illuc abiturum. Cumque Albanus à parente præmitti ſe diceret, ut Belgarum componeret turbas, in quas dare ſe filium Regis unicum Imperii hæredem, haud tutum eſſet; ira incenſus, prompto pugione, Ego vero, inquit, hic te ante confodiam: vixque ictum declinavit Albanus, cum iterum peti ſe à furente juvene conſpiciens, arcte illum complexus per ſpeciem ſupplicantis, ut à vi abſtineret erga veterem fidumque famulum; quantum poterat, ferocem ac juventa prævalidum coërcebat: donec luctantium ſtrepitu exaudito, accurrentibus qui ad velum præſto erant, Carolus in ſecretiora domus abſceſſit.

Conatus retinendi Albanum Ducem ab expeditione Belgica.

Ex eoque tempore decrevit in Belgium proficiſci, parente vel invito, atque ad ſponſam in Germaniam. Reque cum Ioanne Auſtriaco patruo, ac duobus aliis communicata, ut ſe comitarentur, oravit. Auſtriacus, cum omnia difficultatibus impedita, atque inexplicabiles exitus oſtendens, nihil perſuaderet; obſervaretque, Principem pertinaci animo in id incumbere; ratus haud dubie patrem ab aliis reſciturum, quæ præceps inconſultuſque juvenis agitaret, occupavit ipſe Regis gratiam promereri: præſertim veritus, ne ſilendo, fugæ particeps haberetur. Rex collaudata Ioannis Auſtriaci fide, compertoque dein ex aliorum indiciis filii conſilio: ac poſtremum à Raymundo de Taſſis, regio tabellariorum Præfecto, admonitus feſtinationis, qua Carolus equos popoſcerat ad longinquum iter celeriter commutandos; in ſumma animi fluctuatione, per omnia urbis templa preces ac ſupplicia imperavit: ſimul conſilium aliquorum inſignium doctrina virorũ, quibus

Ex ejuſdem litt. ad eundem 30. Ap. Marchio Peſcaræ, & Dux. Med. Rioſicci.

Abeundi propoſitum aperit Ioanni Auſtriaco: qui primum diſſuadet; deinde Regi rẽ detegit.

Rex à Deo auxilium,

quibus uti conſueverat, exquiſivit. Et Martini quidem ab Azpilcueta Navarri Doctoris ſententia (hanc enim tantummodo vidi ex omnibus) hæc ſummatim fuit: Non poſſe ab Rege, abſque gravi animæ noxa, negligi ſalutem regni: negligi autem, Carolo abire permiſſo. qui procul, eoque confidenter aperteque diſſidens à patre, regnum in ſtudia parteſque diſtracturus eſſet, non minus quã Carolo VII. Galliæ Regi contigit, ex Ludovici filii diſſidio, atque ad Burgundos fuga. Sed patris dubitationem exemit filii feſtinatio, quem poſtridie diſceſſurum Regi propere aperuit Raymundus. Ergo Rex non ultra deliberandum ratus, Ebolitano Principe, ac Feriano Duce, aliiſque duobus comitatus, filii conclave profunda nocte dormientis ingreditur: ereptoque, qui ſub pulvino latebat, gladio, ſurgere illum confeſtim jubet: increpitumque, quod patrem lenibus fruſtratum toties remediis, ad aſperiora ſed filio opportuna compulerit; ſcriniis apertis, ac libellis indeſubtractis, remotoque conſueto aulicorum miniſterio, cuſtodiendum certis ab ſe traditis hominibus relinquit. Qua in cuſtodia infelix Princeps, qui ſe paulo ante perpetua Procerum ubique apparentium, certatimque adorantium corona cinctum viderat: tunc à paucis, iiſque inviſis, ac verba, nutus, propemodũ & cogitata obſervantibus circumſeptus; poſt menſes omnino ſex, cum nullis aut Europæ Principum legationibus, aut Hiſpaniæ regnorum precibus placaretur immotus pater; ex morbo ob alimenta partim obſtinate recuſata, partim intemperanter adgeſta, nimiamque nivium refrigerationem, ſuper animi ægritudinem, (ſi modo vis abfuit) in Divi Iacobi pervigilio extinctus eſt. Quarto ante obitum die, cum animæ æque ac corporis cura-

1568. & à ſapientibus viris conſilium expoſcit ſuper filio.

1456. Paul. Æmil. in Car. 7. & Haræus in Phil. Bono

18. Ianuar. *Quem manè diſceſſurum noctu occupat.*

Ruigomez Eb. Princ. Gomeſ. Figueroa Dux Fer. Ant. Tolet. Priſor Legion. & Aloy, Quiſciada. *& domi cuſtodiendum ſiſtit.*

Ejus infelicitas,

& mors,

Ex lit. Caſtan. Nunc. Apoſt. ad

1568. Card. Alex. 27. Iul. Didacus de Chiaves. *pie obita.* *Cauſa, qua ſuper cuſtodia & morte Caroli in ſpeciem afferri poſſent* Ann. 1566. in fine. *Maurorum tumultus in Hiſpania: Belgarum factio adjuta:*

curationem ab aliquo jam tempore reſpuiſſet, mutata divinitus mente, Confeſſarium ſponte accerſiit, expiatiſque magno doloris ſenſu animæ noxis, ac miſſo qui erratorum veniam flagitaret à patre ſacrum manu cereum tenens deceſſit è vita. Scio hæc, uti enarrata ſunt a me, non placitura iis, qui atrociora quæque avide arripiunt, ſine ullo veri falſive reſpectu. Quorum ſi palato ſervire cura mihi foret, in promptu erat Maurorum tumultus, tamquam excitus hoc ipſo tempore fuiſſet à Carolo, ſollicitato ob eam cauſam Selimo Turcarum Imperatore per Micheſium Iudæum ex Hiſpania profugum; ut olim narrare me memini. Moverem ad hæc ſuſpicionem adjutæ à Carolo conjuratorum factionis in Belgio: eamque occaſionem interpretarer fuiſſe arreptam ab hæreticis, in Hiſpaniam deſtinandi multa libellorum millia ex Calvinianis Catechiſmis Hiſpanice conſcriptis: de quibus admonitum à Gubernatrice Margarita Philippum

Ann. 1566. Lyon. Ant. Gabu. in vita Pii l. 3. cap. 3. *Noverca, & privigni nimia familiaritas: Regis mors agitata.* Fran. Har. Annal.

Regem ſupra memoravi: & Lugduni Toloſæque repertas eſſe aliquot illorum arcas, ſcripſit ad eumdem Regem Pius V. Nec omitterem Iſabellæ Philippi conjugis mortem, paucis inde menſibus poſt Caroli obitum ſecutam: quaſi nimia familiaritas inter eos (nam Carolo deſignata uxor antea fuerat Iſabella) utrique fatum accerſierit. Denique agitatum à Carolo de Parentis nece, ſive ob regni cupidinem, ſive ob Regis odium, docerem ex ipſo, qui tunc adeo percrebuit, vulgi rumore, ut in Belgio Ovidianum illud ad hanc rem uſurpatum ſciam, auctore, ut ajunt, Opmero,

L. 1. Metam. *f*ILIV*s ante* DI*e*M *patr*I*os* I*nq*VI*r*I*t* I*n annos:* MDLXVIII

quo & Caroli facinus, & mortis ejus annum, lit-

litteris numerorum loco poſitis exprimerent. Sed hæc, uti arcana atque inacceſſa, facile iis ego ſcriptoribus reliquerim, qui per ejuſmodi oraculorum interpretationes, acuti diviniq́ue famam aucupantur. Mihi, ſuper id quod incomperta ſunt, etiam veris diſſimilia videntur. Namque, ut omittam illud de Caroli amoribus; ad quos diſtrahendos, ſi qui fuiſſent, non utique diſtuliſſet Rex filii nuptias cum Germana; ſi moliri aliquid adverſus Patrem Carolo inſediſſet in mente, profecto aut ipſe quotidie per ſe ſuaque manu conficere potuiſſet, juvenis videlicet firmatuſque animo contra imparatum ac ſenem: aut ſi tumultu excitato, adſcitaque aliorum opera decreviſſet uti, multorum haud dubie manibus eguiſſet. cadente igitur Carolo, non ſtetiſſent, opinor, reliqui: cum tamen Principis mortem nullius exitium conſecutum ſit. Quin Rex ipſe ad minuendam ex filii tum cuſtodia tum morte invidiam, qua tunc laboravit apud multos, præſertim apud Mariam Auguſtam Caroli amitam, quæ filiam libentiſſime deſponderat tot regnorum hæredi; nonne tam ſeveræ animadverſionis cauſam in ſcelerata filii conſilia retuliſſet? Et tamen ad eamdem Imperatricem ſcribens, negat filium ullius ſceleris compertum, ſed ob ipſius, certe ob regni bonum cuſtodiri debuiſſe. Et paucis poſt filii cuſtodiam diebus, miſſo ad Archiepiſcopum Roſſanum Pontificis Nuncium, Concilii Caſtellani Præſidem, ſuo Rex nomine illum edocuit, Novitatis ejus cauſam non eſſe aliam, ut Nuncius ipſe ad Cardinalem Alexandrinũ ſcribit, Præſidis verba referens) quam quod Religionis populorumque conſervationem ſanguini ſuo præhabere voluerit; coactumque propterea ſe, filium ſibi unicum ea ratione propemodum ſacrificare;

Marginalia: 1568. — *Incerta tamen hæ cauſa. aut potius falſa.* — 21. Ianuar. *Philippus de filii cuſtodia quid ſcripſerit.* — Didac. Car. Spinoſa. 24. Ian. *& quid referri,*

1568. crificare; ne, quibus affluebat à Deo, beneficiis nimis quam ingrate reſponderet. Immo addi Rex poſtea juſſit in litteris ad Principes, ad Regna, Rumorem alicunde increſcentem, Carolum filium agitaſſe aliquid in Regis caput, ex vano ac falſo eſſe. Sed fuerit hoc duobus Carolis, avo & nepoti proprium; alterum in deponendo, in amittendo alterum Imperio, ſcriptorum ingenia fatigaſſe. Ergo externo domeſticoque rigore pariter exterriti Nobiles, populuſque Belgarum, ut quiſque culpæ propior, fugam late capeſſere, pauci ſperare veniam, plures vim ac vindictam cogitare. parumque abfuit, quin Albanus ipſe ad Monaſterium Vallis viridis, religionis cauſa proficiſcens, ſtructis per ſilvas inſidiis, caperetur à Riſorio Nohotio: mox in ipſo monaſterio à Carloio Riſorii fratre, monachi veſtem quaſi ob Albani metum induto, necaretur.

& ſcribi voluerit. Idem Nūc. Apoſt. ad eumdem Card. 27. Ianuar. Carolus V. Imp. & Car. Princeps Hiſpan. *Belgarum timor, Conjuratio in Albanū.*

EXPEDITIO prima Orangii ex Germania in Belgium.

At vero Princeps Orangius hoſtem jam profeſſus, aditis Germaniæ Principibus, ac partim religionis partim propinquitatis gratia ad arma concitatis, præter Belgas & Gallos, ita rem compoſuerat, ut tripartito Provincias invaderent. Ex Iuliacenſi agro tranſmitterent Moſam Nohotii fratres, Duius, Villerſius, aliique, ductore Hochſtratano. Franciſco Cocquevillio, qui aliquot ſigna ex finitima Gallia ad exules Belgas adjunxerat, Arteſia attributa eſt. Friſia Ludovico atque Adulpho Principis Orangii fratribus cum Iuſto Schouvvenburgio commiſſa. Ipſe poſt hæc principia, valido cū exercitu ſecuturus, Brabantiam rerum caput ſibi delegit: magna multorum ſpe, brevi Albanum Hiſpanoſque è Belgio ejectum iri. Sed Hochſtratani copiæ à Sanctio Avila trans Moſam rejectæ primum, commiſſoque dein prælio cæſæ, Villerſio ac Duio captis. Cocque-

Præmittūtur qui bellum inferant. ex Friſia. Ex Iuliacenſi territorio ex Arteſia.

Sed vincūtur primi ab Avila,

Cocqvevillii exercitus, in quem Albani ro- *1568.*
gatu Coſſæum equitum Tribunum immiſe- *Secundi à*
rat Carolus Galliæ Rex, intra oppidum San- *Coſſæo Tri-*
cti Valerii compulſus expugnatuſque, ac Du- *buno,*
ces Lutetiam traducti, gladioque percuſſi. Sic *beneficio re-*
& ab Rege Carolo reddita eſt Albano Duci *gis Caroli.*
gratia, ob Arembergium cum auxiliaribus
copiis miſſum in Galliam: & conceptum Ba-
jonæ fœdus utrimque religioſe habebatur.
Longe tamen aliter in Friſia cœpta res eſt.
Intraverat eam Provinciam Ludovicus Naſ- *PVGNA*
ſavius, cum Adulpho fratre, aliiſq; Ducibus, *Aremb. &*
ac Dammo oppido, viciſque aliquot occupa- *Lud. Naſſ.*
tis, conſederat prope ſinum Dullartum: quẽ Dam.
olim ſinum memorabili clade, tribus ac tri- 1277.
ginta pagis ſimul hauſtis, effecerat mare.
Huc, ne progrederetur, occurrerat Friſiæ
Præfectus Arembergius cum Sardoa Hiſpa- *Arember-*
na Conſalvi Bracamontii legione, ſuoque *gii copia.*
cum agmine Germanorum: quibus addide-
rat aliquot vexilla Hannoniæ atque Arteſiæ
nobilitatis, reducta per id tempus ex Gallia.
Et primæ quidem velitationes feliciter ob- Carol. Dux
venerant: animatique in primis Hiſpani ad Geldr. du-
Dammi conſpectum, (ex quo ante annos tri- ctore Schẽ-
ginta Geldrum ejecerat inſigni relata victo- ckio.
ria Cæſarianus exercitus) oppidum pari for- *initio vi-*
titudine recuperant, fugatis Naſſavianis. *ctrices.*
Quos poſtera die aſſecutus Arembergius, ex-
ercitum continuit prope VVinſchotum, & *Locus cer-*
Hilligelæum cœnobium: gnarus latere ini- *taminis.*
bi cæcos paſſim hiatus, levi ſolo foras obdu-
ctos, intus aquis reſtagnantibus fallaces. I-
deoque quoniam & loco & equitatu erat
inferior, levibus præliis contentus, oblatam
à Ludovico Naſſavio univerſi exercitus pu- *Cunctatur*
gnam ſedulo differebat, dum Comitis Me- *Aremberg.*
gani copiæ, cum Martinenghi equitatu, quæ Com. Cur-
Groningæ ſubſtiterant, advenirent. Sed ob tius Marti-
tam moram cum Arembergius, tamquam nenghus.

1568. cum Naſſavio tacite colluderet, palam incre-peretur ab Hiſpanis pugnæ cupidis; impar invidiæ Dux, teſtatus omnia in diſcrimen ea feſtinatione dari, ſalutem rumori poſthabuit. Eductoque milite, aut verius militem ſecutus, paludibus quantum licuit evitatis, ſed inſidiis á Ludovico ſub imo colle diſpoſitis tantumdem admotus, aciem inſtruit, pugnam capeſſit: ac certus aliquo documento redarguere obtrectatorum voces, conſpicatus Adulphum Naſſavium ſtrenue redintegrantem ex adverſo prælium, quanta vi poteſt, in eum vadit. Et quamquam pila exceptus, inde tamen ferocior, ſclopeto primum, ſtricto dein ferro, Adulphum trajicit: ſimul ipſe infeſtis ab Adulpho vulneribus petitus, (renovato Bruti ac Tarquinii Aruntis exemplo) confoſſo prius equo, exanimis concidit, Adulphoque non procul expirante commoritur. Reliqua Arembergii exercitus, dum locorum ignarus in inſidias ſeſe induit, à Naſſavianis circumventus, ac magnam partem aut cæſus, aut ſaucius, intempeſtivæ fortitudinis pœnas dedit. Et quamquam flos ibi cecidit Hiſpanæ legionis, ſeptem ejus Signiferis, quinque Centurionibus interemptis: ac præterea ſex Groningenſibus tormentis, quibus nomen à primis Muſices elementis indiderant, ac multo ære ad ſtipendia militum amiſſis; unius Ioannis Arembergii, quam reliquorum omnium, jactura major fuit. Erat is familia Lignia, Barbanſonii Dominus ante appellatus, quam in Comitis Arembergii nomen ex dote germanæ uxoris immigraret. belli, ſi quiſquam alius, fideique præclarus: eoque donatus aurei Velleris torque à Carolo Imp. atque à Philippo filio Friſiæ Tranſiſelaniæque Provinciis impoſitus, ac poſtremum à Maximiliano Cæſare inter Imperii Principes adlectus.

Carpitur ab Hiſpanis.

Pugnat.

Ex lit. Mic. Barbanſon. ad Marg. Parm. 30. Maii Delr. l. 1. Alt. Belg. Tit. liv. l. 2.

Adulphum Naſſ. interficit.

& ipſe interficitur ab Adulpho

Exercitus Hiſp. caſus,

Vt, Re, Mi, Fa, Sol, La,

Elogium Arembergii,

I. LIGNIVS COM. AREMBERGII FRI: SIÆ EXPEDITIONIS HILIGERLÆÆ DVX

ctus. Ducis tamen conſtantiam, quam ille ſemper in bello tenuerat, in ſupremo hoc certamine, conviciorum impatiens amiſit. Quæque cauſa paucis ante hanc pugnam menſibus Momorantium Galliæ Comeſtabilem, virum ſummis parem, exitio dedit, ſcilicet ne videretur, uti ajebant, affini Condæo, cognatiſque Coliniis parcere; eadem Arembergium periculi certum, ne fidei dubius haberetur, animoſius quam prudentius in certamen ac mortem extraxit. Scio id à non nemine aliter enarrari, atque infelicis exitum pugnæ Arembergio tribui: qui ſive contemptu hoſtium ex pridiana velitatione conceptò, ſive cupidine gloriæ, quam cum Megano communicatam nollet; fatum ſibi atque exercitui properaverit: ſicuti & vulgo ſcriptum eſſe, mortem ejus non manu Adulphi Comitis, ſed gregarii militis contigiſſe. Sed ego præſentes pugnæ auctores ſecutus ſum. Illos autem facile falſos arguerim, qui ſcribunt, paucis interjectis diebus, dum Naſſaviani victores à Groningenſi obſidione ſubmoventur, ſclopo ictum obiiſſe Comitem Meganum. qui tamen annos ab hac pugna fere quatuor, Albani juſſu, Friſiam gubernavit, Arembergii extincti loco, legiturque Caroli Brimæi Comitis Megani nomen votivo monumento, quod ipſo Friſiam moderante poſitum eſt Leouardiæ, poſt enormem illam anni ſeptuageſimi primi ſupra ſeſquimilleſimum, aquarum eluvionem: ac non ante ſequentem annum ab ea exundatione, ſexto Idus Ian. Svvollæ, ut Friſiorum annalibus conſignatum reperio, Carolus Brimæus occubuit, vir belli ſane ſciens, & conſiliorum opportunitate Gubernatrici Margaritæ apprime carus.

[Margin: 1568. — *Mors ejus aliter ab aliis dicta.* — Thuan. l. 41. & alii. — *Megani mors non hoc tempore.* — Ann. 1572. 8. Ianuar. Pieri[9] Vinſemius l. 2. hiſt. Friſiæ. *Sed quatuor poſt annos contigit.*]

HAEC porro Arembergiana clades non magis extulit Orangii ac Fœderatorum animos

[Margin: *SVPPLICIA Nobil. ab Albano*]

1568. mos, quam ſtimulavit Albanum Ducem, ut feſtinaret ipſe in Friſiam cum exercitu, Ludovici conatum, antequam cum Orangio conſociaret copias, impediturus. Sed veritus, ne per abſentiam ſuam tumultus cieretur aliquis, captivorum Nobilium cauſa, eo ſe metu liberare ſtatuit: ira præſertim accenſus ob Arembergii cladem, irritatuſque præterea, quod inaudiſſet, à Ludovico Hiſpanos quamplurimos ſuſpendio necatos ob dolorem ex Adulphi nece. Et quamvis amicorum nonnulli, quibus haud perinde probabatur Albani conſilium, perſuadere homini adniterentur; Fruſtra timeri Belgarum tumultum, à quibus ipſe haberet ſecuritatis obſides, dum captivos haberet. Neque enim magis verendum, ne Belgæ, ſtudio in reos Dynaſtas, vi attentarent illorum libertatem: quam ſperandum, ob eamdem benevolentiam nihil eos moturos, ne populari culpa privatam Procerum cauſam prægravarent. His tamen Albanus facile contemptis, quippe à diuturna rerum experientia ſuſpicax, & ſuopte ingenio ab aliorum conſiliis, ſi ultro præſertim offerrentur, averſus, ac ſidus plane retrogradum: ipſis Calendis Iuniis, undeviginti ex Nobilibus conjuratis, Duodecimvirali judicio, perduellionis damnatos, Bruxellis in foro arenario, capite plecti jubet. Octo ex his Catholice religioſeque, reliqui undecim, ut erant hæreſim complexi, pertinaciter obiere: eoque illorum cadavera humo contecta, horum vero (præter quatuor primariæ nobilitatis) ſtipitibus alligata ſuper affixis capitibus, per agros relicta. Idq; ſecutis quoque diebus ſervatum eſt. Namque poſtridie eodem in loco, eodemque ſupplicio Nobiles quatuor damnati. Ex quibus Villerſius, ac Duius, qui nuper in Iuliacenſi prælio Duces capti fuerant, etſi pari uterque, hoc eſt

SVPPLICIA Nobilium ab Albano.

Diſſuadent illa amici,

Ipſe non movetur.

1. Iunii.

Plectit primum novendecim.

Deinde alios.

Riſorius, Carloius, Duius, Villerſius.

eſt integra religione, non pari tamen ſenſu deceſſere. Villerſius enim palam teſtatus eſt, ſe quidem ob beneſacta ab Albano damnatum, ſed illum non diu vindicta cariturum. Contra vero Duius, actis Regi Albanoque pro eo fine gratiis, populum oravit, ſibi ut ignoſcerent, ac divinam tunc maxime clementiam precibus conciliarent. Ad hæc, Vilvordiæ, ubi Antonius Stralius Antverpiæ nuper Conſul, Caſembrotius Egmontii aulicus à ſecretis, aliique eamdem ob cauſam attinebantur, conſimili per eos dies pœna finiere. Præfuitque horum ſuppliciis pro Albano Ioannes Spellius, celebris ea tempeſtate per Belgium Quæſitor capitalium cauſarum. quem paulo poſt multorum criminum reum, Albani juſſu in furcas actum magna Belgium gratulatione ſpectavit. Verum hiſce ſuppliciis proludebatur duorum Comitum neci, qui ſupremum funeſtiſſimæ tragœdiæ actum, magno hominum terrore, & majori (quod auctor nollet) indignatione complerent. Novẽ jam menſes in arce Gandavenſi cuſtodiebantur Egmontius, atque Hornanus. Quo tempore apud Albanum, Regem, Cæſarem, Septemviros Auguſtales, omnes ubique locorum aurei Velleris Collegas, (quibus videlicet inconſultis damnari poſſe neminem ejus Ordinis aſſeverabant) nulla pro reis prætermiſſa comperio officiorum genera: præſertim ab Hornani ſorore Maria Momorantia, atque à Sabina Palatina Bavarica Egmontii conjuge. Et hujus quidẽ libellus per Octavium & Margaritam Parmę Duces in Hiſpaniam tranſmiſſis, haud facile ſine commiſeratione legi à quoquam poteſt: dum aut jura Regi commemorat in cauſis Sodalium aurei Velleris ſervari ſolita, adnotatis legum capitibus, promptis exemplis: aut dum eidem revocat in memoriam labores,

1568.

& alios.

Ioan. Gronelt Spel, prevoſt de campagna, ò Droſſart rural.

Pro Egmontio, & Hornano multorum preces:

Maria Petri Erneſti Cõ. Mansfeldii conjux.

ac Sabina in primis pro marito Egmontio.

1. Octob.

Supplex ejus libellus

1568. res ſingulos, quos vir ejus annos nondum octodecim natus pro Carolo Imp. ipſoq; Philippo Rege, in Algerianis, Geldricis, Gallicis expeditionibus ac bellis, contempta toties morte, pertuliſſet: aut poſtremo dum clementiam Principis obteſtatur, ne velit infelicem matrem cum undecim innocentibus liberis, tanta cum jactura, atque dedecore, miſerum diuturnumque per omnes gentes exemplum circumferri humanæ calamitatis.

Non deſiſtit Regius Procurator.

Sed non ideo minus interea quæſtionibus inſiſtebat Regius Procurator, ex eo novem menſium ſpatio, menſes quatuor conficiendæ accuſationi accipiens ſibi, quinque concedens ad defenſionem reis. Hæc porro acta ſi, uti apud me ſunt ingenti explicata volumine, hîc ego per otium referrem: non dubito quin avidis talium in loco ſatisfacerem. Sed ſatius ſit, indicata quam pauciſſimis eorum ſumma, hiſtoriæ dignitati, ac lectoris feſtinationi juxta conſulere.

Objicit hæc utriſq; , inter alia quamplurima.

Objectū eſt Comitibus Egmontio atque Hornano, voluiſſe illos cum Orangio aliiſque Nobilibus, excuſſo Rege à Belgii dominatu, Provincias inter ſe partiri. Eo ſpectaſſe conatum ejiciendi Granvellani Cardinalis, qui eorum conſilia introſpexiſſet: nec umquam aut Cucullorum, aut Sagittarum ſymbolis conſpirationem utique indicantibus ceſſatum, donec Regem coëgerint, Cardinalem è Belgio revocare. Fœderis non modo conſcios fuiſſe, ſed etiam ab Egmontio Calembrotium à ſecretis intimum, qui ei aperuerat, ſe nomen fœderi dediſſe, domo non ejectum, imo ad omnia, uti ſolebat, adhibitum. Hornanum vero, cum miſſo à Gubernatrice ductori militum Beavorio ad expellendum Tornaco Villerſium aliosque conjuratos, favere debuiſſet, uti loco Gubernator, de illo urbe ejiciendo cum Magiſtratu conſultaſſe. Fœde-

ratis,

ratis, conſiſtorialibus, mercatoribuſque pa- 1568.
tronos ſeſe ambos præſtitiſſe, pollicitos iis operam vitamque ſuam. Teneramundæ cum Orangio, Ludovico ejus fratre, Comite Hohſtratano & paucis aliquot Fœderatis, de intercludendo Regi aditu in Belgium agitaſſe, ac ſæpe hujuſmodi conventibus interfuiſſe. Ghenſiis templorum popula oribus, à Flandria Egmontii Provincia Iconomachiam exorſis, non obſtitiſſe: Hornanum, eorum aliquos, ac præcipuum inter incendiarios Ferdinandum Martinum violatæ Religionis cauſa non ſemel cuſtoditum, è Tornacenſi carcere abire permiſiſſe. Magiſtratibus civitatum, quarum ipſi Gubernatores eſſent, opem in ſacrorum violatores efflagitantibus, eos non tuliſſe: mandata Gubernatricis adverſus hæreticos, contra ipſius Gubernatricis mentem hæreticis explicuiſſe: templa eiſdem ad conciones conceſſiſſe: aliaque (hæc ſane perplurima numerabantur) contraria hominibus, qui Provinciarum Præfecti, Senatorum intimi, Velleris aurei Sodales, ſubditique Hiſpano Regi forent, admiſiſſe. Ob quæ legitime objecta probataque, jure in Egmontium Hornanumque, (conficiebat Procurator) ut in Majeſtatis reos, pronunciandam eſſe ſententiam, eoſq; fortunnis & capite plectendos. Ad hæc autem Egmontius atque Hornanus (ſiquidem par erat ferme amborum cauſa) præfati, nolle ſibi fraudi eſſe, ſi ipſi, qui legitimum Ordinis aurei Velleris judicem tantummodo Regem haberent cum ejuſdem collegii Sodalibus; redderent aliis rationem ſui; ita ſeorſim reſpondere, ut pleraq; ab ſe facta pernegarent: multa interpretarentur: aliqua non abnuerent, ſed jure patrata confirmarent. Agitatum à ſe de mutando Principe, conſtanter inficiati ſunt. Hornanus etiam querimonias ſuper eo addidit,

Ex quibus animadvertendũ in eos conficit Procurator.

Reſpondent illi ad ſingula.

1568. dit, veluti offenſus. De intercludendo Hiſpanis aditu in Belgium, non negavit Egmontius in Teneramundano congreſſu dictum aliquid fuiſſe à Ludovico Naſſavio, diſſentientibus tamen ceteris: ideoque de colloquio, in quo definitum nil fuerit, non habuiſſe quid Gubernatricem admoneret. Cum fœderatis Nobilibus quatenus egerint, explicarunt. Nempe conjuratis, iconomachis, hæreticis à ſe aliqua permiſſa, ſed neceſſitate ac bono Religionis: quam in Flandria quidem non pauciores ſexaginta hominum millibus, qui conciones armati adibant, abſque dubio extinxiſſent, niſi eis aliquid indultum eſſet, quo templa Catholicis erepta reſtituerent, uti factum eſt. Nec minore neceſſitate Tornaci, atq; in Tornaceſio condonatum fuiſſe aliquid ſuperanti per ea loca hæreticorum multitudini. In Cardinalem jure ſe commotos, uti Provinciarum regimini perniciosum. Caſembrotium in familia retetum ob partes contra ſacrilegos ab eo ſuſceptas. Beavorio non eguiſſe Tornacum ſatis tunc quidem compoſitũ, ideoq; de illo Flandris præſertim rogantibus tribuendo conſultatum. Sic per alia accuſationis capita (namque omnia vel curſim delibare infinitum foret, ſiquidem unius Hornani cauſa ſexaginta capitum erat) eo, quo objecta fuerant, ordine, ſigillatim partiteq; ipſi percurrerunt. In quibus quantum crimina eluerint purgaverintque, mihi certo definire promptum non eſt. Scio equidem nonnulla ex iis à Margarita Gubernatrice utrique objecta apud Regem: imo conſilium illud partiendi Regias Provincias video etiam Oſnaburgi Epiſcopo in VVeſtphalia ſuboluiſſe, ſignificatumque ab eo Margaritæ per Cobellium ejus conſiliarium: idque ajebat, ſe multo ante à Comite Suarzemburgenſi, Orangii Principis affini, atque à Georgio

Egmontii Provincia.

Hornani Provincia.

Aliqua ex his etiam Gubernatrix illis objecerat.

20. Auguſt. 1566.

gio Hollio Tribuno Germano ſub cœnam exhilaratis audiviſſe, cum Daniæ quoque Regem in ea partitione nominarent. Quod & Margarita compoſitis ad Regem litteris non omiſit, uti nos in anno ſexageſimo ſexto memoravimus. Populus tamen, ſive ex odio in Albanum, ſive in Egmontium amore, judicium ferens, reum abſolvebat, culpamque omnem transferebat in Albanum invidiæ retinentem adverſus Egmontium, veterem belli æmulum, offenſumque ſuper hæc memorabant, quod olim alea ludenti multa aureorum millia victor Egmontius abſtuliſſet: ac poſtea in publica lætitia, dum uterque explodendo ad ſignum ſclopo ex provocatione contenderent, ſuperatus eſſet Albanus, ingenti Belgarum plauſu ad nationis ſuæ decus referentium victoriam ex Duce Hiſpano. Quæ quamquam aut vana, aut minora, vulgus tamen commiſerationi pabula undecúque congerebat. Neque ego alienum à vero crediderim, in hac reorum cauſa congeſtum plus invidiæ in Albanum, quam ipſe commeruerit. Quin etiam viros ſane quam graves affirmaſſe legi, poſt allatam ab Hiſpania capitis ſententiam, ſcripſiſſe Regi Albanum, in ejus patratione ſupplicii tardiorem effici quotidie ſe, ob ea quæ inde ſecutura prævidebat: Regemque iratum Egmontio partim ob fidem, quam is in Hiſpania dederat, non ſervatam, partim ob Margaritæ Gubernatricis iteratas de illo querimonias ad Regem, accedente Spinoſæ Cardinalis, qui pleraque tunc moderabatur, impulſu; increpaſſe Albani moram, remque protinus confici, ut pridem mandaverat, imperaſſe; diſtuliſſe tamen Albanum tamdiu ſupplicium, dum Orangio Brabantiam invadenti obviam ire coactus eſt. Hæc autem quamquam non perinde apud omnes fidem habitura, ego tamen à plu-

1568.

28. Auguſt

Populus in noxios habet. relata in Albanum culpanti æmulum, & victum.

Albano quantum culpa in hac cauſa.

apud Adrianum Stopernum.

vide an. 65.

1568. à plurium in Albanum odio deterreri nequaquam debui, quin, uti acceperam, memorarem. Sicuti neque populari favore in Egmontium præterire habeo, quod video ei à nonnullis crimini datum: nempe accepta illum pecunia diſſimulaſſe in Provinciis ſuis aliqua, quæ homo militaris, nec magnopere expendens, quo traherent hujuſmodi momenta Religionis, obfutura ſolido ſacrarum rerum ſtatui numquam exiſtimaverit. Hanc tamen culpam, cujus ego veſtigium nuſquam viderim inter accuaſionis capitat in quibus nihil utiq; per incuriam aut clementiam prętermiſſum eſt; facile mihi perſuadeo, nullam fuiſſe. Vtcumque res fuerit, in Egmontium atque Hornanum, Gandavo Bruxellas tertio Nonas Iunii advectos, ab Albano Duodecimviralis concilii ſupremo, delegata ſibi peculiari ab Rege facultate, quam in Torquatos Equites exerceret, capitis ſententia Regis nomine lata eſt: miſſuſque Martinus Rithovius Iprenſis Antiſtes, ultimæ neceſſitatis nuncius adjutorque. Et Egmontius quidem, etſi finem meritis ſuis longe imparem doluit, ingemuitque; compoſito tamen animo, uti fortem virum decuit, ſolum de uxore filiiſque ſollicitus, hanc Philippo Regi epiſtolam exaravit: cujus ego exemplar Gallica ſcriptum lingua (ſic enim ille ſcripſit) ad Margaritam à Chriſtophoro Aſſonvillio miſſum hic Latine reddo. DOMINE, *quando viſum eſt tibi, addicendum eſſe morti humilem fidumq́; tibi ſubditum ac famulum, qui non alio umquam intendit animum ac vires, quam in obſequium tui: proque, uti ſuperiora teſtantur, nec labori aliquando nec fortunis peperci meis, imo mille periculis objeci vitam ipſam; quam ego vitam numquam profecto tanti feci; ut ſi qua forte in re officere amplitudini tua vel minimum poſſet, non eam libentiſſime*

An diſſimulat aliqua Egmontius accepta pecunia.

Sententia capitis in Egmontiũ & Hornanum ab Albano dicta.

3. Iun.

1. Iulii.

Epiſtola Egmontii ad Regem poſt acceptam ſententiam.

eum morte centies commutaſſem. Propterea 1568.
non dubito, quin ubi explorate cognoveris ea quæ hic ſunt geſta, plane intellecturus ſis, quanta mecum injuria ſit actum, dum tibi de me perſuaſere id, quod ne cogitaverim quidem. Cujus rei teſtem appello Deum, precorque, ut huic animæ ante faciem ejus hodie ſiſtendæ reddat, ſi quid omiſi ex iis quæ Regi Provinciiſq; debere me credidi. Oro itaque te, Domine, nihil ultra oraturus, ut pro mercede laborum officiorumque meorum, commiſeratio te capiat aliqua conjugis meæ, atq; undecim liberorum, famulorumque, quos paucis aliquot amicis commendatos relinquo. Id vero facturum te, pro tua innata clementia, mihi certo perſuadens, vado mortem ſubiturus, quam excipio libentiſſime, certus hoc meo ſive multis ſatisfactum iri. Bruxellis, quinta Iunii, duabus à media nocte horis, anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo. Majeſtatis tuæ humillimus fideliſſimusq; atq; obſequentiſſimus ſubditus, ac famulus mori paratus, Lamoralius Egmontius. Epiſtola Regi tranſmittenda, Iprenſi Epiſcopo tradita, vitæque noxis apud eum confeſſione expiatis, noctis reliquum placando divino Numini, firmandoque animo, Iprenſi procurante, tranſegit: idemq; præſtitit, eodem Antiſtite, aliiſque adjuvantibus, Hornanus. Mane, ipſo pervigilio Pentecoſtes, conſpectum eſt in foro, Iuliani Romeri legione obſeſſo, ferale pegma pullo inſtratum panno, ac duobus pulvinis ante argenteam Chriſti patientis effigiem. Quo perductus ſub meridiem Egmontius, comitantibus Iprenſi ac Romero, poſt aliquot pias preces, exutus per ſe damaſcena toga, abjectoque pileo, ac paulum cum Iprenſi collocutus, in genua procidit venerabundus ante Crucem, nocturnoque capitis tegumento ad oculos producto, à carnifice, qui ſub pegmate

Ad mortem ſe tota nocte parat Egmontius.

mane in forum producitur,

& capite plectitur.

1568. *Idem Hornani finis.* re latuerat, quemque olim famulum ejus à pedibus fuiſſe ferunt, obtruncatus eſt. Secutus deinde Hornanus eadem conſtantia ictû carnificis excepit. Vtriuſque capita geminis præfixa pilis ferreis duas horas ſpectaculo fuere. Corpora ſtatim avecta in vicina templa, ac poſtridie cum capitibus ad ſuarum quæque juriſdictionem oppida tranſlata, atque honorifice condita. *Luctus inſolitus in Egmontii nece:* Funeſtum Egmontii finem (namque hic in omnium amoribus erat) doluere Belgæ odio majore, quam luctu. Fuere, qui linteola, contempto periculo, Egmontii cruore conſperſerint, ſervaverintque, ſeu monumentum amoris, ſeu vindictæ irritamentum. *non ſine multorum minis.* Alii plumbeum loculum exoſculati, ultionem minitari nullo delatorum reſpectu auſi ſunt. Nec defuere, qui acria illa Belgarum ſtudia, execrationemque Albani nominis animadvertentes, affirmarent, ea cæde ſtabilitas tunc primum eſſe Fœderatorum partes: *& præſagitionibus,* præſagirentque brevi Belgium omne tumultibus, contra quam Albanus exiſtimaverat, involvendum. Crevitque de ea præſagitione inde quoque ſermo, quod ſtatim poſt patratam necem, in agro Lovanienſi ſanguinem pluiſſe nunciatum eſt: *oſtento firmatis.* FACILI multitudine ad ea credenda, quibus odiorum ſuorum cauſa haberi divinitus rata videatur. Et ſane ab aliquibus haud dubitatum eſt, quin conſultius egiſſet Albanus, ſi clam punito Egmontio, non eam ſcenam ac pompam ingratæ nimium populo tragœdiæ conquiſiſſet. *Inde acre odium in Albanum.* Etenim MALE admoventur oculi ſpectando illius ſupplicio, cujus cauſam commiſeratio meliorem facere videatur. Sed homo in terrorem, quo tunc opus exiſtimavit, intentus, invidiam odiumque ſui facile poſthabuit. Fertur Gallicus legatus, qui ſpectaculo occultus interfuit, ſcripſiſſe ad Carolum Regem, *Vidiſſe*

ſe in

ſe in Bruxellenſi foro decuſſum illum verticem, 1568.
cujus virtute bis Gallia contremuerit: clades Carol. IX. Rex.
ſignificans illatas Gallicæ Nobilitati ad Sanctum Quintinum & Gravelingam: quarum *Dictum*
prior magna ex parte, poſterior quanta erat, *Gallici legati,*
Egmontio debebatur. Deceſſit annos natus
quadraginta ſex, relictis ex Sabina Bavarica, quam Spiræ præſente Carolo V. Imp. du- *Elogium*
xerat, feminis octo, maribus tribus: quorum *Egmontii.*
primus patris virtutes, ſecundus non niſi odium in Hiſpanos relictum ſibi putavit à patre, ex tertio Regi fido ſoboles tantummodo ſuperfuit. Fratrem habuit, qui Carolum Carol. V.
Cæſarem ſecutus in Africam, obiit in Italia: Imp.
ſororem, ex qua nupta Comiti Vadamontio nata eſt Franciſca Henrici III. Galliæ Regis uxor. Nobilitas familiæ pervetuſta: potentia olim major, cum Geldriam Egmontii Duces obtinebant. Genti cognomentum ab Egmontio, oppido in extrema Batavia ad littus occidentale, ex quo Comitis appellationem ſemper uſurpavit Lamoralius, quamvis Gaveræ ad Scaldis ripam ſitæ, non procul Gandavo, Princeps eſſet. A Carolo V. creatus aurei Velleris Eques, à Philippo Rege nobiliſſimis Provinciis Flandriæ atque Arteſiæ præfectus eſt. Vir plane dignus, qui ob heroicas animi corporiſque virtutes longe alium ſortiretur vitæ finem. Quamquam illa ipſa mortis infelicitas (ut commiſeratione creſcunt omnia) non parum amplificavit virtutum opinionem, & filiis in paternorum bonorum poſſeſſionem à Philippo Rege *& Hornani.*
revocatis, fraudi non fuit. At vero Philippus Comes Hornanus, & ipſe aurei Velleris Eques, quatuor annis natu major Egmontio deceſſit: Montinio fratre capitis quoque damnato ob eamdem cauſam in Hiſpania, quo eum cum Bergenſi Marchione legaverat Gubernatrix. Neque Hornano minor, quam

Eg-

1568. Egmontio, nobilitas erat ex Gallica Momorantiorum gente; cui ſe parem utique præſtitit, rebus ad Sanctum Quintinum ſtrenue geſtis, præfecturiſque tum Belgici maris, tum prætorianorum militum magnifice adminiſtratis: cum militiæ rudimenta poſuiſſet Carolo Imperatore, cui ob Hornam Cæſarei juris arcem inter Geldriam Brabantiamque ſubjectus erat: ducebatque inde Comitis titulum, quamvis aliorum in regiis Provinciis oppidorum arciumque potiretur. Defleri profecto haud modice potuiſſet hujus viri mors, ſi non Egmontius omnium lacrymas conſumpſiſſet.

EXPEDITIO Albani in Lud. Naſſavium. His in hunc modum peractis, toto impetu in Friſiam movere ſtatuit Albanus, præmiſſo cum parte copiarum Chiapinio Vitellio caſtrorum præfecto; qui Groningam ingreſſus, eam urbem, contra Ludovicum Naſſavium obſidentem, ſtrenue defendit. *Vitellius Groningam defendit.* Tum ipſe juſtis exequiarum, mœſta militum pompa, ſolutis Comiti Arembergio; *Exequiæ Arembergii.* Bruxellis, exeunte Iunio, contendit Antverpiam: relictoque ibi Gabriële Serbellonio cum octo Buldoc. Germanorum centuriis ad arcis urbiſque *Albani exercitus iter.* præſidium, ſubſtitit Buſcoduci, expectato Creſſonerio cum ſeptemdecim curulibus tormentis. Inde profectus ſub initium Iulii, Arnhem. trajectoque apud Graviam Moſa Arenacum Overiſſel. Geldriæ, deinde Daventriam Tranſiſelaniæ pervenit. Vbi paulum retinuit exercitum, certior ab exploratoribus futurus, an pontes aliquot ſuſtinendis tormentorum oneribus pares forent. Et illi non longius multo provecti, tympanorum ſtrepitu procul exaudito, mox & vexillis quatuor inſpectis, illico ad Albanum redeunt, adventare hoſtem, inque proximo eſſe referentes. Is, etſi *Exploratores ramiſſi* ægre adducebatur ut crederet: quia tamen à ſpeculatoribus diverſæ, uti aſſolet, natio-

nis

nis id aſſeverabatur, propere Tribunos Præfectoſque admonet, pugnæ aciem inſtruit, ſimul alios, qui propius obſervent hoſtium numerum ac vires, immittit. Quibus inde digreſſis in conſpectum veniunt vexilla quatuor prælata totidem curribus velo ac fronde inte&ctis, in quibus nova nupta, magno agreſtium circumludentium comitatu, in vicinum pagum, belli ſecura vehebatur. Enimvero re ad exercitum relata; non magis deridiculo fuit exploratorum incuria, quam ludo ea ruſticorum inter arma ſimplicitas: verſoque proinde in hilaritatem repentino illo pugnæ apparatu, præteriens ante aciem ſponſa, feſto ſcloporum plauſu conſalutata eſt. Manſitque facti memoria in VVallonica militia, ut procurſatores exploratoreſque ſi reditum ad ſuos paulo meticuloſius feſtinaverint, Num ſponſam viderint, militari joco interrogentur. Sed Albanus damnata ea mora, moræque auctoribus acriter increpitis, Groningam intravit Idibus Iuliis, paulo ante meridiem. eaq; ipſa hora, ut erat in equo, exploratum hoſtium caſtra, quæ tribus Groninga millibus paſſuum aberant, ipſe paucis comitatus recta contendit. Reverſus, ac relicto ad urbis præſidium Brunſvicenſi Duce, ſequenti die (nam celeritate opus erat) in hoſtem vadit. Erant ei peditum millia ferme duodecim, tria equitum, veterani plerique, centuriones præſertim, ordinumque ductores. Nec pauciores pedites Naſſavius numerabat, equitatu inferior erat, auditoque Albani adventu, ſex inde paſſuum millibus caſtra moverat, ſubitarioque vallo & aquis circumſepſerat. Inſecutus illos Albanus jubet Gaſparem Roblæum Billii Dominum, aſſumptis ex equitatu peditatuque mille ac ducentis ſclopetariis Hiſpanis atque VVallonibus, bifariam aggredi caſtra, non tam

1568.

Eorum ridiculus error.

Ex quo factum militare proverbium,

15. Iul.

Numerus copiarum Albani: & Ludov. Naſſavii:

Hujus caſtra, invadunt Hiſpani.

1568. ſpe tunc quidem eorum potiundi, quam ut exploraret vires hoſtium, eoſque moraretur, dum Creſſonerius tormenta promoveret. Sed tantus ſclopetariorum ardor, vel potius tanta hoſtium ignavia, ſive diſſenſio maxime Germanorum fuit, ut deſertis ex utraque parte munitionibus, in fugam ſe ultro conjecerint. reliqui incenſis, quæ poterant, caſtris, ſubtraxere ſe pugnæ. Ex quibus haud pauci, dum nullo ordine, nullo Ducum reſpectu diffugiunt, aut foſſis ac paludibus cum equis hauſti, aut ab inſequentibus, abjectis turpiter armis, proculcati ſunt. Cæſi ex hoſtibus paulo ſupra trecentos, ex Regiis non niſi novem: majori haud dubie ſtrage futura, niſi ſuos Albanus ſigno revocaſſet, veritus ne obſcuro jam cœlo in cæcas fallenteſque ubique foſſas, inextricabili errore, ſeſe milites induerent. Sed quinto poſt die compenſavit. Etenim juſſis Cæſare Davalo Marchionis Piſcariæ fratre, & Curtio Comite Martinengho cum aliquot turmis fugitivos non deſerere, ipſe cum exercitu, una ante mediam noctem hora, Groningam rediit: ſtatimque evoluta nondum nocte, Dux inquies, & occaſionum haud ſegnis, cōpias educit, ac duodecimo Kalend. Auguſti hoſtem aſſequitur.

Fugientibus inde Naſſavianis.

& aliquibus eorũ interemptis,

21. Iul. SVBSTITERAT Naſſavius in aditu Friſiæ Orientalis, ad Gemingam pagum, inter ſinum Dullartum, ac flumen Amiſiam. Habebat à tergo Emdam, partium amicam urbem, excepturus inde commeatum per Amiſiam, atque Orangium fratrem è Germania venientem: circum, paludes crebræ, & confuſa aquis itinera abſterrebant ſubiturum hoſtem: ſolum à fronte inter ſubjectos inſtabileſque cœno campos, callis unus contra fluvii tumores late firmatus eminebat, atque excurrebat in caſtra pagumque, iſque,

PVGNA ad Gemingam.

Ems fluv.

Situs caſtrorum Ludov. Naſſavii.

Dicco.

iſque, tormentis decem oppoſitis inacceſſus. 1568.

Sic ille caſtris locum delegerat, munieratque. Sed TIMORI nulla munimenta ſatis ſunt. Timorem auxerat iterata Germanorum ſeditio paulo ante priorem cladem cœpta. Cum enim aliquot illorum cohortes, quia ſtipendia non ſolvebantur, Naſſavii Prætorium circumſtetiſſent, exprobrantes, quod eorum aliqui cogerentur fame emori, pane biduum non guſtato, ideoque transfugium minarentur; promiſſis à Iuſto Schouvvenburgio in ſequentem diem viritim ducenis placchis, repreſſa utcumque ſeditio eſt: quod tamen ſtipendium, ingruente ſubitaria, uti narravimus, ab Duce Albano pugna, perſolvi non potuit. Idcirco miles apud Gemingam à fuga conſiſtens promiſſa repetebat, inſtaurata ferocius ſeditione. Quæ Albano ex captivis cognita, atque in exercitum de induſtria evulgata, adeo militum animos erexit, ut Centuriones ferme omnes, magno nationum certamine, ſibi expoſcerent invadendum ipſum tormentorum ſuggeſtum, id eſt periculi ac belli ſummam. Ex quibus Lopeſii Figueroæ cohors, in campos deſcenderat ad Albani ſiniſtram per fluminis aggerem ducentis exercitum, juſſa demum eſt id attentare. Habebat hæc cohors pleroſque militum armatos eo prægrandium tuborum genere, quos furcillis operoſe librandos, ab Duce primum Albano tranſlatos fuiſſe ad uſum campeſtris militiæ, ſupra memoravimus. Hi ergo, dum Albanus quaſi à fronde aggreſſurus hoſtem, objectis contra ejus tormenta vimineis corbibus ſeſe communit, ac levibus aliquot prælhis interim proludit; ſtrati prius humi, fuſiſque ad Deum precibus, (Figueroa inſigni erga Dei Matrem fiducia verba præeunte) per cœnum ac paludes eniſi, è latere in acclivem tumulum ag-

gerem-

Timor in caſtris ex ſeditione militari, prius incepta,

Scuta quatuor.

nunc iterata: & Hiſpanis nota,

Batteria.

Dicco.

Quorum aliqui obliquè vadunt in ipſa hoſtium tormenta.

Lib. 6.

Alii aggrediuntur à fronte.

Priores tormentario

1568. ge remque tormentorum inſiliunt, paucis ab ea parte aditum initio propugnantibus, quaſi per ſeſe tutum: mox aliorum accurſu, poſt atrocem dimicationem, tormentis denique potiti, viam, quæ una aggrediendis caſtris erat opportuna, ceteris aperuere. Qua parte immiſſæ Albani legiones non modo caſtris exutum extra munimenta vallumque pepulere hoſtem, ſed inde palantem vagumque, quantum ad Amiſiam patebat infra ſupraque campus, continenti ſex horarum internecione deleverunt. Etenim (uti ſcribit ad Margaritam Auſtriacã Hubertus à Valle, qui prælio interfuit) numquam majori aut ignavia aut contumacia pugnatum eſt: ſi pugna tamen illa, & non verius ſtrages fuit. Plerique Germanorum abjectis ad pedes armis quaſi ſe dederent, eo promptius trucidati: multos abſumpſere paludes, in quas ſe alter alterum in fuga trudebant: plures ferrum, cui terga dabant, velut obnoxia virgis mancipia: plurimos vero flumen Amiſia, quo ſe præcipites immittebant, licet nandi rudes, atque armis graves, eoque ſtatim plerique abſorpti, paucis exceptis, qui dum aquis aſſueti tranant, à ſclopetariis in ripa, tamquam anates, per ludibrium figebantur. Ferunt, viſa ab iis, qui ſinum Dulartum forte navigabant, pileorum aquis innatantium multitudine, (nam mare, quod certis increſcit ac decreſcit horis, in receſſu aquam fluminis, ſimulq; cadaverum exuvias ſecum attraxerat) intellectum eſſe, magnam enimvero pugnam ſtragemque proximis in campis fuiſſe commiſſam: atque ex pileorum forma longe ab aliis diverſa, qua Germanæ cohortes ac turmæ pro galeis utebantur, judicatum, penes Hiſpanum ſtetiſſe victoriam. Quo factum, ut nuncius rei bene geſtæ Groningam propere immiſſus ab Albano,

Suggeſtu potiuntur.

& ceteris aperiunt viam ad necem hoſtiũ.

26. Iul. Marg. Par.

qua maxima, ſi umquam;

Ems.

& par ignavia hoſtili fuit.

Victoria fama miro modo Groningam perlata.

Bern. Méd. lib. 3.

no, repererit præter omnem opinionem ac fidem, civitatem rumoris jam plenã, cladiſque ac victoriæ non ignaram, nempe ex mercatorum nautarumque narratione præmonitam. Sic olim confligente cum Sabinis Romano exercitu Anienis ad ripas, viſa Romæ in Tiberi, in quem devolvitur Anio, cognitaque fluitantia Sabinorum arma, victoriæ gaudium nunciis præripuere. Cæſorum numerus ab iis, qui interfuere, varie proditus. Propius vero habitum, ex hoſtibus non pauciores ſex millibus, ex regiis non plures ſeptuaginta deſideratos. Quamquam duodecim millia paſſuum oppletus cadaveribus hominum equorumque campus immenſam oculis cædem late ſubjiciebat. Nec parum prædæ fuit viginti hoſtium ſigna, decem majora tormenta, ſexq; illa muſica Arembergio nuper ablata, ingens Naſſavii, Hochſtratani, & Schouvvenburgii ſuppellex, impedimenta demum omnia in manus Hiſpanorum devenere. Hochſtratanus pridie quam pugnaretur, à caſtris æger abierat. Schouvvenburgius ſub pugnæ principia cladi ſe ſubduxit. De Naſſavio incertus primum rumor emanavit, relatis ad Albanum armis ac veſtibus, quas illo ipſo induerat die: dein reſcitum eſt alio veſtitu procul ab hoſtium conſpectu fluvium tranaſſe, intellectúmque veſtes conſulto reliquiſſe, ut pro mortuo habitus quæri deſineret. Plane renovari viſa eſt, in hac Friſiana Provincia, Cæſaris Germanici olim victoria ex Arminio ad Viſurgim, alterum Friſiæ amnem: adeo cum barbaris ad Romanorum ſatietatem ludumque cæſis, cum ſtrage tranantium Viſurgim, cum Arminii non agniti fuga: cum prælio totidem horarum ad noctem producto, cum campo totidem millia paſſuum cadaveribus ſtrato: hæc, quam dixi ad flumen Amiſiam, pugna conſenſit.

568.

Tit. Liv. l. 1.

Simile quid apud priſcos Romanos.

Numerus cæſorum & prædæ.

Thuan. lib. 41. hiſtor. ait ex regiis octo ſolum obiiſſe, alii quindecim

Callida Lud. Naſſ. fuga.

Tacit. l. 2. annal.

Similitudo hujus victoria ex Naſſavio, & Cæſaris Germanici ex Arminio in hoc eodem loco.

1568. ſenſit. Nec diſpar utrobique victoriæ monumentum ad poſteros erectum à Ducibus ex hoſtium ſpoliis, niſi quod in Trophæi dedicatione modeſte omiſſam ab Romano memoriam ſui, Hiſpanus liberaliter adjecit: ideoque Germanici appellationem in titulo fama ſubſtituit, Albani nomen invidia cito delevit. Scio hanc victoriam miraculi loco aliquibus habitam, & Pontificis Pii V. precibus, qui Albanum & litteris & pecunia in Gheuſios animaverat, attributam. Certe Chriſtophorus Aſſonvillius, qui Albanum intimus conſiliarius comitabatur, rem uti erat geſta perſcribens, affirmat: Conſideranti ſibi delectum à Naſſavio locum, ex una parte adeo & ſitu & ingenio munitum, ut longe majorem, quam Albani, exercitum contemnere tuto poſſet: ex altera tam repente, tam facile à paucis expugnatum; merito hanc victoriam miraculi ſimilem videri. Et Albanus, ipſa quæ pugnam excepit nocte, nihil prius habuit, quam ut victoriæ nuncium mitteret ad Pium Pontificem. Qui, ut preces pro eventu certaminis ad Deum ſollicite fuderat, ita voti compos, trium dierum ſupplicatione ad tres urbis Baſilicas, non ſine feſto tormentorum ſono, lætiſque per urbem ignibus, divinæ clementiæ grates perſolvit. Ego vero, etſi affirmare non habeo, divinitus hoc factum: cum longe minor in acie ſeditio & conſternatio afferre plurimum momenti quotidie ſoleat, tamen cum ad facinus reſpicio Hiſpanæ cohortis, quæ in apertum diſcrimen itura, admonente Lopeſio Figueroa advocandos eſſe Superos in ſocietatem communis cauſæ, humi proſtrata, imploratoque etiam ſupra uſitatum morem, multis precibus ac votis, magnæ Dei Matris, Divique Hiſpaniæ tutelaris auxilio, intrepide feliciterque

De hoc Trophæo infra, & in principio lib. 8.

Attributa hæc victoria precibus Pii V.

27. Iul.

Qui pro ea gratias Deo agit ſolenni ritu.

An hæc victoria dicenda divinitus conceſſa.

Pietas Hiſpanæ cohortis,

citerque inter hoſtium tormenta victoriam inchoavit; profecto aſſeverare non dubitaverim, ſi quid in ea pugna divinitus contigit, Hiſpanorum quoque pietatem meruiſſe è cœlo victricem illam opem, & eiſdem ad victoriam humana vi comparandam non defuiſſe virtutem. 1568.

FVROR Sardoæ legionis,

In reditu victoris exercitus, audax ſceleſtumque facinus admiſſum eſt, quod Albani aliorumque lætitiam magnopere interturbavit. Ibat poſtremo in agmine Sardoa legio, quæ ut in ejus loci conſpectum venit, ubi pridem multos commilitonum cum Arébergio Duce infeliciter amiſerant; inſurgente ira, ſocios ulciſci decernunt memorabili furoris exemplo. Nam cœpta nondum luce, in proximos vicos ignem conjiciunt, ducto à villa principio, ad quam confugientes à pugna Hiſpanos, à ruſticis proditos fuiſſe Naſſavianis victoribus inaudierant: inde in alias circa domos ac pagos diverſi peſtem extendunt, tanto ſucceſſu ob tecta flammis obnoxia, vento præſertim in ſcelus conſpirante; ut à ſinu Dullarto in Orientalem Friſiam quantum oculi ſpectare poterant, ferali omnia incendio conflagrare conſpicerentur. Perculſus relucente late flamma Dux Albanus, hoſtiumque fraudem facile ſuſpicatus, ubi ſuorum ſcelus & cauſam comperit, ſiſti repente incendiariam legionem ab univerſo exercitu jubet, accitoque illius Tribuno Conſalvo Bracamontio, increpitoque, quod eo permittente tantam Friſiæ Regiique cladem intuliſſent: (nam & pagi aliquot arſerant Regii patrimonii) quodque in Arembergium contumaces fortiſſimum Ducem ad pugnam importune compuliſſent; militum alios, qui ſcelus inceptaverant, eodem loci temporiſque veſtigio ſuſpendi; alios, præſertim qui ſupplendæ legioni adjuncti erant,

ulciſcentis Arembergianam cladem, incendio plurium pagorum.

Mulctatur ab Albano incendiaria hæc legio:

eoque

1568. eoque culpæ immiſti videbantur, ipſumque Bracamontium Tribunum, mutare militiam imperat. Nam hoc quoque militaris animadverſionis genus retentum eſt ex antiquorum diſciplina, qui equitem ſæpenumero in peditem, hunc in funditorum numerum, ignominiæ cauſa transſcribebant. Quamquam hujuſmodi pœna non magnopere milites affecit, in aliis deinde legionibus parum immutato gradu receptos. Centuriones, Subcenturiones, Signiferos, & ſuper omnes, Tribunum ea ignominia pupugit, quibus in ordinem redactis ad gregarios milites deſcendendum erat. Itaque eorum aliqui, ac Tribunus in primis, abire militia, quam illo dehoneſtamento militare maluerunt. hunc tamen Albanus, ea nota placatus, in gradum non poſt multō reſtituit. Exauctorata in hunc modum mulctataque legione, ſed non ideo jactura Provinciæ cōpenſata, quæ decies centena florenum millia exceſſiſſe credita eſt; victor Albanus Groningam, ipſo D. Iacobi pervigilio, cujus opem in acie ſenſerat, ingreſſus eſt: juſſiſque Groningenſibus Gniſſium deſignatum pridem loci Epiſcopum, & Meganum Comitem pro Arembergio Provinciæ Præfectum accipere; utrique ſtatui firmando arcem Antverpianæ perſimilem, Vitellii ac Paciotti opera inchoavit. Quibus ita ordinatis per Hollandiam, Bruxellas rediens obvium habuit Federicum filium natu maximum, Oſchæ Ducem, magnum Calatravæ Ordinis Commendatorem, cum duobus millibus, & quingentis peditibus ab Hiſpania deportatis, regiaque pecunia, opportuno nempe ſubſidio adverſus Orangii apparatum.

veteris animadverſionis genere.

Valer. Max. l. 2. c. 2. de diſciplina milit.

Quadringenta ſcutorū millia

Quanta ex incendio jactura fuerit.

Albanus Groningam victor redit: ejuſq; ſtatū componit.

Adventus Feder. Albani filii.

EXERCITVS Orangii,

Etenim Orangius ingenti cum exercitu in Germania collecto properabat: hæreticis aliquot Principibus odio in Auſtriacam Hiſpaniæ

Hiſpaniæ domum facile conſociatis. Iuvitque conſpirationem audita, cum omnium exſecratione, Egmontii atque Hornani mors, auctaque propterea in Albanum invidia; quam edito etiam libro adverſus ejus tyrannidem in ſcripto cumulavit Orangius. Erant ei in exercitu apud Aquiſgranum luſtrato, militum octo & viginti millia; ex quibus Germanorum peditum ſexdecim millia, equitum octo: Gallorum vero Belgarumque equitum duo millia, totidem fere peditum. Et Germanis quidem legionibus quadrimeſtre ſtipendium ſpoponderant Comes Palatinus Septemvir Imperii, VVirtembergenſis Dux, & civitas Argentoratum; Belgis autem & Gallis tria talerorum millia in ſingulos menſes ſoluturum ſe confirmaverat prædives Antverpiæ mercator Hiſpanus: alendum vero equitatum in ſe receperant partim Orangius ac frater, partim ipſi equitum ductores Caſimirus Palatini filius, Comes Suartzemburgicus, duo ex Ducibus Saxoniæ, Comes Hochſtratanus, & Gulielmus Lumeius ex Comitibus à Marca. Qui quidem poſtremus, homo Catholico nomini ſæve infenſus, barbaro ſe obſtrinxiſſe voto ferebatur, (uti olim Cl. Civilis Batavorum quoque ductor adverſus Romanos) non poſiturum ſe ante capillum, quam Egmontii atque Hornani mortem ultus eſſet. Cum hiſce copiis, ac viginti campeſtribus tormentis Orangius opinione celerius tranſmiſſo Rheno, poſitiſque caſtris ad Moſæ ripam haud procul Trajecto, ingenti Belgium fama ac terrore complevit. Quam profecto famam adeo in ſpeciem contempſit Albanus, mirus bellicorum diſcriminum diſſimulator, quiq; nihil magis timebat, quam ne timere videretur; ut centurioni copias hoſtiũ ſollicite denarranti, amplificantiq; conſpirationem tot Princi-

1568.

Germanorum Principum conſpiratione collectus.

Quantus hic exercit⁹

Vnde ei ſtipendia.

Strasburg.

Mille & octingenta ſcuta.

Votum Gul. Lumeii.

Maeſtricht.

Fama exercitus Oraniani quam contemnit Albanus.

1568. pum Regumque, nam ex Dania quoque & Britannia adeſſe auxilia memorabat; placide reſponderit, Scire ſe quantum illud demum fœdus eſſet: nec magnopere timendum ab ea rebellium conjuratione, contra quam Rex fœdus longe majus inierit. Conveniſſe enim cum Hiſpaniarum Rege Reges Neapolis, Siciliæ, Sardiniæque: conveniſſe Inſubriæ Ducem: Burgundiorum & Belgarum Principem: præter Peruvii, Mexici, Philippinarumque Reges. Hoc autem differre utriumque fœdus; quod in illo, nationum ingeniorumque diſſimilitudo, & (ſi cetera deſint) propria cujuſque utilitas diſſenſionem, mox & diſſolutionem ſocietatis eſſent allatura: in hoc, omnibus lubere, quod uni lubeat, eoque æternum fore. Et ſane Albanus non tam externum pertimeſcebat hoſtem, quam Belgas ipſos, quorum multis haud ignorabat inviſum ſe: neque ab re ſuſpicabatur, auſurum numquam fuiſſe Orangium inferre arma in Belgium, niſi invitatu atque ope Belgarum. præſertim cum infeſta ubique itinera latrociniis ac cædibus haberentur ab exulibus Gheuſiis, quos, quia ſaltus obſidebant ac ſilvas, ſilveſtres Gheuſios appellabant. Auxere metum viſæ illuſtri nocte geminæ per cælum acies bello paratæ, haſtiſque coruſcantibus infeſtæ. Quibus prodigiis, quoniam multis è locis narrabanrur eadem, fides habita: ideoque plura in dies nunciabantur. Quo intentior Albanus, munitis quæ in limite erant, & quibus præcipue timebat oppidis, Trajectum ad Moſam cum exercitu properavit, ut ex ea urbe occurreret Orangii conſiliis, illumque à tranſmittendo flumine diſpoſito per Moſæ ripas milite, deterreret. Sed vicit Orangii ſagacitas & confidentia. fuitque hoc primum ejus facinus bellum in Belgium inferentis,

Dictum ejus de fœderatis Principibus adverſus Regē.

Timor Albani à Belgis.

Augent timorem ſilveſtres Gheuſii,

Chriſt. Aſſon. ult. Se. *& cæli oſtenta.*

Maeſtricht *Ipſe Trajecti conſiſtit occurſurus Orangio,*

quo

quo quantus Regi hoſtis pararetur, haud obſcure monſtravit. Invento enim per equites vado inter Ruremundam ac Trajectum, qua forte Moſa aquæ tum modicus fluebat; arte fortunam adjuvat in hunc modum. Equitatum, qui vim fluminis refringeret, tranſverſum adſtringit, quam late alveus patebat, (quod in tranſvehendis per Ligerim Sicorimque copiis olim fecerat Iulius Cæſar, aliique poſt illum) ſimul per extenuatum ea ratione retentumque amnem feſtinare ſub veſperam ſilentio pedites jubet: eaque nocte, regiis excubiis inobſervabili celeritate, aut potius incredibili auſo deceptis, exercitum incolumem traduxit. Idque adeo inopinatum obveniſſe Albano ferunt, ut Barlamontium renunciantem, tranſiſſe jam hoſtes, interrogaverit, Num putaret, hoſtium aciem, phalangem avium eſſe, quæ Moſam tranſvolaſſet. At Orangius Brabantiam ingreſſus, auſuſque caſtra ſex paſſuum millibus admovere Hiſpano exercitui, eductis poſtridie copiis, occinentibus tubis, ac tympanis prægliarem in modum conſtrepentibus, Albano certamen indicit. Et Chiappinius quidem Vitellius Caſtrorum præfectus, qui ſtatim ab aquis madidum, feſſumque via militem, antequam caſtris locum caperet, invadendum cenſuerat; ne nunc quidem detrectandam omnino pugnam exiſtimabat: quod famæ intereſſet, hoſtem tranſmiſſo flumine præſultantem, aggreſſione aliqua, virtutis Regii exercitus admonere. Sed Albanus, quod animo provideret, tanto exercitui ſtipendia non diu proceſſura, adeoque nec concordiam, hieme præſertim ingraveſcente; jam ſtatuerat, quam minimo ſuorum periculo, conatus hoſtium eludere, unice intentus, ne illi urbe aliqua potiti prædas pro ſtipendiis haberent. Nullus tamen præteribat fere

1568. *Sed Orangius Moſam trajicit. miro artificio ac celeritate:*

l. 7. bell. gall. l. 1. bell. civil.

contra Albani opinionem.

5. Octobr.

Offert Hiſpanis pugnam. accipiendā Vitellius exiſtimat. non Albanus,

 dies,

1568. dies, quin (ut modico diſtantes intervallo incedebant exercitus) aliquibus inter ſe velitationibus aut etiam prœliis pabulationis potiſſimum cauſa, laceſſente plerumque Orangio, pugnaretur. Quæ porro prœlia, quibus utrimque viribus, quove ſucceſſu quotidie agitarentur, poſſem hic ego diurna tamquam acta denarrare omnia. Illa enim in ſingulos dies accurate perſcripſit, qui prœliis intererat, Raphaël Barberinus Sancti Stephani Eques, mathematicarum bellicarumque artium apprime gnarus, eaque Romam ſubmittebat è caſtris ad fratres ſuos Franciſcum Barberinum Protonotarium Apoſtolicum, & Antonium Barberinum, Vrbani VIII. Pontif. Max. Parentem: quo ſub Principe non litterarum minus arbitro quam Sacrorum, hæc litteris tradere, ego quidem in parte felicitatis duco. Verum ex iis epiſtolis, quarum exempla devenere in manus meas, conſultius hoc loco habui delibare tantum aliqua, reliquis omiſſis, quæ aut ſimili, aut non ſane memorando in partem ullam exitu contigerunt.

Levibus prœliis contentus.

Horũ prœliorum diarium unde.

Tongeren. TERTIO poſtquam Moſam trajecerat die, caſtra ad Tungros Orangius promovit. Cui ſtatim oppido tegendo convertit illuc exercitum Dux Albanus, nec congrediens, nec abſiſtens, tantum quid conſilii eſſet in horas hoſtibus, ſine fine ſollicitus. Acciditque, ut Vitellium primis tenebris ad exploranda Orangii caſtra cum duobus equitum ſignis profectum, ex inſidiis repente hoſtis invaſerit, ac cæſis aliquot ex Vitellianis reliquos effuſe fugaverit, Vitellio ad ſuos incolumi redeunte, equa tantummodo, qua vehebatur, non leviter ſaucia. Quam quia is unice caram habebat, quippe beſtiarum incitatiſſimam, noctu ſuper cœna cum Raphaële Barberino, veteri amico & contubernali, anxie diſſe-

VITELLIANI intercipiuntur.

Vitellius evadit.

Dolor ejus, & mina ob equam ſauciam.

diſſerens de illius jactura, minatus eſt, ſi dies 1568.
ſibi craſtinus illuceſceret, effecturum profe-
cto ſe, ut hoſtes equæ ſauciatæ pœniteret.
Nec vane jactatum. Poſtridie, dubia adhuc *Orangianos*
luce, ſelectis aliquot equitum ſclopetario- *aggreditur,*
rum ac lanceariorum turmis, ex Hiſpanis
præcipue Burgundiſque, animadvertens O-
rangii poſtremum agmen ab reliquo exerci-
tu procul incedere, diviſis illico turmis Ca-
millo Gonzaga Novellariæ Comite, tanta *& cadit,*
celeritate impetuque hoſtem bipartito ag-
greſſus eſt, ut interfectis ex eis ferme qua-
dringentis, cum tamen ipſe nonniſi quinde-
cim amiſiſſet; præter plauſtra complura mi-
litari ſuppellectile onuſta, centum quinqua- *equis eorum*
ginta hoſtium equos domum victor abege- *pluribus ca-*
rit. Quibus ad Albanum glorioſe adductis, *ptu.*
En, inquit, *mihi quot equos equa una peperit.* *Dictum e-*
Non ideo tamen deſtitit Orangius, ſecuto *jus.*
poſt hæc die, diſpoſito exercitu, ad belli ale-
am Albanum provocare. Verum is haud i-
gnarus, hoſti commeatum pecuniamque ci-
tius, quam audaciam defuturam, cunctatio-
ne vires frangere tutiſſimum habebat. Quo *Orangius ad*
ille ferocior modo tranſverſis itineribus in *pugnam va-*
Albanum incurrendo, modo eos, quos ad la- *rie irritat*
ceſſendum immiſerat, æmulato metu revo- *Albanum.*
cando, modo villas ac pagos ſub oculis in-
cendendo, irritare Hiſpani moras nitebatur. *Qui non*
Sed repererat hic ſcilicet Annibal cunctato- *movetur,*
rem Fabium, qui neque deſperato furore ho- *cunctando*
ſtium, neque ſuorum vocibus ac pæne con- *victurus.*
viciis, (namque huic Dictatori ſuus non de- Chiap. Vit.
fuit Magiſter equitum pugnæ cupidus) ne-
que ullo rei bene gerendæ invitamento mo-
veretur. Quin, ut erat futuri prudens, nul-
lis rumoribus ante ſalutem poſitis id age-
bat, ut quam ex hoſte fracto ejectoque victo-
riam ſibi pollicebatur, ſeram mallet ac ſecu-
ram, quam dubiam cruentamque. præſer-

1568. *Seditio in Orangianis caſtris. Orangii periculum.*

tim cum jam in Orangianis caſtris inaudiſſet, non levium ſigna diſcordiarum apparere. Nec eum fefellit opinio. Etenim Orangius, urbibus aliquot fruſtra tentatis, ex quibus pecuniam & commeatum ſibi ſpoponderat, vix menſem egerat in Brabantia, cum ſeditione coorta, interfectoque à furente militum manipulo Malburgio Centurione, ipſe ſclopo appetitus, gladii capulo pilam repellente, periculum evaſit. Gliſcebatque in caſtris malum haud facile ſiſtendum, niſi opportunus Gallici auxilii nuncius Orangio ſpem, turbatoribus metum attuliſſet. Ergo ad eam legionem quingentorum equitum, triumque peditum millium excipiendam, quam ducebat ex Gallia Franciſcus Hangeſtus, Ienliſii Dominus, factionis Condæanæ Tribunus, exercitum quamprimum movit.

Novum ei ſubſidium ex Gallia.

De PVGNA ad Getam fluvium.

San. Trud. Thienen.

Orangius capta Trudonopoli, diſponit fluvium trāſmittere ad excipiēdum Gallicum auxilium.

Albani exercitus, quem movere contra

In itinere Orangius, capta Trudonopoli, agri Leodienſis, ablatoque inde copioſo ſane commeatu, ac ingenti auctus præda ex loci Abbate, atque aliis primariis viris grandi ære mulctatis; Tillemontem recta contendit, ut ſe cum Ienliſio conjungeret, qui aberat ab eo loco tria circiter paſſuum millia. Sed quoniam inter utraſque copias intercedebat amnis Geta, ut tuto eum tranſmitteret, diſponit in tumulo, qui ripæ imminebat, aliquot levis armaturæ turmas, ſclopetariorum manipulo immiſtas. Sequebatur à tergo, qui numquam hoſtem omittebat Albanus, exercitum ferme ſexdecim millium bellatorum trahens. eratque primo in agmine Vitellius, qui animadverſo Orangii conſilio, propere ad Albanum ducentem poſtremum agmen, equitem Barberinum mittit, qui quo loco eſſet hoſtis, quamque facilis in trajectu amnis victoria, Ducem admoneat. Albanus abſtinere prælio jubet,

dum

dum exploratius aliquid ex hoſte referatur. 1568.
At hoſtis fluvium ingreſſus cum parte exercitus jam tenebat ulteriorem ripam: reliqueratque ſub Tribuno Philippo Marbeſio, Lovervallii Domino, duo ſclopetariorum peditum millia, & quingentos equites, pleroſque Vaſcones VValloneſque, ex omni exercitu delectos, qui Regios aſſiduis levibuſque velitationibus, dum trajicerent ſocii, diſtinerent. Vitellius indignatus eripi è manibus, Ducis cunctatione, victoriam; in legionem ab reliquo exercitu ſejunctam, magna parte agminis movet: ſimul Barberinũ feſtinare ad Albanum jubet, nunciareque quid conſilii capiat. Nec abnuit Albanus, potius quia factum erat, quam quia factum vellet. converſuſque ad Federicum filium, *Vides*, inquit, *tumulum illum equitibus inſeſſum; eo tibi contendendum eſt. Promove illuc, quam potes ex hoc adverſo colle, campeſtria tormenta ſex: aſſumptiſq́ cohortibus aliquot Hiſpanorum peditum equitumq́ ala, ſtatione hoſtem pelle.* Et vero plus adhuc, quam pater imperaverat, Federicus effecit. Nam & tumulo exegit hoſtem, & Vitelliano agmini adjunctus, converſis eo tormentis, plurimũ contulit ad victoriam. Etenim juſta jam propemodum acie, non tamen æqua pugnabatur. Quippe ſubita impreſſione trepidi, qui nondum aquas trajecerant Orangiani, veritiq; ne univerſo in eos exercitu Albanus incumberet; modo amnem & fugam reſpectabant, modo in prælium. meliorum ductu redibant, eoq; inter pugnæ fugæq; conſilium plures cadebant. Adeo ut Vitellius non dubitaret, ſi omnibus copiis tranſmiſſo amne contenderetur, quin eo die hoſtis deleri poſſet: idque ſignificandum Albano, qui ex editiore loco ſubmittebat perparce militem, ſollicite curavit. Nec Barberinus & Vitellii juſſu,

Orangius prohibetur ab Albano Vitellius.

Orangius amnem trajicit, relicta exercit. parte.

In eam impetum facit Vitellius,

& immiſſus ab Albano patre Federicus,

collem capit

Pugna.

Vitellius perſequi hoſtem ultra amnẽ cupit.

1568. juſſu,& ſua ſponte prælii cupidus quidquam omiſit, quo Duci ſuaderet opportunitatem capeſſendæ pugnæ; *Caſos jam hoſtium ferociores: ex aliis victam magnam partem videri, victis pavore animis; atque adeo ſi porro pergatur, ſigniſq; in hoſtem omnibus incurſetur, antequam Gallorum acceſſione reſumat vires, haud dubie debellatum eſſe.* Iratus enimvero Albanus feſtinatione Vitellii, quaſi prælium extorquentis, ut erat ſui tenax, atque adeo alieni conſilii impatiens, *Ergo vos*, inquit, *moderari me bello non ſinetis arbitratu meo? Abi hinc actutum ad Vitellium, jube illum in ripa continere militem, neque deinceps ad me de pugna interpellatum mittere. Nam ſeu tu, ſeu qui vis alius importuni monitores acceſſeritis, per caput Regis adjuro, vivi non redibitis.* Ea denunciatione Vitellius ac Federicus, coercito utcumque milite, iram omnem in obſtantes, pugnamque Hochſtratano duce alicubi ſtrenue reſtituentes effudere. Nec erat una prælii facies apud hoſtem. Alibi conſternatio & fuga, & utrobique ſtrages, alibi ex deſperatione ferocitas, & pugnæ reparatio, & victoriæ mora. Conglobati Orangiani aliquot manipuli apud Tribuni Lovervallii vexillum, novi auxilii ſpeciem ferentes in aciem redeunt: impetuque, quantus ſolet eſſe morituris, in Vitellium vadunt, denſam circa eum cohortem aperiunt, proturbantque. Vitellius nihil inde animo aut loco motus, Tribunum Lovervallium ante alios dimicantem excipit, illoque graviter ſauciato, in Signiferum, quanta vi poteſt, invehitur: ereptumque ei hoſtile vexillum manu attollens non tam inclamavit, quàm abſolvit, novo ſuis addito ardore, victoriam. Ferunt delato exinde ad Albanum ſigno, cum is ſtantem in eo columnam intuitus circumlegiſſet, *Neſcit labi virtus, niſi virtute ſuperetur;*

Idq; juſſus ſignificare Albano Barberinus,

Sed vetat iratus Albanus.

Pugna redintegratur in ripa fluminis.

Clades Orangianorum.

Vitellii virtus,

Laudata ab Albano.

retur; multis audientibus dixiſſe, *Profectò à virtute Vitellii ipſam eo die ſuperatam fuiſſe virtutem.* Cæſi intra duas ferme horas, non pauciores duobus hoſtium millibus, plerique gladio, qui finis plerumque certaminis. Capti Nobiles aliqui, interque eos Tribunus Lovervallius, tribus vulneribus ſaucius, poſtea ultimo ſupplicio Bruxellis affectus. ipſe vero, cujus jactura ſuper omnem cladem Orangius indoluit, Antonius Lalinius Hochſtratæ Comes, globo trajectus, raptimque mutato equo ad ſuos relatus, haud ita poſt multo, Fidem Catholicam palam profeſſus, occubuit. Ex Regiis vulneratos quidem permultos, non plures tamen octoginta cecidiſſe ſatis conſtat. Supererant ex hoſtium legione centum quinquaginta milites, qui ſe forte in vicinam domum è pugna incluſerant: certi non niſi per colloquia & conditiones ſe dedere, quaſi Antverpiana in arce forent. Cumque inde à Regiis alio properantibus extrahi non poſſent; militari veluti corona ambiri domum, atque incendi, ab Duce Albano juſſum eſt: ſtatimque fœni plauſtro illuc admoto à binis militibus, ipſo plauſtri objectu ſecuris, ac ſcintillantibus ſcloporum funiculis ſuccenſo, arſit facile domus, atque inevitabili ruina defenſores involvit. Eratque ferox miſerandumque ſpectaculũ, dum alii flammis ambuſti cum parte domus conciderent: alii eruptione facta, in intenta militum ſpicula, velut in venabula erumpentes è latibulo feræ, furioſe procurrerent. Fuere, qui converſis in ſeſe ſclopis aut gladiis, nempe ut Hiſpano qualemcumque præriperent ſeu gloriam, ſeu lætitiam, alter alterum mutuis impeterent ictibus, transfigerentque. Cum interea qui gladiatoriam illam inſaniam ſpectabant, pars miſeraretur, alii ſibilis adſtreperent, quodque

1568.

Numerus caſorum.

Oppidum in Brabantia.

Comitis Hochſtratani mors.

Franc. Haræus in An.

Reliquiæ legionis victa circumſiſtuntur:

ſuccenditur eorum domus:

ipſi varie cadunt.

Aliqui mutuis ſeſe vulneribus conficiunt.

1568 eo labore, pulveriſque & pilarum jactura liberarentur, grates per jocum agerent, eumdemque in hoſtes ſuos glorioſum ſcilicet exitum devoverent. Fuit in Regio exercitu plurium opinio, ſi univerſa, uti Vitellius optabat, acie dimicatum eſſet, hoſtium vires ea pugna profligari potuiſſe. Sed Albanus, præter inſitam homini tenacitatem, de locorum ſitu, deque Belgarum fide dubius, cauta ubique præhabebat. Sub hæc Orangius Gallico auctus auxilio reparaſſe haud dubie cladem videbatur, ni brevi intellexiſſet, militibus quidem, ſed etiam difficultatibus auctum ſe, cum tanto majore in dies annonæ penuria premeretur. Itaque ſpe dejectus, qua ſibi ſuiſque perſuaſerat, ſi Brabantiam cum exercitu intraſſet, civitates illico plures, prono in partes ſtudio rebellaturas: imo eas expertus æque infeſtas ac munitas: cum novies ac vicies caſtra mutaſſet, ac ſemper lateri incedentem haberet Albanum, qui militiæ vetus, captato ubique potiore ſitu, prohibere aggreſſiones urbium poſſet, extrahi ad periculum univerſæ pugnæ nulla arte, nulla vi poſſet, ſuadente Ienliſio, reliquiſque Gallicis Ducibus, ſtatuit Condæo ſe adjungere tertium civile bellum in Gallia reparanti. Præſertim quod Leodii Princeps Gerardus Grosbecus non modo tranſitum in Germaniam negabat, ſed etiam expoſito in mœnibus milite, exploſiſque inde tormentis, Orangium à ſuburbibus abſterruerat. Quam ille injuriam, incenſis aliquot cœnobiis, ferociter ultus, in Hannoniam exercitum deportavit. Vbi cum ſolito inclementius in aliquorum Nobilium, qui Compromiſſo nomen dederant, pagos ac prædia deſæviret, intellectum eſt, id ab eo fieri, quod ii ſeſe milites polliciti, bello non adfuiſſent. At apud Quercetum cum inſequente Albano, ſemperque aliquid no-

Opiniones de hoſte abire permiſſo.

Orangius auctus Gallicis copiis, & annona ſimul inopia.

Mirum quoties mutatis caſtris urbem aliquam, aut Albanum circumvenire tentaverit.

Fruſtra ſemper.

In Galliam cogitat.

Epiſc. Leodienſis.

A Leod. excluſus, vaſtat ejus agrum:

& aliquot Hannoniorum pagos.

Queſnoy.

noviſſimi agminis carpente, commiſſo pluſquam velitari prælio, fugatis aliquot Hiſpanorum Germanorumque ſignis, ac multis eorum peremptis, Sancio Avila ac Cæſare Davalo ſuorum fugam inhibentibus haud leviter vulneratis; ſuperiorem cladem utcumque compenſavit. Sed in aditu Galliæ, ab Arturo Coſſæo militum Tribuno, qui cum Gallica legione limitem ſervabat, juſſus minaci Regis Caroli denunciatione, Gallia cum armis abſtinere; dum nihilominus ultra tendit, atroci in caſtris ſeditione, mutare ſententiam coactus eſt: milite in Regem Galliæ arma detrectante, ſtipendiumque promptis in Centuriones gladiis expoſcente. Quamobrem tot ſimul adverſis conflictatus cum ſæviente præter modum hieme, huc atque illuc volitanti nuſquam conſiſtere liceret, nec pecunia, uti convenerat, perſolveretur; quod unum ſupererat, partim divendita, partim oppignorata ſuppellectili, ac reliquo bellico apparatu, eaque ratione pacatis utcumque militibus ac dimiſſis, ipſe in Germaniam cum parte copiarum, exeunte jam anno, profectus eſt, bellum melioribus auſpiciis reparaturus.

1568. Infert aliquam Albano cladē. Prohibetur Galliam intrare. In Germaniam ſpe fruſtratus abſcedit.

At vero Albanus belli interim ſecurus, mittit in Galliam pro Carolo IX. adverſus hæreticos duo equitum, tria peditum millia, duce Erneſto Mansfeldio: relaturus Regi gratiam, ob Orangium hoſtis loco habitum. Nec ſane parum ad eam victoriam apud Monconturium à Catholicis relatam Manſfeldius contulit; incenſus præſertim æmulatione Ludovici Naſſavii, cui mediam eo die Hugonotorum aciem ducenti, ipſe qui contrarium agmen in medio quoque poſitum moderabatur, objectus equitatum Naſſavii, quamvis pila dexterum brachium trajectus, repreſſit primum, mox & fugavit. Albanus

POST ejectum Orangium Petr. Ern. Com. Máſfeld. *Albanus mittit in Galliam Mansfeldiū copiarum ducem. Nō ſine opera fructu.* Ber. Mend. lib, 4.

1569. banus autem, ejecto extra Belgium citra univerſum certamen, uti deſtinarat, Orangio, multis hoſtium, paucis ſuorum amiſſis, triumphanti ſimilis, Ianuario ineunte, Bruxellas intravit, indictis per Belgium ob rem bene geſtam publicis ſupplicationibus. Addit homini gloriam per honorifica legatio, qua Pontifex Pius V. Galerum & Gladium auro Margaritiſque diſtinctos, ac Pontificiis precibus ſolemni ritu ſacros, Albano tamquam Catholicæ Religionis propugnatori ab Vrbe tranſmiſit. Ille grandia munera, Archiepiſcopi Mechlinienſis manu, ſub matutinum Sacrificium in templo reverenter accepit. Reliquus dies ludicro haſtarum ſpectaculo, feſtiſque decurſionibus tranſactus eſt: non ſincera omnium lætitia, multorum certe dolore, aut invidia, qui victum Orangium, non victorem Albanum volebant: aucta præſertim indignatione ex ipſo ludorum campo, ſuperioribus menſibus Belgarum Procerum cæde funeſtato. Accedebat & illud ad invidiam cumulandam, quod eodem tempore Trophæum ſane ſuperbum Antverpiana in arce ſtatuendum, ex tormentis bellicis Ludovico Naſſavio ereptis in Geminingenſi prælio, conflari ſibi juſſerat, homo in gloriam apud poſteros intentior, quam ex præſentium offenſione timidus. Erat hæc armata ejus effigies, nudo capite, dextero brachio inermi, & in urbem intento: pede ſtatuas ex ære duas premens, hoc eſt duos ex tribus Belgii Ordinibus, Nobilitatem Populumque, ſicuti & operis inventor Arias Montanus affirmaſſe dicitur: & Orangius interpretatus eſt, Albani faſtum irridens, qui ſibi ſtatuam erexerit ipſe, pede conculcantem Ordines ac populum omnem Belgarum. His vero geminis ſignis manus inerant plurimæ, libellis, crumenis, ſecuribus, facibus armatæ:

Triumphãs ingreditur Bruxellas:

A Pontifice donatur Galero & Gladio.

ſ. Maji.

magna cum ludorum celebritate: & invidia.

Trophæum ſibi ſtatuit.

Quodnam illud.

Ejus interpretatio.

In Apolog. an. 1581.

PET. ERN. COM. MANSFELDIVS
LVCEMB. GVB. GEN. CASTR-PRÆF.
EXPEDITIONIS. GALL. DVX.

tæ: ora larvis tecta: aures & colla pendentibus grauata caliculis manticuliſque, Gheuſiorum ſuppellectili. In baſi marmorea Elogium inſcriptum, *Ferdinando Alvarez à Toledo Alba Duci, Philippi II. Hiſpaniarum Regis apud Belgas Præfecto: Quod extincta ſeditione, rebellibus pulſis, Religione procurata, juſtitia culta, Provinciis pacem firmaverit; Regis optimi miniſtro fideliſſimo poſitum.* Baſis latera vario Emblemate figurata: infra additum, *Iungelingi opus ex ære captivo.* Quod ſane ſimulacrum, mirum quantum omnium odio invidiaque ſpectatum ſit: Belgis quippe frementibus, quaſi eo in monumento quotidie vinci, quotidie in triumphum duci eorum natio videretur: & Hiſpanis ipſis homini indignantibus, qui ſibi glorioſum acroama canere, quam audire maluiſſet. Nec alia crebrior ſermonis materia in Regis aula, irridente in primis Roderico Gomeſio, veteri æmulo, *fideliſſimi* appellationem *miniſtri*; nempe qui gloriam Principi ſuo debitam interverteret, ad ſeq; transferret. tantoq; magnificentius aliqui efferebant in cœlum modeſtiam Regis, qui aliquot ante menſibus, cum ei nobilis ab Italia Statuarius obtuliſſet, impoſiturum ſe portis urbium per Inſubricã Præfecturã Inſignia & Simulacrum Regis abſque ullo Regiæ pecuniæ diſpendio; laudata hominis voluntate reſpondiſſet, *Malle ſe artificem, qui quantacumque impenſa ſuum in cælo ſignum collocaret.* Quod aſtu aulico effuſe laudabatur in Principe, ut ad magni nominis præconium illuſtrius vapularet Albanus. Immo nec Philippo Regi gratam fuiſſe ejuſmodi molem ferunt, cujus juſſu, quadriennio poſt ſublata eſt: ſive Belgarum offenſioni Rex hoc dederit; ſive potius ſuæ, quaſi ægre paſſus, aliis excitari monumentum victoriæ Regiis auſpiciis ac ſtipendiis

[Margin notes: 1569. | *Inſcriptio.* | *Artifex.* Iacobus Iũgelingus. | *Magnum inde odium, Belgarum, Hiſpanorumq;* | Alo. Cabr. l. 8. c. 12. | Ruigomez de Silva. | *Aula quoque Hiſpanica irriſio,* | *aucta ex comparatione modeſtia Regis.* | Ant. Herrera lib. 3. part. 2. hiſt. | *& Regis indignatio,*]

1569.
Albano non ignota.
Mich. ab Iſſelr. in hiſt.& Met. l.3. h. Belg.

pendiis reportatæ. Et ſuboluiſſe Albano indignationem Regis, inde conjectum eſt, quod is alteram ſtatuam (nam geminas ajunt ab eodem artifice eadem forma fuſas) in Hiſpaniam mittere, uti deſtinarat, omiſerit.

De TRIBVTO Decima, Vigeſima, & Centeſim. Cauſa imponendi:

SED nihil æque odium Albano Duci, Hiſpanoque nomini cumulavit, ac nova tributi ratio. Ea erat, ut rerum mobilium, quoties venderentur, decima, immobilium vigeſima; omnium vero centeſima ſemel à Belgis penderetur. Sic enim poſſe ajebant exhauſto bellis ærario provideri, atque adeo Provinciarum ſecuritati. Namque ab Hiſpania diuturno Maurorum bello implicita, claſſemque magni utique ſumptus in communem hoſtem meditante, profecto parum opis expectandum: nec æquum eſſe, Philippi Regis curas atque impenſas in Chriſtianæ rei tutelam unice intentas, alio intempeſtive nunc diſtrahi. Sed Ordines ob eam cauſam Bruxellis coacti, quod ad decimam quidem

Decimam Ordines deprecantur:

attinet, repugnabant, *Interverti eo tributo commercia, unicum Belgii alimentum. Quo enim paſſuros modo mercatores atque opifices, ut pro eadem re ſæpius decimam ſolvant? quippe antequam panni, tapetes, quæque alia textilia conficiantur, diſtrahanturque, ſolvendam eſſe decimam pro lana, inde pro filo, tum pro textura, tincturaque, ac pluribus hujuſmodi artificiis: ideoque auctis mercium pretiis, emptores abſterrendos: alio potius opifices migraturos, ſumma interim egeſtate Provinciis relicta. Reputaret animo Albanus quantum compendii quæſtuſque Britannis additum ſit, ex quo Belgæ ante annos ducentos, eluvionibus natali ſolo pulſi tranſtulere pannorum texturam in Britanniam, ejus artificii rudem. Opificia in Belgio adhuc ſupereſſe, quorum uſſuſi circa populi expertes ſint, haud modice ditandi, ſi illuc*

Immoto Albano.

artifi-

artifices commigraverint. Sed nihil efficiebatur apud armatum victoremque, ac nullo ab hoſte ſollicitum, eoque Belgas obſequii faciliores habiturum.

Iniecit tamen interea non parum ſollicitudinis Angliæ Regina, novique rurſum belli occaſionem Albano præbuit. Cantabrica navis, & minores quatuor advehentes ex Hiſpania in Belgium ad ſtipendia copiarum Albani Ducis, magnam auri vim (ducenta nummum aureorum millia ſcribunt plerique, quadraginta nonnulli, aliquis etiam octingenta) ſeu tempeſtate, ſeu piratarum metu ſubduxerant ſe in Angliæ portum. Regina eam pecuniam certa in Belgium non remittere, primo in tabulas referri juſſit, dein extractam è navibus ærarii ſui fecit, cauſata regni neceſſitatem: nequidquam reclamantibus Guerrao Deſpæo Philippi Regis Oratore, ac Stephano Serra Hiſpanis navibus præfecto. Inde offenſo acriter Albano ac mercatores Anglos, eorumque naves ac bona per Belgium attinente, uti etiam in Hiſpania factum eſt; viciſſim & Angla in Belgas Hiſpanoſque paria agitante, nihil propius erat, quam ut arma utrimque expedirentur. Et allegatus quidem ab Duce Albano in Angliam Chriſtophorus Aſſonvillius ad repetendam pecuniam, componendamque controverſiam, offenſam adeo Reginam furentemque compererat, ut interdictum ei fuerit, mandata ultra perſequi: abnuente Angla cum Albano, aut quoquam alio, præterquam cum Rege conditionibus diſceptare. Nempe hos ei ſpiritus intendebant (uti legi 20. & 24. Maji. in litteris Aſſonvillii) & renaſcens Maurorum in Hiſpania tumultus, & novus per Germaniam belli apparatus in Belgium; & quotidianæ in primis ſuorum prædæ ex Belgicis Hiſpaniſque navigiis. Quin per eoſdem pla-

1569.

LIS inter Albanum & Angliæ Reginam:

M. Iſſelt in hiſt. & Meteran. l. 3. & Thua. l. 44. & Meurſ. l. 5. & I.B. Adrian. l. 20. & Aloyſ. Cabrera l. 8. Hier. Coneſt. l. 3.

occaſione interceptæ pecuniæ. Naves Anglorum ac bona in Belgicis Hiſpaniſq; portubus attinentur: & Belgarũ Hiſpanorũque pariter in Anglicis.

Legatus Albani à Regina rejicitur.

Naves Luſitana cum Indicis

ne

1569. ne dies Luſitanorum naves quatuordecim, Indicis onuſtæ mercibus, dum ignaræ inter utramque nationem diſſidii, ſecure illac prætervehuntur, ab Anglis captæ, inque inſulæ portus abductæ, mirum quantum amorem auxerant continuandæ tam quæſtuoſæ litis. Quo impenſior Hiſpano cura reconciliationis, miſſuſque propterea in Angliam Thomas Raggius, cujus prudentiæ dabat tunc plurimum Albanus, poſtea Rex ipſe fidem viri expertus regium Quæſtorem habuit. Hic etſi Reginæ non flexit animum retinendæ pecuniæ obfirmatum, aures certe ad eam diem occluſas ita occupavit, ut non ſurdam ſe componendæ rei præberet. Inde Marchioni Vitellio, cum Raphaële Barberino, ac Turrio à ſecretis, quos poſtremo allegarat Albanus, honorificentius acceptis, Angla palam aperit, Certiorem ſe factam, pecuniam non ad Regem, cui facere injuriam numquam fuiſſet in animo, ſed ad mercatores Genuenſes pertinere: ea ſibi tunc opus eſſe, reditura dominis non ſine uſura ac bona fide. Reſponſionem ad Albanum referens, Hiſpani Legati, ac Vitellii nomine Barberinus; etſi ſubdolam Reginæ mentem non ignorabat, cum nullus uſquam mercator, qui pecuniam repeteret, appareret; tamen reputandum Albano ſignificavit, quanto Belgis quam Anglis impendium majus allatura eſſet ea controverſia. Numeraſſe ſe octoginta & unam Belgarum & Hiſpanorum naves in Anglicis portubus detentas: inſpexiſſe earum merces quotidie deteriores, & rapinis expoſitas. Proinde videri Legato ac Vitellio, non augendas novis offenſionibus diſcordiæ cauſas: ſperare enim fore, modo moræ aliquid intercedat, ut exſatiata jam ira per mutua ſcilicet incommoda, paulatim commercium pari utrimque diſſimulatione redintegretur.

Mercibus capiuntur ab Anglis.

Theſaurarius generalis.

Nova Albani legatio.

Reginæ reſponſum.

Relatio Barberini.

Id autem quo plus momenti haberet apud Albanum, commentarium ei tradidit à ſe breviter appoſiteque conſcriptum de controverſiæ ſtatu. Hæc porro quamquam vere dicebantur: uti tunc patuit, cum compoſita demum lite, repertum eſt damnum Belgis Hiſpaniſque illatum mercatoribus tantum excedere commune intertrimentum, ut ſupra ducenta florenum millia rependere coacti ſint Angli; non tamen Albanus deſiſtendum ſibi putavit, aut ab ulciſcenda perſequendaque Anglorum injuria, aut ab exigendo, quod jam cœperat, Belgarum tributo. quod illud ad Regis exiſtimationem pertinere arbitraretur: hoc autem, licet incommodum tunc quidem intelligeret turbatæ mercatorum reipublicæ, ſperaret tamen eorum jacturam brevi reparandam, ſe certe ære ab Anglis interverſo vacuum videns, æquius putaret opem à Provinciis petere Provinciarum denique bono ceſſuram. Quare cum ad poſtulationes ac monita, minas Albanus adderet, Ordines vero neceſſitatem populorum objicerent; nec deeſſet, qui Albano per epiſtolam ignoti nominis ſignificandum curaret, *Si ille Themiſtoclem ageret, duas pro exigenda pecunia Deas afferentem, Suadam & Violentiam; eſſe ſe Andrios, qui eam perſolvant, totidem intercedant magna quoque Dea, Paupertas & Aporia.* Cumque propterea hinc ſupplicibus libellis & querimoniis, illinc mutatis aliquoties edictis, imperioque certaretur: & tamen inter eas contentiones circumagente ſe anno, exitum res haberet nullum; indignatus ad extremum Albanus Provincias monet, *Rempublicam ſibi commiſſam ſibi curæ futuram: interim parerent æqua imperanti, ac meminiſſent, civitates ex iis nonnullas perduellium conſiliis implicitas, ab ſe mulctari poſſe longe graviori pœna;*

1570.

Commentarii exemplar eſt apud me.

Octoginta ſcutorum millia.

Lis interim non componitur.

& Albanus redit ad tributum exigendum à Belgis.

Qui repugnant.

Plutarch. in Themiſt.

Impoſſibilitas.

1570. Febr. menſ.

At ille iratus Provincias ſcripto increpat.

1570 *na; itaque culpam prompto nunc obſequio redimerent. præſertim cum eam ipſe pecuniam ſibi non conquireret, aut in Hiſpaniā Regi tranſmittendam: ſed Provinciarum ſecuritati contra temporum adverſa munimentum pararet.*

& re caſtigat. Simul contumacioribus aliquot civitatibus privilegia adimit, aliis præſidia imponit, omnibus metum injicit. Quo factum eſt, ut Provinciarum plerę que centeſimam conſenſerint: aliquæ hoc tributum præſenti ære commutaverint. Nonnullæ tamen quaſi amplius deliberaturæ, in Hiſpaniam legatos mittunt, decimam deprecantes: centeſimam, ſupra quam nihil poſſint, offerentes. Quam profecto provocationem quamquam Albanus iniquiſſime tulit, veritus æmulorum potentiam apud Regem; diſſimulandam nihilominus exiſtimavit: atque ad demulcendos populorum animos, generalem culparum veniam ob proximas turbas, quam diu diſtulerat, hoc demum tempore promulgare ſtatuit.

Tranſigunt aliqua cum Albano, aliqua in Hiſpaniam mittunt. Trajectum ad Rhenū, Vtrecht.

25. Mart. 15. Iul.

FLAGITAVERAT illam à Rege condonationem tribus ante annis Margarita Parmenſis: quod videret, quotidie Belgarum plurimos ſuppliciorum metu anxios, aut alio commigrare, aut turbarum ſocios in Belgio ſibi adſciſcere, quaſi tutiores ob numerum. Quippe MULTITUDINI facilius condonatur: &, ubi omnes delinquunt, nemo plectitur. Sed Rex miſſo, nonniſi poſt biennium, veniæ diplomate ad Albanum, & is addita unius anni mora ad ejus promulgationem; uterque magnam gratiæ partem, cunctando corrupere. Nihil tamen Albanus omiſit, quo magnifice id beneficium Belgarum populis exhiberet. Nam profectus Antverpiam, indictamque ſupplicationem ad primarium Virginis templum ſuperbo ipſe ornatu comitatus, poſt concionem ab urbis Epiſcopo

GENERALIS culparum pro Belgis venia, à Gubernatrice Parm. olim petita: A Rege ſero miſſa ad Albanum: & ab hoc etiā dilata.

15. Iul.

Promulgationis carimonia matutina,

po Belgice habitam, ſacrificanti Cameracenſi Archiepiſcopo cum regio Senatu interfuit. Sub finem Sacrificii ab eodem Cameracenſi perlectæ ſunt Pontificis Pii V litteræ, quibus hæreſi implicitos abſolvebat. Addidit Atrebatenſis Epiſcopus ſuper eodem argumento Gallicam orationem populum cohortatus, grates ut Deo ageret pro ea Pontificis Regiſque clementia, & Albani Gubernatoris opera. Quæ dum pluribus extolleret, repentinis doloribus correptus, atque è ſuggeſto ſublatus, multis ad ſuperſtitionem omnia trahentibus inauſpicato dixiſſe, ſucceſſuque non favente ſuſcepiſſe cauſam viſus eſt. Ad veſperam vero Albanus Nobilium ſtipatus agmine in forum maximum venit. forum infinita hominum multitudo oppleverat, diſpoſito ad capita viarum milite, ac multitudini paſſim immiſto. Inde conſcenſo ligneo theatro, conſpicuum auro ſolium ſublimis inſedit, ſacro accinctus gladio, & galero tectus, quos religione gemmiſq; pretioſos à Pio miſſos ante memoravi. Tum præconem juſſit prope ſtantem recitare diploma Regis, quo præteritorum oblivio, turbarumque venia Belgarum populis tribuebatur. Quod ille Gallice Belgiceque præſtitit, adeo rauca compreſſaq; voce, ut quam pauciſſimis perceptus ſit: ſive id caſu evenerit, ſive Albani ſtudio quæſitum, qui malebat beneficium ex ea pompa, ſparſoque magnifice de generali venia rumore, quam ex ipſo veniæ diplomate, cui tam multæ exceptiones inerant, à Belgis æſtimari. Sed plane contra accidit. Namque ex ipſa apparatus magnificentia, ſibi ſumma quæque polliciti, quidquid infra opinionem accepere, detractum ſibi querebantur. Acceſſit quod multitudo, quæ procul à theatro ſpectabat, ignara quantum cuique condonaretur, facile

1570.

Supplicatio Concio Belgica, Sacrificium, Litteræ Pii V. Oratio Gallica, interrupta.

Pompa veſpertina.

Ex litt. Cõ. Mansfel. 9. Auguſt. ad Margaritã Parmenſẽ.

Theatrum in foro, Albanus in ſolio, Regis litteræ à præcone Gallice Belgiceq; recitata, ſed paucis audita:

Ex litt. Aſſ. 17. Iul. ad Marg. Parmenſ. *& non multis grata.*

cile

1570. cile ab iis, qui conſulta opera beneficium Regis extenuabant, in errorem inducta eſt & eorum non pauci, quo propius aſtiterant, ob ea exceptionum capita, non ſatis ſibi adhuc tuti videbantur. Certe obſervatum eſt, pleroſque domum ſuſpenſo animo rediiſſe, nec ullum feſtis in nocte facibus ignibuſque, contra quam Albanus ſibi perſuaſerat, edidiſſe

11. Aug. gratulationis argumentum. Interea in Belgium venit Anna Maximiliani Imperatoris filia, quæ poſt Caroli Hiſpaniarum Principis mortem, cui deſtinata conjux fuerat, Philippo patri deſponſa tunc erat: perpetuo Caroli fato, ut uxores ſibi deſignatas pater aut vivo præriperet, aut in mortui locum duceret. Hanc ut in Hiſpaniam Albanus ipſe comitaretur, enixe flagitaverat à Rege; honorificum ratus, per eam occaſionem abire Belgio ſatis ab ſe in præſens repulſis hoſtibus conſervato, ac fundatis arcibus, uti putabat, in poſterum communito. Et quamquam initio Rex aſſenſus non eſt, dein tamen offenſus aliquibus, quæ in adminiſtratione Albanus egerat, quodque turbarum veniam non uti mandatum fuerat promulgaſſet, (ſi comperta ſcripſit ad Margaritam Parmenſem Ducem Mansfeldius Comes, Albano pridem alienus) revocare illum è Belgio ſtatuit, ſucceſſoremque nominavit Regiæ nobilitatis virum Ioannem à Cerda, Medinæ cæli Ducem, Navarræ Proregem: qui tamen non niſi biennio poſt Belgium adivit, ac brevi remiſſa aliis ea bellorum mole, rediit in Hiſpaniam. Quo tempore venturam ad regendas Provincias, cum Granvellano Cardinali, Mariam Luſitanam Alexandri Farneſii conjugem, toto Belgio pervulgatum: quamquam omnium vota in ejus ſocrum Margaritam Auſtriacam Parmenſem Ducem converſa erant. At vero Albanus (quando ſucceſſor non dabatur)

Anna Philipi Regis ſponſa.

Iſabella Henrici Regis & Anna Maximiliani Imper. filiæ.

Deducere illam in Hiſpaniā cupit Albanus, & abire Belgii præfectura.

15. Septem.

Rex aſſentiebatur:

nominavitque ſucceſſorem, qui diu adventum diſtulit.

1570.

batur) relicto negotio deducendæ in Hiſpaniam Reginæ Maximiliano Boſſuvio, maris Belgici Præfecto: additiſque pro ſe Ferdinando Toletano filio, Cæſare Davalo, & cum ſua legione Mondragonio: (brevi dein reverſis in Belgium præter Davalum, qui Ioanni Auſtriaco in Actiaca pugna ac Tunetana expeditione adhæſit) ipſe interim ad exactionem decimæ vigeſimæque rediit, conditionibus ſæpe ab ſe mutatis, à populis ſæpe rejectis, pari utrimque pertinacia. Pertinaciam Belgarum augebat rumor de Albani ſucceſſore, populis optatus, eoque creditus. unde iis minor à cadente metus, ac major Albano indignatio, tamquam fini ejus præſultarent.

Interim ſponſa deducendæ negotio aliis dato.

Ipſe ad exactionem decimæ redit.

Accessit & alia diſſentiendi ab Albano cauſa, ex nova ſubitaque Provinciarum calamitate. Etenim nocte ante lucem Sanctorum omnium venerationi ſacram, intumeſcens præter modum Oceanus, atque aggeres alicubi ſupergreſſus, alibi demolitus, tam prodigioſa, ac ſupra omnem Belgarum memoriam alluvione contexit aliquot Zelandiæ Inſulas, magnam littoralis Hollandiæ partem, totam fere Friſiam, ut exundationem illam, quæ ante annos quadraginta tumulaſſe dicitur pagos omnino duos ac ſeptuaginta, unius altitudine pedis exceſſerit. Strage non modo fortunarum plane incomparabili, ſed hominum vel in ſola Friſia viginti millium, quos mare hauſit acceſſu receſſuque juxta ſævum. quorum, jumentorumque cadavera una cum domorum ſuppellectili, fractorumque tabulis navigiorum, per campos nullo jam maris ac terræ diſcrimine fluctuantia, non aliam ferunt obtuliſſe oculis imaginem quam pereuntis olim Noëtica eluvione orbis terrarũ. Invenio in Friſiorum annalibus, à cymbis

INVNDATIO per Belgium.

1. Novemb.

ſupra omnẽ memoriam.

1530.

Strages.

Apud Pier. vvinſemium l. 2. hiſt.

per

1570\. per inſecutos dies à Magiſtratu immiſſis ad colligendas naufragii reliquias, mortalium permultos collibus atque arboribus ſuperſtantes, extremumque pęne ſpiritum trahentes, in tempore exceptos fuiſſe. interque eos Snecenſi in colle repertum infantem, illuc cum fele cunis advectum, placidiſſime dormientem, diluvii naufragiique unice ſecurum. Hac igitur Albanus maritimi Belgii jactura permotus, menſes aliquot abſtinuit à ſuſcepta contentione, non ſatis animi certus, quid ſibi univerſe agendum exinde foret. Namque in ejus quoque aula opinionibus ſciſſa, varie diſſerebatur. prudentioribus palam affirmantibus, *Falli rationes Albani, qui ſibi perſuadeat, ærarium ſupplendum eo tributo, quod ad egeſtatem Provincias redacturum ſit, ideoq; nec diu proceſſurum. Perperam illum gloriari, ſcriptis etiam ad Regem litteris, compendio vectigalis pecuniæ reperiſſe ſe Peruanas auri venas in Belgio. Nempe eventurum ei, quod Antigoni Regis procuratori: qui enato repente apud Edepſum rivo ægrotis perquam ſalubri, cum vectigal aquas bibituris impoſuiſſet, eluſa ſtatim avaritia, ſcatebra ſimul & vectigal exaruit. Profecto mercaturam quoque ſimili tributo damnatam abituram è Belgio, atque adeo tributum ex ea omne ceſſaturum. Quanto conſultius feciſſe Carolum, qui cum agitaſſet de centeſima mercibus imponenda, jactura admonitus quam ex alienatis inde mercatoribus, ac tranſlatis alio commerciis acciperet, novitatem abrogavit? & quid Belgio ſupereſſe mercatura exuto, niſi à paupertate ſolitudinem, & à locupletatis circa populis ſervitutem.* Non tamen contra deerant, qui ærarium memorabant exhauſtum bello non ſponte Hiſpanorum geſto, ſed injecta neceſſitate à turbatoribus Provinciarum: ideoque par eſſe Provinciarum pecunia tanto

Mira res.

Ob hanc calamitatem quieſcit Albanus ab exactione.

Aliqui illam omnino diſſuadent.

Athen. L. 3. Dipnoſ.

Aliiaquam & neceſſariam contẽdunt.

tunc quidem opportunius ſuppleri, quanto propius Anglorum arma oſtentarentur. Nonnulli, ut decimæ auctores Albano fuerant, ita propoſiti conſtantiam aſſerebant: ſpecie retinendæ dignitatis, re autem vera ut ei apud Provincias invidiæ atque odii ſummam conficerent, cui ſuccumberet. Quorum conſilia, quia ingenio conſentanea, homo ad aſperiora pronus arripiebat. Itaque contemni Majeſtatem Regis ea Belgarum tergiverſatione minaciter queſtus, nova edictum moderatione temperatum remollitumque, Bruxellenſibus, à quibus præſens ipſe promptum præ ceteris obſequium ſperabat, promulgari jubet, nihil ultra mutaturus. Sed ii conjunctis uſque adeo animis repugnarunt, ut clauſis inſtitorum officinis, toto eo die piſtores, lanii, tabernariique ab opere ceſſaverint. Enim iræ præceps Albanus, quod videret, ſe coram, in principe urbe, ac terroris domicilio, tantam plebi confidentiam eſſe; illa ipſa nocte ſuſpendi imperat ex eis aliquot pro foribus tabernarum. Iamque miles in armis, lictor cum laqueo præſto erant; cum nuncius de Brila à Gheuſiis capta, tamquam Deus è machina, implexæ funeſtæque tragœdiæ nodum ac laqueum repente ſolvit. Nam perculſus inopinata clade Albanus, omittit tandem odioſam quæſtionem, duos ipſos annos non alio fructu agitatam, quam ut aucta in Hiſpanos invidia, defectionis agitandæ conſilium maturaret. Et ſane patuit, quam acre telum ad rebellandum tributa ſint, cum graviora populis aliunde commotis imperantur. Etenim Belgarum querelæ de Albani ſeveritate ſuperbiaque, non ultra execrationem atque odium fuere. Certe venienti nuper Orangio cum exercitu nihil auxilii ab offenſis Albano civitatibus allatum eſt. Nam ſup-

157[illegible]

Aliqui Albanum fallunt.

Ipſe edictum denuo moderatur, ac tertio proponit.

Non recipiunt Bruxellenſes, inſigni contumacia.

Apr. menſe

In quos vim & laqueos parat Albanus.

Plura Ord. in Apol. ann. 1581.

Sed alio repentinus nuncius hominem avocat: & cogit omittere tributa.

Ea magis nocuere Albano, & Belgis occaſioni potius fuere rebellandi, quam ſupplicia,

1570. ſupplicia denique paucorum ſunt, quantumque multitudinem odio ſtimulant, tantum metu retardant. At vero tributum propria cujuſque jactura ducitur, qua qui ſe gravius premi vident, cum re projiciunt quoque metum, nullaque futurorum diſcriminum cura, avertendæ præſenti tantummodo injuriæ detrimentoque Ducem quærunt. Id vero cum aliis gentibus, tum maxime Belgis uſitatum, quorum pleroſque, ac Hollandos in primis, exemptis olim oneribus & collationibus, inque uſum præliorum ſepoſitos à Romanis velut tela atque arma, legimus in eorum annalibus. Nec alia rebellandi cauſa Belgarum populis quondam fuit, Tiberio Principe, niſi quod Olennius regendis iis terris impoſitus tributum antea modicum augeret, auctum inclementius exigeret. apud quem cum nihil preces queſtuſque valuiſſent, remedium ex bello ſumptum: quod multis exinde luſtris obſtinate cum Romanis Ducibus geſtum eſt. Ac mihi quidem in Orangii conſilia inſpicienti, quæ parando ille dominatui, tentata ſæpius alea, dirigebat; tunc videlicet admota fuiſſe ſpei videntur, cum hæc tributorum occaſio denique oblata eſt. Etenim movit is aliquid ſub Margarita Parmenſi, per eas Epiſcoporum, Quæſitorumque, & Concilii Tridentini turbas. Quibus tamen Regis indulgentia compoſitis. pleriſque Optimatum Gubernatrici addictis, veritus in primis Egmontium non paſſurum ex amico Principem; non ultra tunc quidem progredi eſt auſus. At Albano ſupplicia exercente, ab alienata Nobilitate, conjectus ipſe in reorum numerum damnatuſque; communem, ut videri voluit, cauſam, cum privata ultro conjunxit, atque arma palam induit, famæ ſecurus, quod haberet, cujus odio bellum imputaret. Sed civitatibus

Hollandi olim immunes à tributis.

Tac. de mor. German. Idem l.4. Annal.

& ob ea rebellarunt à Romanis.

& nunc ob eamdem ſollicitat Belgas ad defectionem Orangius. Tentatis ſæpe aliis ad rebellandum viis.

tantibus ſubita illa pœnarum ſeveritate per- 1570.
culſis, expertus eſt Orangius, inter initia ti-
moris, (cujus nempe acceſſus validiſſimus
eſt, diuturnitate vero minuitur, excutitur-
que) fruſtra populos crudis adhuc humori-
bus invalidos ad defectionem ſollicitari Ve- *Nunc demũ*
rum ubi moleſtia tributorum quæſtione ci- *fit voti cõ-*
vitates Hiſpano fidæ pariter ac dubiæ urge- *pos, populis*
ri cœptæ ſunt, gliſcente omnium odio, me- *audaciori-*
tumque ſuperante, aucta præſertim ex Alba- *bus ob credi-*
ni diſceſſu populorum audacia; tunc enim- *tum Alba-*
vero intellexit Orangius maturandæ rebel- *ni diſceſſum*
lionis, fundandique, quod diu moliebatur, *è Belgio.*
imperii tempeſtatem adeſſe. Itaque dum to-
tus in eam curam Albanus enixius incum-
bit, imminens occaſioni Orangius populos
ab Regis obſequio retrahendi, firmatus oc-
cultis complurium civitatum conſiliis ad
defectionem jam ſpectantium, lecto per oti-
um milite, eas belli faces intulit Belgio, quæ
tot annorum ſpatio nullis urbium conci-
dentium ruinis opprimi, nulliſque cruoris
extingui fluminibus potuere.

COEPTVM eſt à Batavico mari bellum: *CLADES*
quaſi jam tum vires ſuas præſenſerint, & *à mari Al-*
qua parte dominaturi aliquando eſſent, *bano illata.*
principio intellexerint. Et ſane cum in eam
rebellionem intenderint, attentaverintque
ſæpenumero Gheuſii, tum qui in urbe degen-
tes, urbanique dicti; tum qui ſaltus obſedere,
ac ſilveſtres nominati; ſoli demum aquati- *Aquatiles*
les (ſic enim, & maritimi quoque anſeres *Gheuſii.*
vulgo appellati ſunt) felici rem audacia con-
fecere. Horum Dux aquatilium Gheuſiorum *Dux eorum*
fuit Gulielmus Comes à Marcha, Lumæi Do-
minus, odium in Albanum profeſſus, depi-
ctis in vexillo decem monetis, ad decimi
nummi memoriam invidiamque militibus
inferendam. Commilitones fuere primi, Gu- *& primarii*
lielmus Bloſius Treſlongus, Lancelottus no- *comites.*
S thus

1570. thus Brederodii filius, Bartholomæus Entenſius, Sonoius, aliique complures: quibus mandaverat Orangius, prædatoriis navibus oram Hollandiæ Friſiæque infeſtam haberent. Illi Hiſpanorum odio, ac prædarum cupidine, quarum quintam Orangio partem pendebant, quantum ab Amiſiæ fluminis oſtio ad fretum uſque Britannicum patet, piraticis excurrebant navigiis: habebantque, ſi quando aut ab occurſu plurium, aut à tempeſtate declinandum erat, in Britanniæ portubus plerumque perfugium. Qua demum ſtatione ceu communes hoſtes prohibiti Reginæ juſſu ab Duce Albano rogatæ, dũ Cantabricam invadunt navim, atque diripiunt, adverſa ventorum vi in Vornam Hollandiæ Inſulam deferuntur. Ibi pro mercatoribus habiti tempeſtate illuc ejectis, diſcrimine in audaciam verſo, Brilam Inſulæ portum adoriuntur, & priuſquam oppidani bellum advehi non merces intelligerent; inſperabili ſucceſſu, nemine obſiſtente capiunt Dominico Palmatum die: ac Lumæio præeunte, fractis Divum imaginibus, nullaque omiſſa in res ſacras, ſacrumque ordinem irreverentia, portum ita communiunt, ut accurrentem Albani juſſu, cum aliquot ſignis, Boſſuvium Comitem, Hollandiæ Præfectum, non modo ſtrenue repulerint, ſed etiam nonnullas ejus naves, ab aliis forte ſejunctas, ductore Gulielmo Treſlongo, inſigni confidentia in hoſtium conſpectu ſuccenderint. Ad captæ inſulæ fama tamquam ad ſignum Provinciis elatum mirum profecto, quanta per Belgium repente mutatio conſecuta ſit. Quippe civitatum complures Fœderatis ultro favere, nonnullæ etiam invitare: aliæ inter utroſq; mediæ nec Albanum pati, nec ab Rege deficere: pauciſſimæ obſequii memores pro Hiſpanis arma libenter induere. Namq;

Piraticam exercent Ems.

Portubus Anglicis prohibentur.

Brilam capiunt.

1. April.

In res ſacras debacchantur.

Auxilium Hiſpanorũ repellunt.

Gul. Bloſius Treſlõgus.

Hinc mira rerum mutatio.

Dordracũ ab Hiſpanis deficit. Dordrecht.

Dor-

Dordracum, primaria Hollandiæ urbs, con- 1570.
fugienti ad eam Boſſuvio, ingreſſumque mi-
litibus ſuis peteti, ſparſo callide rumore, ad-
ventare Hiſpanos decimum nummum exa-
cturos, portis hoſtiliter occluſis, pernegavit.
Fliſſinga, Zelandiæ portus, & Oceani clau- *& Flißinga.*
ſtra, ipſo Reſurgentis Domini die, Parocho
inter ſacrificandum, (ut forte erat ab Hiſpa-
nis alienus) ad libertatem populum, qui Sa-
cro intererat, adhortante, Hiſpanum præſi-
dium ejecit, eo furentium tumultu, ut Tri-
bunum Alvarum Pacechum Albani propin-
quum ſuſpendio necaverint, imperata ejuſ-
modi mortis ignominia a Treſlongo, ulci-
ſcente (ut ipſe ajebat) Ioannis fratris necem Ioan. Tre-
capite damnati ante quatuor annos à Gu- ſlong.
bernatore Albano: eamdemque urgentibus
idcirco hæreticis, ne videlicet veniæ locum
tanto facinori ab juſta Gubernatoris ira Fliſ-
ſingani ſperarent. Nec multo poſt Enchuſa *& Enchuſa,*
Friſiæ objecta, qui unus ſupererat è præci- *& omnis fe-*
puis Hollandiæ portubus, ab Duce Albano *re Hollan-*
defecit. Enchuſam ſecuta ſunt Horna, Alc- *dia, & ma-*
maria, Edamum, aliaq; Borealis Bataviæ op- *gna.*
pida, ad Auſtrum vero Gauda, Veteres aquæ, Oudevvat.
Lugdunum, Goricomium, ac præter Amſte- Leyden.
lodamum, & Schonoviam Hiſpanis fida, o- *Zelandia*
mnis ferme Hollandia, ac magna Zelandiæ *pars, abjecto*
pars Albanum deſeruere: excuſſo uſq; adeo *Albani me-*
viri metu, atq; in ludum pæne conſumpto, *tu, atque in*
ut jocularibus eum libellis ultro laceſſerent: *ludum Bri-*
& capta ſtatim Brila, Albani effigiem gran- *la appella-*
dibus irridendam conſpiciliis, quæ ei à tergo *tione con-*
Lumæius imponebat, paſſim expingerent. *verſo.*
Nempe ut, quoniam Brilla à Belgis conſpici-
lia vocantur, idemq; apud eos facete dicitur,
naſo ocularia vitrea ſuſpendere, ac ori frenos
in,icere; infrenatam jam eſſe Albani ferociam
eo deridiculo commonſtrarent: ignari,
quanta ſibi ab Duce, inanium videlicet con-

1572. temptore, malorum ilias immineret. Et quamvis ex iis, quas memoravi, civitatibus, initio nutaverint aliquæ, certæ quem fugerent, incertæ cui ſe dederent; tamen partim diffiſæ ſuorum magnitudine ſcelerum adverſus Sacra Sacerdoteſque, partim novum tributi onus obfirmatis jam animis haud umquam paſſuræ, ad Orangii tranſiere partes, in ejuſque tamquam Regii Præſidis verba, Lumæio curante, jurarunt; ab eo præſidiarios milites, naves, arma: ab eo locorum præfectos, ac leges: ab eo reditus ex ſacri Ordinis cenſu prærreptos, accepere, tanta confluentium ex Gallia Britanniaque multitudine, prædarum ſpe, ut quatuor intra menſes, Fliſſingano in portu ſteterit inſtructa centum quinquaginta navigiorum claſſis, auſa Hiſpanarum partium oppida ac naves frequenter invadere: cum quibus & deinde intra decennium (quo tempore aliquoties bellatum eſt mari) Hollandos ſemel victos, victores fuiſſe ſemper, Hiſpani ipſi ſcriptores affirmant. Vt profecto iis jam tum proluſiſſe victoriis videantur, quibus hac tempeſtate, nimis quantum maritima Hollandi potentia per Oceanum excrevit. Atque in hunc denique modum nova hæc extitit ab aquis Reſpublica, parente ambitione, obſtetrice hæreſi, terrore ceu tonitru ante tempus emiſſa. Sane cum de hac poſtrema rebellionis occaſione quereretur, ſcribens ad Margaritam Parmenſem Ducem Namurcenſis Epiſcopus, ad extremum conficit, Hoc decimæ vigeſimæque pretio emptas eſſe Orangio maritimas Provincias, novumque Principatum. Verum hæc adeo multiplex ac repentina civitatum defectio, etſi Albanum, auditis aliis ſuper alias cladibus, magnopere commovit: namque in Zutphania, Tranſiſelania, Geldria Friſiaq; non minores intere[a]

Rebelles civitates Orangio ſe dedunt.

Nova ex illu Reſpubl.

prædatoriis navibus ſupra modum aucta: & mari plerumque victrix.

Bernard. Mend. l. 16.

Occaſione ex tributo ſumpta.

24. Iul. ann 74.

Deficiunt & alia civitates.

proceſſus habebat affinis Orangii Gulielmus Comes Bergenſis, urbibus oppidiſq; partim vi captis, partim ſponte aut metu deditis. Tamen, ut Hiſpanus intenta erat in Gallos cura, timebatq; Belgio tempeſtatem à terra non à mari, nihil æque hominem perculit, ac nuncius de Montibus, principe Hannoniæ urbe, à Ludovico Naſſavio ope Gallorum captis. Verebatur enim, ne belli principium id eſſet, quod Carolus Galliæ Rex, Ludovici Naſſavii, Gaſpariſque Colinii ſuaſu, illaturus vulgo ferebatur. Etenim Carolus, pace cum Hugonotis utcumque compoſita, eorumque primoribus in gratiam aulamque revocatis, à Colinio illorum duce perſuaderi ſibi paſſus dicebatur, ut pro Naſſaviis arma ſubmitteret in Belgium. Iamq; legebatur per Galliam miles: Coliniuſque, quoniam Dux expeditionis deſtinatus erat à Rege, florem hæreticæ nobilitatis Pariſios evocaverat, ſpecie Navarræas nuptias honorificentius concelebrandi, re vera autem vires acceſſu Nobiliũ confirmaturus. ægre eorum nonnullis, & quidem callidioribus, in poteſtatem Regis ſeſe committentibus, mirantibuſque, Colinium, qui paucis ante annis Regis nomine invitatus in aulam præcaute reſponderat, *In Gallia non eſſe Comites Egmontios*; nunc tanta confidentia ſe ſociorumq; præcipuos Regia in urbe, Caroli arbitratu, concluderet. Ipſe tamen, quod jam videret, occupatis à Gallo Montibus, læſam cum Hiſpano pacem, ictumq; ea gratia fœdus cum Angliæ Regina; belli nequaquam dubius, auxilia quanta poterat à Germaniæ Principibus contrahebat, Belgarum Nobilium fidem pertentabat, ipſumque caſtrorum in Belgico exercitu Præfectum per certum hominem aggreſſus, primos ei in Gallica militia honores fructuſq; pollicitus eſt, ſi ad partes Caroli Regis jam

1572.

Doesburgum, Zutphania, Hardervvicum, Oldéſalia, Campi, & alia.

Mons. 25. Maji.

Montes à Ludovico Naſſavio capiuntur: Gallis adjuvantibus, Carolo Rege conſcio, Colinio auctore.

Qui ſe nimium confidenter Regi credit.

Sollicitat Belgas ad defectionem Chiapin. Vitellius.

1572. *Vitellium pertentat.* jam potituri Belgio mature tranſiret. Cumque ſemel rejectus non deſiſteret animoſus non minus fidei emptor alienæ, quam venditor ſuæ; indignatus acceptis eodem internuncio litteris Vitellius, atq; in ignem, ut erant obſignatæ, illo přęſente conjectis, faceſſere ab ſe protinus hominem juſſit, & factum reſponſi loco ad Colinium referre.

Hujus præclarum facinus.

De MONTIBUS ab Albano recuperatis. I.B. Adrianus l. 18. & Thua. l. 36.

ADMONITUS à Vitellio *Dux* Albanus, ſimulque ab Hiſpano apud Carolum Oratore certior factus, quid in horas Pariſiis molirentur hæretici, quamquam initio hoſtem Carolum non crediderat, qu ppe conſcius (uti aliqui ſcripſere) quid adverſus hæreticos agitaret animo Rex; tamen audita Montium jactura, non ultra Regi fidendum ratus, neglecta maritimi belli cura, Federicum filium, & Chiapinium Vitellium, cum parte copiarum obſidendis Montibus præmittit: ipſe cum reliquo ſtatim exercitu ſecuturus. Venientem Federicum egreſſæ Montibus ſelectæ aliquot Gallorum cohortes ſubitaria excepere pugna, ne caſtris locum caperet Hiſpanus obſiſtente nullo. Certe ad famam pertinere exiſtimarunt, ſpecimen ſui aliquod præbere hoſti à mœnibus procul habito. Quamvis autem in ea velitatione ſauciatus à plumbea glande Vitellius in ſiniſtra tibia, curam haud levem Regiis incuſſerit, caſtra tamen, quo ipſe deſtinaverat loco, poſuere. Et altero quidem, poſtquam ea locaverant die, repertæ ſunt per ſtationes militum, Montenſes aliquot mulieres ab urbe digreſſæ, per ſpeciem olera vendendi, Hiſpanorum agmina & conſilia explorantes. quæ Federici juſſu, decurtatis paulum ſupra genu veſtibus, militari hujus ſexus ignominia apud Hiſpanos, antiquiſſimæ Ammonitarum conſuetudinis non abſimili, per caſtra primum traductæ exſibilatæque, dein Montes cum

Federicus Albani filius ad obſidendos Montes contendit.

Pugnat cũ Gallis diſturbaturis caſtrorum poſitionem.

Caſtra tamen ponit.

Mulieres exploratric. plectuntur:

eo dehoneſtamento remiſſæ ſunt. Nec mul- 1572.
to poſt Eſpinenſe cœnobium,quod urbi pro- Bern. Méd.
ximum Montenſes inſederant, bis ab Hiſpa- lib. 6.
nis tentatum, demum ejectis inde acri pu- 2.Reg.c.10.
gna præſidiariis,captum eſt. At non ſegnior *Eſpinenſe*
interea Colinius liberandæ obſeſſæ urbi pe- *cœnobium*
dites equiteſque in limite conſcribebat,præ- *expugnatur*
fecto ſubitæ expeditioni (Regis, ut ajebat, *Exercitus à*
juſſu) Ioanne Hangeſto Ienliſii Domino, *Colinio ſub-*
Franciſci Ienliſii nuper extincti fratre. Is, *miſſus.*
quamquam per expeditum nuncium admo- *cum Federi-*
nitus à Ludovico Naſſavio, ne pugnam ini- *co confligit,*
ret,antequam venienti Orangio ſeſe adjun-
geret; impatiens moræ,atque conſortis;cum
quo communicaret laudem liberandæ ur-
bis: ac militum (ſex ſeptemve millia erant)
alacritate fretus, cum Federico nullam im-
pigri partem Ducis omittente,ferocius quam
cautius collatis ſignis apud Sanctum Giſle-
nium non procul ab obſeſſa urbe, magna *vincitur.*
ſuorum ſtrage, profligatus eſt. Quo ſane die
admirationi fuit Vitellii audacia. Qui recés *Vitellii au-*
à vulnere, cum ingredi aut conſiſtere non *dacia.*
poſſet, & tamen abeſſe à pugna non ſuſtine-
ret; obvia fabrum ſandapila geſtari ſe voluit:
in eaque ſemiſtratus aciem cum Federico du- Barella.
ce diſpoſuit, inſidias ſtruxit, quæque Præfe-
cti caſtrorum ſunt,peregit omnia. Tum pri- Thuan.l.54
mo in agmine, inter dimicantium tela con- Hiſpanos
ſpicuus, voce, manu, præſentia ipſa, pluri- viginti cæ-
mum profecto valuit ad victoriam. quæ ta- ſos numer.
men illi, recrudeſcente poſt vulnere ac de- totidem
ſperata valetudine, tantum non attulit ſu- Ioan. Meu.
premum diem. Deſiderati dicuntur ex Ien- l.7. & Ber.
liſianis mille ac ducenti,cum ex Hiſpanis tri- Mend.
ginta tantummodo cecidiſſent. Ipſe Ienli- *caſi:captivi*
ſius, ac ſexcenti milites, inter quos Nobiles
ferme ſexaginta, in manus Hiſpanorum de-
venere: ex iiſque partim in vicinas arces ab-
ducti,partim ſuſpendio necati. Reliquos,qui

1572.

Reliquiæ à ruſticis trucidatæ. *Victoris exercitus lætitia.* Relatum eſt Toletū, an. 1587.

ex infelici prælio in ſilvas ſaltuſque profugerant, locorum ignaros ruſtici, paulo ante crudeliter ab eis habiti, pari crudelitate confecere! At Federicus, cujus ab ea pugna virtus inclaruit, reducto victore exercitu in proximum pagum, ad agendas publice gratias Divæ Leocadiæ, Toletanæ urbis tutelari (cujus ibi corpus tunc quidem aſſervabatur) diem militari pompa tranſegit. &, quo rei famam per Hiſpaniam augeret homo & patratione operis, & oſtentatione magnificus, miſſo Centurione Bobadilla, victoriam Regiis armis auſpiciiſque relatam Philippo Regi gratulatus eſt.

EXPEDITIO ſecunda Orangii è Germ. in Belg. ad liberandum Ludov. fratrem. Ruremundam expugnat. Lovanium mulctat. Mechliniā capit. Dieſt. Thien. *Et alia in via, præter Bruxellas.* *Quatuor hoſtiles exercitus Belgiū vexant.* Gulielm. à Mar. Lud. Gulielm.

INTEREA Princeps Orangius rebellium Provinciarum ſpe famaque auctus, ſecundam in Albanum expeditionem confidentius adornaverat, trahenſq; ſex millia equitum, peditū undecim millia, ineunte Iulio, tranſmiſſis Rheno ac Moſa, expugnataque crudelem in modum Ruremunda; Brabantiam infeſtus ingreditur, Hannoniam, liberando Ludovico fratri, petiturus. In via paulum divertens, Lovanium fidam Regi urbem aggreditur, acceptiſq; ſexdecim aureorum millibus, à vi abſtinet. Mechlinienſes recuſato paulo ante Hiſpanorum præſidio, eoque impares, ſponte ſe dedunt. Idem fatum fuit Nivellarum, Dieſthemii, Sichemii, Tilemontis, aliorumque oppidorum ad partes metu aut ſtudio tranſeuntium. Bruxellæ obſequii conſtantes Orangium repulere. Teneramunda atq; Aldenarda vi captæ, direptæque. Pagi pleriq; adverſus arma invalidi, oblata pecunia hoſtilem injuriam redemerunt. Et profecto miſerum, ſi umquam, hac tempeſtate Belgiū fuit, quatuor exercitibus hoſtiū à mari, à terra pariter appetitum. Cum Provinciarum maritima Lumæius, Gallis finitima Naſſavius, Germanis contermina Bergenſis, media ve-

1572

vexaret Orangius. Neque tantummodo ſubigerent urbes, repugnanteſque trucidarent, ac domos militari licentia avaritiaque diriperent: ſed barbara immanitate, nullius ætati pudorive parcerent, in ſepulcra & requietem mortuorum deſævirent, omnes æque noxios haberent, in ſacra præſertim Sacerdoteſque fanatici furerent, eoſq; (nec ullum vitæ pretium erat) quæſitis ad ignominiam cruciatibus mactarent. Quam ſacri ordinis carnificinam à Gheuſiis, & à Lumæio Gheuſiorum immaniſſimo, pleriſque in urbibus peractam, fuere qui non minore iſtorum cõvicio, quam illorum præconio, literis conſignarunt. Et quamquam alicubi Regii milites, ſi Sacrorum injuriam excipias, inclementer & ipſi victoriis poſtmodum uſi ſunt; quia tamen id à Gheuſiis ad Brilam eſt cœptum, direpta etiam contra fidem jurejurando obſtrictam, Amorsfortia; Hiſpanorum ferocia quaſi ab exemplo veniam mereri aliquam videri potuit. Certe hoc nomine Orangii militia, ex hæreticorum annalium confeſſione, per Belgium infamis fuit: & quem ſuſcepiſſe arma crediderant aſſerendo adverſus Albani dominationem Belgio; nunc vero nullo amicorum hoſtiumve diſcrimine infenſum omnibus, atque adeo ſe in plures ac truculentiores incidiſſe Dominos querebantur. Sed Orangius, ſpreto interim civitatum odio, Hannoniam in conſpectum obſeſſæ urbis venit, medio Auguſto menſe: reperitque Albani, qui illuc advolaverat, copiis obſeſſos opinione gravius laborare: miratus caſtrorum munitiones non magis obſidendæ urbi validas, quam auxiliarium aggreſſionibus impervias. Pleraque tormenta è colle portam Bartimontiam impetebant: unde ad lævam ducto aggere, foſſaque præmunito urbs pæne claudebatur, crebris per inter-

& in res ſacras, & ſacerdotes deſæviunt.

Gulielm. Eſtius de crudelitate in 21. martyrum Gorcō. Sur. in com. Arnold. Hav. l. 5. de erect. Epiſc. Ioann. Meurſ. in Orang. l. 7. & alii.

Inde male audire cœpit Orangii militia.

Sed ipſe Montes properat.

Miratur Albani caſtra obſidē-tis urbem.

1572. interualla caſtellis mutua ope tutis, & inter ejecta militum ſtatione firmatis. Hæc porro munimenta dum Orangius copiis ſuis è vallo eductis fruſtra perrumpere conatus, levibus interea præliis decertat; (nam de rei ſumma non agere certum Albano erat) audit, in Hiſpanorum caſtris, ſub primas tenebras, ingentis lætitiæ ſigna hoſtes edere, ſcloporum exploſione ter repetita, læto tympanorum tubarumque cantu, ac toto circum vallo feſtis ignibus collucente; ſollicituſque quid illud eſſet, clam ab exploratoribus certior fit, duobus ante diebus, Pariſiis patratam eſſe, Regis Caroli juſſu, memorabilem illam Hugonotorum cædem: quam, quod in nuptiis peracta eſt Henrici Navarræi Regis, (qui poſtea Galliæ Rex fuit) & Margaritæ Caroli ſororis, ipſa Divi Bartholomæi nocte; Bartholomæanas noctes, ſeu Pariſienſes nuptias appellarunt. Ingens profecto facinus, ſed meritum conjuratæ in Regem factioni ſupplicium, certe de eo admonitus à Lotharingo Cardinali Romanus Pontifex, egit in D. Ludovici templo, quo ipſe inſtituta ſupplicatione ſe contulit, ultori Deo grates: edito ampliſſimæ indulgentiæ diplomate, ad Regi regnoque cœleſtis opem Numinis implorandam. At vero conſternatus inopinato caſu Orangius, deque belli eventu dubius, quando interfectis Colinio, & reliquis hæreticorum principibus, nulla ab Rege factioni adverſo ſperare poſſet auxilia, quamprimum tentandam cum Albano aleam exiſtimavit, antequam rei fama permanaret ad milites. Sed Albanum militiæ providum munitis ſeſe caſtris continentem, atque ex eis urbem tuto verberantem, cum neque invadere, neque inde pertrahere in aciem poſſet, veritus ne Gallorum Duces præcipuum robur exercitûs, audita Pariſienſi

Fruſtra ea perrumpere conatur.

Lætitia in caſtris Albani,

Henric. IV.

ob nuncium cædis Hugonotorum.

Gregorius XIII.

Gratia Deo reddita Romæ ob eamdem cauſã.

Orangii deſperatio:

& abſceſſus à Montibus,

enſi cæde, mutato conſilio dilaberentur; 1572.
Ludovico fratri ſignificat, rebus ſuis ut conſulat, fatiſque cedat. ſimul ipſe Mechliniam exercitum reducit, non ſine clade aliqua, ut in receptu evenire ſolet, accepta. Namque ſelecti Hiſpani pedites ferme ducenti, atque octingenti circiter equites, omnes, quo ſe per tenebras internoſcerent, induſiati, hoſtium caſtra nocte repente adorti, trucidatis primis ſtationariis, vicina contubernia, ſtragem terroremq; circumferentes, invadunt: ac priuſquam ad arma conclamaretur, non paucioribus quadringentis hoſtium jugulatis, aut igne ſuccenſis, (nam & ignis in caſtra ſtramineis ſparſa tuguriolis injectus eſt) victores abſcedunt; majori haud dubie ſtrage ſecutura, niſi illud ipſum incendium, quod primo metum incuſſit, dolum citius detexiſſet: ea cauſa nonnullis Hiſpanorum, ut erant albo præſertim integumento conſpicui, facilius interemptis quorum aliquos ſeorſim à ſociis auſos in tentorium uſque progredi Principis Orangii, ipſe à catella, quæ eodem lecto cubabat, contentius adlatrante, unguibuſque faciem Heri vellicante expergefactus, accurſu militum oppreſſit. Inde noctis reliquo cum trepidatione & cura traducto, prima luce caſtra movit, ac magnis itineribus, tranſmiſſo Rheno, Delphos in Hollandiam conceſſit. Nec multo poſt Ludovicus, quem potiſſimum perculit Colinii cædes, cui videlicet auctor ipſe fuerat ut ſe crederet Regis fidei, urbe non aſpernandis conditionibus Albano relicta, Dilemburgum petiit, primariam ſedem Naſſaviæ Comitatus. Potitus urbe ante menſem obſidionis tertium Albanus, quamvis eodem tempore obſideret urbem, ipſe ab Orangio exercitu obſideretur, eoque plus claritudinis adeptus apud hoſtes utrobique victos; quid-

Ejus caſtra noctu invaduntur ab induſiatis Hiſpanis.

Horum audacia, & Orangii periculum.

19. Septem.

Montes Albano redduntur.

Albani laus ab ea victoria.

1572. *Recuperat Albanus quidquid ab Orangio captum.* quid erat in Flandria Brabantiaque ab Orangio captum, majori celeritate, quam clementia recuperat: oppidorum aliis pecunia mulctatis, aliis populabundo militi permiſſis. Et quidem Mechlinia urbs in primis elegans atque opulenta, paulo ante Orangio dedita, Regii furorem exercitus tridui populatione experta eſt. *Populatio Mechliniensis.* Sed nec ea calamitas bonis exemplis caruit. Prædam fere omnem miles attulerat Antverpiam, viliſſimoque, ut fieri aſſolet, venditabat. Cum Sacerdos è Societate IESV, gratus apprime Antverpienſi populo, conventis amicis aliquot mercatoribus occaſionem lucri pulcherrimam, dignamque Christianis negotiatoribus commonſtrat; ſi ex Mechlinienſibus ſpoliis, quæ miles plane prodigeret, ipſi quantum poſſent pecunia ſua redemiſſent, dominis eodem pretio reddituri. Sic enim & miſeris quam minimum ſentiendam fortunarum jacturam, quas ſi mercarentur ante propolæ, utique multo carius recuperarentur: & mercatoribus ipſis nihil interim pecuniæ deperiturum, quin famæ acceſſurum apud homines perſane multum, apud Deum certe hujuſmodi mercaturam iis futuram longe quæſtuoſam. Placuit ea negotiatio piis mercatoribus. Prædatritiæ merces magna ex parte & quidem minimo coëmptæ; inſumpta videlicet in iis viginti circiter florenum millia, quæ ferme centum millibus æſtimarentur: ac dominis eodem pretio redditæ, aliquæ etiam Dominis non apparentibus, inter inopes diſtributæ. Imo (ut ineſt quædam in ſublevandis miſeris voluptas) iidem mercatores, collato certatim ære, magnam alimentorum copiam ejuſdem Sacerdotis miniſterio comparant, oneratamque iis navem Mechliniam egentibus ſubſidio tranſmittunt. Quo in navigio (id quod mirandum

Petrus Trigoſius.

Pietas in ea mercatorũ Antverpienſium, Ioã. Buter. in vita Albani, & ex Hiſtoria Societatis IESV, ann. 1572.

& militum

dum eſt magis) à militibus eodem hortatore permotis, impoſita comperio centum amplius pretioſiora veſtimenta, præter aliam ſuppellectilem, quæ religioſis præſertim viris feminiſque gratuito redderentur. Sed non ideo Albani nomen lacerari vulgo deſiit ex ea populatione, quamvis ipſe vulgatis ſtatim litteris cauſam contulerit in Mechlinienſium perfidiam, qui quo neceſſitatem obtenderent dedendi ſe Orangio, Regium paulo ante præſidium conſulto recuſaſſent. At non ſtrenue minus, quam celeriter, paulo etiam, quam Albanus pater, inclementius agebat in Geldria Federicus: expugnataque Zutphania, ac pariter direpta, tantum reliquis circa Provinciis terrorem injecit, ut fugiente Bergenſi Comite paulo ante victore, oppidis omnibus dilapſo præſidio vacuis intra menſem potitus ſit. Nec minus interea in Zelandia Mondragonius Tribunus, cum bis mille ex omni exercitu ſelectis militibus, auſus Oceanũ pedibus tranſmittere, quinq; circiter paſſuum millia, admirabili fortitudine Goeſium ad Scaldis oſtium obſidione liberavit, univerſamque inſulam Zuitbeverlandiam, exercitu hoſtium partim cæſo, partim fugato, cepit. Quod viri facinus ſane quam egregium ac ſingulare, quoniam geminum eſt ei, quod idem Mondragonius ad Scaldiam Zelandiæ quoque inſulam audaciori adhuc trajectu patravit, illius commemoratione, hujus magnitudinem exponere ſuperſedebo. At vero excidium Nardemi, quod eſt in limite Hollandiæ, longe alio ſucceſſu Federico victori ſtetit. Nam etſi id oppidum, ob fœdam defectionem, ſuſceptumque contemta atque illuſa Religione patrocinium hæreticorum, ſingularis animadverſionis exempla meruerat, ſuper hæc tamen ultio viſa eſt: & trucidatis omnibus, quamquam im-

1572.

Invidiam populatio-nis amoliri à ſe conatur Albanus.

Victoria Federici, 30. Novēb. *& Mondragonii.*

Tergoes. 20. Oct.

an. 75.

Nardemi excidium,

ex quo odiũ in Hiſpaniũ nomen,

bel-

1572. bellibus innoxiiſque, conſumptis incendio domibus, mœnibus ſolo exæquatis, non pœna illa, ſed flagitium fuit. Itaque nuncius cladis Gheuſiorum aſtu in majus auctæ tanto Hollandorum omnium non terrore, ſed odio adverſus Hiſpanum nomen numquam deponendo auditus eſt: ut obfirmatis deſperatione animis, extrema omnia perpeti, quã Albani juſſa facere maluerint.

Mich. ab Iſſelt. in hiſt. ſui temp. Franc. Har. in Annal. Belg. & alii fere omnes.

De HARLEMI obſidione.

CERTE Harlemum, nobilis Hollandiæ urbs, quo bellum deportaverat Federicus, Amſtelodami fidæ urbis opportunitate invitatus, non modo oblatam ab eo veniam ſuperbe rejecit, ſed recepto novo partium præſidio, & ut omnem reconciliationis ſpem ſibi præcideret, exuta palam veteri Religione, fractis ſacris imaginibus, ac violatis direptiſque templis; octo menſium obſidionem tulit, pari hoſtium vitæq; contemptu. Vt jam Federicus deſperato ſucceſſu adornaret in Brabantiam reditum, niſi Albanus increpita filii inconſtantia, per litteras monuiſſet, *Si locum deſerere in animo eſſet, ſe quamvis lecto decumbentem in caſtra venturum: aut (ſi morbo in horas ingraveſcente impediretur) accerſiturum denique ab Hiſpania ipſius matrem, quæ bello impoſita, filii partes abeuntis expleret.* Sed quamvis everberatus eo convicio juvenis pluribus inde aggreſſionibus admoveret omnem expugnandæ urbi machinam; illi tamen robuſtiore in dies audacia nihil omittebant, quo & aggredientium vires armis repellerent, & eorum neglectum novis quotidie contumeliis præ ſe ferrent. Nam ſæpe in mœnibus Hiſpani complures, qui captivi in urbe attinebantur, in obſidentium conſpectu è furcis pependere. Cumque è Regiis caſtris projectum eſſet in urbem abſciſſum hominis caput, cum elogio, *Caput Philippi Coninx qui*

Deſperat ſucceſſum Federicus. Increpatur à patre.

Harlemenſes irritant novis contumeliis Hiſpanos.

libe-

liberando Harlemo cum bis mille auxiliaribus advenit: iterumque aliud, titulo fronti adnexo, *Caput Antonii Pictoris, qui Montenſem urbem Gallis prodidit;* Harlemenſes captivis undecim obtruncatis, eorum capita dolio incluſa, noctu in caſtra devolvunt circumjecta dolio inſcriptione, *Albano Harlemenſes, ne ob decimum nummum adhuc non ſolutum perſequatur bellum, decem capita perſolvunt: ac pro uſura dilata ſolutionis undecimum ſuperaddunt.* Ad hæc, impie ludibundi aras in editis mœnium tumulis cônſtituunt, Divum ſignis exornant, ſupplicantium hymnoſque concinentium more circumeunt ſacris veſtibus induti: mox ludo in furorem verſo, ſtramineas Sacerdotum, Monialium, Hiſpanorumque ieunculas manu prælatas flagris cædunt, confodiunt, amputatiſque capitibus in caſtra dejiciunt. Nec deerant, qui eamdem Sanctorum, Chriſtique Sanctorum Principis ſigna pilis Hiſpanorum impetenda è mœnibus objicerent, atque impetentibus religionem per jocum incuterent. Sed non impune ſacrilegis ludionibus ea fuere. Quippe obſervatum, ex illo res Harlemenſium cœpiſſe in pejus ruere: donec fame miſerum in modum abſumpti, dedita tandem urbe arbitrio Victoris, ſenſere ultorem Deum. Conſtat enim, ex mille ac ſexcentis præſidiariis (ad quem numerum redacti erant ubi ſe dedidere, cum quatuor millia obſidionis initio numerarentur) vix ſeptingentos ſuperfuiſſe. reliquos nongentos cum oppidanis ferme quadringentis, pleriſque rebellionis incentoribus, præſertim hæreſeos adminiſtris, Federici Toletani ſententia, continuato multorum dierum ferali ſpectaculo, aut ferro, aut laqueo, aut demum aquis enecatos, eluſi impie Numinis perſolviſſe pœnas. Fuit hæc obſidio multis ſane memorabilis

1573.

Hiſpanorũ in Harlemẽſes militare convicium.

Mons:

Harlemenſium reſponſum.

Eorundẽ in res ſacras ludibria.

Non impune.

1. Auguſt.

Capitur urbs:

Supplicio affectu quã plurimis.

Feder Albani F.

Memoratu digna in hac obſidione.

bilis

1573. bilis. Namque in ea repetitum ex antiqui-
Columba tate miniſterium columbarum litteras per-
litteras ferentium. Paulo enim antequam clauſa
perferentes. fuiſſet nunciis via, Harlemenſes ex urbis
columbariis ad Orangii claſſem, & vicina
ſociorum oppida columbas aliquot cicures
aſportarunt: quæ deinceps, ubi opus fuit,
cum litteris ſubter alas alligatis emiſſæ, te-
cti quæque ſui proliſque memor, Harlemum
revolabant. ac per aërios hoſce tabellarios
Orangius ad perferendam tribus poſtremis
menſibus obſidionem cives obfirmavit. do-
nec earum una, dum ab volatu defeſſa caſtris
inſidet, à milite artificii ignaro forte trans-
fixa, litterarum arcana patefecit. Quo fa-
ctum, ut quotquot exinde transvolarent per
aëra columbæ, quamquam innoxiæ, certa-
tim à militibus figerentur. Fuit illuſtris mu-
lierum manipulus Harlemenſium, reficien-
dis ac defenſandis alicubi propugnaculis
Mulierum cum virorum ſedulitate certantium. Præ-
pugnantiũ erat his Kennava, maris animi femina prope
manipulus quinquagenaria: cujus ductu, auſæ pro mœ-
nibus munia militum obire, interque ſclo-
petarios caſtra Hiſpanorum laceſſere, non
minus incitamento ſuis, quam hoſtibus ad-
mirationi fuere. Nihil tamen admirabilius
civium pertinacia. qui quamvis tribus ma-
Obſtinatio gnis exercitibus exuti: quamvis lacera intra
& ferocia mœnia, ac decem millibus (ut memorant)
civium. ac trecentis ſexaginta ictibus perterebrata
male tecti, non tamen dedendæ urbis audi-
re conditiones paterentur: redactiſque pro-
pugnatoribus ſane ad quam pauciſſimos, ipſi
multorum munia uſq; adeo aſſidui dies no-
cteſq; in mœnibus explerent, ut quovis tem-
poris puncto quiſquis è Regiis caſtris paulò
ſupra munitiones attolleret caput, illico ex
urbe ſcloporum pilis, & quidem pluribus è
locis certatim peteretur. Ex quo (uti accepi)

ſæpe-

ſæpenumero Hiſpani milites partim ludificaturi hoſtem, partim pulverem ei tormentarium abſumpturi, galeas ſtipitibus imponentes, è propugnaculis ſemiconſpicuas oſtentabant; ac deſtinatis hoſtium globis momento figi videbant. Denique quamvis fame duobus ſupremis menſibus ad devorandos mures, calceos, obſcena quæque adacti; nondum tamen ferociam deponerent, certi in confertos hoſtes irruere, pugnanteſque mori potius, quam tradita in urbe, pecorum more jugulari. feciſſentque, niſi jam jam portis egreſſuros liberi uxoreſque miſero ejulatu complexuque retardaſſent. Denique acceſſit obſidioni Harlemenſi celebritas à ſimilitudine Sincerranæ obſidionis. Eodem menſe Sancerra in Biturigibus, eodem Harlemum in Batavis obſeſſa ſunt. utraque civitas adverſus RegemReligionemque rebellis: utraque, quod à Regiis fruſtra initio oppugnaretur, omiſſa aggreſſione conſultius obſideri cœpta. Par utrobique mulierum alacritas arma tractantium: & ſua Sancerranis Kennava non defuit, quæ ceteris hortatu manuque præiret. Par utrobique civium pertinacia, illis à Rupellanis, hic ab Orangianis ad octavum uſque menſem, vana ſpe auxilii, ſuſtentata. Vterque populus fame demum ſuperante, eodem Auguſto menſe, eodemque propemodum die, ille tamen certis conditionibus, hic victoris arbitrio deditus. Sed in illa obſidione plures fame, atque omnino ſupra quingentos periere: adeo ut triennis puella paulo ante mortua atque humata, à parentibus ipſis, deteſtabili exemplo, refoſſa devorataque ſit; in hac vero ferrum multo plures, nec pauciores tredecim millibus, ac nobiliores abſumpſit. Nam ex Regiis deſiderati Gravelingæ Gubernator Creſſonerius, bellicorum operum clarus, rei

1573.

Similitudo hujus & Sancerranæ obſidionis.

Thuan. l. hiſt. 55.

Mortui, aut ſauciati ex Regiis.

tor-

1573. tormentariæ caſtriſque muniendis in hac expeditione præfectus. Nec impar artificio Bartholomæus Campius Piſaurenſis, præſtantiſſimus machinator: cujus ingenium cum alias ſæpe, tum præcipue in expugnatione
1562. Rhotomagi experta eſt Gallia. præter ſauRoane. cios ac ſemimortuos è pugna relatos, Norcarmium Hannoniæ Gubernatorem, Valentinum Mottæum Creſſonerii ſucceſſorem, Iulianum Romerum, Gaſparem Billium, Rodericum Toletanum, primarios Tribunos, & ipſum expeditionis ducem Federicum Albani filium, præter Centuriones ferme duodecim, ac milites omnino plurimos: ex quibus non pauciores quatuor millibus cecidiſſe, fatentur Hiſpani. Ex Fœderatis perempti

Bern. Méd. lib. 9. *Mortui ex Fœderatis.* Gulielmus Bronchorſtius Dynaſta Batemburgicus Orangii legatus, Vibaldus Riperda Harlemi & militiæ Præfectus, Lancellottus Brederodius, Derdeindius Galſus, & Petrus Ianſonius, militarium operum conficientiſſimi, Hadrianus Ianſenius, Martinus Pruſius, Lambertus VVirtzembergius, aliique

Lumæus ſuis offenſus. ordinum ductores. Quibus & Gulielmi à Marcha Lumæi Comitis exilium adjungi poteſt. Hic enim, ut ADVERSA nemo imputat ſibi, cum infeliciter ad Harlemum pugnæ alea ceſſiſſet, conjecta in Ordines culpa ſtipendia maligne ſuppeditantes, eis minari, quaſi in Hollandos converſurus arma, viſus eſt.

ab Orangio redigitur in ordinem: Itaque juſſu Orangii, qui non æquis, opinor, oculis hominem videbat, Hollandiæ liberatorem jactantem unice ſe, legati munere exutus, ac ſuccedente Gulielmo Batemburgico redactus in ordinem, cum Enteſio, altiſ-

conjicitur in carcerē: que aſſeclis in carcerem conjicitur Sed emiſſus, & mox compertus moliri aliquid adverſus Ordines, a quibus ingrate acceptum ſe publicato etiam libello querebatur, quod ſibi, qui primus maritimis Provinciis auctor

Liber-

ibertatis fuiſſet, docuiſſetque Hiſpanos vinci poſſe; ea videlicet ab Hollandis gratia rependeretur: ex Orangii ſententia, ſed omnium odio damnatus, abire Belgio juſſus eſt. Cumque quatuor poſt hæc annos iterum arma in Ioannem Auſtriacum induiſſet, victus Gemblacenſi pugna, Leodium profugit: ubi rabidi morſu canis appetitus, ſeu veneno epulis injecto, homo impie ferox interiit. Recepti Harlemi victoria, ut in diuturnis obſidionibus evenire ſolet, plus famæ, quam fructus Hiſpano attulit. Namque imminuto non parum exercitu, ac ſeditione aliqua retardato, digreſſus inde ad invadendam Alcmariam Federicus, hiemante jam anno, obſidium ſolvere coactus eſt. Nec melior mari fortuna ceſſit, capto à Gheuſiis fœderatis, navali prælio, Maximiliano Henninio Boſſuvii Comite, Hollandiæ Zelandiæque, & maritimæ Belgarum oræ Præfecto, viro militiæ impigro, gratoque inprimis Albano. Ferunt in eo certamine ſolam Boſſuvii Prætoriam navem (Inquiſitionem Hiſpanicam vocitabant Hollandi) à cetera claſſe deſtitutam, octo & viginti horarum ſpatio contra viginti hoſtium navigia ſtrenue depugnaſſe, redactamque è trecentis claſſiariis ad octoginta, eoſque, præter quindecim, ſaucios ferme omnes, hoſti ſe ad extremum dedidiſſe. Compenſata hæc tamen clades, aliquot in auſtrali Hollandia oppidis expugnatis, captoque apud Hagam Comitis Philippo Marnixio Aldegundio, primariæ apud Fœderatos exiſtimationis ac loci, adeo ut pollicitus ſit Orangius, quæ audiret Aldegundio fieri ab Hiſpanis, paria ſe Boſſuvio relaturum.

INTEREA Belgium advenerat à præfectura Inſubriæ Ludovicus Requeſenius, cum duobus tantummodo Italorum equitum vexillis,

1573.

pellitur in exilium: Arnol. Havenſius l. 1. de nov. Epiſcop. An. Carner. in hiſt. Belg. l. 5. & Frã. Haræus in Annal. *moritur.*

Alcmariã fruſtra tentat Feder.

Boſſuvius Hiſpanæ claſſis ductor mari vincitur, Heuter. apud Haræum in Annal. *ſtrenue pugnans,*

Aldegundius Orangio intimus capitur. 17. Nové. 1573.

ALBANVS ſucceſſori

1573. *tradit Provincias:* xillis, ductoribus Mutio Pagano ac Petro Buſto: ſucceſſor Albano ſubſtitutus ab Rege, quoniam Medinæ cœli Dux Ioannes Cerda provinciam detrectaverat, deſperata ejus cura: onereque pariter & invidia Albano relicta. Et is cum Federico filio Bruxellas illico reverſus, Provinciaque & exercitibus Requeſenio traditis, cœpto Decembri

& abit. menſe in Hiſpaniam conceſſit, Belgio ſexennium adminiſtrato. Albani diſceſſum non

De ejus diſceſſu ſenſus hæreticorũ: perinde habuere omnes hæreticarum partium Duces: cum ægre id ferrent eorum aliqui, verſam hominis fortunam credentes, nec ullum potentius telum ſollicitandis ad defectionem populis, quam Albani odium

& Orangii. exiſtimantes. Orangius tamen, qui virum palam oderat, & clam admirabatur; eo ſe liberum gaudebat, quo nimirum hoſte numquam proſecutum ſe deſtinata ſperaret.

& Catholicorum; Neque Catholicorum idem omnium ſenſus erat. Namque diſceſſum ejus inter proſpera numerabant aliqui, Albano implacabiles, quod Belgium, uti ajebant, à Margarita Parmenſi Duce cum pacatum accepiſſet, iis Nobilium ſuppliciis, ac tributorum quæſitionibus turbatum infenſumque relinqueret; ac verebantur, ne ſicut arrepta inde occaſione Zelandus Hollanduſque rebellaverant, ita reliquæ circa Provinciæ, eadem contagione corruptæ, Religionem pariter ac obedientiam brevi exuerent. Sed alii media quaſi via, quemadmodum de Auguſto Cæſa-

Sex. Aure. in vita. re dictum eſt à Romanis, Illum aut non mori debuiſſe; ſic optandum eſſe affirmabant, Albanum aut numquam adiiſſe Belgium, aut non eo tempore deſeruiſſe, quo tempore adulta feliciter Orangii conſilia nec jam poterant cujuſqvam benignitate flecti, nec ullius armis certius frangi, quam ejus, à quo bis à Provinciis, tanto inſtructus exercitu,

pru-

prudenter juxta ac fortiter ejectus eſſet. At 1575.
vero in Hiſpania à Philippo Rege, contra *In Hiſpania*
quam Belgæ exiſtimabant, Hiſpanorumque *benigne ac-*
aulicorum multi cupiebant, perbenevole ac- *cipitur à*
ceptus eſt. Qua tamen ſpecie nihil aliqui *Rege.*
movebantur, gnari id moris Philippo eſſe, *Aulici non*
ut Miniſtrorum cauſam apud alios tueretur: *credunt:*
ceterum iram Principis, quæ tum quidem
conderetur, aliquando erupturam: erupiſ- *& falluntur.*
ſe vero, cum aliquot poſt annis Vzedam a-
mandatus eſt. Ego libentius exiſtimaverim,
aut ea quæ geſſit Albanus in Belgio, geſta
magnam partem ex præſcripto Regis, eoque
indignationem ejus non meruiſſe: aut quid-
quid ille peccaverit, inferius viri meritis vi-
ſum Regi, cujus ad gratiam quam difficilis
ac rarus acceſſus, tam ejuſdem firma fuit ac
diuturna poſſeſſio. Neque cauſam relegatio-
nis aliam fuiſſe conſtat, quam quod Federi-
cus filius nobili puellæ è Reginæ gynæceo ſe
maritum pollicitus, aliam ex Albani conſi-
lio duxerat: inde juſſu offenſi Regis Vzedam
fuiſſe deportatum. In quo ſane infortunio
(quo quid accidere gravius homini potuit
ſummum aulæ faſtigium obtinenti?) ſpecta- *Æquitas*
ta eſt, præter omnium opinionem, mira e- *animi in ea*
jus æquabilitas animi, atque altitudo: ac *calamitate.*
magnus licet is habitus fuerit ante dum ſta-
ret, in caſu tamen, ac jacens, ceu proſtratus
disjectuſque paries, major apparuit. certe
promeruit, ut hæc ei calamitas in gloriam
poſtremo verteret. Etenim mortuo Henri- *& gloria*
co, Regum Luſitanorum ultimo, moturus *ex ea.*
illuc arma Philippus Rex, anceps quem tan-
to exercitui præficeret, poſthabitis multis
in eam ſpem erectis, elegit Albanum: non *Evocatur*
ſine plurium admiratione, quod homini ob *ab exilio ad*
diuturnum exilium irritato eam expeditio- *Luſitanam*
nem, qua nullam ſuſcepit umquam arden- *expeditio-*
tius, tuto committendam putaret. Inmo *nem.*

Alba-

1573. Albanus ipſe gloriabundus reſpondiſſe ferebatur ei, qui ab exilio illum evocabat, *Admirari ſe, quod ad Regnum ſubigendum, opus Regi fuerit catenato Duce.* Quod hominis dictum multis ſuperbius viſum, quam exulem addeceret; Rex tamen civiliter accepit: quippe qui FACTIS intentus facile verborum licentiam condonabat. Neque Regis opinionem fefellit Albanus, bello in magna Luſitanorum diſcordia feliciter adminiſtrato, adactiſque in Philippi verba Magiſtratibus, regnique Primoribus. Quæ dum Vliſſipone anxius curat, ſimul deſperata valetudine. Regis ſæpe inviſentis alloquio recreatus, atque à Ludovico Granatenſi Dominicanæ familiæ, viro diſertiſſimo religioſiſſimoque, Sacramentis rite munitus, fato conceſſit. Cujus dum morte, & multis, quæ in ea felicitate obvenere, funeribus indoleret Rex; auditus eſt, cum diceret, *Numquam ſe melius expertum rerum humanarum vices: quod videlicet, quo tempore tot regnis augebatur, tunc & primogenito regnorum hærede, & Regina uxore, & ſummo fidoq; militiæ Duce orbaretur.* Et ſane Albanus bellica in domo natus, militarem prudentiam pæne hæreditariam habuit. Pater illi Garſitas, qui Africano bello claſſi præfectus à Ferdinando Catholico, dum in Inſula Gerbenſi, ubi tria circiter Hiſpanorum millia ſiti aut ferro cecidere, una cum Petro Navarræo copiarum Duce fugam ſuorum ſiſtit, arrepta gregarii militis haſta fortiter dimicans à Mauris interemptus eſt. Avus vero Federicus, Ferdinandi Catholici conſobrinus, Garſia filio ut annis vivacior, ita factis illuſtrior fuit. Nam & Granatenſe bellum Bætici exercitus Imperator ſtrenue confecit: & eadem virtute Perpinianum, totamque oram illam adverſum Gallos ſæpe defendit: & Navarræ denique regnum ad Hiſpa-

Dictum ejus.

vincit,

& moritur. 1582.

dictum Regis:

Didacus Hiſpaniæ Princeps, Anna Maximil. fil.

Elogium Albani.

Pater, 1510.

Avus.

Hiſpanum imperium feliciter adjecit. Sed 1573.
longe quam Majorum ſuorum quiſquam, *Ipſe majo-*
imperatoria Albanus laude præcelluit. Imo *ribus ſuis*
Ducum omnino nullus ea tempeſtate aut *major.*
tamdiu, aut tam variis in locis arma tracta-
vit: vulgaremque illam inter milites vocem,
DUCEM belli, ſi bonus ſit, haud poſſe per-
diu vitalem eſſe, redarguerunt illo ævo ge- *Comparatio*
mini inprimis Duces, ex Gallis Annas Mo- *ejus & An-*
morantius regni Comeſtabilis, ex Hiſpanis *na Memo-*
Ferdinandus, de quo dicimus, Albæ Dux. *rantii.*
Vterque à pueritia ad ultimam uſque ſene- Momorāt.
ctutem, ille paulo minor octogenario; hic Alban.
quatuor annis ſeptuagenario major, conti-
nenti militia gloriam extendentes. Ille ſub Momorāt.
quatuor Galliæ Regibus, octies collatis ſi-
gnis, quatuor ſummo cum imperio dimica- Alban.
vit: hic Imperatoris Caroli, ejuſque filii
Philippi Regis auſpiciis, in Germania, Hun-
garia, Africa, Italia, Belgio, Luſitania ma-
ximis expeditionibus præfuit. Sed alter à
gentis genio animoſior, à ſuo infelicior,
quippe raro victor, ter captus, ad extre-
mum cæſus: alter cunctando ſæpius, quam
manus conſerendo, ex rerum geſtarum ſuc-
ceſſu glorioſior; bellica virtute pares magis
quam ſimiles habiti ſunt. Ceterùm Albanus *Bonus quo-*
non minor in aula miles, quam in acie. Li- *que Alba-*
cet enim & à natura, & ab armorum tracta- *nus in aula.*
tione aſper, officiorumque aut militariter
incurioſus, aut ſuperbe contemptor offen-
deret apud aliquos; tamen HAUD ingrata *Principi*
Principi miniſtrorum aſperitas, tamquam *gratus.*
fraudibus blandientium intractabilis. &
militari illa Albanus libertate, quaſi Regis
cauſam non minus domi, quam belli pro-
pugnaret, auxit utique ſibi Regis gratiam,
quam ſumma in illum fide, ac diuturna mi- *intime ma-*
litia promeruerat. Quamquam ab hujuſ- *gis quam in*
modi gratia plus intimæ æſtimationis, *ſpeciem.*
quam

1573. quam ſpecioſæ benevolentiæ retulit. Certe ab exilio vocatus ad Luſitani belli adminiſtrationem, cum enixe peteret, ut ſibi liceret in itinere Regem adire, dextramque ejus oſculari; veniæ adhuc ambiguus non impetravit. Cumque per eos dies ad præſtandum ſolenni pompa Didaco Hiſpaniarum Principi ſacramentum, regni Proceres evocarentur, Albanus, quamvis id percuperet, eadem Regis ſeveritate admiſſus non eſt. Tantum homini Rex tribuebat, ut crederet, poſſe & illum gratiæ incertum, & ſe fidei ſecurum eſſe. Cujus obſequii illud meruiſſe præmium viſus eſt, ut & in ſumma Regis gratia, inque ejus regia, ac pæne inter amplexus ejuſdem expiraret: & bello ex animi ſententia confecto, inter victoriæ plauſus, ſuo in triumpho conderetur. Vir magnis ab priſcis haud dubie Imperatoribus militari ſcientia conferendus, niſi odium ex nimio rigore, ſuperbiaque, & aliorum deſpicientia promeritum, ut virtutum vim apud præſentes, ſic earum famam apud poſteros elevaſſet.

Quantum ejus fidei Rex tribueret.

Fama ejus quid obfuerit.

DE

DE BELLO BELGICO

LIBER OCTAVUS.

INITIO anni ſeſquimilleſimi ſeptuageſimi quarti, Ludovicus Requeſenius, magnus equitum Sancti Iacobi in Caſtellæ Provincia Commendator, haud dubie multorum ſpæ præfecturam iniit: quod in pace, atque inter arma, civilem juxta militaremque prudentiam magnis functus muneribus oſtendiſſet. Et ſuper hæc, facilitate ac modeſtia, quas virtutes, Albani comparatio intendebat, conciliaturus ſibi Belgarum animos credebatur. Nec ipſe famæ deerat, partim de induſtria, partim ex Regis præſcripto clementiam præ ſe ferens. Quam ſtatim vulgo laudem eſt conſecutus, coërcita præſidiariorum aliquot militum licentia, in primiſq; depoſita remotaq; è conſpectu armata Ducis Albani ſtatua: & ſtatua ejuſdem altera, juſſu quoq; Regis in Hiſpaniam miſſa, incredibili Antverpienſium gratulatione. plane ut aliqui gauderent, pridem erectam homini molem, quo nunc pœnam ejus in dejectione deportationeq; ſpectarent. Sed nō ideo Requeſenius à Middelburgi obſidione removit arma rebellium. Eam urbem non VValacriæ duntaxat, ſed Zelandicarum omnium Inſularum caput obtinebat adhuc Tribunus Mondragonius: & crebris eruptionibus minutiſque præliis, oſtentatione fiduciæ magis quam virium conſcientia, jam prope biennium ſtrenue defenderat adverſum Zelandos.

REQVESENIVS Belgii præfecturam. init, Spes de illo.

Mar. Delr. l. 1. Belg. Turb.

Statuam Albani de medio tollit, magno Belgarum gaudio: Middelburgum premunt Zelandi.

1574. landos. Ad quos mitigandos (namque Albano infenſi, in novum Gubernatorem haud male animati dicebantur) cum & literas caritatis plenas, & nuncios Regis ſponſores clementiæ ſubmiſiſſet aliquoties Gubernator; parum utique profecerat apud eos, qui potiti jam aliquot circa pagis, alliciente ſucceſſu, plus á contumacia, quam ab inani Regis indulgentia ſperabant: uſitatoque plus nimio multorum more, melius habebant mercede delinquere, quam gratis honeſta ſequi. Itaque Requeſenius à Mondragonio nuper admonitus, fame ſe ad deditionem cogi: inſtructam Antverpiæ claſſem ſexaginta navium, liberando Middelburgo propere mitti. Et quoniam viis adiri duabus ea urbs poterat, quas Scaldis bifariam ſectus facit; claſſem partitur inter Avilam & Glimæum, qui mortui Beavorii loco vicariam maris præfecturam gerebat, addito huic Iuliano Romero: jubetque Avilam ad lævam per Hontam, (ſic illud amnis divortium à latratu vocant Belgæ) & Glimæum ad dexteram, prono Scaldi, Middelburgum petere. Re intellecta idem conſilium Orangio fuit. Nam bipartita claſſe, partem ejus ipſe in anchoris tenuit ante Middelburgum, Avilam excepturus: partem ad Tholam Inſulam direxit Ludovicus Boiſottus Hollandici littoris Gubernator adverſus Romerum Glimæumque. Boiſottus (nam Orangius & Avila procul ſpectauere pugnam) viſis ad Bergenſis oſtii fauces Hiſpanis, concurrentibus navigiis prœlium committit, initio quidem improſperum ſibi cruentumque, amiſſo ſtatim oculo ab hoſtili pila, diſcerpto prætoriæ navarcho, ac promptiſſimis quibuſque ſauciatis. Sed ut Zelandi, navium magnitudine numeroque, ac nautarum peritia po-

Ad illud liberandum claſſem mittit Requeſenius.

Hont Belgis eſt *canis.*

Committitur prælium,

Berghen op zoom.

Vincitur Hiſpana claſſis.

ɔotiores erant, Regij à pluribus circumven- 1574.
ı, Gli[illegible]o interempto, Romero ſcapha vix
:lapſ[illegible] navigiis partim vado hærentibus,
ɔartim injecto igne conflagrantibus, ipſo
ɔroſpectante Requeſenio infelicis exitum
ɔrælii ex aggere Bergenſi, caſumque ſuorum
niſerante, ad extremum ſuperantur. Ho- *Deditur*
ſtium victoriam deditio Middelburgi, quæ *Middelb.*
ına ferme ſupererat Zelandiæ urbs, illico eſt 18. Febr.
:onſecuta: claro ex ea deditione Mondrago-
ıio, laudemque qualis raro alias legitur,
:onſecuto. Cum enim is pactus eſſet, ſi mili- *Laus Mon-*
es, nautæ, machinatores cum bellico inſtru- *dragonii.*
nento: ſi religioſæ familiæ, clericique, ſa-
:ra cum ſupellectili: & utrique cum dome-
ſticis præterea rebus atque impedimentis
:xirent, ac tuti in proximam Flandriam Ze-
.andicis navigiis aſportarentur; ſe apud Re-
queſenium effecturum, ut captivus Aldegun-
lius (quod avebat Orangius) treſque inſu-
ɔer alii, Aldegundij arbitratu, remitteren-
:ur in Zelandiam ſex intra menſes: & ni rem
:um Gubernatore conficeret, ſe intra idem
:empus in poteſtate hoſtium futurum; tan- *Cui mirum*
:um ejus dicto habitum eſt fidei, ut admiſſa *quantum*
:onditione, nullis quamquam obſidibus fir- *hoſtes tri-*
mata, non dubitarent, ſi forte pactum re- *buerint.*
ſpueret Requeſenius, quin hoſtibus ipſe ſe ſi-
ſteret Mondragonius: cujus videlicet unius
captivitate multos compenſandos Aldegun-
dios non ignorabant. Et res quidem, an-
nuente Requeſenio, proceſſit ex ſententia. Iac. Simon.
Nam libertate protinus donati ſunt & Alde- Ioan. Pett.
gundius, & hujus deſignatione Simonius at- Franciſcus
que Pettinius Tribuni militum, ac Centurio Gittadella.
Cittadella bellicus machinator. Erat hic *Cum Mon-*
Franciſci illius Cittadellæ pronepos, qui, *drag. per-*
quoniam Lucenſem arcem, cui Paulo Guini- *mutantur*
ſio Principe ipſe præfuerat, illo dominatio- *Aldegund.*
ne exuto, patriæ reſtituit; ab ea voce, quæ *treſq; alii.*

1574. Italis arcem ſonat, omiſſo Iacobiorum cog
1430. nomento, appellari vulgo cœpit: [illegible]
Largil. ad que familiæ facti memoriam, à qua poſtea
Marg. Par- nominarentur ſimul ac laudarentur. Atve-
meſ. 5. Mart ro cives Middelburgenſes, uti convenerant,
Orangii lu- populationem redemere trecentis florenum
crum ex ca- millibus Orangio perſolutis: quem tamen
pto Middel- ex vænalitiis advenarum mercibus confec'ſ-
burgo. ſe florenum decies centena millia compert-
Quadrin- tum eſt. Sed cladem hanc mari acceptam,
genta ſcu- terra melior Hiſpanus ſtatim reddidit.
torum mil- DVXERAT è Germania ſeptem millia
lia. peditum, quatuor equitum Ludovicus Naſ-
MOCHEN- ſavius Princ'pis Orangij frater, una cum
SIS pugna. Henrico fratrum minimo, & Chriſtophoro
Ludovici Bavaro Palatini Septemviri filio: tentate-
Naſſavii que nequidquam Moſæ tranſitu, conſtiterat
copia & in Geldria, ſpecie quidem Germaniam repe-
conſilia. tendi, re autem vera Neomago intentus, ea-
Nimeghen. que in urbe Orangium è Bomeliana Inſula
exceprurus. Sequebatur illum ex altera Mo-
ſæ ripa Hiſpanus exercitus, ductore Sanctio
Avila ad- Avila, veterano milite ex Albani diſciplina.
verſus il- Qui opportunum ratus, anteaquam ab O-
lum celeri- rangio miles, qui expectabatur, adveniret,
tas. aggredi Naſſavianos ad Mochemum pa-
Mouich ſeu gum, inter Vahalim ac Moſam tumultuario
Moock. aggere communitos, deportatis trans flumẽ
Naſſaviani repente copiis inſtructiſque, bellum pariter
exercitus ac ſtragem intulit. Quæ ſane ſtrages, Regis
clades. ob iram ex ſuperiore clade conceptam præ-
ter modum ferocibus, tanta duarum ſpatio
horarum fuit, ut exercitus propemodum o-
Mors trium mnis, partim cæſis partim captis hoſtibus,
Ducum. deletus ſit: treſque ipſi exercitus Duces Lu-
dovicus Naſſavius, ejuſque frater Henricus,
& Chriſtophorus Palatinus, ſeu pugnantes
interfecti, atque equis obtriti, ſeu paludibus
hauſti, (neque enim umquam reperti) miſe-
rum in modum una perierint. Invenio qu

ſcri-

SANCIVS AVILA ARCIS ANTVERP PRÆF
MOCHENSIS EXPEDITONIS DVX.

ribant, Ludovicum, cum aliquamdiu in- 1574.
r cadavera jacuiſſet, è cæſorum acervo
am proreptaſſe ad Moſam uſque, ibique à
uſticis illac prædabundis repertum vulnera
ivantem, nec agnitum barbare interemp-
um ſpoliatumque. Virum ſane pugnacis a-
imi, militariſque facundiæ, ſed turbidum
iolentumque, ac Orangio fratri ut amore
eminum, ita prudentia longe alium ac di-
erſum, quique inconſulte ferox, impetu
nagis quam conſilio arma circumferens,
ortunam plerumque adverſam merito ſuo
xpertus ſit. Signis, tormentis, caſtris, om-
ique præda, pauciſſimis ex ſuis deſideratis,
bunde potiti ſunt Hiſpani. Porro victoriæ
lecus tantæ (uti fit in rebus proſperis) mi-
rum quam multi ſibi vindicarint: militibus
n ſumma nationum contentione ductores
ertatim ſuos præhabentibus. Hiſpani, Avi-
lę Duci primas haud dubie tribuerunt, ſignis
præcaute juxta ac feſtinanter illatis: Belgæ,
Ægidio Barlemontij Comitis filio, Hiergij
Domino; qui cum equitum ala extra ordi-
nem poſita, nutantem alicubi aciem oppor-
tuna impreſſione reſtituerit: Itali, Ioanni
Baptiſtæ Marchioni à Monte; qui lanceario-
rum equitum, quibus præerat, agmine in
plures parvaſque turmas præſenti ſolertia
diſtributo, atque à latere ſæpius incurrens,
longe ſuperiorem numero hoſtilem equita-
tum aſtu ſuperavit. Ego, ſicut in campeſtri
certamine locum eſſe complurium virtuti
non dubito; ita magnam laudis in eo par-
tem meruiſſe Montium facile mihi perſua-
deo, quippe donatum hoc nomine à Philip-
po Rege, annuo reditu quingentorum au-
reorum. Quamquam inique agitur cum mi-
litibus, dum omnia transferuntur ad Duces.
Perinde ac ſi ſolis oculis tribuenda ſit pugnæ
laus, quod primi deſignaverint in hoſte vul-

Franc. Haræus in Ann. Belg.

Mors Ludovici aliter narrata.

Hujus victoriæ decus cui tribuendum.

Non excludenda militum virtus à communione laudis.

 neri

1574. Pont. An. neri locum: præliaribus vero decretoriiſque victoriæ manibus nihil debeatur. Exploratum habeo, Petrum Antonium Perottum Sentinatem, virum non minus à familia, quam à ſe nobilem, contuliſſe perſane multum ad eam victoriam. Idque Hiſpanorum peditum Tribunum Franciſcum Valdeſium, & patentibus & privatis ad Regem litteris teſtatum reperio, egregie hominem collaudando, quod ante omnes Mochenſem pugnam fortiter juxta ac feliciter inchoaverit. Ducebat hic eo die Camilli à Monte, qui alibi curabat, equitum centuriam. Pugnabatque in fronte Naſſaviani exercitus, agmen quingentorum equitum: quorum ferme trecenti ex eo erant Raitrum genere, quos à pluribus brevibuſque ſclopetis, atque aliis ferreis telis, Ferreolos vocant. In hos educturus Ioan. Baptiſta à Monte, quas partitus erat, turmas; jubet Perottum cum una ex iis ante alios in hoſtilem equitatum incumbere. Ille à ſua centuria turmam vigintiquinque lanceariis conſtantem tanto impetu opportunitateque impulit in adverſi agminis latus, ut loco motis in fronte ſclopetariis, (qua ſæpe de cauſa maximæ factæ ſunt inclinationes præliorum) ſexaginta ex eis ab reliquo agmine abſtraxerit: abſtractoſque facilius aggreſſus, nova præſertim auctus accurrente turma, licet illi & militum numero, & pilarum procella niterentur ad ordines ſe recipere, intercluſo tamen haſtis reditu, omnes ad unum contrucidaverit. Quæ res diſſoluto turbatoque præter modum agmine, primus haud dubie ad victoriam gradus fuit. Namque ab aliarum ſubinde turmarum incurſu magis magiſque diſtractis equitibus, ac fugam circumſpectantibus, dum auxilio advolat ſelecto cum agmine Ludovicus Naſſavius, interceptus ipſe à Ber-

Perottus Saxoferratenſis.

Lud. etiam Melz. l. 4. c. 2. aliquid de Perotto.

Principium victoriæ.

Raitres loco moti.

à Naſſ. fruſtra adjuti.

ernardino Mendoza, atque ab Antonio O- 1574.
vera, qui agmina conjunxerant; non modo
repidationem ſuorum non repreſſit, ſed eo-
umdem fuga involutus, invadentium ho-
lium ſuccumbere impreſſioni coactus eſt.
Sunt qui ſcribant, in ea primum pugna vi- Bern Méd,
ſum, ut ſoli equites lanceis armati ſclopeta- L. 2.
ios equites profligaverint. Ego tamen præ- *A lancea-*
io ad Rentejum caſtrum in Arteſia commiſ- *riis quod*
o, annis ante Mochenſem ferme viginti, *rarum, pro-*
Cæſarianos Raitres eodem armorum gene- *fligati.*
re pugnantes, ab haſtatis Gallorum equiti- Renty.
bus ſuperatos obſervare me memini. At ve- 1554.
ro Perottus in eo quoque primas tulit inter *Perotti fa-*
ſuos, quod fracta in hoſtem lancea, eductu- *cinus.*
rus gladium, cum ſenſiſſet deeſſe manubriū
pilis hoſtilibus excuſſum, vicinum Raitrem
ferociter amplexus, ferrum è manu abſtulit,
eoque ſuis armis interempto, ſtrenue, qua
major ingruebat vis hoſtium, pugnabat,
cum trajectus pila per renes, nec pugna ideo
relicta donec ambigue certabatur, abſoluta
vero, exanimis reductus in caſtra, ac pæne
comploratus eſt. Convaluit tamen haud
multo poſt, eo majori ſociorum plauſu, quo
pluribus eum laudibus prope funeraverant.
Quam ille in exercitu famam uſque adeo cu-
mulavit rebus ſub Alexandro Farneſio forti-
ter dein geſtis, ut (quod ingens ipſe virium
atque animi foret) militari cognomento, *SEDITIO*
Italiæ Paladinus appellaretur. *prima Hiſp.*

TAM proſperæ victoriæ fructum atrox Ex litt. E-
Hiſpanorum ſeditio plane perdidit. Multis piſc. Na-
ſtipendia multa debebantur, pleriſque an- murcenſis.
norum trium. Ea Sanctius Avila liberaliter 24. Iul. ad
ante certamen pollicitus, illo confecto dif- Marg. Par-
fer.bat, vacuus ipſe tam grandi ære, & na- menſ.
tura perſeverus. Enimvero miles & à victo- *adverſus*
ria & à cauſa ferocior, quam promptus an- *Avilam ſti-*
te ſubierat pugnæ aleam, tam deinde mer- *pendia non*
ſolvent—

1574. cedum pactiones implacabilis expoſcebat. Ergo in Centuriones inſurgere, miſcere manipulos, Avilæ accurrenti increpantique, minaciter obſtrepere : *Vbi promiſſorum fidem? ubi Ducis curam non modo commoda militum non procurantis, ſed etiam eorum poſtulata faſtidientis? At profecto militarem obedientiam à Tribunis, à Ducibus magnifice prædicari exigiq́. Illorum arbitrio eumdem adverſus ignea tormentorum ora: excipienda conſtanter vulnera morteſque non alio interdum pretio, niſi ut hoſtis cadendo necandoq́ fatigetur: ipſas ſæpenumero foſſas, ſi deſint virgultorum faſces, ſuorum aggeſtu corporum exæquandas. Adeo nihil militum anima vilius haberi. An licere Duci à militibus vitam in horas expoſcere, non licere autem militibus à Duce alimenta vitæ in menſes efflagitare? Ecquod genus artificum operarumq́ juſtius repetere laborum ſuorum pretia, quam ſe, qui non qualemcumq́ operam ſudoremq́, ſed ſanguinē ac vitam alienæ dominationi locent?* Hæc quoniam verſis in Ducem armis objectabantur, impar gliſcenti multitudini Avila, cum nullis pollicitationibus ſemel decepti placarentur Hiſpani, pedem inde trepidus averterat. Tunc collatis inter ſe capitibus tria ferme veteranorum millia novum ſibi Ducem (Electum vocant) ex ſeditioſorum more creant: novam ordinant ipſi Remp. ac partiti inter ſe belli munia, inſtructo agmine Antverpiam petunt, melioribus nequidquam obſiſtentibus: quin etiam ſpretis, quos re audita, cum certa ſtipendiorum ſpe obviam miſerat Requeſenius. Quorum uni è Societate IESV delecto, (is erat Petrus Trigoſius Hiſpanus, vir apprime facundus, ac militi acceptus) cum anxie in eam ſententiam, infiniteque declamaret; paucis reſpondiſſe feruntur: *Numeraret ante pecuniam, mox concioni attentos habiturum*

Seditioſorum voces.

Avila fugit.

Illi Antverpiam infeſti contendunt. Spernunt miſſos à Requeſenio: & pecuniam ſolum petunt.

turum. Satis jam datum eſſe verborum: pecuniam poſtulare ſe, quorum ſanguis pro Rege fuſus ſi in altera lance, in altera argentum ab Rege debitum penderetur, facile illum prægravaturum. Inde hominem plura additurũ tympanorum ſtrepitu interpellantes, infeſtis ſignis Antverpiam (Hiſpanis, qui in arce erant, haud gravate admittentibus) ingrediuntur: partitiq; ſibi ex militari deſignatione opulentiorum domos, Requeſenio, qui eorum poſtulatu miniſq; urbe jam immiſerat VValonum præſidium, ſuperbe denunciant, Niſi ab eo ſtipendia illico ſolvantur, ſe ſibi ſuo arbitratu ſoluturos. Cumq; promiſſa in certum diem adhuc differentur, novo furore, quaſi ludificarentur, impulſi, ante curiam, ubi Electus agebat, armati conveniunt: ibi ſubitariam attollunt Aram, peractoq; in ea Sacrificio, omnes jurejurando ſe obſtringũt, Electo ſeſe obtemperaturos, nec quieturos ante, quam ſtipendia ad aſſem uſq; numerarentur. Id vero ita non tumultuoſe in eo tumultu, ſed rite atque ordine peragunt, nihil ut per ſeditionem facere viderentur. Vſque adeo vel armatus furor ordinandus eſt, fruſtra ne furat. Quin etiam erigunt inibi patibulum: edicuntque Electi nomine, Eo ſupplicio afficiendum, quiſquis in poſterum rapinæ aut furti compertus eſſet. idque ſevere adeo ſervatum à milite, duobus illico ſuſpẽdio mulctatis, ut nullum exinde crimen hujuſmodi Antverpiæ auditum ſit. Et valuit ea modeſtiæ ſpecies, & præteritorum moderatio, ut partim Antverpiani, imperata ſibi certa pecuniæ ſumma, partim ex Regis ærario Requeſenius, argento etiam ac ſuppellectili ſua oppignerata; additis præterea ſtipendii loco à mercatoribus (nam pecunia ſatis adhuc non erat) pannis ſericeis laneiſque; militem poſt quadrageſimum ac ſeptimum

Margin notes: 1574. — *Antverpiã intrant.* — *Eorum minæ:* — *& ſolenne ſacramentum:* — *& edictum contra fures.* — *Stipendia illis perſolvuntur.*

1574. *Pia ſeditioſorum liberalitas.* diem abunde placaverint. In quo illud utiq; memoratu dignum non omiſerim, præſertim mihi traditum ab iis quorum opera peractum eſt. Perſolverat militibus ſtipendia Requeſenius, cum ad eos grandi pecunia ditatos acceſſere, uti mos eſt, pauperum complures, & præcipue emendicantium Ordinũ Religioſi, ſtipem in tempore corrogaturi. Et militum pleriq; in magna tunc quidem nummorum affluentia, (quippe trium annorum ſtipendiis, aliqui etiam quatuor auſti erant) ſive pro innata genti pietate in Religioſas familias, ſive quod OMNIS oborta repente copia vilior habetur; liberales adeo erga ſupplices fuere, ut ſola Franciſcanorum familia quatuor florenum millibus donata ſit. *Scuta mille ac ſexcéta. Franciſcanis quantũ dederint.* Verum ubi animadvertere milites, inter Religioſos propemodum omnes ope aſperſos aliqua, è Societate IESV adeſſe neminem: cui tamen Ordini, ob aſſiduos in caſtris labores, atque impenſa in ægrotos milites miniſteria, plus ſe quam ceteris debere fatebantur; ſubmiſere aliquem ex ſuis, qui Patres animaret, ne in ea publica largitione ſolos ſeſe immunes paterentur. *Invitant Ieſuitas.* Sed Patres actis homini gratiis, cum paulum tergiverſati, denique negaſſent, quidquam ſe accepturos ab iis, antequam male ablata dominis redderentur; *Hi cur abnuunt.* illi nihil inde offenſi aut retardati, duobus è ſuorum numero deſignatis, haud exiguam nummorum ſummam coëgerunt, miſeruntque ad Societatis domum: *Illi mittũt ad horum domum pecuniam.* haud ignari, PRÆSENTEM pecuniam non perinde repudiari, atque promiſſam. Enimvero admirationi Patribus fuit ea militum cõſtantia, quos ſuperiori potius reſponſo ſuboffenſos opinabantur. Et quando officiis certabatur, partes ſuas duxerunt eſſe, homines præpoſtere pios condocefacere, ex eorumq; mentibus aut errorem aut contumaciam amice

mice depellere. Itaque adit illos è Patribus unus militi perquam gratus, eosque liberiori oratione admonet, *Eorum liberalitatem non rejici ab ſe, quaſi familiæ ſuæ neceſſitatibus non oppurtunam: ſed* CORDI *non eſſe Deo largitiones ex alieno. Meminiſſent, quamdiu ſeſe, quamque laute apud Antverpienſes occupatis eorum domibus ſuſtentaverint? quam minaciter ac prælicenter initio ſeditionis in civium fortunas invaſerint eorum aliqui. Cur igitur, dum homines accerſunt, in quos ultro pecuniam congerant; illos, quibus jure debetur, injurioſe prætereunt? Quin potius in ea partitione curam ac methodum adhiberent: ac tenuiorum civium indigentiam ſublevantes, offenſæ civitatis gratiam inirent, animæq; ipſi ſuæ ac famæ conſulerent.* Non fruſtra hæc dicebantur apud milites, qui præteritorum neceſſitatem excuſare hoc quoque liberalitatis argumento cupiebant. Quare ab illorum primariis vel religione tactis, vel ſeditionis ignominiam abolituris, novo certe exemplo, multa in cives diſtribui, nec pauca, quæ vi abſtulerant, cœpta ſunt reddi: tanta Magiſtratuum admiratione plauſuque, ut laudari publice militem, & exponi populo adhibitam in ea re à Patribus Societatis operam, eorumque commendari continentiam pro concione voluerint. At Requeſenius non ideo militibus fidendum ratus, condonatis & oblivione conſepultis quæ obvenerant, omnibus, eos ad obſidionem Lugdunenſem, quam ſuperiore Albanus anno inceperat, omnes immiſit: magno ſane metu curiſque liberatus, in quas homo plus nimio ſibi de ſuorum obedientia, vana opinione pollicitus, ſe pariter ac cives imprudenter induerat. Niſi forte id conſulto permiſſum fuit, ad præſentem inopiam Regii ærarii ſublevandam: uti ſuſpicatos tunc eſſe aliquos, ſcribit

[Margin notes: 1574. — *Patrum ad illos adhortatio,* — *& fructus.* — *Multa in cives diſtributa à ſeditioſis, & multa addita.* — Leyden. — *Suſpicio de rapinis ſeditioſorum.*]

1574. ad Margaritam Auſtriacam Parmenſem Du-
14. Iul. cem, Epiſcopus Namurcenſis. Ergo Hiſpa-
8. Mart. ni Bruxellis à Requeſenio paululum retenti,
6. April. dum ipſe coactis jam Provinciarum Ordini-
Promulgatio venia generalis. bus, generalem noxarum veniam ab Rege tranſmiſſam promulgavit, minore quam Albanus apparatu, ſed ampliore liberalitate,
Epiſ. Nāur. fructu tamen ob intempeſtivitatẽ non mul-
24. Iul. to majore; Lugdunum Batavorum animoſius quam felicius rediere, Franciſco Valdeſio ductore.

DE OBSIDIONE Lugdunẽſi. Et principio quidem Valdeſius expugnatis hoſtium munitionibus, mox aliquot caſtellis circumpoſitis, & intercluſo undique commeatu, urbi habitatoribus frequenti extremam prope neceſſitatem indixit. *Valdeſius ad deditionem invitat Lugdunenſes.* Addidit tamen ad Lugdunenſes clementer epiſtolam, qua gnarum ſe illorum inopiæ oſtendens, molles nihilominus dedendæ urbis conditiones offerebat. Sed illis contemptim ferociterque reſpondentibus, *Alimenta ſibi non defutura, donec laevum brachium reſtaret: hoc eſuros, dextero ad libertatem tuendam reſervato*; *Illi ferociter abnuũt:* Valdeſius feſtinatis per iram acceſſibus, arctiorique in dies obſidione Lugduno imminens, *Approci. & acrius ideo premuntur.* uſque adeo gravem in urbe tumultum, civibus fame paſſim exſpirantibus, excitavit, ut plebs ultimum tolerantiæ jam experta, ni Conſules deditionem properarent, pateſacturam ſe hoſti portas, palam minaretur. Notum id Valdeſio: ideoq; nutantem ea diſcordia civitatem impulſurus, aggreſſionem ab univerſo exercitu imperat in tertium diem. *Haga Comitis.* Interea Hagam, propinquam urbem, itare non omittebat, amore captus illuſtris eo loco feminæ: quam, quia cõjugem animo delegerat, (duxitque non poſt *Oppugnationem dec. ¢ur Valdeſ. omittit.* multo) aſſiduis illam obſequiis, atque amatorio ambitu, Belgica libertate, ſectabatur. Forte in eum diem, qui oppugnationem urbis

ͻis præcedebat, celebre jam ante convivium 1574.
.n feminæ gratiam deſignaverat Hagæ Valdeſius: intereratque, cum triſtiorem illam :onſpicatus, ſciſcitatuſque anxie cauſam; reſpondentem audit, Non poſſe ſe non graviter mœrere, obverſante ſibi ob oculos Lugduni imagine direptionibus ac cædibus in ſequentem diem deſtinati. Tot enim funera familiarium carorumque, quos publica ruina involvi neceſſe erat, an non ſatis eſſe, ut ſola tunc quidem conſideratione metuque, omnem exuerent animo lætitiam: & audito deinde ſucceſſu, inſanabile pectori vulnus imprimerent? Valdeſius, ne conjugii ſpem incideret, exhilarato illam animo eſſe jubet, ſecreto promittens, omiſſurum ſe aggrediendi conſilium, ejuſque amori condonaturum obſtinatæ civitatis ſtragem. Quod is tanto liberalius pollicebatur, quanto certior erat, caſuram per ſeſe urbem eſſe ſine cujuſquam impulſu, ſine invadentium ſanguine: expreſſura videlicet deditionem fame. atque adeo imputandum gratiæ putavit, quod uſui commodoque vertebat. Et ſane altero poſt omiſſam oppugnationem die, gliſcente acri inter plebem urbanoſq; milites tumultu, de mittendis ad Valdeſium oratoribus agitari cœptum eſt. Cum periculo diſſidioque Lugduuenſium audito à vicinis populis in urbis auxilium intentis, quando jam nulla proceſſerant adhibita liberandæ urbi remedia, à deſperatione conſilium capere conſtituunt. Lugdunenſem agrum, adjacenteſque Lugdunenſi campos crebri paſſim nili euripiq; variis mæandris ac flexibus pererrant: urbem ipſe interſecat, ac ſparſim alluit Rhenus: Iſſela & Moſa, hic ad Roterodamũ, ille ad Goudam procul quidem excurrunt, ſed promptis inde aquarum corrivationibus accedunt. Horum porro fluminum, majorumque canalium *Lugdunus ſitus.*

1574. nalium alveos, ne, quam intumeſcentis iram oceani ſentiunt ipſi, in campos effundant, certis aggerum quaſi lineis circumſcribit hominum induſtria. Igitur Hollandi, conſilio cum Lugdunenſibus, columbarum opera, communicato, perfoſſis disjectiſq;, quas annorum plurium labore ſumptúque contra maris ac fluminum eluviones opp oſuerant molibus: Moſa atque Iſela, ipſoque Oceano tamquam ſubitariis copiis, in campos immiſſis; paternos late fundos, ac vicinos pagos aquarum inundatione texere: nempe ut per eas ſtrages (non minoris ſeptingentis florenum millibus æſtimatas) facta navibus per agros via, obſidentium Hiſpanorum caſtra & munitiones alluerent: ac Lugdunum quadraginta milliarium itinere (quod fidem excedit omnem) intrepide cum cibariis ac milite adnavigarent. Et vero nova illa ſpecies maris inter arbuſta ac villas repente nati, naviumq; per ſilvas emergentium multitudo, potuiſſet vel Hiſpanorum oculos oblectare, quaſi in Romanorum theatris illa ſpectarent aquarum miracula ſilvis ſuccedentium, ac ludicras concurrentium navigiorum depugnas: ni ſimul viderent, inſolito ſe demum ſpectaculo peti, atque auxiliares illas è conjurato elemento copias adverſum ſe dirigi, atque adeo importato tot onerariis navibus ad obſeſſos commeatu, ſpem ſibi omnem præcludi potiundæ urbis. Cujus profecto urbis auxilio, haud facile dictu eſt, quam multa per eam opportunitatem è vicinis undique Inſulis ac portubus apparuerint inſtructa militibus bombardiſque navigia, ſumma omnium conſpiratione, parique adverſus Romanam Religionem odio: quod multi etiam præ ſe ferre glorjabantur, Lunulis pileo præfixis, attexto cum carmine: *Turca magis, quam Papa placet.* Conſtat

Ferox vicinorum conſilium.

Fractis aggeribus omnia aquis inundantur.

Ducenta octoginta ſcutorum millia.

In ſilvis mare.

Claſſis hoſtium per agros navigat Lugdunum.

Qua

tat non minorem fuiſſe claſſem centū quin- 1574.
quaginta navigiis, omni bellico inſtrumen *& quanta*
to munitis: neque claſſiarios infra mille ac *ea claſſis.*
ducentos, præter nautarum miniſteria, enu-
meratos. Et tamen non cadebant adhuc a-
nimis Hiſpani: coactique, ſuperante mari, *Obſidentes*
deſerere aliqua humiliore ſitu caſtella, alia *Hiſpani ob-*
tamen pertinaci adeo labore mordicus obti- *ſidentur.*
nebant, ut alicubi ad aggerem contra vim *Eorum con-*
aquarum atque hoſtium utcumque attollen- *ſtantia.*
dum, cum ligones, atque hujuſmodi ferra- Bern. Méd.
menta deficerent, terram pugionibus fode- l. 12.
rent, ac loricis galeiſque comportarent. Cæſ. l. 5. de
Quod ipſum feciſſe olim accepimus ſimili bell. Gall.
neceſſitate in eodem Belgio Nervios hyber- Paul. Oroſ.
na V. Ciceronis obſidentes, gladiiſque (quod l. 6.
alia deeſſent) molientes humum, ac ſagulis *Antiquorū*
exhaurientes. Verum majore in horas peri- *gemina.*
culo excreſcentium præter modum aqua- Sprinck-
rum, quas in plenilunio, continuato longius vloet vo-
æſtu, flante præſertim Euro, congerebat cant Belgæ.
mare; Hiſpani obſeſſi verius quam obſiden- *Hiſpanorū*
tes, repentino Valdeſii metu ſero utique *diſceſſus.*
damnantis omiſſam potiundæ urbis oppor-
tunitatem, intempeſta nocte, depreſſis in
proximas foſſas majoribus tormentis, obſi-
dionem quarto poſt menſe deſeruere. Nec *non ſine*
fuga ipſa ſine clade fuit: inſequente illos *clade.*
hoſte harpagonibus armato, id eſt perticis
ferro adunco præfixis, aut uncis per oblon-
gos funes immiſſis, quibus graviter Hiſpa-
nos ſauciabant, ac multos eorum captos in
naves attrahebant. In quo mirum, quod de Bern. Méd.
Petro Ciacconio Borgiæ Subcenturione l. 12.
commemorant. In hunc, quod paulo ab a- *Ciacconii*
liis diverſus accurrerat ad defendendum *facinus.*
pontem, invectus hoſtium lembus, immiſſiſ-
que quatuor herpagonibus, hominem mor-
dicus arripuit, trajectumque uncis, atque
adeo mortuum, uti videbatur, attraxit. At
ille

1574. ille navigio impoſitus, ubi eos videt (ſex ſeptemve erant) expiſcandis aliis intentos, à tergo exurgens, elataque, quæ forte ante pedes erat, ſecuri, quanta maxima poteſt vi (namque arrepta tantum veſte tractus fuerat, corpore integer propemodum erat) unum, alterum, tertium proſternit: reliqui inopinato redivivi hominis furore perculſi in aquas deſiliunt, Ciacconius navigio potitur, utque erat onuſtum frumento, laboranti civitati deſtinato, ad ſocios qualecumque victis ſolatium deducit.

SEDITIO Hiſpanorũ altera.

Obsidionis infortunium novo tumultu auxere Hiſpani milites, ſpe videlicet fruſtrati Lugdunenſis prædæ, ſtipendiorum loco deſtinatæ. Incenditque ſeditionem rumor, quaſi Valdeſius ejus expeditionis ductor, accepta à Lugdunenſibus pecunia, paratam urbis oppugnationem diſtuliſſet. Quod quamquam à Valdeſii moribus abhorrebat adverſus avaritiam incorrupti: nec congruebat Batavorum ad eam diem ſimplicitati; creditum tamen, aut potius compoſitum ab iis, qui cetera ignari, improſperum rei exitum imputari nolebant ſibi: & occaſionem repetendi, tamquam à pecunioſo Duce ſtipendia conquirebant. Certe exarſit illico ſeditionis flamma, comprehenditque militum ferme quatuor millia. Qui capto conſtrictoque Valdeſio, Electoque in ejus locum ſubſtituto, quamvis acceptæ pecuniæ rumor illico evanuiſſet, ſignis tamen Trajectum ad Rhenum verſis, aggreſſique urbem, non ante quam ipſius Valdeſii opera repræſentarentur à Requeſenio ſtipendia, ſedati ſunt. Sed Hiſpani amiſſum iterata ſeditione, & Lugdunenſi fuga decus, haud poſt multo redemere, expugnatis ad Iſelam, & in Geldriæ finibus, ductore Hiergio ejus Provinciæ Præfecto, Bura, Montfortio, Aquis veteribus, atque

in Valdeſiũ ceu dubia fidei in obſidione.

capiunt illum.

Vtrecht.

Accepta pecunia pacantur.

Res Hiſpanorum proſpera.

que Schonhovia: uti paulo ante in Hollandia, duce Vitellio, inter fluvios Vahalim & Leccam, Lerodamo, viciniſque Lerodamo, Aſpera & Huchelio, & contra Gorcomium VVorcomio, aliiſque circa oppidis arcibuſque, magno utique incremento Regiarum partium: quas eodem tempore commodum auxerat Annibal Comes Altempſius, legionem quatuor millium peditum trahens è Germania, Requeſenii juſſu, qui compertæ hominis fidei, bellicæque virtuti plurimum tribuebat. Erat hic Pontificis Pii IV. ſorore genitus: imbutuſque jam tum novennis puer ab avunculo Meleniani Marchione militaribus præceptis, primam ætatem Auſtriacis armis auctoraverat: ac multa ſub Carolo ac Ferdinando Cæſaribus, multa ſub Philippo Rege ſtipendia fecerat in Germania, Italia, Belgio, atque Africa. Acciditque adventus ejus inde quoque gratior Requeſenio, quod cæſum illum in itinere, profligatamque, quam ducebat, legionem fama vulgaverat: nec tota ex vano. Namque, dum ipſe legionem, paucis ſuorum comitatus antecedit, à militibus ferme ſexcentis, ex iis qui à Mochenſi clade profugerant, in Belgii limine circumventus, ac duobus vulneribus ſaucius, medios tamen per hoſtes viam ſibi ſtrenue dimicans patefecit. Ergo Requeſenius hiſce copiis ad Brabantiæ præſidium opportune relictis, quando pacis negotium Bredæ agitatum ab Regiis Orangianiſque legatis, adnitente Cæſaris nomine, Guntero Comite Suartzemburgio ſororis Orangii marito, penitus evanuerat; curas omnes in expeditionem maritimam, quam dudum moliebatur animo, feſtinanter intendit.

1575. Oudevvater Mich. ab Iſſelt. Hiſt. ſui temp.

Novum illud auxiliū ab Altēpſio,

Clara Medicea.

Iacobus Mediceus. Marignani Marchio.

bono & veteri milite.

Periculum ejus ab hoſtibus.

ETENIM cum Requeſenius animadverteret, hoſtibus à continenti magnam partem excluſis, Zelandiæ inſulas perfugio eſſe; bel-

ZELANDICA expeditio.

1575. *cur ſuſcepta à Requeſenio,* bellum Scaldiam uſque deportare ſtatuit: non quidem per apertum liberumque mare, (tantum enim haud erat navium, quibus ſe cum hoſtili claſſe committeret) ſed per interjecta inſulis freta, quæ pedibus alicubi transmitti poſſe inaudierat. *Zelandiæ ſitus.* Etenim Zelandi à fluminibus Scaldi & Moſa in inſulas ſecti, aquis non alte ſtagnantibus alluuntur: & Oceanus, qui confuſo cum amnibus nomine illas interfluit, in receſſu uſque adeo alicubi ſubſidit, ut ipſa interdum culmina pagorum, quos aliquando terris ademit obruitque, miſerabili aſpectu aperiat: atque adeo navibus per ea quidem loca viam interdicat. *Duces expeditionis.* Igitur terreſtri militia Sanctio Avilæ, maritima ChriſtophoroMondragonio commiſſa, *Avila, Mōdrag. Vitellius.* Vitellio caſtrorum Præfecto univerſam expeditionem moderante; Requeſenius horum maxime conſilio, & Goeſianæ trajectionis *Sub Albano 1572. Schouvvé.* exemplo animatus, milites qui præirent, & iter præeuntibus deſignavit. *Milites.* Milites quatuor millia fuere: iter Bergas indictum, inde Tolam, ex hac in inſulas Philippolandiam, inde Duvelandiam, poſtremo Scaldiam, *Iter faciendum.* Zelandiæ & expeditionis caput. Et quoniam notitia præcipienda locorum erat, quæ navibus quæque pedibus tuto adirentur: datum negotium Ioanni Arandæ, fignifero ingentis animi, ut per homines fidos ac gnaros *Aranda juſſus explorare vada.* exploraret vada; Raphaëli autem Barberino, equiti ſtrenuo ſolertique, ut maris ſtagnorumque menſus altitudinem, apta locis *Barberinus comparare navigia.* navigia compararet, deportaretque. Et Aranda quidem edoctus è nautis ac piſcatoribus, ſub aquis eminentias & colles eſſe, in *Illius relatio:* quorum jugo præalta illa, quæque inacceſſa videbantur, maria, pedum veſtigio tranſmitti poſſent: exploratum iter Requeſenio abunde retulit, eumque ad expeditionem *Huius opus.* ſecure capeſſendam confirmavit. At Barberi-

beri-

berinus non modo ad tranſvehendos mili- 1575.
tes actuarias fabricavit naves, & lembos planioribus catinis, & pontones, & trabibus intectas rates, ſingula æſtimatis antea æſtuariis accommodata: ſed etiam, correpto perleui febricula per eos dies Præfecto caſtrorum Vitellio, ejus juſſu aliquot ſubitarias munitiones & caſtella in aditu Zelandiæ, ad capita & flexus Euriporum excitavit: & itinera, cibariorumque invectiones in caſtra communiit: & complura, quæ Vitellii muneris erant, tanta opportunitate confecit, ut ei Vitellius ſimul facienda præſcriberet, ſimul gratias pro factis ageret: ac re dein bene geſta, amico ſcribens haud inficiatus ſit, multa ſibi in ea expeditione laudi data, quæ profecto Barberini ingenio induſtriæq; deberentur. Rebus in hunc modum impigre curatis, milites Antverpia ſolventes, ſecundo Scaldi flumine Bergas ad Zomam; inde in Tolam Inſulam Brabantiæ proximam, ex hac aliis navigiis impoſiti in Philippolandiam deſertam Inſulam tranſiere. Hinc vero in Duvelandiam, hoſtili præſidio validam alia ſcilicet tranandi ratio ineunda fuit. Diſtat hæc Inſula (quæ ante annos quadraginta mari hauſta, non multo poſt, excluſo, gentis induſtria, truci elemento, incoli cœpta eſt) freto quatuor millium paſſuum à Philippolandia. Hoc fretum, quoniam æſtu remittente, navigia non ubique ferret, atque adeo inacceſſum hoſtium claſſi foret; pedibus tranſmittendum erat, ea quidem parte, qua vadū à peritis monſtraretur. Nam licet alicubi veſtigia intra undas apparerent altioris ſoli, ea tamen ſemita perpetua non erat, ſed inobſervabiles lacunæ, cæcique ſubterlabentium rivorum occurſus paſſim intercedere ferebantur. Huic ergo trajectioni certatim obtulere ſeſe ex omni exercitu milites, oſtenta-

Vitellii loco multa peragit Barberinus.

Cum Vitellii commendatione.

Milites in Philippolādiam deſcendunt.

tranſmiſſuri in Duvelandiam.

Quantum, & quale fretum inter utramque Inſulam.

Et quantæ molis illud pedibus trāſire.

Offerunt tamen ſe certatim milites.

1575. ſtentatione quadam martialis animi, atque
Seliguntur. ex periculo gloriam accerſentes; ſelecti tamen primarii ferme Centuriones, ac veterani quique, præſertim ii, uti aſſolet, qui expeditionem impenſius probavere, Iſidorus inquam Pacechus, Hieronymus Seroſquequius, hic Bergarum, ille Goeſii Gubernator: Oſorius Vlloa vetus peditum ductor, Barberinus, Aranda, Guiraltus, atque alii omnino mille ſeptingenti, & quinquaginta, Hiſpani plerique, Belgæ non pauci, Italique, reliqui Germani, (præter foſſores fabroſque ferme ducentos) magnæ omnes animæ, vitamque gloriæ poſthabentes. Nec minus interea exploratoRequeſenii conſilioPrinceps Orangius, evocato ad ſe Boiſotto Zelandiæ præfecto: cohortes cum eo aliquas partim Duvelandiam, partim Ziriczæam, quæ loca bello petebantur, propere immiſit. Quin & circa Duvelandiam, qua parte procul ab anguſtiis freti præaltum eſt mare, juſſit navigia complura eouſque accedere, quoad poſſent trajicientes Regios tormentis ac miſſilibus invadere. Denique & illud excogitavit, qua ratione in ipſo æſtuario repentinum veluti caſtellum tranantibus opponeret. Namque aliquot onerarias naves militibus ac telis inſtructas, increſcente mari, ad ea impulit vada, per quæ Regiis tranſitum fore prævidebat, eo conſilio, ut mari abſcedente, ad eminentias terræ & tamquam ad ſyrtes impactę certam interea tranſmittentibus inferrent & ab eo lignorum objectu moram, & ab armatis illic militibus cladem. Hiſce tamen delecti milites aut ignoratis, aut potius deliberato jam animo contemptis, quoniam appetere nunciabatur hora ſubſidentis freti, exuti armis, ac cetero veſtitu, contenti calceis, ac femoralibus, binas aut è collo, aut à ſummis haſtilibus, ne aquis immadeſcerent,

Numerus omnium.

Vaſtatores

Orangius contra parat milites, & navigia,

& novum in aquis caſtellum:

miro & audaci conſilio.

Non terrentur Regii.

Eorum veſtitus.

rent, ſuſpendere manticas, nitrato alteram pulvere, alteram nautico pane caſeoque refertam: geſtantes præter gladium, multi haſtam, nonnulli oblongas ſecures, plerique ſclopum, alii ligonem, bipaliumve. Hoc ornatu, deducente reliquo exercitu, ad locum acceſſere, pleni palam quidem vocibus adhortantium, clam vero miſerantium devotam morti legionem. Et profecto in mortem ibant, quibus & præſens ab immiti elemento periculum erat: &, ſi mare pepercifſet, expoſiti ſupererant hoſtium telis, quorum per mediam claſſem nullo alio quam corporum vallo munitis penetrandum erat: & utroque demum diſcrimine perfunctis, ultima reſtabat cum inſulæ præſidiariis è tuto riparum atque aggerum expectantibus, iniqua plane dimicatio, quam niſi ſubito conficerent, intumeſcente interea mari, in hoſtis ſedentis ridentiſque conſpectu abſorberentur. Vt hæc ſane tranſmiſſio non modo committi cum celebri olim Cæſarianorum militum trajectione queat: cum illi ex aqua capite ſolo extantes, eo impetu tranſiere Thameſim, ut hoſtes vim legionum equitumque non ſuſtinentes, ripas deſererent, ac ſe fugæ mandarent: ſed tanto horum virtus, Cæſarianorum fortitudini præhabenda videtur, quanto Hiſpani pauciores, nec ullo equitum comitatu nixi, nec liberum amnem, ſed inſeſſum hoſtibus Oceanum aggrediebantur: quanto, ſi forte adverſa contingeret pugna, minori ſpe ibant recedendi per irremeabilem niſi remis viam: atque adeo quanto certius, cum à fronte hoſtis, à tergo hoſte truculentius urgeret mare; ſi non illico vincerent, vincebantur. Et jam magnanima legio ſubſidente mari, ſub mediam noctem, iter ingreditur. Ducebat primum agmen, animi magnitudine par agmini ſuo, Ioan-

1575.

Alabardæ, *& arma.*

Accingunt ſe operi, diſcriminũ & mortis pleno.

Cæſ. l. 5. bel. Gal.

Hujus cum Cæſariana tranſmiſſione comparatio.

Deſcendunt in aquas

1575 Ioannes Oſorius Viloa: ultimum Gabriel Peralta Marchionis Falceſii frater, ingenio ac manu promptus. illud mille ac ducentis, hoc quingentis militibus conſtabat; foſſores, cum ſclopetariorum centuria, medii inter agmen utrumque claudebantur. Et quoniam monſtrati ſub aquis fuerant à vadorum ſcitis, inter valles voragineſque, colles aliqui ac tumuli, quorum dorſo plures pariter inſiſtere haud poterant; idcirco bini ternive procedebant incredibili audacia per aquam pectore tenus enitentes. Stabat in littore Requeſenius, juxtaque Sacerdos propitium vadentibus Numen, ac præſentem opem à cæleſtis militiæ Principe, cujus diem nox illa excipiebat, indeſinenter implorans. Nec fruſtra. Cæcam enim intempeſtamque noctem accenſæ per aëra trabes, rutilanteſque tractim faces, quæque alia oſtenta conflagrantis cæli, præter omnium opinionem repente colluſtrarunt. Quin etiam viſa ſimul flamma inſtar coronæ in Requeſenium inclinantis, attraxit avide ad ſeſe militum oculos talium ignaros, ſpeque non dubii ſucceſſus erexit. Qua opportunitate Oſorius arrepta, converſus ad ſuos: *Ecquid videtis, Commilitones, exire manipulatim nobiſcum in expeditionem militiam cæli, conſociare nobiſcum arma, præmonſtrare in hoſtem viam, ſignare minaciter ultionem? Equidem antequam huc deſcenderem, reputata animo periculi magnitudine, Deum anxius adoravi, popoſciq; (fateor) non tam victoriam; quam honeſtam & non inultam mortem. Nunc vero plenus animi, vota ipſe mea corrigo, extendoq; nec quidquam impervium nobis aut inſuperabile jam duco. Magnum ſit licet, quod audemus, Socii, quodq; vix credi poterit, homines audere potuiſſe: intraſſe pedibus mare, firmis etiam navigiis inſidum, nec alio quam corporum*

Regii, primum agmē Viloa, ultimum Peralta, medium foſſorū.

Ordo incedentium.

Requeſenius in littore, Michael Hernandes è Societate IESV *& Sacerdos cum bonis precibus.*

Iſſelt in hi. belg. Thua. l. 60. Met. l. 5. Meurſ. in Orang. l. 10. M. Hernandes retulit de corona.

Proſpera cæli oſtenta.

Ex quibus occaſio Viloa animādi ſuos

rum remigio ad hoſtium inſulas importaſſe bellum: aut non jam temerarium inconſultumque judicabimus, ſi non ſe quiſque ac vires ſuas æſtimet, nec præſens ab increſcente mari aut dehiſcente periculum metiatur, ſed erectis in cælum oculis, numeret auxiliares inde copias, ac volitantia belli ſocialis ſigna: videat diſpoſitos cælo ignes, quos in hoſtem ejaculatos marini fluctus haud extinguant. Vicimus, Socii, dum non cæli minus intereſt, quam noſtra viciſſe. Cordi eſt Deo noſter hic labor: tantoque Auſpice de Duce ipſi nobiſcum victoriam ferimus, cauſamque victoriæ. Enimvero alacres ad ea milites, quibus eadem perſuaſio cæleſtis auxilii mentes invaſerat, inſolito aſpectu, ac prope invitamento Superum animati, dum, cælo faces præferente, ſequi tuto licebat viarum duces; Duvelandiam verſus, quam maxima celeritate, ne mare excreſceret, properabant. Sed quæ feſtinatio eſſe poterat, duobus propemodum hominum millibus per eas anguſtias gradientibus, quæ quaternis raro paterent? Nec parum avocamenti afferebant apparentes jam ex adverſo mari hoſtium naves: quæ licet procul, atque adeo incertis ictibus jacularentur, exilientes tamen ab eis audaciſſimi nautarum, per nota ſibi vada cum Regiis congrediebantur, novum inſanumque miſcentes pugnæ genus: dum utrique per undas ſemiconſpicui nunc eminus ſclopis per aquas ſcintillantibus impetebant ſeſe: nunc cominus haſtis & contis è veſtigio eminentioris ſoli ſe certatim proturbabant, reſupinabantque in proximos hiatus, voragineſque. Sed illa longe gravior inevitabiliſq; pernicies à tráſverſis, & hærentibus vado navigiis: quorum cum milite ſclopis atque uncis infeſto dum alii ex Regiis raptim congrediuntur, alii interim prætereunt; proſecto nonniſi cum magna

1575.

Et animati milites feſtinant.

Sed retardant eos anguſtia viarum: & è navibus proſilientes hoſtes:

& hærentia vado navigia.

1575. magna agminum mora, nec ſine congredi-
Vltimū agmen cogitur reverti. entium clade ſuperari hoſtiles hoſce ſcopulos, atrocemque tempeſtatem neceſſe fuit. Quamobrem æſtuante atque inſurgente jam freto, ultimum Peraltæ agmen parum viæ progreſſum, aqua collo tenus inundante, reverti coactum eſt: & , qui medio inerant, foſſores; additusque foſſoribus Belgarum militum manipulus, dum deſperato reditu porro pergunt, primosque aſſequi connituntur, partim pelago hauſti, partim ab iis, quas dicebam navibus iter inſidentibus, imo ab ipſa hoſtium claſſe per auctum jam mare propius facta, adeo ſecura obnoxiaq; cæde interempti, ut interfectores ipſos quaſi commortali naturæ cōditione commotos miſeratio caperet aliqua tam infeliciter ac projecte morientium.

Medium agmen foſſorum partim obruitur, partim cæditur ab hoſte,

in hunc modum increpante. Exaudiebanturque increpantium voces: *Quo miſeri contenderent? Quorſum improtecta inſane corpora vulneribus objicerent? Aut quis furor, quave merces locare animas Hiſpano, ut velut aquatici canes per undas immiſſi hoſtibus ludos facerent?* Sic illi & feriebant, & miſerebantur.

Numerus pereuntiū. Superfuere ex hac media ducentorum & quinquaginta hominum acie, tantummodo novem. Ex aliis primo in agmine deſideratis (fuere duodecim aut tredecim) Iſidorus Pacechus memorabili exitu finivit.

Pacechi virtus. Namque in pectore trajectus pila, dum cadit, ad eumque accurrunt, qui circa aderant, milites Centurionem ſuum humeris ſublaturi; collecto utcumque ſpiritu, *Ite,* inquit, *Commilitones, ite: neque dum mei unius, qui jam vixi, cura vos angit, ſociorum veſtrorum iter intempeſtivis in me officiis interturbate. Ego fortiter audendo morior non indecore. nec vero infeliciter vos, uti ſpero precorque, vincendo facietis.*

Ejus ſuprema voces. Sic viro forti, deficiente vita, tantum abundabat animi, ut etiam moriens alios animaret, Profecto non

ego

ego vetera ſic extulerim noſtrorum incurio- 1575.
ſius ut hunc Petrejo illi Centurioni Cæſaria- *Ejuſdem*
no facile poſthabeam: qui in Gergovienſi *cum Caſa-*
oppugnatione acceptis vulneribus proſtra- *riano Cen-*
tus, repudiato manipularium ſuorum auxi- *turione cō-*
lio. *Fruſtra eos conari* dixit, *opem ferre illius* *paratio.*
vitæ, quem jam ſanguis viresq́ deficerent. I- Cæſ. l. 7.
rent potius ad ſuos, ſeq́ incolumes reliquæ le- Bel. Gal.
gioni, dum licebat, adjungerent. Nam ut ſi-
milis fuerit in utroque vitæ contemptus, par
cura publicæ ſalutis, eædem in extremo ſpi-
ritu voces; Hiſpanus certe, quam Roma- Petrejus.
nus grandius quid agebat, dum hic ab urbis Pacechus.
oppugnatione rejectis effugium common- *Primum*
ſtrabat, ille cum Oceano luctantibus expu- *agmen Du-*
gnationem Provinciæ ſuadebat. At vero cū *velandiam*
reliquo agmine Oſorius nulla jactura per- *appellit.*
territus, illuceſcente die Duvelandiam de-
mum tenuit. Ibi propere ordinata, eo videli-
cet animo, quem ſuperata pericula faciebant
aggreſſione; cum ſocios ad victoriam pau-
cis animaſſet, (quid enim difficile erat per-
ſuadere iis, quibus & mori perſuaſum fue-
rat,) ſignum procurrendi in aggerem extem-
plo dedit: conſertaque illico pugna cum ho- *Pugnat.*
ſte admiratione audaciæ jam capto, licet is
integer, atque ex vallo, Regii vero feſſi, ac
reciprocantibus undis inſtabiles dimica-
rent, incredibili tamen fortitudine, quam
acuebat ipſa ſpei deſperatio, (quippe reditu *Vincit.*
aquis intercluſo, & hoſtium navibus obſeſ-
ſo) non repulere modo illos ex aggere, fuga-
runtque; ſed cæſo inter primos ipſos Caro-
lo Boiſotto Zelandiæ Præfecto, atque inde
conſternatis ad Ducis caſum reliquis, tota
ſtatim inſula potiti ſunt. Vſque adeo NVL-
LVM eſt telum ad vincendum potentius ne- *Claſſis hoſti-*
ceſſitate vincendi. Id autem ubi proſpexit: *um in Scal-*
quæ in propinquo excubabat, hoſtium claſ- *diam auxil.*
ſis, Scaldiæ timens, quam ſciebat ab hoſte *transfert.*

1575. tot laboribus peti, in eamq; inſulam ex Duvelandia trajectionem multo breviorem eſſe; continuo verſis illuc navibus, liberum reliquit iter iis, qui in Philippolandia ſubſtiterant Ducibus, Avilæ, Mondragonio, Peraltæ, ceteroque exercitui, ut in Duvelandiam propere adnavigarent. Quo appulſis, ac magna ſocios tamquā vitæ redditos gratulatione complexis, prima in ſaucios impenſa eſt cura, qui præſertim ex Nobilitate permulti numerabantur. Hi poſtquam navigiis & curribus impoſiti, ex Vitellii præſcripto tranſmiſſi ſunt Amſtelodamum: tum vero ad reliquum maris tranſnatandum, in locum ſupplementumque ſauciorum cæſorumque, certatim alii, majore quam umquam alacritate, quia priora ſucceſſerant, obtulere ſeſe. Ac Mondragonio Goeſianæ trajectionis olim duce, in aquis præeunte, ſuperatis, eadem obſtinatione ferociaque, voraginibus ac vadis; Scaldiam, præcipuam Zelandiæ inſulam, in hoſtium conſpectu admirantium, ac monſtra illos marina compellantium, pervenere. Rejectiſque in Inſulæ ingreſſu, dubio aliquamdiu marte, præſidiariis: ac munitionibus aliquot eodem impetu expugnatis: amiſſo interea Gabriele Peralta, animi nimio, fortiuſque quam cautius in hoſtem invecto; hæſere paulum apud Bommenæam, ſitu ac defenſoribus validam, quia demum ſubacta Ziriczæam, urbem inſulæ principem ac belli caput, conjunctis omnium copiis contendunt. Cujus ab acceſſu (namque urbs & ab loci natura, & ab recente ſubſidio è navibus expoſito munitiſſima erat) ſæpius repulſi, ex Vitellii conſilio, ac Requeſenii juſſu, qui jam advenerant, obſidione illam quam arctiſſime cingunt: ferreamque immenſi operis catenam, ne quis pateret auxiliariis cnerariis in urbem ac-

Victorum gratulatio.

Et ſauciorum cura.

1572. *Nova Regiorum transmiſſio in Scaldiā.*

Pugna cum Scaldianis.

Mors Peraltæ.

Regii magnam inſulæ partem expugnant. Ziriczeam obſident.

CHIAPPINIV VITELLIVS CETONÆ MARC. GENER. CASTR PRÆF.

acceſſus, ad portus oſtium circumducunt. 1575.
Ac poſt graviſſima hiemis incommoda, ſæpe etiam apertis ab hoſte fluminum emiſſariis pæne in caſtris obruti: tandem rejecto, qui capta Crimponia munitione, victor ab Hollandia huc advolarat Orangio: ac reſecta immanioribus circulis catena, quam hoſtium naves proris ad carinam uſque ſerratis perfregerant, ipſo ſubmerſo Ludovico Boiſotto, ejus expeditionis ac maris Præfecto, Ziriczæam nono poſt menſe, fame prius domitam, ac Mondragonio deditam ſubegerunt, quæſtu gloriæ majori, quam prædæ. *Crimpen.* *Deniq; capiunt.* 2. Febr.

Et Requeſenium quidem, atque Vitellium, qui eam tantopere victoriam experierant, paulo ante mors abſtulerat. Vitellius dum in Scaldia, obſidioni perintentus huc atque illuc recens adhuc à morbo geſtatur ſella forte (an dolo?) everſa, ex aggere decidens, eoque caſu, ut erat ætate corporeque gravis, repente exanimatus, in caſtra primum, mox invaleſcente morbo, in proximam delatus eſt arcem: ubi animæ ſanitate, quæ ſola ſupererat, Chriſtiano ritu procurata, anno ætatis ſuæ ſexto & quinquageſimo deceſſit, haud ita magna in exercitu mœſtitia: pertæſus quippe miles diuturnam præ-gravemque obſidionem, Vitellium auctorem averſabatur. circumlatum tamen in caſtris cadaver ejus, ac militari pompa defletum eſt. Majori luctu, ut jacturæ propior, Requeſenius excepto Antverpiæ cadaveri juſta perſolvit. Sed omnes vicit Antverpienſis Senatus populuſque, funere publica pecunia decreto, perque virtutum ejus præconia celebrato, tam procul ab adulatione, quam à neceſſitate. Poſtremo deportatum cadaver in patriam, peractis quam magnificentiſſime parentalibus, in gentilitium Franciſcani templi ſacellum intulere populares ſui. Natus *CHIAPINI Vitellii mors.* 1. Iul. *Cur ea miles non multum indoluit.* *At multũ Requeſeni'.* *Plurimum Antverpia funere publica pecunia procurato.* *Cadaver in patriam relatum.*

tus eſt Chiapinius Vitellius Tipherni in Umbria, parentibus Nicolao Vitellio, & Gentilina à Staffa Perusina, in militari plane domo; quippe cui & armatam ſclopis majoribus equitum turmam, & edoctam in cochleę morem decurrere peditum phalangem, bellica debet Italiæ diſciplina. Et ille quidem quantum martialis animi traheret à Majoribus ſuis, primum ejus ſpecimen oſtendit adverſus Hariadenum Othomanicæ claſſis Præfectum, maritimam Senenſium oram rapinis ac cædibus evaſtantem. In eum enim propere immiſſus à Coſmo Florentinorum Duce Vitellius equitum Præfectus, Orbatellum oppidum, cui ſuperbus incenſo Herculis portu Hariadenus imminebat, non modo, deſperata ab aliis defenſione, defendit ipſe; ſed toto barbaros littore propulſos ad mare, Etruriam deſerere coëgit. Acclamatuſque propterea ab ejus oræ accolis, Etruriæ liberator, Florentiæ militari exceptus eſt plauſu: datumque ei ab Duce, ut quadriga, quam primam Florentiæ viſam perhibent, per urbem tamquam in triumpho veheretur. Quibus ille initiis honoribusq; parem deinde ſe præſtitit Etruſcis in bellis, modo peditum modo equitum Tribunus: modo Hiſpanarum ſimul ac Germanarum legionum ductor. In expugnatione præſertim Herculis portus, oppidiq; munitione. Quam poſtremam victoriam, hoc eſt Senenſis acceſſionis ſtabilimentum, ſicut virtuti potiſſimum Vitellii acceptam retulit Coſmus, ita illum magnanimus munificuſque Princeps donatum Cetona, agri Senenſis oppido, Marchionem dixit: ac paucis poſt annis inſtituta equitum militia Divo Stephano Pontifici ſacra, cujus nempe die eam victoriam reportaverat; inter primos Vitellium, & quidem magnum Ordinis Commendatorem ſupre-

mus

1575. 1520. Citta di Caſtello, Nicolaus Secundus,
Majores ejus.
à Camillo Vitellio. à Vitellio Nicolai primi filiis.
Hariadenus Barbaroſſa Rex Algerii
Primum Vitellii militare facinus; ex quo liberator Etruriæ acclamatur:
Adverſus Strozzianos, & Gallos. 1554.
& primus quadriga Florentiam invehitur.
Belli munia per eum adminiſtrata.
1556.
1561.
Honores ei à Coſmo habiti.

LVD REQVESENIVS MAGNVS CASTEL
LÆ COMEND GVBERNATOR BELGII.

mus ipſe militiæ Magiſter adlegit. Inde in- 1576
clareſcere viri virtus, expetique magnis propoſitis præmiis cœpit: adeo ut Dux Albanus in Paulum Quartum moturus, Vitellio obtulerit equitatus univerſi præfecturam, ab eo tamen [illegible] admiſſam: quod diceret, obſtrinxiſſe ſe voto jam tum concepto, cum primum militiæ nomen dedit, *Numquam ſe arma adverſus Sedem Apoſtolicam induturum*. At reverſus è Melitenſi bello, quo eum defendendæ Inſulæ Philippus Secundus Hiſpaniæ Rex immiſerat duum millium quingentorumque militum honorariorum Ducem; ejuſdem Regis invitatu, Albano in Belgium proficiſcenti Caſtrorum Præfectus additus eſt: eo ſucceſſu, ut in Belgico Regis exercitu, in eo Martis campo, ineundis expediendiſque, ſive in caſtris, ſive inter arma, conſiliis, præſtantior Vitellio nullus eſſet. Et vero mirum fuit, hominem obeſitate prætumidum, ea valuiſſe non modo vi mentis, ſed etiam corporis expedite ſeſe inflectentis agilitate: ut in præliis, ad Ducis [illegible]m, non magnopere in illo deſide[illegible]llatoris dexteritatem. Quod enim [illegible]ediam ferme ætatem, increſcente adeo [illegible] ut faſcia è collo demiſſa ſuſtinendus [illegible] eſſet immodice projectus, videret ta[illegible]orem quotidie reddi ſe ad belli munia; homo ad militiam cuncta referens, vino ſua ſibi ſponte interdicto, acetum exinde bibere ad vitæ uſque finem perſeveravit: effecitque, ut detumeſcente abdomine, defluenteq; ventris pelle, qua ipſe ſe thoracis inſtar involvebat; octoginta ſeptem librarum decreviſſe pondo compertus ſit. Sed quantum is Italicę militiæ gloriam auxit apud Belgas, tantum apud eoſdem Italico nomini famam pudicitiæ ac pietatis imminuit.

Praeclarum ejus votum.

Caſtrorum Præfectus ab Albano in Belgium ducitur.

Vis animi ejus, & agilitas corporis, in ſumma obeſitate,

hanc quomodo, quantumque coercuit.

Quid in eo culpatum.

REQUESENII

VITELLII funus, paucis interjectis diebus, exce-

1576. *elogium.* ex Annal. Arag. Hier. Zuritæ, & aliunde. excepit Ludovici Requeſenii mors: viri, in quem & paterna Zunicæ domus, & materna Requeſeniæ decora confluxere. Nam à Ioanne Zunica patre, magno equitum S. Iacobi Caſtellanæ Provinciæ Commendatore, idē equeſtre munus: à matre vero Stephania Requeſenia Dominatū ac nomen accepit.

1440. Iſchia. *Majores ejus.* Bernardus Galcerani frater. Vnicā hæc erat Requeſeniæ familiæ, quæ Catalauniæ quidem ſedem fixit: alteram enim, quā ex eodem ſtipite Bernardus Requeſenius in Siciliam tranſtulit, cum eo Prorex venit, Antonii Requeſenii Pantellariæ Principis domus priſco adhuc ſplendore conſervat. A matre autem Ludovicus non magis gentile nomen, quam maritimi hauſit belli peritiā, Requeſeniæ gentis dotem. Quippe ejus proavus Galceranus Requeſenius Catalauniæ Gubernator, Ænarium bellum Præfectus

1480. claſſis Ferdinandi Regis, victis mari Torelliis Inſulæ Dominis, plane confecit. Et Galceranus alter prioris filius, Triventi & Avel-

bello præſertim maritimo clari. lini Comes, ejuſque frater Berlinguerius, ille Neapolitano in Regno, hic in Siculo, Regiæ claſſis Præfecti ſucceſſit patris oneri gloriæq;.

1515. Et Berlingueri filius Ludovicus, paternę quoque præfecturæ ac virtutis hæres, Araiſii Solimani claſſem apud Pantellariam profligavit: vexillis, quæ Araiſius ex Pontificia ulii II. trireme victor abſtulerat, ad Leonem De-

Eadem ejus militia, cimum remiſſis. Quibus inter alia imbutus exemplis is, quo de loquimur, Ludovicus Requeſenius, creato maris Præfecto Ioanne Auſtriaco, delectus eſt à Rege, qui adoleſcentem Vicarii nomine moderaretur. Mox ejuſdem

1569. deſignatione Regis, in Granatenſi bello par-

1571. tes ſuſcepit defendendi maritimas Hiſpaniæ oras adverſus Maurorum incurſiones, & Selimi Imperatoris auxilia, milite ab Italia deportato. Et in navali ad Echinadas prælio, Ioanni Auſtriaco legatus à Philippo Rege

datus

datus eſt, tanta cum auctoritate, ut hujus ille conſilia inprimis audire ac ſequi juſſus ſit. Hæc quamvis impigre feliciterq; geſſerit inter arma Requeſenius, meliorem tamen in toga, & pacis artibus vulgo habitum non ignoro. Quam ei opinionem cum mite modeſtumq; ingenium, tum graviſſima ab Rege munia legationeſque, & Inſubriæ præfectura, conciliaverant. Quamquam diſſenſiones aliquot inter ipſum, ſanctumque Carolum Mediolani Antiſtitem, nonnihil offecere illius nomini: creditusque non nemini proptèrea rem Belgicam infeliciter adminiſtraſſe, ac præpropera morte finiiſſe. Addútque, Requeſenium, in eo morbo ſollicite miſiſſe ad Carolum ut ab illo, quem virum Sanctum appellabat, ſalutari expiatione Crucis imperriretur. Quæ mihi non perinde comperta memoraſſe, non aſſeruiſſe, animus fuit. Illud paulo exploratius habeo, diſcedentem Mediolano in Belgicas Provincias Requeſenium nulla cum offenſo Antiſtite reconciliationis palam cura, (nam cum Eccleſia in gratiam redierat, ex Gregorii XIII. diplomate) in itinere tactum religione allegaſſe è ſuo comitatu primarium hominem, qui à Cardinali Antiſtite pie ſubmiſſeq; depoſceret præteritorum veniam. bonus Paſtor libentiſſime obtulit, deprecatoremque ſe pro eadem à Deo impetranda ultro ſpopondit. Ceterũ non ego facile inter infelicia numeraverim Requeſenii adminiſtrationem, in qua ille ſępius victor, & quæ omnibus retro victoriis admirabilior fuit, capta poſt memorabilem maris trajectionem Ziriczæa, ſeparatiſque inter ſe Hollandia Zelandiaque, atq; adeo faciliore utriuſq; Provinciæ recuperatione Regiis partibus effecta, contractiores multo debilioreſque, quam offenderat, hoſtium vires ad extremum reliquit. Unum culpæ datum

1576.
Ant. Maria Gratia. de bel. Cypr. l. 4. & Thu. l. 48. hiſt.
Ann. 1564.
Ann. 1573.
Munera pacis.
Diſſenſiones inter ipſum & S. Carolum.
Carol. à Baſil. S. Pet. l. 3. c. 21 & o. Petr. Gallan. l. 3. c. 3.
Veniam à S. Carolo abſens petit.
Non videtur infeliciter adminiſtraſſe Belgium.

rum ei non negaverim: quod ad motus ſeditioſorum militum compeſcendos Belgarũ populis arma conceſſerit, ægre in poſterum deponenda Sed Requeſenii ſucceſſibus nulli obfuere magis quam milites ſui: qui ſtipendia importunius quam iniquius expoſcentes, intra biennium ter aut quater ſeditione renovata, & victorias ipſi ſuas corrupere, & Requeſenii fato attulere cauſam. Etenim Regium equitatum ob dilata ſine fine ſtipendia in Brabantia tumultuantem, cum Requeſenius, qui Ziriczæam obſidebat, trepidus inaudiſſet, veritus, ne aliquot peditum cohortibus idem attentantibus magnorum motuum principium id eſſet, dum eo protinus contendit, altero quam Bruxellas attigit die, ſpe omni vitæ deſtitutus eſt. Ac propere, ne detrimenti aliquid Prouincia pateretur, Philippum Comitem Barlamontium, & Petrum Erneſtum Comitem Mansfeldium, hûc armorum Ducem, illum Belgii Gubernatorem dixit: juſſitque legitimas ejus rei tabulas confici, atque ad ſe referri. Sed relatæ quoniam antequam legerentur ſignarenturque, Requeſenius vita exceſſit, nulla eſt habita illarum ratio: manſitque, pro gentis more, penes primarium Senatum, cui à Statu nomen, Belgicæ adminiſtrationis ſumma, quoad Regi videretur. Et Rex aliquamdiu dubitavit, an eam confirmaret regiminis formam. Etenim Gregorius XIII. quem, inter & Philippum Regem convenerat captivæ Scotorum Reginæ opem ferre; deſignaturus expeditionis Ducem (Pontificis enim, non Regis nomine ſuſcipiebatur expeditio, ne videlicet æmuli Hiſpanæ magnitudinis irritarentur) nominaverat Ioannem Auſtriacum, maritimis clarum victoriis Imperatorem. IdeoqueRegem hortabatur per Ormanettum Internuncium, ut in Belgium à Guber-

1576.

Quid illud in quo non parum peccavit.

Plus tamen multo Hiſpani tot ſeditionibus.

Et hæc quidem tertia ſeditio occaſio mortis ejus fuit.

Moribundꝰ Gubernatorem nominat & armorũ Ducẽ.

Ex relat. Chriſt. Aſſonvillii. 5. Mart. an. ætat. ſuæ 50

Sed non cõfectis plane tabulis,

Imperii ſũma manſit apud Conciliũ ſtatus.

Rex dubitat de ea forma regiminis.

Maria Scotorum Regina.

Et Pontifex proponebat Ioan. Auſt.

bernatore vacuum, fratrem immitteret: qui & Belgarum populis ob Caroli patris memoriam per quam carus foret, & inde in Angliam cum claſſe trajicere, feliciterque, ſiquis alius, rem gerere proculdubio poſſet. Qui eidem auctor erat, ut Regina, (ſi annuente Deo vindicaretur in libertatem) deſponderetur Ioanni conjux cum dotali Angliæ regno: ad cujus aggreſſionem honeſtior inde titulus armis Auſtriacis adderetur. Neque Rex abnuebat, (immo licet expeditionem magis, quam Ducem probaret) in Belgium jam tum decrevit Auſtriacum, ſpopondit- que Nuncio ſe miſſurum. Tamen non ab re putavit, dilata paulum miſſione, Belgis interea Belgium remittere, permotus videlicet oratione Ioachimi Opperii hominis Belgæ, rerumque in Hiſpania Belgicarum à ſecretis: qui apud Regem diſſeruerat, Haud dubie Belgarum Proceres traditam ſibi Rempublicam curaturos attentius: quamque toties exquiſierant à Rege, facturos jam ipſos per ſeſe malo medicinam. ſimulque Regem, oſtenſa ea ſecuritate, Provinciarum animos ſibi in poſterum devincturum: præſertim quod Senatorum præcipuos, Ducem Areſchotum, Comites Mansfeldium ac Barlamontium, ipſumque Senatus Præſidem Viglium Zuichemum, Religioni, ſibique Rex addictos non ignoraret. Sed ea plurium gubernatio (ut nihil interim prudentiam Regis ab eventu accuſem) importuna tunc erat: & TVRBATIS maxime rebus præſentiſſimum remedium ab unius imperio peti ſolet. Certe hanc Principis indulgentiam plus obfuiſſe Belgio, quam ejuſdem ſeveritatem, ſecuta inde Provinciarum pernicies brevi aperuit.

1576. Nicolaus Ormanett. Epiſcopus Patavimus. *Has ob cauſas.*

Rex tamen Belgico Senatui adminiſtrationem permittit.

permotus biſce rationibus Opperii.

Conſilium intempeſtivum, & Belgio infelix.

ETENIM populus ab Hiſpano Rectore liber, novam in eiſdem Senatoribus perſonam nondum agnoſcebat: aut potius diviſam in

1576.

INTESTINUM Belgarum bellum, ab exigua Senatorum auctoritate: ab eorundem diſcordia.

Deputati Provinciarum.

multos diminutamque potentiam non magnopere formidabat. Et Nobilitas imperium ſuorum, uti parium, contemptim habebat, eorum mandatis plerumque diſcordibus facile eluſis. Diſcordiam alebant Senatorum aliqui Hiſpanis offenſi, atque ultionem meditantes: in primiſque Brabantiæ atq; Hannoniæ Delegati, quos Requeſenius Bruxellas nuper evocaverat. Hi enim, ut erant occultis Orangii artibus delecti, pro ea quam habebant à Provinciis auctoritate, Senatum impotentius diſtrahebant. Ac licet utraque pars nomen & cauſam Regis obtenderet, adeo tamen ſtudiis conſiliiſq; in diverſa tendebant, ut jam aliqui eorum Hiſpanienſes, alii vulgari nomine Patriotæ dicerentur. Vtque patriæ vocabulum apud populum libertatis imagine falſum fallentemque magnifice jactabatur, dubitandum non erat, quin Belgarum plerique, ſi armis ageretur, in hanc denique partem diſceſſuri eſſent. Nec diu defuit quæ malum maturarit occaſio. Capta poſt Requeſenii mortem Ziriczæa, Germanis Hiſpaniſque ſtipendia certatim expoſcentibus, (namque ea Inſula pecuniæ parum corradebatur) viſum eſt ſupremo, quem dicebam, Senatui, ad Provincias externæ militiæ onere levandas, perſoluta pecunia, dimittere Germanicam legionem Annibalis Comitis Altempſii: quod hunc inter & Antverpiæ Gubernatorem Federicum Perenottum Campinii Dominum, exortas ſuper urbis præſidio ſimultates, verendum eſſet, ne publica pernicies ſequeretur. At milites Hiſpani, qui Tribuno Mondragonio Ziriczæam obtinebant, ubi præteriri ſe, ſibique promiſſa multorum menſium æra in alios ſpargi animadvertunt, rem longe aliter (nec falſo, ut aliqui affirmant) interpretati, quaſi odio nationis id fieret, turbarumque inde neceſ-

à ſeditione Hiſpanorũ, qua fuit quarta Occaſio, ſtipendia Germanis oblata, non Hiſpanis:

Ex relat. Chriſt. Aſſonvillii.

Qui injuriam agnoſcunt.

Mar. Delr. l.1. Turb. Bel. & alii.

ſitas

ſitas imponeretur; primum Mondragonio, 1576.
ni ſuorum cauſæ proſpiciat, interminantur: *confirmati*
mox auditis Altempſii querelis, qui Bruxel- *ex Altem-*
lis in Senatu palam teſtatus eſſet, dimitti ſe *pſii querelis.*
nullo urbis Antverpiæ periculo, nulla ſuorum importunitate pecuniam efflagitantium, quos ſemeſtri adhuc ſpatio ſuſtentari à ſe poſſe pollicebatur, ſed ſolo Campinii aſtu odioque, qui excluſa militia Regi fida, eoque debilitatis Hiſpanorum partibus, traditurum ſe urbem Orangio ſperaret. enimvero & publico periculo ſolliciti, & privata jactura tanto ferocius irritati, quanto ob exantlatos inauditæ fortitudinis in maris trajectu labores æquiora depoſcebant; intentatis in Centuriones manibus, ipſi Ducem ſibi pro Mondragonio conſtituunt: præſertim exemplo equitum moti, acceſſuque partis Valdeſianæ legionis aucti. Inde Bruxellas ad Senatum litteras mittunt, pecuniam minaciter orantes. Neque Senatus abnuebat, quippe magna ejus parte Regi addicta. Sed Hannoniæ Brabantiæque Delegati, uti ajebam, Orangio jampridem empti, publico Provinciarum nomine intercedebant, ærarii difficultatem obtendentes. Dumque Senatores partim illorum denunciationibus deterriti, partim conſultationibus impliciti ſtipendia differunt; Hiſpani minas contemni ſuas rati, raptis illico ſignis in Brabantiam furioſe conclamant, relictaque paucis VVallonibus Ziriczæa relicta univerſa Scaldia Duvelandiaque, quas modo Inſulas tanta nominis Hiſpani gloria ſubegerant; nullo ſatis certo conſilio hac atque illas minitabundi per Brabantiam diſcurrunt: trepidis circa oppidis, ſuſpenſiſque in quam videlicet partem ea tempeſtas incumberet. Donec rejectis primum condiтionibus, quas prope Aſcam obviam factus attulerat, Senatus nomine,

Inde in ſeditionem verſi.

debitam pecuniam à Senatu flagitant.

ſed ſtipendiis aſtu dilatis,

in Brabantiam hoſtiliter contendunt.

Oblatas conditiones rejiciunt.

1576. mine, Comes Mansfeldius; ac deinde Iuliano Romero ab Hiſpanis miſſo ob eandem cauſam, ne audito quidem: Franciſco autem Monteſdocha, concuſſis ferociter armis, & ſcloporum minis abſiſtere juſſo;

Aloſtum vi capiunt. 25. Iul.

Aloſtum Flandriæ urbem Bruxellis haud procul ſitum inopinato intercipiunt. Regio illius miniſtro, qui ſollicite occurrerat, ante portam è furca ſuſpenſo: palam teſtati, Aloſtum pignoris loco à ſe teneri, dum ſtipendia ſolverentur.

Tumultus Bruxellis.

Id vero ſimul ac Bruxellas perlatum eſt, addita, ſed falſo, civitatis depopulatione ac cæde civium; tantus Bruxellenſium animos furor inceſſit, ut Hiſpanos ad necem tota urbe conquirentes, obvium forte famulum Hieronymi Rodæ Hiſpani Senatoris ante alios Belgis inviſi, quod & Requeſenio Gubernatori pleraque adminiſtraverat, & Regias tunc partes intrepide ſuſtinebat in Senatu, mulctato fœde corpore contrucidaverint, Rodam ipſum aggreſſuri, Alphonſumque Vargam, & Iulianum Romerum, niſi ſe protinus in Curiam, admonente periculo, ſubduxiſſent.

Scribam Rodæ nominat Fra. Harr. in An. Belg.

Hiſpani Senatoris famulus interficitur.

Quin etiam auditis Hiſpanorum minis, qui ex Aloſto Bruxellas invaſuros ſeſe affirmabant, niſi pecunia penderetur, publico Senatus decreto (neque enim aliter ſedari poſſe multitudinem aſſeverabant) rebelles hoſteſque Regis ac patriæ, Hiſpani, qui Aloſtum obtinebant, milites renunciantur: & arma Bruxellenſi populo ad urbis tutelam permittuntur.

Milites Hiſpani à Senatu hoſtes pronunciantur. Arma in eos permittuntur.

Quo exemplo compluros Brabantiæ Flandriæque civitates, quod eadem timere ſe dicerent ab VVallonibus ac Germanis, præſidiariis ſuis; pari Senatus indulgentia, & Delegatorum inſtinctu, induere arma. Hoc autem Hiſpani per Belgium Duces veriti ne contra nationem univerſam conſpiratio Provinciarum foret, dum ipſi quoque intentius militiam procu-

rant, ſuſpecti ſimul ac ſuſpectantes, augent invicem odiorum cauſas: ac dum mutuo metu hoſtes ſeſe eſſe ſuſpicantur, hoſtes fiunt. Cum enim Sanctius Avila, qui militari ſcientia, & Antverpiæ arcis præfectura ante alios erat, compoſitis ad Senatum litteris aliquãto acrius queſtus eſſet, armari civitates, ac turbas ſub remedii nomine foveri: cumque paria à Senatu reſponderentur de auctis ab Avila, Senatu inconſulto, præſidiis: ideoque, ut ea Hiſpani dimitterent, Avila admoneretur; in apertum brevi diſſidium erupere. Nam & à Senatu, novo edicto, Ne quis ope conſiliove ſeditioſos apud Aloſtum Hiſpanos adjuvaret, imperatum eſt, & ab Avila quamquam ſeditioſis irato, ne tamen illi circumvenirentur à Belgis, tormentario pulvere, ac tribus campeſtribus bombardis adjuti ſunt. Verum opportune per eos dies, reverſus ab Hiſpania Carolus Croius, Marchio Havræus, Areſchoti Ducis frater, cum litteris Philippi Regis ad Senatum, quibus brevi affuturum ſpondebat Ioannem Auſtriacum Belgio præfectum; non parum civilis belli principia retardavit. præſertim cum, ne imputarentur ea ſibi, utraque pars ſtudioſe caveret, ideoque, miſſis extemplo nunciis, occupare novi Gubernatoris animum utrimque certatum eſt. Sed has velut inducias quoniam trahi à ſe longius haud poſſe, adverſis Provinciarum Delegatis, animadvertebant Senatores Regiarum partium; poſt Ioannem Baptiſtam à Boſco properare juſſum in Hiſpaniam, Maximilianum Raſſinghemium & Franciſcum Vaſſeurum ad Regem ſollicite allegant, conteſtantes: *Auctoritatem Senatus inferiorem eſſe populorum odio in Hiſpanos, adeo gliſcente, nullus ut ferme ſit in opificum turba, nullus in agris colonus, coëmendis galeis ſclopis non intentus. Nec coërceri multi-*

1576.

Avila querela adverſus Senatũ, Et Senatus adverſus Avilam.

Edictum Senatus cõtra Aloſtanos.

Ex relat. Chriſt. Aſſonvillii.

Auxilium Avilæ pro Aloſtanis.

Civilis belli Principium retardatur ab Havræo. in fine An.

2. Sept.

Litteræ Senatus ad Regem. Vaſſeur. Moriéſart i dom.

1576. *tudinem à præſidiariis militibus, qui ſtipendiis*
Ex relat. *destituti, ac prædarum ſpe illecti, oppida paſ-*
Chr. Aſſon. *ſim divexando, ac Belgium omne minus perter-*
rendo, turbas immenſum augeant. Ærario
ne nummũ quidem ſupereſſe ad ſtipendia. Ac-
cepiſſe ſe ab ejus Majeſtate, Marchionis Havræi
manu, ſeptuaginta nummum aureorum mil-
lia: ſicut & paulo ante totidem acceperant.
Sed hanc denique ſummam ab Hiſpania intra
ſex menſes Belgio ſuppeditatam, vix unius
menſis ſtipendio ſatis eſſe. Suſtentatam à ſe ta-
men utcumq; Rempubl. ad eum diem Regis pro-
miſſis, ac nuper oſtentato Auſtriaci Guberna-
toris adventu. Qui ſi paulum cunctetur, eru-
pturum haud dubie malum in publicam irre-
vocabilemq; perniciem. Nimirum fluctuanti
ac fatiſcenti Belgio hactenus ſubventum, dum
uni rima alterive occurri potuit. Iam ſi plu-
ribus in locis laxari pergat ac cedere; veren-
dum, ne dehiſcenti navigio ſera ſit omnis Gu-
Ioannem bernatoris induſtria. Hæc porro libera Sena-
Auſtriacũ torum denunciatio etſi Regem tunc quidem
in Belgium impulit, ut Ioannem Auſtriacum in Belgium
feſtinare citatis equis feſtinare juſſerit; ea tamen ce-
Rex jubet. leritas, ut ſæpe ab Hiſpania, ſero utique pa-
rabatur, atque adeo non abſque rerum exi-
tio publicarum. Siquidem MAGNO in mor-
bo numquam certior imminet interitus,
quam cum parce remedia, eaque non tem-
peſtive adhibentur: ſi præſertim externa nõ
deſint, quæ corruptos à calore immodico
Interim humores eventilando, intus ignem acrius
Orangius intendunt. Etenim Orangius, qui nihil ob-
diſcordiis latum ſibi fortunatius intelligebat ea Regio-
Regiorum rum diſcordia Gubernatorum; vertebat ſe
utitur. in omnem partem, crebriſque ab Hollandia
Præfectos litteris ac nunciis ad libertatis conſueta vo-
Provincia- cabula dominationis ipſe percupidus, Præ-
rum urget fectos Prouinciarum Senatoreſque ſollicita-
in Hiſpanos. bat. Ferebaturque emiſſarios ſuos præten-

taſſe

taſſe Arſchoti Ducis animum,ut, quando in Senatu præ cæteris poſſet. (namque à Rege, cum in demandando Senatoribus Belgio, recenſitus eſſet primo Areſchotus loco, veluti Princeps Senatus habebatur) eam potentiam patriæ commodaret, pulcherrimumque Libertatis Belgii titulum opportune capeſſeret. Neque id difficile futurum volenti conſilia ſecum conſociare: cum quo certius ut vinculum intercederet, matrimoniis poſſe mutuis amicitiam firmari, ſi Orangii primogenito Burano Comiti, Areſchoti filia; hujuſque primogenito Cimacio Principi, filia Orangii deſponderetur. Adduntque ex eo tempore Areſchotum ab Hiſpanorum partibus abalienatum. Sed quidquid id fuerit, ſatis conſtat, Nobiles complures, Senatoreſq; nonnullos dubio in Hiſpanos animo, recente Aloſtanenſium progreſſu commotos, (cœperant enim Likerchianam arcem Bruxellis haud longe ſitam) clam iniiſſe cum Orangio ſocietatem. Idque ſtatim patuit in Senatu, qui auditis Hiſpanorum novis propioribuſque minis, ſollicite cum Brabantiæ Hannoniæq; Delegatis eſt coactus. Cum enim ſuaderent alii, tam crebras ſeditiones Hiſpanorum, ac poſtremas adverſus Regium Senatum minas, armis aliquomodo compeſcendas: alii contra diſſererent, debita poti⁹ pecunia mitigandas, prædicerentque, arma ſuſcipi in eos, qui caro pellem venderent: neq; paſſuros Hiſpanorum Duces, qui pleriſque arcium potiebantur, ea conſpiratione affligi populares ſuos, ſeq; & Regem præcipuo veteranarum legionum robore nudari: imo Regem indigne laturum, ſe inſcio bellū geri adverſus militiam ſuam. Enimvero incredibile dictu eſt, quo Delegatorum Senatorumque nonnullorum ſtomacho, ac pæne conviciis, horum ſententia rejecta ſit. Quin etiam

1576. *Areſchotū allicit.* Mart. Delr. 1. Turb. Be. *Senatus de Aloſtanis.* *Aliqui ſentiunt, armis compeſcendos.* *Alii non ultra irritandos. & hi vaticinabantur: Sed tamen exploduntur uti pagerii tria prodi-tores.*

1576. etiam eadem ex Senatu ad Bruxellenſem plebem callide evulgata, quaſi Senat ores aliqui, fœdere cum Hiſpanis inito, deditionem urbis agitarent; eo omnes furore ad arma conclamarunt, ut protinus creari Bruxellarum Gubernatorem, Gulielmum Hornanum Heſii Dominum, juvenem nomini Hiſpano apprime infenſum, juſque illi armorum illico tribui poſtulaverint. Atque is per ſpeciem placandæ multitudinis, re vera partes ſuas firmaturus, jubet GlimæumBrabantiæ VValonicæ Præfectum, cum militum cohorte improviſo Curiam ingredi, fractiſque aulæ foribus, Comites Mansfeldium ac Barlamontium, Viglium Præſidem, Ioannem Baptiſtã Boiſchot, Chriſtophorum Aſſonvillium, Aloyſium Delrium, alioſque nonnullos Senatores, Hiſpanienſes vulgo appellatos, ex Senatu ipſo abripi, certaq; domo cuſtodiri: ne pernicioſa, uti ajebant, conſilia contra publicam quietem inita promoverent. Quo facinore non magis in primarios viros, quam in Senatum ipſum, adeoque in Principem, cujus perſonam ille ordo ſuſtinebat, injurioſe imperioſeque peracto omnis plane concidit Senatus auctoritas: atque ille demum dies Regiorum imperio Senatorum ſupremus fuit: jactaq; tunc primum ſunt ejus fundamenta regiminis, quod penes Ordinum Procuratores per Belgium Regi ſubtractum hodieq; perdurat. Nam licet aliiſ, in eorum qui capti erant locum ſubſtitutis, vivere adhuc ac movere ſe Regius Senatus videretur: vis tamen omnis apud Provinciarum Delegatos erat, quorum videlicet arbitratu adſcriptitius ille cætus, tamquam lignum alienis mobile nervis, agebatur. Inde hoſtilẽ in modum pleraq; adminiſtrari cœpta: Senatus conſultum de Hiſpanis toto Belgio ejiciendis furioſe conditũ: convocati Provinciarum omnium

Novus creatur Bruxellarum Gubernator.

Iuſſu ejus Senatores habiti partium Hiſpanarum è Senatu in cuſtodiam trahuntur,

Regii Senatus auctoritas cadit.

4. Septem. Statuum Deputati. *Nova regiminis forma per Deputatos.*

20. Sept. Ex relat. Chriſt. Aſſonvillii. *Ab his edictum de Hiſpanis Belgio expellendis,*

omniũ Ordines: imperata populis arma atq; unius aurei mulcta recuſantibus impoſita. 1576.

HAEC autem quamvis fierent Rege non ſolum inconſulto, ſed etiam, uti non ignorabant, invito, (quippe qui Ordines cogi ſæpe vetuerat) atq; adeo ad rebellionem ſpectare non obſcure viderentur: eo tamen Provinciarum conſenſu excepta ſunt, ut paucos intra dies Brabantia, Hannonia, Arteſia, Flandria, miſſis ob eam rem Procuratoribus Bruxellas, inter ſe convenerint, mutuamque adverſus Hiſpanos opem jurejurando condixerint. Quin eodem impetu nobiles viros oratum auxilia contra Hiſpanorum, ſicuti ajebant, tyrannidem allegavere ad finitimos Principes: in Galliam primum Angliamque, deinde in Cliviam, poſtremo & in Hollandiã ad Orangium, inituri cum eo fœdus, ſi miſſis Gandavum, cujus arcem Hiſpani obtinebant, cohortibus aliquot, ac tormentis, vires conſociaret. A quo quam celerrime ſubminiſtratis quæ petierant omnibus, arce in poteſtatẽ recepta, eique propterea pignoris loco, Neoportu, maritimo Flandriæ oppido interim tradito: ad alias, quas nominavi, Catholicas Provincias, Hollandia Zelandiaq; hæreticæ factionis, adjunctæ ſunt, interque omnes de fœderis ineundi capitibus, nullo ſupremi reſpectu Principis, Gandavi cœptum eſt agi. Advenerant in hanc urbem Regii Senatus invitatu, non modo finitimorum Principũ, earumq; quas memoravi Provinciarum, ſed ſacrorum etiam per Belgium Antiſtitum legati. Qui quamquam diverſarum factionum Religionumque, quamquam odiis inter ſe paulo ante ad necem uſq; diſſidentes, recentiq; adhuc ſanguine in Hollandiæ Zelandiæque bellis aſperſi, tamen in illud caput, quod ex vigintiquinq; erat præcipuum, *Vt milites Hiſpani, externiq; omnes, conjunctiu perpetua* pace

GANDAVENSIS fœderis initia. Provinciæ quatuor contra Hiſpanos opem offerunt. Contra eoſdem auxilium orant finitimorũ. Et cum Orangio paciſcuntur.

à quo adjuvantur ad recuperandum Gandavum. Aliæ Provinciæ accedunt. Conventus Gandavi inceptus: Mira contra Hiſpanos concordia.

1576.

pace ac fœdere Hollandis Zelandiſque, cum cæteris Provinciis, quamprimum Belgio ejicerentur, uſq; adeo conſenſere, tantumq; ſperatæ inde libertatis deſiderium apud eos valuit, ut omnes, etiam nonnullis Regiis addicti partibus, etiam ex ſacro ordine complures, majori ſane ſtudio quam conſilio, in illud fœdus jurejurando nomen dederint.

etiam Regiarum partium, & Eccleſiaſticorum.

Plane ut iidem eſſe hodieque Belgæ viderentur, quos olim in ſe expertus eſt Cæſar: dum coacto de Romanis ejiciendis concilio, tanta univerſi Belgii conſenſio fuit libertatis vindicandæ, ut neq; beneficiis, neque amicitiæ memoria moverentur, omneſq; & animo & opibus in id bellum incumberent.

l. 7. de bel. Gallico.

Similis olim concordia in ejiciendis Romanis.

Iuvit conſpirationem ſollicitudo ex primæ velitationis eventu, qua Glimæus Ordinum ductor aggreſſus confidenter Hiſpanos inter Lovanium ac Tillemontem, ab Alphonſi Vargæ equitatu fuſus fugatuſque eſt, tanto quidem majori dedecore, quam clade, (neque enim plures trecentis Glimæanorum cecidere) quanto certius ſibi ſpoponderant de Hiſpanis victoriam, ad quorum ſpectandam haud dubie cædem vicinos invitaverant.

30. Sept.

Sed multo adhuc magis perculit nuncius Gandavum paulo poſt allatus de Trajecto ad Moſam ab Hiſpanis recuperato, non ſine civium cæde, fortunarumq; direptione. Vix enim Trajectenſes corrupto abductoq; in partes Germanorum præſidio, ejecerant urbe Hiſpanos milites, fraude retento ac vincto Franciſco Monteſdocha eorum Tribuno, cum à Martino Ayala Monteſdochæ vicario, VVicchamobtinente, (quæ eſt altera trans Moſam pars urbis ponte cõjuncta) confeſtim admonetur, quo res loco Hiſpana eſſet. Ferdinandus Toletanus, qui à Dalemio cum aliquot peditum ſignis illac forte contendebat: atq; in tempore exceptus VVicchæ, conjunctis copiis

Auget concordiam Belgarum audita Glimæi fuga, cladeſque.

Mart. Delr. l. 1. Turb. Belg. & Chriſt. Aſſon. in rel. Dalem.

& Trajectũ ab Hiſpanis recuperatũ direptũ.

ambo

ibo procurrunt ad pontem. Sed ejus ca- 1576.
t diſpoſitis tormentis validum intuentes,
conſilii raptim ineunt. Captas, quas po-
ere, loci mulieres ante ſe ſtatuunt, objici-
tque: atque eo promoto veluti vallo ſub-
nt pontem muliebriter clypeati, ſclopos
bter earum brachia axellaſque in hoſtem
llineantes. In quos dum explodere cives *Militaris*
epidant, ne conſanguineas affineſve, po- *aſtus.*
ılares certe ſuas, antequam Hiſpanos, im-
terent: audiunt, ex altera Trajecti parte
lphonſum Vargam, inducto per incenſam
ruxellenſem portam equitatu, penetraſſe in
bem. Inde ad tuendas domos ſuas pleriſq;
orum dilabentibus, pons expugnatur, Ger-
ıani ſe dedunt, Trajectum capitur.

HAEC ubi Gandavum perlata ſunt, metu, *De ANT-*
ne idem contingeret Antverpiæ, intermiſſo *VERPIAE*
auliſper, quod dicebam, fœderis negotio, *depopula-*
ruxellas advolant Ordinum Delegati, una- *tione.*
ue cum Senatu, novos imperant militum Ex aula Cæſ.
electus. Et commodum per eos dies adve- ubi fuerat
erat à Germania Philippus Comes Egmon- à nece pa-
ius Lamoralii filius, ingenti Brabantinorum tris ann. 8.
Ordinum gratulatione Bruxellis exceptus. *Pro ea urbe*
Huic ergo, uti futuro necis paternæ vindici, *ſolliciti*
majorem exercitus partem, partẽ Marchio- *Ordinum*
ni Havræo, partem Goignio, Caprio, ac Ber- *Deputati*
ſelio tradunt: eoſque Antverpiam cum Ger- *copias eo*
mana Oberſtenii legione jungendos propere *immittunt.*
immittunt. Eam urbem Federicus Perenot-
tus Campinii Dominus, urbanam vero mi-
litiam Otho Comes Oberſtenius regebant,
recentibus odiis, Hiſpanorum partibus of-
fenſi, eoq; pronius excepere miſſos ab Dele-
gatis Ordinum milites; qui, præter VValo-
num Egmontii legionem, tribus & viginti
peditum ſignis, equitum quatuordecim con-
tinebantur, Quo aucti præſidio Antverpia-
ni præmunire ſtatuunt viarum capita, unde

ab arce aditus in urbem: & (quoniam Hiſpani arcem obtinebant, indeque urbem tentabant) ex Campini conſilio vallum ac foſſam ducere adverſus arcem tanta celeritate orſi ſunt, abſolveruntque, ut intra viginti quatuor horas aggerem in ſexdecim cubitorum altitudinem quibuſdam in locis extulerint, viris mulieribuſque ſupra duodecim millia inſudantibus operi. Nec ſegnius ab Avila, arcis Præfecto evocati qui Liræ, quique Bredæ, quique aliis alii in oppidis propius aderant Hiſpani, Burgundi, aliique, pedites equiteſque, ducibus Iuliano Romero, Antonio Olivera, ac Franciſco Valdeſio, Antverpiam protinus advolarunt. Quin & eodem tempore à ſuperiore Trajecto Alphonſus Vargas cum equitatu, cum tamen ad eos nuncius adhuc nullus perveniſſet: & eadem propemodum hora, quaſi eam condixiſſent, qui Aloſti erant Hiſpani, non quidem novo cujuſquam invitatu, quem rejecerant ſemper, ſed uti arbitror, ſubſidio ab Avila paulo ante miſſo provocati, ſuo cum Electo, præter opinionem affuerunt. Exceptiq; omnes arce, non ſine certa animi perſuaſione, à Deo videlicet illic evocatos mature ſe, quo Regis cauſſam à Regio Senatu proditam ulciſcerentur ipſi; paratis ab Avila cibis corpora pauliſper curant, egreſſuri mox in prælium. ſoli tamen inter eos, Aloſtanenſes, quamvis iter quatuor & viginti milliarium jejuni cõfeciſſent, vix epoto vini cyatho, truces adhuc implacatique jurarunt, *Nuſquam ſe niſi capta in urbe cœnaturos.* Dicti ferociam virtus æquavit. Nam dato ab Avila egrediendi ſigno, erumpentes ab arce omnes, (erant quinque circiter millia, præter equites omnino ſexcentos) calonibus à tergo lixiſque ſtramina ac faces, ſpargendo ubi opus eſſet incendio, deferentibus, tanto impetu vallũ

aggre-

1576.

Antverpiani contra arcẽ vallum ducunt.

Hiſpani undiq; Antverpiam accurrunt.

Maeſtricht.

Etiam ſeditioſi ab Aloſto.

Subſidium tormentorum & pulveris.

Excipiuntur omnes arce.

Chriſt Aſſonvil. in relat.

Seditioſorum ferocia

Hiſpani ex arce in urbem intrant

ggrediuntur, arce interim in valli defenſo- 1576.
es fulminante, ut foſſa atq; aggere, quem ar- *vallum ex-*
natorum ſex fere millia propugnabant, in- *pugnant:*
credibili præſertim Aloſtanenſium audacia *urbem in-*
uperatis, tripartitis copiis in urbis interio- *trant.*
a penetraverint. Ibi conſternatis ſubita ir- *Præſidiarii*
uptione civibus, nec ſatis concordibus inter *diſcordant*
e præſidiariis, dum ſinguli ſeorſim conſulũt *trepidantq.*
ſibi, neglecta publicæ rei cura, privatam ſi-
mul omnes amiſere. Et quamquam his, qui
Michaëliana via irruperant, obtulit intrepi-
de ſe ſua cum legione Comes Egmontius,
collectitium tamen ac tyronem militem du-
ctor ipſe non vetus, ægre continuit contra *Egmontius*
veteranas Hiſpanorum cohortes: à quibus *conatur ali-*
in Divi Michaëlis cœnobium magna ſuorum *quid: & ca-*
clade compulſus, captuſque à Iuliano Ro- *pitur.*
mero, atq; inde in arcem protinus abductus,
animoſius nempe quam fortunatius prima
poſuit militiæ rudimenta. At renovata a-
pud Curiam dimicatione, dubio aliquam-
diu marte Hiſpani pugnavere. Namque op-
pidani, quos ad defenſandos patrios lares a-
crius multo ſuæ quemq; res, quam peregri-
num emptumque ſtipendio militem, vilis
nempe merces extimulat; cum Magiſtratuũ *Oppidani a-*
ædes inſediſſent armati, infeſta exploſione *crius reſi-*
è tuto Hiſpanos impetebant, ſimulque inde *ſtunt apud*
manipulatim erumpentes, prompto regreſ- *Curiam.*
ſu pugnabant, Hiſpanis aliquot, interq; eos
Damiano Morali Centurione non inſtrenuo
trucidatis. Donec ab Alphonſo Varga, qui
Georgiana via, ſtratis ubique propugnatori-
bus, cum equitum turmis illuc advenerat,
immiſſo in hoſtium turbam ad forum undi-
que accurrentem equitatu, partim cæſi ob-
tritique, partim in Curiam ac vicinas domos *Sed eam de-*
repulſi ſunt. Quibus è locis dum adhuc in- *niq; incen-*
feſti curſum victoriæ retardant, à binis re- *dunt Hiſpa-*
pente lixis, non alia re quam exiguo ſtrami- *ni:*

ne,

1576.

ne, injecto in Curiam igne, quamvis ſolidè conſtratam marmore, cum ingenti mortaliū ſtrage, celebre illud, ſi quod aliud per Europam, ædificium, atque octoginta circiter domus, pleræque mercimoniis opulentæ, conflagrarunt: præda inter victores ignemque diviſa.

Comes Egmontius, Caprius, Goignius.

Tum vero captis jam præcipuis ducum, ac militum fortiſſimis in prælio cæſis, dum reliqui aut commiſſas ſibi ſtationes turpi fuga deſerunt, aut turpius ad victores prædatoreſq; ſeſe aggregant; Hiſpani deſerta defenſoribus Antverpia potiti ſunt.

& Antverpia potiuntur.

In qua quidquid ira atq; avaritia in ſumma armorum licentia perſuadét, id inimica ac prædivite in urbe per cædes ac rapinas agitarunt.

4. Novem.

At deputati de fœdere Gandavi agitant.

Ac rerum ignari ſecurique Ordinum Delegati ac Senatores, quaſi jam Antverpiæ præcaviſſent, Gandavum reverſi, formandæ pacificationi certatim intendebant:

Audita clade fœdus abrūpunt:

cum repente audita Antverpienſi populatione, enimvero aucto immenſum odio in Hiſpanum nomen, turbidi atque in ultionem intenti Gandavenſe fœdus feſtinanter abſolvunt: hoc uno LAETI, quia cogi videbantur.

Et in Hiſpaniam allegant, qui Regem hac doceat:

Miſſoque ſtatim ad Regem in Hiſpaniam, qui recens inde advenerat, Raſſinghemio, expóſita Hiſpanorum militum ſeditione atque immanitate, compoſitum in eos commune

7. Novem.

fœdus excuſant: in quo cum Provinciarum Ordines ſacer æque profanuſq; conſenſerint, unicumq; pacificandæ patriæ remedium exiſtimaverint; non dubitare ſe, quin ejus clementiæ pacem tranquillitatemque ſuorum exoptanti, pro ratione temporis probandum ſit.

In Hiſpaniā quoq; mittunt Hiſpani duces, hac Regi memorātes.

Nec minus de Regis animo ſolliciti Hiſpani duces, eodē tempore ad eum allegant, qui callida Belgarum Procerum conſilia, vim Regiis Gubernatoribus in Senatu ipſo illatam, uſurpatam à Provinciarum Procuratoribus adminiſtrationem, convocatos Ordines,

es, imminentem Belgii defectionem ob o- 1576
ilos ponat. *Peccaſſe quidem Hiſpanorum co-
rtes, ſtipendiorum loco, Aloſto intercepto; ob
lq; facinus, ac præcipue ob diuturnam inex-
gnabilemq; pertinaciam, uti hoſtes, Hiſpanis
ribunis non abnuentibus, judicatos. Quam-
uam non ignorare ſe, eam occaſionem induen-
i in Hiſpanos arma à nonnullis Belgarum pri-
oribus avide arreptam, & ſolutis Germanæ
gioni non Hiſpanæ ſtipendiis, aſtu quæſitam.
ed quo id cumq; conſilio factum ſit, ſe utique
iſsimulaſſe. At ubi audierint, ictum in Hi-
panos omnes furiale fœdus, evocata in Belgiū
allia Britanniaque Principum arma, pacem
um Orangio, Religionis, Regiſq; ac patriæ ip-
ius hoſte compoſitam; profecto partes ſuas exi-
timaſſe, conjunctis omnium viribus conniti, ne
Fœderati, ejecta è Belgio Regis militia, Regis
mperium (quod jam moliebantur) excuterent.
Populationem Antverpiæ omnibus quidem ac-
cidiſſe luctuoſam, ſed civitati meritam, ad-
miſsis in eam, contra fidem ſacramento obliga-
tam, militibus Fœderatorum, & arce ab iiſdē
oppugnari jam cœpta: à quorum aggreſsione
quo potuiſſe modo Hiſpanos ſe atq; arcem tueri,
niſi commilitonibus aliunde in urbem evoca-
tis? Quamquam ne evocatis quidē eorum ple-
riſque; ſed injecta divinitus mente ſimul ac-
currentibus. Qui ſi in arce defendenda, exclu-
dendiſq; ab urbe hoſtibus, ferocius ſeſe rapaci-
uſq; geſſere; miſera id neceſsitate factum ab iis,
quibus aut ſubeunda, aut inferenda mors eſſet.*

AEGRE *autem contineri manus inter arma, dum victoria vindictam pariter & prædas o-ſtentet.* Sed excuſaverint illi, ut libet, militarem licentiam; non abſolvit publica eos fama, quam in expugnanda urbe fortes adverſum viginti defenſorum millia, tam in diripiendo tribus continenter diebus opulentiſſimo Europæ totius Emporio inexplebiles:

Invidia Hiſpano nomini ex ea populatione

coactis:

1576. coactis ditioribus civibus ac mercatoribus merces ſuas domeſticamque numerato ſtatim pretio redimere. Ex quo vicies centena nummum aureorum millia multos pugionum gladiorumque manubria ex auro ſolido, imo ex auro loricas, ſed colore, ne agnoſcerentur, infuſcatas confici ſibi curaſſe: & quam urbem pauperes ipſi divitem ingreſſi eſſent, divites pauperem reliquiſſe, odioſo enimvero Hiſpaniæ fortitudinis præconio, litteris conſignatum eſt, ſi modo ad gentis invidiam, ut alias evenit, aggeſta non fuere multa. Quamquam non ignoro, hæc ipſa à gregariis plerumq; militibus, ac Centurionibus patrata: Tribunos ac Duces culpæ, quæ ea cumque fuit, omnes quidem immiſtos, prædæ vero non omnes. Certe compertum habeo, Sanctium Avilá arcis Præfectum plurium furorem militum imperio ac pœna frenaſſe: & Camillum à Monte, qui invadendæ urbis pars magna fuerat, Florentinis præſertim mercatoribus in tuto ab ſe collocatis, cum ingentem ex ea re pecuniam derivare poſſet, nihil ex præda tam grandi præter caſtellam accepiſſe, quaſi tantæ populationis culpam ea continentia expiaturum. Neque illud me fugit, Antverpiæ cladem non fuiſſe tantummodo facinus Hiſpanorum, ſed Belgas quoq; in tragica illa conflictatione partes ſuas, Burgundos atque Italos ſuas, ſuas & Germanos, & horum quidem aliquos etiam quam Hiſpanos, luctuoſius peregiſſe. Sane pecunioſos aliquot cives ab Hiſpanis captos, à Cornelii Vanindemii militibus, eamque eripere fruſtra conantibus, deſperatione atque invidia crudeliter interfectos accepimus, Quos inter commiſerationi fuit Ægidius Smiſſartus, inſignis ea in urbe Gemmarius, eoque avidius à prædabundo milite conquiſitus: qui demum repertus, ac florenum

Quanta illa populatio. Milliones duo.

Et à quibus præcipue patrata.

Camilli à Monte continentia.

Infelices divitum caſus.

m millia plane decem pro vita fortuniſq; 1576.
ſpano pactus; ne ſic quidem mortem vi-
it: ſuperveniente enim illuc Germanorũ
obo eumdem quæſtum inhiantium, ab u-
 eorum, exorta jam pugna, à tergo haſta
ansfoſſus, infelici divitiarum fato exper-
s eſt, quanto FACILIVS inſidiantium ma-
us fugiat, quiſquis invidentium oculos nõ
lexerit. Nempe NVDVS expeti ſpoliorum *Numerus*
uſa non poteſt: & MINIMA quæque par- *interemptorum.*
itate ſua tuta ſunt. Porro de cæde, deque
nortuorum numero infinite variant, qui
ectarunt, quod ad Hiſpanos attinet: quorũ
ninimum ducentos aliqui affirmant, ipſi
ero nonniſi quatuordecim. At ex Ordinum
nilitibus civibuſque, exceſſiſſe omnino ſex
nillia mire conſentiunt Belgæ Hiſpanique:
iſi forte illi odioſe, hi ſuperbe numerum
ugent. Ex hoc autem numero, ferro per-
mptos tradunt ferme tria millia: incendio
c ruina combuſtos aut obtritos mille ac
uingentos: totidem in fuga aquis urbem *Felix ſors*
lluentibus, & Scaldi amne ſubmerſos. In *equitis Belgæ.*
uo illud memorant, equitem Belgam inſe-
quente Petro Taxio fugientem, ut erat lan-
cea armatus, incitato equo è mœnibus in ur-
bis foſſam ſane præaltam immiſiſſe ſe, aquã
cum equo tranaſſe. Et tamen eodem tem-
pore fugiens Comes Otho Oberſtenius, Ger- *Infelix*
manorum Tribunus, urbanæque militiæ Præ- *Oberſtenii.*
fectus, dum loco ex æquo cymbam ſaltu pe-
tit, fallente veſtigio, aquis momento abſor-
ptus eſt. Vſque adeo SPERANDVM ac deſpe-
randum eſt nihil, quando & ſtantes plana
præcipitant, & præcipitia cadentes depo-
nunt.

DE BELLO BELGICO

LIBER NONVS.

1576. 4. Novem.

Io. Auſtriacus in Belgium venit.

QVo die capta eſt ab Hiſpanis, externiſque militibus Antverpia, Belgium intravit non ſane in tempore Ioannes Auſtriacus Caroli V. Imperatoris filius, itinere per Galliam duobus tantum comitibus feſtinato. Quorum uni, (is erat Octavius Gonzaga Molphetani Principis frater) mancipium ſe finxerat, infuſcato ore, vibrato capillo ac barba, Æthiopis in modum. Sed Lucemburgi, amica in urbe, depoſita ea perſona, Gubernatorem Belgii miſſum ſe à Philippo Rege primum aperit: auditaque Antverpienſi clade, compoſitis illico litteris, Bruxellas ad Senatum, ad Hiſpanorum Tribunos Antverpiam; illum de adventu ſuo, deque commiſſa ſibi ab Rege Prouinciarum adminiſtratione certiorem facit: his vero, ut ab armis interim abſiſtant, pro imperio mandat. Et Hiſpani quidem paruere: Senatores autem Delegatique Ordinum, ſive recenti injuria exacerbati, ſive imperium ægre depoſituri, de admittendo novo Gubernatore dubitarunt: præſertim Orangio, Delphico partium oraculo, nondum conſulto. Cujus audita ſententia, Auſtriacum cum imperio ne admitterent, neve redemptam ſanguine libertatem novo iterum Domino venderent: aut certe Gubernatorem non ante ſuſciperent, quam ejectis è Belgio Hiſpanis, externiſque militibus, Gandavenſem pacificationem ſacramento ipſe confirmaret. Senatores

in itinere ignotus:

Lucemburgi ſe detegit

Senatores de eo accipiendo dubitant.

Monentur ab Orangio, ne accipiãt, niſi certis conditionibus,

[...]atores hanc poſteriorem partem ſecuti, ad Ioannem Auſtriacum ea ſuper re Iſchium allegant, mandatis inſtructum ſuperbis adeo & inurbanis, ut is offenſionem Regii juvenis non ab re veritus, de obeunda legatione dubitaret. Feruntque, cum hanc animi moleſtiam nobili cum hoſpite Iſchius domi ſuæ conferret, doluiſſe hoſpitem amici ſortem non evitaturi in eo munere indignationem aut Auſtriaci, ſi ejuſmodi mandata exponeret: aut Senatus, ſi quidquam omitteret. addidiſſe tamen iniri à ſe poſſe rationem, qua nodus ille feliciter explicaretur. Iſchio percontanti, quid tandem id eſſet; *Gladium*, inquit, *Alexandri tibi ſuadeo ad hunc Gordii nodum. Nempe ubi Auſtriacum ſolus ſolum conveneris, ſtricto non timide ferro, virum fraudulentum perniciemque Belgio apportantem confode, ſecurus à mortui offenſione, certus gratiæ à Senatu.* Sed Iſchius hominem indigna ſuadentem, veteraque Chii Theodoti conſilia Ptolemæo Regi data, impia oſtentatione renovantem, vultu ac verbis acriter averſatus, Ioannem Auſtriacum adiit, expoſitiſque, quanta maxime potuit moderatione, Ordinum mandatis, nec Auſtriaci patientiam læſit, nec muneri defuit ſuo. Quamquam, ut fuerat Auſtriaci amore captus, magnis in eum laudibus apud Senatum importune congeſtis, multorum odium incurrit. Valuit tamen ea virtutum commemoratio apud pleroſque, ut nova legatione priorem corrigentes, Ioannem Funchium cum longe modeſtioribus mandatis ad Auſtriacum mitterent, deque illo ſuſcipiendo modo Gandavenſi pacificationi ſubſcribere dignaretur, officioſe tranſigerent.

AUSTRIACUS animi dubius ſpatium ad conſultandum accipit: Hiſpanorum enim miſſio mentem verſabat, advocatiſque ad ſe

1576.

Mittunt arroganter ad Auſtriacum.

Mar. Delr. l. 2. Tur. Belg.

Quid huic Nuncio ſuaſum ab amico non amice

Plut. in Pomp.

Nuncius modeſte agit cum Auſtriaco.

Delegati per alium Nuncium petunt ab Auſtriaco, ut pacificationi Gandavenſi ſubſcribens dimittat Hiſpanos,

De HISPANORUM

1576. Octavio Gonzaga,& Ioanne Eſcovedo,conſiliorum intimis,& arcanorum arbitris;quæ ſibi auctores ſint, anxie ſciſcitatur. Et Gonzaga quidem prompte negavit, id aut conducibile, aut decorum eſſe. *Nam ſi Orangius,* inquit, *in conſilium adhiberetur hodie nobiſcum, quid aliud credimus ſuaſurum, quam ut remiſsis in patriam Hiſpanis, Belgarum regimen Belgarum caritate, non externa inviſaq. militia terrore firmares? hoc eſt, ut tuorum exarmatus præſidio, facilius hominum turbulentorum fraudibus inſidiiſq. pateres: accepturus videlicet imperium nunc quidem precariũ, mox ad quamcumq. mota multitudinis auram omnino nullum. Fallimur, ſi gentem hanc non morum, non lingua, multos nec Religionis commercio nobiſcum cohærentes, omnes vero recenti noſtrorum efferatos victoria, ſperamus ingenio ſuo, non armis noſtris contineri poſſe. Vt Gubernatorem admittant, conditiones tibi præſcribunt armato: quid facient inermi? Sentiant Caroli Cæſaris adveniſſe filium, imperio non animo, patre minorem: cujus ſit, conditiones imponere, non accipere. Sed illis, ni ſibi in hanc conditionem indulgeatur, decretum eſt, Belgio Præfectum non admittere. Cogantur. An forte, ſi armis decernendum ſit, alius erit noſtris & illorum militibus animus, quam qui eſſe victoribus & victis ſolet? Præpropera eſt, ſi quæris, iſta benignitatis laus, nec diuturna apud ſuperbos, & à modeſtia noſtra pervicaciores.* HONESTIVS *cum victoria venient hæc humanitatis & indulgentia nomina, cum non neceßitatis illa, ſed moderationis argumenta erunt. At enim boni quique cives Regiiſq. addicti partibus hanc peregrina militia dimiſsionem non averſantur. Ego vero pervelim ſcire, quinam ſint Belgæ iſti Regiarum partium: nam multos audio nobiſcũ in aula verſari, qui mente animoq. in Hollandia littore cum Orangio*

miſsione cõſultat Auſtr.

Gonzaga negat dimittendos.

gio degunt. quorum quo major conſenſus conatuſq́ Hiſpanos ejiciendi, eo cautius à nobis ſuſpectandus eſt. Certe frater tuus Philippus Rex, cum adhuc in Belgio eſſet, Belgis pollicitus abitum Hiſpanorum, ubi conatum eorum obſervavit conjunctis omnium animis in eam ejectionem incumbentium; ex ipſa conſpiratione cunctatior factus, promiſſa tamdiu diſtulit, dum Gubernatricis Margaritæ precibus victus eſt. Et tamen rebelles ab Rege animos tunc quidem Belgæ non gerebant. Quid tibi nunc & promiſſione nulla nexo, & populos palam infenſos armatoſq́ nacto, faciendum ſedulo ſit, prudentiſſimi Regis exemplo vides. Et hæc quidem à me ſunt dicta, quaſi extrahere milites noſtros è præſidiis, atque amandare protinus è Belgio, effectu promptum ſit, atque ſub manu. Quid ſi, ubi intelligant, exilio ſuo pacifici tecum Belgas, in ſeditionem verſi, cui plus nimio inſuevere, arces atque urbes deſerere non ſuſtineant? Profecto & apud tuos, quippe Belgis poſthabitos, reverentiam amiſeris, & apud Belgas, quaſi abs te ludificatos, invidiam auxeris. Deniq́, ut in Regis Provincias iniquioribus conditionibus Regis frater ingrediaris, quam Albanus ac Requeſenius Regis adminiſtri accepti ſunt, auctor utiq́ non ero. At longe alia mens erat Eſcovedo. Vtque in Auſtriaci animum forte introſpexerat, eo ſecurius in hunc modum exorſus eſt. *Ego, Auſtriace, quid ſentiam, quam quid ſuadeam, promptius apud te dicere conſuevi. Nam & tu libertatem probare ſoles conſilii mei, & ego admirari in deligendis conſiliis ſapientiam tuam. Nunc tanto id liberius exequar, quanto veriora, credo, videbuntur ea, quæ hominum Hiſpanum coëgerint adverſus nationem ſuam arbitrari. Sed neceſſitas ante patriam eſt. Neque ſemper in conſultationibus rationi permittitur eligere: interdum neceſſitate circumſcribimur;*

1576. 1559.

Eſcovedus dimittendos cenſet.

1576. quo tempore QVAELIBET ſtatio ſeu tempeſtatem fugientibus pro portu habenda eſt. In Hiſpanorum miſſionem convenere ex Gandavenſi pacificatione Provinciæ ferme omnes, ſacer æque ac profanus ordo, ſacramento adacti, Non paſſuros quemquam Belgio imperare, niſi externa militia ante dimiſſa, idque fixum adeo immotumque, ut deſperanda nobis ſit, niſi per hanc ſemitam, in Belgium via. Ad aperiendum armis hunc aditum; Gonzaga, commonſtras. Facis tu quidem, quod aſſuetum militiæ Ducem, apud invictum præſertim Imperatorem, polliceri decet. Nec dubito, ſi res ferat, quin animoſe præſtiteris, quæ magnifice ſuaſeris. Sed ego, qui timidius fortaſſe, non incautius certe circumſpicio præſentem ſtatum, experiri prius omnia, quam vim atque arma inferre opportunius exiſtimo. tuque ipſe votum id eſſe mandatumque Regis haud ignoras. Nam quid, obſecro, ad hanc diem noſtris effectum cum hac gente? Albanus tot copiarum fama Belgium ingreſſus, tot victoriis, tantoq́ Belgarum ſanguine formidatus, ad extremum amiſſis maritimis ac validioribus Provinciis, Belgium, quod integrum accepit, ſciſſum reliquit. Et tamen cum Albano, ejuſque cum ſucceſſore (cujus haud felicior eventus fuit) pleraque tunc Provinciæ ac Belgica Nobilitas pro Rege arma geſtabant. Nunc vero quanta circa nos ſolitudo Belgarum ſit, vides. Duæ ex omnibus Provinciæ nobiſcum agunt: reliquæ, ſi vis intendatur, conſociatis ſacramento animis, condixere bellum. Atque hoc ipſum eſt, quod Orangius cupit: hanc belli occaſionem occultus quærit: idq́ unum, ſi huic intereſſet conſultationi, nobis utique ſuaderet, non autem Hiſpanorum expulſionem: hanc enim, mihi crede Auſtriace, idcirco perſuaſit ille Provinciis, quoniam, cum nihil magis timeret, quam ne ipſe à Belgis ad-

mit-

mittereris ; eam Gandavenſi fœderi conditionem inſeri non incallide curavit, quam ſperaret à te neutiquam accipiendam : ideoque tibi à Belgii præfectura excluſo imponendam illico neceſſitatem armorum, qua homo in dominationem intentus, pro arbitrio adminiſtraret. Sed eludenda eſt machinatoris aſtutia, probataque interim, contra quam putavit, Gandavenſi pacificatione, capeſſendum Belgii regimen : adquod ſemel admiſſus, efficies omnino tu clementia comitateque tua, quod alii perſevero armatoque imperio nequivere. Notum eſt Liviæ conſilium, ſuadentis Auguſto, medicos ut imitaretur : qui ubi uſitata remedia non procedunt, convertunt ſeſe ad contraria. ſic ei, qui ſeveritate nihil adhuc profeciſſet, tentandum, quomodo clementia ſuccederet. Paruit uxori Cæſar : nec ullis inde appetitus inſidiis, fidos obſequentesque Senatum ac Populum Romanum perpetuo habuit. Et ſane ſi quis eſt hominum, cui tentanda ſit hæc via majori ſpe ſucceſſus, tu unus es, Auſtriace. Omitto, quod te uti ortum in Germania, uti Belgæ Principis filium, alio videlicet animo, quam Gubernatores Hiſpanos, Belgæ complectentur. Fama rerum à te geſtarum, mores tui, quibus quantum in animos hominum valeas, expertus es, adſpectus iſte etiam hoſtibus amabilis, conciliabunt haud dubie tibi populorum obedientiam, ſtudium, amorem. Sic eſt Belga : mollibus plerumque remediis melius ſanatur : contra vim pervicax obnititur : ſequiturque facilius, quam ducitur. Adde quod Primores ipſi in obſequium feſtinabunt, præteritas rebellionum culpas alienæ ſuperbiæ non contumaciæ ſuæ imputaturi. Unum eſt, quod tibi horum benevolentiam penitus extinguat, externus, ſi apud te retinueris, miles. Hæret adhuc in Belgarum oculis Antverpiæ conflagratio, civium 1576.

Senec. l. 9. de Clemen. Dion. in Augusto.

1576. *cades, fortunarum præda. Implacabile in Hiſpanos odium te quoque, ſi tecum erunt, comprehendet.* NEQVE *enim qui tuos oderint, te amaverint.* NEQVE *tu tutus umquam eris inter illos, qui à tuis ſe tutos non exiſtimant. Nempe* SECVRITAS *ſecuritate mutua paciſcenda eſt. Itaque ſi Belgæ removeri ſibi ab oculis recentium odiorum cauſam abs te rogant, indulge: &, quod illi armis fortaſſe pervincent, fac beneficium tuum, quo beneficio & tibi Belgarum animos immortaliter devinxeris: & Philippi Regis gratiam, bellorum curas ſumptuſque pertaſi, pacato abſque armis Belgio promerueris. Nec magnopere verendum: ne probante Rege externorum diſceſſum, imperata facturi non ſint Hiſpani milites: quod enim*

1560. *obſequium Parmenſi Gubernatrici præſtitere olim Belgio abeuntes, id in præſentia tibi Regique ipſi procul dubio non negabunt. Quod ſi, profectis hinc Hiſpanis, periculum ſit, ne Belgas, ſollicitante Orangio, brevi capiat oblivio clementiæ tuæ, num idcirco nos fraude circumventos, ſimul & armis oppreſſos exiſtimabimus? Num Provinciarum, quas fidas habemus, qualicumque auxilio ſuſtinere primos tumultuantium impetus tamdiu non poterimus, dum videlicet & è Burgundia proxime, & è Germania non longe miles advocetur? Tunc autem tanto quam nunc de belli exitu ſperare felicius licebit, quanto majoribus à Rege copiis, mandata nempe ſua defendente, ſubmiſſis, rebellium perfidiam juſtius ulciſcemur. Quare, ut verbo abſolvam, non ego negaverim, ab externo milite ſeu retento ſeu dimiſſo periculi aliquid imminere; ſed, cum videam inde certum bellum, non dubiam Regis offenſionem, exitum nullum: hinc ablatam Regiminis poſſeſſionem, ſpem pacificandi Belgii, Regis gratiam opemque, atque adeo ſi bellum ingruat, momenti plurimum ad victoriam, hoc illi anteferre conſultius habui.*

Ex retento milite.

Ex dimiſſo.

Au-

Auſtriacus, quamquam nudari ſe ægre ferebat Hiſpanorum militia, ad illorum tamen dimiſſionem occultius aliquid, præter ea quę dicta erant, mentem ejus impellebat. Nam, ſi forte Provinciarum pacem, cujus ineundæ rationem ſuper omnia commendatam ſibi meminerat à Philippo Rege, retentis ipſe exercitibus interturbaſſet, vereri admodum poterat, ne tamquam novæ potentiæ, perque eas armorum occaſiones, majoris fortunæ cupidus inſimularetur apud Regis aures hujuſmodi ſuſpicionibus obnoxias. Præterea inſederat alte in animo Britannica expeditio, quam, ſi Belgico implicaretur bello, elapſuram ſibi è manibus prævidebat. Accedebat & pertinax quædam perſuaſio, poſſe Belgarum animos ſuperiorum Gubernatorum armis oneribuſque exaſperatos cōciliari. Itaque more humani ingenii, plus ſibi ac moribus ſuis, quam fraudibus hoſtium tribuens, aviduſque unice referendi inconceſſum aliis titulum Pacificatoris Belgii, probare demum Gandavenſem conventum, conditionibuſque ejus ſubſcribere decrevit. pręſertim quod in iis ſibi quidem ſatis videretur eſſe conſultum Religioni Regique, dum fœdus in poſtrema hæc verba ſancitum eſſet: *Nos Ordinum Delegati, qui Ordines conficimus, hic ſubſcripti, promiſimus promittimuſq; ictum hoc fœdus perpetuo retenturos, ad ſacroſanctæ noſtræ Fidei, & Apoſtolicæ Romanæ Religionis conſervationem: ad hujuſce Gandavenſis Pacificationis perfectionem: ad Hiſpanorum, eique inhærentium ejectionem: obedientia Regiæ Majeſtati debita interim ſemper ſalva.* Placuit nihilominus, rogare ante ſententias virorum omni doctrinæ genere præſtantium; an ex illis capitibus, quæ accurate omnia expendenda tradiderat, detrimenti aliquid capere videretur Orthodoxæ

1576. *Auſtriacus inclinat in hanc partē. Cauſæ, Timor ab Rege:* *Cupido Britannicæ expeditionis:* videl. 8. poſt medium. *Spes pacificādi Belgii.* *Admittere ſtatuit Pacificationē Gandav.* 1577. Initio Ian. *Motus etiā hac Ordinū ſubſcriptione,* *Expendenda proponit fœderis capita.*

1577. Fidei, Regiſque dignitas. Cumque ii nullum inde periculum affirmarent. præcipue novo ſi additamento caveretur, Nihil in eorum ſingulis aut univerſis ſancitum placitumve adverſus Religionem Catholicam, ac Principis auctoritatem; Auſtriacus horum ſententia firmatus, ipſa eorundem conſulta, Epiſcoporumque litteras in eamdem ſententiam miſit ad Regem. Quo annuente, ſimulque fidem ſuam obligantibus Rodulphi Cæſaris, Leodienſis Antiſtitis, ac Ducis Cliviæ oratoribus; nova pacificatio, Edictum perpetuum appellata, Marchæ in Famina, quod eſt oppidum Lucemburgenſis Provinciæ, concepta eſt. In qua & ab Legatis Auſtriaci Hiſpanorum miſſio, totumque Gandavenſe fœdus confirmatum: & ab Ordinum Delegatis, præter cetera, Religioni atque Obedientiæ adverſus Regem, quas ſe perpetuo retenturos jurejurando affirmabant, iterum ac diſerte cautum. Tunc vero Auſtriacus, Pacificatione Bruxellis primum, dein Antverpiæ. aliiſque in urbibus promulgari juſſa, obviis Belgarum Proceribus, magnaque Nobilium frequentia, Lucemburgo egreditur; ac Lovanii, ineunte Martio menſe, Belgii Gubernator, ſumma omnium gratulatione ſalutatur. Ibi commorandum ſibi aliquamdiu duxit, ut ex ea urbe feſtinaret, qui tarde procedebat, abitum Hiſpanorum. Etenim grave iis injurioſumque videbatur, tot arces urbiumque præſidia, quæ magnis ipſi diuturniſque præliis obtinuerant Belgarum arbitrio ſimul omnia repente deſerere. Accedebat, quod eorum multi annos jam plures in Belgio verſati, uxoribus impliciti, liberis aucti, agris ditati, neſcio quam caritatem ſenſumque veluti natalis ſoli paulatim hauſerant. Nec deerant, qui turbidos incenderent: *Eamne laboribus ſuis, ac fuſo toties ſanguini honeſtam miſſio-*

Miſſa ad Regem Rex probat.

Ex iis nova Pacificatio componitur 17. Febr. *cui utrimque ſubſcribitur.*

promulgatur.

Et Belgis Gubernator acclamatur Auſtriacus Urget diſceſſum Hiſpanorum, ægre parentium.

Eorum querela.

miſſionem dari? Sic denique ora cicatricibus 1577.
interciſa, trunca membris corpora, fractos ac fatiſcentes artus, pro quiete ac fomento, ingrata ſuorum oblivione, aut neglectu publico certe Belgarum odio & execratione compenſari? Quid dicturos Gallos? quid Italos? quid ceteras nationes? niſi militem Hiſpanum nuſquam locorũ tolerari poſſe. Ante ſexdecim annos, Margarita Auſtriaca Gubernatrice, Hiſpanos è Belgio miſſos: nunc Gubernatore Auſtriaco, iterum expelli; tanto nunc quidem majore cum dedecore, quanto tunc illi quaſita ſaltem ſpecie abeundi in Africam, ſupplendis legionibus evocabantur à Rege; nunc vero palam publicoq́; edicto, perduelles videlicet ſe hoſteſq́; Regis ac Belgii, (qui tamen Regi Belgium aſſeruerint) ideo communi fœdere Provinciarum ejici, quoniam ſimul incolere Belgium non poſſint Pax & Hiſpanus: Hæc quamquam dolentius, quam minacius jactabantur, gliſcente tamen, uti aſſolet, ira ex occurſu aliorum, & communicatione querelarum; quanto propior aderat profectionis dies (cum videlicet acrior doloris ſenſus) tanto adverſus imperia contumacius obtinebantur: præſertim Antverpiæ, ubi & numero, & recenti victoria ferociores non facile videbantur arcem omiſſuri. Sed valuit Tribunorum huc illucque volitantium cura, & Regii ſanguinis reverentia apud fidas quaſque cohortes, & veteri diſciplina imbutas, ut amor obſequii paulatim rediret: & Antverpiæ tumultuantium animos Ioannes Eſcovedus, homo apprime ſagax, ab Auſtriaco propere illuc miſſus, appoſita oratione ſedavit. Recitatis enim Regis litteris, in quibus imperabatur Hiſpanorum miſſio, exorſus ab eorum ſeditionibus ac turbis, citra querelam commemoratis, admonuit, *Poſſe illos, ſi quid forte licentius ab ultimis hiſce annis egiſſe Principi*

Mar. Delr. l.2. Turb. Belg.

Et principium ſeditionis.

Quam componere conatur Eſcovedus, appoſito ad Hiſpanos alloquio.

1577. *viderentur, præſenti obſequio non tantum eluere, ſed ejus etiam abunde promereri gratiam, à quo longe plura manſuraque, quam quæ in Belgio ipſi relinquerent, ſperanda eſſent. An fortibus viris exercendæ virtutis copiam alibi non eſſe?* REGIBVS *late dominantibus nec requiem umquam futuram à bello, nec defutura præmia bellatoribus. De aliorum autem opinione ſuper eo diſceſſu illos immerito eſſe ſollicitos: conſtare, quorum hominum conatu, quove artificio illa cuderentur, Nempe* QVOS *timeant, eorum præſentiam pati non poſſe: nec mirum, ſi minores, expertique ſeſe non ſemel impares, timerent. Spectaſſe finitimos, longinquos audiviſſe, quoties Hiſpani cum rebelli hoſte conflixerint: iniiſſe expugnationum & victoriarum numerum: obſervaſſe, ex omnibus præliis toto decennio terra commiſſis (nam mari variatum) ſemper Hiſpanos, una excepta Arembergenſi clade, victores extitiſſe: immo nec illud ignoraſſe, in tanta hoſtium cæde, quam non minorem triginta hominum millibus Belgæ faterentur, ex Hiſpanis adeo non multos occubuiſſe: ut* DENI QVIQVE *Hiſpanorum ſingulis hoſtium millibus profligandis ſatis fuerint. Stragem profecto miſerandam, ac ſilentio involvendam, ni pro Religione ac Rege contra utrinſq; rebelles edita fuiſſet. Quod ſi hoc ipſum rebellis nomen in tumultuatos nuper Hiſpanos, furiali Ordinum Edicto, collatum ſit; abunde nunc ab Auſtriaco proviſum eſſe, novo Edicto ab ſe compoſito; veteriq; illo damnato. Sic eorum meritis conſultum, & obſequium provocatum: quo videlicet honorificentius imperata facientes, non magis fortitudinem adverſus hoſtem, quam fidem erga Principem coluiſſe: & ſive indutis armis urbes atque arces obtinendo, ſive prompto inde obſequio abeundo, pari utrobique cum laude, Regi ſuo Belgium conſervaſſe dicendi ſint.* Movit hæc poſtrema potiſſimũ

pars

pars orationis nutantes militum animos, quippe ſeditio magis quam ira reſederat: inſpectoque perhonorifico de ſe Edicto multis in locis affixo: traditis in Ordinum manus arcibus Antverpiæ, aliarumque urbium; Trajectum ad Moſam abiere omnes. Ibi primum redditi utrimque captivi: ab Hiſpanis quidem Egmontius, Goignius, Caprius, ſexque alii, in Antverpiæ expugnatione victi: ab Ordinibus vero quinque, in primiſque Billius Friſiæ Præfectus, inter eas Provinciæ turbas à militibus ſuis præfectura exutus, & à Georgio Lalinio Villæ Domino in Leuardianum carcerem traductus: ac præterea Mondragonii uxor, quam in Gandavenſis arcis obſidione, abſentis viri partes viriliter obeuntem victores ceperant, & tamquam in triumpho duxerant Ordinum duces. Poſt captivorum libertatem, ſtipendia ſolvi cœpta ſunt, quæ pacti erant Ordinum Procuratores ſexcenta florenum millia: ex quibus tunc quidem numerarentur trecenta millia, totidem per teſſeras collybiſticas Genuæ repræſentarentur. Sed poſt centum millia perſoluta, reliquam pecuniæ ſummam non expedientibus Ordinum Delegatis, Auſtriacus ære ſuo ducenta florenum millia, reddenda videlicet numquam, mutua dedit Ordinibus, Hiſpanorum abitum, ne retinere videretur, impellens. Sic exeunte Aprili menſe, Hiſpani, quique erant Itali, quique Burgundi Belgium reliquere, ductore Petro Erneſto Comite Mansfeldio: quem deligi placuit, dirimendo nempe diſſidio inter Alphonſum Vargam, Sanctium Avilam, Iulianum Romerum, & Franciſcum Valdeſium, honeſtius externo Duci quam alterum alteri parituros. Ibat ea migrantium multitudo, quam lætis accurrentibuſque ſpectaculo Belgis, tam ipſa triſtis, atque infenſa ſpectantibus: quanto-

1577.

Pacantur Hiſpani.

Et arcibus, Maeſtricht. *& captivis redditis:* Gaſpar Robles. Renneberggii Comes poſtea appellatus. Mar. Del.r. Turb.Belg.

& accepta ſtipendiorũ parte: Ducenta quadraginta ſcutorũ millia. Idem l. 2. & Chriſt. Aſſonvillius in relat.

Belgio abeunt, ductore Mansfeldio.

Abeuntiũ ſenſus.

que

1577. que plures erant, (nam præter milites, ac militaria impedimenta, equi currusque mulierum ac liberorum, continenti agmine implebant vias: nec pauciores triginta capitum millibus, homines ac jumenta numerabantur) tanto ægrius ferebant, obſervari ſe, longumque per urbes præbere ſpectaculum.

& prædictio. Quamquam inter eos non deerant, qui, perſpectis altius Belgarum conſiliis, ſopitum illud armorum incendium brevi exarſurum, eique reſtinguendo Hiſpanos denique milites evocatum iri præcinebant. Interim ipſi, relicto Belgio, nec impetrato apud Ioannem Auſtriacum aditu illum de via ſalutandi; (quod magnopere doluere, quaſi ea ſeveritate damnari viderentur eorum acta) per Lotharingiam, Burgundiam, ac Sabaudiam, in Italiam deſcenderunt: atque Inſubriam ingreſſi à Marchione Ayamontio ejus Provinciæ Gubernatore, per Liguriæ montes (Langas vocant) juſſu Regis, uti obtendebatur, diſtributi ſunt: ubi graſſante per æſtatem morbo correpti, & rerum inopia, & ægritudine animi, quod ab Rege contra quam meriti eſſent, ea ſe perpeti rebantur; eorum, & quidem veteranorum non pauci occubuere.

Iter eorum in Italiam: Al. Cabrer. in Philipp. 11. L. 11. c. 15. Mar. Delr. l. 2. Tur. B. *& distributio per Liguriam.* Idem in eodem l. Tur. Belg.

INGRESSVS Auſtriaci Bruxellas. AT vero Auſtriacus, quo tempore Hiſpani Belgio excedebant, ingenti ſane pompa, medius inter Pontificis Internuncium, & Leodienſem Epiſcopum quam apparatiſſime omnium Ordinum comitatu Bruxellas ingreditur. Augebat ipſe pompam decorus aſpectu, juventaque duos & triginta nondum annos attingente, fama bellorum terra marique inclytus, patremque Carolum Cæſarem, gratum Belgis ac populare nomen repræſentans. Atque hæc ipſa, ut primum adminiſtrationem ſolenni ſacramento ſuſcepit, incredibili clemenentia, benignis alloquiis,

Pompa, & ipſe omni pompa major. 1. Maji.

quiſs, omni officiorum genere, inauditaque vel in homines ſibi infenſos liberalitate cumulavit: adeo, ut capti ea morum ſuavitate cives, contra quam animo conceperant, aut fando inaudierant, effuſi in ejus laudes, cujus præſertim beneficio liberos ſe ab externorum militum onere aliquando videbant, rediiſſe cum Auſtriaco priſtinam Belgio felicitatem ſibi gratularentur. Non pauci tamen in eo ipſo prudentiam hominis requirebant, quod ſe inermem in manus Ordinum armatas, tanta ſui fiducia tradidiſſet. quem dimiſſis Hiſpanis invalidum, ac traditis arcibus intutum ſi ſubito invaſiſſet Orangius, qua ille vi repugnaret, quove confugeret? Et ſane brevi conſtitit, quantum nimia illa indulgentia peccatum ſit, quantoque ſapientius eumdem Belgarum conſenſum flagitantium emiſſionem Hiſpanorum ſuſpectum habuiſſet olim Philippus Rex. Etenim Orangius, qui certo ſibi perſuaſerat, Hiſpanos numquam emittendos ab Auſtriaco, ideoq; nec præfecturam Belgii capeſſendam; ubi audivit Hiſpanos Belgio ceſſiſſe, Auſtriacum Bruxellis magna omnium lætitia inauguratum eſſe, eique à finitimis Principibus adventare quotidie gratulationis nuncios; nam & ipſa Angliæ Regina in id officii deſtinarat Eduardum Horſeium Vettæ Inſulæ præfectum: ad hæc ubi miſſis ab Auſtriaco, atque à Senatu legatis, exigi à ſe vidit, ut Edicto perpetuo ipſe, Hollandique & Zelandi, qui ſupererant ſoli, ſubſcriberent; homo nullis conditionibus depoſiturus, quam jam manu teneret, dominationem; reſpondet, religione impediri fœderatas ſecum Provincias, ne de Romana Fide retinenda cum aliis conſentirent. Vrgenti Areſchoto Duci (is enim miſſus fuerat) ut commune Provinciarum fœdus ratum vellet; negavit id fieri poſſe,

1577.
Benignitas ejus.
Populorum gaudium & amor erga illum.
Aliorum judicium improbantium indulgentiã ejus.
1559.
Orangius dolet admiſſum Auſtriacũ.
24. Maji.
Negat ſe cũ Provinciis ſuis Edicto ſubſcripturum.

ſe,

1577. ſe, cauſamque diſſidii, Calvinianam profeſſionem ſignificans, nudato capite ſubridens, *Vides*, inquit, *hoc calvitium? ſcito me non magis capite, quam corde calvum eſſe.* Dein vero totus huic intentus curæ, clam Senatores, Ordinum Delegatos, amicos quoſque, litteris nunciiſque commonere, miſerari, ſubiraſci: *Quid agerent? quo illis animus, quove conſilium excidiſſet? Admiſſum ab iis fuiſſe Auſtriacum, non modo non auctis, ſed nec firmatis jurejurando privilegiis Provinciarum. Adeone vana illa humanitatis ſpecie captos, ut aucupii genus fallendis dulcedine cantus aviculis non animadverterint? Satis jam compertum,* AB *Hiſpania alios advenire homines, non alios mores: in ea quippe officina uno omnes exemplo conflari. Hunc vero præ ceteris cavendum, quo magis animum gerat Cæſaris ſanguine, & armorum imperio tumidum: quem ſi nunc ille ſubmittat, privatorumque in mores civiliter inflectat; quanto hac magis inſolita homini ſuperbo imperioſoque, tanto citius exuenda, inq; majus ſervitium eruptura.* NULLUM *umquam ſuperbum ſervire, niſi dominādi ſpe. Cur enim cuſtodes corporis ſui milites delegit, ſi homo popularis omnia in civium caritate collocavit? An dubium cuiquam eſſe, quo ſpectent immodica largitiones ac promiſſa, quibus corruptor animoſus immeritos meritoſque juxta onerat? Et tamen reperiri, qui cum videant, emi obvia iſta munificentia Belgii libertatem, non vile ducant liberas animis pretium ſervitutis. Proinde intentis hominem oculis circumſpiciant, ſibique perſuadeant, amari Belgium non poſſe ab eo, qui Carolum Hiſpaniæ Principem Belgarum Proceribus faventem, Philippo parenti prodidit, perdiditque.*

Conatur avertere animos Belgarum ab Auſtriaco.

Neque his contentus Orangius, per excurſores ſuos, ac præcipue per Teronium Vaſconem, recens partium additamentum, rumorem

Rumor ſparſus ab Orangianis.

rem clam ſubdit, Milites Hiſpanos externoſque, quos abiiſſe tantopere geſtirent Belgæ, (ne errarent) partim in Lucemburgenſi Provincia deliteſcere, partim in Burgundia ſubſtitiſſe, partim adverſus Hugonotos militare in Gallia, in iiſque locis expectare illos Auſtriaci nutum in Belgium revolandi. Addidere his fidem litteræ Auſtriaci & Eſcovedi ad Philippum Regem in Gallia interceptæ, ac Bruxellis per eos dies evulgatæ: quibus (ut ajebant) & querelæ adverſus Ordines, & belli gerendi neceſſitas, & pecuniæ ad eam rem poſtulatio continebantur: quæ variis commentationibus in majus auctæ ab Orangianis, atque in lucem editæ, tantum auctoritatis ac benevolentiæ Auſtriaco ademerunt, quidquid is ageret, ſive beneficentiam intenderet, ſive remitteret, captis ſemel ſuſpicione animis, omnia ſecus interpretarentur. Illi ipſi paulo ante perofficioſe ab eo habiti, honorumque gradu, immo & cenſu nummorum annuo donati, verſa ſtatim mẽte non modo conſpectum illius fugitare, ceu perforato animo ac tranſmittente accepiſſent omnia: ſed etiam palam obloqui, convitia in eum jacere, & ARGVMENTVM nihil debentum, odio quærere. Vſque adeo INSINCERAS animas, ſicut impura corpora, quo magis nutrias, eo magis lædas. Neque hic ſeſe deſerebant hæretici, dicta factaque e us uti ſubdola criminantes. Quin apud multorum animos nimia hominis facilitate ſuſpenſos occulte ſermonem ſerere, *Non eſſe quod magnopere jurijurando confiderent, quo Auſtriacus Edictum perpetuum tam libenter admiſerat. Nempe in Hiſpania illum antejuraſſe, nihil ſe in Belgio contra Regis commoda conſenſurum: quo ſacramento obſtrictus, & tamquam occupatus, poſterius velut priori contrar.um nihil ſibi faciendum religioſus animus exi-*

1577.

Littera Auſtriaci intercepta.

Decreſcit Belgarum amor erga illum.

Creſcit ſuſpicio & abalienatio. Heſius in primis.

Oblivio beneficiorum in odium vertitur.

Hæretici ignem ventilant.

Ex relat. Chriſtoph. Aſſonvillii.

1577. Vide etiam Guicciar. l. 2. hiſt.

exiſtimaverit. Invaluiſſe hanc in aliquibus aula doctrinam, & Principalem morem jam factum. Sic ludificatos à Carolo VIII. Gallorum Rege Florentinos: quibus juratus ſe illis quamprimum Piſas redditurum; fidem dein repetentibus reſponderit, ſe prius Piſanis jurejurando contrarium promiſiſſe. Quæ ubi ex animi ſententia fluere animadvertit Orangius, ratus poſſe Auſtriacum armorum præſidio, & populi benevolentia deſtitutum facile opprimi: negotium dediſſe ferebatur Philippo Marnixio à Sancta Aldegunde, quē propterea Bruxellas immiſerat, & Gulielmo Hornano Heſii Domino, pollicitis captum, ſeu vi ſeu dolo Auſtriacum in Zelandiam ſe deportaturos. Quod ſane facinus, etſi non abhorrebat à reliqua vita aut Aldegundii, hominis ignominioſiſſime nequam, qui Calvinum puer docentem audierat, ſenex jam alios ipſe docebat: aut Heſii, cui bono vertebat, abſtrahi quoquo modo Bruxellis Auſtriacum, eoque gubernandam ſibi urbem relinqui: quique capite poſtea damnatus, idem adverſus Alexandrum Farneſium prætentaſſe creditus eſt. tamen, an illi re ipſa moliti hoc ſint, ut Auſtriacus multis auctoribus exiſtimavit; an potius, ex Orangii conſilio, fama tantummodo, incuſſoque ejus rei metu contenti fuerint, affirmare non auſim: cum ad ſerendas inimicitias inter Auſtriacum & Belgarum primores (quod avebat Orangius) tantumdem eſſet, ſive is captivitate, ſive captivitatis opinione provocaretur: immo illud invidioſius videbatur, & ab Rege vindicandum: hoc vero dubium, nec facile aſſequendum, & fortaſſe ab Auſtriaco belli cauſas quærente ſimulatum credi poterat. Et ſane proceſſiſſe Orangii artificium, compertum eſt.

Conſilio Orangii de Auſtriaco capiendo: S. Aldegundis gentilitius Marnixii pagus *hiſce miniſtris,* *Aldegundio & Heſio,*

Dubium, an tentatū hoc fuerit.

DE FVGA Auſtriaci.

ETENIM Auſtriacus, ubi auctoritatem ſui

quo-

quotidie imminui, odium augeri, relatis conſpirationibus ſe peti ſenſit; non ultra Bruxellis moraturus, locum circumſpectare cœpit aliquem, ex quo repellere, aut etiam inferre vim poſſet. placuitque Namurci arx, munitione ac ſitu valida, excipiendoque externo militi peropportuna. Ergo novis inſidiarum indiciis maturata fuga, Mechliniam ſpecie dirimendæ litis, inter legiones Germanicas & Ordinum Quæſtores ſuper ſtipendiis exorti, clam Bruxellis abſcedit. Neque ibi, ut ſibi videbatur, adhuc tutus, occaſionem nactus occurrendi Galliarum Regis ſorori ad aquas Spadanas proficiſcenti; (ſi modo hiſce ſub aquis aliud non latebat) magno Nobilium comitatu Namurcum venit. Quā ubi perhonorifice excepiſſet, abeuntemque proſecutus eſſet; poſtridie quaſi venaturus, ex compoſito arcem Namurci obequitans, laudare locum numquam antea æſtimatum impenſe cœpit: invitatuſque ad eam introſpiciendum à Barlamontii ejus Provinciæ Præfecti filiis, non invito arcis Gubernatore, ipſe comiteſque ingreſſi ſunt, ſtatimque occupatis munitionibus, mutatis præſidiariis, Gubernatore nihil vereri juſſo, quod diceret, non aliena ſe violenter invadere, ſed quæ Regis eſſent, ea repetere; converſus ad comites, gratuſque hunc primum regiminis ſui diem, ad quem uſque diem nihil ex ea gubernatione præter titulum habuiſſet, facti rationem expoſuit: queſtuſque de illatis in ſe ſuoſque ſæpenumero contumeliis, ac binis præterea litteris oſtenſis, in quibus de inſidiis ſibi paratis admonebatur; in eam ſe arcem contuliſſe affirmavit, ut ſecuritati ſuæ conſuleret, non ut quidquam ex compoſito rerum ſtatu mutaret. Simul ſcripta ad Delegatos Ordinum epiſtola, ac miſſo ad eos, cum iiſdem inſidiarum indicibus litteris, Maxi-

1577.

Mechliniā contendit ſpecie Germanos componendi.

5. Iunii. Magrarita Navar. Regis uxor. Spa.

Inde Namurcum alio pratextu.

Arcem Namurci occupat.

Ægidius Dominus Hiergii, Lancellottus Megæ Comes, Florus Plotonus, & Claudius Haultepennius.

Exponit ſe ciu facti rationem.

1577. *exiſtimaverit. Invaluiſſe hanc in aliquibus*

Vide etiam Guicciar. l. 2. hiſt.

aula doctrinam, & Principalem morem jam factum. Sic ludificatos à Carolo VIII. Gallorum Rege Florentinos: quibus juratus ſe illis quamprimum Piſas redditurum; fidem dein repetentibus reſponderit, ſe prius Piſanis jurejurando contrarium promiſiſſe. Quæ ubi ea

Conſilio Orangii de Auſtriaco capiendo: S. Aldegundis gentilitius Marnixii pagus *hiſce miniſtris,*

animi ſententia fluere animadvertit Orangius, ratus poſſe Auſtriacum armorum præſidio, & populi benevolentia deſtitutum facile opprimi: negotium dediſſe ferebatur Philippo Marnixio à Sancta Aldegunde, quē propterea Bruxellas immiſerat, & Gulielmo Hornano Heſii Domino, pollicitis captum, ſeu vi ſeu dolo Auſtriacum in Zelandiam ſe deportaturos. Quod ſane facinus, etſi non abhorrebat à reliqua vita aut Aldegundii,

Aldegundio & Heſio,

hominis ignominioſiſſime nequam, qui Calvinum puer docentem audierat, ſenex jam alios ipſe docebat: aut Heſii, cui bono vertebat, abſtrahi quoquo modo Bruxellis Auſtriacum, eoque gubernandam ſibi urbem relinqui: quique capite poſtea damnatus, idem adverſus Alexandrum Farneſium prætentaſſe creditus eſt. tamen, an illi re ipſa

Dubium, an tentatū hoc fuerit.

molici hoc ſint, ut Auſtriacus multis auctoribus exiſtimavit; an potius, ex Orangii conſilio, fama tantummodo, incuſſoque ejus rei metu contenti fuerint, affirmare non auſim: cum ad ſerendas inimicitias inter Auſtriacum & Belgarum primores (quod avebat Orangius) tantumdem eſſet, ſive is captivitate, ſive captivitatis opinione provocaretur: immo illud invidioſius videbatur, & ab Rege vindicandum: hoc vero dubium, nec facile aſſequendum, & fortaſſe ab Auſtriaco belli cauſas quærente ſimulatum credi poterat. Et ſane proceſſiſſe Orangii artificium, compertum eſt.

DE FVGA Auſtriaci.

Etenim Auſtriacus, ubi auctoritatem ſuā

quo-

1577.

quotidie imminui, odium augeri, relatis conſpirationibus ſe peti ſenſit; non ultra Bruxellis moraturus, locum circumſpectare cœpit aliquem, ex quo repellere, aut etiam inferre vim poſſet. placuitque Namurci arx, munitione ac ſitu valida, excipiendoque externo militi peropportuna. Ergo novis inſidiarum indiciis maturata fuga, Mechliniam ſpecie dirimendæ litis, inter legiones Germanicas & Ordinum Quæſtores ſuper ſtipendiis exorti, clam Bruxellis abſcedit. Neque ibi, ut ſibi videbatur, adhuc tutus, occaſionem nactus occurrendi Galliarum Regis ſorori ad aquas Spadanas proficiſcenti; (ſi modo hiſce ſub aquis aliud non latebat) magno Nobilium comitatu Namurcum venit. Quā ubi perhonorifice excepiſſet, abeuntemque proſecutus eſſet; poſtridie quaſi venaturus, ex compoſito arcem Namurci obequitans, laudare locum numquam antea æſtimatum impenſe cœpit: invitatuſque ad eam introſpiciendum à Barlamontii ejus Provinciæ Præfecti filiis, non invito arcis Gubernatore, ipſe comiteſque ingreſſi ſunt, ſtatimque occupatis munitionibus, mutatis præſidiariis, Gubernatore nihil vereri juſſo, quod diceret, non aliena ſe violenter invadere, ſed quæ Regis eſſent, ea repetere; converſus ad comites, gratuſque hunc primum regiminis ſui diem, ad quem uſque diem nihil ex ea gubernatione præter titulum habuiſſet, facti rationem expoſuit: queſtuſque de illatis in ſe ſuoſque ſæpenumero contumeliis, ac binis præterea litteris oſtenſis, in quibus de inſidiis ſibi paratis admonebatur; in eam ſe arcem contuliſſe affirmavit, ut ſecuritati ſuæ conſuleret, non ut quidquam ex compoſito rerum ſtatu mutaret. Simul ſcripta ad Delegatos Ordinum epiſtola, ac miſſo ad eos, cum iiſdem inſidiarum indicibus litteris,

Mechliniā contendit ſpecie Germanos componendi.

5. Iunii. Magrarita Navar. Regis uxor. Spa.

Inde Namurcum alio prætextu.

Arcem Namurci occupat.

Ægidius Dominus Hiergii, Lancellottus Megæ Comes, Florus Plotonus, & Claudius Haultepennius.

Exponit ſaciu facti rationem.

Maxi-

1577. Maximiliano Raſſinghemio, partium utrarumque nuncio perpetuario, cauſam diſceſſionis, ac ſecurioris in poſterum digniorisque regiminis ſui rationem edocuit. Id vero Ordinum Delegatos Senatoreſque varie habuit. Multi ſublatam inde ſpem reconciliationis omnem dolebant. Plerique lætabantur, eo veluti claſſico, quod Auſtriacus ipſe ceciniſſet, ad arma cogi ſe adverſus Ducem militibus exutum: laudabantque propterea peropportunum Orangii Principis actum, cujus opera inſinuatum Auſtriaco ejuſmodi fugæ conſilium dictitabant. Omnes tamen, metu ne renovatum forte bellum illis imputaretur à Rege, repetitis continuo litteris ad Auſtriacum nunciiſque, Repentinam mutationem queruntur: inanes metus ac ſuſpiciones uti deponat, comprecantur: ac Bruxellas reverſo pollicentur, ſe inſidiarum, ſi qui ſint, reos accurate inquiſituros. Negabat Auſtriacus rediturum ſe, donec Heſius multa adverſum ſe impie ingrateq; molitus (namque annuo ſex millium florenûm reditu illum nuper auxerat) arma cum Bruxellenſi populo non deponeret: donec Aldegundius ac Teronius, quod ad ſe circumveniendum miſſos ab Orangio conſtabat, Bruxellis agitarent, donec ipſi Ordinum Procuratores, renunciata Orangio, cum quo colludere viderentur, amicitia, illum æqua poſtulata recuſantem, ſerio non cogerent Gandavenſi fœderi, Edictoque perpetuo, uti convenerant, omiſſis ludificationibus, obtemperare. In quam ſententiam compoſita ad Provincias epiſtola, ac nominatis tum eorum nonnullis, à quibus adornatas ſibi inſidias affirmabat; tum honeſtis aliquot ac primariis viris, interque eos ipſo Areſchoti Duce, à quibus id genus multa compererat; non inanes aut ſimulatos ab ſe metus oſtendit: ſimul-

Idemq; ſcribit ad Ordinum Deputatos.

Varius Deputatorum ſenſus.

Horum littera ad Auſtriacum. Iul. & Aug. menſibus. Mart. Del. l. 3. Tur. Bel. Aloyſ. Cabrera in Philip. 2. l. 11. c. 13. & c. 16.

Auſtriaci reſponſum.

Littera Auſtriaci ad Provincias.

ulque Orangii fraudes opprimere per eas . 1577.
cordias unice conantis Religionem Ca- *Arx Ant-*
olicam, ac Regis auctoritatem, abunde *verpia ten-*
e falſo aperuit. Sed interea detecto Au- *tata ab Au-*
iaci conſilio Antverpianæ arcis in pote- *ſtriaco.*
tem ſuam redigendæ; ne aut Orangii e-
iſſariis, uti inaudierat, aut Ordinibus tra-
eretur; capto Ludovico Bloſio Treſlongi
omino, arcis Præfecti Vicario, ejectiſque
on ſine cæde, qui Auſtriaco favebant, mi-
tibus; in Ordinum manus Antverpiæ arx, *in manus*
liæque nonnullæ devenerunt. Quo facto *Ordinum*
xacerbatis utrimque animis, ac ſparſis ultro *venit.*
itroque minacibus libellis, cum Ordines *Ordines*
)eum hominesque teſtarentur, concordiam *Auſtriacū*
ſe optari, ab Auſtriaco belli cauſas ficto *accuſant*
nſidiarum metu quæri: Auſtriacus contra *velut inſi-*
atis oſtendiſſe ſe diceret, quo animo eſſet *dias ficte ti-*
dverſus pacem, qui dimiſſis Hiſpanis, ac re- *mentem.*
iqua militia ſpoliatus, omnem ſibi viam *Auſtriacus*
bellandi præcluſiſſet; utriq; à ſe belli, ſi quod *veras inſi-*
ſequeretur, amoliri cauſas & odia conaban- *dias oſten-*
ur: atque ideo reconciliationis interea cu- *dit.*
ram, ſeu curæ ſpeciem non omittebant: ad-
nitentibus ante omnes Vernero Gimnicho, Levinus vir
ac Levino Torrentio, Iuliacenſis Ducis ac doctiſs. &
Leodienſis Epiſcopi Legatis. In id vero ope- poſtea Ep.
roſius intendebat Auſtriacus, quippe impa- Antverp.
ratus, incertuſque Regis animi: trahebatque
propterea moras, dum litteræ ab Hiſpania,
quo Eſcovedum miſerat, afferentur. Adve-
nerat haud ita multo ante Philippus Sega A-
poſtolicus Nuncius in Belgium, quo illum *Nuncius à*
ex Picentina præfectura propere allegaverat *Pont. ad*
Gregorius XIII. ut, quoniam inaudierat, Io- *Auſtriacū.*
annem Auſtriacum cum Belgarum Provin- Epiſc. Ripa-
ciis diſceptare de conditionibus, in quas an- tranſonæ,
te juraret quam adminiſtrationem capeſſe- poſtea S.R.
ret; Nuncius cujus prudentiæ plurimum Pō- E. Card.
tifex tribuebat, in tempore adeſſet Auſtriaco, *Cur miſſus.*

ne

1577. ne quid incaute adverſus Religionem confieri pateretur inearum conceptione legum. Simul ut, ubi pacem cum Provinciis compoſitam videret, illum ad Britannicam expeditionem, uti inter Pontificem Regemq; convenerat, animaret. Verum cum jam reperiſſet Nuncius, Auſtriacum ſubſcriptis conditionibus in Edictum perpetuum conſenſiſſe, & rurſum turbatis domi rebus, inque bellum propediem erupturis, ſpem nullam apparere externæ trajectionis; quod reliquum erat,

conſilium ei,

firmare inter ea turbamenta juvenem inſtitit non optimis modo conſiliis, ſed,

& auxiliũ offert.

quod pluris tunc erat, quinquaginta nummum aureorum millibus, quam Gregorius ſummam Britannico bello deſtinatam ei ſtatim offerri juſſit: ſubſidium eo ſane gratius, quo Duci opportunius à milite, atque à pecunia deſtituto.

Delegatos Nuncius aggreditur.

Neque Delegatos Ordinum Senatoreſque Nuncius prætermiſit: ſed Bruxellas Namurco digreſſus, Pontificias, uti juſſus erat, litteras exhibuit, ac benigna Patris hortamenta ad reſumendam concordiá, retinendamque priſtinam obedientiam erga Religionem ac Regem, magnificentius excepta quam obſequentius: ſcilicet obſeptis jã pridem multorum animis ab hæreſi, refractario ac pertinaci malo, quodque facilius excluditur quam expellitur. Interea litteris ab Rege juſſus Auſtriacus, ſi nulla poſſet iniri pacificationis via, Catholicam Religioné, Regiamq; auctoritatem ſtrenue tueri, milite non defuturo: audit, Orangium Bruxellas ab Ordinibus accerſitum, Conſervatoremq; Brabantiæ, repetito veteri vocabulo, Ruartem Provinciæ creatum. Erat is Magiſtratus Dictatori Romanorum, aut Leodienſium Manburo non abſimilis. quem periclitante Republ. deſignare, partes eſſe ſuas, ex introitus læti privilegiis, dictitant Brabantini.

InitioSept. *Ruartus creatur Orangius. Quid hoc munus ſit: & qui olim eo inſigniti.* M.Del. l.4. Turb.Belg.

Quam

amquam (uti apud eorum annales obſer- 1577.
um legi) præter Antonium Philippi Bur-
ndi Ducis filium, Ioanna VVenceſlai Du- Philip.
vidua Brabantiam gubernante delectum Audax.
ribus Provinciæ Ordinibus Ruartem: ac 1404.
eter Philippum S. Pauli Comitem, diſſi-
ntibus inter ſe Ioanne Duce, & Iacoba Io.IV. Dux
njuge, ab armatis in Ducem Brabantinis Brabantiæ.
uartem quoq; nominatum; non alias ego 1420.
idem reperi ea uſos auctoritate Brabantiæ
pulos. Horum autem uterque quoniam á
uartis nomine, ad Ducis dein munus im-
riumque tranſiere; ſpes ſcilicet Orangio
exemplo intendi poterat, rejectis aliquan-
o temporariæ modeſtiæ vocabulis, Braban-
e ſeſe Ducem genti Naſſaviæ præiturum.
uo acrius incitatiuſq; Auſtriacus ea ſuper
non deſtitit, internuncio Gaſpare Schet-
o Grobendonchii Domino, civitatem atq; Groben-
rdines increpare. Quin etiam acceptis donchius
aud multo poſt aliis ab Rege litteris, opera Theſaura-
hilippi Segæ feſtinatis, (quem per eos dies rius Regis.
Belgio in Hiſpaniam tranſtulerat Pontifex 4.Octob.
ro Ormanetto Nuncium) in quibus Rex *Ordinibus*
olebat, Ordinum Delegatis edici, arma ut *quid impe-*
eponerent, Orangium ne admitterent, Edi- *rat Rex:*
to perpetuo obtemperarent; Auſtriacus, *Et quid ad-*
iſſo ad eos litterarum exemplari, ſerio ad- *dit Au-*
nonuit, ſibi mature conſulerent, ac juſtam *ſtriacus.*
rincipis iram in ſui patriæq; perniciem ex- *Illi non ob-*
eriri ne vellent. Sed cum reſponſionis lo- *temperant:*
o nonniſi querelæ ac minæ (quippe mode- *& Auſtria-*
ante cuncta Orangio) redderentur; ad vim *cus ad bellū*
c bellum animum applicuit, ut multi inter- *reſpicit, non*
retabantur, non invitus. Fruſtratus enim *invitus,*
pe pacificandæ per indulgentiam liberalita- *ob has po-*
emq; Provinciæ: (quam ille laudé à ſuperio- *teſſimum*
ibus Belgii Præfectis amiſſam recuperatu- *cauſas.*
um ſe crediderat) ubi animadvertit, irritam
ſſe beneficentiam, Magiſtratuum auctori-
tatem

1577. tatem invaleſcere, ſuam contrahi, ac plane ſe precario regere, immo injuriis atque inſidiis perditorum hominum caput ſuum quotidie patêre; vir contumeliæ inſolens, magniſque aſſuetus exercitibus imperare, cum belli æque ac domi obligatas ſibi manus videret; pertæſus hujuſmodi vitam, oblatam occaſionem haud illibenter arripuit, apertumque bellum maluit, quam miſeram intutamque pacem.

STATVS rerum ex utraque parte.

Et vero magnum offenſi irritatique animi argumentum fuit, virum militiæ ſane nō rudem voluiſſe eo tempore armis decertare, cum vires ei longe impares erant. Nam ex ſeptemdecim Provinciis, queis Belgium conſtat, duæ tantummodo, Lucemburgum Namurcumque, tuebantur Auſtriacum. Ex Nobilitate, Sacroque ordine, ac Magiſtratibus, ſi paucos excipias, omnes inito inter ſe fœdere ſequebantur Ordinum partes. Non quod Religionem, aut Regis obſequium exuiſſent (quamquam ex hujuſmodi deſertoribus non deerant oppido pauci) ſed alii jactatione apud populum libertatis avidum, & dominantibus infenſum: pars ab Orangio promiſſis empta, eique affinitatibus adnexa: multi Auſtriacum inermem & fugitivū reputantes, tutiora Ordinum arma ſectabantur, non pauci etiam honeſtiora credebant, rati fictos ab Auſtriaco metus conjurationum, quo bellum juſtius capeſſeret; eumque propterea compoſitis ad Regem litteris incuſaverant, vanis Belgium ſuſpicionibus implicantem. Vſque adeo verum eſt, PRINCIPIBVS de conjuratione non credi, niſi peremptis. Nec militia conferenda tunc erat. Siquidem hinc pauca Germanorum ſigna de induſtria ab Auſtriaco retenta in Belgio revocatique ex Gallia manipuli aliquot Hiſpanorum ibi mil tantium, ac delectæ præterea non-

Duæ tantū Provinciæ pro Auſtriaco.

Nobilitas & Status Eccleſ. pro Ordinibus. Cur?

Militia Auſtriaci,

onnullæ VVallonum Burgundorumq; cen- 1577.
ıriæ, vix quatuor armatorum millia conſi- *& Ordinũ.*
ebant: cum illinc non pauciores quinde-
m hominũ millibus jam tum numerarent.
ui ſi, uti deliberaverant, atque à Gemblaco *Gẽblours.*
ropterea moverant, Namurcum illico ag- *hæc major,*
reſſi eſſent, haud dubie Auſtriacum militia *& victrix,*
iribuſq; invalidum, urbe atque arce depu- *ſi concors.*
ſſent. Sed, ut plura inter capita, dum tem-
ıs diſſidendo in caſtris terunt, novis ſeſe
rmandi auxiliis opportunitatem Auſtriaco
ræbuere. Nimirum Ruartus Orangius or- *Orangius*
ınandæ Brabantiæ poſthabebat omnia, quo *moderatur*
i·inæ Hollandiæ præcaveret. Ille Bruxellis *omnia.*
que aliis circa oppidis novos Magiſtratus
l Hollandorum exemplar inſtituebat. Illi- *Ejus conſilio*
s conſilio arx Antverpiæ, qua parte proſpe- *Arx Ant-*
tabat urbem, diruta eſt, tanto populi gau- *verp. dirui-*
io, operarumque ſponte accurrentium fre- *tur:*
uentia, ut neq; primariæ contineri mulie- in fine Au.
es domi poſſent, quin noctu operi interve- menſis.
irent: donec ob flagitia in eo compotan- Mar. Del. l.
ıum colludentiumq; tripudio fœde admiſſa, 4. Tur. Bel.
octurnum opus edicto ſublatum eſt. Sed *magno po-*
uſquam effuſior geſtientium licentia, quam *puli tripu-*
d Albani Duc[illegible] ex ære fuſili triumphalem *dio, præſer-*
tatuam, quam ſepoſitam in parte arcis ag- *tim in Al-*
reſſi, in aream devolvunt, ferro inſtant, ſe- *bani ſtatua*
uribus ſæviunt: & tamquam ad ſingulos *confringen-*
ctus dolorem incuterent, ac ſanguinem eli- *da:*
erent, imaginaria cæde fruebantur. Fuere,
qui lapidum fragmenta è comminuta baſi
lomum aſportarunt, appenderuntque ceu
racto ex hoſte manubias, ac ſumptæ qualiſ-
cumque demum ultionis ad poſteros docu-
mentum. Metallum ſicut antea ex tormen- *Refuſa de-*
ıis bellicis in Albani ſignum, ſic poſtea ex ſi- *mum in*
gno ejuſdem in tormenta refuſum, ac natu- *tormenta*
ræ ſuæ redditum eſt. Ægre id unum ferenti- *bellica.*
bus nonnullis, quaſi Albanus ſane totus ex

1577. terrore conflatus, ideoque ſat formidatus ad eam diem, jam in hujuſmodi machinas converſus videretur, quibus vel abſens perpetuo Belgium territaret. Exemplum Antverpiæ non minori ſtatim alacritate ſecuti Gandavenſes, Trajectenſes ad Rhenum. Inſulani, Valencenates, aliique, excuſſo arcium jugo, ceu primos libertatis dies agitavere. Quæ quoniam ad rebellionem populorum, & (quod acrius angebat aliquos) ad nimiam Orangii potentiam ſpectare videbātur, Procerum complures, quibus integra adhuc in Regem fides, præſertim Arſchoti Dux ob veteres cum Orangio controverſias; de eligendo novo Belgii Gubernatore verba fecerunt, ſpecie quidem firmandi Ordinum partes acceſſu majorum virium, re vera ut ipſi ſubtracti Ruartis imperio, cui parebat ægre Nobilitas, apud novum Principem exæquarentur. Cumque ab aliis Angliæ Regina, ab aliis Franciſcus Hercules Dux Alenzonius frater Galliarum Regis, ab aliis Rodulphi Imperatoris frater Matthias Archidux Auſtriæ nominaretur; facile illam uti hæreticam, ac per Vicarium dominaturam, rejecere Catholici: Alenzonium vero ob aſſiduas inter Belgas & Gallos inimicitias, pleriq; poſthabuere Archiduci, qui ex familia petitus, minus offenſurus Philippi Regis animum videretur. niſi forte aliqui, ut Auſtriacos inter ſe bello committerent, ad Archiducem reſpexere. Miſſi Viennam Oratores non difficile perſuaſere juveni, quod avebat: eumque noctu egreſſum urbe quam pauciſſimis comitatum in Brabantiam opinione celerius adduxere, inſcio Rodulpho Cæſare, fratremque (ubi reſcivit) à fuga per inſequentes equites, mox à propoſito per litteras retrahere fruſtra conato. Quin etiam increpitum peracerbe à Rodulpho Maximilianum fratrem, non dubiis

Demolitiones aliarum arcium. Vtrecht, Lille.

Proceres infenſi potentiæ Principis Orangii,

de novo Belgii Gubernatore cogitant. Orangius, *Tres proponunt.*

Matthiam Archiducē præferunt : & ex Germania in Belgium deducunt; 3. Octob. *improbante id Rodulpho Caſ. & Maximilianum rei conſcium *[...]*iurgante.*

ubiis auctoribus accepi: quod is communicatum ſibi conſilium à Matthia, in tempore non aperuiſſet; cum tamen Maximilianus jusjurandum objiceret, quo adactus fuerat a fratre, ne rem ipſa nocte ſibi proditam, cuiquam mortalium detegeret ante veſperum conſequentis diei. Sed non ideo Cæſar effugit aliquorũ ſermones longe ſecus interpretantium Archiducis fugam. Certe haud clã fuit, ſuſpicatos tunc eſſe nonnullos, juvenis conſilium in adeunda Belgii præfectura eo ſpectaſſe, ut per occaſionem patrocinii, aliquando inſereret in ſtirpem Rodulphi, Auſtriacamque Germaniæ domum, Belgicum patrimonium: uti de hujuſmodi ſuſpicone diſſeruit, cum aliquot Germanicis Proceribus, Bartholomæus Comes Portia Pontifici[9] ea tempeſtate Nuncius apud Cæſarem. Et Ioannes ipſe Auſtriacus dubitaſſe de Rodulphi animo viſus eſt; dum ad Alexandrum Farneſium Parmæ Principem ſcribens, inter alia, *Venit ad me*, inquit, *heſterno die ab Imperatore nuncius cum ejus litteris, quibus admonet, de fratris diſceſſu, uti ſuſpicatur in Belgium, ſe neque gnaro, neque probante. Offenſus profecto ſum ea re non mediocriter. Nam etſi non ignorabam, anno ſuperiore id quoque ab Ordinibus attentatum; perſuadere mihi tamen numquam potui, aut Archiducem ſuſcepturum hujuſmodi provinciam, aut Imperatricem matrem, fratremque Cæſarem conſenſuros. Quamquam de Imperatrice, quam reor hujus conſilii prorſus ignaram, non ſane miror: potius angor ejus cauſa, vereorq; ne levitas filii triſte aliquid apportet matri. De Imperatore quid judicem, incertus adhuc agitari cum ipſe non neſciret, non modo negotium non depulit, ſed neque de eo Regem, uti par erat, admonuit. Ego cum primum Archiducem reſciero in Belgium intuliſſe pedem, cum illo, quemadmodum conve-*

Marginalia: 1577. — *Suſpicio multorum de Cæſare non ſerio agente.* — Nuncius Greg. XIII. — *Ea de re Io. Auſtriaci epiſtola.* — 25. Octob.

1577. *convenire utriq; noſtrum arbitrabor, ſedulo agam, ne ſe Ordinibus adjungat implicetque: recuſantem hoſtis loco jure habebo.* Sed jam ille in Belgium intraverat, non tamen regimini ſtatim admotus: quippe Ordines non ſatis ante conſulti, atque Orangius moras ex induſtria nectebant, deque conditionibus Archiduci offerendis anxie agitabant. Quibus denique non paucioribus triginta & una propoſitis, conſtrictoque iis Archiduce, ac tantumnon in ordinem redacto, fundamenta jaciebant ejus popularis imperii, quo iidem olim Belgæ, diviſa ex æquo cum Rege adminiſtratione, regebant, regebanturque. In has porro conditiones cum Catholici pariter ac hæretici, novo inter ſe icto fœdere, juraſſent; Matthias Antverpiæ primum, poſtea Bruxellis, ſupremus Belgii Gubernator, magna ludorum gratulatione, ſalutatur. Viceruntque Orangii aſſeclæ, ut Archiduci adderetur ipſe; qui juveni nondum vigeſimum annum ſupergreſſo, rudique rerum Belgicarum, Vicarii nomine moderetur.

Matthias Belgium intrat.

Ac multis conditionibus acceptus,

Cæſ. l. 5. bel. Gall.

17. Decem. *Gubernator Provinciarum inauguratur: Orangio Vicario.*

1578. PRIMUM facinus novi regiminis fuit mutatio ſecretioris Senatus, abdicatis dubiæ in Ordines fidei Senatoribus, novis adlectis: à quibus ſtatim hoſtes patriæ renunciati quicumque Auſtriacum ſequerentur: mox ipſe Auſtriacus ejuſdem pœnæ interminatione compellatus, ni Belgio excederet: poſtremo ab eodem Senatu Ordinumque legatis compoſitum jurisjurandi carmen, quo ſacer juxta ac profanus Ordo perſancte pollicerentur, *Obtemperaturos ſe Archiduci Matthiæ ſupremo Belgii Præfecto, eumque fortunis ac ſanguine defenſuros, donec alius ab Rege atque Ordinibus crearetur; cum Ioanne autem Auſtriaco, uti cum hoſte, acturos.* Hæc vero propoſita lex, atque alicubi impotenter exacta, non paucis Nobilium fraudi fuit, ali-

NOVUS Senatus hoſtes pronunciat Io. Auſtriaci aſſecias; & ipſum Auſtriacũ.

propoſita hac jurisjurãdi forma.

nos etiam afflixit. Principium Antverpiæ umptum ex Patribus Societatis IESV, ut uorum magna erat ea in urbe auctoritas, orum aut exemplum, ſi ad partes accederent, alios invitaret: aut, ſi abnuerent, animdverſio deterreret. Vrgebantque id inprinis hæretici, non dubia ſpe, Patres (quorum onſtantiam ſemper oderant, hic amabant) er eam occaſionem, quam ſibi laudi vertere onſueverunt, è Belgio interim amandanlos. Negotium itaque in ſe ſuſcipit Gulielnus Heſius: aggreſſuſque Balduinum ab Anelo, qui Societatem in Belgica Provincia emperabat, hortatur, ut in concepta legis erba, nomine ſuorum, juret. Is, qui ſciret llam jurandi formam ab hæreticis compoſitam adverſus Catholicorum partes, excuſata inſtituti ſui ratione, qua Patribus interdicitur civilibus hiſce curis; firmatus animi ſacramentum ejuſmodi reſpuebat, neque minis adigi ad illud poterat: eoque, cum per aliquot dies aſſiduis hæreticorum injuriis atq; incommodis exagitarentur Patres, tandem ipſo die Pentecoſtes, armato hæreticorum globo templum ac domus obſidetur: perfringuntur fores: ſacra, profana, omnia diripiuntur, Patres domi impetu exturbantur, atque Hollandorum cymbis impoſiti, magno furentium ludibrio alio tranſmittuntur. Acciditq; inter hæc facinus memoratu dignum. Ejiciebantur è foribus Patres, ſclopiſque in pectus obverſis, ne quid aſportarent, excutiebantur; cum ex iis unus Ioannes Boccatius (decet enim viri nomen egregie fortis ac pii poſteris tradere) admiratione ſui Catholicos hæreticoſque in ſe convertit. Cum enim ſubiiſſet animum, in ara maxima Sacroſanctam Euchariſtiam argenteo in vaſe relictam; repente è militum ſe proripit oculis, templumque ingreſſus hæreticis

1578. *ad quam invitantur Ieſuitæ.*

Sed illi abnuunt.

Obſidentur ab armatis hæreticis.

Diripitur eorum domus.

ipſi ejiciuntur urbe.

Facinus egregium unius è Societ. IESV. Annal. Societ. an. 1578.

1577. reticis debacchantibus refertum, conſtanti gradu ac vultu ad aram accedit, adortumq; de genu Dominum è loculamento reverenter extrahit: ſed inſpecto vaſe brevium hoſtiarum pleno, cum tam multos illico abſumere arido atq; hiante ore non ſuſtineret, vir præſentis animi fideique, argenteam pyxidem manu elatam per media ſacrilegorum arma, nullo eorum quidquam auſo, aſportat ad Socios; ſive attonitis hæreticis miraculo cõfidentiæ, ſeu potius Deo conceptam de ſe ſpem pietatemque hominis comprobante.

Tit.Liv.l.5. *Simile quid apud veteres Rom.* Nam ſi Romanæ ſcriptor hiſtoriæ, Caii Fabii non abſimile facinus commemorans, qui ex obſeſſò à Gallis Capitolio, per medias hoſtium ſtationes egreſſus in Quirinalem collem abiit rediitque ſacra manibus gerens, addidit, Speraſſe illum propitios ſibi Deos fore, quorum cultũ ne mortis quidem metu prohibitus deſeruiſſet; quidni ego non paulo ſapientius diſſeruerim. Et hunc certo ſperaſſe, affuturam ſibi in eo miniſterio cœleſtem opem, qua ope ille ipſe Dominus in Hebræorum olim conſpectu, cum voluit, inobſervabilis, tunc quoque ſimilium inimicorum oculos, aut certe manus eluderet? & ſimul Dei beneficio remunerantis excellentem viri fiduciam factum eſſe, ut unus trecentos inter armatos (neque enim pauciores erant, qui templum, quique templi aream ſtrictis gladiis obtinebant) Euchariſtiam ab hæreticorum contumeliis, argentum à militum rapacitate conſervaret? Additur ad hæc aliud,

Tilmanuus Bredébach. l. 7. c. 62. colla ſacra. *Mira res domi Ieſuitarum,* quod attexere hoc loco, Religionis intererit. Ejectis urbe Patribus, inter eos qui vacuas eorum ædes inviſebant, partim avide inſpecturi, ut fit, alienas domos, præſertim Ieſuitarum, partim (namq; horũ pleriq; hæretici erant) uſurpaturi oculis gaudiũ ex inimicorum infortunio, fuit è Calvini trivio ſcurra,

ut

ſibi videbatur, non infacetus: qui ludum opulo daturus, haſce ædes ingreſſus, faſciılum ſtraminis, albæ innexum virgæ pro ɔribus è feneſtra ſuſpendit, quaſi populum omeſtici funeris ac peſtilentiæ, more gens, admoniturus. Movit ea ſpecies prætereuntibus admirationem, nonnullis & riım, quo Calvinianus Apelles ceu poſt tabuım fruebatur, atque ex eis uni fores importıne pulſanti, ille intus exclamans, *Quid, ıalum, hic pulſas?* inquit, *An non præfixa ıortis inſignia, virgam & ſtramen inſpicis? Quotquot haſce incolebant ædes, peſtilentia ublati ſunt.* Mirum dictu: eodem die, cum ıuſquam eſſet in urbe contagio, impii deriſoris domum peſtis invaſit; coëgitque illum lomi ſuæ flere id, ex quo riſum in aliena capiaverat. At Societatis Patres non diſſimiia his, quæ Antverpiæ acciderant, Tornaci, Brugis, ac Trajecti ad Moſam perpeſſi, ex iis urbibus exulare ob eamdem cauſam coacti ſunt: habueruntque exilii comites alibi Franciſcanæ familiæ Patres, alibi honeſtiſſimos Sacerdotes, ac Paſtores animarum; quorum abſceſſu quantum Catholica res illico cecidit, tantum graſſari cœpit ubique præcipiti curſu hæreſis, patuitque, quam magno cum publicæ rei bono adeſſent ij, quibus abſentibus tantum mali certatim prorupit: auſis non poſt multo Calvinianis, libellum Archiduci atque Ordinibus offerre pro religionis in Belgii Provinciis libertate firmanda. Et quamquam primo rejecti, adnitente tamen Orangio, novis libellis majori confidentia conſcriptis, eamdem libertatem ſimul expoſcere, ſimul exercere, occupatis aliquot Catholicorum templis, occeperunt. Adeo, ut Ordines turbarum metu ob eam cauſam enaſcentium, urgente præſertim belli negotio, quo verſæ erant omnium curæ;

1577.

Aliunde ejiciuntur Ieſuitæ. Maeſtricht.

& Franciſcani aliique.

magna cum pernicie Catholicæ rei: Iunio menſe.

templis occupatis ab hæreticis.

1578. liberum promiſcuæ religionis arbitrium in multis Brabantiæ, Geldriæque, ac Flandriæ civitatibus aliquando permittere, Archiduce Catholiciſque incaſſum reclamantibus, coacti ſint.

& libertate religionis extorta. Iulio menſe.

At vero Ioannem Auſtriacum, exeunte jam anno, Alexandri Farneſii Parmenſis Principis adventus cum veteranis ab Italia copiis, magnopere confirmavit. Iuſſi erant à Philippo Rege Hiſpani milites ex Genuenſium finibus, quo ſeptem ante menſes ab Auſtriaco miſſos eſſe memoravi, Belgium quâ primum repetere, magna utique Tribunorum ac Centurionum alacritate, nempe revocationem illam ad Regis gratiæ, exiſtimationiſque ſuæ redintegrationem referentium. Quamquam repentina Iuliani Romeri, veteris primariique Tribuni mors, qui, dum milites ad diſceſſum inſtruit apud Cremonam, equo dilapſus, illico expiravit; Hiſpanorum lætitiam, quibus perquam carus fuerat, aliquantulum interturbavit. Hæ autem copiæ, aliæque in Italia conſcriptæ; (namque ex Hiſpanis non pauci obierant) Alexandrum Farneſium, ut erat ab Rege imperatum, partim præceſſere, partim ſubſecutæ ſunt. Ad celeritatem enim, Provinciarumque ſecuritatem, per quas iter agendum erat, ſatius viſum eſt, per manipulos ſeparatim, quam inſtructo agmine, exercitum ſex armatorum millibus conſtantem incedere. Ipſe autem Alexander, exiguo comitatu, juſſoque Fabio Farneſio cum parte familiæ ſubſequi, magnis itineribus Lucemburgum advenit Decembri menſe. Cujus cauſam adventus antequam expediam, operæ pretium exiſtimo, quæ mihi comperta de Alexandro, tanto quam in aliis executus ſum Ducibus, amplius à principio memorare, quanto hic grandem Annalium partem im-

HISPANI ab Italia revocantur, cum Alexandro Farneſio. Decemb. menſe. ann. 1577.

Iuliani Romeri mors.

die 18.

npleturus occurret ſæpius legentibus: qui- 1578.
as haud ingratum fuerit, Alexandrum ante
elgicam expeditionem cognitum cum eo-
em Belgium moderante, quaſi magni cor-
oris membra ubique magna conjungere.

NATUS eſt Alexander Octavio Farneſio *De ALE-*
armæ ac Placentiæ Duce, viro non dubie *XANDRO*
dnumerando inter exempla virorum reg- *Farneſio,*
andi artes apprime Callentium. Quippe *ante ejus*
igenium illi ad pacis bellique artes à natu- *adventum*
a promptum: abavi ſui Pauli III. ſocerique *in Belgium.*
aroli V. ſchola pereruditum: à fortunæ va- Imago ejus
antis diſciplina perfectum. Eminebant in ſupra poſi-
o comitas & beneficentia: non magis na- ta
uræ dotes, quam hominis artes, novo nu- *Pater ejus*
ntique imperio accommodatæ. Quin & *Octavius.*
matorios ludos, quibus indulgere paulo *Octavii*
ntemperantius videbatur, retuliſſe, Auguſti *ingenium,*
æſaris exemplo, ad arcana domorum ex- *& artes.*
loranda, certum habeo. Nihil illo in pri- Sueton. in
atorum cauſis audiendis, in promiſcuis vita.
alutationibus, in omni vita, civilius. Spe- *Populari-*
ioſa venerantium obſequia, certanteſque *tas inpri-*
landitas mutuo mentientium, ceu perſo- *mis.*
iatas magnifice nugas, cum riſu ſpectabat:
ic REBUS intentus officiorum inania tranſ-
nittebat, effecitque æquitate ac indulgen-
ia, laxamentiſque popularibus, quibus ipſe
e privato non abſimilem immiſcebat, atque
n primis liberalitate, qua etiam votis ad-
euntium obviam ibat: ut inter Principes ea
tempeſtate, populorum ſtudiis ac benevo-
lentia claros, merito haberetur Octavius. *& benefi-*
Nec minor ei à militia claritudo, cujus ut *centia.*
tyrocinium ſub Carolo Imperatore adole- *Octavii*
ſcens ac pæne puer poſuit; ita primam eidem *militia.*
operam præſtitit, undecim millium bellato- *1541.*
rum ex Italia Ductor, quos Religionis atque *in Germa-*
affinitatis cauſa Paulus III. trans Alpes *nia.*
miſit ad Cæſarem, non leve momentum

1578. ejus victoriæ, qua Germania omnis, inter
Danubium, Albim, & Rhenum, Imperato-
1546. riis armis ſubacta eſt, uti Cæſar ipſe, viſo illo
Ex litteris exercitu, negavit nobiliores umquã delectu
Epiſc. Pog- copias equitum peditumque ex Italia prove-
gii Nuncij niſſe, & ſpectata virtute, magnam eis victo-
Apoſt. apud riæ deberi partem affirmavit, Octavium
Cæſarem propterea generum inſigni caritate, & aurei
ad Alexãd. Velleris torque complexus. At vero in Ita-
Card. Far- licis poſtea bellis Octavius, pari fortitudine,
neſium. & Parmam contra Pontificios ac Cæſarianos
atque in exercitus, annua obſidione, defendit: &
Italia. Philippi Regis Hiſpaniarum partes cum
1557. Placentiæ reſtitutione demandatas, adver-
ſus Gallicos Duces variis aggreſſionibus pro-
movit. Depoſitiſque exinde armis, quæ nulli
umquam niſi laceſſitus intulerat, reliquum
vitæ, vir amœni ac civilis ingenii, firmando
fruendoque imperio tranſegit. Hoc igitur
Tempus parente Alexander (namque de matre ejus
natalis Margarita Auſtriaca Imperatoris Caroli V.
Alexandri. filia & retuli ſupra non pauca, & in loco ſu-
peraddam) natus eſt Romæ, eo ipſo anno,
quo Pontifex Paulus III. paternus proavus,
inchoato Tridenti Concilio, ac maternus
avus Carolus V. Imperator, comparato in
Germania exercitu, Chriſtianam Rempubli-
cam adverſus Lutheranam hæreſim, ille ſan-
ctiſſimis legibus armabat, hic armis trium-
phalibus aſſerebat. non vanum tunc quidem
præſagium orienti proli, poſtea vero incita-
mentum ad idem aliquando monſtrum,
tamquam avitum hoſtem, hæreditaria vir-
tute debellandum. Acceſſit Pauli Pontificis
Pauli III. prædictio: qui allatos ad ſe Alexandrum &
de eo. gemellum fratrem Auſtriacæ parenti gratu-
prædictio latus, impoſita ſuper Alexandri verticem
Carolus. manu, addidiſſe ferebatur, illum, ſi quid
veri præſentiret animus, magnum armorum
Ducem aliquando futurum. Credo ex nomi-
nis

is occaſione Alexandrum alterum augura- 1578.
is: nam aliunde divinationem trahere, va-
um habeo. Et auxit domi lætitiam creatus
er eos dies Parmæ ac Placentiæ Dux, Octa-
ius Pater: quaſi nova naſcenti ſoboli do-
ninatio pararetur. Sed nihil æque felicita-
em oſtenderat, ac gemina uno partu pro-
es, ingenti Romæ gratulatione excepta, *Roma læti-*
ontinuatis per dies complures ab Romana *tia ex ge-*
nobilitate omnium generum ludis ſpecta- *mello partu,*
uliſque: relicto etiam lapideo ad poſteros
nonumento raræ utique fortunæ in regna-
rice domo. Cum interim Octavius, non ut In porticu
ob ſimilem geſtiiſſe felicitatem dicitur olim D. Euſtach.
Tiberius, jactaſſeque glorioſe in Senatu, *Octavii*
Nulli antea Romanorum ejuſdem faſtigii *moderatio,*
viro geminam ſtirpem virilis ſexus editam: *longe alia*
ſed imitatus Carolum ſocerum, qui ad nun- *quā Tiberii*
cium Imperatricis enixæ marem filium, illi- Tac. l.2.
co ad Divi Pauli cœnobium, quamvis imbri Ann.
effuſe interim decidente, ſe contulit pedes, Philipp. II.
grateſque Deo ceu prima gaudii libamenta Hiſp. Rex.
perſolvit; ſic ipſe, audito Margaritæ uxoris *Caroli V.*
partu, non prius gratulantium officia Pro- *ſimilis.*
cerum admiſit, nec in publica lætitia laxavit *Pietas*
animum, quam domo egreſſus, recta ad ſa- *Octavii.*
cram accurrit Chriſti Domini è Cruce pen-
dentis imaginem à Sodalibus ejuſdem no-
minis magna Romanorum veneratione in
Divi Marcelli templo ſervatam: cujus ad pe-
des provolutus (præcipua enim religione
illam colebat) egit ex animo grates divinæ
beneficentiæ, complexuſque illud vitæ lig-
num, ſub illius umbra liberorum ſalutem
fortunamque depoſuit. Dignus profecto, qui
filium dein viderit, illud ipſum triumphale
Crucis vexillum per Belgas explicantem, in
eoque Signo glorioſe vincentem. Tertio *Alex. Ba-*
poſt menſe, in Baptiſmi fonte (ad lætitiam *ptiſmus.*
enim magnis ſpectaculis repetendam, ali-

1578. quantum differri placuit luſtralem diem) abluente illos Ioanne Dominico Cardinale de Cuppis, ſacri Senatus Principe, prior natu Alexander, poſterior Carolus; hic ab Imperatoris, ille à Pauli ante Pontificatum nominibus appellati ſunt. Sed Carolo non diu ſuperſtite, omnis in Alexandri educationem cura converſa eſt. *Educatio.* Infantiam in Auſtriacæ matris ſinu indulgentiaque; pueritiam apud Præceptores, quos tulit ætas illa præſtantiſſimos, exegit: fructu tamen perexiguo, certe impari cum docentium induſtriæ, tum diſcentis ingenio. Quippe is natura inquies igneuſque, litterarum compedes oderat: *Propenſio ad arma. unde illi indita & aucta.* ſaltuque, & equeſtri diſciplina, & gladiatorio ludo, corpus quam animum libentius exercebat. Foveruntque, aut potius indiderunt hanc puero mentem eæ, in quas naſcens incurrit, armorum imagines, domeſticaque ſuorum ſtudia: à quorum primo veluti afflatu, verius multo quam à natalium poteſtate ſiderum, mores hominum plerumque finguntur. Siquidem bellicus patris apparatus trans Alpes ad Cæſarem properantis, omniaque armis domi ſtrepentia, ita naſcentem excepere, ut profecto prius ille turbarum cantum, quam nutricum nænias audierit: habueritque pro crepundiis tympanorum ſonum: & quam primam hauſit oculis lucé, armorum fuerit. Quin ſecuto ſtatim anno reducis e Germania patris ſpolia perſtrinxere iterum infantis oculos: nec poſt multo, magnorum exercituum concertationes ad Parmam, ubi obſeſſus ſexennis puer inter muralium tormentorum fragores educatus eſt: atque alia ſubinde ex aliis parentis bella, quo magis in primos incidère ætatis annos, eo altius impreſſis militarium ſimulacrorum notis, martialem plane animum formavere. Pueritiam nondum egreſſus in

Bel-

elgium mittitur à matre ad Octaviũ Ducẽ, 1578.
quo traderetur Philippo Regi, tamquam *Puer in*
edintegrati auctoramentũ obſequii in Au- *Belgium*
riacam domum:ſimulque ut ea teſtificatio- *mittitur ad*
e abſtracti à ſe unici pignoris, demererẽtur *Phil. Regẽ.*
vunculi animum, promoverentque (quod 1557.
naxime ſpectabant) ad arcem Placentiæ,re-
epta jam urbe, reſtituendam. Et Philippus,
uoquo puer animo traderetur,libenter ex-
epit, delectatus quidem ſororis ſuæ, quam
mmopere diligebat,imagine; ſed in primis
abiturus illum veluti obſidem ad Farneſio-
um in ſe ſtudia confirmanda. In Belgio ſeſ-
uiannum cum Rege ſubſtitit, ea captus ar-
norum ſpecie, quibus tunc maxime Belgiũ
onflagrabat.Feruntque,cum à Rege ducere- *Mirum ejus*
tur ad exercitum apud S. Quintinum, ſum- *poſtulatum.*
mis Alexandrum precibus petiiſſe, quo die
oppidum copiis omnibus oppugnatum cap-
tumq; eſt, ut armis indutus ad oppugnatio-
nem mitteretur:rejectumq; à Rege inter ad-
mirationé ac riſum, quippe undecenné pue-
rum,ægre in caſtris, fuſiſque ubertim lacry-
mis ſe continuiſſe.Inde profectus cũ Rege in
Hiſpaniam egit ibi annos ferme octo,educa- *A Rege*
tus cum Carolo Hiſpaniæ Principe,ac Ioan- *ducitur in*
ne Auſtriaco,partim Compluti, quo Carolũ *Hiſpaniam.*
litterarum cauſa pater immiſerat: partim
Mantuæ, in aula ſub oculis avunculi Regis, Alcala
adeo illi acceptus, ut filii loco haberi ac di- Mantua
ligi à Philippo hic Alexander videretur. In- Carpetan.
tendebatque ei Regis benevolentiam Caroli Madrid.
comparatio, ſolutis aſperiſque moribus à *Amor*
paterna gravitate diſſidentis. Neque hæc ei *Regis erga*
gratia (quod rarum in Aula)fraudi aliquan- *illum.*
do fuit apud ceteram Nobilitatem: quà aut
ante ibat Caroli Quinti nepos,aut ſibi deme-
reri ſtudebat adoleſcens ore eleganti probo- *& favor*
que,officiis impiger,largitionibus immodi- *aliorum:*
cus,eoque domui ſuæ gravis:armorum vero *ob has præ-*
tra- *cipu-*

1578. tractatione, ludiſque præſertim equeſtribus, quos certatim Carolus Princeps, & Ioannes Auſtriacus, militari animo juvenes ſæpe dabant, adeo decore modulateque ingrediens, & adverſus pericula ſecuro improtectoque interdum corpore decurrens; ut inter ea præliorum ſimulacra favore plaudentium exceptus, voluptati juxta ac timori eſſet. Annum vigeſimum agenti uxorem decrevit Rex Mariam Luſitanam Eduardi Principis filiam, Regis Emmanuelis neptem, fama ingenii ac ſanctimoniæ, illa tempeſtate, inclitam. Vtque honori Margaritæ ſororis ſuæ Belgium adminiſtrantis hoc daret, miſſo ad eam Alexádro filio, evocataque illuc Sponſa cum Regia claſſe ab Luſitania: ac profecto ab Italia, magno apparatu, eamdem ob cauſam Octavio parente, celebrari nuptias Bruxellis voluit, qua ſupra meminimus, gratulatione Provinciarum. Inde Parmam digreſſus, ſuſceptis ex conjuge pluribus liberis; quorum tres, Margarita Mantuæ olim Princeps, ad feliciores poſtea nuptias cæleſti cum Sponſo tranſlata, Ranutius Dux, Odoarduſque Cardinalis parentibus ſuperfuere: ubi firmatam jam prole domum, ſeque vacuum à publicis curis vidit, (quippe Octavius pater, quo erat ætatis animique vigore, facile unus cuncta regebat) ſuſpirare foris bellum, animoque circúſpectare cœpit, ſi qua ſibi armorum alicunde naſceretur occaſio. Interea cupiditatem illam, feras in ſilvis conſectando, haſtis in urbe decurrendo, aliiſque ſpectaculorum generibus, quaſi præliorum imaginibus, paſcebat ſimul fallebatque. Quamquam ad hæc, ut feroci erat ingenio, addebat interdum aliqua, gladiatore quam Principis filio digniora. Namque armis ſub mutata veſte firmatus, noctu urbem pererrabat: non ut Cæſar ille diſſimulata & ipſe perſona per tenebras cir-

Conjugium ejus.

Ann. 1565.

Liberi.

Nam diſſoluto matrimonio monialis facta.

Amorum cupido.

cum-

:umiens, globo tamen ſeptus gladiatorum, 1578.
[q]ui rixas à Principe cœptas, modicas quidem *Nocturna*
inerét, ſi vero à læſis validius ageretur, arma *gladiato-*
nferrét: ſed Alexander incedere plerumque *ria pugna.*
olus, aut uno interdum comite, obvios fer- Tac.L.13.
:o ſiſtere, manus conſerere, illorum ſuique Ann.
periculum facere. atque, ut FELICITATE gli- *Neronianis*
:cit temeritas, eo proceſſit, ut ſi quem inau- *confidentio-*
liſſet digladiandi fama commendatum, non *res,*
ınte deſiſteret, quam noctu aggreſſus, ſuas *ac temera-*
:um eo vires arteinq; componeret. Feruntq; *ria.*
:um aliquando Comitem Taurellum, nobi- Hadrian.
lem virum manuque promptum, inter tene- C.Taurel.
bras offendiſſet, eo ſtatim loco (quod pridem
optaverat) provocaſſe; conſertaque pugna,
cum Taurellus ad facem illac forte præter-
euntis, Alexandrum Farneſium agnoviſſet,
projecto ad terrã ferro, veniam oraſſe, ſi ſuũ
in Principem, neſcius licet ac laceſſitus, arma
temeraſſet. Quo evulgato, factum eſt, ut ple-
riq; occurſum ejus evitarent, ne ſcil. amitte-
rent apud Principem aut victi exiſtimatio-
nem, aut victores gratiam.

SED interim oblata eſt ei tandem occaſio Ann.1571.
arma honeſtius induendi, compoſito nobili *AD BEL-*
fœdere Chriſtianorum Principum adverſus *LUM ſacrũ*
communem hoſtem. Ad eam expeditionem *aſpirat A-*
multa invitabant, & pugnæ cauſa, & nobi- *lexander,*
lium virorum eo confluentium celebritas,
&, ſuper hæc, belli Imperator Auſtriacus, a-
more ac ſanguine æque conjunctus. Nec pa- *preno Octa-*
ter abnuebat, à militari indole filii mag- *vio parente,*
num aliquid ſperans, certe ferociam ejus in-
ter belli diſcrimina edomandam: ſed repu-
gnante, cui plurimum tribuebat, Auſtriaca
matre; negavit inconſulto Avunculo Rege *non Au-*
quidquam agi oportere. Interim Auſtriaca *ſtriaca*
litteras, ſicuti curaverat, accepit à Rege, *matre.*
quibus videri ſibi differendum Alexandri 2.Feb.1571.
abitum reſpondebat. At is invitatu Ioannis *Ille tamen*

Au- *abi-*

1578. Auſtriaci præter modum incenſus, expugnata tandem matre, exoratoque Rege, ad bellũ ſe quam magnificẽtiſſime, ut primo in egreſſu, comparavit. Octoginta duos à Placentina ac Parmenſi nobilitate ſecum traxit ad bellum: adhibitis præterea, veluti prætoriana cuſtodia, militibus ferme trecentis à Paulo Vitellio militiæ claro conquiſitis non uſitato delectu: quippe eorum pleriſque aut olim Centurionibus, aut Subcenturionibus, aut Signiferis, aut alio perfunctis munere ſupra gregarios. Hoc Alexander Farneſius comitatu obtulit ſe voluntariũ militem avunculo Duci: à quo exercitum forte luſtrante avidiſſime complexus, ejus permiſſu cum quadringentos ex Regiis claſſiariis elegiſſet, duabus Genuenſis Reipub. triremibus impoſuit, Comite Carolo Scotto, ac Petro Franciſco Nicello regendos: ipſe cum Vitellio legato, & parte ſuæ nobilitatis ac militum, ejuſdem Reipub. Prætoriam inſedit. Quamquam in itinere, totoque ante pugnam tempore, ab Auſtriaci latere in Imperatoria triremi nũquam abſceſſit: idque bono vertit univerſæ claſſis. Exorta enim inter Auſtriacum & Veneriuni Venetæ claſſis Præfectum diſcordia perquam atroci, Chriſtianæque Reipublicæ vires haud dubie civili prælio commiſſura, primos Auſtriaci furentis impetus, quibus imminutam ſupremæ Præfecturæ majeſtatem ultum ibat, unus Alexander, (cum tamen non deeſſent, qui ardenti ſatis juveni faces aggereernt) qua erat apud avunculum gratia, tamdiu ſuſtinuit, donec Marcus Antonius Columna Pontificię claſſis imperator, ac Venetorum legatus Auguſtinus Barbaricus, ſapientia ſua, adhibitaque opportune Farneſii opera, imminentem claſſi tempeſtatem opinione celerius, diſcuſſere. Quo nomine cum Romam deinde venit

cum delecto nobilium & militum comitatu.

triremibus Genuenſibus impoſito.

Plurimum confert ad Ducum diſcordiam ſedandam.

1578.

Laudatus propterea à Pontifice. Pugnatur.

'enit Alexander, laudavit illum coram Pur-ıuratis aliquot Pius Pontifex, ſeque & Chri-ſtianam Rempublicam ea gratia debere illi ›lurimum teſtatus eſt. At vero ubi ventum ſt ad pugnæ locum Actiaca olim victoria ab :æſare Octaviano relata percelebrem, in-tructa utrimque acie, ipſe apud Marci Anto-ıii Columnę triremem in media claſſe, ſuam onſcendit, pone adſtantibus duabus reli-uis Genuenſibus. Ac poſt effuſam eminus ıgittarum pilarumque procellam, concur-entibus jam navigiis, Alexander in Muſta-ham exercitus Quæſtorem intentus, ejus riremem quanta vi poteſt invadit, conſer-iſque manibus eam longe validiorem, quam utaverat, expertus eſt. Ærarium illa vehe-›at, eoque prætorianis militibus ſupra tre-entos, pleriſque veteranis ac pugnaciſſimis ırmata erat. Cumque diutius ancipiti marte ›ugnaretur, ſignis modo illatis, modo repul-is; pudore ſimul iraque ſuccenſus Alexander, ırrepto (cui vibrando aſſueverat) prægran-li gladio, in hoſtilem triremen ſaltu ſe pro-icit: ac furenti ſimilis, circumducto utra-ıue manu ferro, latam per hoſtium ſtragem ıperuit militibus ſuis viam, exemplo ac pe-:iculo Ducis uſq; adeo incitatis, ut jā prom-›tiſſimis quibuſque Turcarum cæſis, reliqui leditionem facile pararent, niſi advecto il-uc valida cum triremi Scanderiæ Præfecto, ıuctis hoſtium copiis viribuſque, redintegra-ta paululum fuiſſet pugna. Sed recentes à tergo milites una ex Alexandri triremibus ſubmittente, cum victorum impetum non ultra ſuſtinerent hoſtes; confoſſo multis vul-neribus Muſtapha, ſaucioque Scanderiæ Prę-fecto, mox etiam capto; non modo Quæſto-ria illius triremi, ſed hujus etiam auxiliari navigio Alexander potitus eſt; tanta militum ſuorum præda, ut complures fuerint, qui Sul-tanio-

Ipſe Muſtapham invadit.

ancipiti marte.

I llum demum, & Scanderianum vincit, capitque.

Præda ex victoriæ

1578. taninorum (monetæ genus eſt haud mino-
ris aureo Venetorum nummo) duo millia,
aliqui etiam tria, ex navi ſane Quæſtoria ſe-
cum abſtulerint, præter ea, quæ reliquæ duæ
per ſe triremes, ex triremibus hoſtium dua-
bus, totidemque biremibus expugnatis cap-
tiſq; ſpolia & manubias reportarunt. Ferunt
Ioannem Auſtriacum, cui poſt finem pugnæ
multa de Farneſio Principe narraverant; in-
ter gratulantium officia, ſuſcepiſſe quidem
illum ſingulari benevolẽtia atque prçconio,
cum ea tamen exceptione laudaſſe, Quod e-
ventu meliore, quam conſilio ſeſe in hoſtes
confertos, & adhuc validos, dubio regreſſu,
conjeciſſet. Quam ille culpam ſibi quidem
laudi ducens, collata confidentiæ cauſa in
Mariæ Luſitanæ conjugis ſanctimoniam, cu-
jus ad Deum precibus tectum ac tutum ſe
crederet, avunculi admonitionem feſtive
transmiſit. Nec minorem animi impetum,
ſecuto poſt hoc anno, (quamquam minori
ſeu fortuna, ſeu verius concordia nationũ)
Alexander oſtendit. Redintegrato enim fœ-
dere, ad victoriam apud Echinadas partam in
Peloponneſo perſequendam, ſerius aliquan-
to rediere Chriſtiani Duces. Reparaverat
jam utcumque claſſem novus maris Præfe-
ctus Vlucialis, eamque ut occurſui Fœdera-
torum ſubtraheret, huc illucq; deportatam,
prope Methonis denique portum propugna-
culo firmatum continebat. Inde dum extra-
here hoſtem Auſtriacus, oblato ſæpius cer-
tamine, conatur; expugnando terreſtri ag-
greſſione Navarino haud procul ſito præfi-
cit Alexandrum. Ille acceptis ſecum bellat-
rum millibus omnino ſex, bipartito exerci-
tu, arcem majoribus tormentis oppugna-
cœpit, conatu ſane majori quam ſucceſſ-
Quippe ſaxeo ſcopuloſoque in loco moli-
humum ad aggeres ægre poterat miles: ad
doli-

Ioan. Auſtriaci de Alexandro dictum.

& Alexãd. reſponſum.

Ann. 1572.

Renovato ſacro fœdere,

mittitur ab Auſtriaco ad expugnandum Navarinũ.

Vrbem aggreditur.

oliacorbeſque, terra & ſaxis oppleta, op- 1578.
oſitaque aggerum loco, ſatis firma erant
iunimenta adverſus hoſtilium tormento-
ım ictus. Continuabatur nihilominus op-
ugnatio: egreſſique interdum Navarienſes,
ec ſine cæde repulſi, haud procul eſſe à de-
itione credebantur; cum noctu introducto
ı arcem, Farneſianorum ſive indulgentia,
ve ignoratione viarum, Turcico præſidio: *ſed irrito*
mul undique ad opem confluentibus Bar- *conatu.*
arorum equitum peditumque copiis, veri-
ıs Alexander, ne intercluſo reditu obſide-
etur, deſperata expugnatione ſatis habuit,
incolumem cum tormentis exercitum in
oſtium conſpectu reportaret ad naves. Et
uſtriacus, quando claſſis Othomanica uni- *recedit.*
erſi certaminis vitabunda, elici è portu
ullo injuriarum irritamento poterat, con- *& fœdus*
entus incuſſo hoſtibus metu, expreſſaque *diſſolvitur,*
eluti confeſſione conceſſi ubique maris: di-
iſa fœderatorum claſſe, animiſque, ipſe in
iciliam, alii alio diſceſſere. Atque hoc fuit
Alexandro militiæ tyrocinium, quod ei &
n illo martialium virorum flore, & abſen- Pius V.
es apud Principes, Pium præcipue, ſucceſ- Greg. XIII.
oremque Gregorium, ac Philippum Hi-
paniæ Regem, ſicut opinionem concilia-
it futuri aliquando ſummi Ducis; ita Re-
gem poſtea movit, ut in Belgium, quo tunc
elli moles incumbebat, eum ultro deſtina-
erit.

ETENIM Belgarum querimoniis adverſus *ALEX-*
oannem Auſtriacum oneratus quotidie *ANDER*
Rex, pacandique Belgii abſque armis ne Vi- *cum matre*
tori quidem innoxiis perquam cupidus, *deſtinatur*
Provinciarum votis annuere, eoque ſoro- *in Belgium*
em Margaritam Auſtriacam cum Alexandro *à Rege,*
ilio ſubmittere decrevit: ſperans aut illius Marg.
rudentia, gratiaque apud Belgas, rationem Alex.
concordiæ aliquam ineundam: aut hujus
virtu-

1574. virtute, ſi armis opus eſſet, bellum ſtrenue adminiſtrandum. Igitur Granvellano Cardinali Romæ agenti mandat, ut Margaritæ ad Belgas reditum perſuadeat. Is Aquilam in Samnitibus ad Margaritam profectus, opportune cum ea nactus Alexandrum, recitat utrique litteras, & conſilium Regis. Quamquam ut cum Alexandro ſeorſim ageret, imperatum ab Rege fuerat Præfecto Inſubriæ Marchioni Ayamontio. Et Margarita quidem, quaſi amplius deliberatura, ambigue reſpondit: ſeu verita, uti præſeferebat, Ioannis Auſtriaci offenſionem: ſe per eam moram ſpeciemque recuſantis, profectioni ſuæ pretium additura. At Princeps Alexander nihil cunctatus, obſecuturum ſe Regi perlibenter affirmavit, modo non diſſentiente matre. Certius aliquanto reſpondit binis in eamdem ſententiam litteris ab Ayamontio, qui lecto æger attinebatur, per Raphaëlem Manriquium miſſis, una cum Regis epiſtola: qua, poſt doloris officia, ob Mariæ Alexandri conjugis mortem exponit, illi ſuū de Belgica expeditione conſilium: *Certus* inquit, *eo audito, te prompte magnoq́ animo ſatis facturum ſpei de te mea, amoriq́, quo te unice complector, æſtimoq́ virtutem tuam, illuſtriſſime Princeps.* Verum cum de Margarita Ioanni Auſtriaco ſubroganda Rex ſtatim mutaſſet, ob Archiducis Matthiæ in eas Provincias adventum: addubitatum eſt Parmæ, an deceret in Belgium ire Principem Alexandrum, militaturum ſemper alieno ductu. Quæ quidem ille præ Regis obſequio, bellicæque amore gloriæ, facile contemnebat: præſertim confirmatus arcanis Granvellani verbis grandia pollicentis. Acceſſit Gregorii Tertiidecimi auctoritas atque adhortatio: qui re accepta ex Cardinali Farneſio, conſilium impenſe laudavit, addiditque, ſuo nomine

Agit cum utroq́ Card. Granvellanus Regis nomine.

Dubitat Margarita.

Non Alexander.

9. & 11. No. 1577.

11. Sept. 1577.

Regis ad hunc epiſtola,

& Gregorii Pont. adhortatio.

mine Parmenſi Principi ſcriberet, *Expeditionem Deo cordi futuram: eam proinde tanto auſpice, ſeq; hortatore volens libenſque capeſſeret.* 1578.
Quod à Pontifice tantopere commendatum reor, non ſolum Hiſpani Regis; ac publicæ Religionis cauſa, ſed peculiari etiam Pontificii Imperii commodo. Cum enim eſſet in fide & clientela Sedis Apoſtolicæ Princeps Parmenſis; è re Pontificis videbatur, beneficiarium ſuum erudiri alieno in campo, ex quo ad Eccleſiæ Romanæ ſubſidium referre Imperatoris artes aliquando poſſet. Ergo tribus intra paucos dies epiſtolis ab Ioanne Auſtriaco acceptis, quibus ad belli gloriæque (ut ipſe loquitur) ſocietatem, magnis æque precibus ac promiſſis evocabatur, rebus quātà licuit celeritate compoſitis, duodecimo poſtquam Parma diſceſſerat die, Lucemburgum venit ad Ioannem Auſtriacum. A quo incredibili exceptus lætitia, miratus contra dicitur Alexander, viſo Avunculo, attenuata non magis valetudine, quam ſpecie illa majeſtateque fortunatiſſimi Imperatoris. Vſque adeo verum eſt, RERVM adverſarum ſenſum feliciſſimo cuique acerrimum eſſe. Vt hinc profecto credibile ſit, Auſtriacum non invitum, aut tantummodo juſſum à Rege, Parmenſem Principem evocaſſe: neque in ſpeciem illo præſente geſtiiſſe, cujus videlicet in fide atque virtute jampridem nota plurimum ſibi polliceri poterat ad rerum quidem publicarum ſtatum, ſed præcipue ad vitæ ſuæ tot hoſtium inſidiis expeditæ ſecuritatem. Inter primos congreſſus mandata Regis illi aperuit Auſtriacus, ut belli paciſque negotia ei communicaret: ut mille nummos aureos in ſingulos menſes eidem ſeponeret. Lætus utroque Farneſius, præſertim quod hoc poſterius nonniſi Proregibus, Præfectiſque Provinciarum, aut exercituum

14. & 25. Octob. & 25. Nov. 1577.

Et plures Io. Auſtriaci invitantis eum litteræ

Abit Alex. in Belgium.

Qualem reperit Auſtriacum, & quam vere cupidum adventus ejus.

Stipendiū Alexandro ab Rege attributum.

1578. tuum Imperatoribus perſolvi ab Rege conſueſſet; admiſſum per aliquot dies ſtipendium, (quamdiu videlicet in vulgus emanaret honorificum Regis judicium) actis dein Regi per litteras gratiis, gloriæ nimirum quam

24. Decem. 1577. *ab illo recuſatum.* pecuniæ avidior, recuſavit: addens, ſibi quidem mercedis loco illud non deberi nondum quidquam emerito, & invitamento opus non eſſe.

STATVS Provinciarum qualis. AT vero ad res belli domique noſcendas, cuncta ex imperio Auſtriaci moderaturus Alexander, animum operamque impigre advertit; reperitque rerum ſtatum ſane quam arctiſſimum, quippe ad duas pro Rege Provincias redactum: in reliquis paucas, quæ ſuperfuerant, arces ad Ordines quotidie deficientes Quin & in Hollandia ipſum jam nutabat Amſtelodamum: & in Brabantia Bergæ ad Somam, militibus Tribunum ſuum Carolum Fuggerum conſcelerate prodentibus, venerant in Ordinum poteſtatem. ſed adhuc ſceleratius Bredæ præſidium, hoſtili deceptum fraude, non multo ante ſuo cum

Breda obſidetur à Fœderatorum ducibus. Tribuno ſe geſſerat. Etenim Bredam obſidentibus Ordinum Ducibus Philippo Comite Holachio, ac Federico Perenotto Campinii Domino, reſtiterat haud inſtrenue, qui

Card. Granvellani frater. pro Auſtriaco urbem intraverat, Georgius Fronsbergius Germanicæ legionis Tribunus: ſed gliſcente in dies, quod æra non procederent, militum in urbe diſſidio, Fronsbergius per hominem compertæ audaciæ fideique

Nuncius cũ litteris ad Auſtriacũ. ad Auſtriacum litteras mittit; *Feſtinaret opem: ſuos implacabili ſeditione diſcordes obſidionem non ultra laturos.* Sed nuncius ab Holachio detectus, an ipſe exuta fide ſe prodidit? compertis litteris, attinetur in

detegitur. caſtris: expectatoque donec ad Auſtriacum iſſe rediiſſeque, fidem faceret probabilis mora: tum ejus loco ſubmittitur alius in urbem,

qui

qui excuſato prioris nuncii morbo, reſponſum attulit quaſi Auſtriaci manu compoſitum; *Ne dubitarent, honeſtis modo conditionibus, urbem dedere: brevi ſupervenientibus copiis, quas in præſentia expedire promptum non erat, certo recuperandam.* Habetur litteris ac nuncio fides, urbſque deditur, addito ad Tribuni errorem militum flagitio: hi enim, dum ſuper conditionibus agitatur, ſive corrupti, ſive infenſi, Fronsbergium furioſe conſtringunt, vinctumque in manus Holachii Campiniique, hanc conditionem præ ceteris expoſcentium, perfide tradunt; interim ipſi & ab hoſte, dum urbe egrederentur, illuſi: & conſpecto non procul inde, quod ab Auſtriaco mittebatur, auxilio, feſtinationem perfidiamque pertæſi. Non ita feliciter Holachio cecidit alea ad Ruremundam, ad quam invadendam profectus ipſe ingenti ſpe, ſubmiſſum illuc reperit ab Auſtriaco cum quatuor peditum millibus Ægidium Barlamontium Hiergii Dominum: ſimulque egreſſo ex urbe Polvillerio præſidiariæ Germanorum legionis Tribuno, ab obſidione ſtatim pulſus, amiſſaque munitione, nec ſine cæde, fugatus eſt. Et tamen interea pacis negotium, commeantibus hinc atque inde nunciis, operoſe agitabatur: quaſi ſpe aut cupiditate ſucceſſus, & non potius ut VERBA verbis redderentur, alterique juſtius alteris arma induiſſe videri poſſent. Nec alio ſpectabat Angliæ Regina, per eos dies ceſſatione armorum ab Auſtriaco poſtulata; niſi ut, ea legatione facile neglecta, ad opem Ordinibus ferendam, coactam ſe videlicet oſtentaret: auſa ob id Auſtriaco Regique ad quem nuncium miſerat de pacis conſilio, non ſine conteſtari, Si conditiones abnuerent, ſe quidem in poſterum nullo cujuſquam reſpectu, quod in rem expediret, executuram. Sed intellectis

1578. *Alia littera ſupponuntur.*

Vrbs deditur.

Militum perfidia.

Ruremũda defenditur contra Fœderatos.

De pace agitur.

Angliæ Regina ceſſationem armorum poſtulat ab Auſtriaco, non ſine minis.

1578. tellȩctis, quo tenderent, minis, remiſſa ab Rege pariter, atque ab Auſtriaco ad alteram partem, cui depoſitis armis obedientiam illi erga Principem opportunius ſuaderet. Quibrem rejectis utrimque, una cum conditionibus, etiam conditionum internunciis, ſublato omni commercio ineundæ concordiæ, ſpes una pacandi Belgii in armis reliqua erat. Et cometes quidem, qui per eos dies adeo ferali effulſit aſpectu, ut nullum eo minaciorem ad illud uſque tempus illuxiſſe differerent Mathematici; belli ſignum in cœlo elatum, pronis jam ad bellum animis creditus eſt.

Non auditur. *Concordiæ ſpes evaneſcit.* *Cometes.* Novembri & Decẽbri. An. 1577. & Ian. 1578.

Gemblours. *De PVGNA Gemblacenſi.*

PRIMA memorabiliſque pugna apud Gemblacum fuit, nono à Namurco milliari, in ingreſſu Brabantiæ: utrimque luſtratis antea exercitibus, Catholico apud Marcham Lucemburgenſis Provinciæ oppidum, hoſtili ad Templæum pagum à Namurco haud longe ſitum. Atque ille quidem opinione minor, hic autem major compertus eſt. Namque viginti duo millia peditum adeſſe Auſtriaco fama percrebuerat, cum tamen ne octodecim quidem recenſita notaverit, qui cum Auſtriaco præfuit, Princeps Alexander. Contra, Ordinum copiæ viginti circiter millia numeratæ ſunt cum paulo ante nonniſi ſeptemdecim haberentur. Nempe horum numerum augebant ſubitarii quotidie milites prædandi licentia: ab Auſtriaco ſpes anguſtior erat: eoque nonniſi ſtipendio legebantur. Et tamen hi, licet pauciores (nam equitatu quoque, qui duobus conſtabat millibus, aliquanto inferiores erant) quia virtute longoque bellandi uſu anteibant, multo acrius conveniendi hoſtis, pugnæque conſerendæ copiam flagitabant. Auxere militi animum redditæ iis ferme diebus litteræ Gregorii Tertiidecimi exercitui bene precatis,

Luſtratur utriuſque partis exercitus. 20. Ian. *Exercitus Auſtriaci minor.* *Hoſtium major.* *ſed ille melior:* *& audacior ob hanc cauſam.*

ctis, noxiarumque veniam Chriſtiano ritu 1578.
ampliſſime largientis. Qua uſi opportunita- 6. Ianuar.
te Duces, omnium animis à culpa expiatis,
multo alacrius in hoſtem ferebantur. Accedebat & illud, ex quo non ultra cunctandum
exiſtimavit Auſtriacus, certior videlicet factus ab exploratoribus, Philippum Comitem
Lalinium, Robertum Melodunum Vicecomitem Gandavenſem, hunc equitum, illum
peditum Ductorem, & Valentium Pardeum Pardieu
rei tormentariæ Præfectum, à caſtris abeſſe, Mons de la
ſpecie nuptiarum, quæ magno Bruxellis ap- Motte.
paratu celebrabantur, re vera (uti ajebant)
alienato non parum animo ab Orangii conſiliis: præter alios nonnullos, quos hiemis
inclementia æſtivos nempe Duces, à campo
in urbem avocaverat. Moderabatur Ordinũ ab anno 18
copiis Antonius Goignius, Vendegiæ in ſilva *Goignius*
Dominus vetus ſane Dux militiam ſub Ca- *Fœderatorũ*
rolo Quinto adoleſcens auſpicatus, inde ha- *copiarum*
ſtatorum equitum ductor ad Sanctum Quin- *legatus.*
tinum, poſtea legatus auxiliarium copiarum,
quas Philippus Rex in Galliam miſerat Arẽ- 1567.
bergio Duce ad Carolum Nonum, donec duos 1576.
ante annos, civiles illæ Hiſpanorum Belgarumque diſcordiæ, à Regis militia magis operam ejus, quam animum abſtraxere. Conſilium Ducibus Ordinum fuerat, Auſtriacum
Namurci agentem aggredi, in eumque jam
moverant: cum audito, longe validiore illum exercitu quam ipſi putarant, Namurco
egredi pugnam oblaturum, mutata ſententia Gemblacum repetere ſtatuunt, conſilium,
exploratis inde hoſtium viribus, ſedate capturi. Subſtiterat ea nocte Ordinum exerci- *Exercitus*
tus ad Divi Martini pagum, quinque fere *eorum in*
milliaribus procul ab Auſtriaci copiis ad Na- *hunc modũ*
murcum conſidentibus. Inde dubia adhuc *instructus.*
luce, ſuccenſis caſtris, Gemblacum verſus
inſtructo in hunc modum agmine inceſſit.

1578. Anteibant Emmanuel Montinius, & Gulielmus Heſius cum ſuis legionibus: quarum latera Villerſius & Freſnoius ſclopetariis equitibus præfecti tegebant. Mediam aciem Germanica VVallonicaque legionibus, tribus Gallorum, tredecim Scotorum Anglorumque cohortibus conſtantem, Maximilianus Heninius Boſſuvii Comes, relictis haud multo ante Regis partibus, & Federicus Perenottus Campinii Dominus ductabant. Poſtremam, in qua equitum robur, Comites Philippus Egmontius Lamoralii filius, & Lumæius à Marcha moderabantur: adequitantibus hinc atque inde cum ſelectis equitum alis, Marchione Havræo Areſchoti Ducis patre, & Goignio caſtrorum Præfecto, univerſi exercitus Legato. Ante Principia foſſores operaſque locaverant, globo militum adſociatos. In medium acceperant impedimenta exercitus, ac tormenta aliquot cãpeſtria. Terga, quibus inſecuturo ab hoſte plus timoris, denſatis ferreolorum turmis, ac bellatorum fortiſſimis communierant. Nec ſegnius, cæptoque nondum die, movit Auſtriacus à Namurco; prœmiſſis Anton. Olivera, & Ferdinãdo à Coſta, cum aliquot equitum ac peditum cohortibus, qui itinera ſilvaſque itineribus vicinas explorarent, inſederentque. Partem exercitus poſt ſe reliquit ad Moſæ ripas, Carolo Mansfeldio parere juſſam: majorem validioremque ducebat ipſe in hunc fermè modum. In fronte exercitus equitatu firma, præcedebant ſclopetarii leviter armati: hos certo intervallo lancearii: in utrorumque ſubſidium loricati plenioribus ordinibus ſequebantur. Ductores juxta ſuam quiſque turmã: aliqui ante ſigna paulum ab acie ſeparati cũ parvis expeditorum equitum globis præcurrebant. Medium occupabant gemina peditũ ſclopetariorum atque haſtatorum directa in

Goignius Locum tenens Archiducis in hac expeditione.

Exploratores & inſidiæ ab Auſtriaco diſpoſitæ.

Catholicus exercitus inſtructus in hunc modum.

qua-

quadrum agmina, ex Hiſpanis potiſſimum Germaniſque, Tribunis ante agmina pariter incedentibus. Claudebat aciem quadrata ex VVallonibus legio: cui currus atque impedimenta, ſclopetariis Burgundis interequitantibus, pro munimento erant. Frontem Octavius Gonzaga, terga Erneſtus Mansfeldius, caſtrorum hic, ille equitum Magiſter moderabantur. in medio curabat Auſtriacus cum Parmenſi Principe, prætoria cohorte comitante: unde Regium vexillum eminebat, in quo Auſtriacus, ut animo hauſerat inſolitam opis divinæ fiduciam, juſſerat ad triumphalem Domini Crucem ſubjici hæc verba, *In hoc Signo vici Turcas, in hoc Hæreticos vincam.* Iamque aliquantum proceſſerat, cum in hoſtium haud longe præeuntium conſpectum venit; cognitiſque Fœderatorum conſiliis ex captivorum pari, quos levibus aliquot præliis cum hoſte commiſſis adduxerat Olivera; ſtatim lancearios ſclopetarioſque ſelegit ex equitatu ferme ſexcentos, permiſtoſque peditibus mille haſta aut grandiore ſclopo armatos, ac bipartito diviſos, Octavio Gonzagæ & Chriſtophoro Mondragonio attribuit: imperavitq; Gonzagæ, hoſtium tergo infeſtus inſiſteret, modo non temere univerſam aciem provocaret, dum ipſe cum Parmenſi Principe, ac reliquo exercitu non adeſſet. Et ille quidem initio parebat, levibusque carptim præliis fatigabat extremũ agmen. Donec Perottum Sentinatem, qui primam ductabat eo die Camilli Montii turmam, ardore pugnæ eo jam progreſſum Gõzaga conſpicatur, ut veritus, ne totam hoſtium vim, non expectato Auſtriaci ſubſidio, in ſe importune laceſſeret; feſtinato illuc miſerit, qui Perotto imperaret, ut pedem illico retraheret, neve ſe equitatumque in diſcrimen abduceret. Is vero (nam mandata ſuperbe

1578.

Vexillum regium.

Auſtriaci juſſa.

Levia primum prælia inter utrãque aciem.

Perot. Saxoferratenſis.

1578. perbe nunciabantur) indignatus, perinde quaſi timoris argueretur; faceſſere ab ſe hominem jubet cum importuno imperio, & Gonzagæ referre: Numquam ſe in acie terga vertiſſe, nec tunc poſſe, etiamſi velit. Erat in latere velitantium copiarum declivis ſemita, cœno & aquis inacceſſa, foſſæque quam viæ ſimilior: eam hoſtes in receſſu declinantes, itinere paulo anguſtiore procedebant. Accurrerat illuc Princeps Alexander, quo res loco eſſet, propius inſpecturus (attinebatur enim ab Auſtriaco, ne pugnam capeſſeret, quaſi opus illo haberet ad inſtruendas copias, ac pugnantibus opportune ſubmittendas) atque animaduertens, hoſtilem equitatum ſive iniquitate loci, ſive feſtinatione Gemblacum accedendi, turbato non parum agmine incedere: id, quod ex fluctuantibus illorum haſtis implicitiſque inter ſeſe atque tranſverſis conjiciebat; non ultra moratus, arrepta protinus ab armigero lancea, conſcenſoque, quem Camillus Montius alterum habebat, expeditiori ad pugnam equo, oculis atque ore bellum ſpirans, armigerum intuitus, *Abi*, inquit, *ad Auſtriacum Ducem: refer Alexandrum veteris Romani memorem ſe in foſſam immittere, relaturum inde, Dei ope, Auſtriacæque Domus auſpiciis certam hodie magnamque victoriam.* ſimul oſtendens iis, qui circum aderant, quanti referret, ſi paullum progreſſi tranſmiſſa celeriter foſſa, in latus turbati hoſtis incurrerent; eodem impetu exemploque ſecum traxit fortiſſimos quoſq; equitum ductores Bernardinum Mendozam, Ioannem Baptiſtam Montium, Ferdinandum Toletanum, Martinengum, Geuravium, Mondragonium, alioſque: tum ipſe immiſtus equitibus Mutii Pagani, qui primam in Mondragonii agmine turmam ducebat, hiatum ſubit, inſequente fortium manipulo:

Locus pugnæ.

Alex. Parneſii de hoſte conjectura.

Ejus verba ad armigerum: Curtius.

Conſilium ſuum cum circumſtãtibus ducibus communicatum, Henr. Vićnius Ceuravii Dominus.

nipulo:

nipulo: paucisque eorum tardius eluctatis, cum plerique locum feliciter superaſſent, cãpumque laxandis equis nacti eſſent; mutua adhortatione firmati paulum conſiſtunt, dũ conſerti cohærenteſque una veluti fronte pariter æquarentur. Inde ſumpto impetu, Alexandro præeunte, tanta vi lanceas impulere in adverſum agmen, incumbente dein cum altera equitatus parte Gonzaga, recenteſque, quos apud ſe habebat, Auſtriaco ſubmittente; ut hoſtilis equitatus, perculſis qui in eo latere erant, non expectata impreſſione, equos circumagere illicò pararent; niſi Ducum adhortationibus, minisque, ac meliorum exemplo aliquantulum reſtitiſſent. Sed pavore ſemel offuſi, animiſque jam victi, vertere demum terga: inque pedites ſuos, qui pone adſtabant, præcipiti fuga incurrentes, turbatis ordinibus, obtritis eorum non paucis, omnes ſupervenienti hoſti trucidandos deſeruere. Et vero nudatas equitum prę-ſidio legiones, (præſertim quæ in medio locatæ, ſuorum fugam & hoſtium impetum excepere primæ) aggreſſi à tergo atque à lateribus Regii exercitus equites, inchoataque jam victoria ferocius incurſantes, miſerabili ſtrage, nequidquam reſtituere ordines Goignio ſæpe conato, delevere. Raro alias à paucioribus minorique iactura, plus ſanguinis fuſum, ac celerius debellatum. Raro melius compertum, quanta ſit in equitatu vis in utramq; partem. ſiquidem à ſexcentis equitibus (tot enim incepere, aucti dein ad mille ac ducentos, confecere pugnã) peditũ millia omnino decem, partim cæſa, partim capta; ac reliquus, ſeſquihoræ ſpatio, deſideratis ex Regiis tantummodo novem, profligatus eſt. Relata hoſtium ſigna quatuor & triginta: captæ campeſtres machinæ, currus atque impedimenta fere omnia: ipſe belli Dux

1578.
& cum iis foſſam primus trajicit.
Hoſtilem equitatum ſimul omnes invadunt,
& fundũt.
Strages Fœderatorum exercitus.
Ianuar. 31.
Victoria ab equitibus parta.
Aſſonvill. in Rel. ait. Auſtriacorum ſing. denis Fœd. ſuffeciſſe.
Quanta ea fuerit.

1578. Goignius, ac Nobiles aliquot in poteſtatem
Mar.Del.l. venerunt, ceteri cum omni fere equitatu ini-
5. Tur.Bel. tio dilapſi, pars Gemblacum, plerique Bru-
duos cæſos xellas, fœda ſane fuga contenderunt. Nec
ait. Mich. Gemblaci, quamvis munito in loco, ſecuti,
Iſſelt & Leo admoto illuc victore exercitu, multi non ex-
belg. dec. pectata aggreſſione profugerunt in interio-
2. Febr. rem Brabantiam: reliqui deditionem certis
Gemblacũ conditionibus pollicebantur. Sed non ac-
à victoribus ceptis, Auſtriaci clementiæ ſe oppidumque
obſidetur. dedidere. Neque hæc contemnenda victo-
Deditur. riæ appendix fuit. Quippe Gemblacum belli ſedem ſtatuerant hoſtes, ac multorum menſium commeatu, armiſque ac telis, ac cetero belli inſtrumento communierant; quæ vi-
Clementer ctorum in manus devenere omnia. Oppi-
cum oppido dum, quod prædæ militum quaſi pro loci fa-
actum, to deſtinabatur, (nam plurimis, uſque ab Domini anno nongenteſimo, cladibus, incendiis, ac populationibus nobilitatum eſt) Lãberti Gemblacenſis Comitis Abbatiſque apud Alexandrum Principem, atque Alexandri apud Auſtriacum agentis opera, à dire-
& cum ca- ptione injuriaque liberum ſtetit. milites ar-
ptivis. mis exuti, juratique Belgæ quidem numquã militaturos ſe adverſus Hiſpaniæ Regem, ceteri vero per annum, incolumes dimiſſi ſunt: retentis obſidum loco duodecim ex eorum primariis, atque ad Namurcenſem arcem tranſlatis, una cum Goignio Duce, qui ante diſceſſum, ad Auſtriacum deductus, petiiſſe
Ad Goig- fertur victricem illius manum exoſculandã,
nium capti- eaque porrecta Auſtriacus addidiſſe, *Sic*
vorum ducẽ *frangi à Deo illorum contumaciam, qui adver-*
Auſtriaci *ſus Religionem ac Regem ſuum impie rebel-*
verba. *lant. uno illo prælii ſucceſſu, profligato à pauciſſimis tanto exercitu, condoceri eos utiq; poſſe, quantum ſit cordi Deo juſta Regia Majeſtatis cauſa.* Nec ille aliud, niſi ſe quidẽ numquã arma contra Religionẽ induiſſe reſpondens, cũ

aliis

aliis captivis amotus eſt. Inde Auſtriacus ad 1578. ſuorum præconia converſus, unumquemque Ducem ac primariorum militum comiter appellando, ſuam cuique virtutem, ſuum facinus grandibus verbis, pleniſque gloriarum magnifice repræſentavit. Quos inter Alexandro Farneſio primas deberi non ignorabat; tamen quanto magis intentis in eum oculis, decantari martialem viri vigorem ab exercitu cernebat, tanto impenſius exiſtimabat, caritatis ſuæ imperiique partes eſſe, ejus fortitudinem, cui favebat ſimul timebatque, non ſine cautione & cura commendare. Ideoque revocato illi in memoriam navali diſcrimine, Ducis officii eum admonuit: miſſum illuc ab avunculo Rege ad rem bellicam non manu & militari gregariorum periculo, ſed conſilio ductuque adminiſtrãdam; reſpondentemque Farneſium, Exiſtimaſſe profecto ſe, Ducis munia impleri non poſſe ab eo, qui prius militem ſub tanto præſertim Imperatore fortiter non egiſſet; militum plauſus, & ipſius Auſtriaci complexus excepit. Sed Alexander in Auſtriaci laudibus ad Regem ſine ulla exceptione ſcribendis, multo (non tamen ultra merita) liberalior fuit. Cum litteris enim Gemblacenſis victoriæ nunciis, ad Argentonam miſſis ab Auſtriaco, ſuas conjunxit, Gratulatus ejus Majeſtati victoriam illi à Deo partam, ac ſecundum Deum Ioannis Auſtriaci prudentiæ virtutique debitam, *quem ſicut in certamine fortiſsimum Imperatorem experti ſint hoſtes, ita poſitis armis Victorem clementiſsimum, ejuſque Majeſtatis imitatorem ſubacti ſenſerint. Ideoque ſperari, eam victoriam, qua nullam in Belgio majorem aliquando relatam omnes affirment, expugnationes multarum urbium ſecum brevi tracturam.* Ejuſdem victoriæ nuncium cum aliquot Hiſpaniæ Proceribus, qui-

Victores ab Auſtriaco laudantur.

Farneſius in primis, non ſine admonitione.

Farneſii reſponſum.

Ejuſdem littera ad Regem in Auſtriaci laudem. 5. Febr.

& ad alios de eodem

1578. quibuſcum familiariter olim egerat, officio-
Ant. Perez ſe communicavit: ſingula vero ad matrem
4. Febr. Auſtriacam fuſe compoſuit: paulo contra-
Marc. Almazan, & Marc. Ayamont. ctius ad Octavium patrem, patruumque Alexandrum Cardinalem. in quibus eadem ſemper de Auſtriaco, de ſe nihil umquam addidit, ſive magnitudine animi, quaſi majora
15. Feb. promittens, qui hæc uti parva ſileret: ſive
13. Feb. non ignarus ad eoſdem cuncta perſcribi ab aliis multo ſibi glorioſius. At vero Bruxellis, nondum audito ſuorum infortunio, conſultabatur coram Archiduce, invadenduſne Auſtriacus, an expectandus? cuncto exercitu, an diſtributo decernendum? Cum triſtis repente tota urbe rumor invaleſcere, Pugnatum infeliciter cum Auſtriaco, cladem acceptam, quantam Hiſpanus cruore ſatiatus voluerit. Id, cum ab aliis atque ab aliis in urbem ſeſe ex pavore ac fuga per intervalla recipientibus confirmaretur; addereturque, hoſtes Gemblaco potitos, captum exercitus Legatum, pedites internecione deletos: nec deeſſent, qui affirmarent (ut PROPIORA ſibi mala fingit timor) Auſtriacum victore cum exercitu mox ad portas affuturum; adeo Bruxellis trepidatum eſt, ut poſtero die, relicta urbe præſidio utcumque firmata, Orangius cum Archiduce Antverpiam, traducta illuc Aula Senatuque, conceſſerit. Et alienus utique non erat Auſtriacus à Bruxellenſi aggreſſione, deque ea in bellico Senatu verba fecerat. Sed obſtante exiguo militum numero, quem augere niſi miſſa ab Rege pecunia non poſſent; viſum eſt, antequam ſe à metu colligerent hoſtes, huc atque illuc arma & victoriam in celeritate poſitam circumferre potius, quam militum alacritatem obſidionis mora conſumere. Iubentur itaque Octavius Gonzaga, ſelectis quingentis equitibus, & aliquot peditum cohortibus,

De ſe nihil.

Ordinum Deputati victoria ignari conſultant.

Eorum trepidatio audita clade.

Archiducis & Orangii fuga.

Lovanium ac Mechliniam, pronas in Auſtriacum civitates, extemplo aggredi: & Ægidius Barlamontius cum Caroli Mansfeldii Gallica legione, quatuorque VVallonum ſignis, Boviniacum petere. Et Lovanium quidem, non expectato qui deditionem imperaret, ejecto Scotorum præſidio, ſponte ſe Gonzagæ tradidit. Idem fecere & Iudoignia oppidum ſalubritate cæli, quam ſoli munitione nobilius, ideoque alendos illuc mittere liberos ſuos Brabantiæ Ducibus mos olim fuerat: & Tillemons: & aliquanto poſt, nec ſine vi, Areſchotum. Mechliniam atque Vilvordiam novo Ordinum præſidio munitas Gonzaga ſero tentavit. At Boviniacum, urbs bellicis aggreſſionibus aſſueta, hoſtiumque injuriis numquam fruſtra tentata, ſæpe etiam diruta, ſemper tamen popularium conſtantia reſtituta; non ante, quam magna murorum parte labefactata, certis conditionibus Hiergium accepit.

1578. Hiergii Dominus. *Dedunt ſe Auſtriacu, Lovanium & Iudoignia,* 5. Febr. *& Tillemōs* Tienen. 7. Febr. *& Areſchotum.* 17. Febr. *& Boviniacum.* 15. Febr.

AUSTRIACUS, dum res ex ſententia ſuccedunt, in reliquam Brabantiam progreſſurus, Dieſtemium Orangii Principis urbem Alexandro invadendam committit. Ille cum parte copiarum eo profectus, ne à tergo Sichemium relinqueret Dieſtemio proximum, arce tum quidem, (nam poſtea diruta eſt cū magna oppidi parte) ac Demeræ fluvii opportunitate non contemnendum; mittit illuc cum Germanica legione Lancellottum Barlamontium Megæ Comitem. Sed Sichemienſes & loco, quem haud inſcite munierant, & numero freti, rejecto de deditione colloquio, defenſionem ſedulo parabant. Cum Alexander eo accurrens, veneratus ante in vicino colle Dei Matrem è quercu jam tum mira prodentem; Sichemium ipſe perluſtrat, ſuperque veteri hortorum muro contra Lovanienſem oppidi portam, octo

SICHEMIVM ad deditionem invitatur. *Recuſat.* Virgo Aſpricollis.

1578. *Oppugnationem parat Alex.* 21.Feb. *diſpoſitis copiis in hunc modū.*

ſemimuralia tormenta diſponit. tum cœpta ſub primam lucem non acri minus, quam conſtanti ad medium uſque diem verberatione, apertaque multis jam locis turri; ad oppugnationem inſtruit aciem, nationum æmulatione validiorem. Germanos Megani Comitis contra portæ aditum medios locat: ad dexteram Hiſpanos, ad levam Lotharingos, ſub Tribunis Mondragonio ac Samblemont io diſtribuit. Præterea manipulos aliquot VVallonum ſcalis armatos jubet, ubi ſignum audierint, ad avertendos hoſtes, in contrariam murorum partem ſcalas circumferre. Tum ſigno dato, animatiſque militibus non tam à gloria prædave, parvo ex oppido non magna utique expectanda, quá ab ira in præpoſteram confidentiam, atque à dedecore victoris exercitus, ſi apud Sichemium hæſiſſe diceretur; ſumma utrimque contentione pugnari cœptum. Dumque hi nullo ſuorum juxta cadentium metu in muros emicant: illi ruinis ſuperſtantes, objectu corporum morantur ſubeuntes, dubio parumper curabant Hiſpani, amiſſis duobus Centurionibus, tanta eos ex dedecore indignatio ac furor inceſſit, ut acuente vires ira, conjectis in fugam defenſoribus, in oppidum penetraverint primi. Simul alibi non ultra ſuſtinentes invadentium vim oppidani, exauditoque VVallonum ex adverſo ſcidentium muros rumore perculſi, defenſionem una omnes omiſere. Et oppidani quidem milites, poſitis armis, plerique dedidere ſe: à præſidiariis vero, intendente ſe jam nocte, alii (hi ſuere circiter ducenti) recepere ſe protinus in arcem: alii ferme centum quinquaginta, per eas tenebras ac ruinas elapſi, in equitatum trans fluvium propterea ab Alexandro diſpoſitum incidère: omneſque, ne uno quidem ſuperſtite, contrucidati ſunt.

Pugnatur. Regii. Sichemiéſ. Pet. Henriquez. & Barajaz.

Capitur oppidum.

Fugientes trucidantur.

ſunt. Oppidum prædæ militum, uti hoſtibus 1578.
minatus erat, tradidit Alexander: ſalvo fe- *Diripitur*
minarum pudore, ſacrarumque Virginum *oppidum.*
Gynecęo, præſentia ſua cuſtodito. In oppidanos veniam aut gladium adhiberi voluit, prout ipſi cedendo aut repugnando alterutrum eligerent. Reſtabat arx non alio magis *Arx ſe defendit.*
ſecura, quam pervicacia defenſorum. pervicaciam ſpes alebat, haud poſſe obturata oppidi porta ab aggeris objectu, tormenta illico induci; ideoque nec arcem quati, nec ſe ad deditionem tam cito cogi, ut non interim ſubſidium mitteretur ab Dieſtemio. Et favebat obſeſſis inopia foſſorum fabrumque, quibus aperiendo aut exæquando aggeri opus erat. Sed Alexandri celeritas per- *Sed Alexander munitionem dirnit.*
vicit omnia: comportatis enim quotquot in exercitu erant hujuſmodi ferramentis, arrepto ipſe ligone, intuituſque præcipuos, qui aderant, copiarum Duces, moliri terram primus occepit. Ac ſtatim facinus æmulatos ingenti alacritate nobiliſſimos quoſque ordinum Ductores, tum demum Centuriones, ac reliqui milites, qui averſari opus initio videbantur, tanta contentione ſecuti ſunt, ut ea ipſa nocte, quamvis fatigati diurna pugna, quatuor horarum ſpatio non modo tumulum, portæ obicem, depreſſerint, ſed illa eadem aggeſta intra oppidum terra, munitionem adverſus arcem collocatis in ea tormentis extruxerint. At defenſores mane *& novam erigit.*
conſpectis ab arce in nova munitione tormentis, admiratione metuque exanimati, protinus ſe Principi Alexandro, implorata victoris clementia, tradidere: ſed fruſtra. Quod enim ij omnium primi contumaciam *& arce potitur.*
nonniſi expugnati fractiq; poſuiſſent; quodque eorum plerique, contra fidem in Gemblacenſi pugna jurejurando firmatam, arma iterum induiſſent adverſus Regem; Alexan- *Supplicium ex victu-*

 der,

1578. der, omiſſa intempeſtiva benignitate. in perduelles animadvertendũ ratus, arcis quidem præfectũ, & militum primarios incentoresq; ex ipſa arce luce palam ſuſpẽdi; reliquos (centum circiter ac ſeptuaginta) noctu jugulatos in ſubjectum amnem projici jubet. Sic hoſtilem perfidiam ulciſcens Dieſtemio documẽtum ex alieno periculo proponebat. Et movit exemplum Dieſtemienſes: juſſi enim deditionem facere, licet initio recuſaverint ſpe auxilii ab Antverpia Lyraq; : ubi tamen ſparſo trans flumen Regio equitatu, ac munitis aliquot agreſtium domibus, vident eam teneri ab hoſte partem, unde ſperabant externam opem: ſimulq; ad alteram partem ſumma celeritate cis flumen aggeres attolli, ac tormenta comportari, vicinorum infortunio admoniti non ſerio ſapere, tranſactis cum Parmenſi Principe conditionibus, Regi ſe urbemq; reſtituunt. Et Alexander, ut inter horum obedientiam, aliorumq; contumaciam diſcrimen haberet, Dieſtemienſes quam humaniſſime ſuſceptos, incolumes integroſque eſſe voluit, ne una quidem imminuta illorũ domo. Milites vero (trecenti circiter erant, pleriq; VVallones) cum armis ac ſupellectili, relictis tamen vexillis, uti convenerant dum dimitteret, æſtimata ex apto firmoq; corpore militaris animi nota, ſignificandũ eis curavit, poſſe inter Regios accipi, ſi vellent: aſſentientes, Regi novo ſacramento obligati, receptis ſignis, legioni VVallonicæ immiſſi ſunt. Nec alius, quam Dieſtemii exitus Leviæ fuit. Quod oppidum inter Tillemontem ac Dieſtemium ab Auſtriaco juſſus aggredi Alexander, eo quo advenit die, iiſdem quoq; cõditionibus recepit: eorumq; militum centuriam alteram vexillo adempto dimiſit, alteram in Regis militiam ſacramento tranſcriptã, reddito honoris cauſa vexillo, retinuit.

Dieſtemiũ terretur. 24. Feb. Demers.

Deditur.

Clementer accipitur.

Loci præſidiarios in Regiã militiam tranſcribit Alexand.

Leviam recipit. 27. Feb.

CA-

CAPTIS intra ſeptem dies tribus hiſce oppidis, Alexander reducto victore exercitu ad Ioannem Auſtriacum, cum eo Nivellam profectus eſt, urbem in aditu Hannoniæ ſitam ad Brabantiæ fines, quam juſtus Villerſius cum ſex peditum, duobus equitum ſignis, pro Ordinibus obtinebat. Miſerat illuc Auſtriacus cum Gallica legione Comitem Carolum Mansfeldium: qui & tormentis, & conſertis manibus illam aggreſſus, bis repulſus à mœnibus fuerat, improſpere magis, quam inſtrenue. Sed advenienti Auſtriaco cum Alexandro Farneſio reliquoque exercitu, impares tot copiis Nivellenſes, compoſitis ad Auſtriacum litteris, Excuſant deditionis moram, non contumacia in Regem, aut Regis fratrem, ſed odio adverſum Gallos: quibus ob veteres cum gente contentiones ſuccumbere indecorum videretur. Dum ſuper conditionibus diſceptatur, in Auſtriaci caſtris turbari cœptum, cauſa ab Germanis orta. In eorum legione, cohortibus aliquot debebatur menſium duorum triumve ſtipédium: nactus inde occaſionem ferocire miles, miſſoque ad Auſtriacum nuncio, niſi urbis prædam pro ſtipendio tradat, ſeditionem ſuperbe minari. Auſtriacus, qui clementer urbem accipere decreverat, diſſimulata indignatione, dimittit non ſine ſpe nuncium: tum ſegregaturus à contagione ſeditioſarum cohortium reliquam legionem, jubet Comitem Meganum legionis Ducem, fidum ſtrenuumque, cum hac parte quæ culpæ immiſta non erat, aſſumptis aliis militum manipulis, protinus itinera Bruxellas atque Antverpiam verſus, quaſi hoſtes inde timerentur, inſidere. Qua abeuntium ſeceſſione nudatas ſociorum ope cohortes omnis ſtatim exercitus infeſtis armis circumſiſtit. Ac primum arma deponere, dein ſeditionis auctores illico

1578.

NIVELLAM aggreditur Mansfeld.

Repellitur.

Cum Auſt. paciſcũtur Nivellenſes.

Seditio in caſtris Catholicis.

Auſtriacus ſeparat.

Auſt. ſeditionis poſcit

1578. lico tradere jubentur. Duodecim tradidere. Ex his militari ſortitione ſecernuntur octo: ex quibus eodem fortunæ arbitrio, quatuor neci adjudicantur, tot enim plecti Auſtriacus imperaverat, variarum tamen ambitu nationum pro ſingulis deprecantium, duobus è mortis confinio liberatis, ad duos denique ſupplicium ſortito contractum eſt. Sed horum altero, veteri ſane milite fidoque ad eum diem, dum ad necem cum ignaviſſimo compoſitus, cicatrices oſtendens, ac merita non falſo commemorans raperetur; exorta omnium commiſeratione, nobilibus aliquot Hiſpanis deprecatoribus condonato; una demum hoſtia ſcelus omnium expiavit, ſeditionemque compreſſit. Inde ad conditiones cum Nivellenſibus reditum eſt: quę facile firmatæ in hunc modum. Cives ſalvis omnibus in gratiam recepti; præſidiarii relictis (præter gladium) armis teliſque, atque omni impedimento, abire permiſſi. Ea porro arma, & ſuppellectilem dono dedit Auſtriacus Gallorum cohortibus, ſolaturus illorum jacturam in urbis aggreſſione factam: ſimulque urbis prædam, ad quam inhiaverant, utcumque compenſaturus. Exitio tamen multis hæc fuere dona, Namque Galli certatim in Magiſtratus curiam, ubi illa ſervabantur, irrumpentes, in iiſque diripendis, ſpreto Pręfectorum imperio, digladiantes, non pauci vulnerati ſunt. & decidente forte ſcintilla è ſcloperarii militis igniario funiculo in vaſculum ſulfurei pulveris, ſubitaque illa flamma ſuccenſis foculis ſcloporum, quos acervatim congeſtos, plerosq; inſertis pilis temperatos reliquerāt hoſtes; centū ferme ac viginti aut protinus interfecti, aut miſere debilitati, repentina domum ſtrage funeſtantes temeritatis ac præcipitis avaritię pœnas luerūt. Renovato plane infortunio, quod in ea-dem

Morti adjudicat ex eis aliquos ſorte arbitra.

Vnus deniq; plectitur.

11 Mart.

Nivellenſ. ſe dedunt.

Armis exuti dimittũtur præſid.

Arma donat Gallis militibus Auſtriac.

Sed ea exitio Gallis fuere.

Mar. Delr. l. 5. Turb. Belg. ducétos mortuibit.

dé Provincia, Gallis quoq; militibus acciderat, qui, dum eorum Duces de Cimaci deditione cum oppidanis agerent, in mœnia feſtinato ad prædam aggreſſu perrumpentes; in ipſo captam per arcem diſcurſu, tormentario pulvere ignem concipiente, prope ducenti ex prædabundis militibus conflagrarunt. At vero ad Nivellam cetera Gallorum legio, incertum qua potiſſimum de cauſa, miſſionem ab Auſtriaco flagitavit: ſive ſibi ipſis infenſi, quod re infeliciter geſta in urbis oppugnatione, commilitonum conſpectum ferre non poſſent, quaſi tacite exprobrantium: ſive ſpe fruſtrati deprædandæ civitatis, cujus cauſa aggreſſionem ante advẽtum exercitus ſoli feſtinaverant; ideoque Auſtriaco indignati, qui tranſactis propere cõditionibus, ad colligendam ſcil. clementię famam, urbi merito ſuo expugnandæ peperciſſet: ſive denique (uti potius crediderim) inducti ab Ordinum emiſſariis, qui venturo in eas Provincias adverſus Auſtriacum Alenzonio Duce Regis Galliarum fratre, facile Gallis eam militiam perſuaſerint. Certe horum pleroſque, duobus poſt menſibus, ex Gallia hoſtes rediiſſe, Hiſpani experti ſunt. Sed quę ea cumque fuerit cauſa, libenter abire illos Auſtriacus eſt paſſus: quibus etſi ſtrenuis militibus, diſciplinæ tamen ſub Hiſpano prę ſertim Duce intolerantibus, ægre moderabatur: cupidiſque ac magna poſcentibus, ipſe, ut fit, ad ſuſpiciones avertendas, plus interdum dabat, ne minus dare videretur. Sed horum ferme ſexcenti, qui non poſt multo hoſtes è Gallia rediere, non meliore utique ſucceſſu, quam conſilio uſi ſunt. Nam pagis aliquot in aditu Hannoniæ occupatis, dum hoſtium ſecuri epulis indulgent, aggreſſus inopinato Camillus à Monte, qui ad celeritatem trecentos equites, ſingulos poſt ſe-

1578.
Similitudo infortunii Ann. 1552. Pont. Heuterus l. 3. Thua. l. 10.
Galli miſſionem ab Auſtriaco petunt.
facile impetrant.
Redeunt Galli contra Auſtriacum.

1578. ſe ſclopetarium peditem vehentes adduxerat, illata prius cæde quam pugna, ex eis circiter ducentos interemit, reliqui vicinam in arcem Avenenſem ſtrenue dimicantes recepere ſeſe, ductore Pandulpho Cenamio Lucenſi. Ad quem miſſus à Camillo Laurentius Tuccius, ut pro veteri amicitia (contubernales enim in Gallia cum Sarra Martinengo & Sacromoro Birago militaverant) homini ſuaderet arcis deditionem; poſt breve colloquium non ſine jurgiis abruptum, hoſtilem in modum à Cenamio, quamquam ſaucio ac ſanguinem perpluente, ſed vitam prius dediturum quam arcem clamitante, rejectus eſt. Et quo iratior Camillus jam milites ad oppidi aggreſſionem educebat, cum arce novo Gallorum ſubſidio firmata, non auſus abſque muralibus tormentis oppugnationem, copias ſuas ad exercitum reduxit, eodem tẽpore per Hannoniam mira celeritate victorem.

Pars eorum improviſo trucidatur.

Pars arce ſe tuetur.

rejectis conditionibus ſeſe dedendi.

Etenim poſt Nivellam captam, dedidere ſe Regi intra quindecim dies Arces ejuſdem Provinciæ complures: Bincium Mariæ Hungariæ Reginæ olim deliciæ, Henrici II. Galliarum Regis odium expertæ. feruntque repertum inibi ſaxum, quod Henricus villæ ſuæ à Maria vaſtatæ ultor inciderat, in hæc verba; *Inſana Regina, Folembraum memoria repete*. Ad hæc Malbodium Sabi impoſitum: Reuxium, Bellomontium, Soigniacum, Barlamontium, aliaque oppida modica quidem illa, ſed explicandis per Hannoniam copiis opportuna: Cimacum Areſchoti Ducis Principatus, vi captum, arx in haſce conditiones dedita, Vt arcis Præfectus in equo cum gladio ac pugione, milites (ſexcenti numerabantur) eodem ornatu, ſed pedites, relictis ceteris armis ac ſupellectili, incolumes abirent. At vero ad Philippopolim, novam quidem

OPPIDA Auſtriacis dedita:
Ann. 1554.
Bincium,
Folembraũ.
Malbodiũ,
Reuxium,
Bellomont.
Soigniacũ,
Barlament.
Cimacum vi capitur,
15. April.
Arx deditur.

dem

dem Hannoniorum urbem, nec niſi tres ac 1578.
viginti annos natam, ſed ſitu operaque ad- Philippe-
verſus Gallorum incurſiones apprime vali- villa
dam; multo quam alibi operoſius ab uni- *Philippopo-*
verſo exercitu laboratum. Iacet planitie in *lis obſide-*
magna, humo paulum extante, Philippopo- *tur.*
lis, ambitu perexigua, ſed quinis porrecta *Situs ejus.*
propugnaculis, incincta mœnibus perquam altis, terraque ad eludendas pilarum emiſſiones late oppletis, ac prælarga circum foſſa communitis. Hæc æſtimanti Auſtriaco viſum eſt, omiſſa oppugnatione, hoſtem adoriri ligone muris admoto, nempe vetere ac fido expugnandis arcibus tormento: quo nec hodie, poſtquam in mutuam perniciem ingenioſi auximus ſupra omnem antiquitatem inſtrumenta mortis, certiorem mœnibus ruinam parare ſolent bellorum duces, minus plerumque formidandi à fulminantium tonitru machinarum, quam ab lento hoc ſurdoque foſſoris telo, invaluitque militare proverbium, LIGONEM palamque eſſe demum illa, quæ arcem extruant deſtruantque. Ergo poſt circumducta oppido caſtra, *Invaditur.*
vallumque non procul à foſſa promotum,
iubet Auſtriacus foſſores oblongis craſſiſ- Apud Cæſ.
que ſub tabulis in teſtudinis modum con- T.Liv. & a-
formatis, crudo corio contra ignes intectis lios ſæpe.
(vineas olim ac porticus appellabant) foſſam intrare, ac ligonibus dolabriſque murorum ima ſubruere. Quod dum illi militibus aſſociati ſtrenue moliuntur, procurrentibus ex urbe defenſoribus, ſimul, aliis ſaxa igneſque ex alto ſpargentibus, crebro nec ſine multo utrimque ſanguine dimicatum eſt: Auſtriaco nullam interea partem aut Ducis, aut militis omittente; adeo, ut in opere faciendo, cum *Auſtriaco*
gregariis quibuſque decertaret INSTANS pa- *Ducem ac*
riter & accinctus. Tandem obſeſſi nutanti- *militem*
bus non minus jam animis, quam mœnibus, *agente.*
par-

1578. partim inteſtina diſſenſione, cujus cauſa Florinæum urbis Præfectum Regi faventem vinculis adſtrinxerant, dein ſolverant; partim audita eorum fuga, quos in auxilium è Gallia evocabat Orangius; inito colloquio poſtularunt, ut urbe incolumi, tranſituris in Regis caſtra militibus ſtipendium trimeſtre ab Ordinibus debitum ſolveretur ab Auſtriaco: reliquis abire cum armis liceret, ad tympanorum ſonitum, ſub vexillis, ſolitaque cum pompa militum, defunctas nempe urbes efferentium. Poſtulatis admiſſis præſidiarii ferme quingenti militiam mutavere: abiere, cum una equitum turma, plane totidem: urbs, continuata Florinæo Præfectura, Philippo Regi reſtituta eſt.

Deditur. in has conditiones. 19. Maii.

DE

DE BELLO BELGICO

LIBER DECIMVS.

INTEREA Ioannes Auſtriacus, aucto ab hiſce diurnis nocturniſque laboribus, ſtomachi morbo, ac totius corporis languore, Namurcum curationis cauſa petiturus Alexandrum Farneſium bello impoſuit: habitoque prius militari conſilio de Limburgo, unde Lucemburgenſi Provinciæ timebatur, invadendo, expeditionem Alexandro commendavit. Suſcepit eam ille perlibenter, eo potiſſimum nomine, quod ſperaret, ſe cum Ioanne Caſimiro Septemviri Palatini fratre, qui ea parte ingreſſurus in Belgium cum exercitu ferebatur, acie dimicaturum: ad abolendam (ut ipſe cum primariis belli Ducibus communicavit) evulgatam aliquorum litteris opinionem, Regios milites hoſtium vitabundos experiri nolle Ordinum vires, ſed declinato congreſſu, huc atque illuc formidanda videlicet oppidulis ac pagis arma circumferre. Ergo Alexander præmiſſo Gabriele Nignio, ſtrenuo Hiſpanorum Tribuno, cum ſeptem ſclopetariorum ſignis: juſſoque Camillo Montio ſubſequi cum equitatu, ut Limburgi ſuburbia invadendi Nignio adeſſet à tergo; movit ipſe ſub mediam noctem, cum peditibus Hiſpanis atque VVallonibus: relicta Fronsbergii legione, quæ decem murales machinas tarde procedentes comitaretur. Et Nignius in fugam acto, qui primo occurrerat, armatorum ma-

1578.

LIMBVRGENSIS expeditio Alexandro committitur ab Auſtriaco ægrotãte.

Cur eam libenter ſuſcepit Alex.

Pars militum præmittitur.

7. Iun.

Expugnantur ſuburbia.

1578. manipulo, dein expugnatis non ſine aliqua ſuorum jactura ſuburbiis, magna pecoris & commeatus præda potitus eſt. Sed urbem ut obſidere tardum, ita oppugnare perquam difficile videbatur. Quippe in edita rupe

Limburgi ſitus.

Limburgum, prærupta circum valle, eoque ab omni fere parte, præterquam aſſurgente ad meridiem ſolo, inacceſſum erat. Accedebat externæ opis opportunitas ab amne

Vueſt.

Veſa urbem ſubluente. Nihil tamen in ſpeciem deterritus Alexander, æſtimato ſæpius loco, diſponendis tormentis ſeligit jugum collis, quem inter & urbem clementior vallis intererat.

Opera ad oppugnationem.

A jugo ad vallem jubet foſſores viam oblique aperire, atque à valle perducere ad urbis aſpectum: inde uſque ad propugnaculum præſtructum portæ urbis,

Rivellino.

obliquato rurſum acceſſu, promovere; foſſores item alios alia in parte, procurrentem

Aprocci.

ex arce turrim cuniculis petere. Plus utique terroris, quam diſcriminis utroque in opere parabatur, vix enim pedes duos egerebatur humus, cum ſaxa & cotes feſtinantibus obſtabant: crebris tamen virgultorum ac ramalium faſcibus, aggerum modo præmuniebatur via, contra pilarum jactus è mœnibus: inſtante operi Alexandro, modo foſſoribus, modo cuniculariis immiſto.

Littera Alex. ad Limburgenſes.

His addidit benigna ad deditionem invitamenta, miſſis per tubicinem litteris ad Limburgenſes, à minis abſtinens, ac propior admonenti, quaſi victoriæ ſecurus, ac de Regis urbe, Regiique ſubditis ferro perdendis tantummodo ſollicitus.

Illi reſponſum differunt.

Illi, acceptis ad portam à tubicine litteris, ac palam recitatis, redire illum jubent eadem hora poſtridie. redeunti reſpondent, ſe nihil certi ob civium militumq; diſcordias expediviſſe: rediret adhuc craſtina die, reſponſum ſine ulla cunctatione daturos.

indignante Alexandro

Alexander non ignarus, hujuſmodi ludificationibus

nibus

ibus moram trahi ab obſeſſis; reverti nun- 1578.
ium ultra vetuit: ratus infra dignitatem
Regii exercitus id eſſe, & imbecillitatis con-
eſſionem viſum iri. Quin intentiore cura, *Qui urget*
inc aggerem, inde cuniculos promoveri ad *opera,*
urbem inſtitit: opus naviter adurgente Co- C.Nicolaus
nite Cæſio, viro forti induſtrioque. Ipſe Cæſius.
nunito jugo vallorum ac faſcium lorica, ſta-
uendis in eo vimineis corbibus, terraque
ac ceſpite, quæ procul egerebantur, opplen-
lis: ac bombardis in hoſtium conſpectu aſ-
idue fulminantium comportandis, noctem
unam atque alteram inſumpſit, illam effuſa
præter modum à cœlo pluvia, hanc emiſſa ex
mœnibus pilarum tempeſtate pariter infe-
las. At oppugnatione ſub primam lucem, *& oppugna-*
novem prægrandibus tormentis, ab jugo in- *tione è colle*
cepta: ubi ſumma vi quati mœnia, eorumq; *aggreditur,*
partem intra quatuor horas procubuiſſe non
minorem triginta cubitis; ſimulque ducto *cum ſtrage*
per montis aſcenſum vallo (quod numquam *murorum.*
putaverant) tecta jam meare milites via, ag- *Oppugnato-*
greſſionemque ad portam adornare conſpi- *res ad portā*
ciunt Limburgenſes; miſſo propere ad Ale- *Limburgen-*
xandrum nuncio, enixe precantur, oppugna- *ſium nunci⁹*
tionem tantiſper inhibeat, horæque unius *ad Alex.*
ſpatium ab armis quietum extremæ conſul- *Alex. re-*
tationi donet. Alexander, etſi jucundiſſi- *ſponſum.*
mus ei nuncius fuit, quod non ignoraret, ur-
bem, niſi ipſa ſe dederet, ſero ſubigendam:
ne forte tamen facilitas annuentis, virium
diffidentiam indicaret aliquam, adſeverato
ad terrorem vultu, hominem objurgat, quod
jam ſatis itum foret reditumq;: nec eſſe mi-
litibus ſuis id emendum ab aliorum delibe- *Horarium*
ratione, quod mox ipſi armis facturi erant *ſpatium*
iuris ſui: tamen, ut minis clementiam admi- *concedit*
ſceret, nunciare Limburgenſibus jubet, Non *Limburgē-*
negari ab ſe horariam moram: quam tamen *ſibus ad con-*
in conſultando ſi protraherent, ei ſe finem, ma- *ſultandum.*
gno

1578. gno conſultantium malo, impoſiturum. Vix à verberatione ceſſatum, cum ſuper mœniū ruinis mulierum globus apparuit, parvulos ſuos geſtantium, manuſque ad minaces circa milites protendentium, ac de genu veniā pacemque comprecantium. Secuti eadem hora Legati Limburgenſes, quamvis reclamante arcis Præfecto; ſalvis civium ac militum vita fortuniſque, urbem atque arcem Parmenſi Principi tradidere. Milites omnes (circiter mille) novo adacti ſacramento tráſiere ad Regis caſtra; ſolus cum uxore Præfectus ſuorum ignaviam ſine fine deteſtans, Aquiſgranum dimiſſus eſt, Hiſpanorum turma præſidii cauſa comitante. Et vero Alexander ingreſſus dein urbem, contemplatuſque novas intus munitiones, denſiora receptacula, tumulos, veluti caſtella, ex herbido ceſpite ſudibuſque firmatos, ac reliqua ab ingenioſo loci machinatore fabrefacta: præter æneа tormenta majora quindecim, minora quamplurima, apparatumque belli atque annonæ haud exiguum; tunc æſtimata victoriæ magnitudine, egit ipſe, agique ab exercitu ſolenni pompa voluit, Deo Imperatori grates, cujus nempe beneficio prævalida urbe, quam ſine diuturno opere ſumptuque, ac multorum meliorumque (uti aſſolet) jactura militum expugnare non potuiſſet, tam facile incruenterque, ignara virium ſuarum potitus eſſet.

Eorum mulieres in mœnibus ſupplices.

16. Iun. *Vrbs deditur;*

quamvis munita, & par protrahendæ obſidioni.

Grates à victoribus Deo reddita.

EODEM die Alexander reliquis Provinciæ oppidis ſubigendis, Duces aliis alios deſtinavit. quibus intra paucos dies deditioni patuere omnia, præter Dalhemium vim expertum. Huc Camillum Montium ab Alexandro miſſum cum epiſtola, qua redire Dalhemienſes hortabatur ad obſequium Regis; Hollandi Geldriq; milites, qui non plures ducentis quinquaginta obtinebant arcé,

DALHEMIVM ad deditionem Alexander invitat. Rejicitur.

:mentis arcuerant, nulla ratione paſſi aut 1578.
.ri colloquium, aut epiſtolam oppido in-
ri. Recognita Farneſius, miratuſque tan-
m confidentiæ oppidulo eſſe, advocato ad
Henrico Viennio Ceuravii Domino, *Abi* *Arx oppugnatur.*
ılhemium inquit, *litterasq; meas in oppidum*
'mentis immitte. Ille ſex muralibus ma-
.inis eo celeriter avectis cum ſua Burgun- *Fruſtra.*
ɔrum legione, additis quatuor Germano-
m ſignis, oppidanos exterruit: obverſiſq;
arcem tormentis, quo confugerant mili-
s vitam potius deſerturi quam arcem, op- *Burgundi illam ſcandunt,*
ıgnationem acrem illam quidem, ſed irri-
ım cœpit: murorum quippe non minor
ıam hominum contumacia facile pilas elu-
ebat; donec Burgundi, recepto in ſe ſcan-
endæ arcis periculo, ſcalis ex duabus parti-
'us admotis, incredibili audacia, conſerta *& capiunt,*
er muros pugna, pulſi pellenteſque, decem
x ſuis deſideratis, vulneratis permultis, arce 20. Iun.
emum atque oppido potiti ſunt: tanta pro- *magna cum*
'ugnatorum ex quibus ne unus quidem ſu- *Dalhemenſium cade.*
'erfuit, atque oppidanorum ſtrage; ut nullo
liſcrimine ætatis aut ſexus, æque in omnes
ram effuderit, torrentis inſtar, diu coërcitus *Infelix*
ubmotuſq; miles. In quo illud accidit ſacri- *puella caſus*
egum æque ac Barbarum. Confugerat in té-
plum, cum cetero imbelli ſexu, puella ſexde-
decim circiter annorũ, Gubernatoris in pu-
gna interempti filia, inter exempla infelicis
formæ futura. In eam perelaganti ore orna-
tuque conſpicuam, militum par, Germanus
alter, alter Burgundus, conjectis oculis ſta-
tim involant. exortaque inter eos ob præ- *quam prædam par*
dam rixa, diſtrahebatur infelix, nequidquam
loci reverentiam objiciens, Deiq; Divorum- *militum*
que, quod unum ſupererat, opem inclamans. *invadit:*
Quin, ut erat digladiantibus implicita, ſive *& prærivalitate ba b.*
caſu, ſive ejus, qui cedere validiori cogeba-
tur, invidia, non leviter collo icta ad terram *accipit.*
ubertim

1578. ubertim cruore conſperſa proſternitur. Vltum ibat injuriam alter: cum acceſſu plurium illuc irrumpentium, ne forte erepta ſibi præda quiſquam alius potiretur, furore amens, puellæ fugam circumſpectanti, manuſque ad mitiores, ut videbantur, homines protendenti grave ſecundum aures vulnus infligit: ictumque repetiturus erat, ni ex cis, qui accurrerant, unus (is fuit eques Paulus Rinaldius ex Alexandri Principis contubernio) ſublata cum ferro voce, barbarum in tempore abſterruiſſet, utque Alexandro intimus habebatur, utrumq; auctoritate ac metu fugaſſet. Relatam inde puellam in paternas ædes curare quidem perquam humaniter Rinaldius, accito propere chirurgo, cœpit: ſed illa curationi jam impar, lecto vix impoſita expiravit: relicta ſane perquam fœda Catholico exercitui macula, nefariorum ſanguine utcumque delenda, niſi illi execratione omnium damnati, quæſitiq; ad necem, ſubita è caſtris fuga ſupplicium prævertiſſet. At Alexander viginti dierum ſpatio, totidem ferme ſuorum amiſſis, tantula jactura, totam Limburgenſem Provinciam Regi reſtituit. Grande utiq; Regiis tunc partib⁹ additamẽtum, non Provinciæ quidem magnitudine, quæ modica inter reliquas habetur, ſed opportunitate aditus intercludendi hoſtibus è Germania illac facilius ingreſſuris: præter privatum quoque commodum finitimis Dynaſtis, præſertim Epiſcopo Leodienſi, ac Iuliacenſi Duci procuratũ: cujus cauſa, uterqi Princeps decreta ſeorſim legatione gratulatus Alexandro felicem victoriarum curſum, egit pro ſe quiſque gratias, ob deletos aut remotos ex Limburgo præſertim ac Dieſtemio eos præſidiarios, quorum aſſiduis latrociniis urbes agroſq; ſuos intutos habere cogebantur. At vero Antverpiæ apud Ordines

Saucia ac ſemimortua eripitur ex eorum manibus.

Sed mox emoritur.

Ex Limburgenſi Provincia recuperata fructus,

& gratia Alexandro reddita à vicinis Dynaſtis;

& mæror fœderatorũ ob eamdem cauſam.

var. i

ırñ ſuper ea victoria motus extitere. Mœ- 1578.
ır initio, audita Limburgenſi expugnatio-
:: ingens dein lætitia, ſparſo per urbem *mox & læ-*
ımore; evulgato etiam libello, Limbur- *titia ob ru-*
nſem arcem, ſuccenſo nitrati pulveris re- *morem de*
ptaculo, funditus exciſam ac ſublime ex- *Alex. mor-*
llam: ſtragem HiſpanorumDucum editam *tuo, aliiſq.*
ne miſeram meritamq;: ParmenſemPrinci-
m, Mondragonium, Hiergium, reliquos
ibunos, militiæq; primarios incendio pa-
er hauſtos, ac ruina conſepultos: Ioannem
ſtriacum acturæ impatientia furere, ac
ceptui à Belgio cavere decreviſſe. Hæc in *Fictum ab*
rangii ſcilicet officina cudebantur; quo il- *Orangio.*
facilius animos multitudinis ex Auſtriaci
ctoriis abjectos, ficta hoſtium clade (quam-
u vera non poterat) ſuſtentaret: ſimulque
liquum pecuniæ, quam ab Archiduce du-
ım imperari curaverat; nunc per occaſio-
m feſtinandi exercitus in Auſtriacum ab
ucibus deſtitutum, expediret. Vſitato ni- *Cur hæc ſæ-*
irum hodieque nonnullorum artificio, qui *pe finguntur*
ntraria iis, quæ evenere, componunt; par-
m ut primo illo lætitiæ impetu, & quaſi
re defraudent adverſam factionem, cui
ıguidius dein gaudium futurum ſit, forſi-
ı & improſpero aliquo ſucceſſu (ut ſunt
mana) miſcendum; partim ut brevem il-
n temporis uſuram, qua ſuperiores ſe cre-
ſatis habent, rebus ſuis quæſtuoſa antici-
tione ordinandis accommodent; FVTV-
M ex mendacio dedecus præſenti utilitati *Quid veri*
ſthabentes. Verum illud Orangii aliorum- *habuit ille*
commentum non plane hauſtum ex vano *rumor.*
it. Nempe ut adulterina inſinceraque mo-
ta ſemper aliquid auri argentive admiſtū
bet; ita PLERVMQVE mendacium aliqua
rtione veri aſperſum eſt. Etenim ſecuta
m nocte, quo die capta eſt Limburgi arx,
mentario pulvere, qui uno ex propugna-

1578. culis aſſervabatur, incenſo, (forte, an dolo,
incompertum) disjectis propugnaculi late-
ribus, ſuperiorique parte in altum expulſa,
magnam ſane partem ædium arcis, relaben-
tia deinde ſaxa proſtravere: quatuor iiſque
gregariis militibus ruina incidente ſubito e-
Mira res. liſis, ſex ſeptemve ſauciatis. Inter hæc ali-
30. Iun. quid obvenit, quod miraculi habitum loco
ſcribit Alexander Farneſius ad Auſtriacam
parentem. Reliquerat Alexander arcis ur-
biſque præſidio Chriſtophorum Mondrago-
nium cum Hiſpanorum centuria: ipſe inje-
cta divinitus mente, ea nocte ad caſtra re-
dierat. Inflammatur interea pulvis, pars ar-
cis evibratur, ædes oppreſſæ corruunt, cubi-
culum Mondragonii, ſuperiorum ſtrage te-
ctorum incidente, ſuccumbit. Accurrunt
mane, ubi ſe à metu collegere, milites, fata
ſuorum inſpecturi, ſortemque Mondragonii
Ducis fortiſſimi optimique, cujus conclave
propugnaculo proximum noverant, lamen-
tantes. Mirum dictu aſpectuque: vident, a-
perto ab ruina laqueari, atque in diverſa col-
lapſo, excuſſis circa lateribus, quin pavimen-
to ipſo ac ſolo dejecto, tantum pavimenti
ſubſtitiſſe, quantum Mondragonii lectus, ac
prope lectum arca tegebat. læti, ſollicitique
vacuo quaſi pendentem aëre Ducem, incolu-
mem illæſumque deponunt: arcam (hæc po-
pulationum atque incendiorum injuriis ſub-
tracta fuerat in eum locum ab ipſo, credide-
rim, Mondragonio) multis Divum reliquiis,
ſacroque templi argento plenam conſpici-
unt: intelliguntque, inde videlicet innocen-
Mors C. tis extitiſſe ruinæ reverentiam, ac SACRA pie
Barlamon- ſervata cultores ſuos opportune ſervaſſe. At
tii & C. vero Namurci vita functis per eos dies Co-
Megani. miti Carolo Barlamontio, ac Lancelloto fi-
Philippe- lio Comiti Megano (contraxerat hic in Phi-
villa. lippopolis obſidione morbum, illi ſenectus
im-

npoſuerat ſupremam manum) Auſtriacus 1578.
ıgenti bonorũ luctu juſta perſolvit. Et ſane *Barlamontii encomium.*
Carolus, ſi quis in Belgio, Religionis ac Regis
artes domi æque ac belli ſtrenue cõſtanter-
que defendit ipſe, docuitque eaſdem artes li-
beros ſuos. Ex quibus Hiergium, militarium Ægidius.
tormentorum Magiſtrum, VVallonumque
Tribunum: Meganum, Tribunum Germa- Lancellotus
nicæ Legionis: Floionem, Hiergianæ legio- Florus.
nis Vicarium: Altapennium, equitum centu- Carolus.
riæ Ductorem vidit: primumq; ex his in Na-
murcenſis Provinciæ, & in Regii ærarii præ-
fecturis ſucceſſorem habuit.

HACTENVS Auſtriaco feliciter evenere *Proſpera*
propemodum omnia: perculſo inde non pa- *Auſtriaci*
rum Archiduce, Ordinibuſque jam palam in- *adverſarios*
cuſantibus Orangium quaſi alio intentum. *turbant.*
Sed ille ſuum fundabat imperium ad Bata-
vicum mare, unde in Brabantiam explicaret.
Cujus conſilii moram cum videret Amſtelo-
damum eſſe, urbem Hollandiæ opulentiſſi-
mam, Religioni ac Regi pariter addictam; to- *AMSTE-*
tus in eo erat, ut illam ſeu vi, ſeu dolo in po- *LODA-*
teſtatem aliquando redigeret. Et vis quidem *MVM ten-*
fruſtra fuerat. Nam & exeunte anno, urbe *tatur ab*
ad forum uſque ab Orangianis capta, cives *Orangio.*
armati Gheuſios victores expulerant, magna 1577.
hoſtium ſtrage, nec ſine illuſtri feminarum Novemb.
aliquot facinore, quæ privato conſilio præ- menſe.
grandem colubrinam editum in locum com- *reſiſtit.*
portantes, explodenteſq;, Gheuſiorum mul- Mar. Del.
tos diſcerpſerant: & novis dein copiis terra l. 4. Turb.
marique circumventi obſidionem diu ac Belg.
ſtrenue toleraverant; donec Orangio, quæ *cum pecu-*
ad Catholicam Religionem ſpectant, omnia *liari mulie-*
pollicenti, dedidere poſtremo ſeſe. Ille ta- *rum laude.*
men urbem cautione ſecuram validis præſi- Feb. menſe.
diis atque hæreſum adminiſtris (contra quã *Deditur,*
pacti erant) inductis, eorumque opera ever- *ac decipi-*
ſis ſacris, ejectis ſacerdotibus, atque adeo *tur.*

1578. hæreſi procurata (id quod Orangio ad continendas contra Hiſpanum civitates, omni præſidiario milite certius inſtrumentum erat) abunde firmavit; clademque apud Gemblacum ſuperiore menſe acceptam, Amſtelodamo potitus diuturniori profecto clade compenſavit. Inde accerſendis à Germania militibus intentus, Archiduci Ordinibuſque ſuaſerat, ut aliquot interea menſium inducias cum Ioanne Auſtriaco pangerent. Redierat enim ab Hiſpania Ioannes Sellius, Regis nomine curaturus omni ope concordiam; traditiſque ea ſuper re Auſtriaco litteris, Antverpiam contulerat ſe, atque Ordinum Procuratoribus aperuerat arcana quædam mandata Regis, ampliſſime pollicentis, ſatisfacturum ſe illorum votis: ac, modo veterem Religionem debitamque Principi obedientiam reſumerent, evocaturum ſe ex Belgio Ioannem Auſtriacum, ejuſque loco impoſiturum aut Alexandrum Farneſium Parmæ Principem, aut Archiducem Ferdinandum Cæſaris patruum, aut etiam Matthiam ipſum confirmaturum; aliis tamen ab ſe latis, uti à Principe, conditionibus. Sed occluſerat jam Procerum aures ad concordiæ voces tum guſtata ſemel imperandi poteſtas, tum perſuaſio multorum, nihil pacati ſperandum eſſe ab offenſo Hiſpano. Inſtabatque rerum arbiter Orangius, Regis promiſſa cavillando, Hiſpanorum tyrannidem, Belgarum patientiam, exorientem libertatem extollendo: conficiebatque, Sellio reſpondendum, Vſuros ſe liberalitate Principis, petere proinde, ad conſulendas ea ſuper electione Provincias, armorum interea ceſſationem. Procuratorum reſponſum antequam cum Auſtriaco Sellius communicaret, detexit Alexandro Regis animum ad Belgii Præfecturam illum deſignantis: acturuſque cum Auſtriaco

Inducias ſuadet Orangius.

10. Martii. *Sellius Regis nomine cũ Deputatis agit de concordia.*

fruſtra.

Orangio tantum inducias admittente.

riaco de requiete ab armis aliqua, impenſe 1578.
rogavit, ut ipſe pro ſua apud Avunculum gratia, conſilium Regis concordiam peroptantis adjuvaret. Sed Alexander negavit in eo operam ſuam, teſtatus hujuſmodi inducias è re aut Religionis, aut Regis, eo tempore nequaquā eſſe. Quin etiam ad Octavium parētem ſcribens, oſtendit neq; Præfecturam Belgii gratam ſibi futuram, ſi ejuſmodi concordiæ ratio, qualis cum Auſtriaco inſtituta fuerat, iniretur: cauſamque ſubjiciens; *Id enim* (inquit) *eſſet, in horum hominum manus tamquam in vincula conjici me, vitamque mihi præſcribi obnoxiam, deſidem, ingloriam, genio certe meo infeliciſſimam: quippe qui ad immortalitatem nominis, armorum gloria comparandam me trahi natura vi ſentiam, in eorumq; tractatione perficiendum me ſupra communem modum, divina ope confidam. Id autem liberius præ me fero, quod Regis intereſſe credā, quas ille partes cuiq; ſuorum attemperate committat.* Neq; alia fuit Ioannis Auſtriaci ſententia de induciis: quas cum poſtea Cæſaris quoque, aliorumque Principum Legati poſtularent, Ordinum nomine; tanto impenſius negavit Auſtriacus, conjecta ex inſolito conatu neceſſitate poſtulantium.

Non probat illas Alexander.

25. Mart. *Ejus epiſtola ad Octavium Parma Ducem.*

Neque Auſtriacus illas probat.

Et auxit ſpem opportunus in caſtra complurium acceſſus. Eodem enim tempore, præter omnium opinionem, convenere ab Hiſpania Petrus Toletanus Garſiæ Proregis Siciliæ filius: & Lopius Figueroa Hiſpanicæ legionis Tribunus, quam ipſe legionem ex veteranis Italiæ præſidiariis ſecum trahebat: & Alphonſus Leva Sanctii filius Navarræi Proregis, ſelecta cum centuria nobilium Hiſpanorum, in qua fratre ipſe Alphonſi Sanctius Leva Subcenturionem, Didacus Hurtadus Mendozius, ejuſdem Alphonſi avunculus, Signiferum agebant. Nec multo ante re-

NOVI ab Hiſp. Proceres; Petr. Toletanus, Lopius Figueroa, Alphonſus Leva.

1578. dierat Gabriel Serbellonius, ex Tunetana captivitate in libertatem aſſertus à Gregorio XIII. commutatione captivorum, qui navalis victoriæ reliqui Adriana molæ attinebantur: charum in primis Auſtriaco ac partibus caput, exactæque non magis ætatis, quã diſciplinæ militaris exemplum; præſertim quod legionem ducebat duorum millium Italorum, in Mediolanenſi præfectura, Auſtriaci juſſu, contractam. Sed nihil æque cõfirmavit exercitum, ac Billii reditus ab Hiſpania, quo illum per occaſionem Gemblacenſis victoriæ Auſtriacus allegaverat, nova ab Rege ſubſidia petiturus. Et retulit ille quidem: nam Ioanni Auſtriaco trecenta nummum aureorum millia in ſingulos menſes Rex attribuit, quibus triginta millia peditũ, ſex equitũ alerentur; teſtatus hanc eſſe ſummam, quam in Belgicæ militiæ uſus conferre poſſet ac vellet, præciſa omni ſpe majoris auxilii. Parmenſi Principi obtulit iterum, juſſitque accipere annuũ cenſum duodecim millium aureorum, ac pro ejus contubernalibus, ſtipatoribuſque militibus, duorum millium: pecunia ab eo die, quo Belgium Alexander attigerat, numeranda. Octaviũ Gonzagam Magiſtrum Equitum confirmavit, ſtipendio ſingulorum menſium, quingentis aureis donatum. Chriſtophoro Mondragonio, & Franciſco Verdugo, Hiſpanis Tribunis, illi aureos octingentos, huic quingentos, & Antonio Oliveræ ſupremo equitum Commiſſario trecentos conſtituit in annos ſingulos. Præterea Comiti Carolo Mansfeldio ſexdecim aureorum millia largitus eſt, aliaq; in alios donativa diſtribuit. Quin eiſdẽ diebus ad Auſtriacum perfertur, in Italia, juſſu Regis, novũ pro Belgio militem conſcribi nominatis ab Inſubriæ Præfecto Tribunis Alphonſo Comite Sommaiæ, Mediolanenſi; Vincentio

Gabr. Serbellonius.

22. Iun. Nova ab Rege pecunia ſubſidia miſſa ad Ioannem Auſtriacũ,

ad Alexan. Farneſium.

ad Oct. Gonzagam,

ad Mondragonium, & Verdugum, ad Ant. Oliveram. & ad Car. Mansfeldiũ Alius deleIn Ita-

o Carafa Hungariæ, Priore, Neapolitano; 1578.
yrrho Malvetio, Bononienſi, ac Stephano *ſub hiſce*
Mutino, Romano; nobilibus juxta militari- *Tribunis,*
uſque viris. Id tamen pupugit Auſtriaci a- *Ægre illū*
nimum, indigne ferentis, exercitus ſui duces *fert Auſt.*
rbitrio Regiorum Miniſtrorum legi. Itaque
roperatis litteris, poſt actas Regi gratias ob
ecuniam militeſque in Belgium miſſos, do-
et haud opus ſibi aliis ab Italia copiis, quip-
e tradito ante negotio Comitibus Altemp-
io ac Polvillerio, veteranis fidiſque Tribu-
is, cohortes aliquot è proxima Germania
leportandi, partemque earum adveniſſe: ſti-
pendium autem ſibi definitum ægre copiis
am conſcriptis, nedum conſcribendis ſuf-
fecturum. Sic ille Italici auxilii delectum in- *& inter-*
terturbavit: famam tamen novarum ab Ita- *turbat.*
lia legionum, in Belgico exercitu jam præce-
ptam, abunde aluit, quo metum hoſtibus,
animum ſuis adjiceret. Et ſane Regiis haud *Hoſtium*
minori opus erat alacritate ad ea quæ para- *tres exerci-*
bantur. Nam ex Germania collectum jam *tus:*
exercitum, Ordinum nomine, tranſiiſſe Mo- 10. Iul.
ſam, atque apud Noviomagum conſediſſe: & *Fœderato-*
Galli Regis fratrem Alenzonium Ducem (de *rum,*
quo multa in loco memorabimus) cum Gal- Nimega.
lico exercitu Montes, præcipuam Hannoniæ *Alenzonii*
urbem, adventare: & Ioannem Caſimirum *Ducis,*
magnas trahentem copias Noviomagum 19. Iul.
verſus, per Geldriam iter inſtituiſſe, certi *& Caſimiri*
undique nuncii detulerant ad Auſtriacum: *Bavari.*
qui rogatis Ducum ſententiis, partem ho- 17. Iul.
ſtium invadere, atque ad pugnam elicere
quamprimum ſtatuit. Sed aut hujus cuncta-
tione, aut hoſtium celeritate factum, ut prius
fœderatorum copiæ cum auxiliaribus Ger-
manis prope Lyram Mechliniamque conve-
nerint, quam Auſtriacus revocatos è præſi-
diis milites ad ſigna cogeret, luſtraretque.
Tamen congrediendi cum hoſte opportuni-

1578. tas, non voluntas Auſtriacum deſeruit: præſertim cum habito rurſum belli ſenatu, pronos videret in eamdem pugnam reliquos Duces, præter Alexandrum Principem, nec ſine omnium admiratione diſſentientem. Quod Alexander animadvertens, ſententiæ ſuæ rationem attulit in hunc modum, uti ipſe iiſdem plane perſcriptam verbis ad Samaniegum miſit in Hiſpaniam: *Video, belli Proceres, admirationi fuiſſe vobis diſſenſionem meam, quippe hominis, quem confidentiæ interdum multi, timoris quidem certe nemo adhuc arguerit. Quo æquius eſt æſtimare vos, magnis utique me cauſis adductum, ab hoc prælio præter ſolitum abhorrere. Eas ego cauſas, quamvis agendo quam diſceptando promptior, in præſentia paucis expediam. Hoſtem invadimus numero validum, ſitu ac ſubſidiorum opportunitate tutum, munitione vallatum, ſilvis adjacentibus interſeptum. Si, ubi in conſpectu venerimus, ille noſtri ſecurus, atque adeo contemptor, aggeribus ſeſe caſtriſque contineat, qua eum vi ad pugnam, qua extrahemus arte? Quod ſi oſtentato tantum exercitu, atque ante hoſtis oculos transducto recedamus; quid profuerit, illuc tanto incommodo contendiſſe, atque urbes præſidiis nudatas, eoque invalidas, Gallorum aggreſsionibus objectaſſe? At illos pugnæ detrectatio minores oſtendet. Et cur non potius irritus noſtrorum conatus diſceſſuſque, inexpugnabiles prædicabit? Addo,* NVMQVAM *ſine aliquo diſcrimine revocari exercitum, ac receptui ſignum dari, quamvis id ſcite & militariter peragatur. Sed deſcendat hoſtis, uti optamus, ultro ad pugnam: aut à noſtrorum virtute in caſtris ipſis invadatur. Numquid illico nobis victoriam pollicebimur? Profecto ſapientis eſt Ducis, non ſua tantum vota vireſque, ſed & hoſtis expendere: ſecumque ſedulo, & quaſi ſubductis rationibus reputare, quem ſibi,*

Bellicum conſilium de invadendo hoſte.

Oct. Gonz. Mansfeld. Hiergius. Olivera, Montinius, ac Mondr. 18. Auguſt.

Diſſuadet Alexand.

uem hoſti fructum afferre poſsit ſecunda aut mproſpera belli ſors. Equidem ſic arbitror, on eandem hoc tempore noſtram & illorum ſe conditionem. In Regio exercitu, quem hic ıb ſignis habemus, vis noſtra ſita eſt omnis: eo roſligato, quod Deus omen in hoſtes vertat, uonam milite contra victorum arma defenſamus hoc reliquum Belgii? Illis vero non tanumdem jactura timendum eſt ab adverſa puıa fortuna: cum exuti illo, in quem nunc vaimus, exercitu, redintegrare continuo bellum ueant, hinc Alenzonii copiis, inde Caſimiri gionibus, & Germanicis, quæ in dies accreunt, auxiliis. Sed fac (quod à Dei bonitate, oſtrorumque fortitudine ſperandum eſt) Catholicum exercitum, ut cauſa, ita certamine ſuperaturum. quanto noſtrorum ſanguine, uanta meliorum jactura neceſſe eſt conſtare obis victoriam pugnat . ris ante ipſorum cutra cum recentibus inde copiis integriſque. Quod ſi nos debilitatis in hunc modum viribus victores, Gallus in occaſionem intentus aggreiatur; quam vereor, ne victoriam hanc noſtram longe majus excipiat infortunium: ac ıralii fama penes quidem nos, fructus autem enes alios manſurus ſit: atque, ut verbo comlectar uno, ne pugna victores, bello vincamur. Quamobrem cum in hac, quam ſponte ſuſcipimus, expeditione, par prope diſcrimen nobis ſeu victis, ſeu victoribus timeri merito poſsit; cenſeo ab hujuſmodi aggreſsione temperandum, atque hoſce ſpiritus, magnos potius quam utiles, in præſentia contrahendos. Hæc Alexandri oratio vera magis, quam magnifica Ioanni Auſtriaco viſa: ideoque illam, præter Gabrielem Serbellonium, quem tamen & parentis appellatione colere, & conſilium ejus præ aliis habere conſueverat Auſtriacus, ex omni illo Procerum cœtu ſecutus eſt nemo, prætpotuitque Ducis propoſitum invadendi

1578.

Serbellonius ſententiam Alexand. ſequitur.

1578.

Reliqui omnes cum Auſt. ſentiunt invadendum hoſtem.

Pet. Ern. C. Mansfeld. Oct, Gonzaga,

præſertim audita inimicitia Campinii cum Orangio.

& Heſii & Glimæi cũ eodem.

Mar. Delr. l.4. Turb. Belg.

Ordinum caſtra, antequam novis copiis augerentur. Quippe ad Regii exercitus pertinere famam Mansfeldius caſtrorum Præfectus exiſtimabat, ſi intra ipſa latibula ſcrutarentur hoſtem, loco magis atque armis, quàm animis communitum. Addebat equitum Magiſter Octavius, obſequendum alacritati militum, priuſquam mora langueſceret; ſequendum victoriæ omen, illo pugnandi ardore, conſenſuque monſtratum. Et erat cur eo potiſſimum tempore proſpera omnia ſperarent ab hoſtium diſcordia. Nam Federicus Perenottus Campinii Dominus, Orangii juſſu, Gandavi in carcerem tractus erat, ejuſque domus Bruxellis direpta: quod rediturus in Regis gratiam diceretur, quaſi à Granvellano Cardinali fratre ſollicitatus: ac ſimul offenſus Orangio, à quo contemni ſe præ Aldegundio querebatur. Idem in Gulielmum Heſium, idem in Glimæum ab Orangio, ſed fruſtra, tentatum. Dicebanturque hi audita Orangii cæde (cujus rumorem ſpargi ipſe per ſatellites ſuos, malo ſcilicet omine, curaverat, exploraturus aliquorum fidem) non dubia lætitiæ ſigna prætuliſſe. Itaque exemplo Gemblacenſis pugnæ in conſimili partium diſcordia ſuſceptæ, aggrediendum eſſe quamprimum deſtitutum hiſce Ducibus, ſciſſumque exercitum: expectandumque à Dei clementia parem exitum conficiebat Auſtriacus.

Pugnam decernit Auſtriac.

Situs hoſtilium caſtrorũ à Regiis exploratus.

Ergo decreta jam pugna, Mutius Paganus, & Amator Abadienſis, equitum ductores, exploratum miſſi hoſtium caſtra, locumque certamini opportunum, referunt, Ordinum copias haud procul Mechlinia caſtra poſuiſſe: eorum terga, Rimenanta pago; latera ſiniſtrum dextrumque ſilva & ſaltibus; frontem præſtructo inter utrumque latus aggere defendi; ante aggerem patere ampliſſime campum, eliciendo

ad

1578.

ad pugnam hoſti accommodatum. ceterum aggrediendo pago aditum apparere nullum, niſi viam prope ſiniſtrum nemus, ſex ſeptemve hominum capacem: Rebus ita exploratis, Auſtriacus, remiſſis aliquot militum manipulis ad præſidia in limite adverſum Gallos, Tillemonte ſigna convellit: ac traducto per Areſchoti pontem exercitu, ſecundis caſtris in hoſtium conſpectum venit: agnitaque planitie, quam retulerant exploratores, aciem illico inſtruit, duodecim millibus peditum, quinque equitum conſtantem. Tunc Alexander ordinanti exercitum Auſtriaco enixe inſtitit, popoſcitque locum in acie, ſi collatis eo die ſignis decerneretur, ante militum Tribunos, in fronte agminis Hiſpanorum peditum, à quibus prælium inceptandum erat; oſtenſurus, opinor, ſibi tantumdem animi eſſe ad eam expeditionem promovendam, quantum conſilii antea fuerat ad improbandam. Miratuſque Auſtriacus pugnacem uſq; adeo virum, ſuique ſemper impavidum, tergiverſatus initio, ad extremum annuit: quod plurimum referre intelligeret, cujus ductu pugnam auſpicaretur illud agmen, ex quo victorię omen capiendum eſſet. Dum tamen prælium ab acie non committeretur, equitare apud ſe, ſibique adeſſe voluit. Ipſe interea paratas certamini copias in campi aditu explicat, ac ſolito tympanorum tubarumque cantu hoſti bellum indicit. Expectatoq; trium horarum ſpatio, cum ille ſe caſtris, nullo invitamento laceſſitus, contineret; advocato ad ſe Alphonſo Leva, qui pedites ſclopetarios expediti extra ordinem agminis ducebat: *Age*, inquit, *Alphonſe, in anguſtum illum, quem vides, tramitem, inter ſilvam & aggerem, cohortes tuas dirige, quaſi per hoſtis contemptum intraturus pagum. Occurret haud dubie hoſtis: tu occur-*

Thienenſ.

Movet illuc Auſtriacus.

Aciem inſtituit.

Quanta ea.

Frontem ſibi depoſcit Alexander.

Ad pugnã provocat Auſtriacus hoſtem, non reſpondentem.

Mittit qui laceſſat, & extrahat.

Squadron volante.

1578. *rentem, ſenſim recedendum, in campum extrahe.* Simul Marchioni à Monte imperat, cum tribus equitum loricatorum ac lanceariorum ſignis, eodem incumbat, ac Levæ cohortes à tergo fulciat. Moderabatur, Archiducis Ordinumque nomine, univerſo exercitui Maximilianus Henninius Boſſuvii Comes, vetus cautuſque miles. Hic quoniam decreverat Auſtriaci conatus aut ſpectando eludere, aut aſtu intercipere; jubet Ioannem Noricium Anglorum Tribunum, qui aditum illum tuebatur, obviam hoſti procedere: ita tamen, ut non inde longius abripi ſe pugnādo pateretur. Ergò inter Hiſpanos Angloſque prælium initur, perleve quidem initio; nam neque Levæ, neque accurrenti Noricio ultra progredi conſilium erat, donec ad Anglorum auxilium, quoniam hi plures cadebant, inferenti ſe Egmontio Comiti cum delectis equitum turmis, illico ſuum Montius equitatum oppoſuit. Quin & adverſus Robertum Stuartum cum aliquot Scotorum peditum manipulis accedentem, Auſtriacus Ferdinandum Toletanum cum reliquo expedito agmine, cujus ductor erat, immittit: additque, qui pone ſequeretur, Camillum à Monte cum duobus equitum ſignis. ipſe aciem, uti erat inſtructa, propius admovet, ſpe conferendi ſigna cum laceſſito jam hoſte. Simul Alexander Farneſius equo deſiliēs, quem depopoſcerat inter Hiſpanos pedites locum adivit, atque anteſignanis immiſtus, primo in ordine, miles haſtatus apparuit. Iamque à præmiſſis utrimque copiis non velitantium more, ſed quaſi de ſumma rei, ſummis pariter animis agebatur. Cum Leva, ſclopetariis ſuis inter arbuſta feliciter colliÂneantibus, ſiniſtro nemore potitur, aditumque raro jam defenſore ingreſſus Toletanus, uterque magno impetu, equitatu adnitente,

Ioan. Bapt. à Monte.

Dux Fœderatorum.

ſimili arte Regios eludere conatur.

Prælium initio leve: creſcit magis.

ac magis.

Alexander locum inter primos adit.

Regii propellunt hoſtem.

Irrumpunt ... rem.

gerem irrumpunt, hoſtemque modo re- 1578.
dentem, modo relato pede pugnam inſtau-
ntem, ad extremum quanta vi poſſunt, in *& in pagũ.*
agum uſq; compellunt. Neque ibi conſtitu-
irus videbatur à fuga, ſed, quod caſas, unde
bibat, incenderet, haud dubie relicturus ca-
ra pagumque credebatur. Tum vero Tole- *Subſidia*
anus ac Montius, miſſo Comite Cæſio, Au- *petunt ab*
triacum admonent, feſtinaret cohortes im- *Auſtriaco*
nittere, victoriam in manu eſſe. Sed Alexan- *ad inſequẽ-*
ler, quoniam obſervaverat, hoſtem nimis *dum hoſtem*
quam facile caſtra deſeruiſſe, fugamque com- C. Nicol.
poſite & quaſi ex meditato captaſſe; ſuſpica- Cæſar.
ri cœpit, non neceſſitatem illam, ſed dolum *Dubitat*
eſſe. Itaque propere Auſtriacum convenit: *Alexan. de*
atque dubitantem reperit de ſubmittendo *fugientium*
milite, ſuſpicionem auget: exponit, Sibi cer- *dolo.*
tum videri, ea caſtra, quæ tam expedite ho-
ſtis reliquiſſet, nec ullis, uti fit, tormentis
campeſtribus ante firmaſſet; callide ab eo in
ſpeciem delecta, ad Regium exercitum inani
ſpe victoriæ captandum, atque in inſidias,
fugæ ſimulatione, deducendum. quare opti-
mum factu, ſi anteaquam explorate locus æ- *Et auctor eſt*
ſtimetur, milites ab hoſte inſequendo ſiſtan- *Auſtriaco,*
tur. Et ibat Cæſius, ab Auſtriaco, qui ſuſpi- *ut ſiſtat*
cionem hauſerat, imperaturus militibus mo- *ſuos.*
ram. Sed jam illi pagum prætervecti, ho- *Sed illi an-*
ſtemque effuſe fugientem inſectantes, cam- *te vera ho-*
pum Mechliniam verſus intraverant, hinc *ſtium caſtra*
Demera fluvio, denſa inde ſilva circumſe- *pervenerãt.*
ptum; tantoque pugnandi ardore fereban-
tur, ut aſpectum præripiente pulveris nu-
be, ante intellectam fraudem, procurriſſe ſe
ad vera hoſtium caſtra conſpexerint. Erant
illa in tumulo ſita inter amnem & ſilvam, *Caſtrorum*
vallo circumducto, tormentiſque in fronte *ſitus.*
diſpoſitis valide munita. Ibi ſuam armorum
ſedem hoſtes fixerant, non pauciores duo- *Et numerus*
decim peditum millibus, ſeptem equitum, in *hoſtium.*
agmi-

1578. agmina Mechliniam uſque diſtributi. Nec ideo ceſſere animis Regii: ſed curſum inhibentes (namque Noricius milite auctus è vicinis caſtris provolante, ſuos à fuga revocaverat,) agmen utcumque componunt, raptim inſtruunt aciem, pugnam novo ardore capeſſunt. Erant hi pedites quinquies mille, ſclopetarii omnes, ac fere Hiſpani: equites ex Italis Hiſpaniſque ac Belgis circiter ſexcenti, lanceis aut ſclopis armati: hoſtes peditatu pares videbantur, equitatu ſuperabant. Sed utraque acies majoribus, quam pro numero, viribus dimicabat: & animi ſupra vires erant. Illos fraudis ſucceſſus, & caſtrorum vicinitas, hos ex ludificatione dedecus, & quædam quaſi deſperatio projectiores ad pugnam animoſioreſque committebat. Spectaculo fuere manipuli Scotorum, qui ſive oſtentatione audaciæ, ſive potius æſtus intolerantia, quem & curſus, & dies cœlo ardente flagrantiſſimus intendebat; rejectis veſtibus, ſolo induſio contenti, aliqui hoc etiam exuto, atque ad femora contorto, nudi inter armatos volitabant. nec erant inde plerique eorum minus tuti, quam ceteri armis tecti, atque ideo graves: quos & declinandis telis impromptos, & à caſu tardiores, & in receptu poſtremos, ſæpe hoſtis aut ictu cæderet, aut æquo proculcaret, aut manu caperet. Sed male Regios habebant hoſtium tormenta è ſtationibus crebro tutoque fulminantia: à quorum pernicie cum tueri ſe nuſquam poſſent, quod nulla fere pars campi extra ictum foret, una ſalus videbatur, ſi in caſtra extremo conatu contenderent. Sed & illa contra vim munita, & ipſi vix ſuſtinendo, nedum aggrediendo pares erant. Retulerat Cæſius ad Auſtriacum ſuorum ſtatum, atque oraverat, ut quando illi ne retrahere pedem ſine certa ab [illegible]

Pugna redintegratur.

Quanta utraque pugnantium acies.

Fœderati

Regii.

Nudi pugnant Scotorũ multi.

1. Auguſt.

Regii laborant tormentis expoſiti.

Mittunt ad Auſtriacũ auxilio.

cuturis

cuturis clade, nec ſuſtinere campeſtrium machinarum impetum diu poſſent; feſtinaret ipſe auxilia, cum iis haud dubia ſpe ſtationes hoſtium invaſuros. Auſtriacus dolore atque ira correptus, quamquam abrupte negavit, vel unum militem ſe miſſurum ad illos, qui longius, quam imperatum fuerat, provecti, in eas ſeſe plagas & nexus induerant; curſim tamen audire ſententias libuit Alexandri Principis, Octavii Gonzagæ & Comitis Mansfeldii. Qui cum una ſentirent omnes, tutum quidem non eſſe, alios ſubmittere, ſocios periculi magis quam auxilii futuros: haud tamen deſerendos videri tales viros, tanta cum militum exiſtimationiſque jactura: ſed inſpecto propius loco, conſilium in re præſenti capiendum. Id curæ Alexandro datum: qui eo celeriter invectus, pugnantium diſcrimen campique receſſus omnes oculis contemplatus, animadvertit, in planitiei flexu, inter ſepimenta hortoſque conſitos, patere aditum, qua poſſe pedites extrahi non deſperaret. Conſilium cum Auſtriaco & Gonzaga communicat, anceps quidem illud, &, uti non negavit, prope temerarium: addidit tamen, in præcipiti malo temeraria interdum remedia non imperite à medicis adhiberi. Laudato conſilio, ipſe revocandi milites negotium, aliis facile concedentibus, in ſe recepit, confecitque in hunc modum: Capita ſæpium ſclopetariis attribuit, juſſis inſequentem hoſtem ſubita glandium procella inde remorari: ſimul Gonzagam admonuit, collectis equitibus animatiſque terga recedentium tegeret, atque acriori pugna, tum recepto inter ſepes peditatu, ipſe cum equitibus, via qua intraverant intra pagum & ſilvam, anguſta quidem illa, ſed expedita, & equitibus apta, rediret ad ſuos. Nec minore interim cura exercitum cir-

1578. qui primum iratus negat Mox deliberat, & inſpiciendum locum decernit. Inſpicit Alexander: & modum revocandi ſuos excogitat; & exequitur.

1578. circumvectus Ioannes Auſtriacus, Tribunos ac Centuriones hortabatur, continerent loco militem redeunteſque à certamine ſocios ſervatis ordinibus reciperent: ne, quod hoſtibus exitio fuit in Gemblacenſi pugna, dum illorum equitatus actus in fugam, peditatum omnem interturbavit, afflixitque; idem Regio exercitui forte contingeret, ſi ex acceſſu commilitonum, diſtractis agminibus perculſum, ſuperveniens hoſtis ex aliena trepidatione ferox invaderet. Rebus ita diſpoſitis, Alexander, antequam pugnantes revocaret, juſſit pedites partim veluti cedentes, partim evolvendo militariter orbem quaſi redituros in prælium, ad partem campi Alphonſo Levæ commonſtratam paulatim flectere: tum receptui clam ſignum dedit: Gonzaga equites adverſus hoſtem inſtaurata pugna continuit, quibus Auſtriacus recentes alios in loco ſubjecit: Toletanus in ſepimenta ſclopetarios immiſit: Levæ milites retulere pedem, eo ſucceſſu, ut initio quidem hoſtium oculos celeritate prætervertérint. Ac detecto peditum receſſu, tum vero atrox, ſi unquam alias, prælium fuit: & quid virtus, quidve neceſſitas poſſet, apparuit. Regii & pauci admodum erant (pleriſque peditum in tuto collocatis,) & converſis in eos ex aggere tormentis, eminus ſimul & cominus petebantur. Tamen fortitudine æquiore quam loco, ſeptingenti dumtaxat equites, ductoribus Ioan. Baptiſta, & Camillo, Montiis fratribus, non ſuſtinuere modo multorum millium in eos incumbentium vires, ſed repulere interdum, ſtabilique uſque adeo gradu contulere manus, ut Noricium Tribunum, eo die omnium pugnaciſſimum, tribus ſuffoſſis equis certare peditem coëgerint, & ceteras cohortes ſui ſollicitas ancipiti tamdiu Marte fatigaverint,

Auſtriacus aciem ad ſervandum ordinem hortatur.

ex Alex, conſilio pedites pugnando recedant.

& equites perſtant in pugna,

qua acerrima, peditibus jam digreſſu.

Mira virtus Regii equitatus.

I. Noricius Anglorum Trib.

int, quoad pedites omnes, poſtremo ſe re- 1578.
iquos, ante hoſtium munitiones, periculo *Et inprimis*
ubduxere. Quos inter equites, haud dubie *turma Ca-*
rimam illa meruit laudem, quæ campo ex- *milli à*
rema perſ..irit Camilli turma, à Perotto Cen- *Monte.*
urione ducta, ex lectiſſimis viris Annibale *Præcipuorũ*
onzaga Flaminio Delphino, Ioanne Man- *in ea equi-*
iquio, Lepido de Romanis, Laurentio Tuc- *tum nomi-*
io, Nicolao Cæſio, aliiſque hic militibus, *na.*
libi ducibus. Quorum profecto omnium
iemoriam exempli intererat ad poſteros
ominatim extendi, ſi mihi æque promptum
iiſſet, eorum ſcire nomina, ac admirari vir-
item. Hi, ne qua hoſtis irrumperet, den- *Summa ea-*
itis equis, tamquam vallum oppoſitis, ad- *rum conſpi-*
erſus ingruentium vim telorum tormen- *ratio.*
)rumque, texere ſocias turmas, ea conſtan-
a contemptuque mortis, ut cadente ſuo- *& fortitu-*
im aliquo, ceu disjectam valli partem, alio *do par.*
atim, qui pone adſtabat, ſuccedente refi-
erent. id, quod Lepido contigit, pila tra-
ctoextinctoque, ac Delphino, dum huic
uxilio accurrit, ab hoſtibus capto: nec ta-
ien Cæſio, ne in Delphini locum ſucccede-
t, cujuſquam morte aut captivitate de-
rrito; donec ipſi, ſervato demum equita-
i, noviſſimi exceſſere campo: meritoque
eluti peracta Martis fabula actores optimi
tulere plauſum. Sic prælium, revocatis à
oſſuvio Duce militibus ſuis vano inſidia-
im metu, finivit: majori utrque ſuſceptum
paratu, quam partium clade geſtum; quip- *Quanta u-*
vix quadringentis utrimque deſideratis, *trimque*
quata propemodum jactura; niſi quod ex *clades.*
egiis plures ſauciati captique, ex aliis ceci-
ere aliquanto plures. Meruitq; eo die con- *Nota utri-*
ariam plane notam utriuſque exercitus *uſq; Ducu.*
nperator. ſiquidem Auſtriacus capeſſendi
elli temeritatem, adminiſtrandi cautione
demit: Boſſuvius initia caute providit,,

ſed.

1578. ſed omiſſa opportunitate omnibus copiis inſequendi hoſtem, victoriæ extrema corrupit. Quo majori acceſſione prudentiæ fortitudiniſque, celebris fuit per omnem Regis exercitum Alexander Farneſius: qui & expeditionis illius momenta prorſus omnia mirabili eventorum anticipatione præmonuit, & in ea diſcrimina jam prolapſam exercitus partem, reliquamque in exitium facile trahendam, pari conſilio ac virtute ſublevavit. Vt ſane ſolitus ad illud tempus perparce ſuis de laudibus ad alios ipſe perſcribere, tunc haud ſibi temperaverit, quin ea de re datis ad Auſtriacam parentem litteris, adderet, *non mediocriter illo quidem die de Rege meritum ſe videri, cujus exercitus quo propior exitio fuerat, eo præſentiori fuiſſe animo illius liberatorem. Certe veteranos quoſque Duces, viſo illorum diſcrimine, qui circumventi ab hoſtibus tenebantur, de ſumma rei palam dubitaſſe, atque adeo illorum neminem revocandi eos, quos deploratos habebant, recipere in ſeſe provinciam voluiſſe: quo majori gloria ducendum ſibi ſponte id ac feliciter auſo. Hoc autem militariter à ſe jactari apud matrem, cui referre generoſos, quos ab ea traxerat, ſpiritus, non indecorum putaret.* Sub ea Ioannes Auſtriacus reſtitutum exercitum, pugnæque (ſi forte hoſtis à tergo inſequeretur) intentum, Areſchotum movere cœpit: ſed cum hoſtis, ſeu perculſus inſolita Regiorum confidentia, ſeu veritus, ne ſimili caperetur inſidiarum arte, nuſquam appareret; ſolutiore cura Tillemontem regreſſus eſt, plus gloriæ adeptus apud alios, quaſi pago caſtriſq; potitus, quam apud ſuos aleam expertos, & conſcios. Hæc dum gerebantur in Belgio, eodem tempore a Luſitanis infeliciter pugnabatur in Africæ ora. cladiſque, & ſuper omnem cladem, interfecti Regis nuncium primus ab Hiſpania

Laus ab exercitu collata in Alex.

Qui eam ſe meritum nõ diſſimulat.

7. Auguſt.

præſertim ad Auſtriacam matrẽ ſcribens,

Auſtriaci cura in reducendo exercitu.

Ob mortem Luſitani Regis,

Alexander

Alexander accepit. Miſſoque propterea in Luſitaniam Fabio Farneſio ad Cardinalem Henricum, Sebaſtiani Regis patruum, ſuum illi in communi jactura privatum ex affine mœrorem, ſimulque ob ſuſcepta Regni ſolennia lætitiam, ſubita affectuum, tamquam hiſtium in fabulis, mutatione teſtatus eſt. 1578. 4. Auguſt. 13. Septem. *mittit Alexander officioſam legationem in Luſitaniā.*

At vero novis è Germania Galliaque copiis auctæ Ordinum vires aliam indidere Auſtriaco mentem: auditaque Areſchoti proditione, ejus Gubernatore Mutio Pagano, viro forti fidoque, qui æger è lecto ad tumultum accurrerat, interempto: & Camillo Schiaffinate magni animi Subcenturione reſiſtere nequidquam auſo; vereri cœpit, idem ne pluribus obveniret oppidis, quibus auxilia ſubmitti non poterant, quin diſtractis copiis vires extenuarentur. Itaque ſatius habuit arces aliquot humi deponere, oppidaque deſerere, ac revocatis inde præſidiariis unum in locum exercitum contrahere; donec ab Rege pecunia, ab Italia Germaniaque miles adveniret. Verum pecuniæ militumque loco, acceptis ab Hiſpania litteris, quibus jubebatur Auſtriacus experiri omnes ineundæ concordiæ vias; lectis utrimque legatis, iterum negotium pacis incaluit. Sed relatis ad Auſtriacum tribus, quæ Ordines depoſcebant, capitibus; Vt Archiduci Matthiæ procederet Belgii Præfectura iiſdem conditionibus, in quas jurati conſenſerant: Vt paci conventiſque Dux Alenzonius & Caſimirus inſererentur: Vt Limburgi Provinciam & quidquid in Brabantia Hannoniaque, vi aut deditione Auſtriacus ceperat, ante Auguſti exitum Ordinibus reſtitueret. Enimvero ſuperbis hiſce poſtulatis præter modum offenſus, cum Parmenſi Principe, uti ſolebat, dolorem ſuum contulit. Ille, etſi periniquas profecto conditiones non negavit; *Areſchoti opp. jactura. M. Pagani mors.* *Auſtriaci difficultas.* *Pacis negotium agitatur: hiſce conditionibus propoſitis ab Ordinibus.* *Alex. conſilium ſuper iis conditionibus.*

1578. vit; addidit tamen, *Durius multo futurum, ſi Ordines, deſperata cum Hiſpano concordia, in manus traderent Gallorum Regis finitimas illis expeditaſque Provincias. Cogitandum, agre potuiſſe Carolum V. (& qualem Imperatorem!) ab iis regionibus propulſare ſola Gallorum arma. quid facturas hoc tempore Regis copias, Duce quidem Caroli filio, ſed longe minore militum numero, contra eamdem Gallorum gentem, duoſque praterea ingentes exercitus? Sibi itaque videri ſuſtentandos concordia ſpe legatos, dum Regis arbitrium ſuper iis conditionibus audiatur, quas ille conditiones ſi forte admiſerit, dubitandum non eſſe, quin pro ſua prudentia, fratris honori aliunde conſulturus ſit: ſin, ſpectata earum indignitate rejecerit, profecto acriorem poſthac initurum belli rationem; fratrem certe, ejuſque exercitum quaſi armorum cupidos non incuſaturum.* Auſtriacus, etſi non magnopere timebat hoſtem multitudine ipſa laborantem; jamque audierat, Caſimiri copias ab Ordinum exercitu ſeorſim locaviſſe caſtra, quod Comiti Boſſuvio Ordinum Duci parere abnuerat Caſimirus; coactus tamen pecuniæ & militum inopia, ſuper ægritudinem animi corporiſque, quæ res duæ magnos quoque ſpiritus frangunt, ac vel invitos abjiciunt ad ea quæ alias impavidi deſpexiſſent, ſtatuit Alexandri conſilio tunc uti; ſcriptiſque quamquam paulo acrius ad Regem litteris, conditionum inſolentiam expoſuit: queſtus *ab Hiſpania ſeveri hanc rebellium audaciam, ſibi promiſſam ab ejus Majeſtate opem ſine fine differri: poſcenti pecuniam, verba demum remitti, quibus utique bella non geruntur: niſi ſi putent, artem ſibi eſſe, qua ex verbis aurum extrahat. Proinde orare, aut expugnari hoſtem velit, aut ſaltem indecore adeo paciſci regii Ducem exercitus permittat.* Interea munitionem, quam paulo

Auſtr. dubitat de conſilio accipiendo, mox accipit

& ad Regē ſcribit.

Munitionē ...

ante deſignaverat haud procul Namurco, 1578.
ſurgere Serbellonium ſedulo jubet. Elege- 19. Aug.
at eam Auſtriacus in Bugæo colle, ad flu-
ium Moſam loci opportunitate inductus, Carol V,
tque exemplo patris, qui cum ab Henrico Imp. 1554.
allorum Rege tribus magnis exercitibus
eteretur, in hunc locum, quas trahebat mo-
icas tunc quidem copias, traduxit: caſtriſ-
ue hic poſitis ac munitis ſecuras tenuit.
amque Serbellonius, excitandis ac defen- *Serbellonii*
endis arcibus æque promptus, magna ex *conſilio*:
arte aggerem ac foſſam munitioni circum- *& Campii*
uxerat, opera Scipionis Campii Piſaurenſis, *opera.*
n machinali ſcientia, Bartholomæo patre, *Serbellonius*
ui in Harlemenſi obſidione obierat, haud *morbo cor-*
ninoris; cum, ſive laboris feſtinatione fra- *ripitur.*
tus, ſive cæli peſtilentia correptus, gravem
n morbum incidit. Eodemque tempore Au- *In munitio-*
triacus, inducto jam in caſtra exercitu, præ- *nem exerci-*
er equites, quos Octavius Gonzaga diſtri- *tum inducit*
uerat in proximis pagis, ingraveſcente *Auſtriacus,*
norbo illuc deferri ſe juſſit. Decumbebat *& ſe ægro-*
terq; ſimili acceſſionum deceſſionumq; cir- *tum.*
uitu, ſed Medicorum prædictione longe diſ- *Medicorum*
imili. Medici quippe omnes (& aderant cō- *prædictiones*
lures) Auſtriacum vim morbi ſuperaturum, *de Auſtria-*
eu falſi, ſeu fallentes affirmabant, de Serbel- *co, & Ser-*
onio actum eſſe pronunciantes. Et credibi- *bellonio.*
a loquebantur: cum hic ſeptuagenario ma- *utraque*
or eſſet, ille tres ac triginta nondum ex- *falſa.*
leſſet annos. Et tamen quo die juvenis oc- Serbell.
ubuit, ſenex convaluit. Quo pluris haberi Auſtriac.
unc cœpit Hippolytus Pennonius, Alexan- *Pennonii*
ro Farneſio additus valetudinis cuſtos ab *Med. laus.*
ctavio parente, auſus contra quam decre-
iſſet medicorum turba, Serbellonio ſanita-
m, mortem Auſtriaco præſagire: diu pro-
erea irriſus; eoq; in vulgus notior, ac ma-
rem inde claritudinem adeptus.

Die Matthæo Evangeliſtæ ſacro, quo die 21. Septem.

1578. ante annos viginti Carolus Imperator obierat; Auſtriacus, perinde quaſi ex ea recordatione, confatalis ſive temporis admoneretur, exutis humanis curis, in Alexandrum Parmenſem Principem jus omne tranſtulit pacis ac belli: eumque (ſiquidem vita ſibi abeundum eſſet) Belgii Præfectum, armorumque Ducem, quoad Regi videretur, appellavit. Et Alexander quidem, an id oneris ſubiret, aliquamdiu dubitavit: non ignarus, quam afflictæ acciſæq; ea tempeſtate res forent; ac præterea quanti dedecori futurum, ſi forte Rex ratum in poſterum non haberet delatum Imperium. Quippe TVRPIVS eſſe de gradu deturbari, quam ad eum non attolli. Hoc tamen famæ periculum ſe poſthabuiſſe fidei erga Deum Regemque, ſcribit ad Auſtriacam parentem, Deum teſtatus, ſibi viſum eſſe, proditorem haberi potuiſſe merito ſe, ſi Regis exercitum, gliſcente hoſtium numero perculſum, amiſſoque Duce dilapſurum deſereret, ipſe in eo rerum articulo, quo quidquid in iis ſupererat Catholicæ Religionis, haud dubie cum Regis obſequio periclitaretur. Quod tamen conſilium quoniam Alexander non magnopere probaverat Octavio Duci, qui de cauſis accepti à filio regiminis ob Auſtriaci morbum commonefactus, non ei aſſenſus erat, ideoque nec deſtiterat præſidentem ejus animum redarguere; reſpondet in hæc demum verba: *Quod Excellentiæ tuæ viſum prudenter eſt, admonitum me velle, quaſi plus nimio progreſſum in eo munere capeſſendo, quod ut à Regio Belgarum Senatu adminiſtraretur, curare potius debuiſſem; ait id quoque mihi veniſſe in mentem, uti cum de Ioannis Auſtriaci morbo ſcriberem Excellentiæ tuæ, ſignificavi. Verum cum recordarer, poſt obitum magni Commendatoris, exitium omne Provinciarum inde promanaſſe, quod earum habenas*

AVSTRIACVS Præfectum Belgii deſignat Alexandrum:

Qui dubitat primum de onere ſubeundo.

poſtea ſubit;

Auſtriacã: & cauſam ſcribit ad matrem 6. Octob.

& ad Octavium patrẽ non probantem filii conſilium. 6. Octobr.

habenas Rex moderandas Senatui tradidiſſet : quam facile cladem (ut hic convenit inter omnes) paſſa res Belgica non eſſet, deſtinato proinus ſucceſſore. Præterea cum Catholici hujus exercitus inevitabilem ſine Duce jacturam liquido proſpicerem, ob aliquorum Nobilium offenſiones, diſcordeſq; eorum animos, alioq; & alio trahentes, atque in tuendis Regiis partibus quotidie remiſſiores : &, quod pluris eſt, ob unum alterumve ex primariis hiſce in exercitu viris non obſcure in Regis obſequio nutantes: & fortaſſe, ſi res apud nos turbarentur, ad Ordinum partes inclinaturos; Ego ob hujuſmodi cauſas, propitium mihi Deum ante precatus, ſtatui ſubire potius quodcumque dignitatis meæ periculum, quod imminere mihi cernebam, ſi aut à Principe mei forſitan immemore præterirer, aut rebus infeliciter geſtis ab eventu damnarer, quam rejecto, quod imponebatur, onere, ob nimiam mei ſecuritatem circumſpectionemque deſerere hoc reliquum Belgii, in hoſtium utique manus nullo ſatis obſiſtente conceſſurum : ſpe non dubia firmatus, Deum, qui unice novit ideo admiſſam à me ancipitem hanc aleam, ut Regi meo mea nunc opera egenti præberem me ſtrenue fidum, ac periculorum omnium ejus cauſa contemptorem; res ita meas pro ſua clementia moderaturum, ut nihil interea non dignum aut prudenti Excellentia tua voto, aut ingenti meo erga Principem animo perficiam. Præter has tamen cauſas, incitatum non parum ſe confeſſus eſt ipſe ab ea quoque ſuſpicione; ne videlicet inter eas ſuorum anguſtias, exultantibus circa hoſtibus, campoque dominantibus, detrectaſſe, & alia illorum metu, provinciam videretur. Acceſſit & militum præcipue ſtudium uno ore cõteſtantiũ, ſine ulla deſignatione ſe ſua ſponte decreturos fuiſſe uni Alexandro armorum imperium. Ipſe interea, diviſo curis animo, 1578.

Alia cauſa cur onus admiſerit, & alia.

Alexandri ſollicitudo in Auſtriaci cura:

nunc

1578.

in regimine exercitus: & in Rege ſigillatim admonendo. à Doctore Ramiro.

nunc avunculo aſſiſtere, nec verbis modo illum, ſed re juvare: quippe in eam occaſionem ſuppeditaſſe aliquot aureorum millia compertum habeo: nunc militem in officio continere, hoſtium conſilia explorare, Ducis partes naviter obire, ſimul Regem de Auſtriaci morbo, cujus obſervari momenta omnia, atque in ephemeridem referri juſſerat, admonere tam anxie ſolliciteque, quaſi non unus homo, ut idem ſcribit, ſed militaris ipſa virtus, arteſque Imperatoriæ omnes uno in homine periclitarentur.

Auſtriacus deſperatur. 28. Septem.

At vero Auſtriacus, redeuntibus paulatim viribus, cum vitæ reſtitui crederetur, repente concidit: ac dum de trigeſimo Septembris die, expiatis totius vitæ noxis, acceptoque à Sacerdote, ante ejus cubiculum ſacrificante, cæleſti viatico,

Sacramentis munitur

Furioſe delirat.

verſa ſtatim mente furere militariter cœpit, inſtruere aciem, compellare ordinum ductores, expeditos equites immittere: modo incuſare circumventos, modo oculis, manu, voce inclamare victoriam. Obſervatumque eſt, cum per eas belli imagines inſanientem nulla ſiſteret amicorum induſtria, nulla medicorum ars, ad IESV tantum ac Mariæ nomina ita revocari atque inhiberi ſolitum, ut iis auditis & illico interquieſceret, & quidquid eorum gratia rogaretur, cetera contumax & inexorabilis, non gravate faceret.

Coërcetur ad Ieſu & Mariæ nomina.

TANTVM eſt, piis aſſueſcere dum ſapis, ut etiam deſipiens non poſſis eſſe non pius. Donec Kalendis Octobris, quem ille menſem, ob Actiacam ac Tunetanam victorias, feſtum agitare conſueverat; ex inſperato, mentis integritati redditus, recurrenteſque animo labes iterum confeſſus, ſub meridiem, magna utique pietatis ſignificatione deceſſit.

ſibi redditur: & pie moritur.

SVMMA vitæ ejus.

NATVS eſt Ioannes Auſtriacus Ratiſbonæ in Germania, ſortitus eumdem, qui parenti

Ca-

IOANES AVSTRIACVS CAROLI
FIL BELGII GVBERNATOR.

'arolo Cæſari fuerat, natalem diem. Mater 1578.
Barbara Blomberga Ratiſbonenſis, forma *Patria.*
genere juxta nobilis. Ex qua ad Carolum *Mater.*
ducta, ut mœrorem cantu allevaret, filium Feſtum S.
e ſuſcepit, jam pridem viduus, Iſabella Matthiæ.
njuge ante annos ſeptem amiſſa: namque 24. Febr.
vivente, ſervaſſe Carolum perquam ſancte 1545.
njugalem fidem, fama eſt. Quin etiam *Infans in*
licitus, ne quid in ea urbe reſciretur, in- *Hiſpaniam*
ter expleto nondum anno, matri abre- *defertur à*
m Aloyſio Quiſciadæ, Imperatoriæ au- *Quiſciada*
Præfecto, quem expertus erat arcanorum *tantum rei*
antiſſimum, tradidit in Hiſpaniam defe- *conſcio.*
ndam: ut à conjuge Magdalena Vlloa, *Educatur à*
neſtiſſimis, ſanctiſſimiſque moribus ma- *Mag. Vlloa*
na, educaretur: caveretque, ne cui mor- *Quiſciadæ*
[illegible] oleret pueri pater. Id, quod egregie *uxore patris*
[illegible] Aloyſius: allatumque Villamgar- *ignara.*
m, ſuæ ditionis oppidum, ita conjugi
mmendavit, nihil ut aliud, niſi amici, de-
e ſe optime meriti filiū expreſſerit. Quod *Pueri peri-*
ilieri ſuſpicionem aliquamdiu movit, ex *culum ab*
rito genitum: eoque carius educavit. *igne:*
[illegible] uam majus adhuc aliquid ſuſpectare Magdalena
[illegible] animadverſa in viro pluſquam pater- ipſa hoc
[illegible] per infantis educatione, vigilantia. narrabat.
[illegible] ignis arripuerat ædium partem, ubi Simile pe-
gdalena & Ioannes puer noctu cubabant, riculum idē
pitabatque jam circa lectum flamma, cum Ioan. ſubiit
mno excitus, qui juxta aderat Aloyſius, aliquot
ē repente advolat nudus, ereptumque in- poſt annos
dio puerum alio transfert: tum, quaſi Madriti.
ſecurus, ad conjugem periculo eximen- *& in eo ſoli-*
n redit, admirante illa præter modum, *licitudo*
e cum non ignoraret à viro plus oculis *Quiſciadæ.*
amari ſe, grandius exinde aliquid de *Indoles ejus*
ri patre opinari perſeveravit. Et ſane in- *& mores.*
es ejus præcelſa, mores graviter officioſi, *Qualis in*
eſſus ipſe atque aſpectus, privato majo- *ludis cum*
i arguebant. Ad æqualium puerorum *gregalibus.*

1578. greges ita ſe addebat, aut egregius ipſe, & tamquam ductor haberetur: Cyrum diceres inter Paſtores. Cum iis luctatione, aut curſu, aut jactu ſudis, aut alio campeſtri ludo eatenus congrediebatur, dum videretur ſibi victoriæ ſecurus. Ideoque libentius indulgebat equitandi ſtudio, quod in eo facile omnibus anteiret. Mane hæc prima ſurgenti cura, equum inſcendere, turmam puerorum ducere, haſtas ad manubrium uſque perſtringere, aut ſuſpenſum in annulum recta inferere. Ex quibus ille decurſibus cum omnium plauſus perpetuo victor auferret; valuit puerilis æmulatio, ut communi conſilio pecuniaque, in oppidum conducerent equitandi magiſtrũ, à quo equum flectere condocefacti palmarium hunc concertatorem aliquando ſubmitterent. Et gaudebat Aloyſius, homo militaris, illa armorum indole, ac rudimentis, ut ajebat, magnorum operum; donec ab Imperatore Carolo admonetur, ut filium mitioribus artibus imbutum ad ſacri ordinis amorem præpararet. Sed, ut AETAS prima poſt tincturam voluptatis ægre alium colorem bibit; difficile jam deſerebat ludicra illa oblectamenta puer: & Carolus haud multo poſt fato conceſſit. Quo quidem ſupremo tempore aperuit Cæſar Philippo filio Hiſpaniæ Regi, (namque antea clam illum habuerat,) Ioanni, qui apud Aloyſium Quixadam Villægarſiæ educabatur, eumdem Philippo patrem eſſe: proinde advocaret apud ſe puerum, haberetque non minus cura & caritate filium, quam ſanguine germanum fratrem.

Herod. l. 1.

ac præcipue equitandi ſtudio:

in quo ſemper victor.

Iubetur ab Imp. ad ſacros ordines inſtitui.

ſed ſero.

Morti vicinus Imp. detegit Phil. Regi Ioannẽ filium,

& commendat.

AGNITIO Ioann. Auſtriaci.

SED Philippus Rex duos adhuc annos Cæſaris obitu expectavit, quo interim Carolus filius Hiſpaniæ Princeps adoleſceret. Rex fratrem agniturus, Valliſoleto ad Spinam nobium, venandi gratia magno Nob

Rex venatũ abit:

comitatu proficiſcitur. Ad eum locum jubet 1578.
Villagarſia occurrere cum venatorum gre- *& jubet ad*
ge Aloyſium, ſecumque Ioannem trahere. *ſe venire*
Aloyſius inſtructa venatione, equum ſuper- *Quiſciadã*
be phaleratum inſcendit ipſe, Ioannem vul- *& Ioannem*
gari jumento inſidentem poſt ſe ducit, vena- *alibi venan-*
torum globo immiſtum. Cumque ad Toro- *tes.*
tium montem acceſſiſſet (quem circa locum
venari proſpectabat Regium comitatum,)
ex equo repente deſilit, idemque ut fa-
ciat, Ioanni ſignificat. Paret ille: ſimul Aloy-
ſius ante eum provolutus in genua; *Porri-* *Quiſciada*
ge, inquit, *oſculandam mihi manum Celſitu-* *ſe non patrē*
dini tua. Novi quid habeat veneratio hac mea. *Ioannis oſtē-*
Iam ex ab Rege, qui te accerſit, intelliges. Nunc *dit nova il-*
equum inſtratum tibi hoc ornatu ſcande. Re- *lum appella-*
ſtitit ad ea puer ſubita novitate attonitus: *tione vene-*
addidit tamen manum, atque equum ſubiit: *rando.*
Suſpenſis admiratione qui aderant, & tam- *Pueri ad-*
quam in ſcena, quem exitum ea cataſtro- *miniſtratio,*
phe habitura eſſet, intentis. Cum ecce in *& expecta-*
conſpectum venit Philippus Rex cum vena- *tio omniũ.*
torum equitatu: illico Ioannes ad pedes,
præeunte Aloyſio, ſe demittit, Regemque,
id officii decore compoſitus, de genu ve-
neratur. Tum Rex manu puerum attollens, *Rex Ioannē*
num ſatis teneat, quo patre ſit genitus, *interrogat*
blande interrogat. Cumq; is reſponſi dubius *de patre.*
hæreret, quod illum, quem patris habuerat
loco, amiſiſſe jam ſe videret; Rex equo de-
ſiliens, *Macte*, inquit, *animo puer, prænobi-* *eumq́ fra-*
lis viri filius es tu: Carolus Quintus Impera- *trem com-*
tor, qui cœlo degit, utriuſque noſtrum pater eſt. *plectitur:*
Quæ verba puerum fraterne complexus, *famulis at-*
equum repoſuit: juſſitque illi famulos ac- *tributis,*
cedere, utque ſanguinis Auſtriaci, ac Cæſaris *magno ve-*
prolem addecet, inſervire: feſto interim ve- *natorum*
natorum clamore perſonantibus late cam- *plauſu.*
pis, ac læto inprimis Procerum plauſu diem
illum fauſtum Regi, fauſtum novo Regis

1578.

fratri certatim effuſeque gratulantium. Rexque ipſe ſolitus eſt dicere. *Numquam ſe jucundiorem venando prædam, quam eo die retuliſſe domum.* Sic agnitus Ioannes Auſtriacus educari cœptus eſt in aula cum Carolo Hiſpaniæ Principe, atque Alexandro Farneſio, quem ab Italia non multo ante à parentibus traditum avunculo Regi, in loco memoravimus. Et erant ætate propemodum pares, annum quartum decimum nondum ſupergreſſi: non tamen par omnibus ingenium, aſpectuſve, aut mores. Carolus, præter colorem & capillum, ceterum corpore mendoſus: quippe humero elatior, & tibia altera longior erat. nec minus dehoneſtamentum ab indole feroci & contumaci. Alexandro vehemens quidem ac præliare ingenium, ſed obſequio promptum, & ad omnem urbanitatem aſpectu decoro elegantique temperatum. Longe tamen anteibat Auſtriacus & corporis habitudine, & morum ſuavitate. Facies illi non modo pulchra, ſed etiam venuſta: ſubflavus capillus, prænitentes oculi argutique, membra omnia inter ſe apte lepideque nexa. Et augebant mores formam, ſimul & ipſi à forma mutuo augebantur. Eminebat in adoleſcente comitas, induſtria, probitas, &, VT IN NOVAE potentiæ hoſpite, verecundia. Quæ virtutum ac formæ commendatio, Caroli comparatione, intendebat illi à principio amorem, mox invidiam, quaſi propria in domo Principem inumbranti. Tetigitque nonnihil Philippum Regem Ioannis abalienatio à ſacris Ordinibus, ad quorum initia, ſero videlicet, urgebatur ex præſcripto patris. Auxit vero indignationem repentinus ejus ab aula diſceſſus: cum Melitenſis belli cupiditate inflammatus, non facta ab Rege poteſtate (quam ſi ſperaſſet, utique non eluſiſſet,) celerrime Bar-

Dictum Regis.

Transfertur in Regiā aulam Ioann.

Educatur cum Carolo Principe & Alexand. Farneſio.

Principio hujus anni.

Comparantur Carolus, Alexander, & Ioannes.

Formà hujus: & mores.

Offendit Regem ob alienationem à ſacris Ord. & ob diſceſſum ad Melitenſe bellum.

Barcinonem iter arripuit, comitante Nobilium globo; & erat tunc annorum duodeviginti. Additditque levitati contumaciam, non audito Aloyſio Quiſciada, qui eum juſſu Regis inſecutus fuerat. Sed navim Barcinone conſcenſurus, acceptis ab Rege litteris reditum minaciter imperantibus, opinione celerius Valliſoletum reverſus, offenſionem Regis, feſtinato obſequio, non parum lenivit: nec poſt multo plane delevit: cum nova Caroli Principis conſilia ipſe ante alios aperuit patri. Ob id præfectus expeditioni Granatenſi adverſum Mauros, dum bellum ſane moleſtum diuturnumque feliciter abſolvit, quod præmium videbatur, gradus fuit ad novi decoris auctoramentum. Nam compoſito ſociali fœdere, univerſæ claſſi, quæ Chriſtianæ Reip. vires ac ſpem vehebat, Imperator impoſitus, commiſſo ad Echinadas prælio, victoriam poſt Othomanici memoriam nominis longe maximam de communi hoſte reportavit. Inde converſis ab Oriente in Africam armis Tunetum Libyci maris Regiam, Turcis aufugientibus, capit, Biſertam vi expugnat, captivumq; Amidam Regem cum duobus liberis ſecum trahens, victor in Italiam redit: offenſo altius Hiſpano Rege, quod Ioannes non modo Tunetanam urbem, contra quam juſſum fuerat ab Hiſpania, mœnibus non denudaſſet; ſed etiam munitionem addidiſſet, præfectoque Gabriële Serbellonio præſidiaria cohorte firmaſſet, quaſi illa in urbe regiam ſibi deſtinaret ſedem; uti tum maxime Rex credidit, cum eodem tempore agi ſecum vidit Gregorii XIII. nomine ab ejus Nuncio, de Ioanne Auſtriaco, ob res in Africa geſtas, Tunetani Regis appellatione decorando. Quod Philippo ſuſpicionem intendit, elatum victoriarum curſu juvenem non diu laturum pri-

1578.

18.

Sed mitigat feſtinato reditu: & detectis Caroli conſiliis.

Mauricum bellum adminiſtrat.

Navalem victoriam reportat.

Tunetum, & Biſertā expugnat: Regem capit.

Nova Phil. Regis offenſio.

& ſuſpicio,

Familiam ei Rex mutat.

1578. vatam fortunam, & regna nunc rogare, aliquando invaſurum: ideoque remoris iis ab Auſtriaci latere, quorum conſiliis agitari illa ferebantur, nova miniſteria, & Ioannem Eſcovedum à ſecretis adjecit, nempe aliis nominibus eadem ingenia. Et auctam juveni fiduciam ſpiritusque, ex eo quoque Rex animadvertit, quod ab Italia revocatus in Hiſpaniam, ut decretam ſibi Præfecturam Belgicam adiret; Regiam non ingreſſus, ad Antonii Perezii villam divertit: interim exploraturus, an ei Rex attribueret conſidendi locum, quem Regiis Infantibus ſolet, intra velum. Sed Rex, qui urbe tunc aberat, ne quid contra juvenis ſpem ſtatueret ſuper loci dignatione; eodem conſilio, ingreſſu urbis abſtinuit: exceptumque carius, quam magnificentius in Pardi villa, inde confeſtim in Belgium exaggerata, nec ſane falſo, Provinciarum neceſſitate, dimiſit. Quin etiam huc ſpectare videtur id, quod intra monita abeunti data, primum ac ſupremum fuit: Vt omiſſis armis, Provincias quibuſcumque conditionibus, ſalva Religione atque obedientia, pacaret. Nam licet Rex damnoſi utique belli jam pertæſus, unicam illam præoptaret viam componendi Belgicos tumultus; tamen crediderim, Principem cui TVTA quæ ſuſpecta, cavere voluiſſe, ne continuato apud eumdem armorum imperio, potentiam aliquando irrevocabilem firmaret. Hinc ſubminiſtrata ad bellum, ubi opus bello fuit, ab Hiſpania perquam parce pecunia. Hinc pronæ Regis aures ad Belgarum querelas Auſtriacum ceu percupidum belli aſſidue criminantium. Quin ad hanc quoque ſuſpicionem Regi confirmandam haud ſane dubitaverim aſpexiſſe Orangium, ſcriptis ad amicum litteris in Galliam, quibus Ioannis Auſtriaci, atque Anglæ Reginæ conjugium ſignifica-

Ipſe locū & honorem regiorum Infantium depoſcit.

Sed Rex occaſionem loci declinat.

Belgicam præfecturā adminiſtrare illum ſine armis cupit.

Dubitat de ejus animo.

Conjugium Auſtr. & Ang. Reginæ ſparſit. Orangius.

gnificabat: addebatque, pro ſua in eam rem opera, ſpem ſibi ab Auſtriaco factam liberæ per Belgium Religionis, id, quod à Varga, Hiſpano apud Gallum oratore in arcana quæque intento, ſollicite admonitum ferunt Philippum Regem, ſecuta interea nece Ioannis Eſcovedi, rerum talium incentoris. Quæ de Auſtriaco ne credam, quamvis deſperatione interdum agitato turbidoque, multis adducor: commenta potius Orangii per hæc abalienantis à fratre Regem, ſuſpicari libet. At mortis Eſcouedi cauſas, cæptaſque inde per Hiſpaniam tragœdias, equidem ipſe tamquam ſcenis aptiora, ſcriptoribus hæc avide arripientibus relinquo. Nec illud alio ſpectavit, quod auditum quoque in Hiſpania, de oblata nuper Auſtriaco Belgica dominatione. Fuit enim è Belgarum Nobilibus, qui velut expeditam pacandi Provincias rationem Auſtriaco monſtraturus, ut ipſe Belgarum imperium capeſſeret, hortatus eſt: operamque in id ſuam obtulit apud Nobilitatem, non dubio, uti ſpondebat, eventu. Quod quamquam ille uſque adeo eſt averſatus, ut promptum illico pugionem, non ſicut olim Germanicus Cæſar in ſeſe quaſi ſcelere contaminatum verteret; ſed in hominem intentaret perfidum & fraudulentum, à quo ſua in Principem fides tam impudenti conſilio pertentaretur. res tamen, quia clam arbitris acciderat, opinionibus erat hominum deteriora ſequentium obnoxia: & SVSPICIONES interdum aliquas nulla ſatis diluit innocentia. Crediderim autem eo pertinuiſſe audax callidumque invitamentum, non ut Belgium in manus Auſtriaci traderetur, ſed ut Regis everberarentur aures ad hujuſmodi rumuſculos perattentæ, admonerenturque, Non ſemper modeſtiam retineri: atque adeo SPECTARE ad

1578.
Al. Cabrera in Phil. 2. l. 12. c. 3.
Io. Vargas Mexia.
Mors Eſcovedi.
Mar. Del. l. 2. tur. Belg.
Tentatur Auſtriacus oblata Provinciarum dominãtione.
Excandeſcit in ſuaſorem.
Tac. lib. 1. An. Al. Ca. in Phil. 2. l. 11. c. 15. ait non intentaſſe, ſed ſauciaſſe.
Quem ad finem tentaretur.

1578. prudentiam Principis, efficere, ut, quod moderatio ſemel noluit, numquam poſſet. Nec erat magnopere docendus hujuſmodi ſuſpicandi artes Philippus Rex, potentiæ non minus retinendæ prudens, quam felix amplificandæ.

Mœror Auſtriaci ob ſuſpiciones Regis: & ob Eſcovedi necem.

Et introſpiciebat Auſtriacus, novis quotidie argumentis, ſuſpicacem Regis animum, nulloque placabilem obſequio privatæ vitæ tamdiu toleratæ. Auditaque ad hæc Ioannis Eſcovedi nece, quem in Hiſpaniam miſſum ad pecuniam, aliaque belli ſubſidia contrahenda toties ac tam anxie repoſcerat; majoribus indies preſſus anguſtiis, ac deſertus, uti palam querebatur, à Rege, traditusque hoſtium ludibrio, ingens animi ſpeique Princeps, ac paterni generis nimium memor, ex mœrore contabuit.

atque ex mœrore mors.

An veneno accelerata.

Mar. Del. l. 5. Tur. Bel.

An vero ad hoc, quo ſatis extingui potuit, venenum, aliud cujuſquam dolo ſubjectum fuerit (namque in defuncti corpore extitiſſe non obſcura veneni veſtigia affirmant, qui viderunt) equidem nihil ipſe ſtatuerim, ut in re præſumptæ ſuſpicioni plerunque obnoxia.

20. Auguſt.

Supplicio affecti, qui mortem ei moliebãtur.

Decemb. menſe.

Quamquam non defuiſſe, qui ejus capiti ubique inſidiarentur, certum habeo ex Alexandri Farneſii litteris ad Octavium patrem. Ac ſatis conſtat, eodem quo obiit Auſtriacus menſe, deprehenſum Anglorum par, qui in ejus conſpiraverant necem: quos haud ita poſt multo, ſubjectos quæſtioni, ac ſceleris manifeſtos, Parmenſis Princeps ultimo ſupplicio affecit.

Luctus militum, comparantium illum cum Germanico Cæſare.

Germ. Cæſ. Druſi F. *& cũ Carolo V. patre.*

Sed unde-unde feſtinata mors fuerit, inſolita certe commiſeratione luctuque excepta eſt: ac raro milites effuſiore virtutum commemoratione deflevere Ducem. Erant, qui Auſtriacum Germanicumque componerent, decore formæ, annorum ætate trium ac triginta, bellorum multis per vicina Bataviæ loca geſtis, ſuſpicionibus apud Dominantes, rumore properatæ mortis.

Pro-

Propius alii cum Carolo patre illum confe- 1578.
rebant. Vtrique eumdem natalis, ac prope *In die nata-*
mortis diem: ſimiles terra marique, in Mau- *li mortiſq.*
ros, inque Turcas expeditiones: idem Tune- *In expedi-*
tanum regnum ab utroque ſubactum; & *tionibus*
Muleaſſem Regem à Carolo in poſſeſſionem *bellicis.*
regni revocatum, ejecto Hariadeno; à Ioanne Regem Amidam Muleaſſis filium, ſed patris expulſorem, eodem regno expulſum, ac Mehemete impoſito, inter captivos ac ſpolia relatum. Plura patrem bella confeciſſe; nam & plures vixiſſe annos: filium, una victoria navali, numerum alterius adæquaſſe. Quod ſi penes hunc rerum arbitrium fuiſſet, regniſque & exercitibus unus imperaſſet; haud dubie claritudinem patris aſſecuturum. Addebant & illa, quamvis pleraque inania, & comparantibus quæſita. Vtrumque iiſdem officiorum artibus ſuſtentaſſe ſuorum
ſpes: ſed oblatis illũ prælarge titulis nobili- *In tracta-*
tatem amplificaſſe: hunc militum virtutem *tione mili-*
immodicis, quod alia non ſuppeterent, ver- *tum.*
borum præconiis, detractoque interdum ſi- Carol. V.
bi pileo aut pugione donare præſenti alacri- I. Auſtriac.
tate ſolitum: certe gregarium quemque nomine compellando, memoriam loco mune- *In cultu*
ris promptam habuiſſe. Ab utroque indu- *capitis.*
cta ad corporis cultum aliqua, & præcipue 1529.
ornatum capitis immutatum. Primum Carolum, cum ad imperii coronam capeſſendam veniret in Italiam, minuendo capitis dolori Cæſariem depoſuiſſe: exemplo ab aulæ primoribus certatim recepto, ac more, qui per ea retroque ſecula tantopere vigebat, alendæ comæ, imitatione unius, apud omnes abolito. Et primum quoque Ioannem Auſtriacum, quod ad lævam temporum partem erectum natura capillum haberet, omnem à fronte crinem revocare manu cœpiſſe: quodque placeret illud por-

1578. rectæ frontis additamentum, inde uſum derivatum eſſe retorquendi ſuſtinendique capillamenti, adeo ut qui eo ſuggeſto capitis utuntur, vulgo geſtare Auſtriam alicubi dicantur. Denique & in poſtremo vitæ actu ſimilitudinem patris optaſſe Auſtriacum: ut que ille abdicatis regnis, in Divi Iuſti ſolitudinem abdiderat ſeſe, ſic ipſum paucis ante obitum menſibus decreviſſe, inter Serrati montis Eremicolas ei demum inſervire Domino, qui (ut ajebat) plura quam Philippus frater & poſſet, & vellet. quod unione pietatis ſtudio, an rerum improſpere ſuccedentium tædio meditaretur, haud facile ſeparaverim. Illud ego in Ioanne Auſtriaco, citra omnem patris comparationem, non omiſerim. Munditiem animæ, cujus amorem à puero indiderat educatrix Vlloa, uſque adeo coluiſſe per omnem ætatem, ut nullam paulo graviorem noxam Deique offenſam apud ſe ferre diutius poſſet; atque ideo bis ſingulis menſibus (quod illi perpetuum fuit) conſcientiæ labes ſollicite confeſſus excuteret; animo vere principe, qui turpiſſimæ ſervituti nequiret inſueſcere. Immo nec expeditionem aliquando ſuſcepit, aut ſigna cum hoſte contulit, quin ante præliarem diem, accuratiſſima confeſſione, Dei clementiam propitiaverit. Quod ſane ſtudium ſui, in Principe viro, cui ab ætate, à forma, ab armorum imperio ſumma licentia; tanto quis, opinor, pluris æſtimaverit, quanto rarior in caſtris hæc pietas, quantoque hujuſmodi circumſpectio minus ſolitaria, nec ſine multarum comitatu virtutum eſſe conſuevit. Hoc porro ſi quis ad militares viri laudes adjungat, ad bellorum varietatem, quibus antequam intereſſet miles, præfuit Imperator: ad altitudinem animi, quo nullum genus hoſtium vel ar-

In ſolitaria vita amore.

Ejus ſtudiũ emundandæ animæ.

Magdalena Villęgarſiæ Domina.

præſertim ante diem pugnæ.

Militares virtutes magno Imperatore digna.

mere

nero majus, vel fama inſuperabile unquam 1578.
xpavit: ad præliorum felicitatem, in quibus
erpetuo victor, victus certe numquam diſ-
eſſit; profecto Ioannem Auſtriacum ma-
;nos inter fortunatoſque armorum Duces
ure adnumeraverit.

ALTERO poſt obitum die, ſuper fune-is pompâ diſceptatum inter nationum Tri-unos, qui efferendo corpori præhaberen-ur, quod Hiſpanus Regem, Germanus de-uncti Ducis patriam, Belga loci prærogativam obtenderent. Sed compoſuit tunc uidem Parmenſis Princeps in hunc mo-lum; Vt corpus domo exportarent interio-es aulici: ſuſciperent ejus nationis Tribu-i, cujus contubernia in caſtris propiora ſſent à tabernaculo Ducis; traderentque xinde aliis atque aliis, qui longius abeſſent. Ioc itaque ordine à Burgæis caſtris Namur-um uſque, peditibus equitibuſque per ag-nina diſpoſitis, Ioannes Auſtriacus elatus ſt, armis indutus, addita capiti corona, ti veteres Principes Burgundiæ domus tu-nulari conſueverant. Quamquam alii, uod oblatum Hiberniæ regnum à pleriſque Iobilium, aſſentiente Romano Pontifice, ɔſe inconſulto Philippo Rege admittere di-uliſſet; idcirco illa regni ſpecie donatam ius modeſtiam opinati ſunt. Geſtabant hu-neris lectum Tribuni ac Centuriones ejus ationis, cujus ante agmen deferebatur, ovis ſubinde oneri ſuccedentibus, donec Namurci Magiſtratu ſuſciperetur. Apud orpus atrati quatuor, Petrus Erneſtus Co-nes Mansfeldius caſtrorum Præfectus, O-tavius Conzaga equitum Magiſter, Petrus 'oletanus Marchio Villæfranchæ, & Ioan-es Croius Reuſii Comes, hic Belgarum, le Hiſpanorum primarii ductores, manu uſtinebant emortualis ſtraguli lacinias de

CONTENTIO nationum ſuper efferendo cadavere

Componit eam Alexander.

Pompa funeris.

Ex litteris Com. Maſii ad Picum ex caſtris 6. Oct.

Cur addita capiti corona:

Apud Martin, Del. l. 5. Turb. Belg.

Tribuni Centurioneſque geſtantes.

Quatuor primarii duces circa lectum.

1578. lecto propendentes. Præibat militum le-
Praeuntes milites. gio inverſis, uti aſſolet, incomptiſque ſi-
gnis, ac reliquis triſtitiæ imitamentis. Se-
quebatur Alexander Farneſius Parmenſis
Poſt lectum Alexander. Princeps, animo lugubriori quam veſte;
niſi quantum cura exercitus inter eas angu-
ſtias traditi dolorem avertebat. Peracta ex-
Temporariũ ſepulcrum. equiali pompa in primario Namurci tem-
plo, conditiſque ibi Auſtriaci viſceribus,
temporario ſepulcro depoſuit Alexander a-
vunculi corpus, expectaturus quid ſuper eo
Tria Regem oraverat moribundus mandaret ab Hiſpania Rex. Etenim Au-
ſtriacus morti proximus, tria ſupremis pre-
cibus oratum ab ſe Regem voluit; Vt cada-
ver condi ſuum juberet apud Caroli Impe-
ratoris oſſa: ut matrem, fratremque ejuſ-
dem uteri, in fidem patrociniumque reci-
peret: ut aulicos ſpe diu ſuſtentatos, aliqua
remunerationis ope, quam eis ipſe repen-
dere nequiverat, ſublevaret. Filiarum men-
tionem (quod mirere) fecit omnino nul-
Auſtriaci filiæ duæ. lam. Habuit enim filias Auſtriacus duas,
Annam, & Ioannam; hanc Neapoli ex Dia-
1570. na Phalanga Nobili Surrentina: illam Man-
Madrid. tuæ Carpetanorum ex Maria Mendozia,
ſplendidiſſimi generis, formæque elegan-
tiſſimæ puella. Annam clam educavit Ma-
dalena Vlloa, Ioannes ipſius educatrix;
tranſtulitque poſt annos ſeptem ad Madri-
gale ſacrarum Virginum collegium. Ioan-
nam apud ſe habuit tantundem fere tempo-
ris Margarita Parmenſis Dux, Ioannis ſo-
ror: quo mortuo, educandam in Neapo-
litano Divæ Claræ cœnobio depoſuit. Sed
Anna. illa juſſu Regis è Madrigali Burgos tradu-
cta in ſacrum Divi Benedicti gynæceum,
Ioanna. perpetua earum ſanctimonialium Antiſtita
creata eſt. Hæc poſt annos viginti, qui-
dem in Neapolitano clauſtro convixit, Bo-
tero Principi in Sicilia tandem nupſit, V-
graque

:aque vero eodem anno, eodemque men- 1578.
=, & tantum non eodem die, fato conceſ- 1630.
it. Crediderim autem idcirco Auſtriacum menſe Feb.
nter ea, quæ Regi moriens commendavit,
ilentio tranſmiſiſſe filias; quod eas Regi
ncompertas crederet: quippe occulte adeo *Cur earum*
auteque educatas, ut Alexander ipſe ſe- *mentionem*
retorum ejus plane omnium particeps, ſi- *fecerit nul-*
iarum alteram ignoraret: alteram non ab *lam in mor-*
Auſtriaco, ſed à Margarita matre haud pri- *te.*
lem noſſet. Quæ fuit cauſa, cur ipſe auſus Alex. ad
.on fuerit in memoriam revocare hanc mo- matrem
ienti filiam, quam Regi commendaret; ne Parm.Duc.
cilicet aut homini pudoris aliquid incute- 6. Octob.
et, aut ne videretur per eam commenda-
ionem liberare matrem qualicumque mo-
eſtia voluiſſe. Iam vero illa, quæ dixi,
ria ad Regem de Auſtriaci obitu perſcribens *Alexander*
Alexander, ſigillatim expoſuit, preceſque *ad Regem*
pro iiſdem ſuppliciter adjunxit. De ſe, tra- *de Auſtria-*
litoque ſibi regimine perpauca ſubdidit, *ci petitioni-*
recuſanti quam cupienti ſimilior. ſolum *bus*
Catholici exercitus diſcrimen à Gallis Han- 1.Octob.
ioniam ingreſſis, & ab Ordinum copiis ca- *De ſe,*
tra obſeſſuris exaggeravit: quo ſignifica- *Exaggerat*
et, in eo rerum prope deſperatarum arti- *periculum*
ulo ſe coactum ab una, quam Regi debe- *præſentis*
at, fide, ſuſcepiſſe intrepide magis, quam *ſtatus.*
ıvide illud oneris. Quamquam, ut ego
uidem ſentio, non tam præſens periculum
(quod erat utique magnum,) quam dubi-
atio de Regis animo, ſuſpenſum habebat *Veretur de*
Alexandrum. Verebatur enim, ne Rex, o- *Regis animo*
miſſa armorum cura, Margaritam Parmen- *circa præfe-*
em Belgis acceptam, eoque paci ineundæ *cturæ con-*
percommodam, revocaret in Belgium; aut *firmationē.*
Archiducem ipſum Matthiam certis condi- C. Maſius
ionibus, quod agi cœptum erat, confir- ad Equ.
maret: idque Regi facile ſuaderetur à non- Blondum.
nullis, qui minus Alexandri Farneſii glo- 6. Octob.
riæ

1578. riæ faverent. Et ſane (ſicut ab...
5. Novem. David Ducis Parmenſis à ſecretis ...
quam in Hiſpania diſſuadent aliqui. Alexandrum, occultatis litterarum n... non defuere in auia, qui multa ingeſſe... animum Principis, quo eam deſignatio... plane convellerent: credo, quod impo... num videretur armare exercitibus Alexandrum eo tempore, quo ſpem in Luſitani regnum intenderet filius magnæ indolis
Ranucius. puer, &, uti apparebat, quantæcumque fortunæ capax: præſertim cum non ſine Hiſpanorum offenſione peteretur ab Italia qui dominatrici nationi imperitaret. Sed
Rex tamen tradit. Rex & Alexandri virtutem, & ſororis ſuæ filium cogitans præcidit ſermonum materiem, laudato Ioannis Auſtriaci conſilio
29. Nov. ac ſtatim compoſitis ad Alexandrum litteris, primum Belgii ac Burgundiæ Præfecturam, armorumque per eas Provincias imperium ſine ulla exceptione tradidit, atque ejus fidei virtutique prolixæ commendavit.
Et ad Auſtriaci petitiones reſpondet: tum de Auſtriaci poſtulatis breve reſponſum adjecit, ejus familiæ ſe non immemorem fore: modo certior ab ipſo Alexandro fieret de ſingulorum meritis. uti poſtea fa...
De familia, eſt. Matrem cordi jam pridem ſibi fui...
De matre. atque exinde impenſius futuram. Q... utique oſtendit: evocatam enim eodem... no in Hiſpaniam perbenigne ſuſcepit; ... ciſque poſt menſibus Mazotam in Regi... ſancti Cypriani cœnobium honori... tranſmiſſa, cum inter eas Sanctimonia... addito ancillarum miniſterio, vixiſſet a... nos quatuor; Laredi, quo ſe tranſtule... cæli ſalubritate invitata, perquam pi...
Non tamen matre, quod mirere. ceſſit. Quamquam de Ioannis matre ... rem haud celaverim, quod à viro ... principe patefactum eſt. Ioannem Au...
Card. à ...ueva. cum non ex Barbara Blomberga, uti c... tum ad eam diem, ſed ex longe illuſtri...

plane principe femina procreatum: cujus 1578.
famæ parceretur, prætentam fuiſſe aliam
Carolo Cæſare, ac perſonam matris im-
oſitam Blombergæ haud gravate ſubeunti
eciosum culpæ titulum: eodemque loco
abitam à Philippo Rege ſcenæ pariter in- Clara Eu-
rvientte. Sic Philippum ipſum Iſabel- genia Iſa-
filiæ, cum qua arcana omnia communi- bella.
abat, aperuiſſe: atque Iſabellam ei, quem
icebam viro inter familiares congreſſus
arraſſe. Quod ſi ita eſt, habet profe-
o unde minus ſibi de ſua ſagacitate placeat
umanum ingenium, quando tantus Prin-
eps, atque intima quæque vel in hoſte ri-
ari ſolitus, domi ſuæ, ſuorumque igna-
is adeo vixerit obieritque, ut bis in ma- In Magda-
e deceptus, ſemper alienam coluerit, lena Vlloa,
unquam ſuam. Iam quod ſpectaret ad Au- & in Blom-
riaci, uti credebatur, fratrem, Pyramo berga.
onrado nomen erat, reſcriptum eſt à Re- De fratre.
e, Videret Alexander, quæ ejus propen-
o animi foret. Vidit ipſe, retulitque, A- 7. Ian.
oleſcentem ab Auſtriaco fratre miſſum 1579.
iiſſe ſtudiorum cauſa Burgundiam: ſed in-
a paucos dies, omiſſis litteris initaque li-
eriore vita, fratris juſſu in arce conclu-
im. Ex arce ad ſe ſcripſiſſe, mortuo Au-
riaco, ut quando fruſtra in litteris labo-
abatur, alieno ab his non minus animo,
uam facultate, exemptum vellet ea cuſto-
ia, atque ad arma transferret, fructu, ſicu-
i ſperabat, haud pœnitendo. Id ſibi quo-
ue videri ſubdidit ad Regem Alexander:
ravitque proinde, ut, ſi ejus Majeſtati vi-
eretur, imperaret quo is loco militiam ca-
eſſeret. Placuit Regi ſub Alexandro tyro-
inium ponere, aureis quinquaginta in 18. Mart.
ingulos menſes attributis. Demum & de 1579.
uſtriaci corpore in Hiſpaniam transferen- De cada-
o Rex annuit; qua via, quove modo Ale- vere.
xander

1578. xander ipſe præſcriberet. Alexander onus
Quod clam per Galliam deportandū in Hiſpaniā curat: impoſuit Hiſpanorum Tribuno Gabrieli Nignio Zunigæ, qui Ioanni Auſtriaco fuerat ſtabuli Præfectus. Ac deſignata per Galliam via, ab Henrico Rege per Hiſpanum Oratorem Pariſiis agentem, impetravit itineris ſecuritatem aliquibus ex Ioannis Auſtriaci familia in Hiſpaniam redeuntibus, nulla cadaveris facta mentione: quod per occulte transferri voluit, ad evitandos ſcilicet ingentes ſumptus, ac Magiſtratuum Sacerdotumque in urbium aditu certamina, quæ in Principum ſeu viventium ſeu mortuorum itineribus fieri ſolent; ideoque deportatum jam illud eſſe per Italiam ab reliqua Auſtriaci familia evulgavit. Immo, quo rei ſuſpicio averteretur, corpus omne, ſolutis artuum commiſſuris, diſtrahi placuit: oſſibuſque brachiorum, & femorum, & tibiarum, ad hæc thorace, & capite, (exempto prius cerebro) & aliis partibus ſeorſim poſitis implevere bulgas tres: quas viatoria ſupellectili refertas, atque, uti aſſolet, ante ephippium convolutas, Nignius & præcipui quique ex eo comitatu (erant circiter octoginta) in Hiſpaniam detulere. Vbi oſſibus iterum commiſſis, æreique nexu fili colligatis, totam facile articulavere compagem corporis: quod tomento expletum, ac ſuperindutis armis, pretioſiſque veſtibus exornatum ita Regis obtulere oculis, quaſi pedibus innitens, Imperatorii videlicet baculi adjumento, plane vivere ac ſpirare videretur. Cujus ad aſpectum renovato brevi luctu, aſportatum inde in Eſcurialem Divi Laurentii ſedem, apud patrem Carolum Quintum Imperatorem, uti peroptaverat, conditum eſt. At Alexander in Namurcenſi templo, ubi depoſitum fuerat avunculi corpus, relicto rei monumento

Io. Vargas Mexia.

prius diſtractum in partes,

in Hiſpania compoſitū,

ac Regi oſtenſum,

poſtremo conditum.

Belgii adminiſtrationem capeſſit Alexander.

ento ad poſteros', omnem continendis 1578.
Regis fide, quæ ſupererant, Provinciis, nimum ac vires advertit. Simul miſſis ad atholicos Europæ Principes nunciis litteiſque, officii duxit, de tradito ſibi ab Rege mperio ſingulos admonere: Regiarum parium diſcrimina neque anxie commemoans, ne male in Hiſpanum animatis ſpem intenderet, neque diſſimulanter occultans, ne lauream tamquam ex facili decerptam imminuere Duci hoſtem aliquando debellaturo.

DECADIS PRIMAE

FINIS.

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM QVÆ PRIMA DECADE CONTINENTVR.

A.

ABALIENATIO Nobilium. pag. 74. 75. & cur 130.131. 138.
Abbas Gemblacenſis. 534. Trullenſis 81.
Abbatiæ Belgii novis Epiſcopis aſſignantur. 56. Abbates queruntur. 57. contra eorum querelas. 60. inſtigant Brabantinos. 127. nonnulli inter Fœderatos. 196.
Academia Lovanii. 62. Lutetiæ. 107.
Abdicatio Imperii & Regnorum. 6. *& ſeqq.* cauſæ. 16. *& ſeqq.* Abdicatio Præfecturæ Belgii 8.
Acugnia, *Vide* Ioannes
Adrianus Gomes Taurellus. 519.
Adulphus Naſſavius Imperator. 85.
Adulphus Naſſavius Principis Orangii frater Friſiam intrat. 362. Pugnat cum Arembergianis 363. Arembergium interficit, 364. interficitur. & *ibid.*
Ægidius Barlamontii Comitis filius Hiergii dominus, in Valencenæ oppugnatione. 297. in pugna ad Mochemum pagum. 438. militarium tormentorum Magiſter, & VVallonum Tribunus. 555. Namurci, & Regii ærarii poſt patrem Præfectus. 555. Gldriæ Provinciæ Præfectus in Geldriæ finibus multa expugnat oppida. 448. Auſtriacum invitat ad arcem Namurci viſendam

* dam

dam.499.Ruremundam defendit contra Fœderatos.527. Boviniacum expugnat.537.rumor de ejus morte. 562,
Ægidius Clerus cauſidicus Tornacenſis, 192. 247. 275.
Ægidius Smiſſartus genimarius, 480.
Æmulatio aulica, 74.80. 109.inter nobiles Belgas & Granvellanum, 80. 159. inter eoſdem & nobiles Hiſpanos,84. inter Granvellanum & Regnardum, 130. inter Albanum & Ruigomeſium,320.327.inter Albanum &Egmontium.371. *Vide* Ambitio.
Ærarii Regii Præfectus, 149.
Agnitio Ioannis Auſtriaci, 578.
Albanus, *Vide* Ferdinandus Toletanus, & Garſias.
Albericus Comes Lodronius Germanæ legionis Tribunus,337.340.
Albertus BavariæDux probat armorum conſilium contra rebelles,259. pro reis inBelgioProceribus agit cum Albano, 354.
Alcmaria app. 411. 427.
Aldegundius, *Vide* PhilippusMarnixius Aldegundius.
Aldenarda opp. capitur,& diripitur ab Orangio, 416.Sacrorum in eo clades ab Iconomachis,144
Alençonius, *Vide* Franciſcus Hercules.
Alexander Farneſius Parmenſis Princeps Romæ naſcitur,418.& ſeqq.Pater ejus, 513. prædictio Pontificis Pauli III. 514. Baptiſmus,515.educatio. 516.580.propenſio ad arma,516.puer in Belgium mittitur à matre adPhilippum Regem, 49. 517. militare undecennis pueri poſtulatum, 517. à Rege ducitur in Hiſpaniam,517.Regis amor in illum, 517. Comparatio ejus cum Carolo Hiſp. Principe, & Ioan. Auſtriaco,586.Complutum mittitur,356 517.à Rege traditurComiti Egmontio inBelgium deducendus,175. ejuſdem conjugium,176.177.518. nuptiæ Bruxellis,183. &Parmæ,184.518. filii,518. erga uxorem veneratio, 184. 522. Armorum cupido,518.Pugnę ejus per noctem gladiatoriæ, ac temerariæ, 519. abit ad ſacrum navale bellum, 520. ſedat diſcordiam inter Auſtriacum & Venerium, 520. laudatur ob

ob id à Pio V. 520. Muſtaphæ triremem invadit, 521. vincit, & Scanderianum Pręfectum capit, 521. relata inde prędа, 521. ab Auſtriaco admonitus quid reſponderit, 522. mittitur ad expugnandum Navarrinū, 522. aggreditur irrito conatu, 523. cum matre deſtinatur in Belgium à Rege, 523. à Gregorio XIII. animatur, 524. abit in Belgium, 512. 524. Stipēdium ei ab Rege attributum, 525. exercitum cum Auſtriaco luſtrat, 528. facinus ejus in Gemblacenſi pugna, 533. laudatur ejus virtus, & admonetur ab Auſtriaco, 535. ejuſdē litterę ad Regem in Auſtriaci laudem, 535. & ad alios de ſe nihil loquentis, 536. Sichemium opp. expugnat, 538. mox & arcem, 539. ſumit ſupplicium ex victis, 539. Dieſtemium eidem ſe dedit, 540. Leviā recipit, 540. expeditio, & victoria Limburgenſis, 547. *& ſeqq.* Dalhemium expugnat, 550. intra viginti dies Provinciam Limburgenſem recuperat, 552. eidem gratiæ redduntur à vicinis Principibus, 550. rumor ab Orangio fictus de eo mortuo, 553. deſtinatur à Rege Belgii Præfectus, 556. inducias non probat, 557. ejuſdē epiſtola ad Octavium Parmæ Ducem, 557. pecūiæ ſubſidia eidem à Rege tranſmittuntur, 558. Oratio ejus pugnam diſſuadentis in bellico ſenatu, 560. poſcit locum ab Auſtriaco in fronte agminis, 563. adit inter primos pedites, 564. hoſtium inſidias aperit Auſtriaco, 564. milites ab hoſtibus circumventos revocat, 567 exercitum tormētis hoſtium expoſitum liberat, 568. de ea reſcribit ad Margaritam Parmenſem, 570. mittit officioſam legationem in Luſitaniam, 571. ejuſdē cōſiliū Auſtriaco ſuper conditionibus pacis ab Ordinibus propoſitis, 571. Belgii Præfect⁹ nōinatur ab Auſtriaco morti proximo, 574. dubitat de onere ſubeundo, mox ſubit. 574. Scribit Auſtriacæ, & Octavio parentibus, 574. cauſæ cur regimen Belgii admiſerit, 575 Auſtriaco ægrotanti adeſt præſentia & pecunia, 576. ſollicitudo in ægroti cura, & in regimine

exercitus, 576. mortem Auſtriaco molientis plectit, 584. nationum contentionem ſuper efferédo è caſtris cadavere Auſtriaci componit, 587. funeris ponpam Namurcum uſque comitatur, 587. temporarium ſepulcrum eidem conſtruit, 588. 592. de Auſtriaci morte, déque morientis poſtulatis Regi ſcribit, 589. & de commendato ſibi regimine, *ibid.* veretur de Regis animo circa Præfecturæ confirmationem, 589. Præfectus Belgii, & armorum Dux confirmatur illico à Rege, 590. Reſpondetur ei à Rege de Auſtriaci petitionibus, 590. cadaver Auſtriaci in Hiſpaniam deferendum committit Nignio Tribuno, 592. clàm per Galliam deportandum curat, 592. Belgii adminiſtrationé capeſſit, 592. catholicos per Europam Principes de tradito ſibi regimine admonet, 593.

Alexander Mediceus admovetur ad Florentiæ Principatum, 43. ejuſdé & Margarita Cæſ. fil. nuptiæ, 44. interficitur primo nuptiarum anno 44.

Aloſtum, Flandriæ urbs à ſeditioſis Hiſpanis vicapitur, 468. 479.

Aloſtanenſes milites, *Vide* Seditioſi.

Aloyſius Delrius. 472.

Aloyſius Quiſciada Imperatoriæ aulæ Præfectus, 577. Ioan. Auſtriacum puerum in Hiſpaniam defert, 577. educat, 577. *ibid.* Regi Philippo agnoſcendum offert in venatione, 578.

Aloyſia Franciſci Primi Galliæ Regis mater, 25.

Alphonſus Eſtenſis Ferrariæ Dux, 43. 176.

Alphonſus Comes Sommajæ Mediolanenſis Italorum Tribunus deſignatus, 558.

Alphonſus Leva fil. Sanctii Navarræi Proregis, 557. Auſtriaci juſſu laceſſit hoſtem, 563. fugat, 564. pedites retrahit, 568.

Alphonſus Lopius Gallus, 276.

Alphonſus Vlloa Tribunus peditum Hſpanorum legionis Neapolitanę, 334.

Alphonſus Vargas Hiſpanorum equitum ductor 468. fugat Gl'mæanos, 474. Trajectum ad Moſam intrat & recuperat, 474. Antverpiã accurrit, capit & depopulatur, 475. Belgio cum

Hi-

Hiſpanis abit, 493.
Altapennius, *Vide* Carolus.
Altempſius, *Vide* Annibal.
Alvarus Pacechus Tribunus, 411.
Alava. *Vide* Franciſcus.
Amator Abadienſis equitũ Centurio, 562.
Ambitio Belgarum Procerum in armis, & in aula, 73.74.80.81. Granvellani, 82. Egmontii, 75. dominandi Orangio inſita, 72.89.235.350. reprehenſa in ſenatu, 131. Roberti Brederodii in Cameracenſi Archiepiſcopatu, 81. *Vide* Æmulatio.
Amboſiana conjuratio, *Vide* Conjuratio.
Ambroſius Morales, 354.
Amicitia vicinorum Principum præoptanda, 176.
Amida Rex. 581.585.
Amiſia fluvius, 380.381.410
Amorsfortia, 417.
Amſtelodamum, Hollãdiæ urbs defectionem à Rege minatur, 281. hæreticorum in ea ſcelus, 255. Fœderatorũ conventus, 266.267. feminarum pium facinus, 255. invadere illam tentant conjurati. 313. repelluntur, 313. præſidium accipit. 315. Hiſpanis fida, 411.422. 555. nutat, 526. tentatur ab Orangio, 555. reſiſtit cum mulierum laude, 555. deditur ac decipitur, 555. Sacrorum in ea clades, 555.
Anabaptiſtæ, 71.224.
Andelottus Belga unus ex conjuratis, 315.
Andelottus Colinius peditatus Gallici Præfectus, 110.
Anderlechius Megani œconomus, 195.207.
Andreas Salazarius Centurio, 339.
Andreas Veſalius Caroli V. medicus, 20.
Angli Caletum amittunt, 23. è navibus Gallos invadunt, 23.24. eorũ naves ac bona in Belgicis Hiſpaniſq; portubus attinentur, 399. naves Luſitanas cum mercibus capiunt, 400. contra Auſtriacum nonnulli conſpirantes ſupplicio afficiuntur, 584.
Angliæ Rex, *Vide* Philippus II.
Angliæ Regina, *Vide* Eliſabetha, & Maria.
Anguiſciola, *Vide Ioannes*.
Anio fluvius, 381.
Anna Auſtriaca Maximiliani Imperatoris filia deſtinatur conjux Carolo Hiſpaniarum Principi, 404. quo mortuo ſpõſa Philippo II. in Belgiũ venit, 404. deducit. in Hiſpaniã, 405. moritur. 420

Anna Egmontia prima uxor Principis Orangii, 102.

Anna Io. Auſtriaci filia, 588

Anna Saxonica Mauritii Ducis filia, Principis Orangii conjux, 103. ejuſdem nuptiæ, 104. ab Orangio repudiata redit in Germaniam, 104.

Annas Momorantius Galliæ Comeſtabilis, 115. moritur, 343. 365. ejus comparatio cum Albano Duce, 431.

Annibal Comes Altempſi⁹ ex Germania in Belgiũ copias ducit, 449. in Belgii limine ab hoſtibus circumvenitur & ſauciatur, 449. ad Brabantiæ præſidium à Requeſenio relinquitur, 450. inter eundẽ & Antverpiæ Gubernatorẽ ſimultates, 476. milites legit iu Germania, 559.

Annibal Gonzaga, 569.

Anſibariorum Ducis votũ in Romanos, 98.

Antonius Almeyda, 113.

Antonius Bombergi⁹ Antverpienſis, 281. 308.

Antonius Borbonius Navarræus Condæi frater, 109. 115. varia ejus fortuna, 110. agit cum Philippo Rege de reſtitutione, aut commutatione regni Navarræ, 113. amovet ſe ab hæreticorum patrocinio, 114. 115. Vnde ei ſpes conjugii cum Stuarta Scotorum Regina, 114. Rothomagum expugnat, & victor ingreditur, 118. ſaucius pilæ ictu moritur. 118.

Antonius Goignius Vendegiæ Dominus ſub Carolo V. militiam auſpicatus, 529. haſtatorum equitum ductor ad S. Quintinum. 530. legatûs Arẽbergii in Gallia, 529. ex Hiſpanorum & Belgarũ diſcordiis à Regis militia abſtractus, 529. Fœderatorum exercitus legatus, 530. immittitur Antverpiam ab Ordinũ delegatis, 475. capitur, 478. commutatur, 493. iterum capitur in Gemblacenſi pugna, 534. ducitur ad arcem Namurcenſem, 534.

Antonius Guzmanus Marchio Ayamontius Inſubriæ Gubernator, 494. 524.

Antonius Lalinius Comes Hochſtratæ Belgicæ turmæ Ductor, 35. adlectus inter equites aurei Velleris, Orangii Principis opera, 92. Mechliniæ Præfect⁹. 254. 300. inter Nobiles fœderatos, 196. pro hæreticis facit, 280. in

ædibus Culemburgii cũ Fœderatis convivis,212. Mechliniæ templa hæreticis attribuit,253. Gubernatrici facti ratioñe reddit,253. convẽtui Teneramundæ intereſt cũ aliis Proceribus,261.369 pro Orangio Antverpiã gubernat, 271.300. mittit ad Gubernatricem libellum hæreticorũ Antverpiæ commorantiũ, 271. conatur ad novum fœdus Egmontium pertrahere,276. occurrit cũ Orangio Antverpienſibus Calvinianis furentibus, 286. ſacramentum fidelitatis Regi dicere recuſat, 300. privatur à GubernatriceMechliniĉ præfectura, 300. Manſfeldio ſubacerbè reſpõdet, 301. inter eum & Egmontium diſſolvitur amicitia, 305. promittit ſe ſacramentum coram Gubernatrice dicturum, 306. evocatur abAlbano Bruxellas cum ceteris ad ordinandam Rempublicam,339. audita captivitate Procerum fugit,339 à duodecimvirali concilio in jus vocatur,353. ab Albano Majeſtatis reus pronunciatur, 354. ejus copiæ trans Moſam ab Avila cæduntur, 362. è caſtris æger abit, 381. ejus ſupellex in manus Hiſpanorum venit, *ibid.* eo duce pugnatur ad ripam fluminis Getæ,392. globo trajectus occumbit,393.

Antonius Mendoza, 326.

Antonius Oliveta primus equitum in BelgioCommiſſarius,334. inMochenſi pugna, 439. in Antverpiæ populatione 476 in expeditione Gemblacenſi, 530. captivos ad Auſtriacum adducit, 531 ſtipendia aſſignantur eidem à Rege, 558.

Antonii Perenotti Granvellani natales,78. ingenium, linguarum notitia, ac facundia, 78. æmulatio ejus cum Renardo, 130. ab Eccleſia Atrebatenſi, transfertur primus ad Mechliniæ Archiepiſcopatũ, 37. à Cæſare commendatur Philippo filio, 78 ejus artes ad gratiam à Rege promerendã, *ibid.* pro Philippo reſpondet Carolo V.8. pro Rege ad Ordines verba facit, 52. ejuſdem potentia apud Regem, 132. Margaritæ Parmenſi favet ad Belgii Præfecturam,41. à Rege cõmendatur Gubernatrici Parmenſi, 79. gra-

tia & potentia apud Gubernatricem, 79.88.132. Dexteritas ejus in conſiliis dandis, 79. novorũ Epiſcoporum negotium urget, 126. averſa ab eo Nobilitas, 130. & plebs. 138. 141. Nobilium invidia, æmulatio, & odia in illum, 74. 130. 131. 142. 144. conſtantia animi ejus in contemnendis æmulis, 82. 83. non probat miſſionem militum Hiſpanorum ex Belgio, 99. deinde in eam cõſentit, 99. Cardinalis creatur à Pio Quarto, 104. cur abſtinuit aliquãdiu à Purpura, 104. Purpuram induit, & galerum extra ordinem Roma miſſum accipt, 105. Quid in Cardinalatu accidiẽdo ſpectaverit, 106. in rebus Gallicis adminiſtrandis cũ Hiſpano oratore fratre cõmunicat, 107. 113. De Sardinia pro Navarra tradẽda quid ſentiat, 113. à Gubernatrice Parmenſi defenditur, 132. 139. & à Rege, 138. contra eundẽ litteræ trium Procerum ad Regẽ, 140. Regis de eo reſponſum, 143. redarguit in ſenatu Orangii ambitionẽ, 131. nutatejus potentia apud Gubernatricem, 144. ejuſdem vitæ diſcrimen, 146. contra eum famoſi libelli, *ibid.* cucculli conſpirationis ſymbola vulgò ad eundem referuntur, 150. 223. 368. è Belgio evocatur, 152. non dejicitur animo acceptis à Rege de ſua evocatione litteris, 152. ejus verba quaſi miſſionem cupiendis, 153. acciri ſe cupit in Hiſpaniam, 153. in Burgundiã deſtinatur à Rege, 154. abit ſparſa reverſionis fama, 154. contra eundem conſpiratio ad avertendum ejus reditum, 154. Romam ad comitia proficiſcitur, 156. à Philippo admovetur ad negotia Romæ obeũda, præſertim in ſacrum fœdus cõtra Turcas, 156. Prorex Neapolitan⁹ creatus vexillum tradit Ioanni Auſtriaco, 157. Romam iterum profectus laborat in comitiis pro creando Gregorio Tertiodecimo, 157. reverſ⁹ Neapolim offendit Pontificem in controverſia cum Archiepiſcopo Neapolitano, 158. quæ tandẽ componitur, 158. 159. in Belgiũ denuo vulgatur rediturus, 404. agit cum Margarita Parmenſi, & Alexandro Farneſio deſtinatis

ſtinatis in Belgium à Rege, 524. evocatur à Rege in Hiſpaniam, & conſilio rerum Italicarũ præficitur, 159. libertas ejus in Proceres, & in ipſum Regem, 159. Hiſpaniam moderatur abſente Rege, 159. à quo redeunte honoratur, 159. Cæſar auguſtæ Catharinã Philippi filiam cum Carolo Emanuele Sabaudiæ Duce jungit, 159. ejuſdem dictum de Orangio non capto ab Albano, 341. moritur Madridi, 159. corpus Veſontionẽ transfertur, *ibid.* ejus præcipuã laus, *ibid.*

Antonius Perezius in Philippi Secundi Regia ſecretioris ſcrinii cuſtos, 320. 322. 536.

Antonius Philippi Burgũdi Ducis fil. Brabantiæ Ruuartes, 502.

Antonius Pictor, 423.

Antonius Saulius Pontificis Nuncius apud Proregem Neapolitanum, 158.

Antonius Stralius Antverpiæ Conſul Orangio intimus, 340. capite plectitur, 367.

Antonius Toletanus Legionenſis Prior ex equitibus Hieroſolymitanis, 320. 355.

Antverpiæ urbs Brabantię capitalis, 189. Brederodio favet, 216. ſeditio ibi ex Apoſtatæ ſupplicio, 162. Gheuſiorum in ea numerus & ornatus 223. Conſiones Calvinianorum frequentes, 225. *& ſeqq.* tumultus, 228. ex Tholoſio cæſo ad Oſteruelam. 285. 286. ad quos componendos poſcit Orangium, 229. eidem adventanti multitudinis occurſus, plauſus, & acclamationes, 230. Iconomachia & ſacrorum violatio, 239. *& ſeqq.* primario templo cultus reſtituitur, 253. 311. conſiſtoria ibi inſtituuntur ab hæreticis, 268. 271. Supplicatio in ea celebris Corporis Domini, 331. ejuſdem populatio ab Hiſpanis, 510. *& ſeqq.*

Antverpienſis animantur adverſus Catholicos ab uſque Conſtantinopoli, 269. 270. pecuniam callidé Regi offerunt, 271. defectionem à Rege minantur, 281. veniã à Gubernatrice petunt, 309. deditioné offerunt Gubernatrici Parmẽſi, 310.

Antverpienſis arx à Gubernatrice Parmenſi deſignatur, 315. ab Albano conſtruitur, 352. ab Hiſpanis ſeditioſis intra-

tur, & obtinetur, 441. ab Auſtriaco tentatur, 501. ad ordines venit, 501. diruitur, 505.
Apologia ab Orangio editur, 7. 75. 87, 90. 92.
Aquæ veteres oppidum, 411. 449.
Aquis abſorpti, 24. 285. 380. 381. 405. 481. 456. 557.
Aquila urbs in Samnitibus, 524.
Aranda, *Vide* Ioannes.
Archidux Auſtriæ, *Vide* Maximilianus, & Matthias.
Archiepiſcopat⁹ in Belgio, 35. 37.
Ardinghellus, 177.
Arembergius, *Vide* Ioannes Ligneus.
Areſchotum urbs Auſtriaco ſe dedit, 537. proditur, 571.
Areſchoti Dux, *Vide* Philippus Croius.
Arias Montanus, *Vide* Benedictus.
Armatæ hominum & equorũ icunculæ in menſam inductæ, 13.
Armenterienſium conſpiratio cum Gheuſiis Tornacenſibus, 290. detegitur eorũ proditio, *ibid.* victi à Raſſingemio. 291.
Armenterius, *Vide* Thomas Armenterius.
Arminii cum Naſſavii ſtrage ſimilitudo. 381.
Armorum Dux, 337.
Arteſia Belgii Provincia, 30. à Cocquevillio invaditur, 362. à Coſſæo defenditur, 363. cum aliis Provinciis conjurat contra Hiſpanos, 473. ejus Præfectus, 33.
Arturus Coſſæus Gallorum militum Tribunus prohibet Orangium Galliá intrare, 395. mittitur à Gallorum Rege in auxilium Albani Ducis, 362. Cocquevillii exercitum intra oppidum S. Valerii compellit, & expugnat, 363. Duces capit, 363.
Arx Antverpiæ, forma, artifex, & ſitus, 352. Hadriana, 19. Namurci, 499. Sichemii, 539. Dalhemii, 551. arces aliquot retinétur à Carolo VIII. Gall. Rege, 31. reſtituuntur à Ludovico XII. 31. nonnullæ à Rege deficiunt ad Ordines, 526. plurium arcium per Belgium demolitio, 506. 571. de Limburgenſi arce ſuccenſa rumor, 553.
Aſſonvillius, *Vide* Chriſtophorus.
Aſpera oppidum, 449.
Atrebatum Epiſcopus, 78. ad rem ſacram Valencenæ reſtituendam evocatur, 299.

Au-

acia ex aliorum conta-
õe,veltimore,239.286.
;uſtana confeſſio, *Vide*
onfeſſio Auguſtana.
;uſtinus Barbaric⁹,520.
;uſtus Saxonum Dux
ſauritio Electori ſucce-
it,103.ſuſcipit è luſtra-
fonte Orangii filium,
59. fœdus init cum re-
ellibus Belgis,268. mi-
atur, 273. bellum gerit
ũ Ioan. Friderico olim
eptemviri filio,275. le-
ationem mittit Guber-
atrici Parmẽſi pro Bel-
is hæreticis,312.313.
la, *Vide* Sanctius.
æ artes ad gratiam pro-
nerendam, 78. faſtigio
eturbati,144.prodigiũ
mores leves,89.irriſio
ontra Albanum, 397.
ulæ vultûs mutatio,
52.*Vide* Antonius Pere-
iottus Granvellanus &
ententias ad A ſpectã-
tes.
ici exemplumPrincipis
equuntur,586.
rei Velleris ordo inſti-
uitur,*Vide*Equitum au-
ei Velleris ordo.
ſtriacus *Vide* Ioannes.
ſtriam geſtare quid ſit,
86.
truxius, 120.
ila, *V de* Martinus.
amontius,*Vide*Antoni⁹
Marchio Ayamontius.

Sententiæ ad Aſpectantes.

AVLÆ potentia plus in fronte habet, quam receſſu, 153.
Nulla virtus in AVLA minus evehitur, quam quæ maxime timetur, 153.
AVLAM fallere difficile eſt 80.
AVLICORVM animos lõga apud Principem fælicitas quantum ſecuros gratiæ, tantũ intolerantes injuriæ facit, 153.
Potentia in AVLA rarocõſeneſcit, 106.
ASSECTANTIVM turba ad Potentes concurrit, ſicut ad lacum ſolet, quẽ exhauriũt & turbãt, 153.
ASSENTARI & Blandiri, ſæculum appellatur, 5.
Pronius in gratiam redeũt perpeſſi ARMORVM damna, 24.
Diviſum prope imperium ARMATA cum multitudine Princeps habet, 73.
Sine ſcena, atque admiratore frigide partes ſuas agit AMBITIO, 51.
Natura facile redit ad ſtatum ſtaturamque ſuam, ſi, quæ illam inflabat ac diſtrahebat AMBITIO detumeſcat, 12.
Ex ABDITO veneratio intenditur, 75.

Vilißimo cuique creſcit AVDACIA, ſi ſe timeri ſentiat, 239.
Inſita eſt hominum plerisque libido, ABDITA rimandi, obvia prætereũdi, 355.
ADVERSA nemo imputat ſibi, 426.
ADVERSARVM rerũ ſenſus feliciſſimo cuique acerrimus eſt, 525.
ÆTAS prima poſt tincturã voluptatis ægre alium colorem bibit, 578.

B.

BAdenſis Marchio legationem mittis Gubernatrici Parmenſi, 312.
Bajonæ colloquium, 169. 170. 171.
Balduinus ab Angelo Soc. Ieſu jurare in propoſita ſibi verba recuſat, 509 ejicitur cũ aliis Patribus Societatis Antverpia 509
Barbara Blomberga Ratiſbonenſis, 577. Regi ab Auſtriaco moriente cõmentatur, 588. moritur, 590.
Barberinus, *Vide* Franciſcus, & Raphaël.
Barlamontiõ opp. Auſtriaco ſe dedit, 544.
Barlamontius, *Vide* Ægidi⁹, Florus, Lancellottus, & Philippus.
Baronnius unus conjuratorum, 195.
Bartholomæus Campius, 426. bellicorum operum machinator in Harlemenſi obſidione moritur, 425.
Bartholomæus Entefius inter primos Gheuſios aquatiles, 410. piraticam exercet, 411. in carcerem conjicitur, 426.
Bartholomæus Miranda Archiepiſcopus Toletanus, 15.
Bartholomæus Portia Pontificis Nuncius apud Cæſarem, 507.
Bartholomæanæ noctes in Gallia, 4 8.
Baſta *Vide* Nicolaus.
Batemburgici fratres, *Vide* Gilbertus, & Theodoric⁹.
Bavariæ Dux, *Vide* Albert⁹.
Bavarus, *Vide* Chriſtophorus, & Henricus.
Beavorius, *Vide* Philippus Lanoius.
Belgium cur Flandria, Germania inferior, & Provinciæ inferiores, 28. ejus ſitus, opulentia, urbes, pagi, militia, navica, & lanificia, 28. 29. administratio ſimilis civitatibus liberis, 55.
Belgii Provinciæ quo[illegible]do ſub unius imper[illegible] conſociatæ, 30. ex eis [illegible]gnum erigere cogit[illegible]

Carolus V. 31. transferuntur à Carolo V. in Philippum filium 7. earundem diviſio, 30. quibus à Rege attributæ, 32. decimam à Rege deprecantur, 402. nutant ad nuncium Brilæ à Fœderatis captæ, 410. conſpirant contra Hiſpanos, 472.473. ſequuntur Ordinũ partes duabus Auſtriaco tantùm deditis, 473.504.526.530.

Belgii univerſi Gubernatores, 21. 39. 42. 247.404. 420.466.469. de univerſi Belgii Gubernatore deligendo à Rege varius populi ſermo ac deſignatio, 37. 38. à Proceribus Belgii abſque conſenſu Regis Gubernator eligitur, 506. ab Ordinibus confirmatur, 508. Provinciarum ſingularum Gubernatores, 32.33.

Belgii Ordines, *Vide* Ordines.

Privilegia, *Vide* Brabantia.

Belgarum ingenium, mores, 29.321. lætitia ex abitu Hiſpanorum, 493. ſtudium erga Gubernatricem Parmenſem, 347. querelæ, *Vide* Querelæ.

Belgicum bellum toti Europæ communæ, 1. collatum cum Græcis Romaniſque bellis, 3. ejus occaſiones & cauſæ toto lib, 2. & pag. 350.351. 406.407.503.507.

Bellum inter Carolum V. & Henricum II. Galliæ Regem. 5. inter Hiſpanũ & Gallum Reges, 22.23. inter Carolum IX. Galliæ Regem & rebelles, 106. *& ſeqq.* inter eoſdẽ renovatur bellum civile ſecundũ, 342. 343. quod componitur, 344. tertiũ reparatur in Gallia, 394. aliud civile, in Belgio, 466. retardatur, 469. latè dominantibus continuum, 491.

Bellicum conſilium invadendi hoſtem, 560 aliud de eodem, 560. ſocios à periculo ſublevãdi, 567.

Bellomontium Auſtriaco ſe dedit, 544.

Benearnum reorum aſylum, 122.

Benedictus Arias Montanus, 396.

Bergenſis, *Vide* Gulielmus, & Ioannes Glimæus.

Bergæ ad Zomam, 450.451. in Ordinum manus veniunt, 526. milites præſidiarii Tribunum produnt, 527.

Berlinguerius Requeſenius in Sicilia Regiæ claſſis Præfectus, 462.

Bernardus Freſneda Franciſcanus, Regis Philip-

Confeſſarius,320. diſſuadet arma in Belgiū, 322.
Bernardinus Mendoza Legatus mittitur ab Albano ad Pium V. 326. militum in Belgio cohortis Præfectus, 334. in Mochenſi pugna, 439. in Gemblacenſi, 532.
Bernates, 326.
Berſelius cū exercitûs parte Antverpiam immittitur ab Ordinum delegatis, 475.
Beza, *Vide* Theodorus.
Billius, *Vide* Gaſpar.
Bincium Mariæ Hungariæ Reginæ olim delitię Auſtriaco ſe dedit, 544. ſaxum villæ inciſum ab Henrico II. Gall. Rege Bincium vaſtante, *ibid.*
Biſerta expugnatur, 581.
Blanca Galliarum Regina, 185.
Blanca Sfortia fil. Maximiliani Ducis Mediolanenſis, & Maximiliani Imperat. uxor in venatione equo delapſa obit, 43
Blaſerius, *Vide* Ioannes.
Bloſius, *Vide* Ioannes & Ludovicus.
Bobadilla Centurio, 416.
Boëmiæ Rex, *Vide* Maximilianus.
Boiſottus, *Vide* Carolus, & Ludovicus.
Bombergius, *Vide* Antonius Bombergius.
Bomenæum in Scaldia inſula à Regiis expugnatur, 458.
Bona Sfortia Sigiſmundi Poloniæ Regis mater obit, 27.
Bonifacius Moguntinus Epiſcopus, 59,
Borbonius, *Vide* Antonius, Ioannes, & Ludovicus.
Borgia Centurio, 447.
Borlutius Gandavenſis orator, 52.
Boſſuvius, *Vide* Maximilianus & Ioannes.
Boviniacum Auſtriaco ſe dedit, 537.
Brabantia Belgii primaria Provincia, 30. 362. conſcientiæ libertatem extorquet, 511. ejuſdem immunitates & privilegia, 55. 58. 61. 62. 189. capita Provinciæ quæ, 189. civitates ab Orangio captæ redduntur Albano, 420. ejuș delegati empti ab Orangio, 466. Bruxellas evocantur à Requeſenio, 466. ejus Gubernator, 34.
Brabantini inquiſitionem recuſant, 67. & novos Epiſcopos, 126. legatos Romam, & in Hiſpaniā ſubmittunt, 127. recuſãt parere edicto à Gubernatrice Parmenſi propoſito, 189. creãt Provinciæ Ruuartem Orangiū, 502.

Bracamontius, *Vide* Conſalvus.
Brandeburgicus Septemvir Gubernatrici Parmenſi legationem mittit, 312.
Breda, 276. obſidetur à Fœderatorum ducibus, 526 mittit nuncium ad Auſtriacum, & detegitur ab hoſtib⁹ *ibid.* deditur. 527. militum ſeditio & perfidia, *ibid.* eidem auxilium ſubmittitur ab Auſtriaco, ſed fruſtra, *ibid.* impõitur in ea pręſidium Hiſpanorum, 354
Brederodius; *Vide* Henricus, Lancellottus, & Robertus.
Brigantia, *Vide* Iſabella, & Maria.
Brila, 417. Hollandiæ portus, à Cheuſiis capitur, 407. 410. ad ejus famam multarum civitatum defectio, 410. jocus é Brilæ nomine, 411.
Brimæus, *Vide* Carolus.
Britannicæ naves Gallos invadunt, 23.
Brugenſiũ facinus in Quęſitorem Fidei, 163.
Brunſuicenſis, *Vide* Ericus, Philippus, & Erneſtus.
Bruxellæ, urbs Brabantiæ capitalis, 189. Regi fidelis, 337. ejus privilegia. 189. contumacia ejuſdẽ contra Albanum tributum præcipientem, 407. Orangium repellit, 416. tumultus in ea, 468. 472 trepidatio ex Gemblacenſi victoria, 536..
Bucerus, 107.
Bura expugnatur, 448.
Buranus Comes, 471.
Burgundia à Carolo V. aſſignatur Philippo Regi, 6. ejus Duces, 30. Gubernator, 34.
Burgundi Dalhemii arcem ſcandunt, & capiunt, 551.
Burgundis Principib⁹ mos cum capitis corona tumulari, 587. *Vide* Philippus, & Maria.
Buſcoducum urbs Brabantiæ capitalis, 189. Meganum rejicit, 281. 308. in ea tumultus, 281.
Buſcoducenſes hæretici arcent Epiſcopum ab urbe, 254. Gubernatricis legatos retinent, 282. ſolvunt & Gubernatrici remittunt, 308. defectionem à Rege minantur, 281. hoſtes pronunciātur, 308. veniam orant, & ſe dedunt, 309. præſidium accipiunt, 309.
Buſtus, *Vide* Petrus.
Buterus Princeps, 588.

Sententia ad B ſpectantes.

BENEFICIIS aliqui utuntur ceu floribus tam-

diu gratis quamdiu recentibus, 29.
BENEFICIVM præſſes gradus eſt futuri, 49.
Animi aliquorum arctius tenentur BENEFICIO vel uno accipiendo, quam acceptis multis, 50.
Sunt, qui, cum multum acceperint, injuriæ loco ducunt plura adhuc accipere potuiſſe, 76.
Quicquid infra votum venit, BENEFICII nomen amittit, 76.
Facilius BENEFICIO capiuntur ſinguli quã multitudo, 44.
Sparſa in commune gratia ab omnibus accipitur, redditur à nemine, 44.
Cui BONO aliquid vertitur; in eum recta colliueat ſuſpicantis anim⁹, 196.
Spes numquam major affulget pacis, quam cum ſerio BELLVM geritur, 24.
Cavendum eo maxime in loco BELLI civilis incẽdium, ubi circa ſint, qui illud alant, procul qui extinguant, 321.
BELLI Dux nihil magis timere debet, quam ne timere videatur, 385.

C

CAdaver puellæ à parẽtibus devoratum, 425.
Cadurcenſis Epiſcopus, 60
Cæſar Davalus Marchionis Biſcariæ frater Naſſavianos inſequitur, 378. vulneratur, 399. comitatur Reginam in Hiſpaniam, 405. cum Io. Auſtriaco in Actiaca pugna, & Tunetana expeditione, 405
Cæſarodunum, 111.
Cæſius, *Vide* Nicolaus.
Caii Fabii egregium facin⁹ per medios hoſtes egreſſi, 510.
Caletum capitur à Gallis, 23.
Calones Antverpiæ incendiarii, 476.
Calvinus libellis Galliam aggreditur, 108. hæreſi illuc introducit, *ibid.* Amboſiani tumult⁹ auctor, 142.
Calviniani vinculis coërcentur, 120. damnantur, 121, ſupplicio eripiuntur, *ibid.* reducuntur in carcerem, 121. extrahũtur, 124. plectuntur, 120 125. templa in Belgio depopulantur, 232. & *ſeqq. Vide* Iconomachi. Deſtinantur cum libris ad turbandam in Hiſpania Religioné, 267. 360. Calvinianas cœnas frequentant, 274. 278. tentant egredi Antverpia ad Oſteruelã, 285. clauſi in urbe fremunt, 285. I

Lutheranis diffident, 285. ſeditionem in urbe excitant, 286. offerunt libellum pro Religionis libertate Archiduci & Ordinibus, 511. illā extorquent, & Catholicorum templa occupant, *ibid.* Ieſuitarum deriſoris domum peſtis invadit, 521.
Cameracenſis Epiſcopus Antverpiæ ſacra reſtituit, 512.
Cameraceſium, 31.
Cameracum urbs pacificatoria, 25. 31. Archiepiſcopatus prærogativa exornatur, 37.
Camillus Gonzaga Novellariæ Comes, 389.
Camillus à Monte in Belgium cum Albano proficiſcitur turmæ ductor, 335. in populatione Antverpiæ ejus continentia. 480. in pugna Gemblacenſi, 532. Gallos aggreditur & trucidat, 544. in Limburgenſi expeditione, 557. Dalhemio rejicitur, 550. cum equitum ſignis in pugna ad Rimenantam pagum, 564. ſubſidia petit ab Auſtriaco ad inſequendum hoſtem, 565. inſequitur, & dolo trahitur ad hoſtium fugientium caſtra 566. ejuſdem turmæ virt⁹ ſuſtinentis hoſtium vires, 569.
Camill⁹ Schiaffinates, 571.
Camillus Vitellius, 460.
Campinii Dominus, *Vide* Federicus Perenottus.
Campinius Centurio machinator, 318.
Cantabricæ naves, 399. 410.
Cantonetus, *Vide* Thomas.
Capitis cultus à Carolo V. mutatus, 585. & mutatus aliter à Ioanne Auſtriaco, 586.
Capitolium à Gallis obſeſſum, 510.
Caprius cum exercitus parte Antverpia immittitur ab Ordinum delegatis, 475. capitur ab Hiſpānis, 478. permutatur, 493.
Captivitas Aldegundii, 427 Amidæ Regis, 585. Aſſonvillii, 472. Boſſuvii, 427. Caroli Hiſpaniæ Principis, 460. *& ſeqq.* Clementis VII. 18. Ducū Cocquevilli, 362. Egmōtii, Hornani, & aliorum, 339. Goignii, 478. hoſtiū Caroli V. 17. Senatorum Hiſpanarum partium, 472. Scanderiani Præfecti, 521. uxoris Mondragonii, 493.
Captivi cōmutantur, 435. 493. ad Auſtriacum adducuntur, 534.
Carafa. *Vide* Marius.

C

Cardinalis Alexandrinus, 356. Borromæus, *Vide* S. Carolus. Farneſius, *Vide* odoardus. Granvellan⁹, *Vide* Antonius Perenottus. Lotharingus, *Vide* Carolus. Pacechus, *Vide* Franciſcus, Spinoſa, *Vide* Didacus.

Cardinalitii qui dicerentur in Belgio, 156. 199.

Carloius Nohotius, 362.

Carlotta Borbonia Orangii uxor. 104.

Carmen cum lunulis pileo præfixis in odium Romanæ Religionis, 446. Ovidianum uſurpatum in morte Caroli Hiſpaniæ Principis, 360.

Carolus Altapennius Barlamontii fil. Equitum centuriæ Dućtor, 555.

Carolus Auſtriacus V. Imperator, ad Imperii coronam capeſſendam ab Hiſpania proficiſcitur in Germaniam, & in Italiam, 53. 66. 585. expeditiones ejus bellicæ, 7. 16. 20. 31. 46. 68. 334. 335. 573. 585. Gandavi tumultus componit, 256. 323. conſulit Albanum ſuper animadverſione Gandavenſibus debita, 349. ejus dictum de Gandavi magnitudine, *ibid.* & de Belgarum natura, 321. Belgicas Provincias in regni formâ redigere cogitavit, 31. cur abſtinuit, 32. Belgicum imperiũ quomodo amplificaverit, *ibid.* Epiſcopatus in Belgio augere cogitavit, 36. cur non perrexerit, 36. 139. céteſimæ tributi Belgio imponendi novitatem abrogat, 406. contra Lutherianam hæreſim edicta & arma parat, 66. 514. ejuſdem placita & edicta promulgantur, 186. 187. ſevera & contra Brabantiæ privilegia dictitantur, 189. 200. 202. 204. defenduntur, 203. 204. mitigantur, 205. 221. in Hiſpaniam mittuntur. 221. Aldenardæ in Belgio filiam Margaritam ſuſcipit, 40 & Ratiſbonæ in Germania Ioannem Auſtriacũ 576. 577. cum quo ejuſdem comparatio, 584. Margaritam ſpondet Alexandro Mediceo, 45. & poſt Alexandrum, Octavio Farneſio, 45. ejus uxor Iſabella Luſitana, 177. 577. ex qua Philippus filius, 19. 515. cum quo ejuſdem comparatio, & diſſimilitudo, 75. Maria filia, 356. Auguſtæ condit teſtamentũ. 20. abdicare ſe regnis pe-

parat,6.Philippum filiũ præficit equitibus aurei Velleris, 6. eidem Belgiũ,& Burgundiam tradit,6.deinregna omnia, 8.recitat res à ſe geſtas, 7. ejuſdem in filium regna transferentis oratio, 7. abdicat ſe Imperio,8,per Orangiũ Principem inſignia Imperii Ferdinando fratri tranſfert,9. 87. ejuſdem deſiderium transferẽdi Romanorum RegnumPhilippo filio,9. è Zelandia ſolvit in Hiſpaniam, 9. navi, à qua deſcẽderat, illicò ſubmerſa,10.dictũ ejus lict⁹ attingentis,10 ſuſpicio mutatæ ej⁹ voluntatis, 10. Carolum Hiſpaniæ Principem inviſit,11.inDivi Iuſti cœnobio domum ſibi conſtruit,11. ejus familia & ſupellex,12.in ea ſolitudine vita quotidiana, 12. ejus flagellum ſanguine aſperſum venerationi habitum, 14. pro matre anniverſariũ perſolvit, 14. ſuas ſibi exequias celebrat, 14. in morbũ incidit,15detegit Philippo Ioannẽ filium, 578.piè moritur,15.26. 578. oſtẽta in ejus morte,15. anni dominationis ejus, 15. abdicationis cauſæ variè jactatæ, 16.*& ſeqq.*

Carolus Auſtriacus Hiſpaniæ Princeps, 355.Indoles ejus,356.non probata Carolo V. avo, 10. educatio,356.580.Complutum mittitur,356. è ſcalis prolabitur, 356. D. Didaci ope convaleſcit, 357. Iſabella filia Henrici II. Gallorũ Regis ei deſtinatur uxor, 360. 404. & filia Maximiliani Cæſaris, 357. 404.ejuſdem cum patre diſſidium,357.odium in familiares patris 357.& in Belgas patrocinium, 319.357.ejuſdem inBelgium abeundi propoſitum,357.quod nonnullis aperit,358. detegitur parenti à Io.Auſtriaco, 581. deterrere conatur Albanum ab expeditione Belgica, 358. manè diſceſſurus noctu detinetur à patre,359.domi cuſtoditur,359.ejuſdem infelicitas,359. & mors 359. cuſtodiæ & mortis cauſæ, 360. ejuſdem cũ Io.Auſtriaco & Alexandro Farneſio comparatio,580.

Carolus Barlamontius Comes,PræfectusNamurci, 32.Religionis defenſor. 555.ejus filii,555. nor-

fidei erga Regem, 51. 134. 555. Granvellani aſſecla, 150.155.199. ad arma promptum, ſe oſtendit pro Regis cauſa, 250. admonet Gubernatricem de conſiliis equitum aurei Velleris, 134. inter Areſchotum, & Egmontium diſſidentes medius, 140. ſententia ejus contra conjuratos, 199. Gheuſium nomen per contemptû ſupplicantibus Fœderatis accommodat, 211. dicit jusjurandum fidelitatis, 299. è Senatu abripitur, & Bruxellis cuſtoditur, 472. Moritur Namurci, 554. exequiæ, 555, encomium, 555.

Carolus Boiſottus Zelandiæ Præfectus immittitur ab Orangio Duvelandiam, 452. cæditur à Regiis, 457.

S. Carolus Card. Borromæus, 465.

Carolus Brimæus Comes Meganus Geldriæ, ac Zurphaniæ Præfectus, 34. 81. monet Gubernatricem Parmenſem de conſpiratione Nobiliû, 100. & de militum delectu in Saxonia, 268. aperit eidem Fœderatos, 196. ejus ſententia in conſultatione, 200. præ-mittitur, à Gubernatri-ce ad ſeditiones compo-nendas Antverpiam & Buſcoducum & Tr-jectum, 281. 282. pr-ſtat Regi ſacramentum fidelitatis, 299. Amſt-lodamo arcet rebel-conjuratos, 313, eos VVaterlandiam comp-lit, ibid. Gubernatrici c-rus, 365. Friſiam Gube-nat in locum Arembe-gii defuncti, 365. 314 ejuſdem Leonardiæ vo-tivum monumentum, 365. moritur, ibid.

Carolus Croius Marchi Havræus, redit ab Hiſp-nia in Belgium, 469. à Ordinê deputatis cû ex-ercitu immittitur Antverpiam, 475. in Gemblacenſi pugna præſt e-quitum alæ, 530.

Carolus Davalus Vaſtii fil. in Belgio militum coho-tis præfectus, 334.

Carolus Egmoncius Geldriæ Dux, 39.

Carolus Farneſius gemel-lus fil. Octavii Ducis Par-menſis, 916.

Carolus Fuggerus Tribu-nus à ſuis militibus pro-ditur, 526.

Caroli Galliarû Regis VII. cum Ludovico filio diſ-ſidium, 359.

Carolus Gallorû Rex VIII.

qualc

quale jusjurandum Piſanis & Florentinis dixerit, 498.
Arolus Galliarum Rex IX. 112. ad Bajonam, 169. ejus cum Eliſabetha Maximiliani Cæſaris fil. matrimonium, 171. auxilia contra hæreticos conquirit, 116. victoria, 118. cauſam tuetur Hiſpani Regis contra rebelles Belgas, 260. negat Hiſpaniarum Regi iter per Lugdunenſem agrū, 326. non perſuadetur ab Hugonotis ut arma in Hiſpanos capiat, 327. auxiliares copias è Belgio poſcit, 242. & obtinet, 344. 396. pugnat ad S. Dionyſium, 343. Coſſæum equitum Tribunū immittit in auxiliū Albani Ducis, 363. rumor de pace ab eo cum Hugonotis compoſita, & armis pro Naſſaviis in Belgium ſubmittendis, 413. Hugonotorum cædem imperat, 418.
rolus Geldriæ Dux, 363.
olus Lalinius Comes, 10. 146.
olus Largilla, 436.
rolus Lotharingiæ Dux, .0.
olus Lotharingus Cardinalis, 109. 119. 146. 18.
Carolus Mansfeldius Petri Erneſti fil. 179. conjuratis inimiſtus à patre increpitus, 199. à fœdere diſcedit, 232. Valencenam obſidet, 297. in pugna Gemblacenſi, 530. 531. Boviniacum, 537. Nivellam tentat, & repellitur, 541. pecuniado natur à Rege, 558.
Carolus pugnax, 30. 36.
Carolus Scottus Comes, 520.
Carolus Tiſnacus Belgicarum rerum in Hiſpania Regius Procurator, 142. 143.
Caſembrotius, *Vide* Ioannes.
Caſimirus Palatini frater, *Vide* Ioannes.
Caſtaneus, *Vide* Io. Baptiſta.
Caſtellæ Regi inſigne, 151. conſilii Præſes, 158. 320.
Caſtellum in aquis, 452.
Catharina Medicea Regis mater à Philippo Hiſpaniarum Rege auxilium expoſcit in hæreticos, 110. Margaritæ Parmenſi Gubernatrici ſimilis, 119. colloquio Bajonæ habito intervenit, 169. eidem prædicitur mors Henrici filii, 26.
Catharina Philippi II. Regis filia, 159. 344.
Catholici & Lutheriani ſe opponunt Calvinianis, 287.

287. Catholici victoriã referunt ex Hugonotis apud Moncontorium, 395. quid ſentiant de diſceſſu Albani ex Belgio, 428. Gandavenſi fœderi conſentiunt, 474. ſequuntur Ordinum partes, 504. jusjurandum dicunt cũ hæreticis Matthiæ Archiduci, 508. è Belgii civitatibus ejiciuntur ab hæreticis, 510. 511. eorum templa à Calvinianis occupantur, 511.

Cattejus Fliſſingæ Præfectus, 282.

Cauſæ tumultuum Belgicorum, *Vide* tumultus.

Cenamius. *Vide* Pandulph⁹

Centeſimæ bonorum impoſitio, *Vide* Tributum.

Ceſſatio armorum, 527.

Cetona opp. 460.

Chiapinius Vitellius Cetonæ Marchio Caſtrorum Præfectus cum Albano in Belgium proficiſcitur, 334. Groningam defendit, 376. pugnæ avidus, 387. 388. 389. incidit in hoſtium inſidias, 388. hoſtes aggreditur, & cędit, 389. prohibetur ab Albano contra Orangiũ movere, 391. in legioné Orangianam ab reliquis ſejunctam movet, 391. pugnat in ripa Getæ fluminis, 390. & ſeqq. Tribunum Lovervalium ſauciat, 392. hoſtile vexillum è ſigniferi manu eripit, *ibid.* ejus virtus laudatur ab Albano, *ibid.* mittitur ab Albano ad Angliæ Reginam, 400. ſollicitatur à Colinio ad defectionem, 413. Colinii litteras indignatus in ignem conjicit, 414. ad obſidendos Montes contendit, 414. ſauciatur, *ibid.* ejus audacia, 415. in Hollandia multa oppida expugnat, 449. Zelandicæ expeditioni à Requeſenio præficitur, 450. Ziriczæam obſidet. 458. moritur, 459. exequię, *ibid.* cadaver in patriam deportatur, *ibid.* Elogium, 460. & ſeqq.

Chriſtian⁹ Rex Daniæ, 27.

Chriſtierna Dani Regis filia, Lotharingiæ Dux pacem firmat inter Hiſpanum, & Gallum, 25. ad regimen Belgii deſideratur ab omnibus. 39. quid ei offecerit, 40.

Chriſtiernus Daniæ Rex, 27.

Chriſtophorus Aſſonvillius Senator, 190. 266. 372. 382. legatur ab Albano ad Angliæ Reginam, 399. ejuſdem relatio, 469. 472. é Senatu abripitur

itur & cuſtoditur,
2.
tophorus BavarusPa-
ini Septemviri filius
piarum Dux in Mo-
enſi pugna,436.inter-
itur,*ibid.*
tophori Fabritii Apo-
tæ ſupplicium,162.
tophorus Mondra-
nius militum cohor-
Præfectus,335. ejuſ-
m virtutis,& audaciç
cinus,335.cum ſua le-
one comitatur Regi-
um in Hiſpaniam,405.
oeſianæ trajectionis
ix Goeſiũ ab obſidio-
liberat,421. Zuitbe-
rlandiam inſulam ca-
t,*ibid.* Middelburgum
fendit adverſus Zelã-
os,434.fame ad dedi-
onem cogitur,435.
antũ hoſtes ei tribue-
nt,435.permutatur cũ
degundio,435.inZelã-
ç expeditõe maritimç
ilitiæ præficitur,450.
Philippolandiam in-
lam adnavigat,450.
de in Duvelandiam,
id. pedibus mare in
aldiam trajicit,452.
dem ſe dedit Ziriczæa
rbs Inſulæ caput,459.
o illo alium ſibi Ducẽ
igunt ſeditioſi,467.
xoris ejus virtus in
andavenſis arcis obſi-
dione,493.victor in pu-
gna Gemblacẽſi,531.
532.533. Sichemiũ op-
pugnat,537.538.divi-
nitus illæſius ſervatur
ab incendio, & ruina,
554.ſtipendia à Rege ei-
dem tranſmittũtur,558.
Chius Theodotus,483.
Ciacconus,*Vide* Petrus.
Cimacius Princeps,471.
Cimacum opp. vi capitur,
544. arx deditur,544.
Cittadella Centurio belli-
cus machinator ab Hi-
ſpanis libertate dõatur,
435.*Vide* Franciſcus.
Civitatum in Belgio nu-
merus,28.
Civitates Brabantiæ pri-
mariæ,189.immunita-
tes & privilegia earum,
55.58.62.189.tumul-
tuantur ob Hiſpanorum
præſidium,55.56.92.
deficiunt à Rege,410.
Orangio ſe dedunt,412.
recuperantur,419. *Vide*
Belgium & Brabantia.
Clades Gallorum ad S.
Quintinum,22.ad Grã-
velingam,23.prope ar-
cem Avennenſem,544.
Hiſpanorum ad Caletum,
Arembergii ad Hilliger-
læum cœnobium,363.
Albani à mari,409.apud
Quercetum,394.Reque-
ſenii ad Middelburgum,
435.ad Duvelandiã Re-
giorum,

giorum militum mare vadentium. 455. in obſidione Lugdunenſi, 447. Auſtriaci à Fœderatis, 569. à Sardoa legione, incenſis pagis, 383.
Hæreticorum à Vitellio, 389. in caſtris ab Hiſpanis induſiatis, 419. apud Gemblacum, 533. ad Oſteruelam, 284. ad VVaterloum, 390. prope Lanoium, 291. ad Gemingā, 378. & ſeqq. ad Getā fluvium, 390. & ſeqq. apud S. Giſlenium, 415. ad Mochemum, 436. Antverpiæ, 475. 576. 478. ad Rimenantam, 570,
Hugonotorum apud Drocum, 118. apud S. Dionyſium, 343. in D. Bartholomæi nocte, 418.
Sacrorum ab Iconomachis, 234. & ſeqq. Aldenardæ, 245. Amſtelodami, 555. Antverpiæ, 239. & ſeqq. a Calvinianis, 510. *Vide* Iconomachi, & Pugna.
Clara Medicea Pii IV. ſoror, 449.
Clara Iſabellæ Eugeniæ ortus, 257. Alberto Rodulphi Imperatoris fratri nubit, *ibid.*
Claſſis è Belgio miſſa ad deducendam Mariam Luſitanam. 179. diſcedit è Luſitania, 180. Fliſſingā appellit, 182. Claſſis Hiſpana vincitur ad Middelburgum, 434.
Claſſis Orangianorum per agros Lugdunenſes, 446 449. eorundem in Scaldia, 457. ad Middelburgum, 434. *Vide* Clades & Pugna.
Claudia Chalonia uxor Henrici Naſſavii, 85.
Claudius Civilis, 2. 385.
Claudius Haltepenni⁹, 499
Claudius Vergius Camplitæ Dominus, Burgundiç Præfectus, 34.
Clemens VII. P. M. 18. 43.
Clemens Marotus Gallicis metris Pſalterium Davidis componit, 122. mores ejus, *ibid.* Benearnū fugit. *ibid.* Lutheriā reſferritur, 122. Genevam perit, 122. moritur, *ibid.*
Cliviæ Dux, *Vide* Gulielmus.
Cobellius, 370.
Cœnæ Calvinianæ frequētes, 274. 278.
Cœnobium S. Iuſti, 11. Hiligerlæum, 363. Eſpinōſe, 415. ad cœnobia Nobilium ſeceſſio, 20. 219. incenſa ab Orangio, 394
Colinius, *Vide* Gaſpar, & Andelottus.
Colloquium Caroli IX. Regis Francorum & Reginarum ad Bajonam, ejus cauſæ, 169. quid coactum ſit, 171. 3

hæreticorũ ex eo timor, 171. 246.

Colonienſis Electoris obitus, 28.

Columbæ litteras in obſidione Harlemenſi deferentes, 424. & in obſidione Lugdunenſi, 446.

Columna, *Vide* Marcus Antonius Columna.

Columna marmorea cum inſcriptione in ædibus Culemburgiis, 355. in vexillo Orangianorum cum inſcriptione, 392.

Comæ alendæ mos aboletur, 585.

Cometes ante obitum Caroli V. 15. alius belli prænuncius, 528. *Vide* Prodigia.

Comitia equitum aurei Velleris Gandavi, 92. Imperatoria Francofurti, 137. Pontificia Romæ, 156. Ordinum in Belgio, 37.

Commiſſarius equitũ primus in Belgio, 334.

Comparatio Annæ Momorantii cum Albano Duce, 431. cum Arembergio, 364.

...minii cum Naſſavii ſtrage, 381.

...roli V. cum Philippo II. filio, 75.

...roli Hiſpaniæ Principis cũ Ioanne Auſtriaco, & Alexandro Farneſio, 580.

Catharinæ Mediceæ cum Margàrita Parmenſi, 110

Cardinalis Lotharingi cum Cardinale Granvellano. 119.

Egmontii & Orangii, 136.

Ioannis Auſtriaci cum Carolo V. & Germanico Cæſare, 584.

Pacechi cum Petrejo Centurione, 457.

Bellorum veterum & recentium in Belgio, 381.

Gallicorum Belgicorũque tumultuum, 118.

Complutum, 356. 517.

Compromiſſum Nobilium conjuratorum cõtra Religionem, 194. 195. 394. vàriis linguis prodit in lucem, 194.

Concilium duodecimuírale turbarum in Belgio inſtituitur, 353. vocat in jus Proceres, 353. damnat eos, 354. & compluros templorum violatores turbatoreſque civitatum, 355.

Concilium ſtatus Belgium adminiſtrat, 464. ex quo Belgi pernicies, 465.

Concilium Tridentinum inchoatur à Paulo III. 514. à Pio IV. promulgatur, 164. à Philippo Hiſpaniarum Rege ſuſcipitur, 164. ob privatã Regis offenſionem cum

Pontifice nō omittitur, 166. difficultas in eo promulgando, 167. edictum pro ejus obſervatione à Gubernatrice Parmenſi proponitur, 187. ejus occaſione Nobilium conſpiratio reſurgit, 192.
Concionatores Calviniani, *Vide* Calviniani.
Conciones hæreticas audientiū frequentia, 225. *& ſeqq.* 370. quæ cohiberi nequeunt, 247. auditoribus liber aditus deſiteratur à Fœderatis, 251. & permittitur, 252. 274. 278.
Condæus, *Vide* Ludovicus.
Condomium opp. 60.
Confeſſarius Caroli V. 15. Caroli Hiſpaniarū Principis, 360. Margaritæ Parmenſis, 48. Philippi II. 320.
Confeſſio Auguſtana à Fœderatis præſcribitur omnibus Antverpiæ, 267. nova concipitur Cæſari offerenda, 268. eam amplectendā in Belgio petunt hæretici Germaniç Principes, 253. 260. 312. 313.
Confœderati, *Vide* Nobiles Belgii confœderati.
Conjugiū Alberti Auſtriaci & Claræ Iſabellæ Eugeniæ, 257.
Alexandri Farneſii & Mariæ Luſitanæ, 177. 518.
Alexandri Medicei, & Margaritç Auſtriacç, 44.
Caroli Delphini & Margaritæ Maximiliani Archiducis Auſtriæ, fil. 31.
Caroli Emmanuelis Sabaudiæ Ducis & Catharinæ Auſtriacæ, 159. 344
Caroli IX. Galliæ Regis & Eliſabethæ Maximiliani Imp. fil. 171.
Caroli Lotharingiæ Ducis, & Claudiæ Henrici Galliarum Regis, fil. 40.
Emmanuelis Sabaudiæ Ducis & Margaritæ Henrici II. ſororis, 25.
Franciſci II. Galliarum Regis & Mariæ Stuartç, 109.
Henrici Naſſavii & Claudiæ Chaloniæ, 85.
Henrici Navarræi, & Margaritæ Caroli IX. ſororis, 418.
Ludovici Hungariæ Regis & Mariæ Caroli V. ſororis, 27. 42.
Maximiliani Archiducis Auſtriæ, & Mariæ Caroli Burgundi fil. 31.
Octavi Farneſii, & Margaritæ Auſtriacæ, 44. 45.
Orangii & Annæ Egmōtiæ, 102. & Annæ Saxonicæ, 103. 104. & Carlottæ Borboniæ, 104

Phi-

Philippi II. Hiſpaniarũ Regis & Mariæ Ioannis Luſitaniæ Regis fil. 178. & Mariæ Angliæ Reginæ, 6. 27. & Iſabellæ Hẽrici II. fil. 25. & Annæ Auſtriacæ Cæſaris Maximiliani fil. 404.

Conjuratio Amboſiana cujus opera conflata, 111. à quo diſcuſſa, 112. ejus auctores, 112.

Conjuratio in Albanũ, 362. in Granvellanum, 131. 134. 145. 149. 154. populariũ, 223. & mercatorum, 267. Nobilium Fœderatorum, *Vide* Nobiles Belgii confœderati.

Conjuratorum Duces, finis & numerus, 194. 195. 196. eorum factio à quo adjuta, 267. *& ſeqq. Vide* Conſpiratio.

Conſalvus Bracamontius Tribunus Sardorum, 333. pugnat cum Ludovico Naſſavio, 363. ejus legio cladem Arembergianam ulciſcitur pluriũm pagorum incendio, 383. ab Albano cum legione mulctatur, 383. ipſe in gradum reſtituitur, 384.

Conſciẽtiæ libertas in Belgio expetita, 93. 191. 194 195. à conjuratis quæſita, 197. à Principib⁹ hæreticis ſuaſa, 260. à Calvinianis extorta in Brabantia, 511.

Conſcientiæ emundandæ cura, 15. 219. 586.

Conſilia Status, Inſtitiæ, & Finantiarum, 50.

Conſilium bellicum, *Vide* Bellum.

Conſilium fraudulentum, 498. 582. 583. impium, 482. 483. Regum Galliæ, & Hiſpaniæ contra hæreticos, 91. de Romanis ejiciendis, 474. ſapientium de Carolo Hiſp. Princ. 358. 359. *Vide* Conſultatio.

Conſiſtoria hæreticorum, 268. 274. 277. diſturbãtur, 291. 292. 355.

Conſpiratio Armenterienſium cum Gheuſiis Tornacẽſibus, 290. Provinciarum Belgii contra Hiſpanos, 473. 474. Germanorum Principum cum Orangio, 385. in Auſtriaci necẽ, 584. *Vide* Conjuratio.

Conſpirationis Belgarum origo, *Vide* Nobiles, & Gheuſii.

Conſultatio de admittendis Fœderatis, 195. *& ſeqq.* de Regis profectione in Belgium, 320. de Hiſpanorum miſſione ex Belgio, 99. 484. contra ſacrorum populatores, 246. *& ſeqq.*

Contentio domeſtica in Belgio,76. nationum in caſtris.587.

[Co]ntroverſia de conjunctione bonorum, & inſtitutione Epiſcoporum in Belgio, 57. *& ſeqq.* à Lovanienſi Academia definitur,62. inter Albanũ & Angliæ Reginam,399 *& ſeqq.*

Conventus Amſtelodami Nobilium Fœderatorũ, 266. Bredæ,276. Gandavi equitum aurei Velleris,92. Genevæ hæreticorum,112. Teneramũdæ Procerum Belgarum, 361. 369. Trudonopoli Gheuſiorum, 231. 235. Vormatiæ Imperii Principum, 66.

Convicium militare, 423.

Convivium ab ærarii Quęſtore Belgii Proceribus exhibitum, 149. infauſtum à Brederodio Nobilibus conjuratis, 211. ab Angliæ Reginæ procuratore, Orangio,259.

Convocatio equitum aurei Velleris,133. generalis Ordinũ non permittitur, 133. 473. 474.

Cornelius ex fabro ferrario Calvinianus concionator,290. Armenterienſium dux in Flandria fugatur,291.

Corneli⁹ Vaindemius,48

Coſmus Florentiæ Dux,45. 460.

Coſſæus, *Vide* Arturus.

Covarruvias, *Vide* Didac⁹.

Creſſonerius bellicorum operum machinator,289 aggerem ad mœnia Valencenæ producit, 29[illegible] Gravelingæ gubernator 425. moritur, *ibid.*

Crimponia munitio, 45[illegible]

Croiæ gentis pietas in B. Virginem Hallenſem, 215.

Croius *Vide* Carolus, Ioannes,& Philippus.

Cuculli verſiculores conſpirationis ſymbola,10 223. abrogantur, 15[illegible] reprehenduntur, 173.

Culemburgius, *Vide* Florentius Pallantius.

Culparum venia Belgis flagitatur à Gubernatrice, 402. à Rege conceditur, *ibid.* ab Albano promulgatur, 402. & à Requeſenio, 444.

Curia Antverpiæ incenditur, 477.

Curtius Comes Martinenghus militum cohortis præfectus, 335. non intereſt Arebergianæ cladi,363. Naſſavios fugitivos inſequitur,378.

Cyprium bellum, 270.

Sen

Sententiæ ad C. ſpectantes.

CALAMITATVM faſti nominibus Principum notantur, 248.
CALVMNIÆ ac maledicta ſine ullo veri falſivè diſcrimine avidè accipiuntur, avidè communicantur, 227.
Grandia CONSILIA à multis plerunque cauſis ceu magna navigia à pluribus remis, impelluntur, 19.
CONSILIA ſibi quiſqueat temperat, & judicium natura extorquente, putamus cauſæ tribuere, quod noſtris interim moribus indulgemus, 321.
CREDERE ſe nonnulli ſimulant, quò ſecuriùs excuſatiòne erratis obtendant, 218.
Nemo non aliquem habet, cui tantum CREDAT, quantum ipſi creditum eſt, 42.
CONSVLTATIONIBVS non ſemper rationi permittitur eligere, 485.
eſcit ignavo cuiq; CONFIDENTIA ex aliorum contagione, 286.
COMMENTATIONES viſet, cum recétes ſunt, 78.
Ex CONTEMPTV remedium, 151.
Reliquæ virtutes utcunq; diſſimulari feminis poſſunt, CASTIMONIA gloriandum, 179.
CIVILE incendium extingui non poteſt ſine ruina victoris, 321.
CVLPÆ ſocietate tutiores efficimur, 323.
Dum plectuntur CAPITA, blandè corpus haberi, & conſopiri debet, 355.
Omnis oborta repétè COPIA vilior habetur, 442.
Temerà incuſatur CIBVS, qui ſtŏacho except⁹ ægro inſinceroq; coaceſcit, 5.

D.

DAemones cum violatoribus templorum, 243. corporum obſeſſores, 310.
Dalemium ad deditionem invitatur, 550. arx oppugnatur & capitur, 551. infelix ibi puellæ caſus, 551.
Damianus Morales Centurio, 477.
Dammum op. in Friſia occupatur à Naſſavianis, 363. recuperatur, ab Hiſpanis, 363.
Damnatio conjuratorum, 354. hæreticorum, 121. *Vide* ſupplicium.

Daniæ Rex, 27. 104.
Davalus, *Vide* cæſar, carolus.
Davendria præſidium ab Hiſpanis accipit, 315. 376.
David Ducis Parmenſis ſecretarius, 590.
Davidis Prophetæ carmina decandata ab hæreticis, 119. 122. 241. à Catholicis prohibita, 122.
Decimæ tributum, *Vide* Tributum.
Deditio Hiſpanis civitatũ & Provinciarum in Belgio, 299. 297. 308. 309. 310. 315. 420. 421. 424. 435. 533. 534. 538. 540. 542. 546. 550.
Defectio ab Hiſpanis civitatum, & provinciarum, 281. 282. 410. 411. 412. 416. 504. 526. 527. 556. defectionem Belgarum ſollicitantes, 408. 413.
Delphi in Hollandia, 419. ab Hiſpanis præſidium accipiunt, 315.
Delphenſium feminarum impium facinus, 255.
Delphinus, *Vide* Flaminius,
Deputati in Belgio ſummã rerum tenent, 463. 564. *Vide* Ordines.
Derdemdius Gallus, 426.
Diana Phalanga Surrentia, 588.
[Dictum] Albani de animadverſione Gandavenſibus debita, 349. de Fœderatis Principibus contra Regem, 386. de Rege ipſum ab exilio revocante, 392. de virtute Vitellii, 392.
Aloſtanenſium ſeditioſorum, 476.
Belgarum de Albano, 411. 428.
Caroli V. poſt abdicationem Imperii, 10. de Belgarum natura, 321. de Gandavi magnitudine, 349.
Centurionis ad Carolũ V. 21.
Granvellani de Orangio non capto, 341.
Lugdunenſium obſeſſorum, 444.
Octavii Farneſii de vicinorum Principum amicitia, 176.
Philippi II. de morte Albani, 430. Vitellii ad Albanum, 389.
Vulgi de exercitus Imperatore, 431. *Vide* Verba.
B. Didacus carolo Hiſp. Princip. ſanitatem reſtituit, 357.
Didacus Auſtriacus Hiſp. Princeps, 432.
Didacus Card. Spinoſa ſummus cauſarum Fidei Quæſitor, 320. concilii caſtellani Præſes, 320. 361. dictus

361. dictus Hiſpaniæ Monarcha, 320. ſuadet arma in Belgas, 323. impellit Regem ad ſupplicium Egmontii & Hornani, 371. Regis gratia deiectus, 143.
Didacus de chiaves confeſſarius caroli Hiſpan. Principis, 360.
Didacus covarruvias Segovienſis Epiſcopus, & caſtellæ Præſes, 158.
Didacns Guſmanus à Silva Philippi II. Orator apud Angliæ Reginam, 183.
Didacus Hurtadus Mendozius, 557.
Dieſthemium ab Orangio occupatur, 416. ab Auſtriaco comittitur Al. Farneſio invadendum, 537. deditur, 540. clementer accipitur, *ibid.* præſidiarii in Regis militiam tranſcribuntur, *ibid.*
Dilemburgum Naſſaviæ comitatus, 419.
Diocletianus Imp. 12.
Diploma Iul. III. Carolo V. conceſſum, 13. Præfecturæ Belgicæ, 344. diplomata de novis Epiſcopis à Pont. concepta, 37. non expediuntur, 126.
Diſciplina militaris obſervata ab exercitu, 336.
Diſputatio de Religione inter Ieſuitam & hæreticos, 307.
Diſſidium inter Albanum, & Eboli Principem, 320. 325. inter Altempſium, & Antverpiæ Gubernatorem, 466. inter Auſtriacum, & Venerium, 520. inter Borbonios, Colinios, Momorantios & Guiſios, 109. inter S. Carolum Barromæum, & Requeſenium, 463. inter Carolum VII. Gal. Reg. & Ludovicum fil. 359. inter Calvinianos, & Lutherianos, 285 473. inter Egmontium & Areſchotum, 140. & Arembergium, 142. & Hochſtratanum, 305. inter Granvellanum & Archiepiſcopum Neapolitanum, 158. & Lalinium, 146. inter Pium IV. Pont & Philippum II. 164. *& ſeqq.* inter Philippum II. & Carolum fil. 357. *Vide* Æmulatio.
Divitum infelices caſus 480.
Domus cum militibus ſuccenſa, 393.
Dona Pii V. Pont. Albano 396. Gubernatricis, Orangii uxori, 104.
Dordracum ab Hiſpanis deficit, 410.
Drocum Normandiæ, op. 347.

Duacum, 347.
Duellum inter duos Nobiles Gallos, 27.
Duius Moſam trajicit, 362. rejicitur, & capitur, *ibid.* capite damatur, 367.
Dullartus ſinus, 363. 380.
Duncherus Navarchus, 314. ejus navis capitur, *ibid.*
Duvelandia inſula mari hauſta, 451. incolitur, *ibid.* ejus fretum pedibus tranſmittitur, *ibid. & ſeqq.* capitur ab Hiſpanis, 456. 467.

Sententia ad D ſpectantes.

DEO non eſt cordi largitio ex alieno, 443.
DVX belli, ſi bonus ſit, haud poteſt perdiu ſitalis eſſe, 431.
A ſummo DECLINANTIBVS facilis eſt per prærupta ad infima quæque caſus, 108.
Extremæ DEMENTIÆ eſt, ſperare clementem, quẽ iratum armatumque ſuſcipias, 263.

E.

EBolitanus Princeps, *Vide* Rodericus.
Eclipſis Solis, 44.
Edamum op. 410.
Edictum Albani pro exactione tributi, 398. 399. 401. mitigatum, 407.
Caroli V. VVormatianum in Lutherum, & hæreticos, 66. ſepties repetitum, 67. renovatur, & promulgatur, 186. reprehenditur, 189. 200. 201. 202. defenditur, 202. 203. mitigatur. 205 221.
Caroli IX. Gal. Reg. contra hæreticos, 268. & contra militantes in Belgio adverſus Hiſpanum, 260.
Franciſci I. Gal. Reg. cõtra Maroti poëſim, 122.
Gubernatricis Parmenſis de Religionis cauſa, 187. contra hæreticos Antverpiæ commorantes, 228. contra hæreticorum conciones, 232. contra eorum exercitia, 279. contra profugos ex Belgio, 342. contra Belgas militantes adverſus Gallum, 342. Maximiliani Cæſaris contra Germanos militantes adverſus Hiſpanum, 259.
Senatus Regii contra Aloſtanos, 469.
Statuum contra Hiſpanos, 472.
Pacificationis Gandavenſis, 490. 495.
Eduartus Horſeius Vectæ inſulæ Præfectus, 495.
Eduardus Luſitanus, 77.
Effigies Albãi irridetur, 4

Egmontium op. in Batavia, 375.
Egmontius; *Vide* Carolus, Lamoralius & Philipp⁹.
Electiones novorum Epiſcoporum in Belgio, 37. Abbatum loco à Pio IV. Pont. approbatæ, 56. 57. *Vide* Epiſcopi, & Abbates.
Electores Imperii, Brandeburgenſis, 312. Colonienſis, 28. Moguntin⁹, 259. Palatinus, 28. 260. Rex Bohemiæ, 356. Saxo. *Vide* Auguſtus, & Mauritius, Trevirenſis, 259.
Electus ſeditioſorum, 440. *& ſeqq*, 448. 476.
Elogium Albani, 430. *& ſeqq.*
Arembergii, 364. *& ſeqq.*
Io. Auſtriaci, 577. *& ſeqq.*
Egmontii, 375.
Granvellani, 156. *& ſeqq.*
Ludovici Naſſavii, 436.
Mariæ Luſitanæ, 178. *& ſeqq.*
equeſtris, 451.
Vitellii, 460. *& ſeqq. Vide* Encomium.
Eliſabetha Angliæ Regina Belgicæ conjurationis particeps, 196. Regis Hiſpaniarum pecuniam Albano miſſ occupat, 201. 399. indelis inter eam & Albanum, 399. 400. prohibet portubus ſuis naves Hollandorum piraticam exercentes, 410. ejus legatio ad Gubernatricem Belgio abeuntem, 347. ad Auſtriacum Belgii præfecturam adeuntem, 495. Belgii Gubernatrix proponitur à Proceribus, 566. ceſſationem armorum poſcit ab Auſtriaco, 527. minatur, *ibid.* non auditur, 528. rumor de ejus conjugio cum Auſtriaco, 583. 584.
Eliſabetha Culemburgica,
Emda opp. 378.
Emmanuel Luſitaniæ Rex, 177. 183.
Emmanuel Montinius legionum ductor, 530,
Emmanuel Philibertus Sabaudiæ Dux Belgii Gubernator, 22. victor ad S. Quintinium, 22. ejus cum Margarita Henrici Regis ſorore, 25. cum conjuge in Italiam proficiſcitur, 28. 52. quantum illi Rex Hiſpaniæ tribueret, 318. 326.
Enchuſa Hollandiæ portus, 40.
Encomium Barlamontii, 555. Iſidori Pacechi, 456 Mondragonii, 435. Pernonii, 573. Vitellii, 392. *Vide* Elogium.

;elbertus Naſſaviæ Co-
ɪes BelgiiPræfectus,39.
elbertus Naſſavius Pri-
nus,85.& Secundus, 85.
orum potentia in Bel-
gio quomodo aucta, *i-*
id.
irotarum equitum tur-
mæ, 335.
iſcopatus novi in Bel-
gio eriguntur, *36.* 37.
cur erecti,36.135.138.oc-
caſio inde tumultuum
Belgicorum,*56. & ſeqq.*
59. & ſeqq.
Epiſcopi novi alicubi
introducuntur,126,384.
contra eos libelli affigũ-
tur, 148. è civitatibus e-
jiciuntur,255.
piſtola Alexandri Farneſii
ad Philippum II. gratu-
latoria ex victoria Gem-
blacenſi, 535. ad parentẽ
Octavium Ducem Par-
menſem, 557. & 574. ad
matrẽ Margaritam Au-
ſtriacam, 570. ejuſdem
pugnam diſſuadentis ad
Samaniegum, 560.
Anonymi ad Albanum
decimam deprecantis,
401.
Egmontii ad Comitem
Mansfeldium, 263. ad
Regem Hiſpan. contra
Granvellanum, 140. &
ad eundem poſt accep-
tam mortis ſententiam,
372.
Ferdinandi Toletani Al-
bæ Ducis irati ad Belgii
Provincias,401.& Fede-
ricum filium increpan-
tis,422. Gallici legati ad
Carolum IX. de morte
Egmontii, 374. 375.
Georgii Fronsbergii ad
Ioan. Auſtriacum, 526.
Granvellani ad Roderi-
cum Gomeſium, & Du-
cem Albanum, de Na-
varræo, 113. Hiſpano-
rum Ducum ad Regem,
478. Hochſtratani ad
Manſfeldium reſponſio,
301.
Hornani ad Regem cõ-
tra Granvellanum, 140.
Ioan. Auſtriaci ad Ale-
xandrum Farneſium de
Rodulpho Cæſare &
Matthia Archiduce,507
ad Philippum Regem,
572. & alia ſuppoſititia
ejuſdem ad Fronsbergi-
um, 527.
Ioannis Micheſii He-
bræi Calvinianos An-
verpienſes ad defectio-
nem incitantis,269.
Margaritæ Auſtriacæ Gu-
bernatricis ad Philipp.
II. Hiſp. Reg. ſuper mi-
ſione Hiſpanorum, 10
& de Granvellano, 13
de rebus permiſſis co-
tra Religionem, 251.
de litteris ſuis in Re-
aula proditis, 265. de

lencenæ expugnatione, 294. de exercitu Albani Ducis, 328. ejuſdem offenſæ ex authoritate Albano conceſſa, 338. miſſionem à Belgio petentis, 342. ante diſceſſum, 346. ad Granvellanum de Cardinalatu accipiẽdo, 105. ad Belgii Provincias contra Valencenates, 289, ad Præfectos Provinciarum ad tollẽda hæreticroum exercitia, 274. ad Fœderatos reſponſio, 278. ad Marchionis Bergenſis uxorem præſidium Bergam imittentis, 330. & ad Albanum de exercitu minuendo, 332.

Maximiliani Imp. ad Fœderatos pro concordia, 258.

Orangii ad Regem Hiſp. contra Granvellanum, 140. ad Gubernatricem de diſceſſu ſuo, 304. ad Senatores, & Ordinum Delegatos ab Auſtriaco avertendos, 496.

Philippi II. Hiſpan. Reg. ad Margaritam Parmenſem de conjugio Alexandri Farneſii, 176. *& ſeqq.* ſuper miſſione Hiſpanorum ex Belgio, 101. de novis in Belgio Epiſcopis, 37. de injuria ſibi à Pontifice illata, 166. ſuper promulgatione Concilii Tridentini, 166. de placitis Caroli V. Inquiſitione, & concilio Tridentino, 186. de Valencenæ oppugnatione, 293. reſponſio ad Egmontium, Orangium, & Hornanũ, 143. ad Granvellanum de Scotiæ Reginæ conjugio, 115. & ad Alexandrum Farneſium, 524.

Philippi Momorãtii Cõ. Hornani ad Philip. Reg. de Epiſcopis in Belgio nõ augendis, 128.

Petri Erneſti Com. Mãſfeldii ad Egmontium reſponſio, 264.

Senatus Regii ad Philip. Regem, 469.

Epiſtola à columbis allatæ, 424.

Equeſtris decurſio, 26. equeſtris militiæ ordinatio, 34. turmæ per Europam celebres, 34. quibus commiſſæ, 35.

Equites aurei Velleris qui & à quo creati, 32. *& ſeqq.* 51, 52. 88. 330. 364. 375. 514. Ordo quando, & à quo inſtitutus, 36. 183. ad quem numerum equites producti, 52. extenſi à Carolo V. *ibid.* ſub cujus Divi tutela, 183. equi-

tum Magiſter, 6. 208.
Fæcialis vulgo Toſon- dorus, 195. in iis creandis apud quem ſit authoritas, 92. in eorum cauſis judex legitimus, 369. conventus Gandavi, 92. comitia, 6. 51. convocatio, 133. ſumma ejus convocationis, 137. conſpiratio eorum contra Granvellani potentiam, 133. 134. nonnulli inter Fœderatos numerantur, 196. lætitia ob nuptias Al. Farneſii, & Mariæ Luſitanæ, 183. eorum nomine libellus à Gheuſiis editus, 217.
Equites Calatravæ, 384. Hieroſolimitani, 320. 334. S. Iacobi. 433. S. Stephani, 460.
Equitis Belgæ felix ſors, 481.
Equitũ ex Italia nobilis delect⁹ in Germaniã, 513
Eraſſus Regis Hiſp. aulicus à ſecretis, 129.
Ericus Brunſuicenſis Dux militem conſcribit, 193. ab Hiſp. Rege ductor equitum deſtinatur, 257. eidem diſſuadetur oblatum munus, 260.
Erneſtus Mulartius fugitivos cum triremi inſequitur, 314.
Eſcovedus, *Vide* Ioannes.
[illegible]uria, 460.
Etruſcorum de Iove vetus commentum, 165.
Euchariſtia ab hæreticorum contumeliis ſervata, 509. 510. à non jejuno ex indulto frequentata, 13.
S. Eugenius Epiſcopus Toletanus & martir, 257.
Euſcaubechius ex Fœderatis equitum ductor, 280.
Euſtachius Fiennius Eſquerdæ Dominus unus conjuratorum, 211.
Excidium Nardemi, 421.
Excommunicatio, 18. 110. 158.
Exemplum infelicis formæ, 551. Principis exceptum ab aulicis, 585. 586.
Exequiæ Arembergii, 376. Barlamontii, & filii, 555 Caroli V. 14. Ioan. Auſtriaci, 587. Vitellii, 459
Exequiale carmen, 14.
Exercitus Albano comparatur in Belgium ex Gallia. 363. ex Hiſpania, 385 ex Italia, 325. 332. & ſeqq. ab Albano in Galliam ſubmittẽdus ex Belgio, 344. 397. recenſetur, 333. & ſeqq. tripartitè progreditur, 335. Auſtriaco ex Germania, 559. ex Hiſpania, 559. ex Italia, 512. 559. inſtruitur ad pugnam, 530. ab Al. Farneſio ad oppugna-

gnationem diſponitur, 538. tormentis hoſtium expoſitus liberatur, 568
Gubernatrici Parmenſi ex Belgio. 383. in Galliã ſubmittendus, 106. 116. ex Germania, 258. 294. 296. 337. Orangio ex Belgio & Gallia, 362. 390. 394. 413. 415. 543. ex Germania, 268. 362. 385. 416.
Ordinibus Bellgii ex Gallia & Germania, 559. 571. ex Anglia & Scotia, 564 *& ſeqq.* luſtratur, 528. inſtruitur ad pugnam, 529.
exercitus Albani ab Orangio obſeſſus, 419.
Gheuſiorum, 306. Hugonotorum, 327, 415.
exercitus quatuor Belgium vexant, 416.
in Sacerdotes & ſacra deſæviunt, 417.
Exilium Albani, & cauſa, 428. evocatio ejus ab exilio, 429 exilium Lumeii. Comitis, 426.
Expeditio Albani in Ludovicum Naſſavium, 273. maritima, 411. 427. Luſitana, 429. aliæ, 430. 431
Io. Auſtriaci deſignata in Britanniam, 489. 502
Gemblacenſis, 528. Granareſis, 581. Limburgẽſis, 547. Navalis, 520. 581. Tunetana, 405. 581 585. aliæ, 585.
Caroli V. *Vide* Carolus.
Caroli IX. Gall. Regis contra Hugonotos, 342 343.
Gubernatricis, Buſcoducenſis, 281. Trajectenſis, 282. 307. contra Tholoſium, 283. *& ſeqq.* Tornacenſis, & Armenteriẽſis, 290. 291. Valencenæ. 278. *& ſeqq.*
Hugonotorum, 316. 328.
Orangii prima ex Germania in Belgium, 362. altera ad liberãdum Ludovicum fratrem, 416. maritima, 409. 401.
Ordinum Belgii, 475.
Requeſenii, Middelburgenſis maritima, 434. Lugdunenſis, 444. Zelãdica, 449.
Vide Deditio, Expugnatio, Obſidio, Oppugnatio, Pugna.
Exploratores ſub Principe ſuſpicati, 262. eorum mutuus error, 291. error ridiculus, 377.
Exploratrices mulieres, 414.
Expugnatio ab Orangianis plurium locorum, 411. 412. 416. Aldenardæ, 416. Brilæ, 407. 410. Mõtium, 413. Ruremundæ, 416. Teneramundæ, *ibid.* Trudonopolis, 390.
A Regiis plurium oppidoru-

dorum, 421. 422. 448. 449. Bommeneæ, 458. Bovíniaci, 537. Cimaci, 544. cœnobii Eſpinéſis, 415. Dalhemii, 551. Harlemi, 422. & ſeqq. Limburgi, 547. & ſeqq. Nardemi, 421. Sichemii, 437 & ſeqq. Trajecti, 474. Valencenæ, 296, S. Valerii, 363. Ziriczeæ, 458. Zuitbeverlandiæ, 421. Zutphaniæ, 421.
A ſeditioſis Aloſti, 468.
Vide Deditio, Expeditio, & oppugnatio.

Sententia ad Eſpectantes.

ERROR extrahendus eſt è multitudinis animo, cum fraude leviter aſperſus mendaciũ nondum penitus, 219.
EXPLORATORES, aures oculique dominantium, 197.
Scire ac neſciri, EXPLORATORVM vita, 261.
Raro EXERCITVS ſine aliquo diſcrimine revocatur, 560.

F.

FAbius Farneſius proficiſcitur in Belgium, 512. in Luſitaniam, 571.
Fabius Lempus Neapolitanus, 221.
Facinus egregium Al. Farneſii, 521. 532. Caii Fabii, 510. Ciacconii, 447. Ioannis Boccatii Societ. Ieſu, 509. 510. Mondragonii, 335. 421. ejuſdem & aliorum, 450 & ſeqq. Perotti, 438. 439
Falceſius Marchio, 454.
Fame enecti, 423. 425. 434 *Vide* Obſidio.
Famulorum veſtib⁹ in Belgio à Proceribus decretus, 149. 150.
Farneſius, *Vide* Alexander, Carolus, Fabius, Margarita Mantuæ Princeps, Octavius, Odoard⁹, Ranuecius.
Federicus Daniæ Rex, 104.
Federicus Perenottus Cantpinii Dominus Antverpiæ Gubernator, Cardinalis Granvellani frater, 466. 475. inter eum & Com. Altempſiũ ſimultates, 466. excipit Antverpiæ milites miſſos à Ordinum Delegatis, 47[illegible] urbem munit contra [illegible] çem, 476. Ordinum D[illegible] Bredam obſidet, 526. i[illegible] pugna Gemblacenſi co[illegible] piarum ductor, 530. O[illegible] rangii juſſu Gandavi [illegible] carcerem trahitur, 5[illegible]
Federicus Toletanus Du[illegible] Albani avus, 430.
Federicus Ducis Albani [illegible]

pedites & pecuniam ab Hiſpania deportat, 384. immittitur à patre in Orangium, 391. pugnam redintegrat in ripa fluminis, 392. ad obſidendos Montes contendit, 414. pugnat cum Gallis diſturbaturis caſtrorum poſitionem, *ibid.* caſtra ponit, *ibid.* mulieres exploratrices punit, *ibid.* Eſpinenſe cœnobium expugnat, 415. cum Gallorum Duce confligit, & victoriam reportat, *ibid.* Zutphaniam expugnat, ac diripit, 421. oppidis omnibus in Geldria potitur, *ibid.* Nardemum in Hollandia incendit ac diruit, 421. Harlemũ obſidione cingit, 422. *& ſeqq.* capit, 423. ſaucius è pugna refertur, 426. Alcmariam fruſtra tentat, 427. in Hiſpaniã cum patre redit, 428.

Ferdinandus Caſtellæ Rex, 462.

Ferdinandus Catholicus Hiſpaniæ Rex, 430.

Ferdinãdus Gonzaga Inſubriæ armorumq; pro Carolo V. Gubernator, 334.

Ferdinandus Imperator, Francofurti Comitia Imperii celebrat, 137. moritur, 168. ejus filia deſignatur uxor à Rege Hiſpaniarum Al. Farneſio, 176.

Ferdinandus Martinus incendiarius, 369.

Ferdinandus Toletanus Albæ Dux, 22. 76. 91. 96. Cardinali Granvellano favet, 153. comitatur Iſabellam Reginam Hiſpaniarum ad colloquium Bajonæ proficiſcentem, 170. torquem aurei Velleris, Philippi nomine, Carolo IX. defert, 170. ejus oratio ſuadentis arma in Belgium, 322. Belgii præfectura ei cõmittitur, 325. ægrotat Mediolani, 328. apud Aſtam luſtrat exercitum, 333. Iter ejus in Belgiũ, 334. 335. novus grandium ſeloporum uſus ab eo inventus, 335. 379. Bruxellas ingreditur, 337. Gubernatricem inviſit, 337. ab ea quomodo exceptus, 338. evoçat ad ſe Proceres, 339. capit Egmontium, & Hornanum, 339. Gubernatrici factum excuſat, 341. captivos Gandavum abduci curat, 367. ſubſidia in Galliã mittit contra Hugonotos, 344. expeditionis ducem ſeoffert. *ibid.* Gubernatricem abeuntem comitatur, 347. tumultuum Be'

Belgicorum cauſæ cur in eum referantur, 349. unde Belgarum in eum odium, 350. 371. & ſeqq. 385. fundat arcem Antverpiæ, 352. concilium novum Iuſtitiæ inſtituit, 353. Orangium, & Proceres à Belgio profugos in jus vocat, 353. damnat, 354. Orangii filium mittit in Hiſpaniam, 354 diruit Culemburgii domum, 355. eidem parantur inſidiæ, 362. à Gallo Rege auxiliares copias recipit, 363. Nobiles cōjuratos capite plectit, 366. in Egmontii & Hornani cauſa quātum culpæ habuerit, 371. in eos fert capitis ſententiam, 372. extremo ſupplicio afficit, 373. ejus expeditio in Ludovicum Naſſavium, 376. Groningam proficiſcitur, 377. aggreditur, 377. fugat, 377 378. ad Gemingam hoſtes aſſequitur, 378. magna ſtrage delet, 380. victoriæ nuncium Pio V. Romā mittit, 382. mulctat legionem Sardoam incendiariam, 383. famam exercitûs Orangii, contemnit, 385. ejus dictum de fœderatis Principib⁹ adverſus Regem, 386. Orangium à trajiciendo flumine fruſtra deterret, 387. pugnam ab Orangio oblatam nō admittit, 387. 389. velitationibus ac levibus præliis pugnat, 388. varie ad pugnam irritatur ab Orangio, 389. pugnat cum Orangianis in ripa fluminis, 390. & ſeqq. vincit, 392. hoſtium reliquias apud vicinā domum delet, 393. quoties mutatis caſtris Orangium ab aggreſſionibus urbium abſterruerit, 394 accipit aliquam ab Orāgio cladem, 395. mittit in Galliam Mansfeldium contra Hugonotos, 359. ejecto Orangio è Belgio triumphans Bruxellas ingreditur, 396. donatur galero, & gladio à Pio V. Pont. 396. trophæum ſibi ſtatuit in arce Antverpiæ, 396. ejuſdē trophæi interpretatio, 396. inde omnium odium & Hiſpaniæ aulæ irriſio, 397. & Regis indignatio, qui molem tolli jubet, 397. tributum Belgis imponit decimæ, vigeſimæ, & centeſimæ. 398. inter eum & Angliæ Reginam lis, occaſione interceptæ pecuniæ, 399 redit ad exigendum tributum, 401. generalem

culparum veniam Antverpiæ promulgat, 402. ad decimæ exactionem redit, 405. ob inundationé paulum quieſcit, 406. Tributi edictũ moderatur, & promulgat, 407. in Bruxellenſis vim ac laqueos parat, 407. cogitur omittere tributum ex repentino nuncio de Brila à Gheuſiis capta, 407. ex opinione ejus diſceſſũs populorũ audacia, 409. & irriſiones, 411. ex Montibus Hannoniæ captis ejuſdé timor, 413. mittit Federicum fil. & Vitellium ad obſidendos Montes, 414. ſequitur ipſe, & caſtra urbi circumponit, 417. Orangium adventanté repellit, 419. Montes recuperat, 420. & quidquid ab Orangio captũ fuerat, 420. Harlemum obſidet, 422. capit, 423. Belgii regimen tradit Requeſenio, 428. è Belgio in Hiſpaniã diſcedit, 428. de ejus diſceſſu Catholicorum, hæreticorum, & Orangii ſenſus, *ibid.* Vzedam amandatur juſſu Regis, 429. in eo inſortunio æquitas animi ejus, 429. evocatur ab exilio ad Luſitanã expeditionem, 429. ejuſdé dictum, 430. victor moritur, 430. ejuſdem elogium, 430. *& ſeqq.* ſtatua ejus confringitur, 505. in tormenta bellica refunditur, *ibid.*

Ferdinandus nothus Albani fil. equitum magiſter, 334. Hornanum Regis nomine detinet, 341. pro patre comitatur Reginã in Hiſpaniam, 404.

Ferdinandus Toletan⁹ peditum ductor recuperat Trajectum ad Moſam, 474. in prælio Gemblacenſi equitum ductor, 532, pugnat ad Rimenãtam pagum, 564. *& ſeqq.* hoſtem fugat, 564. ad hoſtilia caſtra dolo trahitur, 564. ſeptimenta ſclopetariis munit, 568.

Ferianus Dux, *Vide* Gomeſius Figueroa.

Ferdinandus à Coſta, 530.

Ferreoli equites qui, 438.

Feſti ignes Romæ, 382. in caſtris, 418.

Figueroa, *Vide* Gomeſius & Lopius.

Flaminius Delphinius, 569.

Flandria Belgii Provincia, 30. ejus nobilitas & potentia, 33. gubernator, 369. civitates 468. 420. 463. 512. cladis ſacrorũ principium in ea Provincia, 244.

Fla

Flandriæ Gallicantis Gubernator, 33.
Fliſſinga Zelandiæ portus, 411. quanta ibi prima claſſis, 412.
Florentius Comes Culẽburgius unus è quatuor primis conjuratis, 196. 207.210. in ejus ædibus Fœderatorum ſolenne convivium, 211. Gubernatricem adit cum reliquis factionis ducibus, 216. in Geldriam ſecedit, 216. ad eum Pii V. Pont. admonitio, 222. Belgio abit, 306. in jus vocatur ab Albano, 353. abſens damnatur, 354. domus ejus diruitur, 355. excitatur ibi columna, cõjurationis monumẽtum, 355.
Florentius Montinii Dominus Tornaci, ac Tornaceſii Præfectus, 33. inter equites aurei Velleris adlect⁹, 92. Gubernatricis nomine Orãgii uxorem inviſit & donat, 104 tumultus Tornaci componit, 119. laudatur, 120 allegatur in Hiſpaniam, 134. colloquium ejus cũ Rege, 138. Bruxellas revertitur, 139. deſtinatur iterũ à Gubernatrice in Hiſpaniã cum Marchione Bergẽſi, 220. diſcedit collega relicto, 220. auditur à Rege, 221. ab Hiſpania ſcribit Regis in Belgium adventum, 261 diſceſſuri Regis apparatum irridet, 319. in Segovianum carcerẽ juſſu Regis abducitur, 355. capitur damnatur, 355. 375
Florinæus Vrbis Philippopolis Præfectus, 546.
Florus Flojonus Caroli Barlamontii fil. 555.
Fluvii Romanorum cæde nobiles, 3.
Fœdus Bajonæ agitatum, 170. 363. inter Carolum V. & Henricum Angliæ Regem, 18. inter Catholicos & hæreticos, 508.
Fœdus Gandavenſe, 47; *& ſeqq.* ab Auſtriaco admiſſum, 489. ab Ordinibus Belgii ſubſcriptum, 589. à Rege probatum, 490. promulgatum, 49;
Fœdus Nobilium in Belgio, 194. 267. 276. *Vid* Nobiles confœderati.
Fœdus ſacrum in Turcas, 175. 519. redintegratur, 522.
Folembræum Henrici II. villa, 544.
Formula jurisjurandi Fœderatis propoſita, 201. à Senatu & Ordinibus Belgii, 508.
Fortuna varia, 12. 16 112.
Forum arenarium, 366.

Franciſca Henrici Gal. Regis uxor, 375.
Franciſcani ejiciuntur è civitatibus Belgii ab hæreticis, 255. 511. in eos Hiſpanorum liberalitas, 442.
Franciſcus Alava Hiſpani Regis apud Gallum Orator, 262. 273.
Franciſcus Barberinus, 388
B. Franc. Borgia Gandiæ Dux Soc. Ieſu, 20.
Franciſcus Cardinalis Pacechus, 127. 166.
Franciſcus Cittadella Lucenſis, 435.
Franciſcus Cocquevillius cum Orangio in prima expeditione ejus in Belgium, 362. ejus exercitus profligatur, 363. Duces Luthetiam traducti plectuntur, 363.
Franciſcus I. Galliæ Rex, 17. 25. 45. inſtaurat Lutetiæ Academiam, 107. prohibet Davidis carmina à Maroto publicata, 123. acer in hæreticos, 108. cur ſegnior interdum, 108.
Franciſcus II. Galliæ Rex, 109. 111.
Franciſcus Guiſiæ Dux, 22. 109. *& ſeqq.*
Franciſcus Hangeſtus, Ienliſii Dominus, ex Gallia in Orangii ſubſidium, 390. ſuadet Orangio, ut Condæo ſe adjungat, 395.
Franciſcus Hercules Dux Alençonius, 90. Belgii proponitur, 506. Ordinibus Belgii contra Auſtriacum favet, 543, cum Gallio exercitu Montes Hannoniæ venit, 559. pacis conditionibus inſeritur, 571.
Franciſcus Hellevinius Zeveghemi Dominus, 168.
Franciſcus Hulſtius primus fidei Quæſitor in Brabantia, 190.
Franciſcus Ibarra, 326. 337.
Franciſcus Maria Feltrius Vrbis Præfectus, 45.
Franciſcus Monteſdoca Hiſpan. Tribun⁹, 468 fraude circumvenitur à Trajectenſibus, 474.
Franciſcus Paciottus bellicorum operum machinator, 334. 340. 352.
Franciſcus Petrarcha, 179.
Franciſcus Sonnius, 37. 138.
Franciſcus Valdeſius Hiſp. Tribunus Lugdunū obſidet, 444. oppugnationem decretam cur omittit, 444. aquis obſeſſus recedit ab obſidione, 447. Antverpiam invadit, 476. Belgio diſcedit, 493.
Franciſcus Vargas Regius lega-

atus apud Pontificē, 32. 366. 384.
conatus ejus in co-
tiis Pontificis, 126.
iſcus Vaſſeurus, 469.
iſcus Vatablus, 122.
iſcus Verdugus Manſ-
dii aulicus, 207. Hiſp.
ibunus, 335. ſtipendia
em aſſignantur à Re-
, 558.
iſcus Vivonus Gallus
duello præſente Re-
, 27.
s ementientium, 217.
nſilia proponentium,
7. 483. 583.
ioius ſclopetariorum
uitum præfectus. 530.
erius. Borromæus, 176
ricus III. Comes Pa-
tinus Belgarum hære-
orum cauſam apud
ubernatricem agit,
io. Brunſuicenſem at-
ahere conatur, 260.
dus init cum rebelli-
is Belgis, 268. Germa-
s militibus ſtipendia
omittit, 385.
a, Belgii Provincia, 30.
rientalis, 378. Occi-
entalis, 33. eam Lud.
aſſavius invadit, 362.
ratæ infeſtant, 410. in
incendium, 383. in-
datio, 405. Friſiæ ci-
tates ab Hiſpano præ-
lium accipiunt, 315.
Rege deficiunt, 412.
ovinciæ Gubernator,

Fronsbergius, *Vide* Georgius.
Fuga Armenterienſium, & Calviniani eorum ducis, 291. Belgarum in Britanniam, 342. Bergenſis, 421 conjuratorum ex Hollandie, 313. copiarum Davali, 395. equitū duorum, 481. Glimæi, 474. Hiſpanorum, 395. Hochſtratani, 340. Lud. Naſſavii, 381. Naſſavianorū, 378. Vitellii, 388.
Funeris pompa, 387. *Vide* Exequiæ.
Funiculi Caroli V. ſanguine aſperſi, 14.
Furor legionis incendiariæ, 383.

Sententiæ ad F ſpectantes.

FORTVNA juvenum amica. 17.

FACVNDIA ſine parſimonia verborum, importuna profluentia eſt, & morbus haud ſe retinētis ingenii, 78.

FELICITATE gliſcit temeritas, 519.

FACILIVS inſidiantiū manus fugit, quiſquis invidentium oculos non a[…]lexit, 481.

FLAGITIA impetu valent, 67.

FVRENTEM apud multitudine[…]

tudinem parum tuta eſt Majeſtas ſine viribus, 286.

FACTIS intentus facile verborum licentiā condonat, 430.

Pro FOCIS interdum pugnatur acrius quam pro aris, 245.

Prope ſeſe conſequuntur, proponi FORMAM, & exponi pudicitiam, 41.

G.

GAbriel cueva Mediolani Gubernator, 318 325.

Gabriel Nignius Hiſp. Trib. Limburgi ſuburbia expugnat, 547. Io. Auſtriaci cadaver in Hiſpaniam defert, 592.

Gabriel Peralta ultimi agminis ductor in trajectu Oceani, 456. reverti cogitur, 456. in Scaldiam trajicit, 458. occiditur, *ibid.*

Gabriel Serbellonius tormentorum magiſter cū Albano in Belgium proficiſcitur, 334. iter ei præmunit, 335. arcem extruit Antverpiæ, 352. quantum illi tribueret Auſtriacus, 558. 561. Tunetō præficitur, 581. captivus cōmutatur à Gregorio XIII. 558. Italica legionis ductor in Belgium redit, 558. ſententia ejus in bellico conſilio, 561. Bugæum collem munit, 573. morbo corripitur, 573. de ejus ſanitate prædictio, 573.

Galceranus Requeſenius Catalauniæ Gubernator, 462.

Galceranus ejus fil. Trivēti, & Avellini comes, *ibid.*

Galli victoriam referunt de Hiſpanis, ab iiſdem vincuntur, 23. hæreſi qua occaſione imbuti, 107. copias, & auxilia contra hæreticos expoſcunt & obtinent, 110. 112. 116. 343. 395. pugnant cum rebellibus apud S. Dionyſium, 343. vincunt apud Drocum, 118. & apud Moncontūrium, 395 victoriam referunt ex Orangianis, 363. Montes capiunt, 413. profligantur, 415. Nivellam aggrediuntur, 54?. donatur armis Nivellenſium, 542. exitium ab iis armis, 542. miſſionem ab Auſtriaco flagitant, 543. redeunt in Belgium cōtra Auſtriacum, 543. eorum multi trucidantur, 544. Gallici tumultus, 106. 326. 343. 412. cum Belgicis comparantur, 118.

118. *Vide* Colinius, Condæus, Exercitus, Hugonoti, Tumultus.
Gandavum quid ſignificet, 349. de eo reſponſum Caroli V. *ibid.* plectitur ob defectionem à Cæſ. 256. 324. ſacrorum clades ab Iconomachis, 247
Gandavenſes demoliuntur Lutherianum fanũ, 316. & arcem, 506.
Gandavenſe fœdus Provinciarum à Rege rebellium contra Hiſpanos, 473. augetur, 474. intermittitur, 475. denuo agitatur, 478. abſolvitur. *ibid.* ſubſcribitur, 489. expenditur, à Rege approbatur, 490. promulgatur, 490. *Vide* Pacificatio.
Garſias Toletanus à Mauris interimitur, 430.
Gaſpar Calinius, 22. Hugonotorum dux, 234. offẽſus nimia Guiſiorum potentia, 109. fovet hæreticorum cauſam. 115. cũ eo conſpirant Brabantini Nobiles, 190. inter Fœderatos numeratur, 195. ſollicitat hæreticos in Belgio, 234. agit cum Hugonotis de ope Belgis afferenda, 269. milites legit ad opem Genevaribus ferendã, 326. re... Carolo arma ſuadet in Hiſpano, 327. quamplura oppida capit, 343. Regi inſidias ſtruit, 343. pugnat ad S. Dionyſium, *ibid.* fugatur, *ibid.* iterũ ſuadet Regi arma contra Hiſpanum, 413. Dux deſtinatur à Rege, 413. ſe nimium confidẽter Regi credit. *ibid.* milites legit, & Belgas ad defectionem ſollicitat, *ibid.* ad liberandos Mõtes milites præmittit, 415. in Pariſienſibus nupt⁹ occiditur, 418.
Gaſpar Roblæus Billii Dominus in oppugnatione Valencenæ copiarũ ductor 296. mittitur ad regem H. à Gubernatrice, 329. 332. Naſſavii aggreditur, 377. fauciatur, 426 Friſiæ præfectura in tumultu exuitur, 493. in carcerem traducitur, 493. captivus reſtituitur, 493. in Hiſpaniam allegatur ab Auſtriaco, 558. nova ſubſidia à Rege defert, *ibid.*
Gaſpar Schetzius Grobendonchii Dominus Regii ærarii Quæſtor, 149. 505.
Gattinara, *Vide* Mercurinus.
Geldria Belgii Provincia, 31.
Geldriæ Præfectus, 33. 81.

Dux,

31.363. dominium
Egmontii Duces,
civitates ab Hiſpa-
.eficiunt. 412. recu-
ntur, 421.
acum cladibus no-
534. à Catholicis ob-
:ur, 534. deditur, 534
ıblacenſi pugna. 528
eqq.
ıga pagus, 378. &
.
ningenſis pugna, 378
:or a, 380.
hliaci præſagitio, 26

ra, 112. 122. 234. 327.
nevates terrentur fa-
ı regii exercitûs, 326.
em petunt à Calvinia-
s Gallis, 326.
ilina à Staffa Peruſi-
, 460.
gius Auſtriacus. Leo-
:n. Ant. 36.
gius Fransbergi⁹ Ger-
anice leg. Trib. Bredæ
ıpoſitus, 526. obſide-
ır, *ibid*. proditur, *ibid*.
ımanibus hoſtium tra-
tur à ſuis, 527. in Lim-
urgenſi expeditione,
48.
rgius Hollius Germa-
orum Trib. 371.
ırgius Lalinius. Villæ
ominus, 493.
ardus Grobechus Epiſ-
opus Leodienſis Tru-
onopolim Gheuſiis ha-
bendo conventui negat,
231. pro Trajectenſibus
Gubernatricem orat,
306. Orangium à Leodii
ſuburbiis abſterret, 394.
Germanicũ Orangio con-
ſpirant, 385. in fugam ſe
conjiciunt, 378. ſeditio-
nem movent, 379. cæ-
duntur, 378. 380. ſtipen-
dia expoſcunt, 379.
466. Hiſpãis ſe dedũt, 474
Germanorũ copiæ, 449.
474. *Vide* Exercitus.
Germanorum Nobiliũ
conſuetudo in famulo-
rum veſtitu, 149. legatio
312. patrocinium ab O-
rangio imploratum, 353.
Germanicus Cæſar Druſi
fil. 381. 584.
Geta fluvius, 390.
Gheuſii quando, & cur ita
appellati, 211. & *ſeqq*.
cum Hugonotis compa-
rati, 199. ornat⁹ eorum,
214. eorum Duces libel-
lum Gubernatrici offe-
runt, 216. libellum no-
mine equitum aurei Vel-
leris mentiuntur, 217.
eorum mendacio fides
habetur, 219. ex opinio-
ne impunitatis augen-
tur, 223. eorum inſignia
& ornatus à popularib⁹
uſurpantur, 223. Trudo-
nopoli conveninnt, 231.
quid in eo cõventu agi-
taverint, 231. à Guberna-

tric-

trice nova flagitãt, 232. templa depopulantur, 234. & ſeqq. Nobiles Gheuſii ſtragi templorũ conſentiunt, 246. 247. eorum minæ in Gubernatricem, 250 251. à qua aliquid extorquent, 252. cæduntur in pugna ad Oſteruelam, 285. Tornacenſes Gheuſii arma capiunt, 290. cæduntur ad Lanojum, 292. verè Gheuſii & mendici efficiuntur, 316. ſolum vertunt, 317. in gratiam recipiuntur, 317. damnantur ab Albano, 354.
Gheſii ſilveſtres latrocinijs itinera infeſtãt, 386.
Gheuſiii aquatiles, 409. eorum dux & primarii, ibid. piraticam exercẽt, 410. portubus Anglicis prohibentur, 410. Brilã capiunt, ibid. in res ſacras debacchantur, ibid. 417. Hiſpanos repellunt, 410. Amorfortiam diripiunt, 417. Amſteloda mo rejiciuntur, 555. Vide Nobiles confœderati.
Ghibercius unus ex conjuratis, 195.
Ghiſella inter conjuratos, 195.
Gisbertus cum fratre Baréburgico fugitivus, 314. capitur, & ultimo ſupplicio afficitur, ibid.
Glimæ⁹ maris Belgici Præfectus, 434. vincitur & interficitur, 435.
Glimæus Brabantiæ VValonicæ Præfectus Senatores è curia in cuſtodiã trahit, 472. in pugna fugatur ab Hiſpanis, 474. inimicitia ejuſdem cum Orangio, 562.
Glimæus Marchio, Vide Ioannes Glimæus Marchio Bergenſis.
Gniffius Groningæ Epiſcopus, 384.
Godefridus Sterchius Antverpiæ Prætor, 128.
Goeſium in Zelandia liberatur, 421.
Gœſiana trajectio, ibid.
Goignius, Vide Antonius.
Gomeſius Figueroa Feriæ Dux, 76. mores ejus, 320. ſentẽtia de armis in Belgium inferendis, 321. 323 comes Regis in ſiſtendo Carolo Principe, 359.
Gomeſius à Silva Eboli Princeps Vide Roderic⁹.
Gonzaga, Vide Annibal, Camillus, Ferdinandus, & Octavius.
Gorcomium deficit ab Hiſpanis, 411. expugnatur, 449.
Gorcomienſes Martyres, 417.
Gotha urbs, 275.
Gouda ab Hiſpanis deficit, 411.

Grangius Narbonenſis Calvinianus, 287. 289. ſeditionum princeps, *ibid.* Rededitionem Valencenatibus diſſuadet, 295.
Granvellanus. *Vide* Antonius, & Nicolaus
Gravelinga Flandriæ portus, 23, 375. Gubernator, 425.
Gregorius III. Pont. auget Epiſcopos in Germania, 59.
Gregorius XIII. Pont. Grãvellano Proregi offenſus, 157. ejus gratulatio ob nuncium Hugonotorum cædis, 418. opem ferre Scotorum Reginæ cum Hiſp. Rege decernit, 464. Ioan. Auſtriacum Regi Gubernatorem Belgii proponit, & expeditionis Britannicæ Ducem, 464. 465. mittit Philippum Segam Nunciũ ad Auſtriacum in Belgium, 501. & pecuniæ auxilium, 502. hortatur Alexand. Farneſium ad Belgicam expeditionem capeſſendam, 524. ejuſdem litteræ noxarum veniam Catholico exercitui largientes, 528. captivos commutat, 558. agit cum Hiſp. Rege de regno Tunetano Ioanni Auſtriaco attribuendo, 581.
Grembembergenſis Tribunus peditum, 257.
Greſſerius Anglorum Reginæ Procurator, 259.
Groninga defectionem à Rege minatur, 281. præſidium accipit à Regiis, 315. obſidetur à Ludovico Naſſavio, 376. ſtrenuè defenditur à Vitellio *ibi.* componitur ab Albano, 384.
Groningenſis Epiſcopus & Præfectus, 384. arx ibi deſignatur ab Albano, *ibid.*
Groningenſia tormenta à muſica nomen ſortita, 364. 381.
Gubernator, *Vide* Belgii Gubernator, & Præfectus.
Gubernatrix, *Vide* Margarita Parmenſis.
Guerraus Deſpæus Hiſp. Regis Orator apud Angliæ Reginam, 399.
Guido Brajus Montenſis, 289.
Guinegata, 30. 31.
Guiniſius, *Vide* Paulus Lucenſis Princeps.
Guiſius, *Vide* Carolus Lotharingus, Franciſcus Guiſius, & Tumultus Gallici.
Guiraltus in Duvelandiã trajicit, 452.
Gulielmus Bergenſis Comes è quatuor primis

Fœderatis, 196. Bruxellis 206. 210. in convivio cum ipſis, 211. cum eiſdẽ gubernatricẽ adit, 216. in Geldriam ſecedit, 216 306. in jus vocatur, 353. abſens damnatur, 354. victor in Zutphania, 413. 416. fugatur, 421.

Guilielmus Bloſius Treslongus inter primos Gheuſios aquatiles, 409 piraticam exercet, 419. Hiſp. repellit, & eorum naves ſuccendit, *ibid.* auctor ſuſpendii Alvari Pacechi, 411.

Guilielmus Bronchorſtius Batemburgicus moritur, 426.

Gulielmus Cliviæ Dux, 17. 196. 490.

Gulielmus Hornanus Heſii Dominus Bruxellarum gubernator, 472. ejus juſſu ſenatores Regii in cuſtodiam trahuntur, *ib.* Orangii emiſſarius, 498. in Gemblacenſi pugna legionum ductor, 530. Auſtriaco ingratus, 500. hortatur Ieſuitas ad Sacramentum præſtandũ, 509. ejus inimicitia cum Orangio, 562. qui finis ejus, 498.

Gulielmus Lumejus ex Comitibus à Marcha inter Fœderatos ductor equitum, 230. Catholico nomini ſævè infenſus, 385 ejus votum de ulciſcenda morte Egmontii & Hornani, *ibid.* Gheuſiorum aquatilium Dux 409. ejus odium in Albanum, *ibid.* vexillo ſignificatum, *ibid.* piraticam exercet, 410. Brilam capit & communit, *ibid.* in res ſacras debacchatur, 410. 426. effigies ejus conſpicilia, Albani imponentis, 411. ejus opera civitates rebelles Orangio præſtant obedientiam, 412. ſuis offenſus, 426. ab Orangio redigitur in ordinem, & in carcerem, & in exilium, 427. victus Gemblacenſi pugna Leodium profugit, *ibid.* miſer moritur, *ibid.*

Gulielmus Naſſavius Orangii Princeps, 9. genus, ortus, præſagia, Majores 85. 86. educatio apud Mariam Cæſaris ſororem, 86. inter ephebos Imperatorii cubiculi *ibid.* militia, munia, & gratia apud Cæſarem 86. 87. Imperii coronam Ferdinando Regi Romanorum defert, 9. 87. Philippo Regi commendatur à Cæſare 88. inter aurei Velleris equites adlegitur, 88. pacis conficien-

dæ

dæ interpres, & obſes Henrico Regi datur, 88. 91. cauſæ offenſi animi ejus, & conſilia, 88. ingenium & mores, 89. rei domeſticæ ſplendor, 89. Religio qualis, 90. Machiavelli lectioni addictus, 90. ejuſdem conjugia, 103. 104. naſcitur ei filia, 137. & Mauritius fil. 168. Hiſpanis militibus præficitur in Belgio, 55. & Hollandiæ, Zelandiæ & Trajecto ad Rhenum, 33. & Burgundiæ, 34. 88. deſignatur à populo ad Belgii univerſi præfecturam, 38. quam ſibi ultro deberi prædicat, 88. quid ei officeret, 40. ſpe dejectus præfecturæ Belgii, 75. 88. inde indignatio & querelæ adverſus Regem, 75. & abalienatio, 129. invidia & æmulatio in Granvellanum, 76. 80. 82. 83. 88. à quo læſus, 104. 131. unde ei turbandi occaſio præſumpta, 131. inde ducta principia, 91. *& ſeqq.* 192. favet ſeditioſis civibus & hæreticis, 102. 127. Egmontium ſibi adjungit, 131. cum quo comparatio, 137. ſtimulat Brabantinos, 131. in Granvellanum conſpirat. 131. 132. 139. 140. contra eundem ſcribit ad Regem, 140. querelæ in equitum aurei Velleris conventu, 134. & in Senatu coram Gubernatrice, 145. ejus cum Arembergio diſſidium, 140. 142. & cum Areſchoto, 199. decernit abſtinere in poſterum à ſenatu, 145. admonet Gubernatricem de Nobilium cõſpiratione, 190. an hujus conſpirationis ipſe particeps, 192. Bredæ in ejus urbe conſtribitur conjurationis fœdus, 194. queritur in Senatu inter fœderatos ſe numerari, 196. cenſet conjuratos intra urbem admittendos, 199. ejus querelæ contra Regem, 200. in ejus ædes Fœderati divertunt, 207. quid ibi actum, *ibid.* Fœderatis adeſt in ædibus Culemburgii, 213. cœnâ Fœderatos excipit, 213. litteris admonetur à Pio V. 222. à Pio VI. antea de eadem re admonitus, 222. conceditur à Gubernatrice Antverpianis ad tumultus componẽdos, 229. adventanti plauſus, & acclamationes hæreticorum, *ibid.* quid Antverpiæ actum ab

eo, 230. mittitur à gubernatrice diſturbando conventui Trudonopolim habendo, 232 coërcendæ Antverpiæ gubernatorem ſe nominari cupit, 233. nominatur & impetrat corporis cuſtodes, 233. ejus conſilium invadendi Belgii dominatum, 235. 251. 252. 350. & in primis Hollandiam, 280. contra arma diſſerit in Senatu, 250. gubernatrici abitum Bruxellis diſſuadet, 251. ejus operâ Antverpiæ orthodoxorum cultus reſtituitur, 253. templa Antverpiæ hæreticis attribuit, 253. invehitur in Imperatoris edictum, 259. Teneramundâ convenit cum aliisProceribus, 261. 369. quid ibi agit, 261. 369. gloriatur ſe in ſecreta Regis penetrare, 266. conatur ad novum fœdus Egmontium pertrahere, 276. in tumultu Antverpienſi quomodo ſe gerat, 284. *& ſeqq.* recuſat ſacramentum fidelitatis Regi præſtare, 301. præfecturis ultro ſe abdicat, *ibid.* turbatur ex Albani in Belgium adventu, 302. colloquium ejus cum Proceribus ad VVillebrocum pagum, 304. ejus diſceſſuri verba ad Egmontium, 304 & epiſtola ad gubernatricem, *ibid.* Belgio abit, *ib.* in jus ab Albano vocatur, 353. abſens damnatur, 354. quid reſponderit, 354. querelæ ejus de filio in Hiſpaniam miſſo, *ib.* ejus prima ex Germania in Belgium expeditio, 362. adverſus Regem Apologiam edit, 88. *& librum* adverſus Albanum, 385. Aquiſgrani luſtrat exercitum, *ibid.* tranſmittit Moſam contra Albani opinionem, 387. levibus præliis pugnat, 388. Vitellianos fugat, 388. Albanum ad certamẽ provocat, 389. *varias* urbes fruſtra tentat, 389. 394. ejus periculum ex ſeditione in caſtris orta, 390. ad novum ſubſidium ex Gallia excipiendum exercitum movet, *ibid.* capit Trudonopolim, 390. pugnat ad fluvium Geta, 391. cum clade ſuorum, 392. Gallico augetur auxilio, & annonæ inopia, 394. in Galliam Condæo ſe adjungere cogitat, 394. vaſtat Leodienſem agrum, & Hannoniæ pagos, 394. apud Quer-

cetum cum Albano prę-lium felicius committit, 394. prohibetur Galliam intrare, 395. ſeditio in ejus caſtris, 395. in Germaniam ſpe fruſtratus abſcedit, 395. Albani faſtum irridet ex ſtatua erecta, 396. Belgas ſollicitat ad defectionem occaſione tributorum, 408. fit voti compos, 409. aquatilibus Gheuſiis utitur contra Albanum, 409. & *ſeqq.* civitates rebelles ei ſe dedunt, 410. ejus expeditio ſecunda ex Germania in Belgium ad liberandum Ludovicum fratrem, 415. expugnat aliquot civitates in Brabantia, *ibid.* ejus militiæ crudelitas, 417. Montes properat, *ibid.* miratur Albani caſtra obſidentes urbem, 417. ea fruſtra perrumpere conatur, 418. abit, 418. noctu abiens invaditur, 419. Harlemenſes ad perferendam obſidionem firmat columbarum miniſterio, 423. ejus animi ſenſus ex Albani diſceſſu, 428. ejus victoria & Middelburgi deditio, 434. 435. parat milites & navigia ad defendendam Duvelandiam, 451. quam amittit, 457. in Scaldiam auxilium transfert, *ibid.* capta Crimponia munitione Ziriczęâ ſe confert, 458. rejicitur, 459. Prefectos Provinciarũ ac Senatores ad libertaté ſollicitat, 470. cum nonnullis ſocietatem init, 471. Areſchotum allicit, *ibid.* invitatur ad Gádavéſę fœdus, 473. Ordinũ milites adjuvat contra Hiſpanos, 473. Senatores, & Ordinum delegatos inſtruit contra Ioan. Auſtriacum, 482. eiſdem ſuadet Hiſpanorũ è Belgio ejectionem, 482. dolet admiſſum Auſtriacũ, 495. negat ſe cum Provinciis ſuis Edicto ſubſcripturum, 495. Calvinianum ſe profitetur, 495. conatur animos Belgarum ab Auſtriaco, 496. ejuſdé conſilium de Auſtriaco papiédo, 498. inimicitias ferit inter Auſtriacum & Belgarum primores, 498. Brabantię Ruartes creatur, 502. novos Magiſtratus ad Hollandorum exemplar inſtituit, 505. ejus conſilio arx Antverpię diruitur, 505, nimia ejus potétia offenduntur Proceres, 506. adjungitur Ar-

chiduci Matthiæ Belgii Præfecto Vicarius, 508. fugit Antverpiam, audita Gemblacenſi Catholicorum victoria, 536. ejuſdem commentum de clade Regiorum in arce Limburgéſi, 553. incuſatur ab Archiduce & Ordinibus, 555. ad Batavi cum mare ſuum fundat imperium, *ibid.* Amſtelodamum tentat, *ibid.* fraude deceptum et ſe dedit, 555. milites legit in Germania, 556. armorum ceſſationem ſuadet Ordinibus, *ibid.* concordiam non admittit, 556. ejus inimicitia cum Cápinio, Glimæo, & Heſio, 562. callide rumorem ſpargit de ſua cæde, *ibid.* ejus commentum de conjugio Auſtriaci cum Angliæ Regina, 582. Quo nomine à Granvellano notaretur, 341.

Guntcrus Comes Svvartzemburgius, 370. 449. inter Fœderatos, 195. equitum ductor in exercitu Orangii, 385. Cæſaris nomine inter Regios & Orangianos pacem agitat, 449.

Guſmanus. *Vide* Antonius Ayamontius, & Didacus.

Sententiæ ad G ſpectantes.

NOn minus certo interitus GRATIÆ expectandus, quam vitæ, 106.

Principum aliqui hactenus ſuorum GRATIÆ tribuunt, dum illi ſe conſiliorum miniſtros, non authores jactent, 144.

H.

HA Fluvius, 23.

Haldrianus Ianſenius, 426.

Hæreſis unde in Belgium invecta, 71. turbarum concitatrix, 72. quibus occaſionibus uſa ad turbas concitandas, 73. 83. 95. prona in Atheiſmum, 72. contumaciæ rudiméntum, *ibid.* contemptrix obedientiæ erga Principes, *ibid.*

Hæreſis in Gallia, 107. 119. 139. 439. ejus patrocinium, 115.

Hæreticorum mos canendi Davidis carmina Gallicâ linguâ, 119. Hæretici Galli, hæreticis Belgis opem ferunt, 268. Hæreticorum index Regiis litteris incluſus, 160. plectuntur eventu vario, 161. 316. Hæretici ſacerdotis facinus, 161. eorum lætitia ob diſſidium inter Regem, & Pon-

Pontificem, 166. ſollicitudo ex colloquio ad Bajonam, 170. Regis litteræ, & Gubernatricis edictum contra eos, 186. 187. promulgatione edicti tumultuātur. 193. ſtimulant conjuratos, 193. irrumpunt undique in Belgiū concionabundi, 224. tres eorum claſſes, 225. eiſdem conciones permittuntur, 252. & ſeq. Franciſcanos domo ejiciunt, 255. eorundem conſilium de mittendis Calvinianis libris in Hiſpaniam, 167. 360. conſiſtoria, 268. facultatem poſtulant ſectas ſuas exercendi, 271. geſtiunt ob defectionem Nobilium à Rege, 280. eorum conſternatio Valencenatibus ſubjectis, 298. & querelæ, 306. concionalium miniſtrorum fuga, *ibid.* in certamen vocantur, 307. ex Belgicis urbibus ejiciuntur, 310. 315. 316. à Germanis opem implorant, 312. eorum fana deſtruuntur, 315. eorundem ſenſus de Albani ex Belgio diſceſſu, 428. criminantur Auſtriacum, 497. jurant cū Catholicis pro Matthia Archiduce, 508. Ieſuitas Antverpiâ ejiciunt, 509. & alios Catholicos, 511. occupant eorū templa, 511. inducuntur Amſtelodamum, 556. *Vide* Calviniani, Conciones, & Lutheriani.

Haga Comitis urbs in Batavia, 444.

Hames, *Vide* Nicolaus.

Hangeſtus, *Vide* Franciſcus, & Ioannes.

Hannibal Carthaginienſis, 54.

Hannonia Belgii Provincia, 30. ejus Gubernator, 32. pagi, ac prædia vaſtantur, 394. delegati Bruxellas evocātur, 466. contra Hiſpanos, 473. *Vide* Montes Hannoniæ.

Hannoniorum proverbiū, 287.

Hariadenus Barbaroſſa, 450. regno ejicitur à Carolo V. 585.

Harlemum accipit ab Hollandis præſidium, 421. Religionem exuit & ſacra violat. *ibid.* obſidetur à Regis, 422. novis contumeliis irritat Hiſpanos, 422. in res ſacras ludit, 423. fame ſe dedit arbitrio victoris, 423. plurimi ſupplicio afficiuntur, *ibid.* mulierū Harlemēſiū manipulus, 424 civium obſtinatio, & ferocia, 424. Harlemenſis cum Sancerrana obſidi-

one ſimilitudo, 425. mortui & ſaucii ex Regiis, 426. & ex Fœderatis, 426.
Haſſius, *Vide* Philip. Haſſiæ Regulis
Haſtati equites, 439. 529.
Haſtiludium, 26.
Haultepennius, *Vide* Claudius.
Havræus, *Vide* Carolus Croius.
Hedinum op. 20.
Heleonora Caroli V. ſoror, 6. 27.
Heleonora Momorantia uxor Comitis Hochſtratæ, 300.
Hellevinius, *Vide* Franciſcus.
Helvetii, 326.
Henninius, *Vide* Ioannes, & Maximilianus.
Henricus Angliæ Rex, 18.
Henricus Bavarus Vltrajectenſis Epiſcopus, 31.
Henricus Brederodius centuriæ equitum Belgicorũ ductor, 35. 299. conjuratorum dux, 196. 202. Bruxellas cum Fœderatis intrat, 206. novò jurejurando eos conjungit, 207. in Curiam cum iiſdem procedit, 208. eorũdem nomine tradit Gubernatrici libellũ, 209. convivio excipit Fœderatos in ædibus Culemburgii, 211. novum libellum tradit, 216. Antverpiam abit, 216. à magna hominũ frequentia convenitur, 217. ducẽ ſe iis offert, & accipitur, *ibid.* occurrit Orangio advẽtanti, 229. Trudonopolim conventũ fœderatis Gheuſiis indicit, 231. vocatur ad colloquium ab Orãgio, & Egmõtio miſſis à Gubernatrice, 232. colloquii capita novẽ ad ſocios defert, 232. dux eligitur, ad pecuniam & milites legendos, 275. conatur ad novum fœdus Egmontium pertrahere, 276. petit à Gubernatrice facultatem veniẽdi Bruxellas, 276. non admittitur, *ibid.* libellum mittit Gubernatrici, 277. milites & arma parat, 280. milites Vianã traducit, *ibid.* Amſtelodamum intrat, 282. recuſat jusjurandum Regi præſtare, 299. privatur equitũ Belgicorum regimine, 300. jubetur abire Amſtelodamo, 313. tentat reconciliationem, ſed fruſtra, 314. Hollandiæ recuperandæ ſpem deponit, *ib.* Belgio adit, 314. moritur, 315.
Henricus Dionyſius Societate Ieſu Coloniã Trajectum accerſitur, 307. cum

cum hæreticis prælia-tur, *ibid.* Trajectum Religioni, ac priſtinæ obedientiæ reſtituit, *ibidem*.

Henricus II. Galliæ Rex ad bellum incenſus adverſus Hiſpanum, 22. capit Caletum, 23. pacem init cum Philippo Rege, 25. ejus odium in Mariam Hungariæ Reginam, 544. ludi in nuptiis filiæ ac ſororis, 26. mors, 26. mortis vaticinatio, & judicia ſapientium, 26.

Hēricus Luſitanorum Rex, 429. 571.

Henricus Naſſavius Principis Orangii patruus, 85.

Henricus Naſſavius Principis Orangii frater copiarum dux, 436.

Henricus Navarræus poſtea Galliæ Rex, 418.

Henricus Oſelkius Caroli Regis Gall. orator, 165.

Henricus Viennius Ceuravii Dominus in pugna Gemblacenſi equitū ductor, 532. in Dalhemii obſidione, 551.

Hercules Farrarię Dux, 43. eius filia deſtinatur uxor Al. Farneſio, 43. 176.

Herculis portus, 460.

Heſius, *Vide* Gulielmus.

Hiberniæ regnum offertur Auſtriaco, 587.

Hiergius, *Vide* Ægidius Barlamontius.

Hieronymus Roda, 468. ejus famulus interficitur, *ibid.* ipſe periclitatur, *ibid.*

Hieronymus Seroſquequius in tranſmiſſione Ziriczæana, 452.

Hieronymiani cœnobii ſitus & deſcriptio, 11.

Hippolytus Pennonius medicus, 573.

Hiſp. victores ad S. Quintinum, 22. ad Granvelingā, 23. in Belgio præſidiarii, 34. 49. 92. 337. 349. 554. in Hiſpania rebellant à Cæſare, 52. retinentur in Belgio, 55. dimittuntur, 101. auxiliares in Lemovicibus, 112. navigant in Hiſpaniam, 53. redeunt in Belgium, 334. 349. 384. gladiis ore mordicus arreptis tranant Albim, 335. vincunt Comitem Hochſtratanum, 362. Dammum recuperant, 371. cladem recipiunt, 364. fugant Lud. Naſſavium, 378. ad Gemingam victores, 380. & ad Getam fluvium, 393. repelluntur, 410. Eſpinenſe cœnobium expugnant, 415. vincunt Gallos apud Sanct. Gillenium, 415. Mon-

tes obſident, 414. & ſeqq. induſiati Orangiana caſtra invadunt, 419. Montes recuperāt. 419. depopulantur Mechliniam, 420. Zutphaniam, 421. Goeſium obſidione liberant, 421. Zuitbeverlandiam capiunt, 421. Oceanum pedibus tranſmittunt, 421. Nardemum incendūnt, 421. Harlemum obſident, 422, capiunt, 423. in mari vincuntur, 427. 434 Middelburgum amittunt, 435. ad Mochemum vincunt, 436. Lugdunum obſident, 444. obſidentur ab Orangianis, 447. ab obſidione non ſine clade diſcedunt, 447. civitates expugnant, 448. Zelandicam expeditionem tentant, 449. in Philippolandiam deſcendunt, 451. mare pedibus traſiciunt, 454. ultimi revertuntur, 456. medii caeduntur, ibidem. primi Duvelandiam appellunt, 457. victoriam reportant, ibidem. in Scaldiam tranſmittunt, 457. 458. Inſulae partem expugnant, ibidem. Ziricæam obſident, 458. capiunt, 459. opem ferunt Aloſtanēſibus, 469. Gandavi arcem amittunt, 473. Glimæanos fugant, 474. Trajectum ad Moſam recuperant ac diripiunt, 474. Antverpiam accurrūt, 476. vallum expugnant, 477. Curiam incendunt, 477. Antverpiam depopulātur, 478. ad Regem legationem mittunt, 478. ex Belgio abeunt in Italiam, 494. 496. Ex Italia ab Al. Farneſio reducuntur in Belgium, 512. in Gemblacenſi pugna hoſtem profligant, 528. & ſeqq. Gemblacum expugnant, 534. Sichemiū capiunt, 538. & Limburgū, 550. eorū novus exercitus in Belgium, 557.

Hiſpanorum militū audacia, 334. 419. in eos Belgarum odium, 93. 407. 411. 412. 470. 477. contra eoſdem edictum & conventus, 473. & conſultatio, 99. 45. 34. querelæ eorum, 490. pietas, 379. 382. naves in Anglicis portubus attinentur, 400. conſtantia in obſidione, 447. contra eos fœdus Gandavi initur, 473. hoſtium ſtrages, 493. decennio ferè ſemper victores, 492. Hi-

Hiſpani Subcenturionis facinus, 447. & alterius Centurionis virtus, 457. gubernatorum Hiſpanorum diſcordia, 470.
Hiſpana claſſis, 430. 434. 462. aurum vehit ab India, 12.
Hiſpaniæ Gubernator abſente Rege, 159.
Hiſpanæ legiones, 333. 344. 364. 469. 471. 557.
Hiſpanienſes ſenatores, 466. in cuſtodiam trahuntur, 472. *Vide* Expeditio, Seditio, & Victoria.
Hiſtorici de pace ac bello diſſerentis officium, 54.
Hiſtoricorum errata refellutur, 115. 358. 365. 366.
Hiſtoricorum de principiis tumultuũ Belgicorũ diſſentientiũ cauſæ, 54.
Hochſtratanus, *Vide* Antonius Lalinius.
Holachius, *Vide* Philippus.
Hollandia Belgii Provincia, 30. nova Reſp. 1. 412. Præfectus Hollandiæ, 33. 410. in ea clades, 246. primi in ea tumultus, 313. 410. 411. Gubernatrici ſe dedit, 315. ejus littoralis pars à mari obſorpta, 405. Hollandi olim immunes à tributis, 408. ob ea rebellarunt à Romanis, *ibid.* rebellant à Rege, 409. *& ſeqq.* 427. 473. Hiſpanos expellunt, 410. Albanum irrident, 411 Orangio ſe dedunt, 412. prædatoriis navibus undique confluentibus claſſẽ conficiunt, *ib.* decennio ferè mari ſemper victores, 412. recuperantur Hiſpanis aliquę eorum civitates, 420. *& ſeqq.* 427. 448. in Hiſpanos odium, 411. 421. eorum claſſis per agros navigat Lugdunum, 446. & in Scaldiam, 457.
Horna op. 376. ab Hiſpanis deficit. 411.
Hornanus, 375. *Vide* Gulielmus, & Philippus.
Horologiorum fabricatio, 12.
Horticultura à triumphalibus manibus exercita, 12.
Hubertus à Valle, 380.
Huchelium op. 449.
Hugonoti nomen unde, 111. 119. Hugonotorum patroni, 339. duces, 234. pugna, 118. 343. 395. fraus, 327. ex Gallia arma offerunt hæreticis Belgis, 268. arma ſuadet Regi Gallorum in Hiſpanos, 327. rumor de pace inter eos & Carolum Galliæ Regem

414. cædes eorum memorabilis in D. Bartholomæi nocte, 418.

Hungariæ Regina, *Vide* Maria.

Sententiæ ad H ſpectantes.

HVMANIS in rebus ſæcula ac perſonæ intereũt, cauſæ & evẽta eadem recurrunt. 2.

HVMANA omnia reperiũtur pleruntque minora dum poſſidentur, quam dum optata finguntur, 153.

Contumaciæ rudimentũ, eſt HÆRESIS, 72.

Nunquam bona fide HÆRESIS manſueſcit, 323.

HÆRESIS refractorium ac pertinax malum faciliùs excluditur, quam expellitur, 502.

I.

Iacobus Iungelingus, 392.

Iacobus Marnixius Tholoſę Dominus ad Zelandiæ dominatum aſpirat, 282. à Cattejo rejici tur, 283. ad Oſtervelam prope Antverpiam ſe munit, 283. pugnat cũ Beavorio, 284. fugatur, 285. cõburitur, *ibid.* ejus uxor Calvinianos concitat, 285.

Iacobus Maſius. 8.

Iacobus Simonius, 435.

Iannellus Turrianus Cremonenſis, 13.

Iconomachia unde in Belgium immiſſa, 234. 246. à quibus adjuta, 247. à Flandria primum cœpta, 235. dies Iconomachiæ decretus & locus, 235. Iconomachorum arma & conditio, 235. Ipras intrant, & ſacra depopulantur, 236. ad alia oppida percurrunt, 237. à Seclinienſibus fugantur, *ibid.* templa Antverpiæ depopulantur, 237. *& ſeqq.* an à Dæmonibus adjuti, 242. populationẽ repetunt, 244. triduo continuant, 245. à civibus fugantur, *ibid.* quam ampla ea clades, 245. eorum permulti damnantur, 313. 315. 354. *Vide* Sacrorum clades.

Icunculæ hominum & equorum armatæ, 13.

Ienliſius, *Vide* Franciſcus Hangeſtus, & Ioannes.

Ieſuitæ à ſeditioſis militibus oblata non accipiunt, 442. eorundem ad illos oratio & fructus, 443. ad ſacramentum præſtandum

invitantur ab hæreticis, 509. recuſant, 509. obſidentur ab armatis hæreticis, 509. diripitur Antverpiæ eorum domus, 509. ejiciuntur urbe, *ibid.* facinus egregiũ unius è Societate Ieſu, *ibid.* mira res eorum domi, 510. ſpreta unius cõcio à ſeditioſis militibus 440. audita alterius admonitio ab ituris inter hæreticos, 180. lucri piã occaſionem mercatoribus Antverpienſibus alius commonſtrat, 420. alius mare vadentibus è Cęlo opem divinam implorat, 454. unius opera TrajectumReligioniCatholicæ reſtituitur, 307.

S. Ignatius Loyola Margaritæ Parmenſis Confeſſarius, 48.

Imagines Deiparæ Virginis Antverpiæ, 239. Hallis Hannoniæ, 214. Parmæ, 184. Sichemii Aſpri collis, 537. Sanctiſſimi Crucifixi Romæ, 515.

Imaginum ſacrarum violatio in Belgio, *Vide* Iconomachia.

Impertus Flaterius Bordilionius, 116.

Imperator Belgii Dominus deſideratur à Belgarum Proceribus, 262. pœnæ ab Imperatoribus decretæ contra hæreticos, 65.

Imperialis copiæ, *Vide* exercitus.

Imperialium legatio, 312.

Imperii abdicatio, 9. 12, corona, 53. 87. 585. inſignia, 9. comitia, 137. Septemviri, *Vide* Electores.

Incendium Mechliniæ, 351. pagorum plurium in Friſia, 383. Veneciis, 270 Villegarſiæ, 577. in arce Limburgenſi, 554.

Incendiaria legio mulctatur, 383.

Incendio conſumpti 285. 393. 477. *Vide* Hæretici, & Supplicium.

Indeveltius in Valencenatum tumultu, 124.

Index hæreticorum à Rege confectus Gubernatrici transmittitur, 160.

Indica Hiſpanorum claſſis cum auro ex India, 12.

Inducię quinquennales inter Gallum & Hiſpanum conſti[illegible]ntur, 5. 22. 81. violantur, 22. inter Ioan. Auſtriacum, & Belgii Ordines non probantur, 556.

Indolis inclementis conjectura, 356.

Infans cum fele cunis per aquas invectus, 406.

Innocentius III. Pont. 64.

Inquiſitio quando & à quo inſtituta, 64. ejus procu-

ratio varia, 65. Romæ quando ſtabilita, 65 quã accurate in Hiſpania exercita, 65. qua occaſione aucta in univerſa Rep. Chriſtiana, 66. à quo & cur in Belgium introducta, 91. 135. 205. occaſio tumultuum Belgicorũ, 63. eam recuſant Brabãtini, 67. 189. qui primus in Brabantia Inquiſitor, 190. adverſus Inquiſitionem & edicta Cæſaris multorum ſenſus, 68. qui ejus fructus, 91. injuria illata Inquiſitori, 163 Regis litteræ & edictum Gubernatricis pro Inquiſitoribus, 187. *& ſeqq.* Nobilium conſpiratio contra hoc edictum, 190 192. 196. 206. adverſus Inquiſitionem publicum odium, 204. Inquiſitionis duplex genus, 204. tollitur in Belgio ſenatus decreto, 2[illegible]. & Regis permiſſione, 233. cõtra Inquitionem libellus à Gheuſiis editus equitum aurei Velleris nomine, 217.

Inquiſitionis Hiſpanicæ, Prætoriæ navis ſic dictæ, pugna, 427.

Inſcriptio fœderis Nobilium, 194. in inſtructione Regis, 174. in Regio exillo, 531. in baſi Albani ſtatuæ, 397. in ædibus Culemburgicis, 355. in Orangii vexillo, 392.

Inſidiæ in Auſtriacum, 383. Hugonotorum contra Regem, 343. hoſtium, 389 aperiuntur, 565. *& ſeqq.* Albano ad Monaſterium Vallis viridis, 362.

Inſigne Caſtellæ Regis. 151 à Provinciis fœderatis aſſumptum, *ibid.* firmatæ Nobilium conſpirationis, 212. Inſignia Imperii. *Vide* Imperium. Inſignia Regis, 397. mortis, 511.

Inſtaurator amiſſæ libertatis conjuratorum Dux, 211.

Inſtructio Regis, 174. Gubernatricis, 145. 149. 221.

Inſubria, 126. Inſubrica legio, 333. Præfectura, 397.

Inſulę Flandriæ civitas primaria, 290. in eam conſpirant Tornacenſes & Armenterienſes, 290. eá mercatores conſiſtoriales prodere tentant, 290 deregitur proditio, 290. civitas liberatur, 291.

Inſulani arcem demoliuntur, 506.

Inſularum Gubernator, 290.

Interim, quis libellus, 18. à quibus conſcriptus, cujus juſſu, & quare. 18. evulgatur, à neu-

tris

tris partibus recipitur, 18.
Invectiva Bergenſis Granvellanum, 146. Orangii in Imp. edictum, 259.
Inundatio per Belgium maxima hominum ſtrage, 405.
Ioachimus Opperius, 465.
Ioanna Aliberta Margaritæ Valeſiæ, & Henrici Navarræi filia, uxor Antonii Borbonii, 109. ejus implacabile odium erga Romanum, Hiſpanumque nomen, 110. Tulliæ Tarquinii uxori comparatur, 111. ejus oratio maritum in Catholicos ſtimulantis, 111. ejus indignatio in maritum, 115.
Ioanna Auſtriaca, 588.
Ioanna Ferdinandi Catholici filia, Philip. I. uxor, 36.
Ioanna VVenceſlai Ducis vidua, 503.
Ioannes Acugnia ab Rege Hiſp. ad Sabaudum delegatur, 318. 326.
Ioannes Anguiſciola Trib. 316. 326.
Ioannes Aranda in expeditione Zelandiæ vada explorat, 450. illius relatio ad Requeſenium, 450. in Duvelandiam Inſulam pedibus mare tranſmittit, 451.
Ioannes Auſtriacus Ratiſbonæ naſcitur, 576. infans in Hiſpaniam defertur, 577. Villægarſiæ educatur, 577. incendio eripitur, 577. indoles ejus & mores, 577. 580. jubetur ab Imp. ad ſacros Ordines inſtitui, 578. commendatur Phil. Regi à Carolo V. patre, 578. in venatione frater agnoſcitur à Rege, 579. transfertur in aulam, 580. Complutum mittitur, 356. 517. educatur cum Carolo Principe, & Al. Farneſio, 580. cum eiſdem comparatur, 580 Regem offendit ob alienationem à ſacris Ordinibus, 580. & ob diſceſſum inſcio Rege ad Meliteuſe bellum, *ibid.* offenſum Regem placat, 581. diſſuadet Carolo Hiſp. Principi abitum in Belgium, 358. Regi deregit ejuſdē abeundi propoſitum, 358 581. expeditioni adverſus Mauros præficitur, 581. in bello ſacro univerſæ claſſis Præfectus, 519. recipit à Granvellano Prorege Neap. ſacrum vexillum in Turcas. 157. inter eundem & Veneriū diſſidium, 510. ad Ethinadas victoriam repor-

tat, 520. 581. 585. iterum claſſem univerſam gubernat, 521. 522. Navarinum fruſtra obſidet, 523 provocat Othomanicam claſſem, 523. fœdere diſſoluto in Siciliam proficiſcitur, 523. Tunetum & Biſertam expugnat, 581. Regem Amidam cũ liberis capit, 581. 585. Mehemetem regno imponit. 585. in Italiam victor redit, 585. oblatum Hiberniæ regnum admittere differt. 587. munito Regem offendit, 581. petitio Pontificis pro Regis Tunetani tibulo in Auſtriacum conferendo, 581. ei à Rege familia mutatur, 581. revocatur ab Italia in Hiſpaniam, 582. locum & honorem Regiorum Infantium depoſcit, 582. Belgii Gubernator proponitur Regi à Pontifico 464. & promittitur, 466 469. Ductor exercitus in Angliam deſtinatur, 465 de ejuſdem conjugio cũ Angla Regina rumor falſo ſparſus, 465. 582. in Belgium venit, 482. de eo admittendo ſenatores ac Ordinum delegati dubitant, *ibid.* conſultat ipſe de Hiſpanorum miſſione ex Belgio, 484. inclinat in illam, & cur, 489. Pacificationẽ Gandavenſem admittit, 489. 490. 491. promulg. 490. Lovanii acclamatur Belgii Gubernator, 490. urget diſceſſum Hiſpanorum, 491. 493. dat mutuam Ordinibus pecuniam pro Hiſpanorum ſtipendiis, 493. Bruxellas ingreditur cum ingenti pompa, 494 benignitas ejus, 495. exigit ab Orangio *ut Edicto* perpetuo ipſe cum Hollandis & Zelandis ſubſcribat, 495. ejuſdem litteræ ad Regem interceptæ, & evulgatæ, 497. ſuſpicio de illo, & ab alienatio multorum, 497 diſſimulata ejus *fuga*, arcẽ Namurcenſem occupat, 499. deputatos Ordinum docet cauſam ſuam diſceſſionis, 500. queritur de contumeliis illatis, & inſidiis ſibi paratis, 499. & ad provincias ſcribit, 500. arcem tentat Antverpianam, 501. accaſatur ab Ordinibus velut inſidias fictè timens, 501. ipſe veras oſtendit, *ibid.* recipit pecuniarium auxilium à Pontifice, 502. animatur Regis litteris, 503. acriter increpat Ordines ob Oran-

Orangium creatum Provinciæ Ruartem, 503. ad bellum reſpicit, *ibid. & ſeqq.* quæ ejus vires, 504 dolet Matthiam in Belgium venturum, 507. pronunciatur patriæ hoſtis à Senatoribus Belgii, 508. revocat Hiſpanos ab Italia, 512. Al. Farneſium deſtinatum à Rege in Belgium invitat, 525. & lætus excipit, *ibid.* ex ejus adventu cum Hiſpanis confirmatur, 526. auxilium obſeſſis Bredanis ſubmittit, *ibid.* defendit Ruremundam, 527. pacis conditiones ab Angliæ Regina oblatas rejicit, 528. expeditio Gemblacenſis, exercitus ejus, pugna & victoria, 528. *& ſeqq.* ejus verba ad Goignium captivorum Ducem, 534. & ſuorum præconium, 535. aliæ civitates eidem ſe dedunt, 573. Dieſthemium invadendum Al. Farneſio committit, 537 & Leviam, 540. Nivellàm Carolo Mansfeldio, 541. Nivellam ipſe deditione capit, 542. ſeditionem in caſtris componit, 542. prædiarios milites armis exutos Nivella dimittit, *ibid.* arma donat Gallis militibus, *ibid.* illis exitio fuere, *ibid.* iiſdem miſſionem concedit, 543 oppida quam plura ei ſe dedunt, 544. Cimacum vi capit, 544. Philippopolim obſidet, 545. & capit, 546. Namurcum curationis cauſa petit, 547. Limburgenſem expeditionem Al. Farneſio committit, *ibid.* Barlamontio & fil. Megano juſta perſolvit, 555. pecunia ſubſidia accipit à Rege, 558. de invadendo hoſte bellicum conſilium habet, 560. *& ſeqq.* ad Rimenantam exercitum movet, 563. prælium init, 564. *& ſeqq.* hoſtium fugientium inſidias ſuſpicatur, 565. iraſcitur ſuis ab hoſte circumventis, 567. deliberat de iis liberandis, *ibid.* negotium dat Al. Farneſio, *ibid.* redintegratur pugna æquata hoſtium jactura, 568. *& ſeqq.* ejus in reducendo exercitu cura, 570. Areſcopum op. amittit, 571. per legatos pacem agitat, 571. arces aliquas demolitur & oppida deſerit, 571. offenditur ex oblatis conditionibus pacis, *ibid.* ad Regem iratus ſcribit, 572. in Bugæo colle ſe munit, 573. apud

Reg

Regem de eo Belgarum querelæ, 582. perpetua Regis de illo ſuſpicio, *ibid.* Belgica dominatio eidem offertur, & cur, 583. excandeſcit & averſatur ſuaſorem, *ibid.* ejuſdem mœror ob Regis ſuſpiciones & Eſcovedi necem, 584. ejus querelæ contra Regem, *ibid.* ejuſdem mœror ob Regis ſuſpiciones & Eſcovedi necem, 584. ejus querelæ contra Regem, *ibid.* ægrotat in caſtris 573. Medicorum prædictiones de eo, 573. Belgii præfecturam in Al. Farneſium transfert, 574. Sacramentis munitur, 576. furioſe delirat, *ibid.* moriturus tria Regem orat, 588. pie moritur, 576. 584. unde ei mors feſtinata, 584. contra ejus vitam conſpiratio, *ibid.* ejus mors deploratur à militibus, 584. cõparatur cum Germanico Cæſare, 584. & cum Carolo V. patre, *ibid.* ſumma ej⁹ vitæ, 576. & *ſeqq.* bellicæ expeditiones, 585 ſolitariæ vitæ deſideriũ, 586. ſtudium conſcientiæ à noxis emundandæ præſertim ante pugnam, 586. ejus pietas, *ibid.* liberalitas in milites, 587 virtutes militares, 587. filiæ ejus, 588. mos ob eo inductus ſuſtollendi capilli, 585. Nationum contentio ſuper efferẽdo cadavere ejus, 587. pompa funeris, *ibid.* capiti cur impoſita corona, *ibid* exequiæ in Namurci tẽplo, 588. & tẽporariũ ibi ſe pulchrũ, 588. cadaver in partes diſtractũ clam in Hiſpaniã deportatur, 592. compoſitum Regi oſtenditur, 592. in *Eſcuriali* apud Carolum V. conditur, 592.

Io. Baptiſta Bertius à ſecretis, 301. 303.

Io. Baptiſta à Boſco, 469.

Io. Baptiſta Caſtaneus Archiep. Roſſanus, Nunci⁹ Apoſt. 257. ej⁹ relatio ad Card. Alexandrinum de cuſtodia & morte Caroli Hiſp. Principis, 356.

Io. Baptiſta Marchio à Mõte equitum præfectus, ad Mochemũpagum, 538. in pugna Cemblacenſi, 53: donatur à Rege annuo reddita, 457. in Rimenãtæ prælio, 564. ejuſdem equitatus virtus, 569. in bellico cum Auſtriaco, & aliis conſilio, 560.

Ioannes Barniſus equitum dux, 257.

Ioannes Blaſerius, 119.

Ioannes Bloſius Treſlong.

Ioannes Boccatius è Societ. Ieſu, 509.

Ioannes IV. Brabantiæ Dux, 503.

Ioannes Calvinus, 108. 112. *Vide* Calviniani.

Ioannes Caſembrotius Egmontii aulicus à ſecretis, 339. 359. 370. Albani juſſu capitur, 339. capite plectitur, 367.

Ioannes Caſimirus Septemviri Palatini frater, 547. 571. 572.

Ioannes à Cerda Medinæ cæli Dux, Belgii Præfectus deſtinatur à Rege, 404. Belgium adit, & brevi redit in Hiſpaniã, 404, 428.

Ioannes Croius Reuſſi Comes, 35. Tornaco præficitur, 293. in exequiis Auſtriaci, 587.

Ioannes Dominicus Card. de Cuppis 516.

Ioannes Eſcovedus Io. Auſtriaco ſuadet miſſionem Hiſpanorum, 484. ejus ad Hiſpanes oratio mittitur in Hiſpaniam, 501. 582. ejus mors, 583. 584.

Ioannes Eſpuccius Centurio, 339.

Ioannes Fridericus Septẽvir Dux Saxoniæ, 17.

Ioannes Fridericus Septemviri olim fil. 273. cum Saxonum Duce bellum gerit, 275.

Ioannes Funchius, 483.

Ioannes Glimæus Marchio Bergẽſis Hannoniæ Pręfectus, 33. Venationis ſupremus in Belgio, 330. ducitur à Rege in Angliam ad Mariæ nuptias, 138. 330. adſcribitur inter equites aurei Velleris 330. in componendis hæreticorum tumultibus ſegnior, 120. 124. aliquãdo componit, 125. dat litteras Põtifici pro Molinæo legato, 127. in Granvellanum conſpirat, 133. in eundem invehitur apud Gubernatrice in Hiſpaniam, 220. 359. caſu ſauciatus differt abitum, 220. recuperata valetudine à Gubernatrice in Hiſpaniam impellitur, 227. in morbum relapſus præmittit œconomum ſuũ, 227. ab Hiſpania quid de Rege ſcribit, 261. facultatem in Belgium redeundi non impetrat, 329. in morbus incidit, 329. ejus querelæ adverſus Regem, 329. moritur *ibid.* ejus elogium, 330. poſt mortem Majeſtatis reus damnatur ab Albano, 330. de ejus bonis & hærede quid Rex mandaverit, 331.

Ioannes Gniffius Epiſ-

pus Groniſgenſis, 384.
Ioannes Hangeſtus Ienliſii, Dominus ab liberundos Montes profectus è Gallia, 415. confligit cum Federico Albani filio, 415. vincitur, *ibid.*
Ioannes Henninius Boſſuvii comes evocatur ad turbas Valencenæ componendas, 124.
Ioannes Iacobus Mediceus Marigani Marchio, 449.
Ioannes Immerſelius Antverpiæ Prætor, 240.
Ioannes Lanoius Molembaſii Dominus, Hannoniæ Præfectus, 32.
Ioannes Lignius Comes Arembergius, Friſiæ, & Tranſiſelaniæ Præfectus, 33.126. adlectus inter equites aurei Veſperis, 364. ejuſdem cum Orangio & Egmontio diſſidium, 140.142. conſpirationi contra Granvellanum ſe ſubtrahit, 140. conſpirationem Nobilium & conjuratorum fœdus non probat, 200. ad arma promptus pro Regis cauſa, 250. 273. fugitivos rebelles inſequitur, 314. Dux Hiſpanorum peditum & equitum pro Gallo mittitur ab Albano, 363, 344. occurrit Lud. & Adulpho Naſſaviis, 363. Dammum recuperat, & Naſſavianos fugat, 363. pugnat, 364. interficit Adulphum Orangii fratrem, 364. & ipſe ab illo interſicitur, 364. ejus exercitus cæditur, 364. Arembergii elogium, 364. mors ejus aliter narrata, 365. comparatio mortis ejus cum Momorantii Galliæ Comeſtabilis morte, 365. exequias Albanus *celebrat*, 376 Arembergii *cladem* ulciſcitur Sardoa legio, 383.
Ioannes III. Luſitanorum Rex, 178.
Ioannes Mauricus de Lara conſultat coram Rege, 320.
Ioannes Mauriquius in pugna ad Rimenautam pagum, 569.
Ioannes Marnixius inter primos conjuratos, 105.
Ioannes Micheſius Iudæus profugus ex Hiſpania Antverpiam, 269. & hinc Venetias, 261. & Venetiis Conſtantinopolim, 269. Selimũ demeretur, 269. ſtimulat illum ad opem ferendam Maurit contra Hiſpanos, 270 360. Belgis rebellibus arma offert ex urbe Cõſtantinopoli, 268. animi

mat Selimum ad bellum Cyprium odio Venetorum, 270. & ſpe Cyprii regni, 270 Veneti incendii author, 270.
Ioannes Momorantius Coururii Dominus Flandriæ Gallicantis Præfectus, 33. ejus obitus, 239.
Ioannes Naſſavius Orangii frater, 257. 260.
Ioannes Noricius Anglorum Tribunus, 564. 566.
Ioannes Oſtfriſiæ Comes, Limburgi Præfectus, 32.
Ioannes Oſorius Vlloa in maris trajectione, 452. primi agminis ductor, 454. ſuos animat, 454. Duvelandiam appellit, pugnat, & vincit, 457.
Ioannes Pettinius. 435.
Ioannes XXII. Pont. 60.
Ioannes Regula Caroli V. confeſſarius, 14. 15.
Ioannes Sellius Regis nomine cum Ordinum deputatis agit de concordia, 556.
Ioannes Soreanus Gheuſiorum Dux Inſulis inſidiatur, 290. Lanoium expugnare fruſtrà nititur, 291. cum Norcarmio confligit, 291. fugatur, 292.
Ioannes Spellius præficitur ab Albano Nobilium ſuppliciis, 367. ſuſpendio necatur. 367.
Ioannes Valhertes equitum ductor, 257.
Ioannes Vangeſtus Margaritæ Auſtriacæ avus maternus, 40.
Ioannes Vargas Mexia Hi. Reg. Orator, 583, 592.
Ioannes Zuniga Requeſenii pater, magnus equitum S. Iacobi Caſtellæ Commendator, 462.
Ioannes Zuniga Requeſenii frater, Regius Romæ Orator, 157.
Ipræ Flandriæ inferioris op. 236.
Iprenſis Epiſcopus, 263. 372. *Vide* Iconomachia.
Iſabella Brigantia uxor Eduardi Luſitani Principis, 177.
Iſabella Caroli V. conjux, 577.
Iſabella Caroli V. ſoror, 39.
Iſabellæ Catholicæ Reginæ inſigne, 151.
Iſabella Clara Eugenia Phil. II. Hiſp. Regis fil. naſcitur, 257. luſtratur ſacro fonte à Pont. Nuncio, 257. nupta Alberto Rodulphi Imp. fratri Belgii Provincias dotales habuit, *ibid.*
Iſabella Henr. II. Gall. Reg fil. naſcitur, 25. cur dicta princeps Pacis, *ibid.* Carolo Hiſp. Principi promittitur, uxor, 25. 404.

nr

nubit Philippo II. Hiſp. Regi, 25. in Hiſpaniam deducitur, 110. in colloquio ad Bajonam, 169. moritur, 360.
Iſabella Luſitana Phil. II. Reg Hiſp. mater, 177.
Iſabella Luſitana uxor Philippi Burgundiæ Ducis, 183.
Iſchius à Senatu legatur ad Io. Auſtriacum, 483. conſilium ſuper ea legatione oblatum recuſat, *ibid.* multorũ odium incurrit Auſtriacum laudando, *ibid.*
Iſela flu, 445.
Iſidorus Pacechus Hiſpanus Centurio in Duvelandiæ tranſmiſſione, 452. pila trajectus moritur, 456. virtus ejus & ſupremæ voces, *ibid.* ejus cum Cæſariano Centurione comparatio, 457.
Itali victoriæ Mochenſis decus Marchioni à Monte tribuunt, 437. Belgio diſcedunt, 493. in Belgium ab Alex. Farneſio reducuntur, 519. eorum virtus ad Rimenantam pagum, 569. qui dictus Italiæ Palatinus, 339. copiæ ex Italia, 325. 333. 557. 564.
Iudæus Micheſius, *Vide* Io. Micheſius.
Ioignia Auſtriaco ſe dedit, 537.
Iuliacenſis ager, 363. dux, 501. 552.
Iulianus Romerus Hiſpan. Trib. Siculæ legionis, 333 ſaucius, 426. Glimæo ſocius ad liberandum Middelburgum, 435. vitæ ejus periculum in tumultu Bruxellenſi, 468. Antverpiam invadit, 476. Philippum Egmontium capit, 477. Belgio cum Hiſp. diſcedit, 483. equo delapſus moritur, 512.
Iulius Paveſius Pontificius apud Cæſarem Nuncius, 222.
Iulius II. Pont. 110. 462.
Iusjurandum inaugurati Principis Brabantiæ, 58. Fœderatorum, 288. à Proceribus Belgii exactum, 299. 305. à civitatibus Hollandiæ Orangio præſtitum, 412. Hi. Principi à Proceribus Belgii dictum, 432, à Carolo VIII. Piſanis & Florentinis dictum, 498. Ieſuitis propoſitum ab hæreticis Antverpiæ, 508. 509.
S. Iuſti cœnobium, 11. *Vide* Cœnobium.
Iuſtitium in publico luctu indictum, 19.
Iuſtus Scouvvemburgius ſollicitatur à Brederodio, 325. Friſiam intrat

362. ſeditionem Germanarum reprimit, 379. in pugna Geminġenſi, 381. capta ejus ſuppellex. 381.
Iuſtus Villerſius Nivellam pro Ordinibus defendit, 541.

Sententiæ ad I ſpectantes.

INFANTIVM mores à domeſticorum primo veluti afflatu verius multo, quam à natalium poteſtate ſiderum plerũque finguntur, 516.
INSINCERAS animas ſicut impura corpora quo magis nutrias, eo magis lædas, 497.
Aliquorum INGENIVM mollibus remediis melius ſanatur, contra vim pervicax obnititur; ſequiturque facilius quã ducitur, 427.
Deeſſe diu non poteſt occaſio IMPROBITATI, 350.
Eſſe videtur argumentum juſtæ IRACVNDIÆ, ſi non citò deponatur, 201
Acerrimæ eſſe ſolent à primis annis INGENIORVM velitationes, 130.
Principatuum INITIA novis rebus attentandis accommodata, 66.
Non eſt in ejuſdem manu IGNEM tectis injiçere, & injecto ſpatium modumque ſtatuere, 84.
Plurimum refert, ſuccedant, an concurrant INFORTVNIA, 94.
Nulli IACTANTIVS fidẽ ſuam obligent quam qui maxime violant, 5.
Magnum IMPERII corpus magna animandum eſt mente, multis tuendum eſt manibus, 2.
Difficilius eſt IMPERATA facere, quam imperare facienda, 68.

K.

KEnnava Mulieribus pugnantibus in obſidione Harlemenſi præficitur, 424. etiam hoſtibus admirationi, 425.

L.

LÆtitia publica ex pace inter Gallum & Hi. Reges, 25. in diſceſſu Granvellani ex Belgio, 155. Romæ ex gemello Farneſiorum partu, 515. in nuptiis Al. Farneſii, & Mariæ Luſitanæ, 183. vetita in Hiſpania in populatione Rom. urbis. 18.
Læti introitus privilegia, 58. 117.
Lalinius, *Vide* Antonius,

Carolus, Georgius, & Philippus.

LambertusComesGemblacenſis & Abbas, 534.

LambertusVVirtezembergius, 426.

Lamoralius Comes Egmōtius eques aur. Vell. creatus à Carolo V. 375. Belgici equitatus Magiſter, 23. victoradS. Quintinum & adGravelingā, 23. 375. præficitur Flandriæ, & Arteſiæ, 33. 375 & Hiſpanis militibus in Belgio, univerſi Belgii præfectus à populo deſignatur, 38. 39. abalienatio ejus à Rege, 76. 129. libertas, 129. invidia & æmulatio in Granvellanum, 80. 81. Orangio poſtpoſitus àCæſare. 87. Orangio ſe adjungit, & iis qui à Granvellano diſſident, 129. prima ejus ad Regem conqueſtio, 131. contra Granvellanum conſpirat, 131. 140. alios ſtimulat, 144. litteræ ejuſdem ad Regem contra Granvellianum, 144. ejus Orangii diſſimilitudo, 136, invitatur à Rege in Hiſpaniam, 143. non aſſentitur, 144. diſſidet ab Arembergio, 143. contra Granvellanum querelæ, 145. Granvellani periculum Gubernatrici aperit, 146. 154. aliis ab aula diſcedentibus ipſe nō diſcedit, 147. author ſymboli in veſtibus famulorū, 150. aliud ſymbolum eo ſublato deſigna, 150. legatur à Gubernatrice inHiſpaniam 168. excipitur perhumaniter à Rege, 172. purgat ſe apud Regem, 173. redit in Belgium cum Al. Farneſio, 175. ejus querelæ occaſione *litterarum* Regis, 186. *ſcribit* Gubernatrici fœdus à Nobilibus decretum, 190. ſententia ejus in ſenatu pro Fœderatis, 199 negat ſe pro Inquiſitione, edictiſve pugnaturū, 206. cum Fœderatis cōvivis in ædibus Culemburgii intervenit, 213. mittitur Trudonopolim à Gubernatrice diſturbando Gheuſiorum conventui, 232 curandis Fœderatorum rebus ab eiſdem poſtulatur, 233. altercatur cum Gubernatrice de templorum clade, 238. Gheuſiis templorum depopulatoribus non obſtat, 368. in ſenatu contra arma diſſerit, 250. intereſt Tenoramundæ cum aliis conſpiratis Proceribus, 261

369. ejus epiſtola ad Comitum Mansfeldium, 263. querelæ contra Mansfeldium & Gubernatricem, 263. negat ſe acceſſurum novo conjuratorum fœderi, 276. offenditur litteris Valencenatum, 288. mittitur à Gubernatrice ad Valancenates, 294. de mœnibus Valencenæ quid ſentiat, 396. ſacramentum jurisjurandi promittit, 299. & dicit, 305. ejuſdem cum Orangio ad VVillebrocũ pagum colloquium, 304. Regis partibus ſtudet, 305. contrarium fœderatis oſtendit, 305. diſſolvit cum iis amicitiam, 305. ab Albano in conſultationem adhibetur, 340. invitat ipſe ad conſultationem Comitum Hornanum, 339. Regis nomine ab Albano detinetur, 340. in arce Gandavenſi cuſtoditur, 367. pro ejus ſalute multorum preces, 367. Sabinæ ejus conjugis ſupplex libellus, 367. objecta ei crimina à procuratore Regio, 368. *& ſeqq.* reſponſa ejus ad objecta, 369. nonnulla ei objecta prius à Gubernatrice, 370. populi favor in eum, 371. Gandavo Bruxellas aſportatur, 372. fertur capitis ſententia in eum ab Albano, 372. Regi mittit epiſtolam, 372. ſe ad mortem pie componit, 373. capite plectitur, 373. luctus inſolitus in ejus morte cum minis & præſagitionibus etiam oſtento firmatis, 374. 385. dictum Gallici legati ſuper ejus morte, 375 elogium ejus, 375. multorum in Albanum odium & mina ex ejus morte, 385.

Lancearii equites in Mochenſi pugna, 439. Rariores ſuperant, 438. in Gemblacenſi, 530. ad Rimenantam pagum, 564. eorum præfectus, 438.

Lancelottus Barlamontius Megæ Comes, 499. Germanicæ legionis ductor, 555. Sichemium oppugnat, 537. ſeditio ejus legionis, 541. ejus mors, 554.

Lancellottus nothus Brederodii fil. inter Gheuſios aquatiles, 409. 410. piraticam exercet, 410. moritur in obſidione Harlemenſi, 426.

Langæ, montes Ligariæ, 494.

**** L

Lanificia Belgica, 29.
Lanoii op. oppugnatio, 291
Lanoia hæreticus Calvinianus, 120.
Lanoiùs, *Vide* Ioannes & Philippus.
Lantgravius Haſſiæ, *Vide* Philippus Haſſiæ Regulus.
Laurentius Priulus Venetorum Dux, 28.
Laurentius Tuccius, 544. 569.
Lazarus Zvvendius, 81.
Lecca Hollandiæ flu. 449.
Lefdalius Egmontii aulicus inter primos conjuratos, 195. Hollandiam infeſtat, 313. fugatur, 313.
Legatio Alexandri Farneſii officioſa in Luſitaniam, 571.
Angliæ Reginæ ad Gubernatricem Parmenſem, 347.
Albani Ducis ad Pium V. Pont. 327. ejuſdem ad Angliæ Reginam, 399.
Antverpienſium ad Hi. Regem, 128.
Brabantinorum ad Pontificem, & ad Regem Hiſp. 127. 128.
Germaniæ hæreticorum Principum ad Gubernatricem, 312.
Gubernatricis ad Cæſarem & ad Hiſp. Regem, 168. ejuſdem ad Regem, 220. 227. 267. 342. ejuſdem & Equit. aurei Velleris ad Regem, 134.
Iuliacenſis Ducis ad Alex. Farneſium, 553.
Leodienſis Epiſcopi ad Gubernatricem, 306. ad Al. Farneſium, 553.
Pontificis Pii V. ad Gubernatricem, 222. ejuſdem ad Ducem Albanum, 396.
Principum in nuptiis Al. Farneſii, & Mariæ Luſitanæ, 183. eorundem ad Gubernatricem Belgio diſceſſuram, 347.
Provinciarum in Belgio ad Regem decimam deprecantium, 402.
Regis Hiſp. ad Paulum IV. Pont. 36.
ad Helvetios, & Lotharingiæ Ducem, 326.
Senatus ad Io. Auſtriacum, 483.
Trajectenſium ad Gubernatricem, 306.
Legio Neapolitana, 335. Sardoa exauthoratur, & mulctatur, 383. Regiorum magnanima, 453. quadrata ex VValloniбus, 531. *Vide* exercitus.
Lemanus lacus, 109.
Leiden, *Vide* Lugdunum
Leo X. Pontifex, 462.
S. Leocadia Toletanæ urbis tutelaris, 416.
Leodii monſtrum, 351.

Leodienſis Epiſcopus, 36.231. obligatur in fœdere Gandavenſi, 490. Al. Farneſio gratulatur, 552.
Leodienſium Mamburus, 502.
Leovardia op. in Friſia, 365
Lepidus de Romanis, 569.
Lerodamum op. 449.
Leva *Vide* Alphonſus, & Sanctius.
Levia op. Farneſio ſe dedit, 540.
Levinus Torrentius, 501.
Liber in Germania dictus Interim, 18. Liber editus ab Orangio contra Albanum, 385.
Libri Calvinianorum in Galliam ſubmiſſi, 108. in Hiſpaniam deſtinati, 267. 360.
Libelli famoſi per Galliam contra Regem, & Guiſios, 111. per Belgium in Religionem, Epiſcopos, & Granvellanum, 148. in Inquiſitionem, 193. libellus equitum aurei Velleris nomine, 217. hæreticorum Antverpienſium pro conſcientiæ libertate, 271. libellus ſanguine conſcriptus, 162. Archiduci oblatus pro conſcientiæ libertate, 511. libellus ſupplex à Belgii Nobilibus gubernatrici, 197. quid in eo contineretur, 209. alius, 277. conjugie Egmontii, 367.
Libertas Religionis expetita, 191. 198. à Gheuſiis in conventu Trudonopoli agitata, 231. à Calvinianis extorta, 511.
Libertatis deſiderium Belgis inſitum, 55. 474. 509.
Licherchiana arx, 471.
Lignius, *Vide* Ioannes.
Lilium fauſti ominis loco acceptum, 15.
Limburgum Belgii Provincia, 30. 571. ejus Gubernator, 32. recuperatio, 552. Limburgi urbis ſitus, 548. ſuburbia expugnantur, 547. urbs expugnatur, 549. deditur, 560 arx incenditur, 554.
Lis inter Oratores Gallum & Hiſpanum, 164. *Vide* controverſia.
Litteræ clandeſtinæ, 80. Litteræ loco numerorũ poſitæ, 361. *Vide* Epiſtola.
Liviæ conſilium Auguſto datum, 487.
Lixæ curiam Antverpiæ incendentes, 477.
Lodronius, *Vide* Albericus.
Lomberia urbs, 60.
Londognius, *Vide* Sanctius
Lopeſius Figueroa, 379. ejus cohortis pietas, 379 tormentorum ſuggeſtũ inuadit, 380. viam aperit ad victoriam, 580.

Lopius Figneroa Hiſp. Tri. Italos præſidiarios in Belgium adducit, 557.
Lopius Gallus, 332.
Loricati equites, 530.
Lotharingia. 32. 336.
Lotharingiæ Dux, 25. 39. 326.
Lotharingus Cardinalis, 109. 110. 142. 418. Centurio, 336. *Vide* Carolus, Chriſtierna, & Franciſcus.
Lovanium urbs, 189. Regi fidelis, 416. occupatur ab Orangio & pecunia mulctatur, 416. à Gonzaga invaditur, 536. 547 Auſtriaco ſe dedit, 537. Lovanienſis Academiæ celebritas, 62. privilegia, 354. in Lovanienſi agro ſanguine pluiſſe nunciatur, 374.
Lovervallius, *Vide* Philippus.
Lucas Gauricus genethliacus, 26.
Lucemburgum Belgii provincia, 30. 337. 482. cladibus clara, 32. Auſtriacum tuetur, 504. ejus Gubernator, 32. 187.
Luctus in exequiis à Carolo V. ſibi celebratis, 14. in morte Egmontii, 374 & Auſtriaci, 584. *Vide* Exequiæ.
Ludovicus Bloſius Treſſongus capitur, 501. *Vide* Gulielmus, & Ioannes.
Ludovicus Boiſottus Hollandici maris Præfectus prælium committit cũ oculi jactura, 434 vincit *ibid.* Ziriczeæ expeditionis Præfectus ſubmergitur, 458.
Ludovicus XI. Gall. Rex. 30
Ludovicus XII. Gall. Rex. 31.
Ludovicus Caroli VII. Gal. Regis filius, 359.
Ludovicus Granatenſis, Ord. Prædicatorum, 430
Ludovicus Naſſavius Principis Orangii frater apud exteros hæreſim haurit, 191. conſpirationem adornat in Belgio, 191. & in Germania, 192. conjuratorum Dux, 196. Bruxellas cum cœtu cõſpiratorum intrat, 206. conjuratorum cenſu[...] init cum Brederodio [...] 207. 208. in convi[...] cum Fœderatis, 213. Gu[...]bernatricem cum ſoci[...] adit, 216. petit ab Epi[...] Leodienſi Trudonop[...]lim Gheuſiorum co[...]ventui habendo, 231. [...]um libellum offert Gubernatrici, 232. ejuſd[...] litteræ Iconomachi[...] ſentientis, 247. tur[...] conciator prim[...] 247. 261. ejus min[...]

tra Bruxellas & Gubernatricem, 250. Teneramundæ conventui intereſt, 261. 369. Regis ira in eum, 261. hortatur Antverpienſes, ut in Auguſtanam confeſſionem tranſeant, 267. eligitur à conjuratis dux ad pecuniam & militem legendum, 275. 280. Orangium Belgio abeuntem ſequitur, 306. in jus vocatur, ac abſens damnatur, 353. Friſiam intrat, 363. Dammum occupat, 363. cum Arembergio Comite pugnat & vincit, 364. Groningam obſidet, 376. ejuſdem copiarum numerus, 377. ad Gemingã pagum caſtra ponit, 378. ſeditio in ejus caſtris, 379. pugnat cum Albano, *ibid.* cæditur ejus exercitus, 380. ſuppellex ejus in manus Hiſpanorum venit, 381. ejus arma & veſtes ad Albanum perferuntur, 381. ipſe fugit, *ibid.* ejus ad Amiſiam cum Armenio ad Viſurgim ſtragis comparatio, 381. 382. in Gallia Hugunotorum Dux fugatur à Mansfeldio, 385. ſuadet Regi Gallo arma in Belgium, 513. Montes Hannoniæ capit, 413. obſidetur, 417. à montib⁹ abſcedit, 419. Dilemburgum petit, 419. apud Mochemum pagũ vincitur, 436. ejus mors *ibid.* varie narratur, 437. elogium ejus, 437.

Ludovicus Berlingerii Requeſenii fil. turcarũ claſſem profligat, 462. vexilla Põtificia recuperat, & ad Põtificẽ remittit, 462.

Ludovicus Borbonius princeps Condæus Guiſiis infenſus, 109. conjurationem Amboſianam promovet, 111. capitis in eũ ſententia, 112. libertas & gratia apud Regẽ ei reſtituitur, 112. fovet hæreticorum cauſam, 115. ejus ſollicitudo ob auxilia in Belgio contrahenda, 117. apud Drocum capitur, 118. ſollicitat hæreticos ad templorum in Belgio violationem, 234. inter Gheuſios fœderatos cenſetur, 234. Genevotrum patres ſuſcipit, 326. Regi G. arma in Hiſpanos ſuadet, 327. è Belgio ad eundem tranſfugium, 342. belli occaſionem arripit ob tranſitum Albani in Belgium, 343. fugatur ad S. Dionyſium, 343. bellum inſtaurat, 343. reparat tertium civile bellum in Gallia, 394.

Ludovicus Requeſenius magnus equitum S. Iacobi Commendator, 433 apud Pontificem Orator urget definitionem controverſiæ inter ſe & Oratorem Gallum, 164. indignatus Romam deſerit, 165. Inſubriæ Præfectus, 427. inter eum & S. Carolum diſſenſiones 463. Mediolano profectus à S. Carolo veniam petit, *ibid.* Belgii Gubernator accipit ab Albano provincias, 428. Belgii Præfecturam init, 433. ſtatuam Albani tollit, *ibid.* ad liberandũ Middelburgum ab obſidione claſſem mittit, 434. Proſpectat è littore ſuorum cladem, 435. ſeditioſis Hiſpanis ſtipendia ſolvit ſuppellectili ſua oppignorata, 441. Hiſpanos ad obſidionem Lugdunenſem mittit, ductore Valdeſio, 443. promulgat Bruxellis veniam generalem, 444. alteram Hiſpanorum ſeditionem ſolutis ſtipendiis ſedat, 448. Com. Altempſii copias ad Brabantiæ præſidium relinquit, 449, Zelandicã expeditioné ſuſcipit, 449. duces expeditionis, iter, & milites deſignat, 450. in littore ſpectat militũ per aquas trajectionem, 454. flamma viſa inſtar coronæ in eundem inclinantis, *ibid.* Duvelandia potitur, 457. Ziriczæam obſidet, 458. Vitellii cadavera juſta perſolvit, 459. mors ej⁹. 462 elogium, 462. majores ejus bello maritimo clari, 462. in quo Belgium adminiſtrando peccaverit, 464. moribund⁹ Belgii Gubernatorem nominat, & armorum Ducem, 464.

Lugdunum Batavorũ, 190. præſidium ab Hiſpanis accipit, 315. deficit ab Hiſpanis, 411. obſidetur à Franciſco Valdeſio Hi. Duce, 444. Lugdunenſiũ reſponſum ad Valdeſiũ, 444. Lugduni ſitus, 445. circa Lugdunum fractis aggeribus omnia aquis inundantur, 446. liberatur ab obſidione, 447.

Lumæius à Marcha, 530. *Vide* Gulielmus.

Lunulæ pileo præfixæ in odium Romanæ Religionis, 43.

Luſitanæ naves cum Indicis mercibus capiuntur ab Anglis, 399.

Luſitanorum regnũ capitur à Philippo Hiſpan. Rege, 429.

Luſitana, *Vide* Maria.
Lutetia Pariſiorum, 23. 122 243. Academia ibi inſtauratur, 107. nuptiæ ibi celebratæ, 418.
Lutheriana hæreſis, 514. ex Germania in Galliam qua occaſione invecta, 107. à quibus adjuta, 107 à Rege Gall. prope modum deleta, 107. in Belgium irrumpit, 224. Lutheriani à Calvinianis diſſident, 285. cum Catholicis iiſdem ſe opponunt, 286.
Lutherus, *Vide* Martinus, Bonciones & hæreſis.

Sententia ad L ſpectantes.

LEGES antequam ferantur, expendendæ: ubi latæ fuerint, tolerandæ, 204.
Non alia magis re labefactatur ſtatus civitatis, quam crebra LEGVM mutatione, 204.
Majus famæ periculum fugit Princeps, ſi manere velit LEGEM, cui multitudo non pareat, quæ ſi eadem ad uſum accommodata, populos in obſequio contineat, 204.
Sapientis eſt abſtinere à ferendis LEGIBVS, quarum injuriam ulciſci nō poſſis, 228.
LITTERAS fovent, qui digna litteris gerunt, 107.
LICENTIA creſcit facilius, quam incipiat, 322.
Tutum non eſt eos LÆTERE, quos perdere non poſſis, 199.
Difficile eſt in LVBRICO diu ſtare, quem plures impellunt, 144.
Nonnullorum contumaces animi, & plura, ſi inhibeantur, auſuri, LAXAMENTO aliquo melius curantur, 151.
Ex LONGINQVO dantur melius reſponſa, 170.
LIGO & pala arcem exſtruunt, deſtruuntque 545.

M.

MAchiavelli inſtitutio Orangio familiaris, 90.
Machiavellus Gubernatricis aulicus legatur in Hiſpaniam, 342. redit, 344.
Machinæ bellicæ, 453.
Machinatores bellicorum operum, 419. 334. 352. 388. 426. 335. 572. 573.
Magdalena Vlloa Villægarſiæ Domina, 577. 586. 588

Magiſter equitũ aurei Velleris, 6. 207. *Vide* Equites.
Magiſter Caſtrorum, 334. 531. *Vide* Præfectus.
Magiſter tormentorum, 35 *Vide* tormenta.
Magiſtratus in Brabantia Dictatori Romanorum non abſimilis, 502.
Magiſtratus Antverpienſium, 216. 310. 340. Bruxellenſium, 247. Buſcoducenſium, 281. Iprenſium, 236. Namurcenſium 587. Nivellenſium, 542. Trajectenſium, 306. Valencenatum, 288.
Malberga ductor equitum, 280.
Malbodium Auſtriaco ſe dedit, 544.
Malburgius Orangii Centurio à ſuis militibus interficitur, 390.
Maleficium militare punitur, 336.
Malvetius *Vide* Pyrrhus.
Manburus, 502.
Mandevillius Centurio, 330.
Manricus, de Lara, 320.
Manriquius, *Vide* Ioannes & Raphael.
Mansfeldius, *Vide* Carolus, & Petrus Erneſtus.
Mantica inſigne Gheuſiorum. 214. Manticæ haſtilibus ſuſpenſæ, 453. *Vide* Inſigne.
Manus mortuæ quæ dicatur, 58.
Marbeſius, *Vide* Philippus.
Marcha op. 490. 528.
Marchionatus Sacri Imperii Belgii Provincia, 30.
Marc. Anton. Columna Pontificiæ claſſis Præfectus, 521.
Mare in ſylvas & agros immiſſum, 446. pedibus tranſmiſſum, 421. 451. *& ſeqq.* maris inundatio, 405. maris Præfectus, 35. 405. *Vide* Præfectus.
Maritima pugna, 410. potentia, 412. peritia, 462. cura neglecta, 414.
Maritimi anſeres qui, 409. *Vide* Claſſis & Navis.
Margaritæ Auſtriacæ Ducis Parmenſis ortus, mater, ac matris parentes, 40. 41. educanda traditur Cæſaris amitæ, 42. poſt hanc Cæſ. ſorori, *ib.* venationi addicta, 43. ſpondetur Ferrarienſi Principi, 43. deſtinatur uxor Alexandro Florétiæ Duci, 43. Neapoli nuptiæ celebrantur, & Florentiæ, 44. Alexandro interfecto nubit Octanio Farneſio, 45. *& ſeqq.* diſſidium inter eam & maritum, 46. ejuſdem virilis tum animus tum corporis habitus, 47. Ingenium, prudentia & Re-

Religio præſertim erga ſacroſanctam Euchariſtiam, 47. 48. ab Italiâ ad Belgii regimen evocatur, 39. cur ei commiſſum Belgium, 48. Belgium ingreditur obvio Rege, 50. à Rege præceptis inſtruitur, *ibid.* & annuo redditu, 51. mandat Provinciarum Præfectis edictorum Cæſaris obſervantiam, 68. laborat pro reſtinguendâ nobilium invidiâ in Granvellanum, 82. cur differt Hiſpanorum militum ex Belgio miſſionem, 97 tranſigit cum Rege de militum diſceſſu, 97 & rem conficit, 100. militiam pedeſtrem ordinat, 101. non probat conjugium Orangii cum Anna Saxonica, 102. eam donat gemmeo monili, 104. ejus opera Granvellanus creatur à Pio IV. Cardinalis, 104. dubitat de mittendo ad Gallorum Regem equeſtri auxilio, 117. pecuniam mittit in Galliam loco militum, 117. tumultum à Calvinianis excitatum Tornaci componit, 119. & Valencenæ, 125. deſignatos Epiſcopos in ſuam quemque ſedem curat induci, 126. legatis Brabantinis ante vertit præmiſſis nunciis Romam, & in Hiſpaniâ, 128. Egmontii & Orangii à Rege abalienationem per litteras Regi indicat, 129. ſuadet Regi, ut amoveat Regnardum à Belgio, 130. tuetur apud Regem Granvellanum, 132. & apud Proceres Belgas, 139. excuſat ſe cum Rege, quod omnia cum Senatu non communicet, 132. generalem Ordinum conventum non permittit, 133. equitum aurei Velleris convocationé cōcedit, 133. quid Regi ſcripſerit ad diſparanda Nobilium ſtudia, 136. de Egmontio apud Regem queritur, 142. ejus animi mutatio adverſus Grâvel. 144. 151. curat ut Granvellanus à Belgio amoveatur, 152. cur inquiſitionem libellorum infamium inſtitutam omiſerit, 149. agit cum Nobilibus ut omittant nova factionum irritamenta, 151. anxia ob famam reditus Granvellani in Belgium, 155. Religio ab ea procurata, 160 *& ſeqq.* dubitat de modo promulgandi Trident. Concilium, 167.

legat in Hiſpaniam Egmontium, & Helvetiniũ in Germaniam, 168. ejus gaudium ex adventu Alexandri filii, 176. mittit claſſem ad Mariam Alex. ſponſam ex Luſitania deducendam, 179. Egmontii querelas Regi ſcribit, 186. 371. edictum de Religionis cauſa componit, & promulgat, 187. Regem admonet de Præfectorum querelis ob edictum propoſitum, 189. conjuratorum conſilia defert ad Regem, 197. & Belgicæ rei ſtatum, 198. Senatum ſolito celebriorem indicit, 198. & ſeqq. ejuſdem ad Senatum oratio, 202. reſponſio ad Brederodium, 209. libellum cum reſponſione adjecta reddit conjuratis, 210. Regi ſignificat geſta à Gheuſiis, 219. fraudis Gheuſiorum admonet Provincias, 219. Marchionem Bergenſem, & Montinium in Hiſpaniam deſignat, 219. 227. Præmittit nuncium ſecreta perferentem, 221. pecuniam à Pont. Nuncio oblatam non admittit, 222. Epiſcoporum mores Nuncio demonſtrat, 223. ejus pietatem & prudentiam admiratur Nuncius, 223. veniam ac ſecuritatem à Rege flagitat conjuratis, 224. adverſas edicto Antverpiâ ejicit, 227. renovat contra conciones hæreticorum edicta, 228. diſturbando conventui Trudonopolitano mittit Orangium, & Egmontium, 232. nimia ejus in Orangium indulgentia, 233. nominat Orangium Gubernatorem Antverpiæ, 233. ejus perculſæ verba ad Egmontium ob nuncium cladis templorum, 238. verba facit in Senatu, auditâ populatione ſacrorum, 248. conſultationis ſumma, 250. Bruxellis abire cogitat, 251. precibus ac vi retinetur, 251. quid Fœderatis indulget, 252. damnat ſuam indulgentiam, & Regem orat, ne ratam habeat, 252. urbi, & ſibi cavet, 253. reprehendit Orangium, Hochſtratanum, & Hornanum de templis attributis hæreticis, 253. hæreticorum facinora Regi denarrat, 256. arma ei Rex permittit in hæreticos, 257. & pecuniã mittit,

tit, *ibid.* à Proceribus decreta Regi aperit, 261. Mansfeldii fidé Regi cómendat, 265. queritur cũ Rege de litteris ſuis in aula proditis, 265. Regé præmonet de conſiliis Fœderatorum. 267. & de Calvinianis libris, & miniſtris per Hiſpaniam diſtrahendis, 267. 360. litteris ac promiſſis conjuratos vacillantes allicit, 272. à placatione Divina principium ſumit contra hæreticos, 272. Regem Galliæ monet de Hugonorum apparatu, 273. & Cæſarem de petitione Belgarum in comitiis, 273. milites auget per provincias, 273. concilia Lud. Naſſavii interturbat, 276 Regem admonet de actis à Fœderatis, 276. fœderatos novum libellum oblaturos non admittit, 276. nihil eis cócedit, 277. 278. minit legatus ad Buſcoducéſium motus componendos, 281. expeditionem Megano committit, 281. Tholoſii conſiliis antevertit, 282. In Tholoſii exercitũ immittit Beavorium, 283. Tholoſium vincit, 285. jubet valencenates præſidium accipere, 288. renuentes pronunciat rebelles, 289 antevertit Tornacenſium & Armenterienſium conſiliis, 290. utroſque ſubjicit, 291. Valencenam per Norcarmium obſidet, 293. capit, 298. cogit Præfectos provinciarum ac Proceres ad ſacramentum Regi præſtandum, 299. Brederodium ſacramentum dicere renuentem punit, 300. & Hochſtratanum, *ibid.* mittit Bertium ad Orangium, 301. Trajectenſes ad Norcaniũ mittit, 306. Epiſcopus Leod. pro Trajectenſibus precatur 307. cur nó annuat, 307 Buſcoducenſes eã armatam timent, 308. negat Antverpienſibus veniã, niſi ſe dedant, 310. Antverpiã intrat triumphãtis in modum, 311. ſacra reſtituit, 311. ſtatum civitatis ordinat, 311. legatos hæreticorum Germaniæ Principum ægrè admittit, 312. quid eis reſponſi dederit, 312. 313. primarios conjuratorũ captos mandat cuſtodiri, 314. deditas urbes præſidiis firmat, 315. mulctat, *ibid.* arces deſignat, *ib.* tépla Catholicis reſi-

reficit, 316. hæreticorũ ſana deſtruit, 316 Belgiũ totũ priſtinę trãquillitati reſtituit, *ib.* Regis profectioné in Belgiũ neceſſariã putat, 317. conatur abducere Regé ab armorũ in Belgium apparatu, 328. Bergã Regis nomine capit auditâ morte Marchionis Bergenſis, 330. ægrè fert nũncium de Albani adventu, 331 placatur Regis litteris, 332. naves adornat ad occurrédum Regi in Belgium venturo, 332. ſupplicationes ob eam rem indicit, 332. offenditur ex nimia Albani authoritate, 338. Regem orat ut ſe liberet ab adminiſtratione Belgica, 339. de captivitate Egmontii, & Hornani quid ſenſerit, 341. rogat Regem pro ſuo diſceſſu ex Belgio, 342. interim in rerum civilium adminiſtratione incumbit, 342. Belgarum fugam edictô ſiſtit, 342. aliud edictum condit in gratiam Galli legati, 342. poteſtatem accipit à Rege Belgio abeundi, 345. epiſtolam cõponit, ad Belgicos Ordines, 345. & ad Regem de ſe, deque ſtatu Belgico, & in Belgarum commendationem, 346. 347. tradit Albano Belgii præfecturæ adminiſtrationem, 345. officia finitimorum Principũ & civitatum erga illam, 347 Belgarum *ibid.* abit è Belgio, 347. augetur à Rege annuo reditu, 347. ſtudia erga eam poſt ejus diſceſſum, 347. iterum deſideratur in Belgium, 347. 404. cum Alexand. Farneſio deſtinatur à Rege in Belgium, 523.

Margarita Auſtriaca Maximiliani I. Cæſaris & Mariæ Burgundiæ fil. Carolo Delphino deſponſa, 31. 41. Caroli V. amita media inter eum & Fráciſcũ I. Gall. Regem pacem componit, 25. Belgii Gubernatrix, 42. Gubernatricem Parmenſem educat, 42.

Margarita Farneſia Mantuæ Princeps, 518.

Margarita Henrici II. Gall. Regis ſoror nubit Emmanueli Sabaud. Duci, 25. in Italiam proficiſcitur. 52.

Margarita Valeſia Alibreta Franciſci I. Gall. Regis ſoror, 107. 110. unde ei odium in Romanum Pontificem, 107. ejus ingenii oſtentatio, 107. ejus opera in Gal. quomodo hæreſis adjuta, 108. 122. hæ-

122. hęreticorum patrocinium ſuſcipit, 108. Catholicę obit, 107.

Margarita Valeſia Caroli IX. Gal. Reg. ſoror ad aquas Spadanas, 499. ejus nuptię cum Henrico Navarræo, 418.

Margarita Vangeſtia mater Gubernatricis Parmenſis, 41. ortus ejus, educatio, 41. & forma, 41. Cæſari adamata, 41.

S. Mariæ Virginis ſimulacrum inclytum in Belgio 214. 215 erga illud ſacrilegorũ irreverẽtia Antverpiæ, 239. reſtitutus ei cultus à Gubernatrice, 253. 254. 311. *Vide* Imagines.

Maria Angliæ Regina nubit Philip. II. Hiſp. Principi, 6. 138 ejus opera induciæ quinquennales inter Carol. V. & Henr. Gal. Reg. 5. expurgat ab hæreſi regnum, 71. ejus obitus, 71. 25. 27.

Maria Auſtriaca ſoror Caroli V. 6. 206. uxor Ludovici Hungariæ Regis 27. 42. Belgii Gubernatrix, 42. 101. 269. dicta Venatrix, 42. Gubernatricẽ Parmẽſem educat, 42. Belgii regimẽ deponit, 8. 21. ejus opera tentat Cæſer Romanorum regnum Philippo cedere 8. 9. cum Carolo Fratre in Hiſp. abit. 10. ejus villa, 544. obitus, 28.

Maria Burgunda uxor Max. Imp. 31. inter venandum vitam amittit. 43.

Maria Caroli V. fil. Hiſpaniam moderatur, 356. ejus dolor ex Carol. Hiſp. Principis cuſtodia, 362.

Maria Cocquamba Margaritæ Vangeſt. mater, 41.

Maria Luſitana Io. III. fil. Philippi II. Hiſp. Regis uxor, 177.

Maria Luſitana Eduardi fil. & Emmanuelis Regis neptis, 177. deſignatur uxor Alex. Farneſio, 178 ejus Nobilitas, *ibid.* Ingenium ejus & notitia litterarum, 178. Vitæ ſanctimonia, 178. pudicitiæ ſtudium, 178. 182. è Luſitania diſcedit, 179 tempeſtate vexatur, 180 Angliæ Reginam cur ſalutatum mittere renuat, 181. hæreticam matronam ad ſe invitat 181. Belgium appellit, 182 nuptiæ Bruxellis & Parmæ celebrantur, 183. 518. diſcedit è Belgio in Italiam, 183. occurritur ei Regia cum Pompa, 184. Parmæ mores corrigit, 184. ejus pium inventum impetrandi à Deo filios, 184. erga

er-

eam Al. veneratio, 184. filiorum educatio, 185. deſideratur Belgii Gubernatrix, 404. tolerantia ejus in morte, 185. dolet de ea Rex, 524. exercitationes in vita quotidianæ ab ipſa conſcriptæ, 185.
Maria Mendozia, 588.
Maria Momorantia uxor Com. Mansfeld. 300. ſolvit in Luſitaniam ad deducendã ſpõſam Al. Farneſii, 179. ejuſdẽ preces pro Hornano fratre, 367.
Maria Stuarta Scotiæ Regina, Franciſci II. Gall. Reg. uxor, 109. fama ejus conjugii cum Hiſp. filio, cum Hiſp. Principe, & cum Navarręo, 114. pecuniâ adjuta à Philippo Hiſp. Rege, 201. eidem captivę opem ferre conveniunt Pontifex, & Hiſp. Rex, 464.
Marius Carafa Archiepiſcopus Neap. in controverſia cum Prorege Grãvellano, 158.
Marius Carduinus, 284.
Marnixius, *Vide* Ioannes & Philippus.
Marotus, *Vide* Clemens.
Marqueta cœnobium diripitur, 237.
Martinenghus, *Vide* Curtius, & Sarra.
Martinus Ayala Trajectum ad Moſã recuperat, 474.
Martinus Lutherus diſcordias de Religione excitandi principium unde ſumpſerit, 66. in eum & hæreticos edicta, 66 Gal. quomodo hæreſim invexerit, 108. *Vide* Hæreſis & Lutherani.
Martinus Doctor Navarrus de Carolo Hiſp. Principe quod ſenſerit, 359.
Martinus Pruſius unus ex Fœderatis, 426.
Martinus Rithovius *Epiſ.* Iprenſis hæreticis inviſus, 436. nuntius mortis & adjutor Egmontio & Hornano datus, 372.
Maſius, *Vide* Iacobus.
S. Matthæi Euangeliſtæ feſtus dies Carolo V. patri & Auſtriaco fil. conſatalis, 15. 577. 585.
S. Matthæi feſtus dies Carolo V. & Io. Auſtriaco natalis, 577. 585.
Matthias Archidux Auſtr. Rodulphi Imp. frater eligitur Belgii Gubernator, 506. ex Germania in Belgium deducitur, *ibi.* de ipſius fuga ſuſpiciones, 507. Belgiũ intrat 508. quã multis conditionibus inauguratur, 508. forma obedientiæ eidem præſtandæ, 5[illegible] fuga Antverpiam [illegible] dita Gemblacenſi [illegible]

de, 536. ab Ordinibus confirmatur Belgii præfectus inter conditiones pacis, 571. pro ejus confirmatione agitur à Rege, 590.

Mauritius Comes Naſſavius naſcitur, 168. Catholice baptizatur, ſuſceptoribus tamẽ hæreticis, 169. à Provinciis conjuratis ſubſtitutus in locũ. Orangii patris, 168. paternæ fortunæ comes, 354. mœrore ex Bredæ obſidione extinctus, 169

Mauritius Saxonum Dux, 16. Anna ejus fil. nubit Orangio, 102. 103.

Maurorum tumultus in Hiſpania, 270. 360. 399. incurſiones, 462. bellũ in inſula Gerbenſi, 430.

Maximilianus I. Imperator victor ad Guinegatam, 30. 31. Mariam Burgundam, & Blancã Sforciam ducit uxores, 43. Arteſia & Burgundia dotis loco ei attribuuntur, 31. utramque uxorem in venatione amittit, 43.

Maximilianus II. Imperator Philippo II. Hiſpan. Reg. operã ſuã promittit, 168. diſſuadet eidem arma in Belgium inferenda, 258. ſequeſtrum concordiæ ſe offert Gubernatrici, & Fœderatis, 258. Proceribus Belgii ſcribit concordiæ litteras, 258. edicto vetat, ne militent Germani contra Regem Hiſp. 259. deſideratur provinciarum Dominus in Belgio, 263 ejus patrocinium apud Regem Hiſp. expetitur, 268. & arbitrium, 319. fit certior à Gubernatrice de petitione Belgarũ in proximis comitiis, 373. pro Proceribus Belgii agit cũ Albano, 354. ejus filia deſtinata Carolo Hiſpan. Principi, 357.

Maximilianus Rodulph. Imp. frater, 506.

Maximilianus à Bergis Grãvellani ope Archiepiſcopus Cameracenſis, 81. conjugale ſacrum facit in nuptiis Alex. & Mariæ Luſitanæ, 183.

Maximilianus Boëmiæ Rex Hiſpaniam pro Philippo Rege moderatur, 256.

Maximilianus Henninius Boſſuvii Comes 35. Belgici maris Præfectus, 405 Valencenam oppugnat, 297. ducit Reginam in Hiſpaniam, 405. Hollandiæ Præfectus mittitur ab Albano Brilam, 410. repellitur & ejus naves incenduntur, 41

Dordraco excluditur, 411. vincitur navali prælio à Fœderatis, & capitur. 427. relictis Regiis partibus, Ordinum copias ducit. 530. Archiducis Matthiæ & Ordinum exercitus ductor ad Rimenantam, 564. provocatus ab Auſtriaco caſtris ſe continet, 563. fugam ſimulat, 565. caſtrorum ejuſdem ſitus, & copiarum numerus, 565. pugnam redintegrat, 566. revocat à prælio milites 569 ejus nota, 569. Tillemontem regreditur, 570. eidem Caſimirus obedire renuit, 572. *Vide* Ioannes Henninius.

Maximilianus Raſſinghemius Flandriæ Gallicanæ Præfectus, 238. in eũ Armenterienſium conſpiratio, 290. aggreditur Armenteriẽſes & delet, 291. victor Inſulas ingreditur, 291. Tornacenſes inſequitur, 291. mittitur in Hiſpaniam à Senatu Regio, 469. 470. mittitur denuo ad Regem, ab Ordinũ deputatis, & Senatorib. 478 ab Auſtriaco ad delegatos Ord. 500.

Mechlinia urbs elegans & opulenta, 420. ejus Præfectos, 264. 300. civitatis templa hæreticis attribuuntur, 254. ibi incendiũ, 351. Regiũ præſidium recuſat, 416. 420. Orangio ſe dedit, 416. 420. recuperatur ab Albano, 420. in ejus populatione, mercatorum & militum pietas, 420. & parta Albano invidia, 421. Ordinum præſidio munitur, 537. ſero tentatur à Gonzaga, 532. prope urbem Ordinum & Fœderatorum copiæ, 559. 562. 565.

Mechliniẽſis Archiepiſcopatus erigitur, 37. ejus primus Archiepiſcop. *ib.*

Mechlinienſis Archiepiſcopus dona à Pontifice ab Vrbe tranſmiſſa Albano tradit. 396.

Medicorum mos, 487. prædictiones, 573.

Medicina Cœlius, *Vide* Ioannes à Cerda.

Magnus, *Vide* Carolus Brimæus, & Lancellottus Barlamontius.

Mehemetes Selimi gener. 270. rex Tuneti, 585.

Meinſerius inter promos conjuratos, 195.

Melanchthon, *Vide* Philip.

Melita inſula à Turcis obſeſſa, 170. 461.

Menariacum op, 237.

Mendacia cur artificioſe componantur, 553. militaria ex eis, 553. ſæpe aliqui

qua portione veri aſperſa, 553. tēporariis parietum fulturis ſimilia, 218.
Mendoza, *Vide*, Antonius, Bernardinus, Didacus, & Maria.
Mercatores hæreſim in Belgium inducunt, 71. ex eis unus Calviniana volumina procurat, 267. & Orangianū exercitum alit, 385. Antverpiæ ſe muniunt, 243. cum Nobilibus Fœderatis conſpirant, 267. pecuniam contrahūt, 271. 275. cum Gheuſiis Tornacenſibus conſpirant, 290. conſternatio eorundem ob Nobilium diffidia, 306. opificio ad finitimos populos trans ferunt, 317. 308. è Belgio in Britanniam fuga, 342. tributum eiſdem ab Albano impoſitum, 398. 405. 407. Antverpienſium mercatorum pietas, 420. jactura eorum in populatione Antverpienſi, 480.
Merces Belgicæ, 29. 399. Indicæ, 40[illegible].
Mercurius Arboreus Cardinalis Gartinara Cæſaris Cancellarius.
Merodius Peterſemii Dominus mittitur à Gubernatrice Buſcoducum, 281. à plebe contumelioſè habitus, 281. 308. ſolvitur & Gubernatrici remittitur, 309, *Vide* Bernardus.
Metalla ſacra, *Vide* Numiſmata.
Metenſis civitas à Gallis capta, & à Cæſare fruſtra tentata, 16.
Michael Hernandes è Soc. Ieſu in littore cum Requeſenio pro mare trajicientibus precatur, 454.
Michael Hovæus, 124.
Micheſius, *Vide* Ioannes Micheſius.
Middelburgum à Gubernatrice præſidium accipit, 315. à Zelandis obſidetur, 433. ad illud liberandum claſſis mittitur à Requeſenio, 434. deditur hæreticis, 435. populationem redimunt cives, 436.
Militaris diſciplina obſervata, 336. pompa in funere, 587. aſtus, 475. pietas, 382. 420.
Militare proverbium, *Vide* Proverbium.
Militia campeſtris novo invēto communita, 335 militia equitum aurei Velleris, & Hieroſolimitana. *Vide* Equites. Militiæ equeſtris ordinatio, 34. pedeſtris, 101. mili

tiæ nova Præfectura in Belgium invecta, 334.
Milites in domo combuſti, 393. in Zelandiam ſubvecti, 282. præſidiarii, 102.288.289. mare vadentes, 451. & ſeqq. *Vide* Exercitus, Expeditio, Hiſpani, Itali, &c.
Miracula patrata, 255.510. 554.
Miſſæ ſacrificium, 183.403 576.
Mochemum pagus, 436. pugna, 436. ejus pugnæ delineatio, 436. & ſeqq.
Moguntinus Epiſcopus & Septemvir, 59. 181.
Molæ verſatiles miræ par vitatis, 13.
Molinæus Iuriſconſ. 127.
Mombrunius Gallorum Tribunus, 377.
Momorantius, *Vide* Anna, Florétius Montinii Dominus, Heleonora Ioannes, Maria & Philippus.
Mompenſerius Dux, 104.
Monaſterium D. Michaelis 477. Vallis viridis, 362. *Vide* Cœnobium.
Mondragonius *Vide* Chriſtophorus.
Montfortium op, 448.
Moniales, 244.539.
Monſtrum Leodii, 351.
Monteſdocha, *Vide* Franciſcus.
Montes Hannoniæ urbs, 413.559. à Lud. Naſſavio capiuntur, 413. obſidentur ab Albano, 414. pugna ob caſtrorum poſitionem, 414. obſidentiū munitiones, 417. cœnobium urbi proximum expugnatur, 415. auxilia à Colinio urbi miſſa, 415. Orangius liberatū eam venit, 416. ante caſtra pugnatur, 415. urbs Albano redditur, 419.
Montium recuperationis delineatio, 414.
Montinius, *Vide* Emmanuel, & Florentius.
Montius, *Vide* Camillus, & Ioan. Baptiſta.
Monumentum excitatum in ædibus Culemburgiis, 355.
Monumentum votivum, 365.
Moronus, 207.
Mors multorum Principū unius anni ſpatio continuata, 27. cometis & ſignis præmonſtrata, 15. 44. prædicta à Genethliaco, 26. à medico prænunciata, 573. veneno accerſita, 330. ex morſu canis, 427. ex aliis modis, 168. 915.360.464 589. falsò ſparſa, 148. 553. *Vide* Exequiæ & Supplicium.
Mos attollendi capilli unde, 586. Ammonitarum & Hiſpanorum in pr

nienð

niendis feminis, 414. 415.

Moſa fluvius, 445. miro artificio trajectus, 387.

Mulieres pariturae cur in Brabantiam ſe conferant, 55. mulieres exploratrices qua ignominia plectuntur, 415. Limburgenſes in mœnib⁹ ſupplices, 550. rabies erga victos, 24. Amſtelodamenſium egregiũ facinus, 255. 555. Delphenſium impium facinus, 255. pugnantium manipulus, 424.

Mulcta legionis, 383. impoſita non ſumentibus arma, 473.

Muleaſſes Rex, 585.

Mottæ Dominus, *Vide* Valentinus Pardeus.

Muſtaphas Selimi conſiliarius, 270.

Muſtaphas exercitus Turcarum quæſtor in navali prælio, 521.

Mutatio caſtrorum ab Orangio, 394.

Mutinus. *Vide* Stephanus Mutinus.

Mutius Paganus equitum ductor cum Requeſenio in Belgium proficiſcitur 428. cum Al. Far. foſſam trajicit, 533. ad Rimenantam pagum, 562. Areſchoti gubernator, 571. mors ejus, 571.

Sententiæ ad M ſpectantes.

METVS eſt lictor legum 65.

MINIMA quæque parvitate ſui tuta ſunt, 481.

MINÆ ſi cum uno quoque adæquentur, unumquemque demum terrent, 158.

MVLTITVDINI faciliùs condonatur; ubi omnes delinquunt, nemo plectitur, 402.

MORES quemque ſui abſolvunt, aut damnant, 265.

Magno in MORBO nunquam certior imminet interitus, quam quum parcè remedia, eaque non tempeſtivè adhibentur, 470.

Inter vitæ negotia, & MORTIS diem, oportet ſpatium intercedere, 21.

Aliqui futurũ ex MENDACIO dedecus præſenti utilitati poſthabere ſolent, 553.

MENDACIVM plerunque aliqua portione veri aſperſum eſt, 553.

N.

NAmurcum Belgii urbs & provincia, 30. Auſtriac

ſtriaco fidelis, 504. ejus Præfectus, 32. Epiſcop. 412. Magiſtratus, 587. arx occupatur ab Auſtriaco, 499.
Nancæa pugna, 30.
Narbonenſis Epiſc. 60.
Nardemum op. in Hollandia, 421. ejus exidium, 421.
Naſſaviæ comitatus, 419. Nobilitas, 85.
Naſſavius, *Vide* Adulphus, Engelbertus, Gulielmus, Henricus, Ioannes, Ludovicus, Mauritius, Otho, Philippus, & Renatus.
Navarræ regnum, 113. ad Hiſpanum adjectum, 431. Prorex, 404, 557.
Navarræus, *Vide* Antonius Borbonius, Henricus, & Petrus.
Navarinum oppugnatur, 522.
Navarrus, *Vide* Martinus Doctor Navarrus.
Navarchus, 180. 314.
Navis prætoria Caroli V. ſubmergitur, 10. Mariæ Luſitanæ auxiliatur periclitantibus, 180. Fœderatorum capitur, 314. Boſſuvii ſtrenue pugnat, 427. ſe dedit, 427. Quæſtoria Turcarū ab AL Farneſio capta, 521. Naves ad occurrendum Regi Hi. 332. 339. Hiſpaniarum & Belgarum in Anglia, & Anglorum in Belgio & in Hiſpania attinentur, 399. Luſitanæ capiuntur, 400. prædatoriæ Hollandiam & Friſiam infeſtant, 410. onerariæ, Orangii Regios tormentis & haſtilibus invadentes, 455. centum quinquaginta navigiorū inſtructæ claſſes, 412. 447. navium per ſilvas & agros emergentium multitudo, 446. navale prœlium, 434. 462, 521. 581. *Vide* Claſſis, Expeditio maritima, & Triremis.
Naufragium, 180. 181. in portu, 10.
Neapolis, 44. 114.
Neapolitana legio, 333. 335. Archiepiſcopus, 158. Prorex, 157. cœnobium, 588.
Neomagum, op. 436.
Neoportus Flandriæ, op. 473.
Nervii Hiberna Q. Ciceronis obſidentes, 447.
Nicolaus Baſta, 335.
Nicolaus Cæſius, 549. 565. 566. ejus virtus, 569.
Nicolaus Granvellæ Dominus, 77.
Nicolaus Hames Toſondorus, primus inter Belgas conjuratos, 195.
Nicolaus Ornamettus Ep. Patavinus è Belgio diſce-

di.

dit,503. Pontificis apud Hiſp. Regem Internuncius,465.Io.Auſtriacum petit à Rege Belgii Gubernatorem,464.
Nicolaus Vitellius, 460.
Nignius,*Vide* Gabriel.
Nivellæ op. 541. Mansfeldium rejiciunt,541.cum Auſtriaco paciſcuntur, *ibid*.ei ſe dedunt,542.
Nobiles Belgæ,68.183.querelæ eorum, 57.145. unde, 75. 145. contra eos diſſeritur,59.60.eorum abalienatio ab Hiſpanis unde,74. auctæ illorum offenſionis ob potentiamGranvellani,76.140. 141.æmulatio,odium & conatur in Granvellanus,80. *& ſeqq.* 129. 139. 152. in Gallia & Belgio conſimilesNobiliũ conſpirationes,106.118.affigunt famoſos libellos, 148. ob diſceſſum Granvellani eorum lætitia, 155. conſpirationis rumor adverſus edictum à Gubernatrice propoſitum,190 unde hæreſim hauſerint,191. libertatũm conſcientiæ quomodo in Belgio procuraverint, 191. animos hęreticorumPrincipum Germaniæ explorant, 192. promulgatione edicti tumultuantur,193. editis libellis pópulos ſollicitant,193.in edictũ minaciter invehuntur, 194.
Nobiles Belgii confœderati fœdus ad tollendam Inquiſitionem conſcribunt,194.ſumma verborum fœderis,*ibid*.aggregantur ad illud complures,195. Duces quatuor, 196.ſupplicem libellum offerre Gubernatrici parant,198.an admittendi ſint intra urbem exquiritur à Senatu,198. Bruxellas intrant ductore Brederodio,206.in ædibus Culemburgi nova jurisjurandi formula ſe obſtringunt, 207. 208. ordinatim procedunt in Curia, *ibid*. eorum nomine Brederodius alloquitur Gubernatricem, 208. libellum Gubernatrici offerunt,209.eorũ, 209. à Gubernatrice dimittuntur, 210. reverſis libellus cum reſponſione adjectareſtituitur, 210.convivio excipiuntur àBrederodio,211.nobilis concordiæ nomen imponitur conjurationi 211.Gheuſiũ nomen magna cõporantiũ hilaritate ſuſcipiunt,212.addunt &inſignia factioni congruétia,212.prodeũ,

in lucem per urbem cũ ornatu & ſupellectili mendicantium, 214. unde exemplum ſumpſerint hæ factiones, 223. eorum creſcit audacia, 223. Fœderatorum operaceſſant Gheuſii à templorum vaſtatione, 253. deſignant in Hiſpaniam Calvinianos libros, & miniſtros, 360. ipſi ac mercatores ſpondent ſibi mutuam opem, 267. confeſſionem Auguſtanam ſibi omnibus præſcribunt, 267. cõſiſtoria & hæreticorum Reſpublicas inſtituunt, 268. Fœdus ineunt cum hæreticis Germaniæ Principibus, 268. auxilium oblatum eis à finitimis, 268. & à longinquis etiam ex urbe Conſtantinopoli, 268. ob famam adventus Regus in Belgium nutant, 272. litteris ac promiſſis eos allicit Gubernatrix, 272. armorum conſilium feſtinant, 275. Bredæ conveniunt, 276. agitant de armis Regi opponendis, 276. 319. 320. conantur trahere Egmontium ad novum fœdus, 276. novum libellum Gubernatrici oblaturi non admittuntur, 276. libellum mittunt, 277. nihil obtinent, 278. milites & arma parant, 280. defectionem à Rege minantur, 281. *& ſeqq.* conterriti à Gubernatrice veniam petunt, 305. Compromiſſo multi renunciant, 306. contumaces Belgio abeunt, 306. eorum adverſa per Hollandiam, 313. quam infeſtant, in VVaterlandiam compelluntur, 313. in Geldriam delati *capiũtur*, 313. ultimo ſupplicio afficiuntur, 314. alii in gratiam redeunt, 314. Albani adventum agrè ferunt, 333. eorum ſtudium erga Gubernatricem è Belgio diſcedentem, 347. exterriti *fugã* capeſſunt, 362. inſidias Albano in monaſterio ſtruunt, 362. eorum permulti capite plectũtur ab Albano, 366. *& ſ.* in prælio capiũtur, 393. eorum in Hannonia pagi vaſtantur ab Orangio, 394. contra Hiſpanos orant auxilium finitimorum, 473. tum Orangio paciſcuntur, *ib.* fœdus ineunt de Hiſpanis Belgio ejiciendis, *ib.* Gandavi conſilium ineunt de ejicienda è Belgio Regis militia & exequendo

cutiendo ejus imperio, 473. fœdus Gandavenſe firmant & promulgant, 489. eorum Duces Bredam obſident, 526. Ruremundam invadunt & rejiciuntur, 527. ab Orangii conſiliis alienantur, 529. luſtrant exercitum, 528. eorum ſtrages in pugna Gemblacenſi, 533. mœror ex Limburgenſi expugnatione, 552. lætitia ob rumorem de Al. Farneſio, & aliis ducibus mortuis. 553. eorum exercitus, 559. *Vide* Fœdus, Gheuſii, & Proceres.

Noctes Bartholomæanæ in Gallia, 418.

Nocturni hæreticorum conventus, 224.

Norcarmius, *Vide* Philipp⁹.

Noricius, *Vide* Ioannes.

Nota Caſtellæ Regni, 151.

Novellariæ Comes, 389.

Noviomagum, 559.

Nox accenſis per aëra facibus illuminata, 454. geminis cælo aciebus illuſtris, 386.

Nudi in prælio pugnantes, 566.

Numiſmata ſacra geſtandi mos unde except⁹, 215.

Nummus Gheuſiorū eum effigie & inſcriptione Hiſpaniarum Regis, 214.

Nummus ſacer Hallenſis, 215.

Nuncius Pontificis apud Cæſarem, 507. *& ſeqq.* apud Reg. Gall. 113. apud Regem Hiſp. 221. 257. 317. 464. 503. apud Proregem Neapolitanum, 158. in Belgium, 36. 48. 127. 223. 396. 501.

Nuncius victoriæ, 382. 416. 535. ultimæ neceſſitatis, 372.

Nuptiæ Pariſ. 418. *Vide* Conjugium.

Nyſſus mittitur in Hiſpaniam à Brabantinis, 128.

Sententiæ ad N ſpectantes.

NULLA non res perſuadetur iis, quibus & mori perſuaſum ſit, 457.

NUDUS expeti ſpoliorum cauſa non poteſt, 481.

NULLUM eſt telum ad vincendum potentius neceſſitate vincendi, 457.

O

OBeſitas corporis coërcita, 461.

Obſes ab Hiſp. Rege Gallorum Regi datus, 91.

Obſidio Alcmariæ, 427. Amſtelodami, 555. Bredæ, 526

dæ, 526. Gandavenſis arcis, 493. Gemblaci, 534 Goeſii, 421. Groningæ, 376. Harlemi, 422. Lugduni, 444. Montiũ, 414. & ſeqq. ejus recuperationis delineatio, *ibi.* Lutetiæ, 343. Orbatelli, 460. Parmæ, 514. Ruremundæ, 527. Sancerræ, 425. Valencenæ, 287. & *ſequent.* ejus delineatio, 269. Ziriczeæ, 459.

Occaſio belli in Belgio, *Vide* Belgicum bellum, & Tumultus.

Octavius Farneſius Pauli III. nepos, urbis Præfectus, & Camertium Dux, Caroli V. filiam ducit uxorem, 45. Ingenium & civiles artes, 513. beneficentia, *ibid.* lætitiæ moderatio, 515. pietas, 513. militia in Germania, & in Italia, 513. 514. bellicus apparatus, 512. donatur à Carolo V. aurei Velleris torque, 514. Parmæ & Placentiæ principatu augetur, 47. 515. Parmam annua obſidione defendit, 514. 516. eidem Placentia reſtituitur, 514. cum Cæſare in Africam abit, 46. gravi morbo laborat, 47 Romam redit, 47. R. Hi. partes promovet contra Gallos, 514. in Belgio miles honorarius, 49. in ejus gratiam uxor Belgii Gubernatrix creatur à Rege, 48. cum Rege obviam proficiſcitur uxori Gubernatrici deſignatæ, 50. conjugi ſuadet Hiſpanorum militum è Belgio miſſioné, 97. gemina uno partu proles eidem naſcitur, 515. tradit Philippo II. in Belgio agenti filium, 517. de cõjugio Alexandri filii quid ſentiat, 176. ejus dictum de vicinorum Principũ amicitia, 175. in Mariam Luſitanam filio conjungendam conſentit, 178. ex Italia in Belgium ad filii nuptias abit, 183. 515 occurrit Margaritæ Parmenſi è Belgio redeunti, 347. conſilium Belgii regiminis accepti à filio non probat, 574.

Octavius Gonzaga Amalphetani Principis frater cum Ioan. Auſtriaco in Belgium venit, 481. Auſtriaco diſſuadet Hiſpan. miſſionem è Belgio, 484. Equitum Magiſter in Géblacenſi pugna, 531. & ſeqq. conn[illegible]matur à Rege, 558. Lovaniam recipit, 536. 537. Mechliniam & Vilvordiam tentat, 537. p[illegible]

miæ ſubſidia à Rege accipit, 558. invadenda Ordinum caſtra ſentit in bellico Senatu, 560. 562. pugnat ad Rimenandam, 567. locus ejus in funere Auſtriaci, 587.
Odeum templi, 239.
Odia Belgarum in Granvellanum, 80. *& ſeqq.* in Albanum, 349. 384. 397. 421. in Hiſpanos, 93. 98 488. 497. Albani in Belgas, 153. Caroli Hiſpan. Princ. in patris aulicos, 557. multorum in Religionem Catholicam, 110 446.
Odoardus Card. Farneſius precibus, Mariæ Luſitanæ à Deo obtentus, 184. 518.
Offenſionum principia in Belgio exactor, 91.
Olhainius inter primos Belgarum conjuratos, 495.
Olivera, *Vide* Antonius.
Omen malum, 44. *Vide* Prodigium.
Oppida, *Vide* Civitates.
Oppugnatio Navarini, 522. aliorum locorum, *Vide* Expugnatio, Deditio, & Obſidio.
Oppugnationis mod' præſcriptus à Rege, 294.
Optimates popularium patroni Belgicæ libertatis vindices, 84.
Orangius, *Vide* Gulielmus.
Oratio, ſive Sententia, aut Concio, Alexand. Farneſii ad Io. Auſtriacum in Belgico Senatu, 560. ejuſdem ad eundem, 571 Alibretæ ad Borbonium maritum contra Catholicos, 111.
Areſchoti in Senatu cõtra Fœderatos 199. ejuſdem ad Valencenates, 295.
Barbarini ad Albanum, 392.
Barlamontii contra Fœderatos, 199.
Bergenſis ad Eboli Principem, 330.
Brederodii Fœderatorum nomine ad Gubernatricem, 208. ejuſdem ad Antverpianos, 217.
Cæſaris abdicantis ad Belgarum Ordines, 7. ejuſdem ad Philippum filium regna in eum tranſferentis, 7. ejuſdem exequias ſibi perſolventis, 14. Condæi, & Colinii ad Car. IX. arma contra Hiſpanos ſuadentium, 327. Egmontii ad Valécenates in obſequio cõtinendos, 295.
Ferdinandi Albani Ducis ad Federicum ad pugnam immittentis, 392. ejuſdem ad Hiſpan. Regem arma in Belgium

ſuadendis. 322. ejuſdem ad Barberinum reſponſio, 391. aulicorum ejuſdem diſſuadentium decimam, 406.

Feriæ Ducis ad Regem contra arma differentis, 324.

Galli Iſchium non amicè monentis, 483.

Granvellani contra Orangium, 131. ejuſdem ad amicos, 153.

Gubernatricis Parmenſis in Senatu de Fœderatis non admittendis, 202. ejuſdem ad Fœderatos reſponſio, 209. ejuſdem ad Senatum de Sacrorū populatio 248.

Hæreticorum cōtra Auſtriacum, 497.

Hiſpanorum ex Belgio abeuntium, 490.

Hoſtium increpantium, & Hiſpanos ferientium, 456.

Ieſuitæ ad ſeditioſis, 443

Ioan. Eſcovedi ad Ioan. Auſtriacum Hiſpanorum miſſionem ſuadentis, 485. ejuſdem ſeditionem Hiſpanorum componētis, 491.

Legatorum ab Hæreticis Germaniæ Principibus ad Gubernatricem in Senatu, 312.

Nobilium contra Regem, 76.

Octavii Gonzagæ ad Auſtriacum Hiſpanorum miſſionem diſſuadentis. 484.

Orangii contra Regem, 199. ejuſdem è Belgio diſceſſuri ad Egmontium, 304. Ordinum decimam ab Albano deprecantium 392.

Oſorii Vlloæ cōmilitones ſuos animantis, 454

Pacechi Centurionis obeuntis ad cōmilitones, 456.

Petrei Centurionis ad ſuos, 457.

Philippi Bruxellis pro Cæſare abdicāte ad Belgarum Ordines, 6.

Roderici Gomeſii à Silva Eboli Principis removentis Regem ab armis Belgio inferendis, 311.

Scarembergii ad legatos Hæreticorum Germaniæ reſponſio, 312.

Seditioſorum Valencenatum, 123.

Seditioſorum Hiſpanorum contra Avilam, 440. eorundem ad Ieſuitam adhortantem, 440.

Senatorum Bruxellenſium pro Imperatoriis edictis, 204. aliorum cōtra edicta, 204. eorum reſponſio ad conjuratos 205. ſuper miſſione Hiſpanorum, 99.

Vulgi

Vulgi cōtra Inquiſitionē & Edicta Cæſaris, 68.
Orator Hi. Reg. apud Pontificem, 37. 128. apud Angliæ Reginam, 183. apud Gallum Regem, 261. 273 414. 583. 592. Gallus apud Pontificem, 169. Oratorum Galli & Hiſpani Regum controverſia in Concil. Tridentino, 164. Romæ reſtituta, 165. in aula Cæſarea quid ſuper ea re factum, 65. quid Romæ: 165.
Oratellum op. 460.
Ordinatio provinciarum Belgii, 32. militiæ equeſtris, 34. pedeſtris, 101. Epiſcopatuum, 36.
Ordinum Brabantiæ & Hannoniæ legati occultis Orangii artibus delecti, 466. Bruxellas evocati, 466. à Senatoribus diſcordant, 466. ſe opponunt Hiſpanis ſtipendia petentibus, 467. in Senatu de Aloſtanis deliberatum conveniunt, 471. Diſſuadentium arma cōtra Aloſtanos ſeditioſos ſententiam rejiciunt, 471.
Ordines generalis Provinciarum Belgii ad comitia Gandavi convocantur, 37. eorum legati obeunt cum Rege gubernatrici deſignatæ, 50. in comitiis, Orangio authore, multa poſtulant à Rege, 52. 92. eorum indignatio, 99. Ordinum convocatio cur à nonnullis culpata, abſente Rege à Gubernatrice non permittitur, 133. Bruxellis ob tributum ab Albano impoſitum conveniunt, 398. eorum oratio decimam deprecantium, 398. 401. eorum inſtinctu arma capiuntur, 468. coguntur contra Regis mandatum, 472. Ordines provinciarum unitarum adminiſtrationem, 473. 478. arma populis imperant contra Hiſpanos, 472. auxilium finitimorum implorant, 473. cum Orangio paciſcuntur, 473. Gandavum recuperant, 473. ad quatuor Catholicas Provincias duæ factionis hæreticæ adjunguntur, 475. in fœdus Gandavenſe incumbunt, 475. Regios & Eccleſiaſticos ad fœdus trahunt, 473. eorum & antiquorum Belgarum de Romanis Belgio ejiciendis comparatio, 474 timor ex Trajecto ab Hiſpanis recuperato, 474. de Antverpia ſolliciti fœdus intermittunt, 475

novos imperant militũ delectus, & Antverpiam immittunt, 475. eorum duces & copiæ, 475. audita Antverpienſi populatione fœdus Gandavi abſolvunt, 478. excuſant illud apud Regem, 478. de admittendo Auſtriaco Belgii gubernatore dubitant, 482. mittunt ad illum nuncios, 483. petunt ut Hiſpanos dimittat, 483. cum illo conveniunt, 489. urbium arces recipiunt, 493. captivos Hiſpanis reddunt, 493. ſtipendia pollicentur Hiſpanis abituris, 493. mutuam pecuniam accipiunt ab Auſtriaco, *ibid.* Auſtriacum Belgii Gubernatorem Bruxellis admittunt, 494. pervertuntur ab Orangio, 496. in Auſtriacum ingrati, 497. 499. varius eorum ſenſus de Auſtriaci fuga, 500 in eorum manus Antverpiæ arx venit, 501. & multæ aliæ, 526. Auſtriacum accuſant, 501. 504. à Pontificis Nuncio litteras recipiunt, 502. creant Orangium Brabantiæ Ruartem, 502. imperata à Rege non faciunt, *ibid.* eorum militia quanta, 505. jurisjurandi formam proponunt à ſacro & profano ordine exigendam, 508. invitant ad eam Ieſuitas 509. Religionis libertatem Calvinianis permittunt, 511. urbes ad eos deficiunt, 526. ad Templæum pagum luſtrant exercitum, 528. contendunt ad aggrediendum Auſtriacum Namurci agentem, 529. eorum exercitus quomodo inſtructus, 529. ejuſdem pugna & ſtrages, 533. Orangiũ incuſant, 545. cum eiſdem Regis nomine agitur de concordia, 556. per Principum legatos inducias petunt, *ib.* eorum exercitus ex Germania, 559. caſtra prope Mechliniam, 559. 562. *& ſeqq.* vires è Germaniæ, & Galliæ copiis auctæ, 571. Pacis conditiones Auſtriaco proponunt, 571.

Ordines Imperii Lutherum damnant, 66.

Ordo equeſtris aurei Velleris quando & à quo inſtitutus, 35. 183. *Vide* Equites.

Ordo S. Stephani Pont. à Coſmo Florentiæ Duce inſtitutus, 460.

Origo cõſpirationis Belgarũ, 191. *Vide* Nobiles confœderati.

Or-

manettus *Vide* Nicola⁹.
tus Alex. Farneſii, 74. 514
Granvellani, 77. Io. Auſtriaci, 576. Margaritæ Parmenſis, 40. Mauritii Orangii Princ, fil. 168.
Odoardi Card. Farneſii, 184. Orangii, 85. Philippi II. Hiſp. Reg. 19. Ranuccii Farneſii Parmæ Ducis, 184.
[O]nabuegi Epiſcopus, 370.
[O]ſorius, *Vide* Ioannes.
[O]ſtentum cæleſte Belgicorum tumultuum præſagium, 374. 386. 454. *Vide* Præſagitio, & Prodigiū.
[O]ſtervela pagus, 284. pugna, *ib.* pugnæ delineatio, 284.
[O]ſtfriſiæ Comes, *Vide* Ioannes.
[O]tho Comes Oberſten'us Germanorum Trib. evocatur è Germania cum legionibus ad Valencenæ oppugnationem, 257 294. excipit Albanum Belgio ingredientē, 337. Antverpiam contra Hiſpanos munit, 476. ejuſdem fugientis infelix ſors, 481.
[O]tho Naſſavius, 85.

Sententiæ ad O ſpectantes.

OPINIONEM inſerunt aliqui, dum nimium conantur evellere, 148.
Pleriqu abunde OFFERVNT operam repudiaturis, 273.
Gratum eſt Principibus, domi eſſe, in quem ODIA ipſis debita exonerentur, 82.
Nuſquam felicem exitum habitura ſunt negotia, quorum arbitrum homines animadvertunt eſſe illum, quem ODERVNT, 141.
Raro qui tuos ODERINT, te amabunt, 488.

P.

PAcecchus, *Vide* Franciſcus Card. Pacecchus, & Iſidorus.
Pacificatio Gandavenſis. 473. ejus capita expenduntur, 489. utrinque ſubſcribitur, 490. probatur à Rege, 490. ab Auſtriaco promulgatur, 490. *Vide* Gandavenſe fœdus.
Pacificatoria urbs, 25.
Paciottus, *Vide* Franciſcus.
Paganus, *Vide* Mutius.
Pagi incenſi, 383.
Paladinus Comes Elector Imperii Belgarum Fœderatorum fautor, 192. 385. obitus, 28. *Vide* Elector, Frideric⁹, Chriſtophorus, & Ioannes.
Palatium Bruxellenſe, 6. Antverpienſe, 478. Culemburgii, 211. 355.

Pandulphus Cenamius Lucenſis Gallicarum copiarum Ductor, 544.
Papiſtas qua occaſione dixere hæretici Catholicos, 111.
Pardæus *Vide* Valentinus.
Pardi villa Hiſpan. Regis 582.
Pariſii *Vide* Lutetia.
Parmæ lætitia & mutatio in Mariæ Luſitanæ adventu, 184.
Parmenſis Princeps, *Vide* Alexander Farneſius.
Parmenſis Gubernatrix Belgii, *Vide* Margarita Parmenſis.
Parmenſis Dux *Vide* Octavius,
Parochus inter ſacrificandum, ad libertatem populum adhortatur, 411.
Paſſerculi lignei cubiculo volantes, 13.
Paulus III. Farneſius P. M. Nicæam abit ad Cæſ. & Gall. Reg. 45. Lucam ſe confert ad Cæſar. ductis Octavio, & Margarita, 46. Algerianam expeditionem non probat, *ib.* tradit Octavium Cæſari in africam abeundi, *ibid.* auxilia cum Octavio tranſmittit ad Cæſarem trans Albes, 513. Conciliũ Tridentinum inchoat, 514. ejus prædictio de Alexandro nepote, 514.
Paulus IV. P.M. Romę quomodo ſtabiliverit Inquiſitionem, 65. Bellum inter eum & Hiſpanum, 461. obitus ejus, 27.
Paulus Guiniſius Lucenſis Princeps, 455.
Paulus Rinaldius eques, 552.
Paulus Termus Gall. Dux infeſtat Flandriæ maritima, 23. vincitur ad Gravelingam, 23.
Paulus Vitellius militiæ Dux, 520.
Pax quando ſperanda, 24. feminarum opera ſancita, 25. agitata, 527. 446 571. evaneſcit, 449. 518. Belgio reſtituta, 316. fida à Carolo Rege Gal. cum Hugonotis, 413. cum Hiſpano læſę pacis opinio, 415. Pax inter Carolum Gall. Regem, & Maximilianum Archiducem Auſtriæ, & Philippum ejus fil. 31. inter Ludovicum XI. Gal. Reg. & eundem Maximilianum, 31. inter Philippum II. & Henricum Reges, 24. *Vide* Ceſſatio armorum, & induciæ.
Pecunia rimandis Principum conſiliis apta, 266. per eam hoſtilis injuria redempta, 416. Auſtriaco à Gregorio XIII. ſubminiſtrata, 502. eidem

ab Alexand. Farneſio, 76. à Rege Alexand. Farneſio, 525. & Gubernatrici, 51. 175. 257. & Scotorum Rege, 201. & Ducibus in Belgium, 558. & Epiſcopis, 63. Albano à Pio V. 382. ab eodem Gubernatrici oblata, & non admiſſa, 122 ab Auſtriaco, delegatis Ordinum mutuo data, 493. à Gubernatrice in Galliam ſubmiſſa, 117. à conjuratis corrogata, 271. 277. à victoribus ex Antverpiæ depopulatione acquiſita, 441. 480 Orangio unde, 385. *Vide* Populatio, Præda, Stipendia, & Tributum.
ralta, *Vide* Gabriel.
rottus, *Vide* Petr. Antó. Perottus.
rezius, *Vide* Antonius Perezius.
ſtilentia domum irtiſoris invadit, 511.
trejus Centurio, 457.
trus Antonius Perottus in pugna Mochenſi, 438. ejus egregium facinus, 438. Italiæ Paladinus appellatus, 439. in pugna Gemblacenſi, 531. & in pugna ad Rimenaſtam, 569.
trus Buſtus Italorum equitum ductor. 429.
Petrus Camajanus Epiſcop. Aſculanus Pont. Internuncius apud Hiſpan. 221. hortatur Regem ad arma in Belgium, 317.
Petrus Ceballius Hiſpanorum Centurio, 234.
Petrus Ciacconius, 447.
Petrus Erneſtus Com. Maſfeldius Lucemburgi Præfectus, 32. primus Sacramentum promittit, 299 cum claſſe mittitur ad Mariam è Luſitania deducendam, 179. Regi carus, 262. 465. ejus mores, 265. in conſpiratione Nobilium adverſus Granvellanum, 145. cum Nobilibus Fœderatis Orangii ædibus, 207. nonnullis ſe opponit, 207. ſententiam dicit in Senatu contra conjuratos, 199. increbat filium conjuratis immiſſum, 200. multa Gubernatrici aperit de Gheuſiorum conſiliis, 234, ejus opinio de Iconomachia in Belgio, 246. de Lud. Naſſavio, 247. de armis adverſus Gheuſios, 250. Bruxellas vicario Gubernatricis nomine Gubernat, 253. Egmontii litteræ ad illum, 263. reſponſio, 264. paratus ad omnia pro Rege, 265. 465. mittitur

titur in Galliam copiarum dux ab Albano, 395. equitatum Lud. Naſſavii in Gallia militantis pro Hugonotis fugat, 396. ejus dexterum brachium pila trajicitur, 395. Albani in Belgio geſta Margaritæ Parmenſi præſcribit, 404. ſeditioſos Hiſpanos placare contendit, 468. deſignatur à Requeſenio moriente ſupremus armorũ Dux in Belgio, 464. è Senatu abripitur, & cuſtoditur, 472. deligitur ductor Hiſpanorum ex Belgio abeuntium, 493. Caſtrorum Præfectus in pugna Gemblacenſi, 551 ſententia ejus in bellico Senatu, 562. ejus locus in Auſtriaci funere, 587.

Petrus Franciſcus Nicellus, 520.

Petrus Henriquez Centurio, 538.

Petrus Ianſonius moritur Harlemi, 427.

Petrus Navarræus copiarum Dux in Inſula Gerbenſi, 430.

Petrus Taxius, 481.

Petrus Toletanus Marchio Villæ Franchæ ab Hi. in Belg. venit, 557. in funere Auſtr. locus ejus, 587.

Petrus Trigoſius è Societate Ieſu Antverpienſibus mercatoribus quid ſuaſerit, 420. quid ſeditioſis militibus, 440.

Philibertus Colonius ſtremus Orangii Princeps ex gente Calonia, 3

Philibertus Bruxellius pro Cæſare abdicante ad Belgarum Ordines, 6. deſtinatur à Gubernatrice ad cognoſcendos Valencenæ tumultus, 120. in Senatu recitat litteras de conjuratione Nobilium 198.

Philippolandia *inſula* deſerta, 451. 458.

Philippopolis obſidetur, 545. ſitus ejus, 545. præfectus, 545. invaditur, 545. deditur, 546.

Philippus I. Maximiliani Imp. & Mariæ Burgundæ fil. 35.

Philippus II. Carolo V. & Iſabellæ Luſitanæ fil. naſcitur, 19. 178. in ejus ortu cur vetita publica lætitia, 19. Mariam Ioannis III. Luſitani Reg. fil. uxorem ducit, 178. cum Maria Angliæ Reg. matrimonium celebrat, 5. 27. 138. Anglis non acceptus, 17. movet patrem ad Belgii abdicationem maturandam, 17 ſodalitio ad equitũ aurei Velleris à Cæſare abdicante præficitur, 6.

207. regna omnia ab eodem accipit, 8. *& ſeqq.* 58. Belgarum Ordines alloquitur, 8. deſtinatur ad Imperium à patre, 9. quid reſponderit commemoranti anniverſarium paternæ abdicationis diem, 11. Belgii præfecturam Duci Sabaudo tribuit. 22. cum Henrico II. Gal. Reg. inducias paciſcitur, 22. cum Pontifice bellum gerit, 22. incitat Angliæ Regnam contra Gallum, 22. vincit ad S. Quintinum, 22. ad Caletum cladem accipit, 23. ad Gravelingam Gallum ſuperat, 23. cum Gallo pacem init, 25. Iſabellam Henrici Gall. Reg. fil. ducit, 25. in Hiſpaniam cogitat, 28. Belgarum ſtatum componit, 28. politicum, 32. militarem, 34. 35. ſacrum, 36. 56 Gandavi Comitia Ordinum, & equitum aurei Vell. celebrat, 37. Margaritam Parmenſem Belgio præficit, 39. 48. *& ſeqq.* novos equites aurei Velleris creat, 50. 51. 92. agit cum Ordinum delegatis, 52. in Hiſpaniam abit, 52. in venatione agnoſcit Ioan. Auſtriacum fratrem, 579. eidem indignatur ad Bellum Militenſe Profecto, 580. offenditur eidem ob Tunetanam munitionem, 581. ſuſpicio de eodem, 581. vulgi ſermo & judicia adverſus Regem, 70. aliorum pro Rege ſententium, 70. ejus & Caroli patris morum diverſitas, 75. differt revocationem militum Hiſpanorum ex Belgio, 98. 485. cur differat, 494 revocat illos, 101. imperat Gubernatrici auxilia Carolo Gal. Regi mittẽda, 106. 116. 118. 139. Sardiniam offert Navarræo 114. ejus litteræ de Stuartæ Scotorum Reginæ conjugio, 115. Galliæ Regi mittit auxilia ab Italia in Hiſpaniam, 116. rationem reddit auctorum in Belgio Epiſcoporum, 132. defendit Granvellanum, 138. Regis reſponſum ad litteras Egmontii, Orangii & Hornani, 143. falſus tumor necatâ Regis, 148. mandata ejus ad Gubernatricem de probroſis carminibus, 149. de ſymbolis ſamuliarium veſtimentorum, 151. de pœna hæreticorum, 162. Granvellanum revocat è Belgio, 152. proficiſcitur ad capeſſendum Luſitanum

regnum, 159. Religionis curam ſerio commẽdat Gubernatrici, 160. Gubernatricem docet rationem hæreticos intercipiendi, 160. ejus liberalitas in Anglos exules, 161. ſollicitudo in ſuſcipiendo Concil. Tridentino, 164. inter eum & Pontificem diſſidium, 164. indignatus revocat Oratorem ab Vrbe, 165. Colloquii cauſam inter Regem Gal. & Reginas reddit Belgis, & reliquis Europæ Principibus, 169. ei colloquio cur non interfuit, 170. conſulit Theologos, quid ſentirent de Religionis libertate à Belgis poſtulata, 172. ejus verba ante Chriſti ſimulacrum, 173. inſtructio tradita Egmontio, 174. & Alex. Farneſius in Belgium deducendus, 175. ejus epiſtola ad Gubernatricem de matrimonio Al. Farneſii, 176. imperat hæreticorum ſupplicia, & alia Gubernatrici, 186. de conjuratione Nobilium in Belgio, & annuis geſtis à Gubernatrice fit certior, 197. 206. 219. & ſeqq. Montinii legati poſtulatis non ſatis acquieſcit, 221

veniam conjuratis importune differt, 224. pollicetur adventum ſuum in Belgium, 224. quomodo petitionibus Gubernatricis annuerit, 234. eidem præcipit armorum apparatum, 257 Germanis Principibus reddit rationem bellici in Belgio apparatus, 259 grates agit Gallo Regi, 260. Gubernatricem admonet de adventu ſuo in Belgium, 261. Orangio & aliis Proceribus dat litteras benevolentiæ refertas, 272. oppugnationem Valencenæ non ſatis probat, 293. modum oppugnantibus præſcribit, 294. profectionem in Belgium adornat, 299. de ea Principes per Europam monet, 308. tranſitum orat Regem Galliæ, *ibid.* agit de eadem re cum Duce Sabaudo, *ibid.* ob rebellionem oppidorum in Belgio expeditionem feſtinat, 319. novis argumentis profectionem perſuadet, 319. conſultat ſuper ea re, 320. Albanum expeditioni Belgicæ præficit, 325. deſtinati exercitus cauſam reddit Gubernatrici, 329. & cauſam Albani adventus,

tus, 332. gratias eidem agit, & adventum ſuum promittit, 332. navigaturo Regi ſupplicationes indicuntur in Belgio 332. poteſtatem dat Gubernatrici Belgio abeundi, 345. Carolum fil. domi cuſtodiendum ſiſtit, 359. ejuſdem modeſtia recuſantis ſimulacra, & inſignia ſua urbiū portis imponi, 397. indignatur Albano ex ſtatua in arce Antverpiæ collocata, 397. eam tolli jubet, 397 Anna fil. Maximiliani Imper. eidem deſpondetur, 404. Requeſenium Albano ſucceſſorem in Belgio ſubſtituit, 428. cum Pontifice convenit de ope ferenda Scotorū Reginæ, 464. Concilio ſtatus Belgii adminiſtrationem demandat, 465. promittit ſe miſſurum in Belgium Ioannem Auſtriacum, 469. eum in Belgium immittit, 470. 582. Belgium adminiſtrari ſine armis cupit, 582. Ordinum convocatio ab eo prohibita, 473. Gandavenſem pacificationem approbat, 490. mandat Ordinibus ut deponant arma, & Ordgium non admittant, 503. jubet Hiſpanos redire in Belgium, 512 Margaritam Parmenſem revocare in Belgium deſignat cum Alex. Farneſio, 523. pacis conditiones ab Angla Regina oblatas rejicit, 528. cum Ordinum procurationibus agit de concordia, 556. nova ſubſidia in Belgium ſubmittit, 557. dubitat de Auſtriaci animo, 582. pecuniam ei parce ſubminiſtrat, *ibid.* de ejus conjugio cum Angla Regina admonetur, *ibid.* Belgii præfecturam tradit Alex, Farneſio cum armorū imperio, 590. ad Auſtriaci morituri petitiones reſpondet, 590. Albano offenſus Vzedam illum mittit, 429. evocat Alb. ab exilio ad Luſitanam expeditionem 429. ejus dictum experti rerum humanarum vices, 430. ejus mors, 14.

Philippus III. Philippi II. fil. accipit à moriente patre flagellum Caroli V. cruore aſperſum, 14.

Philippus Carolus Barlamontius Belgii Gubernator nominatur à Requeſenio morti proximo, 464. *Vide* Carolus Comes Barlamontius.

Philippus Burgundus cog-

nomento Bonus quot in Belgio Provincias obtinuerit, 30. equeſtrem ordinem aurei Velleris inſtituit, 35 183. ad quẽ numerum produxerit, 51. 52. de augendis Epiſcopis in Belgio olim agitavit. 36. ejus nuptiæ cũ Iſabella Luſitana, 183.
PhilippiConinx caput cum elogio ab Hiſpanis in urbem Harlemenſem projectum, 422.
Philippus Comes S. Pauli Brabantiæ Ruartes, 503.
Philippus Croius Areſchoti Dux, equitum turmæ Ductor, 35. 124. Religioni & Regi addictus, 465. à Gubernatrice ad Imperii comitia deſtinatur, 137. ſtimulatur ab Egmontio in Granvellanum, 140. conſpirationi ſe ſubtrahit, *ibid.* partes Granvellani ſequitur, 150. 155. 199. negat Fœderatos admittendos eſſe in urbem, 199. Gheuſiorum factioni cum aliis ſe opponit; 215. Hallenſis Virginis effigiem nummo expreſſam galero præfert, 215. commẽdatur ejus pietas à Gubernatrice apud Pium Pontificem, 215. mittitur à Gubernatrice ad rebelles Valencenatos, gnomento Bonus quot 294. præſtat Regi ſacramentum fidelitatis, 299 Princeps ſenatus habetur, 471. allicitur ab Orangio, 470. 471. ab Hiſpanorum partibus abalienatur, 471. mittitur ad Orangium ab Auſtriaco, 495. multa aperit Auſtriaco de inſidiis illi paratis, 500. Orangii potentiæ infenſus, 506.
Philippus Egmontius Lamoralii filius Stuxellis excipitur magna Ordinum gratulatione, 475. Antverpiam intrat cum VVallonum legione, 475. intrepide ſe Hiſpanis objicit, 477. capitur, *ibid.* redditur ab Hiſpanis commutatione captivorum, 493. equitum Ductor in pugna Gemblacenſi, 530. & in pugna ad Rimenantũ, 564.
Philippus Erici Ducis Brunſuicenſis frater, 257.
Philippus Gulielmus Com. Buranus Orangii primogenitus, 471. relinquitur à patre Lovanii ſtudiorum cauſa, 304 mittitur in Hiſpaniam ab Albano, 354. Catholice educatur, 354.
Philippus Haſſiæ Lantgravius, 17. 103. dolus ejus ad diſturbandum con-

jugium Orágii cũ Anna Saxonica, 103. ſuſcipit è ſacro Baptiſmi fonte fil. Orangii, 169. ad confeſſionem Auguſtanam Gubernatricem hortatur, 260. Brunſuicenſi Duci quid ſuaſerit, 260. Gubernatrici legationem mittit, 312.

Philip. Holachius Dux pro Ordinibus Bredam obſidet, 526. aſtu capit, 527. Ruręmundá invadit, & fugatur, 528. *& ſeq.*

Philippus Lalinius peditum pro Ordinibus Ductor, 529.

Philippus Lanoius Beavorii Dom. contra Theoloſium ad Oſterwelam, 283. pugnat cum Theol. 284. vincit, 285. contra conjuratos ad Tornacum, 369. mors, 434.

Philippus Macedoniæ Rex, 159.

Philippus Millardus Calvinianus vinculis coercetur, 120. extractus è carcere fugit, 124. damnatur, 121. 125.

Philippus Marbeſius Lovervallii Dominus militum Trib. Regios deſtinet ad fluvium Getam, 391. ſauciatus capitur, 392, 393. ſupplicio afficitur, 393.

Philippus Marnixius S. Aldegundis Dom, Calvini diſcipulus, 498. dictat Fœdus cõjurationes, 194. Quæſtor ærarius Gheuſiorum, 275. capitur apud Hagam ab Hiſp. 477 Orangio intimus, *ibid.* libertate donatur cum tribus aliis ab eo deſignatis, 435. immittitur ab Orangio ad Auſtriacum capiendum, 498, 500.

Philip. Melanchthonis prędictio de Principe Orangio, 86.

Philip. Momorátius Hornę Comes maris Belgici pręfectus, 35. 375. & Prætoaritorũ militũ, 376. aurei Velleris eques, 375. militiæ tirocinium ſub Carolo Imp. ponit, 376. opera ejus ad S. Quintinum, 376. contrarium experitur Granvellanũ, 33. ejus odium. & litteræ in Granvellanum, 81. 128. 140. 370. invitatus à Rege in Hiſpaniam recuſat, 143. contra Granvellanum cum aliis conſpirat, 145. 368. inter Fœderatos numeratur, 196. 368. cjus querelæ in Senatu contra Regem, 200. agit de remittendo in Hiſpaniam aurei Velleris torque, 207 Fœderatis convivis ſe adjungit in ædibus Culéburg. 213. & in con-

convivio apud Orangiũ 213. armorum conſilium non laudat in Senatu, 250. poſtulatur Præfectus rebus Fœderatorum curandis, 233. pro hæreticis facit, 280. Tornaci Gubernator tẽpla hæreticis attribuit, 254.368. Teneramundæ conventui intervenit, 261.369. in eundem regis ira, 261. jusjurandum fidelitatis Regi dicere recuſat, 300 fidelitatis exemplar gubernatrici tranſmittit, 266. Albani cõſpectum averſatur, 339. ab Egmontio ducitur ad Albani conſultationem, 339. detinetur & exarmatur, 341 in arce Gandavenſi cuſtoditur, 367. pro eo multorum preces, 367. objecta illi à Procuratore Regio, 368. *& ſeqq.* Reſponſa ejus ad objecta, 369. *& ſeqq.* Gandavo Bruxellas aſportatur 372. ad mortem ſe parat, 373. capite plectitur, 374. ejus elogium, 375. odium multorum in Albanum ex ejuſdem morte, 385.

Philippus Norcarmius à S. Aldegunde pro Marchione Bergenſi Hannoniæ Præfectus, 288. præſidiarios milites Valencenâ deportat, *ibid.* offenditur Valencenatum inconſtantia, 288. eorum Legatos ſecum trahit, 288. urbem obſidet, 289 Tornacenſes vincit, 292 urbem victor intrat, & punit, *ibid.* ad obſidionẽ Valencenæ redit, 293. oppugnationem urbis aggreditur, 296. ejus ſuburbium occupat, 296 Valencenam victor ingreditur, 298. eam exarmat & punit, *ibid.* ejus encomium, 299. Trajectum expugnaturus, cõtendit in Brabantiam, 306. Trajectum capit, 308. punit, *ibid.* Hollandiam petit, 308.315. in Harlemenſi obſidione ſaucius, 426.

Philippus Sega Pontificii Nuncius ad Auſtriacum, 501. agit cum Ordinum Delegatis & Senatoribus, 502. è Belgio in Hiſpaniam transfertur, 503.

Philippus Staveleus Glajonî Dominus tormentorum Magiſter, 35.

Philippus Valcſius, *Vide* Philippus Burgundiæ Dux.

Picentina præfectura, 501.

Picturæ impiæ contra Deum, & Regem, 274

con-

contra Albanum, 411.
Pietas in Virg. Hallenſem, 215. Hiſpanorum in pugna, 379. 581. militum & mercatorum Antverpiæ 420. rara in caſtris, 586.
Piraticam exercentes in Hollandia & Friſia, 410 ex Gallia & Britannia confluentes, 412. *Vide* Præda.
Piſani an illuſi à Carolo VIII. 458.
Piſcarius, 358. *Vide* Carolus Davalus.
Pius IV. P. M. quam ſtatuerit dotem auctis in Belgio Epiſcopis, 56. creat Granvellanum Cardinalem cum aliis ſeptemdecim, 102. conatur abſtrahere Navarræum à fovendis hæreticis, 113. ejus nulloi in comitiis Pontificiis offenſi oratori Hiſpano, 126. 127. ſollicitudo ejus in promulgando Concilio, 164 offendit Hiſpanum Regem, 164. litem incendit Octavio Duci Parmenſi, 176. ejuſdem mors, 156.
Pius V. Pont. Max. in fœdus contra Turcas incumbit, 157. vexillum, ac ſceptrum mittit Io. Auſtriaco, 157. ad augendam Belgarum Religionem numiſmata primus omnium conſecrat, 215. ſacros ejuſmodi nummos geſtantibus indulgentias concedit, 215. Regem Hiſp. hortatur ut armatus in Belgium contendat, 221. 317. Internuncium ſuum ad Gubernatricem mittit 222. laudat illam, & ad jumenta offert, *ibid.* per eam litteras mittit Orangio, & Coſemburgio, 222. monet Regem de libris Calvinianis Toloſæ ac Lugduni repertis, 360. Albanum litteris & pecunia in Gheuſios animat, 382. ejus precibus attribuitur victoria ab Alb. reportata, 382. pro eo gratias Deo ſolemni ritu agit, 382. galerum & gladium Pontificiis precibus ſacros Albano tranſmittit, 396 ejus litteræ, quibus Belgæ ab hæreſi abſolvuntur, 403. laudat Alexandrum Farneſium, 521. moritur, 157.
Platerius, *Vide* Imbertus.
Plebs Antverpiana Brederodio favet, 217.
Plenilunium, 447.
Plus ultra, & plus citra Carolo V. accommodata, 17.
Pluvia ſanguinis, 374.
Pœna, *Vide* Mulcta.
Poeſis ad ſacra, & prof. 122

Polvillerius Trib. leg. Germanorum Ruremunda pellit Fœderatos, 527. milites legit in Germania, 559.
Pompa funeris, *Vide*. Exequiæ.
Pompa triumphalis, *Vide* Triumphalis pompa.
Pont. in arce Adriana, 19.
Populatio Aldenardæ ab Orangio, 416. Amorfortiæ à Gheuſiis. 417. Antverpiæ ab Hiſp. 475. *& ſeqq.* Mechliniæ ab iiſdē, 420. Nardemi ab iiſdem 421. Romæ à diverſis, 18 Sacrorum, *Vide* Sacra. Teneramundæ ab Orangio, 416. Trajecti ad Moſam ab Hiſpanis, 474 Zutphaniæ ab iiſdem, 421. aliarum urbium & oppidorum, 416. 420.
Populus nunquam ſibi cōſtans, 66. avide ſpectat potentiorū caſum, 155. facile credit quod exoptat, 218. de Religione avet arbitrari, 108. gaudet patrias opes ac potētiam advenis oſtentari, 89. deſignat Belgii Gubernatorē, 38. ſollicitatur à Nobilib. adverſus Inquiſitionem, 194.
Populi audacia, 412. acclamationes Orangio advētanti, 229 ſententia de Procerum captivit. 371. amor in Egmontiū, 371. plauſus ad Gheuſiorum ſpectacula, 208. 214. alacritas in diſtruēdis hęreticorū templis, 316. odiū in Alb. 371. 397. 408. in Hiſpanos, 459. in Granvellanum, 82. *Vide* Odia. lætitia ob ejus diſceſſum, 155. & in confringenda Albani ſtatua, 505 timor ex domeſtico & externo regore, 362.
Populare in Belgio imperium, 511.
Popularium conſpiratio, 223.
Portus Angliæ navibus Hollandis prohibitus, 410.
Portus Brilæ, & Enchuſæ Hollandiæ, 411. Caleti Galliæ, 23. Fliſſingæ Zelandiæ, 411. Gravelingæ Flandriæ, 23. *Vide* Claſſis, & Naves.
Præda relata ex navigiis Scald. & Muſtaphæ, 521. ex Antverpienſi populatione, 480. erepta à tēplis, 314. Prædæ cupido in conjuratis, 197. 412. in victoribus, 480.
Prædatriciæ merces redēptę, 420. *Vide* piraticā exercētes, & Populatio.
Prędictio, *Vide* Præſagitio.
Præfectus Belgii, 574. 590. *Vide* Belg. & Prov. ſingularum Gubernatores.

Præfectus Castrorū, 354. 461. 530. 587. Classis Othomanicæ, 460. Classis Regiæ, 462. *Vide* Classis. Equitum aurei Velleris, *Vide* Ordo, & Equites. Lanceariorum equitum 437. Maris, 35. 405. 459. 522. Prætorianorū, 341. Regii ærarii, 149. 400. 555. *Vide* Quæstor. Sclopetariorū equitum, 530. *Vide* Sclopetarij. Tormentorum, 35. 529. *Vide* Tormenta.
Præfectus Vrbis, 45.
Præfect. abdicatio, 7. 22.
Prælium navale. *Vide* pugna navalis.
Præliorum diarium, 588 *Vide* pugna.
Præsagitio & prędictio Caroli V. de Belgio 75. Lucę Gaurici de Henrico II. Gal. Rege, 26. Melanchthonis de Orangio, 86. pauli III. de Alex. Farnesio, 514. Pii V. de periculo Regionis in Belgio, 317. futurarum calamitatum, 351. 374. 387. 528. prosperi successus, 454. *Vide* prodigia.
Præses Consilii privati, 51. Castellæ, 158. 320.
Prætor Antverpiæ, 240.
Prætoria navis, *Vide* Navis protoria, & Inquisitionis Hispanicæ pugna.
Principi Iupiter imitandus, 165.
Principum philosophia quæ, 266.
Privilegia Brabantina, *Vide* Brabantia, & Bruxellæ.
privilegium lęti Introitus, 58. *&* *seqq.* 502.
proceres Galli cum hæretica multitudine conjunguntur, 110.
proceres Hispani recedunt à Carolo V. 10.
proceres Belgæ à Rege ad provinciarum administrationē admovētur. 32. *&* *seqq.* eorum indignatio, 134. habentur Hugonotorum patroni. 139 discessus ab aula, 147. litteræ eorum ad Regem contra Granvellanum, 140. *&* *seqq.* symbola conspirationis in convivio ab iisdē decreta, 150. externorū potentiæ impatientes, 152. jussi à Rege in Senatum redeunt, 156. inter Fœderatos nōnulli eorū significātur, 196. novum Dominum in Belgio mediantur, 196 263. 369. eorum secretus Teneramundæ conventus, 261. penetrant in arcana Regis consilia. 266. eorum causa defenditur in aula Regis, 319. 357. consultant cum duce Albano, 340. in ejus

vocantur, 353. non parent, *ibid.* è Belgio profugi damnantur, 354. arma in Hiſpanos induunt, 473. 478. infenſi potentiæ Principis Orangii, 506. de novo Belgii Gubernatore cogitant, *ibid.* *Vide* Nobiles Confœderati, & Equites aur. Vell.

procuratores Regii, 73. 368

Ordinum, *Vide* Ordines.

Prodigia in morte Caroli V. 15. cladis in Belgio futuræ, 351. in cœlo viſa, 386. Florentiæ obſervata, 44. Lovanii, 374. *Vide* Cometes, Eclipſis, & Præſagitio.

Proditio Armætericanſium detegitur, 290. Montium, 413. Artichoti, 571 opinio de proditione Belgii, 246.

Profectionis Regiæ opinio ex Hiſpania in Belgium cur tamdiu ab Rege ſuſtentata, 318. ſuper ea conſultatio, 320. pro ea ſupplicationes Tiberio & Regi Hiſpan. indictæ, comparantur, 332.

Proſcriptio edita in Orangium, 88. ejus defenſio, 7. *Vide* Apologia.

Proſcriptio Lutheri, 66. conjuratorum, 354.

Proſper Sanctacrucius Pii IV. Pontif. Nuncius Galliæ, 111.

Proteſtatio Hiſp. Oratoris ad Pium IV. Pont. 165.

Proverbium militare ſ

VVallonica militia ſ mericuloſos explorat res, 377. proverbium Valencenatium ſuperbum, 287.

Provinciarum Belgicarum diviſio, *Vide* Belgium.

Pſalterii tranſlatio metris illigati, 122. ab hæreticis Gallica lingua decantatur, 119. 226. 241. edicto damnatur, 123.

Puer biceps, quadrupes, quadrimanus, 351. puer cum fele in cunis, 405. oculos eruens coturnicum, 356. lepuſculos jugulans, *ibid.* undecennis, arma poſtulans ad oppidi oppugnationem 517.

Puella in templo ſacrilege interempta, 551. 552. triennis foſſa & reſoſſa devoratur, 425.

Pugna Antverpiæ, 476. ad Caletum, 23. in Dalhemii mœnibus, 551. apud Drocum Normandiæ, 118. ad Duvelandiam mare vadentium, 457. ejus delineatio, 456. ad S. Dionyſium, 343. ad Eſpinenſe cœnobium, 415. Gemblacenſis, 528.

& *ſeqq.* ejus delineatio, 529. & *ſeqq.* ad Gemingá, 378. & *ſeqq.* ejus delineatio, 379. ad Getam fluviũ 390. & *ſeqq.* redintegratur, 392. ejus delineatio 393. apud S. Gillenium, 434 ad Gravelingam, 22 ad Hilligelæum cœnobium, 363. ejus delineatio, 364. prope Lanoiũ, 291. in Limburgi ſuburbiis, 547. ejus delineatio ibid. Mochenſis, 456. ejus delineatio, ibid. Montéſis, 414. ejus delineatio, 415. ad Orbatellum, 460. ad Oſtervelam, 284. ejus delineatio, 285. apud Quercetum, 394. ad S. Quintinum, 22. ad Rentelani caſtrũ, 439. ad Rimenãtam, 564. & *ſeq.* ejus delineatio, 564. 565. ad Tillemonté, 474. Valeriũ, 363. ad VVaterloũ pagũ, 290. Pugna navalis ad Trileç portum, 410. ad Echinadas contra Turcas, 521. 581. 585. navigii Inquiſitionis Hiſp. appellati, 427. ad Middelburgum, 434. apud Pantellariam, 462. aliæ, 412. 462.

Pyramus Conradus Io. Auſtria. uterius frater, 591.

Pyrrhus Malvetius Italorum Trib. deſignatus, 559.

Sententiæ ad P. ſpectantes.

POTENTIA in aula ratio conſeneſcit, 106.

PRINCIPUM aliqui hactenus ſuorum gratiæ tribuunt, dum illi ſe conſiliorum miniſtros, non authores jactent, 144.

PRINCIPES nunquam ſoli peccant, 224.

Hæc eſt PRINCIPUM philoſophia, conſiliorum ſecreta rimari, naturæ abditis apud otioſos relictis, 266.

Beneficii loco habere populi ſolent curationem à PRINCIPE, ne ſecantem ſervũ pariũtur, 317.

Nõ ingrata PRINCIPI miniſtrorũ aſperitas, tamquá fraudibus blãdientium intractabilis, 431.

PRINCIPIBUS de conjuratione non creditur niſi peremptis, 504.

Tantum eſt PIIS aſſueſcere dĩ ſapis; ut etiá deſipiés non poſſis eſſe non pius, 576.

Præſés PECUNIA nõ perinde repudiatur, ac promiſſa, 442.

Imminentium PERICULORUM remediũ ipſa pericula arbitrantur aliqui, 218.

PERICULI ſocietas perquam facile homines jun-

jungit, 267.
Nullis conſtringi poteſt vinculis PERFIDIA, 299.
PRONIVS in gratiā redeūt perpeſſis armorū damna, 24.

Q.

QVadriga prima Florentiæ viſa, 460.
Quadrupes & quadrimanus puer, 351.
Quæſitio, *Vide* Inquiſitio.
Quæſitor cauſarum fidei primus, 64. primus in Brabantia, 190. Quæſitores ad tēpus, 65. perpetui 68. 193. 226. 234. 320. 408.
Queſtio de tributis, 409. in Concilio Trid. de conſeſſu inter Regios oratores 164. cōponitur, *ib.* Romæ reſtituitur, 165. à Pōtifice definitur, 165.
Quæſt. de Fide agitatę, 65.
Quæſtor exercitus, 275. 521 Regii ærarii, 149. 400. 503. 555.
Quercetum op. 394.
Querelæ Belgarum contra Albanum, 407. contra Auſtriacum, 582. contra Orangium, 417. contra milites Hiſpanos, 56. 97 Conjuratorum contra Gubernatricem. 209. Egmontii contra Regem, 186. Epiſcoporū veterū contra auctos Epiſco[…] 57. Gubernatricis in[…] montium, 238. ejuſdem cum Rege, 266. Hiſpanorum contra Fœderatos, 490. Io. Auſtriaci contra Regem, 584. Nobilium contra Hiſpanos, 76. eorundem & aliorum cōtra auctos Epiſcopos, 57. Orangii contra Cęſarem 259. ejuſdem & Egmontii contra Regem, 131. 199. eorundem contra Granvellanum, 145. præfectorum Provinciarum contra Gubernatricis edictum, 189. Philippi II. contra Carolum patrem 17. popularium contra Inquiſitionem, 204. & contra procerum captivitatem, 342. Senatorum contra Inquiſitionem, & edicta Cæſaris, 200. 204. Sorbonicorum contra Maroti poëſim, 123. *Vide* Odia.
S. Quintini fanum, 517. prælium ibi commiſſum, 23. 375. equitum in eo magiſter, 22.
Q. Cicero, 447.
Q. Sertorius, 11.
Quirinalis collis, 510.
Quiſciada, *Vide* Aloyſius.

ntentiæ ad Q ſpectantes.

QVÆ unumquemq; manent; præſentire, quam vitare facilius eſt, 220.
QVÆRIMONIÆ, licet æquæ amittunt, ſi importunæ ſint, æquitatis partem, 202.

R.

RAbies mulierū erga victos errabundos, 24.
Rabidi canis morſu interemptus, 427.
Raitres equites à Lanceariis profligati, 438.
Ranuccius Farneſius Parmæ ac Placentiæ Dux oritur, 84. 518. à Deo quomodo impetratus, 184.
Raphaël Barberinus Vrbani VIII. patruus, 388. Præliorum, quibus ipſe interfuit, adnotator, *ib.* Albanum admonet de Orangii conſiliis, 391. mittitur ab Albano ad Angliæ Reginam, 400. Reginæ reſponſum & controverſiæ ſtatum refert Albano, *ibid* in expeditione Zelandica cōparat navigia, 450. in aditu Zelandiæ munitiones & caſtella excitat; *ibid.* Vitellii loco multa peragit, *ib.* cum ſelectis militibus mare pedibus trajicit, 451.
Raphaël Manriquius, 524.
Rapina, *Vide* Præda.
Raſſinghemius, *Vide* Max.
Rationarium Imperii, 6. 7.
Raimundus de Taſſis Regius Tabellariorū Præfectus, 358.
Rebellio Belgarum à Romanis, 498. Maurorum ab Hiſp. Rege, 318. Hugonotorum à Gallo, 327 tentatur in Belgio, & maturatur, ab Orangio, 408. civitates rebelles accipiunt ab Præfectos, leges & reditus, 412.
Rebellandi occaſio Belgis & Orangio unde, 95. 407. à Religionis cauſa initium ſumptum, 259. 280. *& ſeqq.* 292. 297. à tributis, 408. 412. à tumultuantibus Hiſpanis, 472. *Vide* Nobiles confœderati.
Recenſio exercitus, *Vide* Exercitus.
Recuperatio civitatum rebellium à Regiis, 421. *& ſeqq.* Montium, 420. ejus recuperationis delineatio, 415. Provinciæ Limburgenſis, 550. ejus delineatio, 548.
Reformati, *Vide* Religio reformata.
Regeminis n. for. in Bel. intro

troducta, 471. *Vide* Ordines.
Regina Hiſpan. *Vide* Anna, & Iſabella.
Regnardus. *Vide* Simon.
Regni abdicatio, 6. 9. tranſlatio, 7. erectio, 31.
Religio Deo cultum, populis concordiam præſtat, 64. pacis & tranquillitatis cuſtos, 65. in officio populos continet, 91. ejus procurandæ ratio quæ in Belgio, 36. pœnæ pro ea conſervanda edicto propoſitæ, 65. 186. cauſarum ejuſdem cognitio ad quos pertineat, 64. 65. 164. 204. contra ejus turbatores quomodo proviſum, 65. & *ſeqq.* læditur à Luthero, 66. ejus induciæ ab hæreticis probantur, 267. commendatur à Cæſare Ordinibus Belgii, 7. à Rege Gubernatrici, & Ordinibus, 52. 160. 174. 187. contra eam conſpiratio, 275. injuriæ eidem illatæ 18. 221. 224. & *ſeq.* 234. & *ſeq.* in eandem famoſi libelli, 148. 217. odium 110. 446. ejus cauſa bellum in Belgio, 4. 259. ejus reſtitutio procurata à Gubernatrice, 160. 251. 311. 316. ab Albano, 596. contra eam nova jurisjurandi formula, 288. 508. Religionis libe[rtas] in Belgio quæſita, 197. 232. 250. exto[rta] 512. ſuper Religi[one] congreſſus, 37. 307. [Re]ligio reformata in [Bel]gio in tuto poſita, 24[.] de ea in Gallia & Belg[io] perdenda conſilium, 9[.] ea utitur Orangius [ad] continendas contra Hi[ſpanum] ſpanum civitates, 55[.] *Vide* Gheuſii.
Religionis Catholicæ perturbatores, 259. deſertores, 504. dubiæ Religionis homines, 146.
Religioſi ejiciuntur ab urbibus Belgii, 255. 509. 511. eorum cœnobia, 59. diripiuntur, 123. 237. 247. 255.
Reliquiæ Sanctorum ab incendio & ruina ſervatæ 554. earundem cura major quam Gemmarum, 182.
Remedia tempeſtivè adhibenda, 479. valent aliquando ex contemptu, 151. & temeraria in præcipiti malo, 567. ab unius imperio peti ſolent, 465. periculorum remedium imminentium, 218.
Renatæ filiæ Lud Gal. Reg. nuptiæ cum Herculo Ferrariæ D., 43. ejus filia deſtinatur uxor Al. F. 176.

Re-

...natus Henrici Naſſavii & Claudiæ Coloniæ fil. 86.
...nteium Arteſiæ caſtrum 439.
...epotario, 213.
...equeſenius *Vide* Berlinguerius, & Ludovicus ejus fil. Galceranus, & Ludovicus Equit. S. Iacobi Commendator.
...eſpub. Hollandorum ex parvis initiis quanda, 1. 412. hæreticorum à Fœderatis inſtituitur, 268. 277. prædatoriis navibus ſupra modum augetur, 412. in mare plerumque victrix, *ibid.*
Revocatio exercitus Catholici ad Rimenantam 567. ejus delineatio, *ib.*
Reuxium oppid. Auſtriaco ſe dedit, 544.
Rex Cypri, 270. Rex Romanorum, 9. Rex Hiſp. *Vide* Philippus. Rex Gal. *Vide* Carolus, Franciſc⁹, & Ludovicus.
Rhenus Hollandiæ, fl. 445.
Rhotomagum à Gallis expugnatur, 118.
Rimenanta pagus, & in eo pugna, 562.
Riſorius Nohotius Albano Duci inſidias parat, 361. ex Iuliacenſi agro Moſam trajicit, 362.
Robertus Brederodi⁹ Gráveſſano Cardinali infenſus, 81. Cameracenſem Archiepiſcopatum ambit, *ibid.*
Robertus Melodunus Vicecomes Gandavenſis, 529.
Robertus Stuartus Scotorum ductor in pugna ad Rimenantam, 564.
Rodericus Gomeſius à Silva, Eboli Princeps, à conſiliis Hiſp. Reg 76. magna potentiæ apud Regem, 113. 320. cum Albano in Senatu, & in aula diſſidium ejus, 321. ſététentia de profectione Regis in Belgium, 321. 324. Parmenſem Gubernatricé monet de morte Marchionis Bergenſis, 329. & de ipſius cauſa cognoſcenda, 330. Regis nomine ſcribit Gubernatrici, de exercitu in Belgium tranſmittendo, 329. & cauſam Albani adventus aperit, 332. adhibetur à Rege in Caroli Principis captivitate, 359. irridet Albanum æmulum ex ſtatua ſibi erecta, 397.
Rodericus Toletanus Tr. in caſtra ex pugna ſaucius refertur, 429.
Rodulphus II. Imper. per Oratorem fidem ſuam obligat Gandavenſi fœderi, 489. improbat fraatris

tris ſui Matthiæ conſilium adeuntis adminiſtrationem Belgii, 506. increpat Maximilianum rei conſcium, 506. multorum ſuſpiciones de Cęſare ſerio non agente, 507.

Roma ſermonum avida, 167. Romæ comitia, 127 156. clades, 18. nobilitas, 515. Pontifex, 14. 18 46. 260. victoria ex Sabinorum armis agnita. 381. Dictator, 502. theatra, 446. veneratio eorum erga Chriſti è Cruce pendentis imaginem, 515. Romanorum Regni in alterum tranſlatio, 9. contra Romanos votum 98. contra eos Belgio ejiciendos Belgarum conſpiratio, 2. 474. in Romanam Religionem odium, 447.

Romerus, *Vide* Iulianus.

Ronella fluvius, 296.

Roterodamum urbs, 445.

Rumor de Carolo V. aquis hauſto, 46. & de Octavio Farneſio, 46. de Auſtriaci diſceſſu ex Belgio, 553 de conjugio inter eundem & Angliæ Reginam 582. de ejus morte properata, 584. de Alexand. Farneſii morte, 553. de morte Megani, 365. de morte Hiergii, 553. de cuſtodia & morte Caroli Hiſpan. Principis, ... de morte Mondragon... 553. de necato Philip... Hiſpan. Reg. 148. de ejus adventu in Belgium, ... de necato Orangio, 5... de conſpiratione Nobilium in Belgio, 190. ... conjuratorum adventu Bruxellas, 198. de reverſione Granvellani in Belgium, 154. 404. de Limburgi arce ſuccenſa, 55... de pace Caroli IX. Regis Gall. cum Hugonotis, 413. de conjugio Bothwelii cum Stuarta Scotorum Regina, 114.

Rupelmundæ, hæretici ſacerdotis facinus, 161.

Ruremunda ab Orangio expugnatur, 416. obſidetur ab Ordinibus, 527. liberatur, 527.

Ruſtici iconomachos cædunt, 237. & milites, 416 Lud. Naſſavium vulnera ad Moſam lavantem interficiunt, 437. copiæ, 292.

Ruartes Brabantiæ creatur, Orangius ab Ordinibus, 502. quod genus Magiſtratus, *ibid.* qui olim in eo fuerint, inſignita, 503.

Rythovius Iprenſis Antiſtes, *Vide* Martinus.

Se-

ſtentia ad R ſpectantes. S

ELIGIO apud hæreticos alieni juris eſt ac :ranſlatitia, 268.
:LIGIONIS patrociniũ & tutela legum, vera Regnorum firmamenta, 8.
LIGIONEM raro ſolam mutavere civitates, 72.
:oties mota eſt ſacra hæc RELIGIONIS anchora, toties fluctuavit Reip. navis, 72.
LIGIONIS jactura nullo aut opum aut Imperii additamento repræſentari poteſt, 238.
GIBUS late dominantibus nec requies unquam futura eſt à bello, nec de futura præmia bellatoribus, 492.
hil tam REGNO perniciofum, quam ſi populus addiſcat in Dominũ palam obniti, 64.
et miſerrimo cuique ROGARE, 199.
on male auritis ſatis RESPONDETUR non reſpondendo, 308.
:BUS intentus officiorum inania tranſmittit, 515.
præcipiti malo temeraria interdum REMEDIA non imperite adhibentur, 568.
SAbaudia, 267. 318.
Sabaudiæ Dux, 87. 334. uxorem ducit Catharinam fil. Hiſp. Reg. 159. 344. *Vide* Emmanuel Philibertus.
Pabina Palatina Bavarica nubit Com. Egmontio, 375. ejus ſupplex pro marito libellus miſſus in Hiſpaniam, 367.
Sabini ad Anienis ripas cõfligentis cum Romanis, 381.
Sacerdos mare trajicientibus bene precatur, 454.
Sacerdotes è Britannia apud Belgas exulantes ab Hiſp. Rege aluntur. 160. 161. quæſitis cruciatibus mactantur, 417. Antverpiam ejiciuntur, 510. & Amſtelodamo, 556. Sacerdotum icunculæ flagris cæduntur, 423. Sacerdotes ac relig. profana ac bella tractare an deceat, 3. *Vide* Relig.
Sacer ordo ſequitur ordinum Belgicorum partes 504. jusjurandi formula ex eodem exigenda, 508. Sacra ad profana tranſlata, 122. Sacrarum reliquiarum cuia, 182. 554.
Sacrorum cultor à ruina

& incẽdio liberatus, 554
Sacrorum injuria, 410. ludibrium ab Harlemenſibus, 423. depopulatio, 234. & ſeqq. clades Amſtelodami, 556. violatio Antverpiæ, 239. & ſeqq. vaſtatio ab Orangii militia, 417. Antverpiæ reſtitutio, 551. ſacrilegorum irreverentia, 241. 236. eorundem damnatio, 355. Vide Gheuſi, Hæretici, & Iconomachi.
Sacromorus Biragus, 544.
Sagittarũ conjugatus faſciculus, Inſigne à Belgarũ proceribus aſſumptum, 151.
Salvator Epiſcop. Cleſſinus Pont. Nuncius, 37.
Samamegus. 560.
Sambleim [illegible] Trib. 538.
Sancerra in Bituligibus obſidio cum Harlemenſi comparatur, 425.
Sanctius Avila militum Prætorianorum Albani Præfectus, 335. armatis militibus circumdat Culemburgicas ædes, 341. trans Moſam Mochiſtacam copias rejicit, 382. vulneratur, 395. claſſi ab liberandum Middelburgum præficitur, 434. ad Mochemum pagum Lud. Naſſavium debellat, 436. adverſus eum [illegible] acto Hiſpanorum, 439. 440. in Zelan[illegible] expeditione militiæ [illegible] reſtri præficitur, [illegible] in Philippum [illegible] vigat, 450. inde [illegible] landiam, 437. ejus [illegible] tela adverſus [illegible] Regium, & hujus [illegible] tra eundem, 465. Hiſ[illegible] nis Aloſtanenſibus [illegible] fidium imparat [illegible] 470. Antverpienſis [illegible] cis Præfectus [illegible] recipit Hiſpanos [illegible] que accurrentes, [illegible] vincit, ibid. & ſeqq. [illegible] Antverpiam populat [illegible] milites continet, [illegible] cum Hiſpanis Belgio [illegible] ſcedit, 493.
Sanctius Lova Sancti[illegible] varias Proregis [illegible]
Sanctius Londognaus Tr[illegible] 333. Antverpiæ Conſu[illegible] lem capit Albani juſſu, 340.
Sanctorum cultus, Vide Preſ[illegible]
Sanguis Lovanii pluit, [illegible]
Sanquintinum oppidum, Vide Quintini Fanum.
Sardinia Borboniis offertur loco Navarriæ, 114
Sardoa regio, 335, 337, 363 incendit plures pagos. 383. ab Albano mulctatur, ibid. quanta ex incendio jactura, 383.
Sarra Martinengus militat in Gallia, 544.
Saulius Vide Antonius.

[illegible]nia, 206. Saxonum Dux, 17. *Vide* Auguſtus & Mauritius.
[illegible]Zelandia inſulæ caput, 421. bellum in eam à Requeſenio deportatum, 450. auxilium ei[illegible] defertur ab Orangianis, 457. expugnatur, 458. ab Hiſpanis relinquitur, 467.
[illegible]dis fluv. 3. 283. 296. 352. 422. 434. 450.
[illegible]mandor fluv. 3.
[illegible]derii Præfectus vulneratur, capitur ab Al. Farneſio, 521.
[illegible]embergi⁹ mittitur obviam legatis Germanorum, 312. Gubernatricis nomine illis in Senatu reſpondet, 312.
[illegible]cauvvenburgius Trib. evocatur è Germania ad Valentinæ oppugnationem, 294. cum legionibus advenit, 196. deſtinatur cum parte legionibus ad præſidium Buſcoducū, 309. civitatem componit & Rempubl. ordinat, 309. excipit Albanum in Belgium ingredientem, 237. *Vide* Juſtus.
Schetſius Brabantiæ Cancellarius mittitur ad Buſcoducenſium [illegible] motus componendos, 2[illegible]. cum [illegible] habitus [illegible]
netur, 301. 308. ſolvitur, & Gub. remittitur, 309.
Schonovia civitas Hi. fida, 411. expugnatur ab Hiergio Geldriæ Præfecto, 449.
Scipio Campius bellicus machinator, 573.
Sclopetorum grandium uſus ab Albano inventus, 335 379.
Sclopetarii equites, 438. 530. 531. 566. Sclopetarii pedites, 292. 454. 581. 563.
Scotiæ Regina. *Vide* Maria Stuarta.
Scoti nudi pugnantes in prælio Mechlinienſi, 566 Scotorum copiæ, 530. 537. 564.
Scriptores annalium, 4.
Scriptores de principiis tumultuum Belgicorum cur diſſentiant, 54.
Sebaſtianus Morales Societatis Jeſu Iaponiæ Epiſcopus, Mariæ Luſitanæ Confeſſarius, 180.
Seclinenſes invadunt, & fugant Iconomachos, 237. 248.
Seditio ab Orangio in Belgio unde ſumpta, 91. & ſeqq. Seditio Valentinarum, 120. redintegratur, 123. componitur, 125. Antverpiæ ex Apoſtatæ ſupplicio, 162. ex concionibus prohibitis

bitis, 228. & ex Calvinianis, 285. *Vide* Tumultus.
Seditio militaris in caſtris Lud. Naſſavii à Germanis militibus ſtipendia expoſcentibus, 379. reprimitur, 379. iteratur, *ibid.*
Seditio Hiſpanorum adverſus Avilam ſtipendia non ſolventem, 439. 440 Seditioſi novum electum creant 440. Antverpiam intrant, 441. eorum minæ & ſolemne ſacramentum, 441. ſtipendia iis perſolvuntur, & placantur, 441. pia eorum liberalitas, 442. quomodo ſe geſſerint cum Ieſuitis, 442. eorum fructus ex adhortatione unius ex Patribus Soc. 443. ſuſpicio de eorũ rapinis, 443
Seditio Hiſpanorum in obſidione Lugdunenſi, 448: Seditioſi Valdeſium Ductorem capiunt, 448. accepta pecunia pac, 448
Seditio Hiſp. equitatus ad Ziriczæam ob dilata ſtipendia, 464.
Seditio Hiſpanorum in Mendragonium, 466. Seditioſi Aloſtum vi capiunt, 468. à Senatu Regio hoſtes pronunciantur, 468. adjuvantur ab Avila, 469. Lichtenbergam arcem capiunt, 471 de iis Belgio ejiciendis Senatusconſultum, 47[illegible] & Gandavenſe fœdus. 475. ab Aloſto Antverpiam accurrunt, 476. eorum ferocia, 476. valli expugnant, & urbem intrant, 477. eam depopulantur, 477. 4[illegible] Seditio Hiſpanorum ob diſceſſum ex Belgio imperatum, 490. 491. p[illegible]cantur, 492. Seditio Germanorum Bredam defendentium contra Frölbergium, 826. Seditio in caſtris Catholicis à Germanis orta. 541. ab Auſtriaco ſeditioſorum cohortes ſeparantur, *ibid.* Seditionis authores depoſcuntur, *ibid.* Sup. 54[illegible]
Sega *Vide* Philippus.
Seghetum, 270.
Selimus Hebræis favet, 269 opem fert Mauris contra Hiſpanos, 270. 360. 462. in bellum Cyprium ſe convertit, 270.
Sellius *Vide* Ioannes.
Semerii Dominus à Gubernatrice deſtinatur Mechliniæ Præfect⁹, 300.
Senatorum arcanus congreſſus Conſulta appellatus, 51. quomodo Senatus convocand⁹, 50. quæ præcepta in eo ſervanda, [illegible] Senatus ſententia de Valencenarũ ſeditione

ne

me, 125. Senatus Burgenſis facinus in Quæſitorem Fidei, 163. de Senatibus ordinandis Regis inſtructio, 174. Senatorum ſententiæ de conjuratis contra Inquiſitionem & edicta Cæſaris, 198. *& ſeqq.* eorum com contra Regem querelæ, 290. confutatæ à Gubernatrice, 202. Senatus convocatio ob populationem ſacrorũ, 247. Senatuſconſultum de ſecuritate conjuratis offerenda, 250. Senatorum ſenſus varii, 250. Gubernatricem comitantur Antverpiam triplicis concilii Senat. 311.

Senatus Regius mortuo Requeſenio Belgium adminiſtrat, 464. confirmatur à Rege, 465. Senatores Hiſpanienſes, & Patriotæ qui, 469. inter eos diſcordia, 466. modica eorum authoritas, 466. Senatores ab Orangio empti, 466. Germanicæ legioni ſtipendia perſolvunt, Hiſpanis differunt, 466. Hiſpanos hoſtes pronunciant, 468 arma multis Civitatibus Flandriæ ac Brabantiæ permittunt, *ibid.* eorum querelæ adverſus Avilam, 469. edictum in Aloſtanenſes, *ibid.* ſcribunt ad Regem, 469. clam cum Orangio ſocietatem ineunt, 471. 479. Regis cauſam produnt, 476. Sententiæ de ſeditioſis Aloſtanenſibus, 471. Senatores partium Hiſpanarum è Senatu abripiuntur, & in cuſtodiam trahuntur, 472. 478. alii in captorũ loco ſubſtituuntur, 472. Senatus Regii authoritas cadit, 471. nova regiminis forma introducitur, 472. Senatores dubiæ in Ordines fidei Senatu moventur, 508. novi leguntur, *ibid.* Auſtr. aſſeclas hoſtes pronunciant, *ibid* eorum fuga Antverpiam audita Gemblacenſi clade, 509. Senatus litteræ ad Regem, 469. Senatuſconſultum de Hiſpanis Belgio ejiciendis, 472. Senatoria Antverpiæ domus inceditur, 477. Princeps Senat⁹ qui, 471. *Vide* Ordines provinc. unitarum.

Senæ capiuntur, 20. Senenſium ora maritima devaſtatur. 460.

Septemviri, *Vide* Electores Imperii.

Sepulchrum temporarium Auſtriaci, 588.

Sepulchris mortuorum illata ſævitia, 427.

Sequani Gal. populi, 336.

Serandilla op. 12.

Serbellonius, *Vide* Gabriel.

Sernapulius multa aperit facta à conjuratis, 215.

Sichemium occupatur ab Orangio, 416. ad deditionem invitatur ab Alexand. Farneſio, 537. ſecuſat, & oppugnatur, *ib.* capitur & diripitur, 538. fugientes trucidantur, *ibid.* arx reſiſtit, 539. expugnatur, *ibid.* ſuppliciũ ſumitur ex victis, *ibid.*

Sicula legio, 383-335.

Signiferi ſeptem in pugna interempti, 564.

Silva Ducis, *Vide* Buſcoducum.

Silveſtres Gheuſii qui appellati, 386.

Simon Pavcanus Calvinianus vinculis coërcetur, 120. è carcere extruditur, 124. damnatur, 121.

Simon Regnardus Senator, 130. Hiſp. delegatus pro induciis firmandis cum Rege Gallo, 80. cadit è Regis gratia, 81. fovet cœtus contra Regé, 130. ejus odium in Grãvellanum, 80. & æmulatio à primis annis orta, 130. è Belgio in Hiſpaniam evocatus, 130.

Simulacra Sanctorum impie illuſa, ac violata, 243. 423. ad terram turbata, 236. 241. & ſeq. 255. Simulacra Reg. patris urb. imponenda, 15.

Soigniacum op. Auſtriæ deditur, 544.

Sol deficiens quid prodigii Florentiæ portenderit, 44.

Solimannus Turcarum Imp. mittit legatum in Galliam, 171. Induciis agrum & urbem concedit, 165.

Solimannus Araiſius, 462.

Solitudinis amor, 12. 20. 586.

Sonoius Gheuſius aquilis à Rege Hiſpan. deficit, 410. piraticam exercet, 410.

Sorbonicorum querelæ, 412.

Sorcanus, *Vide* Ioannes.

Spinola, *Vide* Didacus.

Sponſa cum agnatione comitatu prætereuns ab Albani exercitu conſalutatur, 577.

Statua in arce Antverpiana, 596. 597. confringitur, 505. refunditur. *ib.*

Status concilium, *Vide* Concilium. Statuum Dep. *Vide* Ordines & Senatus.

Staveleus, *Vide* Philippus.

Stephanus Mutius Romanus Italorum Trib. deſignatus, 559.

Stephanus Serra Hiſpanarum

rum navium Præfectus, 399.
Stephania Requeſenia. 462
Stipendia, *Vide* Pecunia, & Seditio.
Stuarta. *Vide* Maria.
Stuartzemburgius, *Vide* Gunterus Comes.
Succenſio Bibliothecarum, 245. Navium, 182. 410. *Vide* Incendium.
Sulmonini. 521. 522.
Supplicationes indictæ, 332. 396.
Supplicium ſorte obvenit maleficii authori, 336. Anglorum Auſtriaco mortem molientium, 584. Antonii Stralii, 367 Apoſtatæ, 162. Bruxellenſibus paratum, 407. Caſembrotii, 467. conjuratorum, 350. Duii, 367. hæreticorum, 120. 125. 186. 252. 298. 31‹. 488. Harlemenſiũ, 423. Hiſpanorum, 411. 423. Lanoii, 120. Moroni, 207 Nobilium, 362. 366. 367. 411. 415. Procerum, 373 rebellium. 285. 314. Sacerdotis hæretici, 161. ſeditioſorum, 542. Sichemii ex victis, 539. Spellii, 467. *Vide* Damnatio.
Surrentinorum Archiep. 222.
Suſpicio ex colloquio Bajonæ habito, 169. mutatæ Cæſareæ voluntatis in abdicatione regnorũ, 10. de ſeditioſorum rapinis, 539. de proditione Belgii, 246.
Symbola conſpirationis à Proceribus in convivio decreta, 149. famulorũ veſtibus appoſita, 149. 150. eorum in vulgus interpretatio, 150. prohibentur à Gubernatrice, 151. eorum loco aliud Nobiles ſupplent, *ibid.* à Rege vetantur, 151.

Sententiæ ad S. ſpectantes.

SECVRITAS. ſecuritate mutua paciſcenda eſt, 488.
SVBIECTIS populis pars libertatis videri ſolet, à ſuorum aliquo gubernari, 49.
Difficile eſt SVCCESSORI placere, 78.
SINGVLORVM intereſt, ſi univerſi regantur, 72.
Nonnulli ut SVPPLICES habeant, miſeros & reos quærunt, 69.
SVBITA quæque ac incertà, æſtimari atrociora ſolent, 243.
Male admoventur oculi ſpectando illius SVPPLICIO, cujus cauſam commiſeratio meliorem facere videatur, 374.

SVSPICACI ſub Principe gliſcit exploratorum numerus, 261.
SVSPICIONES interdum aliquas nulla ſatis diluit innocentia, 583.
Quælibet STATIO tempeſtatem fugientibus pro portu habenda eſt, 486.
SECVRITAS ſecuritate mutuâ paciſcenda eſt, 488.
Nullus SVPERBVS! aliquando ſervit, niſi dominandi ſpe, 496.
SPECTAT ad prudentiam Principis, efcere, ut quod moderatio ſemel noluit, numquam poſſit, 583. 584.
SPES numquam major aſfulget pacis, quam cum ſeriò bellum geritur, 24.

T.

TAbulæ adminiſtrationis Belgii à Requeſenio, ſuperveniente morte, nō ſignatę, 464.
Taciturnus Orangius appellatus, 341.
Tagus amnis ſublatus in Toleti montem, 13.
Talorum luſus, 150. 336.
Tarquinius Superb9, 111.
Tarquinii Aruntis exemplum renovatur, 364.
Taſſius, *Vide* Petrus & Raymundus.
Tavanius Trib. Gallorum 336.
Taurini urbs, 122.
Telidanus Lovanienſis Theologus, 146.
Temeraria pugna, 518. remedia, 566.
Templæum pagus, 528.
Templorum depopulatio unde in Belgium immiſſa, 234. quādo incœpta, 235. & cōtinuata, 240. templi primarii Antverpienſis jactura quāta, 245. ejus *cultus reſtituitur*, 253. 311. templorum ſtrages in Flandria, 245. templa hæreticis attribuuntur, 253. Catholicis reſtituuntur, 311. 316. 370. à Calvinianis occupantur, 511. *Vide* Iconomachia, 25.
Tenara fl. 245.
Teneramunda urbs capitur & diripitur, 416.
Teneramundanus Procerum congreſſus, 261. 369.
Tentorium Orangii ab Hiſpanis tentatum, 419.
Terra oſculo libatur à Cęſ. 10. immiſſo mari navigatur, 3. 450.
Terræ motu Aſiæ urbes infeſtantur, 246. quatiuntur in Brabantia, 351. pagi tres ac triginta hauſti, 363.

Teronius Vaſco mittitur ab Orangio, ut inimicitias ferat inter Auſtriacum & Belgarum Primores, 496. 500.
Tervana à Carolo V. expugnatur, 20.
Thameſis trajectio, 453.
Thenæ, *Vide* Tillemons.
Theodonie villa, 337.
Theodoricus Batemburgicus ex Hollandia fugatur, 314. capit. *ibid* ſupplicio afficitur, *ibid*.
Theodorus Beza Amboſiani tumult. author, 112. ejus conſilium de novâ profeſſionis formâ ad Auguſtanæ ſimilitudinẽ concipiendâ, 268. pſalterium Davids à Matoto inceptum abſolvit, 123.
Theologorũ ſententia de Religio. libertate à Belgis expoſtulata, 36. 172.
Theoph. Friſius Pontificis cubicularius fert purpureũ galerũ Granv. 106.
Theſaurarius Regius, *Vide* Præfectus Regii ærarii, & Quæſtor.
Thola inſula. 434. 451.
Tholoſius, *Vide* Iacobus Marnixius, & Ioannes.
Tholoſſiani vincuntur ad Oſtervelam, 284.
Thomas Armenterius mittitur in Hiſpa. à Gubernatrice, 145. audit. prolixè à Rege, 147. mutat Reg. animũ de retinẽdo Gr. in Belgio, 147. ab Hi. in Belgium reverſus, Gr. diſceſſum affert, 152.
Thomas Perenottus Hiſp. Reg. in Gallia legatus, Granvellani fratris potiſſimum conſilio rem gerit, 107. 113. 117. Bruxellas venit, 154. Gallicâ legatione functus in Burgundiam abit, *ibid*.
Thomas Raggius Quæſtor Regius mittitur in Angliam, 400.
Tiberis flu. 381.
Tiberius Cæſar, 2. 80. 246. 333. filiorum ductu arma componit, 32:. in ſenatu j. ctatio ejuſdem ex gem. uxoris part, 515.
Tillemons op. Brabantiæ occupatur ab Orangio, 416. Auſtriaco ſe dedit, 532. pugna apud cũ, 474
Timor legum, 65. propiora ſibi fingit, 536. *Vide* Metus.
Tiphernum op. 460.
Toletanus aquæductus, 13. Archiepiſcopus, 15.
Toletanus, *Vide* Ferdinandus, Federicus, Petrus & Rodericus.
Toloſanæ Eccleſiæ diviſio, 60. Toloſæ repertæ lib. Calvinianorũ arcæ, 350
Torellii Ænarie inſulæ domine vincuntur, 462.
Torméta bellica, 298. 417.

Muſices elementis nomentis nomen ſortita, auferuntur, 364. recuperantur, 381. in foſſa de primuntur, 447. tormentorum ſuggeſtus, 380. magiſter, 31. 354. *Vide* Gabr. Serbellonius, & Creſſonerius, & Barlamontii, Philippus Staveleus, & Valent. Pardeus.

Tornaceſium Belgii provincia, 33. Gubernator, 33.

Tornacum urbs, 33. Gubernator, 292.

Tornaci excitatur tumultus, & componitur, 119. quam frequentes ibi hæreticorum conciones, 235. templa hæreticis attribuuntur, 264. defectionem à Rege minatur, 281.

Tornacenſes Gheuſii arma capiunt, Inſulas iuvaſuri, 290. Lanoium divertunt, 291. fugantur & cæduntur, 292. præſidium eis imponitur, 292. rebelles puniuntur, 292.

Torquati equites, 572.

Toſondorus equitum aurei Velleris, 195.

Trabes per aëre accenſæ, 455.

Trajectio flu. artificioſa, 87, 452. 453. Ferri Zelandici, 454. huius cum Cæſariana tranſmiſſione comparatio, 453.

Trajectum ad Moſam defectionem à Rege minatur, 281. veniam oratur Gubernatricem, 306. 309. pro eodem legatio Episcopi Leod. ad Gubernatricem, *ib.* ſe Noircarmio dedit, 308. punitur, *ibid.* Ius civitatis ad quem pertinet, 306. ejicit Hiſpanum præſidium, 474. ab Hiſpanis recuperatur, ac diripitur, *ibid.*

Trajectum ad Rhenum Archiepiſcopatus prerogativa decoratur, 36. Trajectenſes arcent Catholicos à templis, 254. defectionem à Rege minantur, 281. eorum agri vaſtantur, 282. præſidium à Gubernatrice juſſum recipiunt, 282. ad Leccæ ripam arcem excitant, *ibid.* legatos in Hiſpaniam mittunt, 402. arcem demoliuntur, 505. urbs à ſeditioſis tentatur, 448.

Tranſalpinæ regiones hæreſi imbutæ, 73.

Tranſiſelania Belgii provincia, 33. Gubernator, 33. Iconomachia, 245. civitates à Rege deficiunt, 402.

tranſlatio hymnorum, 121.122.

Tres longus, *Vide* Ioannes, Ludovicum & Guilielmus.

Triumviri ceu Septemvir aternorum conſiliū adverſus rebelles prodūt, 259.

Tributum Decimæ, Vigeſimæ, & Centeſimæ ab Albano Belgio imponitur, 394. Belgæ recuſant, 398. 401. 405. 407. aliqui Albano diſſuadent, 406. alii ſuadent, *ib.* ejus moderatio, 407. exactio omittitur, *ibid.* ejus occaſione Belgæ rebellant à Rege, 407. 412.

Tridentum urbs, 77.

Tridentinum Conciliū, *Vide* Concilium Tridē.

Triremis Cæſaris pelago periclitata, 46. Pontificia victa, 461. Multæ phæ captæ, 521. *Vide* Claſſis & Navis.

Triumphalis pompa Romanorum Navarræi victoria, 118. Granvellani cum Rege in Hiſpania, 199. Gubernatricis Antverpiæ, 311. Albani Bruxellis, 406. Auſtriaci, 494. Ordinum ducum, 493.

Troia, 3.

Trophæi dedicatio à Germanico, 382. ab Albano *ibid.* Trophæi Albano erecti in arce Antverpiana interpretatio, 396.

Vide Statua, & Albanus.

Trudonopolis op. capitur ab Orangio, 390. in eo Gheuſiorum conventus 231. populatio Sacrorum ſbi colliata & diſtributa inter hæreticos, 245.

Trullenſis Abbas, 81.

Tſercla ſſius in Hiſpaniam à Brabantis miſſus, 128.

Tubicen ad Limburgenſes miſſus, 548.

Tullia Tarquinii uxor cum Allbreta comparata, 111.

Tumuli moles excitata, 14. 15. *Vide* Exequiæ.

Tumultuum futurorum in Belgio præſagitio, 374. cauſæ unde, 54. *& ſeqq.* 549. 550. primæ ac veræ, 91. ſumma cauſarum & occaſionum, 95. cur varie Scriptores de iis diſſenſerint, 54. cum ſopiti ſo propemodum extincti à quo denuo excitati, 96 militum Hiſpanorum in Belgio recentio an ſuerit cauſa tumultuum, 55 an auctorum Epiſcoporum numerus, 96. *& ſe.* *Vide* Epiſcopatus. An introducta Cæſares edictis Inquiſitio, 64. *Vide* Inquiſitio. An reorū ſupplicia, 67. 69. *Vide* Hæreſis, & Supplicium. An Nobilium abalienatio, 74. ex Granvellano, 146. ex occaſione literarum

Regis, 187. ex edictis à Gubernatrice propoſitis, 190. 191. ex Albano, 349. ex tributis, 408. ex ſeditioſis, *Vide* Seditio, & Belgicum bellum, Tumultuum principia unde ſumpta, 91. 119. Tumultuum venia Belgis promulgatur, 402. *Vide* Venia. Tumultus Gallici, 106. 111. 112. *Vide* Guiſii, & Conjuratio. Gallici & Belgici tumultus comparatio, 106. 118. Tumultus Maurorum in Hiſpania, 360. 399. Bruxellis contra Hiſpanos, 468. Antverpiæ, 228 285. 476. Buſcoduci & Trajecti, 281. 282. Gandavi, 256. & *ſeqq.* 324. Valencenæ, 123. & *ſeqq.*

Tunetum Lybici maris regia expugnatur, 581. Tunetana expeditio, 405. 585.

Tungri op. 388.

Turbæ, *Vide* Tumultus. Turbarum Concilium, 353. *Vide* Concilium. Turbatores plectuntur, 125. *Vide* Supplicium.

Turcæ Venetias incendunt 270. Turcarum claſſis ad Echinadas, 521. exercitus eorum quæſtor, 521. Turcicum præſidiũ Navarrini, 423.

Turmæ per Europam celebres, 34.

Turrius privati Concilii à ſecretis, à Gubernatrice miſſus ad Epiſcopũ Leodienſem, 308. ab eadem ad Brederodium, 314. à Brederodio retinetur, *ibid.* noctu Amſtelodamo dimittitur, *ibid.* allegatur ab Albano ad Angliæ Reginam.

Sententia ad T ſpectantes.

TVRPIVS eſt de gradu deturbari, quam ad eum non attolli, 574.

TVRBATIS maxime reb' præſentiſſimum remedium ab unius imperio peti ſolet, 465.

TIMORI nulla munimenta ſunt ſatis, 379.

TIMOR lictor eſt legum, 65

Propiora ſibi mala fingit TIMOR. 536.

TVTA, quæ ſuſpecta, 582.

Nunquam TVTVS eris inter illos, quià tuis ſe tutos non exiſtimant, 488.

Nihil diu conſiſtit TVMVLTVARIO opere compoſitum, 200.

Male comparatur TERRORE veneratio, 347.

A ſicca TEMPESTATE naufragium, 150.

V.

VAbrinci Epiſcopatus in Gallia.60.
VVackenus maris Præfect⁹ cum inſtructis navibus in Hiſpaniam mittitur, 339.
Vandamontius Comes, 375
Vahalis, fl. 449.
Valacria inſula, 282.433.
Valderſongius peditũ Dux deſtinatur à Rege, 257.
Valdeſius, *Vide* Franciſcus.
Valencena urbs, 287. Dominorum impatiens, 287. in ea tumultus, 119. 123. componitur, 126. ejuſdem civitatis ſtatus, 387. Valencenates jubentur à Gubernatrice præſidium accipere, 288. poſt tergi verſationem recuſant, 288. rebelles pronunciantur, 289. obſidentur, 293. oppugnationem Rex abnuit, 293 arctius obſidentur, *ibid.* oppugnationis modus à Rege præſcribitur, 294. invitantur ad deditionem ab Egmontio, & Areſchoto, 295. obſidentium caſtris nocturna irruptione inſultant, 296. urbis ſitus, 296. mœnia quatiuntur, 297 Valencenates agunt de deditione, 297. clementiæ Gubernatricis, ſine exceptione, iterum urbem committunt, 297. ab oppugnatione deſiſtitur, *ibid.* civitas exarmatur, 298. rebellionis authores necantur, 298. ſtatus tũ ſacer tum civilis reſtit. 296. Valenc. arcem demoliuntur, 506.
Valentinus Pardæus Mottæ Dominus copiarum Flandricarum ductor, 284. rei torm. Præfectus, 529. ſancius à pugna relatus, 426.
S. Valerii op. expugn. 363.
Valeſius, *Vide* Philippus Burgundiæ Dux.
Valeſia, *Vide* Margarita.
Valliſoletum urbs, 11.578. 581.
Vangeſtius, *Vide* Ioannes, & Margarita.
Vargas, *Vide* Alphonſus, Franciſcus, & Ioannes.
VVaterlandia inſula, 313.
Vaticinatto, *Vide* Præſag.
Vectigal impoſitum hibituris aquam ægrotis ſalubrem, 406.
Velitationum & levium præliorum pugna, 388.
Venationis ſtudium, 43. 91. 140. 330. 578. Venationis ſupremus nominatus à Rege, 330.
Venem ſuſpicione extincti 330. 584.
Veretiarum incendiũ, 271. quis ejus author, *ibid.*

Venia generalis culparum in Belgio promulgatio, 402. *Vide* Culparum venia.
Verba Alex. Farneſii ad Armigerum, 532. Aloyſii Quiſciadæ ad Ioan. Auſtriacum, 579. Albani ad Egmontium, 340. Egmontii reſponſio, *ibid.* Calviniani ſcurræ contra Ieſuitas domos expulſos, 511. Caſtellæ præſidis ad pontificis Nuncium, 361. Gallici legati in morte Egmontii, 374. 375. Gubernatricis ad Egmontium, 288. Ioan. Auſtriaci ad Goignium captivorum Ducem, 534. ejuſdem ad Alphõſum Levã, 563. Orangii diſceſſuri ad Egmontiũ, 304. ejuſdem ad Areſchotum Ducem, 496. Regis Hiſpan. ad aulicos de ſtatuario, 397. ſuperba Valencenatum de ſe ipſis, 287. *Vide* Oratio, & dictum. Verborum licentia, 553.
Verdugus. *Vide* Franciſcus.
Vernerus Gimnichus Iuliacenſis Ducis legatus, 501.
Veſa fluvius, 548.
Veſembechius legatus Antverpienſ. in Hiſpaniam, 248.
Veſpaſianus Imperat. 2.
Veſterholtius conſcribit equites in Saxonia, 768.
Veſtitus famulorum à proceribus decertus, 150. *Vide* Symbola. Veſtes ſupra genu mulieribus decurtandi mos, 414.
VVeſtphalia, 71.
Veteres aquæ. op. *Vide* Aquæveteres.
Vetta Angliæ Inſula, & ejus præfectus, 405.
Vexilla pontificia ablata à Solimano ex pontificia trireme, pontifici reſtituta, 461. vexilla in curribus ruſticorum, 377. Vexillum Orangianis ereptum, 392. decem monetis depictum in odium Albani, 409. ſacrum Auſtriaco datum in Turcas, 157. pium ejuſdem in rebelles Belgas, 531.
Viana op. Hollandiæ, 280. & ſeqq. 315.
Vibaldus Ripoeda Harlemi & militiæ præfectus moritur, 426.
Victoria Farneſia Vrbini Ducis conjux occurrit Mariç Luſitanç parmam accedenti. 104.
Victoria Africana, 421. ad Amiſiam fl. 360. ad Caletum op. 23. ad Gravam fluv. 300. ad Gravelingam op. 31. ad S. Giſlenum op. 415. ad Gembla-

cum

cum op. 534. & ſeqq. ad Limburgum urb. 547. ad Montes Hannon. urbem 419. ad Oſtervelam pagum, 134. ad 8. Quintinum op. 22. in Duvelandiæ inſula, 437. ad Mochemum pagum, 436. ex Armenterienſibus & Tornacenſibus, 291. ex Hugonotis, 118. 345. 396 414. ex Muſtaphæ trireme, 522. in bello Luſitano, 430. à decies quibusquod Hiſpanis ex hoſtium ſingulis millibus, 492. Maritima Orangianorum, 434. & Hollandorum frequens per decennium, 412. divinitus attributa, 382. In victoria moderatio, 570. Victoriæ fama miro modo Groningam perlata, 380. Victoria Hiſpanorum & Romanorum comparatio, 381. *Vide* Expeditio, & Pugna.

Vidus Caboeius in duello ſpectante Rege, 27.

Vienniuſ, *Vide* Henricus.

Vigeſima bonorum impoſitio, *Vide* Tributum.

Viglius, *Vide* Vriens.

Villa Henrici Gal. Rex. 544 Pardi, 182. Theodonis, 337.

Villagarſia op. 578.

VVillebrocum pagus, 304.

Villerius equitum Fœderatorum ductor, 280. Trudonopolim à Leodienſi Epiſcopo habendo conventui expoſtulat, 231.

Villerius Gallus Marchio apud Ambianum cum Arembergianis ſe conjungit, 344.

Villerſius ſclopetariorum equitum pro Ordinibus Præfectus, 530. Nivellam defendit, 541. *Vide* Iuſtus Villerſius.

Villerſius Fœderatorum Dux, 366. ex Iuliacenſi agro Orangii juſſu Moſam trajicit, 362. rejicitur, & capitur, 362. 366. capite plectitur, 367.

Villetta Granvellani popularis flagitio deſtinatus, 155.

Vilvordia ad cociones habendas ab hæreticis deſtinata, 247. ſero tentatur à Gonzaga, 537.

Vilvordianus carcer, 198. 374.

Vinglius conjuratorum unus Hollandiam infeſtat, 313. fugatur. *ib.* ultimo ſupplicio afficitur, 314.

Vincentius Caraffa Hungariæ Prior, Italorũ Tr. deſignatus, 558. 559.

Violatores ſacrarum imaginum ſupplicio affecti, 310. 316. *Vide* Iconomachia.

Virgo Aſpricollis, 537.
Virilis obeuntium animus, 457.
Viroviacum op. 237.
VVirtembergenſis Dux arma diſſuadet Gubernatrici, 260. ad eandem legationem mittit, 312. eum Orangio, & ſtipendia promittit, 385.
Viſurgis fl. 381.
Vitæ contemptus, 457.
Vitellius, *Vide* Chiapinius, Camillus, Nicolaus, & Paulus.
Vitellotius Vitellius, 460.
Vitia in alios tranſla. 224.
Vliſippo urbs, 430.
Vlloa, *Vide* Alphonſus, Ioannes Oſorius, & Madalena.
Vlricus Viglius Zuichemus privati conſilii Præſes, 51. 132. Granvellano fidus, 132. 150. inter Cardinalitios nominatur, 155. in eum Gheuſiorũ minæ, 251. Religioni ac Regi addictus, 464. è Senatu abripitur & cuſtoditur, 472.
Vlucialis Præfectus maris, 522.
Vlyſſes, 136.
Voluntatis hæreditas, 7.
VVorcomium oppidum, 449.
VVormatia urbs, 66.
Vorna Hollandiæ Inſula, 410.
Votum Anſibariorum Ducis in Romanos, 98. Mariæ Luſianæ ſuper educatione filiorum, 185. Vitellii erga Sedem Apoſtolicam, 461. Lumeii de ulciſcenda Procerum morte, 385. Cl. Civilis in Romanos, 385.
Votivum monumentum, 365.
Vrbanus VII. P. M. 257.
Vrbanus VIII. P. M. 388.
Vrſelius legatus Antverpienſis in Hiſpaniam, 128.
VVallonica militia & proverbum, 377. legio, 531. 540.
VVinſchotum, 363.
Vulgo Apoſtoli qui, 233. cucullorum interpretatio, 150. *Vide* Populus.
VVorcomum op. ab Hiſpan. expugnatur, 449.
Vzeda op. 429.

Sententiæ ad V. ſpectantes.

VILE videtur quidquid in ſummo patet, 16.
VITIA dum transferuntur, quaſi contractus per manus ſordibus ingraveſcunt, 224.
Vitio generis humani, majora omnia concipiuntur, dum VETANTVR, 228.
Ingens potentiæ firmamentum

mentum VICINORVM Principum amicitia, 176
Ægre continentur manus inter arma, dum VICTORIA vindictam pariter ac prædas oſtentet, 479.
Laudatur in novæ potentiæ hoſpite VERECVNDIA, 580.

Z.

ZAcharias Pont. Max. Epiſcopatus auget in Germania, 59.
Zelandia Belgii provincia, 30.33.498. Præfectus, 33. 98.452.457. infeſtatur ab Iconomachis, 245. Zelandiæ caput tentatur à Tholoſio, 282. civitates præſidium à Gubernatrice accipiunt, 315. ejus aliquot inſulæ alluvione conteguntur, 405 magna ejus pars ab Hiſpanis deficit, 411. primaria Zelandiæ urbs oppugnatur, 433. Orangio ſe dedit, 435. Zelandica expeditio à Requeſenio ſuſcepta, 449. *& ſeqq.* Zelandiæ ſitus, 449. in trajectione Zelandica Regiorum virtus, 421.452. *& ſeqq.* expugnatur præcipua ejus inſula, 458. accedit ad alias provincias rebelles, 473.
Zeveghemi Domini officioſa legatio à Gubernatrice in Germaniam, 168.
Ziriczæa inſula munitur ab Orangio, 452. Ziriczæa urbs à Regiis obſidetur, 458.464. fama ſe dedit, 459. 466. ab Hiſpanis relinquitur, 467.
Zuichemus. *Vide* Vlricus.
Zuitbeverlandia inſula à Mondragonio occupatur, 421.
Zuniga, *Vide* Gabriel Nignius, & Ioannes.
Zurphania Belgii provincia venditur Carolo Pugnaci, 31. à Carolo V. armis acquiritur, 31. civitates à Rege deficiunt, 412. recuperantur, 421. Præfectus, 33.34.

Erratum nota dignum.

Pagina 399. lin. 12. quadraginta, lege, quadringenta.

Benignus Lector, ſi quæ ſint alia minoris momenti, legendo facile emendabit.

Lugd. Batavorum

Typus & Sumptibus, IACOB. MARC. 1643.

[illegible]

Lagd. [illegible]

[illegible]